

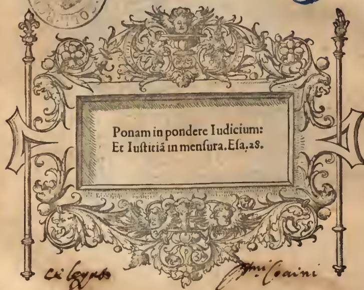
PRAXIS CRIMINIS

PERSEQVENDI, ELEGANTIBVS ALIQVOT FIGVRIS ILLVSTRATA, IOANNE MILLAEO BOIO *Syluigniaco, magni aquarũ ſyluarúmq; omnium Francicarum quæſtoris in tribunali marmoreo Palatij apud Pariſios ſubpræfecto authore.*

Cum priuilegio.

Sceptra tenens mollítque animos & temperat iras. Virgil. Aeneid. 1.

Firmetur manus tua & exaltetur dextera tua: Iuſtitia & Iudicium præparatio ſedis tuæ. Pſal. 88.

PARISIIS
PROSTANT APVD SIMONEM COLINAEVM.
1 5 4 1.

VITA HOIS MILITIA

SAPIENTISSIMO ATQVE BENIGNISSIMO FRANCISCO GALLIARVM REGI IOANNES Millæus S. D.

I mihi constaret de incredibili tuo in re literaria promouenda amore, & ipse essem antea sæpius istam benignitatem expertus, nunquam homini licere infimæ sortis, ac humilis fortunæ, apud te regem Gallorum, id est, inclytum atq; christianissimum, de literis verba facere, aut studia mea deponere, putassem. Etenim nõ erã nescius aures tuas alioqui purgatissimas melioribus sonis assueuisse, & curam in grauioribus negotijs versari. Nec quicquam aut regia maiestate dignum, nisi quod excellat, præstétq;: aut summæ, propéque diuinæ tuæ istius prudentiæ par, quod non est perfectum ingenio, elaboratum industria. Sed cum pro tuis in me collatis muneribus, ac præclaris delegatis functionibus aliquid, vel tenuissimum potius, quàm nihil reponere summopere affectarem, ne merito ingratitudinis aut obliuionis arguerer, ac compertissimum haberẽ hisce exercitationibus te supra modum delectari, non ingratum existimaui futurum, si quæ in fungendis muneribus, quibus sum à te exornatus, vsu obseruassem, ea scriptis mandarem: vt si aliquo modo possem, significarem me non immemorem, & de omnibus, quantũ daretur, bene mererer, intelligeréſq; non omnino pessime tua beneficia collocata. Nam quæ antea primum inter ciues in vrbe, & foro, cui me præfeceras, deinde in prouincijs, in quas à te sum missus vt illic quærerem de nemorum violatoribus, tumultuose, ac prout se vnaquæq; offerret occasio, exercuissem, domũ reuersus ea enixus sum velut in vnum corpus, certámq; formam redigere. Sed magis quæ ad caput, vitámq; hominis spectant, quorum vt cognitio pulchrior, ita scitu difficilior. Peculij enim, reíq; domesticæ iactura, vtcunq;: famæ verò, aut vitæ nullo modo farciri potest, eò diligẽtior cura adhibenda, & magno versan da labore. Præterea in ciuilibus controuersijs litigantes per procuratorem cum consilio recto agunt ordine: in criminis persecutione patronus, aduocatus, consultor, ipso iure non conceduntur: adeò omnia aguntur extra ordinem, totáque salus pendet ab vno iudice, qui si errauerit periculum est cum de omnibus fortunis, tum de ipsa salute, posteritatíſq; & inopia & infamia. Admonebat etiã præsens nostra functio, quæ extraordinariæ est iurisdictionis delinquentes castigans, & animaduertens in sceleratos. Et hæc quidem castigatio delictorum, ac scelerum animaduersio, ad principem solum, & eum, quẽ delegauerit, pertinet. Caussæ enim aliæ disceptantur domestico amico, honorariámq; operam tantũ requirunt: hæ publicum gladium, & iudicis seueritatem. Neque alia fuit creandorum regum, non solum apud Medos, sed etiã apud cæteras gentes ratio, quàm

vt vnus aliquis virtute præstans constitueretur, ad quem, quũ premeretur inops multitudo ab ijs, qui maiores opes haberent, confugeret, qui iniuria prohiberet tenuiores, æquitate cõstituta summos cum infimis pari iure retineret. Gladius ille est iustitiæ, non tam belli, ad debellandos barbaros, ac deuincendos hostes, q̃ pacis ad conseruandos victos, atque subditos. Et parum valerent arma foris, nisi esset qui domi, & in vrbe ius diceret. Oportet etenim principem tanquam Homericum Asteropæum dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorquere. Vtroque tempore præstare, in armis, & toga. Et hęc quidem duo illa sunt sceptra, quæ Regem exornant, maximum, admirabilem, formidabilem, omnibúsque venerandum efficiunt. Eò de capitalibus caussis, quæ vtendo ipse comperissem, scribere non perinde ineptum duxi: quæ modo tibi offerre non sustineo, vt quæ longe inferiora, ac minora, quàm te deceant: verùm rationes eorũ quæ in prouincijs mihi à te commissis gessi, si non adamussim cõpositas, summóque artificio depictas, saltem diligenter atque bona fide conscriptas apud te pono, neq; rogo vt eas attẽtius excutias, aut legas, ne me imperitiæ condẽnes: sed ne reijcias, sináſque apud te in magno rerum tuarum aceruo delitescere. Dabísque veniam rex clementissime nostræ inscitiæ si hæ tam rudes, & impolitæ exeant: & audaciæ, quòd eas tuæ maiestati nũcupemus: vbi memineris de administratione dandas esse rationes, & politiores dare non potuisse. Quod si facis, sedulò in posterum curabo, vt aliunde resarciatur, quod est incomptius tractatum. valebis perpetuo fœlix & beatus.

LECTORI.

Tſi,beneuole Lector,neq; mentis meæ vires ad leges intelligendas, neq; ingenij acumen ad eas explicandas ſufficere ſatis perſpiciam: ab omnique tum agendi,tum dicendi genere mea me conſcientia deterreat: quoddam tamen de criminis perſequendi ratione opuſculum ſummopere nunquã non edere deſideraui: nõ quòd me lateret indignum eſſe, quod vel ad manus hominum veniret, vel à doctis legeretur: ſed vt hac ſaltem editione animũ ſignificarem in Rẽp. meũ. Nam cum optimi cuiuſque viri exemplo in commune eſſe conferendum mihi ſtatim initio perſuaſiſſem: id ſemper poſtea in votis præcipuum extitit, aliquid vt à me conferretur, quod ſi alios non iuuaret, iuuandi tamen voluntatem non defuiſſe declararet, qualecunque illud ſyncero, officioſóque animo collatum. Propterea *cum bonam ætatis partem in iuris cognitione, cauſiſque forenſibus conſumpſiſſem, præclara operæprecia me facturum duxi, ſi quæ primum legẽdo, deinde vtendo cognouiſſem, ea mihi conſcriberentur: atq; imprimis quæ in delictis puniendis obſeruarem, quòd* Reip. *plurimum intereſſet ſceleratos puniri, ſcelera inter ſe diſtingui, de finibus omnia funditus exterminari: quò liceat ciuibus in ciuitate ſine iniuria liberè viuere, malis auferatur nocendi impunitas, bonis ſecurius viuendi libertas relinquatur: néve innocentes pro flagitioſis cædantur, óbque leuiſſimum commiſſum nullo diſcrimine rumpantur.* Et *quemadmodum* Cæſar *ille & fortis miles, & imperator induſtrius quæ ad ſolem in bello fortiter geſſiſſet, ad lucem in tentorio diligenter ſcribebat: ſic ego quæ interdiu egiſſem, noctu ſcribẽdo ſubnotabam.* Vix *prima operis poſita erant lineamẽta, dum ab hoc, quod inſtitueram, inuita puto mea* Minerua, *ſum reuocatus, ac reſcripto, iuſſúque* Regio *pro meo magiſtratu ſummi* Francicarũ *omnium ſyluarum quæſtoris vice in prouincias ad luſtranda nemora, atq; iuris authoritate muniẽda legatus, vt illic ad tempus relictis ciuilibus muſis,* Hamadryades, *cæteráſque ſyluestres deas colerem.* Verùm *his curis liber, ac mihi, meíſque ſtudijs redditus, nihil propius habui, quàm rebus vulgaribus, domeſticíſque prorſus neglectis, quod interceptum erat, ad finem perducere poſteritatíque, quantum in me ſitum eſſet, inſeruire: hac in re hos ſedulo imitatus, qui toto animi ſui affectu maluerunt rerum humanarum cumulum, quàm literas deſerere: ita quæ tumultuoſè prius, & propè in fori ſtrepitu effigiaram relego, addo, detraho, inuerto: ſed rurſus defunctorie ad lucernam tantum poſt deuoratas populi turbas à palatina iuriſdictione ac marmoreo tribunali reuerſus.* Quod *dictum volui, ne mireris, ſed æquum feras, ſi quid tumultuoſum atque ſtridulum te offendat.* Curaui *tamen diligentia quanta potui, vt tibi integra pertractandorum reorum, ſiue accuſatorum formula ſcriberetur, quæ pro iure ſcripto, & noſtro more delictorum omnium genera, probationes, pœnas, vniuerſam deniq; criminandi rationem, à principio ad finem contineret.* Caue *tamen quicquam, præter paucula, quæ & me iudice, & præſente, executioni ſunt mandata, meum eſſe, velut domi meæ natum exiſtimes: ſumpta ſunt omnia vel à legibus, non illis quidem obſoletis, & antiquatis; ſed vſitatis, ac celebratiſſimis, vel ab earum doctiſſimis interpretibus, quibus magis, quàm mihi fides tribuenda.* Eo *autem modo, quem vides, tantum digeſſi, ac cõpoſui. ſed quid dixi, compoſui?* Imò *nullo ordine effutiui, & implicui.* Quid *tamẽ voluerim principio, quantúmque poſtea elaborauerim, norunt*

permulti, & ipse non sum nescius: quid verò effecerim, iudicabit is quem pauculas horas legendo male locare non pigebit. At enim cum immoderato amore ante tempus partum abegissem, abortúmque fecissem, apud me intra priuatos parietes retinere, donec satis adoleuisset, ac modo vrsæ effingere statueram. Neque adhuc in publicum emittere ausus fuissem, ni aduersum me nonnulli primæ eruditionis homines, summæq; autoritatis suis importunis clamoribus impetrassent, subinde vociferantes, quid cessas fœtus in lucē educere? sinésne in tenebris perpetuo delitescere? cur tanq̃ nothos, adulterinos, atque subrepticios recondis? vt sine nomine, sine laude, sine fruge, sine vsu, pereant? quousq; tandem pullos velut implumes in sinu fouebis? Iam pennati non humi serpere, aut arbores conscendere, sed etiam per aera volitare adpetunt. Quid, inquiunt, morosos, ac delicatos pertimescis, quibus nihil probatum, quod non sit comptum, fucatum, & ad vnguem exploratum? Num Criticorum censuram, & vulgi linguas? En pro te pugnabit vniuersa doctorum schola, suos asserent, suos vendicabunt, & tuebuntur: nequid hac in parte sis solicitus. Quæ adhortationes (vt quod est, ingenue fatear) me plurimum affecerunt, ista tamen tua, humanissime lector, plus me beneuolētia afficit, qua fretus magis, quàm mea, aut cuiusuis alterius autoritate fisus non libellos, sed planè liberos tibi cōmittere non dubitem: neq; eos toruis aspicies oculis, qui aperta fronte, ac læta se tibi offerunt: verū eos magno adplausu excipies, qui ad te pleno gradu contendunt, & auidissimè amplexaberis, à quibus vehementer te amatum iri senties. Quòd si paulò rudius illi loquantur, aures, quæso, tuas non lædant, meminerísque vnde prodeant, & in qua schola edocti fuerint, Bartholi videlicet, Baldi, & similium, quorum voces reddere plerumque necesse fuit. Præterea colloquūtur tantum cum formularijs, rudibus, & imperitis, in quorum gratiam editi, atque educati sunt: ad doctos, & peritos nihil pertinent. Vt enim ab eloquentissimis instructi essent, tamen moderandus erat stilus ad eorum captū, qui instituebantur: Velut si quis breuiorē se regere ac manu ducere velit, demittat se oportet, retineátque gressum, ac se accommodet ad eum, qui sequitur. Eò videre est elegantissimos scriptores verbis tritis, ac vulgaribus vsos, quò alijs facilius intelligerentur. Atque in hanc sententiam. 3. de finibus bonorum, & malo. inclinat eloquentiæ parēs Tullius. Cuius ea verba sunt: Nemo, inquit, mediocriter doctus mirabitur, cogitans in omni arte, cuius vsus vulgaris communísque non sit, multā nouitatem nominum esse: cum cōstruantur earum rerum vocabula, quæ in quaque arte versentur. Insuper neminem latet quamlibet artem peculiaribus conflari vocabulis. Nónne dialectici diuersa habent à physicis vocabula? Quid de rethoricis dicam? quorum artes totæ sunt forenses, ac populares: num hi suos flosculos, lepores, fucos habent? verbis tamen in dicendo quasi priuatis vtuntur, ac suis. Sapienter igitur præcipit grauissimus author Euripides, vt sermo sit simplex, non fucatus, nec plus satis phaleratas voces quærat. Eloquentia verò vt se hominum mentibus insinuet, auditorúmque aures demulceat, suis flosculis ornata vt sit, oportet. sed illud ad hæc, quæ paramus, non desideratur: Verùm si sua inconcinnitate, aut asperitate sensus feriāt, ea animi patientia toleres, qua quondam Archesilaus rex, qui raucos aliquando & inamœnæ vocis, aut balbutientes audire homines exoptauit, quò attentius postea facundos audiendo, plus caperet oblectamenti. Cæterum cū exponendi mei erga te animi occasionem diu expectassem, nec alia occurrisset, hanc vel minimam arripui, æqui tamen; boníque consulas pro tua solita benignitate: quod si facis non tā dedisse, quàm à te accepisse beneficium existimabo, téque dignum, cui maiora conferantur. Dabitur olim deo faciēte quod tantopere cupio literarum otium, renascetúrque illud tempus, in quo meū planè in musarum

AD LECTOREM.

delicijs exhilarem animum, ac cum illis fœliciter consenescam. Tum demum in me videbitur, quod plerumq; agris fieri consueuit, qui intermisso cultu maiore quadam fructuum vbertate redundant, quasi referre gratiam quietis, & producere cum fœnore solent. interim bene valebis, optime lector, & meis, siue potius tuis, quantum potes fauebis.

ROBERTI BAVDRY PArisiēsis, in ærarij regij tribunali consiliarij Parisijs, ad Lectorem Carmen.

Intrepidus quocunque voles discurre viator,
Sylua, nec ignotum te remoretur iter.
Desine prædari, me consule, & aspice latro,
Quanta tibi paruo hoc pœna parata libro.
Astræam redisse vides, pax obuia nescit
Crimina, vis moneam? desine velle pati.

FRANC. A SALERONE, I. Doc. Alestini, in supremo cōsessu Parisiēsi aduocati, ad Do. Io. Millæū generalis quæstoris & reformatoris omnium syluarū regni Franciæ subpræfectum Hexastichon.

In sontes lex arma parat, lex fata minatur
Tristia, & vltores aspera lex gladios.
Cæsarea informis lex manat, quæ sine praxi
Vt sine fronde arbos, & sine crine caput:
Lege scelus Millæe fugas, praxíque coerces,
Quæ fuerat paucis cognita rite viris.

IACOBVS LE ROY PArisiensis, Regis Francisci hoc nomine primi Referendarius & commissarius,

Ad lectorem beneuolum.

Arrige (qui legis hæc) aures, animúmque cerebrum
Inuenias in eo cum nouiora nouis.
Quæ lapsis dudum seclis abscõsa fuere
Ecce patent vobis lucidiora die.
Nūc sibi præcaueāt qui crimina quæque sequūtur,
Nam proprias pœnas iste libellus habet.
Quæ statuere patres in crimine continet omni,
Et genus & speciem: quod prius atque recens.
Tota libelle tibi multū Respublica debet,
Cum doceas quid lex sanguinolenta velit.
Principium finémque dabit quo crimina Iudex
Exequitur: pœnis afficiátque reos.

IOANNI MILLAEO SYluigniaco aquarum & forestarū regni Franciæ generalis reformatoris in tribunali tabulę marmoreę Palatij Parisiensis locum tenēti Dionysij Godeffredi in suprema parlamēti curia aduocati,

Epigramma.

Millæo quantum debet tibi Gallia: quisque
Ex opere hoc (quod nunc prodijt) inspiciat.
Ex quo si quis agat male, vel quod nō sit agēdū,
Ante oculos illi pœna statuta patet.
Crimina iā cessent: nocturne homicida caueto:
Processus tuus est factus in hoc opere.
Quē malefactorē non ergo exterreat? aut quis
A male commissis nunc sibi non caueat?
Iam tutò incedas noctúque diúque viator:
Qui male consueuit viuere, pœnituit.
Nam pœnam videt ante oculos quæ crimen inultum
Nō patitur: Reprobus quisquis es, ergo caue.
Sed cum nunc Millæe tuo tranquilla labore
Omnia sint, debet Gallia multa tibi.

Eiusdem Godeffredi ad Lectorem.

Vis in criminibus, ius, praxim, vsúmque doceri?
Hoc tibi præcipuum perlege Lector opus.

Eiusdem Godeffredi ad inuidum.

Inuide si inuideas scriptis, sic scribito nullus
Vt possit scriptis inuidus esse tuis.

In nomine Domini[A] NOSTRI IESV CHRIsti, ad cuius prouidentiā animū meum semper refero,[B] praxim instituendæ, ac absoluēdę criminationis(processum criminalem vocant)Francici regni cōsuetúdine[C] vsurpatā traditurus, eam instrui præmitto trifariā,[D] inquisitione(vulgo informatione)denunciatione, & accusatione. vt sequenti serie.

Inquisitionis formula.

INQVISITIO[A] PER me Domitium Vlpianum præpositum, & custodē præposituræ cōfecta est anno Domini M.v[c] xl. die mercurij,

A IN NOMINE Domini nostri Iesu Christi, ad omnia cōsilia, omnésque actus, semper progrediendum, & incipiendum est. Quia per eius gratiam, etiā ciuilium administrationū iudices & officia singulis prouincijs per imperatorem constituuntur: attribuentē quidem emolumētū quod vnusquisque percipere debeat, vt l. In nomine Domini.C. de offic. præfect. pręt. Affri. & aut. de armis in princ. col. vj. & autē de quęsto. in princ. col. eadē.

B REFERO.) Iuxta Salomonis illud: Deus patrum meorum, & domine misericordiæ tuæ, qui fecisti omnia verbo tuo, & sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creaturę, quæ à te facta est: vt disponat orbem terrarum in æquitate, & iustitia: & in directione cordis iudiciū iudicet: da mihi sediū tuarum assistricem sapientiā: & noli me reprobare à pueris tuis, quoniā seruus tu⁹ sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectū iudicij, & legū, vt sapient. ix. cap.

C CONSVETVDINE Ea enim, quæ sunt moris, & consuetudinis, in bonę fidei iudicijs debent venire. l. Quòd si nolit. §. assidua. ff. de ædilic. edic.

D TRIFARIAM.) vt c. qualiter, & quādo. 2. extra de accusa. & in extrauag. ad reprimendum. Quomodo in læsæ maiest. cri. proced.

A INQVISITIO.) Est inquisitio simplex, per quā iudex suo officio sine accusatore, vel denunciatore per se requirit delinquentes, vt l. congruit. ff. de offic. præsid. & d. extrauag. ad reprimendum, & d. c. qualiter, & quādo. 2. extra de accusa. quod quidē p se facere debet iudex, & non per latronum insecutores, pœna contrafacienti imminente, vt in autent. de colla. §. iubemus autem omnes. coll. ix. Nec eo casu iudex censetur accusator, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, debitū sui officij exequi, vt d. c. qualiter, & quando, & d. extrauag. ad reprimendum, quoniā factum se ostendit. argu. l. ij. ff. de in integ. resti. Ita q̄ euidētia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris, vt c. euidentia. extra de accusa. Itidem ea quæ in iudicijs publicantur, non requirunt accusationem, aut etiam probationem, vt l. ij. §. si public. ff. ad l. Iul. de adul. & l. nullū. C. de testib. vnde Gregori⁹ crimia semel audita, indiscussa nullo modo præteribat, etiā si accusatus cum accusatore in gratiam redijsset, vt c. crimina. extra de collus. deteg. Ita q̄ in criminalibus accusatore desistente, vel defuncto, potest iudex ad vlteriora procedere, vt C. de abolit. l. ij. & ff. de public. iudic. l. pe. Sed dic q̄ cum inquisitio succedat in locum accusatoris, & iudex vices accusatoris sustineat, merito erit eiusdem naturæ, cuius est accusator, vt Bart. in d. l. ij. §. si public. ff. de adult. Nā contra iudicem inquirentem possunt eędem exceptiones opponi, quæ opponi possunt contra accusatorem. vt quia est inimicus, vt glo. in d. c. qualiter & quando. in versic. ad inquirendum, cum iuribus ibi alleg. aliàs aūt propter eius officium cessat omnis turpis suspicio, vt l. fi. C. ad leg. Iul. repet. & l. j. ff. de offic. pręsid. & d. l. cōgruit, eodem. & Bart. in d. §. si publico, & ī. in verbo Querimonia, versic. Si autem officialis, fo. &c. Ideo in omnibus criminibus, in quib⁹ sine metu calūniæ admittitur accusator, in illis potest iudex inquirere, Bart. in d. l. ij. §. si publico. nu. ij. & l. si quis in hoc. C. de episco. & cleric. & idē obseruatur iure municipali. Bartho. in d. §. si publico, maxime vbi Respublica reputat offensa, vt l. j. in fi. ff. de abigeis, & C. ad leg. fla. de plagia. l. plagij. 2. & l. præses, eodem. vbi autem non reputatur offensa Respub. inquiri non potest, etiam ad priuatorum commodum, vt not. Innoc. in c. ad nostram, l. ij. extra de iureiur. Iure aūt nouo sunt quattuor regulæ, quibus proceditur per inquisitionem sine accusatore, vt glo. in d. extrauag. ad reprimendū. Quomodo in læsæ maie. cri. proced. in versi. inquisitionem.

PRIMA regula proceditur ad inquisitionem super denunciatione officialium, vt l. diuus. ff. de custo. reo. & d. l. ea quidē. C. de accus. & l. j. de decurio. lib. xij. C.

SECVNDA regula est propter incidentem iuris cognitionem. Nam vbicunq; iudex cognoscendo principaliter, repererit incidenter delictum esse cōmissum, potest de illo cognoscere, vt C. si aduersus liber. l. pen. & C. de cōdit. ob turp. caus. l. quòd euitandi, & C. de calum. l. pe. & d. l. ij. §. si publico, & in d. extra. ad reprimēdum. in glo. versi. inquisitionem.

TERTIA regula est, propter pręcedentem generalem inquisitionem. Nā vbicunq; iudex inquirendo generaliter de malefactoribus, reperit aliquē deliquisse,

viij. Iulij super eo, quod ad iustitię notitiā puenit, mihíq; innotuit legionarios numero duodecim Domini nostri Regis, contra eius constitutionem, ac publicum edictū Parisijs præconio proclamatum non redijsse ad operas, & assuetas artes: sed tāquam errones, & nequā superiorem noctem in vijs publicis per noctantes quendam iuuenem omnibus exutum indumentis, multísq; ferramenti ictibus percussum, mortuum in quadriuio sanctorum Innocentium reliquisse. Cuius quidē inquisitionis testes infra nominati, iurati, auditi, & examinati per me fuerunt: & eorum nomina, cognomina, qualitates, ætates, domicilia, dicta, & testimonia me dictāte ab actuario excepta: Anno, diebus, modo & tenore sequentibus.

Interrogabuntur testes, sicut inferius patebit in formula accusationis.

Denunciationis formula.

QVAESTIO per me Petrū Iabolenum prępositum, iudicem &c. habita est die, & anno &c. super eo, quod magister Nicolaus Vrbanus ciuis Parisiensis, & Claudius Lupus apparitor (seruiens quibusdam nominatur)

potest ad inquisitionem specialem descendere, vt di. l. congruit, ff. de offic. præs. & ff. ad l. Iul. pecul. l. iiij. & in autent. de col. §. iubemus, col. ix.

QVARTA regula est propter magnam offensionē. vbicunq; enim crimen committitur coram iudice, iudex potest super illo procedere per inquisitionem, vt c. de calū. l. i. & c. de testib. l. nullum, & l. pe. c. de proba. Idē etiam in crimine suspecti tutoris. l. tutor quoq; §. præterea, ff. de suspect. tuto. Idem in carta falsa, vt d. l. pe. c. de proba. Idem in testibus falsis, vt d. l. Nullum. c. de testib. Idē in calumniatore. vt c. de calum. l. j. Idem in falso. vt c. de fal. l. vbi. Idem in notorio, vt d. l. ea quidem. c. de accusa. His ergo casib⁹ cessantibus nemo, etiā criminosus, potest sine accusatore damnari, vel arceri, vel si fuerit accusator, & destiterit, vt d. l. rescripto. §. si quis accusatorē, ff. de muner. & hono. iuncta glo. Ibidem glos. refert illud euang. Mulier, nemo te accusat: nec te condēnabo, & in c. de manifesta. ij. q. j. vbi dicitur ꝙ iudicis nō est sine accusatore quem damnare: quia Dominus Iudā cum fuisset fur, quia nō est accusatus, minime eiecit. & hoc verum, quia crimen illud tātum erat notū Domino, & incognitum alijs. Cognito autē crimine isto, pellendum Apostolus de cœtu fraternitatis censuit, omnes enim crimen eius sciebāt: scilicet Corinthij. Ideo ea, quæ sunt tantum nota iudici, nō alijs, sine examinatione feriri nō possunt, id est, sine accusatore dānari: quia in vna eadémq; causa nullus simul potest esse accusator, & iudex. Si autē ea sint nota alijs, & iudici: potest iudex ad vlteriora, scilicet ad condemnationē procedere, vt d. c. de manifesta. iuncto §. si. regulariter tamen de consuetudine in quolibet crimine, fisc⁹ efficitur accusator: & hoc fit, vt dū accusatoris persona assumitur, iudiciaria potestas amittatur, vt d. c. de manifesta. §. sed sciendum, vers. sic. quæ iudici tantum.

SED quæro, quid si aliquis fecit iniuriam alicui iudici, officiali, potestati, vel alicui de sua familia, vt notorium crimen, in persona, vel rebus, verbo, vel facto, nūquid iudex illius curiæ poterit delinquentes punire? videtur ꝙ non. esset iam aliquis iudex in re sua, vel suorum, vel in proprio facto, quod esse non debet, vt c. ne quis in sua caus. iud. l. vna. & ff. de iurisd. omnium iudic. l. qui iurisdictioni præest, nec in re sua quis potest esse arbiter, vt ff. de arbit. l. pen. Sol. secundum Guy. dic ꝙ si publice, & notoriē est facta offensa iudici, vel suis, vt quia facta fuit dum ius reddebat, vel sedebat pro tribunali, poterit tunc delinquentem, & offendentem punire. Nam hanc iniuriam sine accusatione, & iuris ordine prætermisso potest punire iudex, vt lxiij. distinc. c. salonitane. & hāc iniuriam iudex retractare, vel remittere non potest, quia nō tā sibi facta est, q̄ communi & toti populo ciuitatis: vniuersis enim redditur, quod pro omnium voto primatibus indulgetur, vt c. de aduocat. diuerso. iudic. l. restituend. & ff. de condi. & demonstra. l. municipibus. Nam in præmisso casu nō ipsi iudici, vt priuato: sed vt iudici facta est iniuria: & non ipse in suo negocio sed vt alius procedit, & cōdemnat, vt ar. ff. de adoptio. l. si pater. §. q duos, vbi dicitur, Id quidē quis non potest facere tanq̄ ipse: potest tanq̄ ali⁹. Et ad hoc est nonus canō Innoc. c. Romana, extra de pœnis. lib. vj. Nam cui iurisditio concessa est, id concessum sibi videtur, sine quibus iurisditio explicari non potest, vt ff. de iurisdi. omnium iudic. l. ij. & extra de offic. & potest. iudic. deleg. c. j. & c. præterea, & c. suspicionis. Alijs, vt domino Ioan. videtur procedendum secundum formam l. ff. de offic. præsidum. l. senatus. Quidam alij sic distinguunt, talis iudex est qui habet merum imperium: & tunc possit hoc facere. an vero sit municipalis, vel delegatus, & tunc non possit, vt ff. de iudic. l. in omnibus. Sed prima solutio magis placet. hæc dixit Albert. de Gand. titu. de pœnis. §. quoniam in. 26. nota.

dictæ præpositturæ in iure denunciarunt[A] Leonardum Nigrũ cerdonem in vico sancti Martini Parisijs habitantem, fuisse, & modo quoque esse grassatorum, latronum, & furum receptatorem,[B] ac occultatorem, in magnã Reipub. perniciem, maximum ciuiũ periculum, & incommodum non minimum. In qua quæstione siue inquisitione postea appellati testes iurati, rogati, & auditi à me fuerunt: & eorum nomina, cognomina &c. actis per scribam inscripta, anno, die &c.

In accusationis formula vniuersam criminandi rationem à principio ad finem complectar. Quod vt clarius mõstretur, Primum fingo querimoniam, in qua plures[C] à pluribus accusantur de vi, in qua Ioannes Plutus negociator Parisinus, discretus vir magister Chrysosto-

A DENVNCIAVERVNT.) Denunciatio expeditur officio iudicis, vt c. Romana. §. sane, de sensibus. lib. vj. & hoc quando iudex procedit ad informandũ, & inquirendum super denunciatione, quæ illi fit per nunciatores ad hoc curiosos, vel per iudicem deputatos vt maleficia denuncient, vt l. diuus. ff. de cust. & exhib. reorum, & l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad turpil. & di. extrauag. ad reprimẽdum. Tales tamen denunciatores non admittuntur sine fisco, aut fisci aduocato: quia apertissimi iuris est: vt quod ex cuiuscunque patrimonio ceciderit in casum ex delicto, & legibus, & recto iuris ordine, fisci aduocatis agentibus vindicari debeat, pœna contrafacienti imminente, vt leg. omnes, de delato. lib. x. c. Et sciendum est ꝙ licet tales nunciatores sine inscriptione deferant, vt d. leg. ab accusatore. §. nunciatores, & ibi gl. Et procurator fiscalis super denunciatione solus litem prosequatur, nec in aliquo teneatur: nisi sit in eo dolus, fraus, aut concussio, vt notatur in c. fina. extra de calum. & leg. vnica. c. de sumpt. recuper. lib. x. c. & leg. ij. §. si publicanus. ff. vi bon. rapto. debet tamen nunciator probare id, quod denunciat, vt c. de accusa. leg. ea quidem, & glo. in d. §. nunciatores: quòd si non probauerit, tanquam falsus denunciator tenetur ad expensas, damna, & interesse partis denunciatæ, vt l. non ignoret. c. de fructib. & lit. expens.

NAM qui denunciationem alienis nominibus præsumpserit, delatorum numero adijcitur, atque ideo calumniosum caput & personã iudicio irritæ delationis, infamiæ supplicium sequetur. l. in nominis. c. de calum. Calumniari autem denunciator præsumitur, vbi cessat in probatione, aut non probat quod intendit: sicut in accusatore dicimus, vt cap. cum dilectus, in gl. in verbo calũniandi, extra de calum. & secũda, quæst. iiij. cap. qui non probauerit: & c. de aduocat. diuers. iud. l. j. Sed dic ꝙ excusatio à calumnia probatur per iuramentum denunciantis, aut accusatoris, vt d. cap. fin. extra de calũ. & ar. cap. præsentium, extra de testibus, & extra de exceptio. cap. pastoralis.

HODIE autem purgationes à calumnia sunt arbitrariæ, ad arbitriũ iudicis, vt cap. inquisitionis, in fi. extra de accusa. & glo. in d. cap. fi. eodem. Nec vtique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbitrio cognoscentis ideo committitur, vt reo absoluto de denunciatoris, aut accusatoris cõsilio quærere incipiat: quia mẽte ductus ad accusationẽ ꝓcessit. Et si quidem iustũ errorem repererit, absoluet eum. Si verò in euidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogabit. Quorum alterutrum, ipsius verbis pronunciationis manifestabit. Nam siquidem ita pronunciauerit, non probasti: pepercit ei. Si autem pronunciauerit, calumniatus est: condemnauit eum. Et quamuis nihil de pœna subiecerit: tamen legis potestas aduersus eum exercebitur: facti quidem quæstio, est in arbitrio iudicantis: pœnæ verò persecutio, non eius volũtati mãdat, sed legis auctoritati reseruat. l. j. & l. in priuatis. ff. ad Turpil. & Barthn. in leg. sciant. c. de probat. & leg. generaliter, in princ. ff. de decurio.

B RECEPTATOREM. Præses prouinciæ ex debito officij habet fures, latrones, plagiarios, conquirere: & prout quisque deliquerit, in eos animaduertere, receptatoresq́ coherecere: sine quibus diutius latro latere non potest, vt d. l. congruit. ff. de offic. præsid. Quod si non fecerit, & reperta crimina non vindicauerit: tegere, vt conscius, criminosa censebitur. l. ij. c. de commerc. & mercat. & debet puniri eadem pœna, qua malefactor, si malefactorem dimiserit impunitum, vt l. fi. in fi. c. ne sanct. baptis. reiteret. Qui ergo malos percutit, & habet vasa interfectionis, vt occidat pessimos & occidit, minister dei est, vt cap. qui malos. xxiij. q. v. quia cum homo iustè occiditur, lex enim occidit, non iudex, vt cap. homicidium. xxiij. q. v. & glo. in l. cum probatin. ff. de probat.

C PLVRES à pluribus accusabitur.) Quãdo enim plures pluribus iniuriam fecerunt: vt ecce hic nouem fecerunt insultum contra quatuor, vt i. patebit, punientur insultantes de tot insultibus, quot sunt insultati.

tes: quia certum est, quòd quilibet insultantium fecit insultum contra quemlibet eorum, qui sunt insultati, vt l. si plures.ff.de iniur. coniuncta l.si quis in graui, §.si cum omnes domini.ff.ad senatusc. sylla. Quæritur ergo quando delictum committitur in plures, vtrum quilibet prosequendo suam, vel suorum iniuriã possit agere, vel accusare, vt pœna inferatur in solidum, ex persona vniuscuiusque, in hoc est distinguẽdũ. Aut delictum committitur principaliter in iniuriam eorum, in quos committitur: & tũc quilibet habet actionem per se in solidum, vt leg. j.in fin. ff. de iniur. & leg. eum qui nocentem.§.si nupta, eodem titu. vbi dicitur, si nupta filiafami. iniuriam acceperit: & vir, & pater iniuriarũ agãt. Pomponius rectè putat tanti patri condẽnandum esse reũ, quãti condemnaretur, si ea esset vidua. Viro tanti condemnaretur, si ea in nullius esset potestate, quòd sua cuiusque iniuria propriam æstimationem haberet. Et sic ex vna iniuria interdum tribus personis oritur actio iniuriarum: neque vnius actio per aliam consumitur: vt puta vxori meæ filiæfamilias iniuria facta est, & mihi & patri eius, & ipsi vxori, & etiam auo, nurui, si habeat, iniuriarum actio incipiet competere, vt d. leg. prima.§. finali.ff. de iniurijs. Aut delictum committitur circa res principaliter, & tunc omnes, quorum interest, loco vnius habentur, vt leg. prætor.§. si ad plures.ff. arbor furtim cæsa. vbi cauetur, Si plures eandem arborem furtim ceciderint, cum singulis in solidum agetur: acsi eadem arbor plurium fuerit, vniuersis duntaxat vna, & semel pœna præstabitur, & leg. item apud Labeonem.§. fin. cum leg. sequenti.ff. de iniur. &.ff.de leg. secunda.l.si seruus plurium. Ecõtra autem quando plures inferunt iniuriam alicui personæ, vel conuicium fecerunt, aut aliquem simul ceciderunt, singulorum proprium est maleficium: & tantò maior est iniuria, quãtò à pluribus admissa est: imò etiam tot sunt iniuriæ, quot & personæ iniuriam facientes, & ideo omnes tenentur, vt d.leg. si plures. ff. de iniur.

musCrassus aduocatus, Iulianus xenius hospes, Dionysius Dauus Crassi famulus, ciues omnes Lutetiani, grauiter læsi sunt, & cæsi ab Andrea Iro cerdone, Bernardo Thrasone, Claudio Caligula pricipis nostri militibus, nobili Desiderio

QVANDO AVTEM plures percusserunt vnum & ille mortuus est, quando apparet cuius ictu decesserit, isto casu si quidem inferens vulnus mortale primo percussit, alij inferentes alia vulnera percusserunt secundo, tunc quilibet tenetur de occiso. Nam ista vulnera secundo illata licet in homine sano non essent mortalia: tamen in homine iam debilitato per primũ vulnus, secundum vulnus mortale est, vt l. qua actione, §. sed & si quis seruum ægrotum.ff. ad leg. Aquil. ad idem facit l. ita vulneratus, in princ. eodem titu.

SI VERO percusserunt prius illi, qui intulerunt vulnera non mortalia, tunc tenetur de occiso tantum ille, qui intulit vulnus mortale. nam ex illius ictu perijt, vt leg. Item Mella.§. sed si seruum plures.ff.ad l. Aquil. Tamen ille, qui primo percussit, poterit puniri tanquam præstans auxilium homicidæ, assistendo illi ad maleficium cõmittendũ, vt leg. quarta. ff.ad leg. Iul. de vi priuat. Et sufficit etiam si solus vnus esset ad hoc condẽnatus, vt leg. secũda.§. dolo autem malo, versic. sed si vnus.ff. vi bono. rapto.

QVANDOQVE non potest apperere cuiꝰ ictu quis decesserit: & hoc potest contingere duobus modis. Primo quia nullum vulnus erat per se mortale, sed vulnera vtriusque simul iuncta erant mortalia. isto casu omnes puniuntur de homicidio: quia omnes occiderunt, vt d.leg. Item Mella.§. si plures trabem.ff.ad leg. Aquil. & leg. ita vulneratus, in fina. eodem & ar.ff.arb.furt.cęsa. leg. si plures, & Inno. in cap. significasti. extra de homicid.

QVANDOQVE etiam non potest apparere cuius ictu perierit: quia ignoratur, quis eorũ illã percussionem fecerit. Constat enim quòd omnes percusserunt, sed non constat quis eorum illam percussionem fecerit: quæ est mortalis: nec constat de prioritate, vel posterioritate, & illo casu omnes punientur. Nam omnes præsumuntur simul vulnerasse: sicut alibi vbi de ordine non apparet, præsumuntur simul decessisse, vt leg. si inter virum, & leg. sed in illo.ff. de rebus dub. & ideo omnes tenentur, vt d.l. Item Mella.§. si plures trabem, &.§. sed si seruum plures.ij. Respon. & d. leg. ita vulneratus, in fin. ff. ad leg. Aquiliam. Et sic plures committentes vnum delictum, reputantur pro vno, vt leg. cum si exhibuissent. ff. de public. & vect. & leg. prima, & per totum. ff. si. familiar. furt. fecisse dicatur. In lege verò Cornelia de sicarijs habetur plus respectus ad animum, quàm ad actum. Sed lex Aquilia magis respicit actum, quàm animum, vt videamus ex quo ictu secuta est mors: non vt videamus animum principaliter, vt d. leg. Item Mella.§. sed si seruum plures. ad leg. Aquil. ff. Et sic vbi quis in rixa est occisus, vniuscuiusque ictus contemplari oportet: vt ille qui occidit, teneatur lege cornelia de sicarijs, alij non, sed lege Aquilia, vt leg. si in rixa. ff. ad leg. corneliam de sica. & d.§. sed si seruum plures. Si autem omnes iuissent ex proposito occidendi, omnes tenentur de occiso: licet vnus tantum percusserit. Ita tenet glo. in d.leg. si in rixa, & Exodi vigesimo primo capit. Sic non est contemplandus ictus, sed animus, vt lege prima.§. diuus, & lege diuus .ff. ad legem corneliam de sica. Aliàs si non proposito occidendi iuissent, nec apparet cuius ictu perierit occi-

sus, ratione dubitationis nullus tenetur lege cornelia de sica. quæ requirit dolum siue animum, vt d.leg. j.§.diuus,& d.leg.diuus,eodem. Quia sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare,vt l.absentem.ff. de pœnis. Et sic debent omnes absolui, quo ad pœnam leg. cor.de sica. Sed quo ad pœnã legis aquiliæ,in qua venit leuissima culpa:vt l.in leg.ff. ad leg.aquiliã,omnes tenẽtur,vt d.leg.Itẽ Mella.§. sed si seruũ plures, & hoc tenet Cy.in l.quoniam multa facinora. c. ad leg.Iul. de vi.in vlti. quæst.

Anippo,Egidio Gnatone, Ferdinando parasito Desiderij famulis,nobili Girardo Milone,Henrico Nebulone, Iaccho Ebrione Milonis seruis, nõnullisq; alijs socijs, & coniuratoribus viginti numero aut circiter.

QVANDOQVE plura delicta sunt ab vno commissa vno actu: vt puta ab eo, qui occidit filium: ille tenetur lege cornelia de sicarijs, & leg.pompeia de parricidijs, sed licet vtraque lege teneatur, tamen non potest vtraque lege puniri, vt.l.senatus, & ibi Barth. ff.de accusa. Sed in hoc est aduertendũ:ꝙ qñq; ex vno facto resultãt duo crimina, seu duo tituli criminis,quę se habẽt,vt genus & species,vt homicidiũ,quod est genus:& parricidiũ, quod est species homicidij. Isto casu non potest puniri nisi vna lege tantum.vt d.l. senatus, & l. prætor edixit.§.j.ff. de iniur. Si verò resultant duo crimina,quæ se habent vt species separatæ, & distinctæ,tunc ex vtraque parte punitur reus delinquendi, vt l. si adulterium cum incestu.ff. ad leg.Iul.de adult. Aliud est exemplum in delictis nominatis: Aliquis interfecit hominem in ecclesia,& sic vno actu homicidium committitur, quia occidit hominem: & sacrilegium, quia turbauit diuina officia, vt l.si quis in hoc genus sacrilegij. c. de epis.op.& cleri. tunc resultant duo crimina distincta, & separata,& ex vtroque punietur. Aliud exemplum in delictis non nominatis,vt si extrahendo tibi cultellum de manu vulneraui te & derobaui te,tunc ex vno actu resultant duo crimina distincta,& separata,& ex vtroque venio puniendus: nec habet locum d.l.senatus secundum Bart. ibidem vbi dicit text. Senatus cẽsuit,ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret.

QVANDOQVE plura delicta sunt commissa ab vno pluribus actib9. Sciẽdum est quòd nunquam plura delicta concurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur. Neq; enim delictum ob aliud delictum minuit pœnam, vt siquis subreptum seruum flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur: furti, & iniuriarum: & si forte hunc eundem occiderit, tribus actionibus tenebitur, vt leg. nunquam. ff. de priuat. delictis, & ideo dicit Bart. ꝙ quando ex pluribus delictis sequuntur plures effectus, plures pœnæ veniunt imponendæ, vt l.iij.ff.de termi.mot.vnde si plures iniurias mihi feceris: puta turba, & cœtu facto domũ meam introieris, & hoc facto efficiatur, vt simul & conuiciũ patiar, & verberer: tunc agendo,teneor has omnes iniurias, quas passus sum, simul in vno libello coniungere, vt l.prætor.§.si mihi plures.ff.de iniur. Et tamen ex qualibet per se imponitur pœna,& sequitur condemnatio ac si proponeretur in diuersis libellis,vt leg.non est nouum.ff.de actio.empt.& l.si adulterium cũ incest.ff. ad leg. Iul. de adulterijs. Ratio est, quia hæ iniuriæ ad diuersos effectus tendunt. Si verò quis coadunauerit gẽtem, & miserit illam ad aliquem locum: certe cum isti actus tendant ad eundem effectum non punietur nisi vno effectu,vt l.iij. ff.ad l.Iul. de vi. Si autem per vnam, aut plures leges pro eodem crimine imponuntur plures pœnæ speciales copulatiue: tunc iudex omnes pœnas imponere debet,vt l.qui sepulchri.c.de sepul.viol.& d.l. nunquam.ff.de priuat. delict. Si autem pro eodem crimine plures imponuntur pœnæ alternatiue vna, aut diuersis legibus,tunc iudex inter pœnas eligit pro arbitrio,vt l.iij.c.de seruis fugit. & lxxxiij.dist.in glo.in versic. summe. idem si imponatur incerta pœna de certis, etiam eligit iudex, vt l.j.§. expilatores.ff.de effract. & expil. Aut absolutè,tunc aut per eandem legẽ,tũc oratio absoluta habet vim copulatiuæ, vt ff.de verbo. signific.l.sæpe. Aut per aliam legem, tunc secus,quia vna tantum debet imponi: vt l.senatus censuit.ff.de accusa. & quod not.de pœnit.distin.j.c.pœnæ.in glo.vbi nota. quòd in verbis legis,& in verbis iudicis,semper minor pœna videtur imposita, & hoc in pœnis ministerio iudicis infligendis: & quando ambæ pœnæ sunt speciales. Sed si vna sit specialis, alia generalis,tunc aut veniunt ex eadem lege,& specialis debet imponi: vt ff.de pœnis.leg.sanctio legum. Aut ex diuersis legibus,tunc aut vna pœna est ordinaria, alia arbitraria extraordinaria,tũc illa pœna debet imponi, quæ per legem posteriorem imponitur. vt not.c. de accusa.l.j. Aut vtraque pœna est ordinaria, tunc aut vna pœna applicatur parti,alia fisco. vt pœna annullationis contractus, quæ applicatur parti, & pœna condemnationis fiscalis, & vtraque imponitur, vt not.in l.ij.c.de sacrosanc.ecclesia. Sicut incendiarius condemnatur fisco,ita & parti, quia emendat damna edita.l. qui ædes.ff.de incend. rui.& naufra. Aut neutra pœna respicit partem,sed rempublic.tunc vna respicit solutionem, & alia non,vt pœna infamiæ, tunc vtraque imponitur,vt ff.de pœnis.leg.qui vltimo, vna per legem, altera per iudicem: quia lex, & iudex in puniendo concurrunt. Aut per alteram pœnam purgatur delictum, & satisfit legi, & iuri, quæcunque pœna imponatur: tunc siue vna pœna includatur in altera: vt in homicidio, & parricidio: siue non, vnicum delictum, & vnus titulus maleficij punitur vna pœna tantum, vt ff de accusat. leg. senatus: & quidem not.in l.nullum.c.de testi. & extra de iudi. cap. at si

cleri. Nam per impositionem vnius pœnæ alia pœna consumitur, vt puta:si essent duo crimina simul commissa,& ex quolibet eorum debeat imponi pœna mortis,cũ quis non posset occidi,nisi semel.Ideo semel tantum punitur,vt Bart.in l. vulgaris.ff.de furtis.vbi dicit quòd si quis pluries ad vxorẽ alterius accesserit, vna tñ tñ pœna imponet,licet ex quolibet coitu nascat accusatio,vt glo.in l. mariti.§. sex mensiũ,in ver. commisisti, in fi.ff.ad leg.Iul.de adult. & l. si diuturno. ff. de pœnis. Sed quia in his imponitur pœna capitis pro adulterio,non est iterabilis,vt l. quamuis,in fi.c.ad.l. Iul. de adult. Ideo vna tantum pœna imponitur. vt glos. in d. l. vulgaris,in vers.fur erit.vnde si vnus seruus plura de licta commiserit, vna datione illius serui indiuidui, quia seruus diuidi non potest, dominus liberatur, vt l. si quis à multis.ff.de noxal.actio.& d.l.nunquam, ver. sed si seruus.ff.de priuat. delict. Et licet pœna mortis non sit reiterabilis, & quis non possit nisi semel mori: potest tamen pœna mortis exaggerari. sicut cum quis est aggressor itinerum, & obsidet publicas stratas, & plura homicidia commisit,expilatórque domorum nocturnus,tunc pœna mortis venit exaggerãda. quia debent ei crura,tibiæ,& brachia,in duas partes,& dorsum rũpi, & frangi,& in rota in altum erecta affigi: donec lãguendo vitam exhalauerit, secundum ordinationem domini nostri regis publicatam in parlamento, Parisijs vndecima die Ianuarij, Anno dñi millesimo quingentesimo,xxxiiij.secundũ quam ego feci exequi ad dictam pœnam rotæ duos insidiatores, & itinerum grassatores,nominatos scilicet Iohannem de congis,aliàs, de sainct oyen,& alterũ Iohannẽ de Nouyoo, aliàs Neron, die mercurij.xiiij. martij.anno domini M.vᶜ.xxxvj.in foro pub. Firmitatis milonis apud Valesium, sequendo arestum dominorum iudicum,per dominum nostrum regem ad iudicandum processus per me instructos in reformatione lucorum, syluarum,& nemorum Valesij pro vltimo gradu,& iudicio delegatorum me relatore processus prædictorum reorum existente die quinta februarij anno M. vᶜ.xxxvj. SED QVAERITVR, quomodo iudex potest augere,vel minuere pœnam, cum hoc sit in legis potestate, vt ff.ad turpil.l.i.§.i.in fi. vbi dicitur pœnæ persecutio.i. executio,nõ voluntate iudicis mandat,sed legis autoritati reseruatur,& ff.ad municipal.l.ordine.ij rñ. & in c.si quẽ pœnituerit.ij.q.iij.cũ nec etiam possit iudex imponere noua genera pœnarum, cum iudex non debeat recedere à pœnis à iure & consuetudine inductis,per l.moris. §. sed enim sciendum, & l.capitalium. §. maiores.ff.de pœnis, & Bal. in l.incredibile.c.de pœnis. Ita quòd quando pœna habet certos fines ex qualitate probationum,nunquam potest ex qualitate exaggerari,scilicet aggrauari pœna,vt leg. generaliter, in princ. vbi est tex.notab. ff. de decurio. Adhoc respõdere possemus, quòd iudex non potest sine causæ cognitione augere,vel minuere pœnam, sed cum causæ cognitione potest augere, vel minuere pœnam,ante sententiam:vel in sententia,vt l.hodie. ff. de pœnis,quia nonnunquam euenit, vt aliquorum maleficia exacerbentur, quoties nimium grassantibus personis exẽplo opus sit,vt ff.de pœnis.l.aut facta.§.vlt.Post sententiam verò non potest:quia sua dicta præsidi reuocare non licet.vt c.de pœnis. l. pœnam. & ff. de re iudic.l. cum quærebatur, & glos. in d.c.si quem pœnituerit.ij.q.iij. Mitiorẽ etiã sententiã iudex certis rationibus motus dicere potest. l. Etsi seuerior.c.ex quibus causis infa. irrog. Et potest iudex inter pœnas mortis arbitrari,an igni subijciat,vel furcæ, vel decoletur.quia gratiam facere potest pœnæ,nõ vitæ. Sed leuioris pro ut dictauerit sibi æquitas arbitrij, secundum dignitatem,secundum ætatem, secundum merita prioris vitæ, vt l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his, qui not. infa. & d.l.& si seuerior. Exemplum enim est, vt cum quis instrumenta penes se deposita, aduersario tuo prodiderit,& inspicienda exhibuit,& ideo deportari, & infamari in perpetuum debet, vt ff.de pœnis.l. si quis aliquid, §.instrumenta,& ff.ad l.cor.de fal.l.j.§.Is quis. Propter ætatem tamen magnam, vel paruam, iudex potest mitigare pœnam. vt ff. de minor .l.auxilium.§.i delictis, & ff. de termino mot.l.ij. Aut quando delinquens sine dolo deliquit, vt ff.de pœnis.l. respiciendum.§. delinquunt, & l. absentem.§. fiñ. Aut quando non dolo,sed lasciuia homicidium quis fecit, vt ff. ad leg.cor. de sicar.l.in lege, & ff.ad leg.cor. de fal.l. falsi.j.§. ordine. Aut quando delinquens dicit se esse commilitonem Reipub. vt ff.de re milit.l.ad.non omnes.§. fiñ.& glo. in d.leg.& si seuerior. Ex causa ergo,& persona, & ætate, & ratione scandali, potest iudex arctare, vel ampliare pœnam. Ex causa, vt l.distinctio. c. vt constituere tur.vbi dicitur, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus sanandis malis, charitas sincera subueniat. Ex persona,vt xxiiij. quæst.j.c. qui contra. & ff. de pœ. leg.capitalium.§.vltim.vbi dicitur maiores puniri minori supplicio,& seueri⁹ seruos, quàm liberos:famosos, quàm integri status. Aetate. vt lxxxvj.distinctio.c.tanta nequitia, vbi dicitur: quantò morti vicinior effeceris,tantò sollicitior,atq; timidior esse debes. Et quidem pœnæ sententia inde fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam, cum senectute cognouimus, interim tacemus.eos verò,quorum consilio hoc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decreuimus: neque sim plicitati tuæ,neque vlterius senectuti parcamus. Ratione etiam scandali, & tumultus aliqua postponuntur, & fiunt, quæ aliter non fierent, vt in c. de his verò, 50. distin.& cap. placuit. distin.j, & leg. qui cædem,& l. eiusdẽ. §. penul. ff. ad l.cor. de sicar. & ij.q.j.c. in primis. Et illud non tantum est verum in extraordinarijs criminibus,vt possit augeri vel minui pœna in sententia,sed etiam dici potest in publicis iudicijs, & ordinarijs, vt ff. de pœnis.l.respiciendum, in princip. & l. aut facta.§.fiñ. & ff.ad leg. cor. de falf.leg. antepe. & plenius super his dicere possumus in d.l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui not.infa.in glo. sed quomodo potest iudex.Sed quomõ in extraordinarijs criminibus potest augeri, vel minui pœna, cum nulla sit per legem statuta certa pœna?Respondere debemus, referre nos ad id quod fieri solet de tali crimine ex consuetudine: quod cum excesseris, dicaris augere, vel minuere, vt argu.

Deinde super vulneribus, & morte extra ordinē quæritur.[D] postulantibus relictis viduis, hæredibus, & consanguineis[E] defunctorum, vnà cum procuratore fisci iuncto,[F] ac instante.

Tertio, confecto de cōmissi iudicijs elogio edicit iudex Andreā Irum, vt per se respondeat,[G] accersendum: cōtra quē initio agitur extraordinariè,[H] & tandē ordinarie.[I] Nam is pristinæ redditus li

ff. de damno infe. l. si finita. §. j.

D QVAERITVR.) Debemus enim prius inquirere de maleficio, q̄ iudicare, vt. ca. Deus omnipotens, ij q. j. Imò antequā iudex procedat ad aliquā inuestigationem, & inquisitionem, debet ei constare de maleficio. l. si is qui. §. si tu ritiū, ff. de furt. & l. i. §. i. tē illud. ff. ad Sylla.

E CONSANGVINEIS) Quilibet enim potest suā, vel suorum iniuriam persequi, & exequi. l. non prohibentur milites, & l. de crimine, & l. cū rationibus. c. qui accus. nō poss. vel si rei ad quēcunq; pertineat. l. senatusc. c. eodem.

F PROCVRATORE fiscali iūcto.) Apertissimi iuris est, vt qd ex cuiuscunq; patrimonio ceciderit in casum ex delicto, & legibus & recto iuris ordine, fisci aduocatis agentibus, vindicari debeat, pœna contra facienti imminēte: vt. l. omnes, de delato. lib. x. c.

G PER se respondeat.) Quando ex elogio, seu inquisitione constat iudici, modicè oneratum reum super crimine imposito, ex quo non posset subsequi pœna mortis, vel debilitationis membrorum, potest iudex reum citasi facere coram se personaliter compariturum, quoties necessarium, oportunum aut vtile ei videbitur. l. fi. c. de procur. Cum ex multis possit suum animum informare partis principalis ministerio, quod non posset procuratoris medio: & in his nō potest certa regula dari, cū ex arbitrio depēdeat iudicantis, vt not. in. c. pastoralis, extra de iudic. & in. c. fi. & ibi glo. & docto. extra de procurat. & in. l. l. in princ. ff. eodem, & c. de his, qui veniam ætat. impet. l. iij. ff. ex quibus caus. in possess. eat. l. ait prætor.

H EXTRAORDINARIE.) Quando enim scelus est graue, de quo constat per informationes, & ex quo venit imponenda pœna corporalis, vel supra relegationē: contra reum extraordinarie procedendum est. l. solet, in verbo, sed hoc genus mandati extraordinarium est, ff. de offi. procons. & legat. Ideo exhibēdus est reus, nec à carcere relaxādus, nec fideiussoribus committendus. Verum hanc carceris pœnam ante supplicium sustinere debet, vt. l. diuus. l. j. ff. de custo. & exhibir. reo. Et illo casu non potest reus audiri, & comparere per procuratorem. l. accusatore. § ad crimen. ff. de public. iudic. Sciendum est igitur de omni iniuria eum, qui passus est, posse criminaliter agere, vel ciuiliter. Et si quidem ciuiliter agitur, ordinariè agitur: pœna pecuniaria æstimatione iudicis actori danda imponitur. Sin autem criminaliter agitur, vt quando fit captio corporis super informationibus, interrogatio, cum repetitione, & confrontatione testium, contra reum, tunc officio iudicis extraordinaria, scilicet capitis, vel status, si iudici sedeat: vel pecuniaria inferenda fisco, non actori, pœna reo irrogatur, vt. l. fi. c. de iniur. & §. In summa, Insti. eodem.

I ET TANDEM ordinarie.) Vbi enim crimen non est probatum plenè, vel semiplenè, vt in discursu præsentis processus constabit, ita q̄ prima facie persona videtur innocens, debet dimitti, & relaxari à carceribus, sub fideiussoribus, si dare possit, vt. c. ad. l. cornel. de sicar. l. j. Et. c. de adult. l. si qui, vel quia in alijs erat innocens, vt. ff. de re milita. l. non omnes. §. à barbaris, & in auten. vt ordo præfectur. col. v. debet autem reus dare idoneos fideiussores de veniendo ad iudicium, vt ff. In ius voc. vt eant, vel soluāt leg. j. & ij. Et dicuntur idonei fideiussores de iudicio sisti, facultatibus, & facilitate cōueniēdi, vt. l. fideiussor for. ff. Qui satisda. cog. nec sunt idonei fideiussores, qui habent declinatoriam, siue præscriptionem fori, vt. l. si fideiussor. ff. eodē ti. neq; videtur quis dedisse fideiussorem, qui dedit eū, qui priuilegio fori tutus est, nisi eidem priuilegio renunciauerit vt. l. j. ff. si quis in ius vocat. Quo autē ad fideiussorē, debet idem fideiussor idoneus exhibere reum in eadē causa, in qua tunc est, donec iudicium accipiatur: & vt ad experiendum nō faciat ius actoris deterius, vt. l. j. §. si desinat. ff. si ex noxa. caus. agat. vbi dicit tex. si desinat seruus esse promissoris, vel actio amissa sit, non videri in eadem causa statum: vel si is, qui pari loco erat, in litigando cœperit esse in deteriore: vel loco, vel persona mutata. Petit ergo fideiussor de iudicio sisti, quia vbi requiritur proferri diffinitiuè, vel absolutiuè, exhibitio rei est necessaria, priusq̄ pronuncietur, glo. in. l. consentaneū, in verbo, cogendum. c. quomodo & quādo iudex. Et siue actio sit pœnalis, siue non, fideiussor de iudicio sisti, in defectum exhibendi reum, tenetur ad verum interesse: scilicet ad id quod principaliter petitur, vt d. l. fideiussor. §. fi. & l. sequenti. ff. qui satisd. cog. non tamen venit puniendus similitudine supplicij, quo debeat puniri ille, qui debebat exhiberi: quia qui se obligat ex suo contractu, non potest se obligare ad pœnam mortis, vt. l. liber homo. ff. ad leg. aquil. & glo. in. c. cum homo. xxiij. q. v. Sed quando reum criminis pro quo satisdedit non exhibet, pœna pecuniaria plectitur: & si dolo non exhibeat, extra ordinem venit damnādus, vt. l. si quis, ff. de custo. & exhibit. reo. & Bart. ibidem. Si verò officialis, vel commentariensis non exhibet reum, lex eum similitudine supplicij punit. l. ad cōmētariēsem. c. de custo. & exhib. reo, & l. milites. ff. eodem. Sed quæro, quid si reus ita pauper sit, vt non possit satisdare, neq; cautionē præstare: dic q̄ tūc præstabit iuratoriā cautionem, q̄ satisfaciet, cū peruenerit ad pin

bertati se per procuratorem[k] defendet, sequetúrque iudicium ciuile.

Quarto, contra Bernardum Thrasonem, Claudiū Caligulam legionarios, & nobilē Desideriū Anippū litigatur extra ordinē facta prehēdēdi corporis potestate: qui absentes, & exules citabūtur vno ædicto pro tribus: siue triū breuioribus interuallis denūciationum, trinóve nūdino cōmonebuntur, vt iudicio se sistant, & (vt vulgo loquūtur) adiornabūtur ad tres breues dies[l], ad audientiam graphariatus. Postea dies illis dicentur solenniter voce tubæ, & præconis ter quaterni deni, & quater ex abundanti in statutis plateis, locis plublicis, ad incla-

gulorē fortunam, vt c. Odouardus, extra de solutio. Præstat igit, quam dare pōt, vt extra de donat. post diuor. restit. c. peñ. & glo. in. c. ex parte. extra de verbo. signific. Sin autem reus bona immobilia possideat, committitur suæ promissioni, cum iureiurando, quam iuratoriam cautionem vocant, vel nudam promissionem, vel satisdationē, quàm pro qualitate personæ suæ quis dare cōpellitur, vt. ff. Qui satisda. cogant. l. sciendum & §. sed hodie, Insti. de satisdat. Et si reus esset forensis, debet cōstituere, & eligere domicilium, vbi conueniri possit, vt. l. domicilium. ff. ad municipal. & l. si in patria, de incol. lib. x. c. & vt stet certo loco, quādo est cōmodū alicuius, vt Barth. in. l. titio centum. §. titio centum. ff. de cond. & demonstra.

k PER PROCVRATOREM.) Iudex in delictis, vsque ad pœnam relegationis, potest recipere, & admittere reum ad comparendum, & se defendendū per procuratorem: non tamen ad hoc necessitat, aut cogitur ad hoc, nisi velit, vt. l. si seruū. §. publice. ff. de procu. & glo. in. l. reos, & l. absentem. c. de accusat, & l. diuus, j. ff. de custo. reo. Sed interdum quando crimen non est plenè probatum, adeò q̃ æquum sibi videtur reum iustificari per suas defensiones, ad id eum iudex admittit: quia defensio est de iure diuino, naturali, & humano permissa: & debet iudex tunc concedere dari copiā titulorum, & respōsionis reo, vt. c. j. extra de accusat. in vj. & c. qualiter & quando. 2. extra eodem. & etiam copiam aliorum actorum, si hoc requirat delatus, vt. l. is apud quem, cum ibi not. c. de edēdo. Item debet idē iudex ex officio, reo de aduocato, seu defensore prouidere, vt not. in. l. si non defenderetur. ff. de pœnis, & l. j. ff. de quæstio. eo q̃ bonus iudex debet zelare potius innocentiam rei, q̃ culpam, ar. l. placuit. c. de iudic.

l ADIORNABVNTVR ad tres breues dies.) Quādo rei exhibendi se per cōtumaciam absentāt, hinc nō possunt capi ad corpus, de consuetudine citantur vnica citatione pro tribus, quod dicitur vnum ædictū pro tribus, vt. l. nunq̃. ff. de iudic. cōparituri ad tres breues dies continuos, & consequentes corā iudice loci: & hoc præconia voce ad sonum tubæ, cornu, vel campanæ, secundum morem locorum, vt not. glo. in. l. ij. c. de decret. decurio. lib. x. c. & facit quod not. glo. in. l. j. c. quæ sit lōga cōsuet. & idē Angel. de malefic. in verbo, qui iudex cōmisit. de consuetudine Franciæ citantur rei regulariter ad sonum tubæ. De iure citātur p triduum ter per singulos dies. l. inter. ff. de public. iudic. Et condemnantur rei, ex illa triduana contumacia, secundum qualitatem probationum, & merita delictorum. Et hoc de stilo curiæ parlamenti Parisini. De stilo vero præpositurae Parisiensis, & fori episcopi, & de iure non veniunt rei condemnandi ex illa triduana contumacia trium dierū. d. l. inter, ibi, ne per triduum per singulos dies ter citatus reus condēnetur. ff. de pub. iud. Verum est q̃ pro contumacia multantur. Nam si quis in ius vocatus non ierit, ex causa à competenti iudice multa pro iurisditione iudicis damnabitur, vt l. ij. ff. si quis in ius vocat. non ierit, de consuetudine mulcta cuiuslibet defectus in quolibet trium dierum est septemdecim solidorū Parisiensiū cum dimidio. Et talis mulcta, siue emenda applicat fisco, & nō parti ciuili, tam de consuetudine q̃ de iure, vt. l. v. & l. eos c. de modo mulcta. Quātū autem ad partē ciuilem, rei condemnantur in secunda citatione in expensis cōtumaciæ, vt. l. sancimus. c. de iudic. & extra de ꝓcur. c. querelam, & glo. in. c. quoniam cōtra falsam, extra de prob. ad hoc enim vt rei prælibati condemnari possint absentes de iure, & stilo prædict. præpositurarum vltra illam citationem ad tres breues dies debent iterum citari, & vocari per edicta, scilicet per tres quater denas, & quartam ex abundanti, vt. l. j. versic. præsides, iuncta glo. ff. de requir. reis. Ratio siquidem est, quia vox præconis paucis innotescit, vt in auteñ. quia in prouincia. c. vbi de crimine agi oport. in glo. ibi, præconia, & auteñ. at qui semel. c. quomodo & quando iudex. Ad perēptorium autem edictum de iure hoc ordine peruenitur, vt primo petatur post absentiam reorum edictum primū, mox secundum per interuallum non minus decem dierum. Et tertiū, quibus propositis, tunc peremptorium impetret: quod inde hoc nomen sumpsit, q̃ perimeret omnem disceptationem, hoc est, vltra non patietur aduersarios tergiuersari. In peremptorio autem comminatur iudex, qui edictum edit: etiam diuersa parte cogniturum se, & pronūciaturum. Et post edictum peremptorium impetratum, cum dies eius superuenerit, tunc absentes iterum, & quarto ex abundanti, citari debent: & siue responderunt, siue non, agetur causa: & pronunciabitur, non vtiq; secundum præsentem, sed & interdum vel absens, si bonam causam habuerit, vincet, vt. l. ad peremptorium, cum leg. seq. ff. de iudic. Et licet de iure inter edicta sit interuallū non minus decem dierum:

mationes, & proscriptiones destinatis [M] pœna corporis, ac bonorum omniũ publicatione. Tandem contumacia tãquã eius criminis, quo accusati erant, habebuntur confessi.

Quinto, Bernardus Thraso à iurisdictione, in quã fugerat in iurisdictionẽ domicilij & delicti remittetur rescripto præpositi Parisiẽsis, aut (vt cũ vulgo loquar) secũdum requisitionem factam in subsidium iuris virtute cõmissionis rogatoriæ [N] decretæ per dictum iudicẽ delicti ad iudicem, ad quem fugerat: & vltimum patietur supplicium.

Sexto, Claudius Caligula migrabit ex vrbe aliò, carebit publico, nec reperietur: propterea non remittetur ad iudicẽ habitationis, & in tabula, siue statua, vltimum subibit supplicium: id est, statua, vel tabula ad postem in celebri quodam cõpito affigetur, in qua imago eius depingetur illo affecta supplicio, quod figuratiue, [O] siue per figurã dicũt.

de consuetudine tamen est interuallum quatuordecim dierum: & in hoc discrepat à iure tantum. Et quãuis posset dici, q̃ iura hic proxime allegata, loquantur in ciuilibus: dic etiam q̃ eædẽ dilationes sunt in criminalibus, sicut in ciuilibus, vt Bart. & glo. in d.l. inter accusatorẽ. ff. de public. iudic. Quattuor ergo proponuntur edicta. Primum dicitur admonitorium, vt in autẽ. de hered. & falc. §. quis autem non. col. j. Secũdum cõuẽtionale. Tertiũ, citatoriũ. Quartũ, perẽptorium, quod comminatoriũ dicitur. vt glo. in d.l. ad peremptoriũ, & l. in perẽptorio. ff. de iudic.

M DESTINATIS.) Edicta de iure solent fieri in quadã dealbatione in prætorio. Item fiũt per voces præconum: & hoc obseruat consuetudo præpositurę, & vicecomitatus Parisiẽsis cum sono tubæ. Item p nuncium sine tuba, cũ affixione edictorum in quadriuijs publicis, vti obseruat stilus fori epi Par. & hoc imitat ius, vt in autẽ. de litigios. §. omnem, col. viij. Ratio quare hæc edicta affigãtur in scriptis in pdictis quadriuijs est, quia vox pręconis paucis inotescit, vt supra dictũ est: quia audiẽtibus tantum, & quibus hi dixerint. Sed edictũ sic per multos dies positũ, omnib⁹ liquet, vt in autẽ. ac qui semel, iuncta glo. c. quomodo & quando iudex. Contra corrumpentem vero album propositum, vel quod in albo proponitur, datur actio popularis in quĩgẽtos aureos. l. si quis id quod, ff. de iurisd. omnium iudic.

N COMMISSIONIS rogatoriæ.) Sunt nõnulli de crimine accusati, qui latent, aut relinquunt prouinciam, in qua deliquerunt, & in alia prouincia degunt. Tunc solent præsides prouinciarum, in quibus delictum est cõmissum, vti publica epistola, scilicet commissione rogatoria: & scribere ad collegas suos, vbi factores scilicet rei agere dicuntur, & desiderare, vt cũ fidis custodibus ad se remittãtur, vt l. solent. ff. de custod. & exhib. reorum, & in autẽ. vt nulli iudic. §. si verò quis. Iudex verò, qui has publicas susceperit litteras, debet suo periculo, & officij sui, huiusmodi reos comprehendere, & ad iudicem prouinciæ transmittere in qua peccauerint, supplicijs legitimis subijciendos. q̃ si hoc facere, aut officium eius tradere neglexerit, tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna ferre decebit. Et si idẽ iudex, aut aliqui officij ei⁹ propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur, spoliatus singulo exilio tradetur, vt in d. autẽ. vt nulli iudic. §. si vero. Et c. de his, qui latro. vel alijs crimi. reos occult.

O FIGVRATIVE.) Absentes, & fugitiui rei criminis per edicta citati, pro qualitate delicti, & probationis possunt cõdemnari, tex. cum glo. in l. si apparitor, de coarta. lib. xij. c. & l. ad commẽtariensem. c. de custo. reo. & l. ne diu. c. de pœnis, glo. in c. qualiter & quando, in verbo. Inquirẽdum, versic. si verò infamatus, extra de accusat. & extra, vt lite nõ cõtesta. c. quoniam. §. sunt & alij. Et licet hi text. videantur speciales, & q̃ regulariter nõ possit ferri sententia in absentem supra relegationẽ sanctiusq; sit impunitum relinqui facinus nocentis, q̃ innocentem dãnare: sed tãtũ pœna pecuniaria, vel ea, quæ æstimationem contingit, possit irrogari vsq; ad relegationẽ iclusiue, vt l. absentem. ff. de pœnis, & l. absentẽ. c. de accusa. & l. j. §. j. ff. an per alium caus. appel. Tamẽ de statuto Italiæ potest in reos absentes irrogari pœna pro qualitate delicti, scilicet pœna sanguinis, vt Bart. in l. j. ff. de requir. reis. & idem obseruatur de consuetudine regni Franciæ, vt contumax siue bannitus habeatur pro confesso: nec postea auditur de crimine, immo quotiescunq; reperitur reus, non est opus alio nouo processu, sed paratur sola executio, dummodo notescat iudici cõtumacem esse illum, de quo agebatur in processu, vt Bart. in l. diuus, versic. sic & diuus. ff. de cu. & exhib. reo. & Bart. in d. l. j. ff. de requir. reis. Verũtamẽ priusq̃ iudex procedat ad condemnationem absentis, debet habere fidem de maleficio imposito per examen testium secundum Bartho. in leg. inter. ff. de public. iudic. Qui igitur apud fiscum causam defendere sæpius conuenti neglexerint, rebus iudicatis subijciendi sunt: ex eo apparet si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint, vt leg. contumacia. §. contumax, & l. de vno quoq. §. qui apud. ff. de re iudic.

Septimo, Deſiderius Anippus, ꝑſcriptus vltro carcerẽ ditionis ordinariæ introibit, & ibi offeret remiſſionem[P] pœnę delicti à principe impetratam: quę comprobata, à reatu eum ſoluet.

Octauo, Girardus Milo nobilis, Gnato & Paraſitus aſſeclæ Deſiderij, Nebulo & Ebrio miniſtri Girardi conijciuntur in vincula à iudice ordinario loci delicti: & extraordinariè contra eos lis examinatur.

Nono, Egidius Gnato non conuincetur teſtimonio, nec cõfitebitur: ideo torquebitur.[Q] Nec demũ confitebitur: eò relaxabitur, & vadimonio obſtringetur.

Decimo, Ferdinãdus Paraſitus tormẽtis cruciabitur, fatebitúrque nihil: Plectetur tamen duplici mulcta,[R] honoraria, & pecuniaria: aut, ſi mauis honorabili, & vtili: ipſe exulabit omnibus ſuis

P OFFERET remiſſionem.) Remiſſionarius, in criminalibus petens reſtitutionem aduerſus ſentẽtiã, vel appellans à ſententia criminali, tenetur perſonaliter comparere in iudicio genib9 flexis, capite diſcooperto, ante faciem iudicis pro tribunali ſedentis. l.j. ibi, ſi ſe obtulerit. c. ad l. cor. de ſicar. & l.j.§. ſin autem. ff. an per aliũ cauſ. appell. redd. poſſ. arg. i. lege cornelia. ff. ad ſenatuſc. ſylla. ibi. ex vinculis cauſam dicant, & Bal. in l. j.§. eum qui, in fi. ff. de poſtul. Nec poſſet reus in cõtrarium impetrare, vt ſcilicet non teneatur perſonaliter comparere. l. fi. in fi. c. de iniur. Et ad hoc ordinatio regis Ludoui. xij.

Q TORQVEBITVR.) In criminibus ſcrutandis vbi alijs probationibus veritas illuminari non poteſt, quæſtio adhiberi ſolet, interrogandique ſunt rei. l. quotiens. c. de Quæſtio. Sed ita demũ ad tormẽta veniri oportet, cum ſuſpecti ſũt rei, & alijs argumẽtis ita probatio, admouetur, vt ſola cõfeſſio deeſſe videatꝰ, l.j. ff. de quęſtio. Quæſtiones autẽ non ſemp, neq; in oĩ cauſa, & pſona deſiderãdę ſũt, ſed tantum cum capitalia, & atrociora ſunt maleficia, quæ non aliter explorari, & inueſtigari poſſunt, quàm per reorum quæſtiones, tunc efficaciſſimæ ad inquirendam veritatem, æſtimãtur. l. edictũ. ff. de. q. Sed ſi tortus nõ confiteatur in tortura delictum, videtur ꝙ ſit liberandus, quaſi ſint purgata iudicia, ſecũdum Bart. in l. fi. ff. de quæſtio. & vbi ex tortura non poteſt crimen inueniri, tortus abſoluitur. Nam licet iudicia præceſſerint torturam, non excuſatur accuſator à calumnia. Et propterea damnum læſo contingens indebitè, debet illi emendare, ſecundum Bal. in l. fi. ff. de calũ. & facit ſecundum eundem, quod not. in l. pe. c. de cond. ob cauſ. dat. & l. domin9. c. de quæſtio. vbi dominus, cuius ſeruus eſt tortus, agit contra calumniatorem, & quæ habentur in l. ſed ſi vnus. ff. de iniur. Si verò iudicia ſint manifeſta, ex quibus reus eſt tortus, excuſant accuſatorem à calumnia, ſecundum Bal. in l. iij. c. ad leg. iul. de adult. vnde reus tortus, liberandus erit ab illa inquiſitione tantum, ſed non diffinitiue à delicto, ꝑ not. per Salyc. in l. ſi hi qui adulterij. c. ad leg. Iul. de adult. vbi dicit per gloſ. ibi poſitam, ꝙ ſi iudex habet ſufficientia iudicia contra accuſatum, qui pluries tortus nihil confeſſus eſt, non debet ipſum diffinitiue abſoluere, ſed debet concedere abolitionẽ accuſationis, per. l. abolitionẽ. c. de gener. aboli. Et idẽ ipſe tenet in l. ſi quis alicui. c. ad leg. Iul. maieſt. vbi dicit, ſi reus delatus in illo crimine tortus nihil cõfeſſus fuit, propter quod accuſator tortus fuit, qui nihil ꝓbauit, ꝙ iudex neutrum abſoluet, ſed rẽ indiſcuſſã dimittet: & ideo debet liberari fideiuſſoribus, & nõ diffinitiue abſolui à crimine, quia poſſent ſuperuenire alia iudicia. Et idẽ videtꝰ tenere Salyce. in repet. l. ſiqui dẽ. c. de accuſ. Et ſic erit iudici relinquendum pro animi arbitrio, an ſint iudicia manifeſta, vel nõ manifeſta, l. iij. §. eiuſdẽ, & §. tu magis ſcire potes. ff. de teſtib.

R. DVPLICI mulcta.) In actione iniuriarũ, altera actio ad damnũ pertinet culpa datum, altera ad cõtumeliã, l. itẽ apud Labeonem. §. ſiquis ſeruo verberato, ff. de iniur. & l. ſed & ſi, ff. ad l. aquil. qui enim vitam, moreſque noſtros corrumpũt, deteriores ſunt his qui ſubſtantias aliorum, prædiáq; diripiunt: ipſi enim ea, quæ extra nos ſunt (licet noſtra ſint) auferunt, noſtri quoq; detractores, & morum corruptores noſtrorum, ſiue qui aduerſus nos armantur, proprie noſmetipſos decipiunt, & ideo iuſtè infames ſunt, vt c. deteriores. vj. q. j. & xxiij. diſt. c. illud. Ideo ex eo crimine purgare ſe debent, vbi dignoſcuntur deliquiſſe, & publicè iniuriam abiurare, iuxta conſiderationem iudicis, vt c. inter ſolicitudines, iũcta gloſ. extra de purga. cano. Et hoc etiam notatur in quolibet horrendo crimine, & iurare debent ſe nunquam ſimilia commiſſuros, vt xij. q. ij. c. de viro. & xxiij. q. viij. c. peſſimam, & j. q. vij. c. quotiens, vbi pœnitens iurat, ꝙ de cætero non labetur. Corripienda ſunt igitur crimina coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ſecretius, quæ peccantur ſecretius: & diſtinguenda ſunt tempora, & concordabit ſcriptura, vt c. ſi peccauerit. ij. q. j. Quòd ſi dãnatus renuerit facere hanc emendam honorabilẽ, durius, & acerbi9 punietur, d. c. inter ſolicitudines, extra. de purg. cano. Et ita vidi practicari Pariſijs ĩ curia parlamenti anno domini milleſimo quingẽteſimo. xxix. Aprilis xvij. contra & aduerſus Iohannem Berquin, qui accuſatus de hæreſi, per areſtum curiæ fuit cõdẽnatus ad emendam honorabilem faciendam, ſuper pe

tram marmoream graduum palatij:qui renuens hanc facere,remissus ad carceres per alterum arestum igne concremari condemnatus fuit.quem ego tunc officio patroni in senatu Par.fungens,executioni demandari vidi ante communes Parisi.ædes. Et hoc idē videtur obseruari in bannito,siue misso in perpetuū exiliū: q si reuertatur, nec optē-perauerit exilio, pœna capitis plectetur. Nā contumacia eius cumulat pœnam. Et si ad tempus exulat, nec obediat, in perpetuum exulabit, nemóque poterit commeatum eundi, remeatúmve domi dare exuli:nisi imperator,vel rex, ex aliqua iusta causa,tex.for.in l.Relegati.ff.de pœnis. vbi dicit glos.q sola voluntas principis reputatur iusta causa.

bonis publicatis.[S]

Vndecimo, Gerardus Milo nobilis, necis conuictus testimonio,capite obtruncabitur,[T] suis bonis proscriptis.

S BONIS publicatis.) Quæro vtrum reus conuictus in criminalibus debeat condemnari in expens.canonistę dicunt q sic.Quia plus delinquit,qui temere insistit quàm qui desistit,vt c. calumniam,extra de pœnis,& victus victori in expens.etiam in criminali debet condemnari.vt l.cum quidam,in verbo, obnoxios sibi, & ibi Bal.c.de fruct.& lit.expens. Sed hoc à pœna confiscationis citra.Nam vbi reus pateretur vniuersalem confiscationem bonorum,vt hic,nulla alia afflictio pecuniaria addi potest,vt d.c.calumniam, & c.de fideiusso.l.j.& ff.de capit.diminut.d.l.tutelas .§.si libertatę. nec vlla restitutionis æquitas est aduersus eum , qui nudus exulat , d.l.tutelas.§.Item cum ciuitas.Et siquādo pœna in supplicio cōsistit,nō venit refectio expēsarum,vt Bal.in le.non ignorat.c.de fruct.& lit.expens. Sed adhuc quæro,an si procurator regis , seu fiscalis solus litem prosequatur aduersus reum criminaliter, & reus vincat,& obtineat,an dictus fiscus teneatur ad expensas,damna,& interesse erga reum prefatum?Dic q non:nec in aliquo tenetur.Nam qui iure publico vtitur,non videtur iniurię faciendæ causa hoc facere.Iuris enim executio,non habet iniuriam,vt l. iniuriarū. §.is qui iure,ff. de iniur . Subuenitur siquidem alicui ratione officij,si illicitè non fiat, vt ff.de rei vendicat. l. qui restituere,& ff.quòd metus caus.l.continet,& ff. ad l.aquil.l.quēadmodum.§.pe.Si tamen esset dolus, fraus,calumnia,aut concussio in procuratore fiscali,teneretur in expens . damnis , & interesse , & nomine proprio,non fiscali condemnandus,vt in c.fi.extra de calumniat,& l.vnica,c.de sumptuum recuper.lib.x.c. & ad instar priuati redigeretur,l.qui fundum.§. si tutor,iuncta glos.ff.pro empto. Si verò fiscus obtineat, nec etiam repetet à reo criminis impensas,siue criminaliter,siue ciuiliter agatur . Nam eodem priuilegio, quo fiscus,potiturus est reus:nec est ferendum fiscum qui præfatam prærogatiuam pretendit,aliquid plus ab aduersarijs suis quærere concedi,quàm ipse ab alio pulsatus,facere patiatur,vt leg.fi.c.de fruct.& lit.expens.

T CAPITE obtruncabitur.) Nobiles & Barones, vel in dignitate cōstituti vbi ex delicto per legem imponitur pœna mortis,debent decapitari.l.capitalium, §.nonnunquam.ff.de pœnis, & Bal.in l.data opera.c. qui accus.non poss.Pro homicidio siquidem perpetrato,quis tenetur duplici modo. Primo,pro publico interesse,criminaliter erga fiscum.Secundo,ciuiliter erga conquerentem pro priuato interesse. Nec altera actionum præiudicat alteri,vt l.inde Neratius.§. si dolo. ff. ad leg. aquil. Quia alterum vtilitas priuatorum, alterum vigor publicæ disciplinæ postulat,l.licitatio.§. quod illicitè.ff.de public.& vecti. Quo autem ad interesse priuatū , tenetur reus actione legis aquiliæ ad damna, & interesse erga hæredes occisi suam,aut suorū iniuriam persequentes, vt l.sed & si.ff.ad l.aquil.& l. dominū.c.de iniur. Aestimatio autem damni aut iniuriæ,ad iudicem spectat,vt l.j.§. spectat.ff.de iniur.quādo videlicet illa ęstimatio decēdit ex lege cornelia de sicarijs,vt l.iniuriarum, & l.cōstitutionibus,ff.de iniur. Alias autem iniurias non descendentes ex lege corne.de sicar. prætores permiserunt ipsis,qui iniuriam passi sunt, eam æstimare:vt iudex tanti reum condemnet,quanti iniuriā passus æstimauerit, vel minoris , prout ei visum fuerit,vt §. pœna autem,Insti.de iniur.Si verò homicidium esset cōmissum,non dolo,sed leuissima culpa tantum, vt cum à diligenti præuideri potuit,& non est præuisum, aut prouisum:sed tunc denunciatum esset,cum periculum euitari non possit, vt l. si putator. ff. ad lege.aquil.vel cùm prohibere potuit,& non prohibuit,vt l.sciētiam, ff.eodem.vt puta siquis ex alto se præcipitauerit,& super alium venerit , eúmque occiderit: aut putator ex arbore cum ramum deiecerit,non proclamauerit , & prætereuntē occiderit:ad cohercionem legis cornelię de sicar.non pertinet, vt l.in lege.ff. ad leg. cornel.de sicar . Sed tamen reus ex illa culpa leuissima tenetur actione legis aquiliæ pecuniariter, scilicet ad damnū, & interesse ciuiliter , vt l.in lege.ij.ff.ad l.aquil. & l.ait lex,& l.proinde,ff. eodem: in delictis siquidem venit omne interesse,vt ff.de furtis.leg.inficiando. §.j. & ibi Bart. & ff. de conditio.furt.l.j.iiij. & ff.de vi & vi armat.l.interdicto.& l.apud Iulianum.§.j.ff.de l.j.& l.si seruū.ff.de verbo.oblig . Et quāuis de iure digestorū in interesse non attendatur lucrum cessans , sed damnum,vt ff.de damno infec.l.Proculus,& l.iniuriarum. §.siquis de honoribus.ff.de iniur.& glo.in l.si sterilis. §.cum per venditorem.ff.de actio.empti. Tamen hodie de iure Codicis,interesse venit generaliter in lucro cessante,sicut in damno vitando,vt leg.vnica.c.de senten.quæ pro eo,quod interest profe . Et ideo fit q in actione legis aquilę,nō solum venit æstimatio rei, sed etiam æstimatio extra rem,vt §.Illud, Insti. de l. aquil.Quo verò ad interesse publicum,vbi homicidiū est dolo commissum,agitur principaliter actione iniuriarum de ipsa cæde,vel veneno dato,vt vindicetur,& non vt damnum sartiatur,vt l.prætor.§. quid ergo,ff. de iniurijs,& tunc tenetur actione legis corneliæ de sicar.ille solus,qui in dolo est , non autem qui in culpa

Duodecimo, Henricus Nebulo Milonis famulus patibulo affixus strāgulabitur,[v] bonis suis confiscatis.[x]
Tredecimo, Iacchus Ebrio alter ex

lata est. Nam dolus pro facto accipitur: in lege autem cornelia lata culpa non accipitur pro dolo, vt l. in lege, ff. ad leg. Cornel. de sicar. pœna autem legis Cornel. de sicar. pro homicidio est mors. & solent rei capite puniri, vt l. eiusdē legis. §. legis. vers. sed solent. ff. ad l. cornel. de sicar. atrociora sunt delicta, quæ proueniunt ex animo, vt glos. in l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. Et ideo vbi delicta sunt animo, siue dolo commissa, aut pensatis insidijs, restitutionem nō merentur, & nec etiā minor restitueretur, vt l. j. c. si adue. delict. &, dolus siquidem ex iudicijs perspicuis comprobatur, l. dolū. c. de dolo. Et in talibus grauibus delictis, culpa esset relaxare vindictā, vt c. j. extra de postul. prælato. facilitas enim veniæ prębet incentiuum delinquendi, vt xxiiij. q. iiij. ca. est iniusta, & sic sub spe veniæ quis peccare non debet, vt extra de cleric. excommuni. ministrant. c. Illud. verum interest reipub. ne delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus. §. cum neque impunita. ff. ad leg. aquil.

V STRANGVLABITVR.) Viles personæ, vt famuli, vel infames, comburuntur, vel furcis suspenduntur. l. in seruorum. §. j. ff. de pœnis, & idem Bal. in d. l. data opera. c. qui accusa. non poss.

X BONIS eius confiscatis.) Cum vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis conditio irrogatur, supplicij damnatione bona publicantur. Id est, confiscantur, vt l. j. ff. de bonis damnato. & c. de pœnis. l. in metallum. cum enim ciuitas amissa est, nulla restitutionis æquitas est aduersus eum, qui amissis bonis nudus exulat: & eo ipso, ꝙ quis amittit ciuitatem, perdit omnia bona sua, sine aliqua publicatione. l. tutelas. §. Item cum ciuitāt, ff. de capit. diminutio. Hinc capite diminuti amissione ciuitatis, seu libertatis, non possunt conueniri, nec etiā conuenire actiuè, nec passiuè: sed datur plenè actio in eos, ad quos bona eorum peruenerunt. Et quod cum eis contractum est postquàm diminuti sunt, perinde est, ac si contractum non esset, aut factum, vt l. ij. iuncta glos. ff. de capit. diminutio. Aduertendum est tamen, ꝙ licet olim propter damnationem ad mortem, bona essent cōfiscata, licet in sententia nihil dictum esset de confiscatione, excepta certa parte, quæ filijs reseruabatur, vt d. l. j. ff. de bonis damnat. Hodie tamē bona damnatorum nō intelliguntur confiscata, q̃uis quis sit ad mortem condemnatus, nisi in sententia capitali facta sit mentio de cōfiscatione bonorum, vt l. amissione. §. qui deficiunt, ff. de capit. diminut. vbi dicit tex. Qui deficiunt, capite minuuntur, deficere autem dicūtur, qui ab his, quorum sub imperio sunt desistunt: & in hostium numero se conferunt. Sed & hi quos senatus hostes iudicauit, vel relegari scilicet deportari, vtique vsq; adeo minuuntur capite, vt ciuitatem amittāt. Opus est itaque, vt in sententia expresse declarentur bona confiscata, aliàs non applicantur fisco: nec censentur confiscata. Imò ea bona damnati descēdentib[9] & alijs reseruantur, vt l. defunctis, c. si reus vel accus.

mort. fuer. & in autē. bona damnatorum, c. de bonis, ꝓscript. Quinimo per iudicē ipsi potest bannito in sententia reseruari pars bonorum, vt est casus in l. si quis militi, §. j. ff. ex quib. caus. malor. iuncta glos. in verbo fuit. Si tamen reus esset solenniter confessus delictū, ex quo veniunt bona confiscanda, & postea, ante actam causam idē reus decesserit, non obstante eius morte, veniunt eius bona fisco applicanda, secūdum Bal. in l. j. c. ex delic. defunctn. nec dicet iudex, ꝙ reū mortuum cōdemnat: sed ꝙ cōfiscat bona rei mortui. all. idem Bal. in d. l. j. Specul. tit. de accusat. §. j. versic. ꝙ si latro, & Bartho. in l. j. ff. de priuat. delict. hæres tamen defuncti posset reuocare confessionem illius, & probare contrariū eius, quod confessus est, per ea, quæ not. ff. de appell. l. creditor, §. iussus, in glò. ordi. all. per Bal. in d. l. j. ff. ex delic. defunct. vbi dicit, quòd etiam sine confessione quando est conclusum in causa, & liquide probatum est maleficium, non impeditur sententia: quia cum esset de necessitate eam ferri, quodammodo trahitur retro ar. ff. de iniur. l. denique. §. dic ergo, & per nouissimam constitutionem domini nostri regis Francisci, art. 90. Sic requiritur sententia, vel æquipollēs, vel aliquid quod necessario infert in confiscationem, quod est notabile. Et quod de confiscatione dicitur, idem potest dici in pœnis pecuniarijs consistentibus in certa quantitate, puta in cētum, vel in mille: quia eadem est ratio, & natura litis secundum eundem Bal. in d. l. j. c. ex delictis defunct. Cauetur etiam, quòd si appellans in fatum concessit sine hęrede, cuiusq; generis appellatio euanescit. Quòd si appellatori hæres extiterit, si quidem nullius alteri[9] interest causas appellationis reddi, cogendus non est peragere appellationem. Si verò fisci, vel alterius contra quem appellatum est, interest: hæres appellationis causas reddere necesse habet. Nullius autem interest, veluti cum sine ademptione bonorum relegatus est. Nam si ademptis bonis relegatus, vel in insulā deportatus prouocatione interposita decesserit, quamuis pēdente appellatione, morte rei crimen extinctum sit aduersus quam non aliter is qui emolumentum successionis habet, obtinere potest: quàm si in reddēdis causis appellationis iniquitatem sētētiæ detexerit, vt leg. vnica, ff. si pend. appel. mors inter. Sic vbi iudex in sententia condemnat reum ad mortem cum publicatione, seu confiscatione bonorum, si appelletur, & interim moriatur reus: Sicut mors superueniens extinguit crimen, ita etiam confiscationem bonorum, quia est accessoria ad pœnam, vt l. iij. c. si pend, appell. mors inter. Sed si condemnet reum ad pœnā corporis afflictiuam, & copulatiuè æqualiter, & principaliter ad confiscationem bonorum, sic dicendo reum ad pœnam mortis condemnamus, & eius bona confiscata declaramus: tunc si moriatur condemnatus pendente appellatione, licet crimen quo ad impositionem pœnæ corporalis sit extinctū, vt d. l. vnica, ff. si pend. appell.

famulis Milonis, flagellabitur, & exulabit [Y] publicatis itẽ bonis. Ita dissimili pœna [Z] punientur rei eiusdẽ delicti, rationibus infra sequentibus ordine.

Procemium criminationis.

Fama [A] constans ferebat tres, aut quatuorviros in platea crucis Tiroueri Parisijs miserè trucidatos: hac impulsi statores [B] vltro veniunt eò, qui trucidatorum frontem consignent ac locent in iutis præsidio, iudicísque potestate: & , quod frequentius dicitur, iustitiæ imponant manum: ne interea summoueantur, [C] sed spectandi omnibus sit copia, si forte agnosci possint. Deinceps trucidati in prætorium deferuntur, vt ibi medicus, & chirurgus, iurisditionis, præpositi mandato vulnera inspiciant: eorum latitudinem, ac magnitudinem pertentent: atque renuncient, quæ lætalia vulnera, & quanta, & quæ non: quantum incommodent, quantóq; ære curari queant vulnera Daui.

mors inter. non tamen est extinctum quo ad confiscationem bonorum, in qua reus fuit principaliter, & copulatiuè condemnatus: quia condemnatio confiscationis bonorum non fuit accessoria ad pœnam corporalem, sed principalis, vt d. ll. & Bart. in l. j. c. si pend. appell. mors inter. & Angel. de malefic. in verbo, & eius bona publicamus.

Y FLAGELLABITVR & exulabit.) Sũt enim pœnæ corporales, quibus citra ademptionẽ vitæ præsides quemq; afficere possunt. Et sunt pœnæ quędã, quę coercionem corporis, aut exilium, aut seruitutem iniungunt, aut ciuitatem auferunt: velut fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorũ verberatio: aut damnum cum infamia, aut dignitatis alicuius aliquam depositionem, aut alicuius actus prohibitionem. l. si quis forte. §. fi. cum duabus ll. sequent. ff. de pœnis. Et hæ pœnæ dicuntur minores, quæ non requirunt actum consummatum, sed inchoatum, vt l. j. §. fi. ff. q quisque iur. Pœnæ verò maiores, scilicet amissiones vitæ, & membri: requirunt actum consummatum, vt l. j. §. qui puero. ff. de extraordin. crimi. Ibi perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in l. si quis nõ dicam rapere. c. de episc. & cleric. Cohercione autem corporis cohercentur hi, qui semel tantum turbulentis acclamationibus se accommodauerunt. Nam fustibus cæsi dimittuntur, & exilio damnantur, vt l. capitalium. §. solẽt. ff. de pœnis, & l. exilium. ff. de interd. & relegatis, vbi loquitur de triplici exilio, scilicet cæterorum locorum interdictione, aut lata fuga, vt omnium locorum interdictione præter certum locum, aut insulæ vinculo, id est, relegatione in insulam: vbi nõ stat cũ hominibus. Sed exilium propriè dicitur, deportatio: impropriè autem relegatio, vt glo. in d. l. exilium. Et sic est capitalis damnatio, vbi mors, vel ciuitatis amissio, vel seruitutis impositio, sequitur, vt l. rei capitalis. ff. de pœnis. Et tunc bona sine etiam publicatione confiscantur, per d. l. j. ff. de bonis damnato. & & l. tutelas. §. Item cum ciuitas, ff. de capit. dimi. hodie tamen requiritur seotentia, vt s. dixi.

Z DISSIMILI pœna.) Quia idẽ excessus, magis est in vno, quàm in alio puniendus, vt cap. sicut dignũ, in fi. extra de homicid. & cap. cum quidam. extra de iureiur. & cap. excommunicamus. §. credeotes. extra de hæretic. & xxxij. q. v. cap. qui viderit. Diuersitas siquidem personarũ diuersitatem exigit pœnarum: vt aliter ex ijsdem facinoribus puniantur serui, & liberi: aliter in vilissimo, & cõpedito, quàm in medij actus homine, ius æstimationis constituatur. vt. §. pœna autem, Insti. de iniur. & l. aut facta, §. persona. ff. de pœnis.

A FAMA.) Dic quòd fama de maleficio est sufficiẽs ad hoc, vt possit specialiter inqri de maleficio cootra aliquem, vt Bart. in l. ij. §. si publico, ff. ad leg. Iul. de adult. Nota tamen quòd aliud est fama, aliud manifestum, & aliud notorium. vt glo. in cap. do manifesta. ij. q. j. & infra di xi. super facto probatorio.

B STATORES. Quando est fama de maleficio, iudex debet mittere militem, vel alium officialem, ad videndum hominem mortuum, & eius vulnera: Et facit scribere, vt postea possit inquiri, vt oot. Bart. in l. fi. ff. de quæst. Et ideo vbi est homicidium perpetratum, nec potest directo constare iudici, quis illud commiserit: iudex potest mittere pro vicinis tabellionem, aut quem alium officialem, vt inquirat. Nam vicini debẽt verisimiliter potius scire maleficium iuxta eos perpetratũ, quàm alij. not. in l. iij. circa princ. ff. de testib. & extra de præsumptio. ca. quosdam, & cap. quanto, & idem Bart. in d. l. fi. ff. de quæst. & l. j. §. j. ff. de fluuio, ibi aut æstimatione circumcolentium.

C SVMMOVEANTVR.) Ad custodienda ea, quæ sine custodia salua esse non possunt, mittendi sunt custodes, vt l. j. §. idem ait, ff. de vent. in possess. mitt. Et interim annotantur. i. sub sigillo ponuntur, vt l. fi. iunct. glo. ff. de requir. reis. Hinc Danielis. 14. ca. Claude hostium, & signa annulo tuo: & iterum egressi clauserunt hostium, & signantes annulo regis abierunt.

FIGVRA PERCVNCTATIONIS VVLNERVM.

Medici, & chirurgi renũciatio, inepti rapportum nominant.

Renunciamus nos Claudius Galenus medicinæ doctor, & Aesculapius Chiron chirurgus præposituræ, &c. annuis stipendijs authorati die xj. mẽsis octobris, anno domini. 1540. à præposito, aut ab eo, qui illius vicem sustinet accitos,[A] ad præposituræ tribunal venisse: & illic tria cadauera, quæ dicebantur Chrysostomi Crassi in suprema curia aduocati, Ioannis Pluti negotiatoris, & Iuliani Xenij cauponis vrbis, dum viuerent, ciuium pertẽtasse, & inspexisse eorum vulnera: Crassi aduocati vulnera 4. vnum in capite anci piti ferro illatum, scissa calua ad cerebrum perueniens: alterum in latere sinistro ensis, aut alterius gladij cuspide immissum quatuor digitos ad ima cor dis transiẽs: quę duo erant letalia: aliud in vmbilico profunditate duorum digitorum, reliquũ in inguine digito cum dimidio profundũ: quæ posteriora duo medicabilia erant: negotiatoris vero duo, quorum alterũ gutture perforato, alterum in facie longitudine 4. profũditate vnius digiti: illud letale,[B] hoc medibile. Cauponis item duo: vnum in bracchio sinistro, os pertingens, hiatus trium digitorũ, & profunditatis vnius, quod sanari poterat: alterum in stomacho latitudinis duorum digitorum cor pus transfodiens ipsum, eo mortiferũ: ijsque vulneribus letalibus saucios interijsse. Similiter visitauisse, & inspexisse duo vulnera Dionysij Daui Crassi asseclæ: vnum in capite secũdum aurẽ sinistram, longitudine digitorum 5. & profunditate 2. alterum manu sinistra ferè amputata, quæ vulnera mortis,[C]

A ACCITOS.) Iudex debet committere medicos & chirurgos iuratos, pro contemplatione vulnerum peritos, & illos cõsulere: qui considerata quantitate, loco, & qualitate vulnerum secundum artẽ suã exponant: & referãt si vulnera fuerint mortalia, vel occasione eorum vulnerũ mortis causa data. vt l. vlt. & l. si semel. §. caosa. de re. milita. li. xij. c. & l. j. §. j. & l. iij. ff. de veot. inspicien. & extra de homicid. c. significasti, & leg. cum ita, ff. de verbo. oblig. & l. comparationes, c. de fid. instru. Et debeot ij medici & chirurgi iurare coram iudice de veritate dicenda. Nam licitum est iuramentum pro veritate inquirenda, siue io testibus, siue in alijs, vt c. Quanq̃. xiiij. q. ij. quia fidelius durant, quæ vincula sacramenti ligant, vt cap. omne, xij. q. j. ĩ qualibet tamẽ relatione, aut visitatione, non est opus iuramẽto: dũ modo sint semel iurati, & ad hoc destinati, & cõmissi io officium: & hoc de consuetudine. Si autẽ plures non inueniãtur medici, aut chirurgi, statur dicto vnius, vt in auten. de non alienand. §. quod autẽ, coll. ij. & Bart. io tracta. de percuss. In his enim quæ coosistũt in artis peritia, vt medici, & obstetricis, vel similium, sufficit eorũ testimonium de credulitate. Non enim sunt propriè testes, sed magis vt iudices assumuntur ad illum causæ articulum iudicãdum, vt l. j. ff. de ventre inspic.

B LETALE.) Vbi est certum, quenquam mortiferè percussum fuisse, non est coniecturis locus, vt ff. ad leg. aquil. l. vt ait lex. §. quod si mortiferum, & l. ita vulnerat⁹, ĩ prin. eodẽ.

C MORTIS.) Quando est dubiũ an vuln⁹ sit mortalè vel nõ: si vulnerat⁹ surrexerit & ãbulauerit post triduum, ooo videtur postea decedens decessisse ex illis vulneribus, secuodum gl. in l. ĩ. c. de. emẽd. seruo. tex. est etiam in c. ij. extra de cleric. percuss. & Bart. in l. si ĩ rixa. ĩ xij. not. ff. ad l. cor. de sica. lex autẽ videtur innuere, quòd qui post vulnus decessit, videtur ex huiusmodi vulnere decessisse. vt l. huic scripturę, §. si seruus. ver. manumiss. ibi ꝙ ex eo mortuo demum apparuit. ff. ad l. aquil. Nã præsuoitur semper vuln⁹ mortale, ex quo quis postea decessit. quia nihil interest, occidit quis illũ, an mortis causam prębeat, vt ff. ad l. cor. de sicar. l. nihil interesse, & ff. ad l. aquil. l. qui occidit, §. pe. Nisi inducatur pręsumptio facti pręcedentis, & subsequentis in cõtrarium, vt l. siquis, c. ad l. Iul. de adulr. & ff. Quib⁹ mod. pig. vel. hypo. soluit. l. sicut, §. superuacuã, & ff. de accusa. l. si cui, §. eiusdẽ. Quia regulariter ex bis q̃ præcedunt, & sequunt, pręsumptiooem accipi oportet, vt ff. manda. l. si ꝓcurator, in princ. & ff. de poll. l. j. §. ꝙ si tibi, & §. ꝙ si seru⁹, in fi. oportet enim iudicẽ cuocta rimari, vt c. de iud. l. iudices. Si autem vulnus nõ durauerit vsq; ad mortem: oon præsumitur ex illo mortu⁹, vt arg. in l. si ꝓ parte, §. versum, ff. de in rẽ vers. & ff. quod cuiusq; vniuer. l. Item eorum, §. quod si actor, & ff. de fideiuss. l. qui sic. Sed quid si eodem durante vulnerare, alia superuenit ĩfirmitas, & mortuus est? nunquid ex illo vulnere præsumitur mortuus? dic, quòd sic. quia semper vulnus ad alia accidentia videtur dedisse causam, vt extra de homicid. cap. præsbyterum, & c. audientiam, & c. cæterum, & ff.

vitij, aut impotétię exitū habitura sint satis perspici non potest. Et hæc quidē vera esse confirmamus testibus chirographis nostris adscriptis anno & die quibus sup.

Hoc acto iudex, siue eius actuarius, siue quisquis alius, cui demādata fuerit hæc cura, ostēsis ijs,[D] qui eos viuentes nouerūt, incipiet quærere sup libello, ac querimonia hæredū, aut amicorū defunctorū: qui libellus, vt infra exponemus, scribetur: interim iudex hæredibus, aut amicis cadauera exportari, & tradi sepulturę permittet requirētibus. Sin minus, statuet eos deferri in hospitale sanctæ Caterinæ, in vico sancti Dionysij locū assuetū, & ad hoc Parisijs fundatum, vt inhumentur.

Accusationis formula.

Cóquerūtur[A] apud dominū præposi-

ad leg. Cornel. de sicar l. Iulianus, & ff. ad leg. aquil. l. qua actione §. Celsus. Sed hæc ita vera sunt, nisi propter imperitiam, vel negligētiam medicantis, vel propter culpam, & inordinatam vitam illius percussi, ipse decesserit. quia tūc noo præsumitur q ex illo vulnere decesserit, vt ff. ad l. aquil. l. qui occidit, §. fi. & d. l. qua actiōe, §. fi. & extra de homic. c. exhib. & c. tua nos.

D OSTENSIS ijs.) Ad recognoscendū, & designādū eum, cuius nomine noxali quis agit, corporis exhibitio est necessaria: maxime vbi nomē nō tenetur, aut nō recognoscitur is, cuius causa ooxali agit: vt l. iij. §. Siquis ooxalis, ff. ad exhibēd. vbi dicit tex. Si quis noxali iudicio experiri velit, ad exhibēdū actio est ei necessaria. Quid enim si dñs quidem paratus sit defendere: actor vero designare noo possit nisi ex præsentibus: quia aut seruū nō recognoscit, aut nomē nō tenet, nónne ęquum est ei familia exhiberi: vt noxiū seruū agnoscat? Quod ex causa debet fieri ad designandū cuius nomine ooxali quis agit. Recēsione, id est, nominatione seruorū facta d. l. iij. §. siqs noxali, ff. ad exhib. iudicem siquidem ad exhibendum cognoscere decet, an iustam, & probabilem causam habeat actionis, propter quam exhiberi sibi desideret, d. l. iij. §. si mecum, in fin.

A CONQVERVNTVR.) Scilicet accusatiōe. Est autem accusatio, ius persequendi vindictam publicam vt Insti. de public. iudic. in prioc. & glo. in versi. per accusationē. in extrauaganti, ad reprimendū Quomodo in læs. maiest. cri. proc. Et ius ex quo sumitur vindicta, est duplex: scilicet accusatio, & officiū iudicis. Hoc aūt exercetur quādo per inquisitionē ad alterius denūciationē proceditur. Nā super denūciatione inquiritur, vt l. diuus, ff. de custo. reo. Potest etiam sumi accusatio pro libello accusatorio, vt hic, & ff. de accus. l. si cui, in princ. & ff. ad turpil. l. j. §. accusationē, & gl. in d. extrauag. versi. accusationē, quādo scilicet ad instātiā conquerētiū iudex, aut eius tabellio, aut irenarcha, sup cōtētis in libello, aut querimonia, inquirit, sicuti in actione iniuriarū, quæ descēdit ex lege Cornelia de iniurijs quæ cōpetit io tribus casibus: vt siquis pulsauit, verberauit, vel domū introiuit, vt ff. de iniur. l. lex Cornelia, & c. nullos, l. ij. iiij. q. iiij. ex quibus resultat vindicta & plecutio iniuriæ, Insti. de iniurijs, §. pe. & ff. eodē l. iniuriarū. Et potest ciuiliter, & criminaliter in his intentari: voa tamē via electa, cessat alia, vt ff. de iniur. l. quod senatusc. & l. præter, §. j. Quòd si agatur ex ciuili, restat tantū actio, seu persecutio damni, vt ff. de iniur. l. Itē apud, §. Siquis seruo verberato. Si verò agat criminaliter ad pœnam, & vincat accusator, victoria erit fisci, nō sua. Nec poterit dicere reum sibi obnoxium, sed fisco: cū non prosequatur ciuiliter actionē damni, sed pœnā, vt not. io l. agraria, ff. de termi. amot. & ff. de popul. actio. super Rub. & l. iij. in princ. ff. de sepulc. viol. & Bal. in l. cū quidam, C. de fruct. & lit. expen. Sed dic q ciuilis, & criminalis actio non possunt simul & semel intentari, illud esse verum, quādo vtrūq; petitur per modū actionis principaliter intētatæ, & tendūt ad vindictam. Sed siquis accusat criminaliter, & per officiū iudicis petit restitutio rei ex æquitate: hoc posset fieri, vt l. interdum, §. qui furē, ff. de furt. & l. iij §. si dicatur, ff. finiū regund. & Barth. in l. vnica, C. quādo ciuil. act. cri. noo præiud. Et sic vbi vna actio cōpetit ad vindictā alia ad rei familiaris prosecutiooē, vtraq; experiri licet: nec vna tollitur per aliam: siue in publicis siue in priuatis criminibus sit intentata, vt siquis per vim de possessione deiectus, si de ea re recuperanda interdicto vode vi fuerit vsus: non prohibetur etiā lege Iulia de vi publico iudicio instituere actionē, vt l. vnica, C. quādo ciuil. act. crimi. nō pręiud. Quisquis ideò se iniuriam passum ab aliquo putauerit, & querelam deferre voluerit, noo ad stationarios, scilicet pedaneos iudices recurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud acta deponens, vt d. can. nullus, l. ij. iiij. q. iiij. & hoc in priuatis delictis, quia in priuato nullus regulariter potest accusare, nisi sua intersit, vt ff. de priuat. delict. l. fin. & not. C. de furt. l. manifestissimi. Et Bonifa. in titu. de public. iudic. Est etiam notandum, q iudex ex leui culpa noo potest procedere per inquisitionem: quia respubli. ooo reputatur offensa: nec potest iudex ad priuatorum commodum inquirere, nor. Innoc. in c. ad nostrā. le. ij. extra de iureiur. Nā quis nō potest in aliqua pœna criminaliter puniri ex leui culpa, sed tantū emendatione damoi: q si non posset emēdare, luit in corpore, l. qui ædes, ff. de incend. ruin. & naufra. Et ideò multæ informationes possent impu

gnati, quia vbi abest dolus, & lata culpa, non potest formari inquisitio, vel accusatio, vt l.j. in fiñ. ff. de abige. & C. ad leg. fauiam de plagia. l. plagij. la. ij. & l. præses, eodem. Sed si ex leui culpa contractetur maleficium, scilicet homicidium, sicut respublica censeretur offensa, & ex eo inquiri, & puniri maleficium posset, propter leuem, siue leuissimam culpam, sed leuius, vt l. absentem, in fi. ff. de pœnis. punitur etiam propter malum exemplũ, licet delictum non sit dolo commissum, vt l. siquis aliquid. §. qui abortiuus, ff. eodẽ, & l. iij. §. alio senatuscõsulto. ff. ad l. Cornel. de sica. Posset etiã quis puniri criminaliter propter leuem, vel leuissimam culpam, glo. in l. respiciendũ §. delinquunt, ff. de pœnis, allegat d. l. absentem, in fiñ. Quæro quid si accusator calumniose accusationẽ instituerit, nec probauerit? dic ꝙ infamatur, vt l. ex varia, C. de delato. li. x. & gl. in l. ex quibusdã, ff. de iure fisc. Etiam in damnis, & interesse condemnatur: & extra ordinem pro qualitate admissi, siue in priuatis, siue in extraordinarijs criminibus plectitur, l. in priuatis, ff. ad turpil. & cap. cum dilectus, extra de calum. & c. j. §. adijcientes, de elect. lib. vj. Ratio siquidẽ est, vt nulli temeritas sua lucrariua concedatur, sed vt imprudens calumniantium refrenetur audacia. Præterea si quis causa cognita cõuictus fuerit, sine iusta & legitima petitione quemq̃ in iudicio pulsasse, omnes ei legitimas expensas, sumptúsq;, & damna, quæ ab exordio cœptæ controuersiæ ipsorũ, vitio tolerasse eundẽ constiterit, reddere cogetur, vt hac saltem censuræ iustissimę formidine reuocat⁹, & improbis cõflictationibus occupatus: iámq; sopitis clamoribus iurgiorũ magistra deinceps necessitate acquiescat, vt l. omnes qui. §. fi. C. de episco. & cleric. & supra dixi in verbo, denũciationem, in princ. & l. eum quem, ff. de iudic. Sed adhuc quæro quomodo accusatorum, & denunciatorũ detegatur temeritas? Respon. ꝙ tribus modis, & trib⁹ subijcitur pœnis. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. Calumniari autẽ est falsa crimina intendere. Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere. Præuaricari verò est vera crimina abscondere, & calumniatoribus pœna lege Rhemia irrogatur, vt l. j ff. ad turpil. sed in publicis iudicijs similitudine supplicij, vt glo. ibidem, & l. iij. C. qui accus. non pos. & C. de accus. l. fiñ. In priuatis autem, & extraordinarijs criminibus pœna imponitur accusatori, vel denunciatori pro motu iudicis, vt l. in priuatis, ff. ad turpil. & glo. in d. l. j. §. calumniatoribus, ff. eodem & l. fiñ. C. de accusa. Vbi enim non est pœna taxata à lege, relinquitur arbitrio iudicis, vt l. fiñ. C. de actio. & hoc debet fieri seruato ordine iuris: scilicet accusatione facta, & productis probationibus ab eo, qui calumniatorem dicit, vt glo. in d. l. j. §. calumniatoribus. Item dic ꝙ calumniator potest puniri multis modis, vt Inno. in c. j. extra de calum. Primo ex iudicis officio mercenario, & tũc pœna debet inseri ĩ ipsa sentẽtia, vt l. j. C. de calũ. vel saltem per illã diem, qua lata est sentẽtia absolutoria, quia tanto tẽpore durat iudicis officiũ in accessorijs, vt c. cũ appellationibus, de appel. lib. vj. & l. Paulus, ff. de re iudic. Post diem autẽ puniri nõ potest iudicis officio mercenario, quia expirat ex quo lata est sentẽtia super principali, venit etiam accessoriè ad ipsum factum prĩcipale, l. iiij. C. deposit. Secundo potest calũniator puniri ex officio iudicis nobili, l. j. §. j. ff. ad senat. turpil. Ex tali officio potest iudex procedere etiã longe post sententiã absolutoriã, ex quo commisit delictum in præsentia iudicis. Potest etiam iudex secularis ex officio suo nobili postea inquirere, & punire, argu. l. nullum, C. de testib. Barth. d. l. ij. §. si publico, ff. de adulte. Tertio modo potest puniri calũniator per viã accusationis, vt si non fuit punitus in ipsa sententia absolutoria, potest de nouo accusari, sicut de quolibet alio delicto, vt l. j. ff. de calum. & glo. in cap. j. extra, eodem. Quæro quæ differentia pœnę est inter tergiuersatores, & præuaricatores? Respon. eadem est pœna alterutrius, per glo. in Rub. C. ad turpil. & pro motu iudicis puniuntur, per l. absentem, circa medium, ff. de pœnis. Temere ergo accusans tenetur actione iniuriarum, si desistat ante inscriptionem, vt l. Item apud Labeonem, §. si quid libello, ff. de iniur. Et licet de iure inscriptio ad pœnam talionis debeat precedere accusationem, vt l. si libellorum. §. Item subscribere, & l. si cui, ff. de accusa. hodie tamen de statuto, siue de forma statutorum, non inscribitur, nec punitur accusator pœna talionis, nec ponitur in carcere, vt Bart. in l. accusatore, §. crimẽ, nu. 2. ff. de public. iudic. & idẽ obseruatͅ de consuetudine regni Franciæ: excepto crimine falsi, in quo inscribitur apud acta vt in auteñ. de Quæstore, vers. sic. super hoc. Et licet supra dixerimus quòd vbi accusator cessat in probatione, aut non probat quod intendit, calumniari præsumitur. vt glo. in verbo calumniandi, in cap. cum dilectus, extra de calum. & ij. quæst. iij. cap. qui non probauerit, & C. de aduocat. diuerso. iud. leg. j. Sunt tamen casus excepti, in quibus non statim præsumitur calumnia, quando quis deficit in probando, vt glos. in leg. athletas, §. præuaricator, ff. de his qui notantur infamia. Primus casus est quando quis accusat ex

tũ vel eius vicariũ Antonia Diana vidua defuncti Ioannis Pluti negotiatoris ciuis Luteciani, dũ viueret in vico sãcti Honorati sub intersignio galli coronati domũ incolẽtis, tã suo nomine, q̃ vt administratrix corporũ, & bonorũ Iacobi, & Petri Plutorũ suorũ, & sui defũcti mariti filiorũ annis minorũ: Augustinus Plutus defũcti dicti filius ãnis maior, Benedictus Crassus discreti viri magistri Chrysostomi Crassi, dũ superstes esset, in supremo senatu aduocati

necessitate officij, vt est in tutore, l.ij. C. qui accusa. nō possunt. Secūdus casus est quādo, quis ex necessitate hoc facit: vt quia hæres, qui tenetur vindicare necē defuncti, l. cū frattem, C. de his, quibus vt indig. Tertius casus ratione immēsi doloris, vt quando maritus accusat vxorem de adultęrio, vt l. quāuis, C. ad l. Iuliā de adulte. Quartus, propter immensitatem delicti, vt quando quis accusat de falsa moneta. nā vt facili⁹ reperiatur accusator, ius non vult, vt deficiēs in probatione incōtinēti pręsumatur calūniari, vt l.j. C de fals. monet. Quintus, ratione infamiæ præcedentis, vt si accusatus erat infamatus de delicto, l. miles. §. mulier, ff. de adulte. Bartho. in d.l.j. C. de fals. moneta. Sextus, si audiuit illum criminosum à fide dignis personis: secus si à vilibus, vt cap. inquisitioni, extra de senten. exco. Septimus, quando testes deceperunt accusatorem, vt quia promiserunt testificari & defecerunt. vt glo. in cap. paulum. ij. q. iij. qualiter autem puniantur testes in hoc deficientes, Bal. in l. presbyteri, C. de episco. & cleric. infra dicemus.

Octauus, quando semiplenè probauit accusator, excusatur à calumnia. Sed tamen ad expensas, quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit, iuramento medio condemnabitur. Qui verò in probatione defecerit omnino eius quod obijcit in personam, calumniæ pœnam incurret, cum expensis. vt cap. j. §. adijcientes, de electio. lib. vj. & ca. cū dilectus, extra de calum. vbi hi casus enumerantur. Sed quia supra dictum est, ꝙ accusator semiplenè probās excusatur à calumnia, hoc verum est, quando reus ex sua parte nihil probat: secus autem si accusatorem reprobet. quia tunc accusator censetur calumniari, vt Bal. in l. sciant cuncti. C. de proba. & l. nostris C. de calum. & dixi in denunciatione. Quia etiam supra loquuti sumus de accusatore priuato, nunc quæro quid si fiscus aut procurator Cæsaris accusator deficiat in probando, an teneatur ad expensas, damna & interesse partis accusatæ. Dic ꝙ si fiscus solus litē, siue accusationem prosequatur, licet nō probauerit, quod intendebat, sed succubuerit, nō tamē in aliquo tenetur: dummodo absit dolus, fraus, vel calumnia euidens: quia officium excusat quem à calumnia pręsumpta, quæ potest velari prætextu officij, sed non à calumnia manifesta, vnde error, & officium excusant maleficium. vt ecce publicanus pecus meum abduxit, dum putat contra legem vectigalis aliquid à me factum, q̄uis errauerit, agi tamen cum eo vi bonorum raptorum non potest: sanè si dolo caret, vt l. ij. §. si publicanus, ff. vi bonorum rapto. Et l. ij. & ibi Bal. C. qui accus. non poss. Et licet regulariter actor, seu accusator præsumatur in dolo, & calumnia, quando non probat accusationem per eum propositam, per quam alteri obijcitur dolus. Tamen hoc fallit in officiali, quem officium vrget. Nam cura, & sollicitudo potius in dubio præsumitur eum sollicitasse, quàm odium aduersarij, quod idem in iudice præsumitur, vt Bal. in d. l. ij. C. qui accusa. non poss. Si autem dolus, vel calumnia in eo arguatur euidens, tenetur ad expensas, damna, & interesse actione legis aquiliæ, cum sit damnū iniuria datum, vt d. l. ij. §. si publicanus, ff. vi bono. rapto. magistratus etiam tenetur de damno dato, nisi id fecerit iuridicè suum officium exequendo. Ita ꝙ si per imperitiam illicitam capturam fecerit, ad interesse tenetur. vt l. Quemadmodū. §. magistratus, ff. ad leg. aquil. & ibi Bal. not. Si tamen ille, quem magistratus ceperit, se vulnerauerit, vel laqueo se suspenderit, nō tenetᷓ, vt Bal. in d. §. magistrat⁹, alleg. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. & l. nō videtur, §. qui iussu. ff. de regul. iur. & ff. de. pigno. act. l. fi. Sed quæritur quo nomine veniant condemnandi isti officiales, qui calumniosam euidēter instituerūt actionē, siue accusationem, an nomine officialium, an nomine proprio? Respon. ꝙ si fiscus, tutor, curator, vel prælatus ecclesiæ calumniosam instituerint actionem, nominibus proprijs, & non nominibus officialium, veniunt condemnandi: ne sub prætextu, aut velamine officij propter suas simultates, vel latens odiū, securè lites exercere posse existiment, l. non est ignotum, iuncta glo. C. de administ. tuto. & ff. eodē. l. quotiēs. §. sicut. & l. ij. C. qui accus. nō poss. & ff. mādati, l. quintus, & l. idēq, §. idē labeo ait, ff. eodē & ff. de appell. l. tutor, & ff. de procur. l. qui proprio, §. litis. Idē etiā in generali procuratore, qui si nomine dñi calūniosam litē instituerit, & succubuerit, & sic cōstet ꝙ sit delictū: ipse procurator nomine proprio, & nō dñs, debet cōdēnari in expensis, nisi habuerit speciale mādatū, vel ratū habeat dñs, vt gl. in l. iij. §. si procurator, ff. quod quisq iur. Batt. in l. j. §. si ꝓcurator, ff. Siquis ius dicēs nō obtēp. & l. j. §. deiecisse. & §. quotiēs, ff. de vi, & vi armat. quia nec dñs ꝓcuratori iniquū q̄d mādasse videtᷓ vt ff. de pecul. l. qui peculiū, & ff. de pact. l. si cōtra iuris, §. fili⁹, & ff. de cōd. indeb. l. si ꝓcurator. §. ꝙ si indebitū, & gl. in l. iij. §. si ꝓcurat. eodē. Sed interdū mitius agitᷓ cū officiali, q̄ cū alio, etiā in atro crimine, vt Bal. in d. l. ij. C. q accus. nō pos. & ff. de pub. & vec. l. si multi. pro simplici verò culpa ꝓcuratoris, venit dñs eiusdē cōdēnandus: nam quibus rerū administratio ꝑmissa est, eorū culpam abesse, præstare non inique domini coguntur. l. Quod si nolit, §. quod in procuratore,

frater, & Maria Martha, Iuliani Xenij hospitis paulò antè in vico sancti Martini coponā habētis sub intersignio lupi & vulpis, Clemens Xenius defuncti frater, & Dionysius Dauus famulus quōdā dicti magistri Chrysostomi, de Andrea Iro cerdone, huius vrbis incola, Bernardo Thrasone, Claudio Caligula dñi nostri regis legionarijs, nobili Desiderio Anippo, Egidio Gnatone, Ferdinādo parasito Desiderij seruis, nobili Girardo Milone, Hērico Nebulo-

ne Iaccho Ebriōe famulisMilonis, & nōnullis alijs sectatoribus, fautoribus, cōscijs, & participibus admissi facinoris die xj. mēsis Octob. Anno [B] domini M.v[c].xl. aientes, verissiméq; affirmātes q̄uis defuncti probatæ vitæ, atq; famæ integræ nemini vnq̄ iniuriā, aut damnū dedissent, viri probati, & tales à probatis quibuscunq;, & maxime vicinis existimati, tamē prætextu odij cuiusdā cōcepti ratiōe certę litis nuper agitatę, atq; decisę p arestū curię in cōmodū, & vtilitatē defunctorū Pluti & Xenij cōtra dictū Milonē, eundē Milonē dolo malo, insidijs excogitatis heri hora nona noctis post cœnā stipatū nominatis viris, telis & clypeis armatis, ensibus strictis, meditate, clā, & in tenebris expectasse, atq; obseruasse prętereūtes dictos defunctos in quadriuio crucis Ti roueri iuxta fontē eius loci, irruisse, ac impetum fecisse in defunctos Plutum, & Xeniū, pariter in defunctū magistrū Chrysostomū Crassum aduocatū, qui vnà cū illis cœnauerat, sicq; vulneribus crudeliter cōfossos dimiserūt vt ne pūcto quidē tēporis supuixerint. Ad hæc Dionysiū Dauū seruū defūcti Crassi lumen illis accensa teda præferentem, & qui ad tuitionem gladiū eduxerat, ita

ff. de ædilic. edict. Sed hoc de cōsuetudine in alio procuratore, q̄ regio, quia rex noo subijcitur expensis, nec actiuè nec passiuè. Dicā ĩ. in requisitorio decreti procuraroris fiscalis in fi. infor. Quæro autē quæ differentia est inter deferre, & accusare? Respon. q deferre idē est quod accusare reo absēte. vt si quis Meuiā professus est de adulterio reā deferre: q dicat eā cū Caio Seio adulteriū cōmisisse: Accusare autē est reo præsente, vt l. libellorū, ff. de accusa. Hi aūt deferre nō possunt: Mulieres, ꝓpter sexus infirmitatē. Itē clarissimi viri. Itē dānati, vt hi, qui fustibus cæsi io opus publicū dānati sunt. Itē hi, qui in metallū damnati sunt, deferre prohibētur. Hoc ideò, ne desperati ad delationē facile possint sine causa confugere. Causas autem quas ante damnationem cœperūt deferre, possunt post damnationem exequi. Item tutor, vel curator causam pupillorū, vel adolescentiū deferre non potest: quod idem obseruandum est in eo, qui quasi procurator gessit negotia. non prohibetur tamen procuratorē interrogari posse: sed prohibitū est procuratori accusare eū, cui[9] negotia gessit. Et tutor, qui aut detulit, aut mandauit, seuerissimè punitur. sed nec is, qui aliquā rē vendidit, deferre potest. hi & alij sunt casus in l. deferre, ff. de iure fisc.

ACCVSATIO itidem noo debet fieri nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui suspicionib[9], & sceleribus carent. vnde dominus sacri corporis sui tractatores à vilib[9], ac reprobis, & nō idoneis ꝑsonis, infamari noluit, nec calūniari, sed ipse ꝓprio flagello peccātes sacerdotes à tēplo eiecit, vt c. accusatio. ij. q. vij. Ideo accusator admitti ooo debet, anteq̄ eius æstimationis suspicio, vel opinio discutiat: qua intētiōe, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua cōsciētia, quóve merito: si ꝓ inimicitia, vel odio, aut cupiditate, ista ꝑsumpserit, vt d. ij. q. vij. c. siqui sūt, & hoc nisi supradicti suā, suorúmq; iniuriā ꝓsequātur, & exequātur, l. nō ꝓhibētur milites, & l. de crimine, & l. cū rationibus, C. qui accusa. nō poss. vel nisi res ad eos pertineant, l. senatusc. C. eodem: quia tunc supradicti accusare possunt, vt iur. supradict. Sunt etiam nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si parum ipsi molesti fuerint, aut extiterint. Ideo ex his omoibus datur intelligi, q illi ab accusatiooe remouētur, qui nō affectione charitatis, sed prauitate suæ actionis, vitam eorum diffamare, & reprehendere, quærūt. vt d. ij. q. vij. c. sunt nonnulli. Vnde saocti patres prouide statuerunt accusationē io iudices, seu prælatos non facile admitti: oe cōcussus colūnis corruat ædificiū. Nō possūt siquidē iudices omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur, non solum arguere, sed etiam increpare, nōnunq̄ vero ligare: & frequenter odium multorū incurrūt, & insidias patiūtur. Quin etiā quasi signum ad sagittam positi sunt. vt d. cap. qualiter & quādo l. ij. extra de accus. Tolerāda tamē nō sūt quæ ab insolertia iudicum suot repta, vel à puersis, aut iratis iudicibus sunt acta, l. nemo carcerem, de exacto. lib. x. C. maximè vbi est contemptus legū, siue iudiciorum superiorū vt cap. j. extra de postul. præla. & l. penul. & fin. de vestib. olobe. lib. xj. C. & l. vellera, eodem. De consuetudine regni Franciæ nemo priuatus admittitur ad accusandū criminaliter sed ciuiliter tantū pro suo interesse. Sed fiscus prosequit criminaliter ꝓ interesse publi. & sic alterum vtilitas priuatorū, alterū vigor publ. disciplinæ postulat, vt l. licitatio, §. quod illicitè, ff. de publica.

B (ANNO.) In libelli accusator. cōceptione prætor vel proconsul, aut iudex, dies, mensis, annus, ciuitas, locus, & personæ accusantiū & accusarorū, & qualitas cōmissi criminis, designandi sunt, vt l. libellorū. ff. de accus. Nā qui actionē famosam intēdit nō debet vagari cum discrimine alienæ æstimationis, sed designare certū: & specialiter dicere quam se iniuriā passum cōtendit, vt l. prætor, ff. de iniur. & ff. de rei vendic. l. si

sauciū,ac vulneratum,vt inde vsq; res ei fuerit cū chirurgis, & nunc quoq; de vita piclitetur, atq; mors certior immineat, q̄ spes vlla salutis affulgeat. Itaq; eiusmodi cōquerētes postulāt defunctorū corpora,& superstitis Daui visitati, ac circūspici,eorúmq; vulnera à chirurgis pertentari, atq; inspici,supérq; illiusmodi plagis,ac morte secuta inquiri,ac ius sibi reddi.

Subsignato hoc libello testes inferius nominati secrete,[C] ac seorsum[D] à me Cn.Flauio scriba[E] præpositurę in eam rem delegato[F] iurati,auditi,examinati[G] fuerunt,& eorum nomina,cognomina, anni, qualitates, conditiones, domicilia, dicta, & testimonia actis redacta anno diebus & forma sequentibus,

In rē. Ratio siquidē est,quia atrocior fit iniuria, aut p̄ persona,aut pro tēpore,aut re ipsa,vt l. aut facta,ff.de pœnis,& §.pœna. Insti.de iniur. &.ff. de iniur.l.prętor.§.fi.& l.vulneris,& l.sed est quæstionis,ff.eodem.

C) SECRETE.) Testes debent examinari in secreto,vt c. quia propter, ibi, q̄ secrete,& sigillarim vota cūctorū diligenter exquirant, & in scriptis redacta &c. extra de electio. vbi dicit glo. q̄ testes in secreto deponere debent,vt liberius dicant veritatem, aliàs non valet, & l.nullū, ibi,ita ad iudicantis intrare secretum.c.de testib.& c.venerabili, extra eodē, & c.inquisitionis.§. tertiæ dubitationis, ibi, qui post iuramētum interrogati secreto, extra de accusat. & glo. in d.c. venerabili, in verbo, Sigillatim,quæ dicit,q̄ ideo examinātur separatim, ne vnus instruat alium,& sequatur dictum alteri⁹. Et Barth.in autē. de testi.§. & hoc verum.& sigillatim debent deponere, quando singulariter deponunt, vt idem Barth. in l.si qn̄,nu.3.C.de bonis vacant. lib.x.Et si discordāt, debent reduci ad concordiam verisimilem, Barth. in l.scripturæ,in secūda lectura,nu.4.c. de fide instr.

D) SEORSUM.) In criminalibus informatio, siue examen testium debet fieri separatim, & sigillatim, non vocata parte delata,siue accusata.Et in hoc datur iudici licentia recipiendi iuramenta testium in absentia partis delatæ,ar.l.Heremius. ff. de euictio. & Baldus in l. si quando, c. de testibus, & ibi glo. Et hoc propter timorem subornationis, vel fugæ accusati, si publicationem informationis haberet, vt not. Io. And. ad Specul. in titu.de testi.§.nūc tractādum. Et si testis dictum suum, siue depositionem, reuelet, punietur crimine falsi,vt l. qui falso.ff.de testib. Ideo debet testis iurare de nō reuelanda eius depositione, vt specul. in d.titu.de test.§.sequitur. Testes igit̄ possunt examinari ante litem contestatā, ad ordinē causæ parte absente,& non vocata,vt Barth. in l.dies cautioni.§.prætor ait,nu.18.ff.de damno infect.

E) SCRIBA.) In iudicio tam ordinario,q̄ extraordinario iudex debet semper adhibere publicā (si potest habere) personam,aut duos viros idoneos,qui fideliter vniuersa iudicij acta cōscribāt,videlicet citationes,dilationes,recusationes,exceptiones, petitiones, respōsiones,interrogationes,cōfessiones,testiū depositiones,instrumētorū productiones, Interlocutiones, appellationes,renūciationes, conclusiones, & cætera, quę occurrerint cōpetenti ordine cōscribēda, loca designando,& tēpora,& psonas, vt c.quoniam cōtra falsum,extra de prob.Nusq̄ enim procedendū est in criminalibus sine scriptura,vt c.siquis cū clerico.§. Itē in criminalibus.xj.q.j.& hoc vt gesta scilicet acta apud iudicē,vel cōfessiones partium,& dicta testiū trāsferātur in publica monumēta per graffariū, perpetuāque firmitatē habeāt, morteq; iudicis non pereat publica fides,vt l.gesta, iūcta glo.c. de re iudic. & c.de donat.l. in donationibus. depositiones siquidē testiū in publicū redactæ instrumētū, perpetuā habēt firmitatē, vt c.significasti,cū gl.2.extra de testibus.

F) DELEGATO.) Iudex enim potest cōmittere suum graffariū ad recipiendū testes, & eorū iuramēta,& dicta in suo territorio. extra territoriū aūt iudicē territorij cōmittit secūdum Bart.in l. cum ab initio, ff. Quēadmo.testa. aperi. cōtrarium tamen videtur tenere glo.in c.præsentiū.§.testes,verbo interrogatur de testib.in.vj. An autē graffarius possit esse rogatus,& scribere commissionem sibi delegatam,super testibus recipiendis? dic q̄ sic secundum eundem Barth.in l.ex sententia,ff. de testament.tutel. Tutius autem si roget alium,qui scribat,vt ibidem.

G) EXAMINATI.) debet enim prius constare, & inquiri de maleficio, q̄ iudicari: nec mala proximorū prius quisq̄ præsumat credere, quàm probare: mala enim audita nullum mouere debent, nec passim dicta absq; certa probatione quisquam credere debet. Sed ante audita diligenter inquirere: ne præcipitanter agat quicquam. Vnde ait Dominus omnipotens,cui nihil est absconditum, Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint,an non est ita,vt sciam,vt c.Deus omnipotēs,ij.q.j. & Genes. xviij.c.Ratio enim quare Deus (qui omnia scit) voluit informari,est vt nullum vnquam præsumere liceat simul esse iudicē,& testem. Nam in omni iudicio,quattuor psonas necesse est esse: scilicet iudices electos, accusatores idoneos,defensores congruos,atq; testes legitimos. Iudices autem debent vti æquitate, Testes veritate, Accusatores intentione ad amplificandā causam, Defensores extenuatione ad minuendam causam,vt c.nullus,iiij.q.iiij.

FIGVRA QVAESTIONIS.

Mercurij vndecima mensis octob. anno 1540.

Primus testis.

Apelles Cous,[A] pictor,[B] in vico sancti Honorati Parisijs habitãs, annos natus [C] viginti & vnũ, vt aiebat, testis à conquerentibus contrà dictos reos ꝓductus, & super ijs rogatus capitulis, quæ ĩ dicta querimonia, & libello enarrantur ei perlecta, sacramento [D] prius præstito, dixit dictos defunctos, & vulneratum Dauum, pariter dictos Andream Irum cerdonẽ in vico galli Parisijs morantem, Bernardum Thrasonẽ, Claudiũ Caligulam domini nostri regis legionarios, nobilem Desiderium Anippum, de facie tantum sibi cognitos, reliquos eorum participes in libello, & querimonia nominatos prorsum ignotos. Et heri circa horam nonam [E]

A ¶ APELLES Cous.) Debet designari nomen, & cognomẽ testis, vt quid, & à quo sit dictum appareat, vt c.qualiter, & quando, l.ij.§.debet, & cap.olim.extra de accus. Interdũ etiã adijcitur nomen adiectiuũ, sicuti: Apelles Cous dictus bonus. quia talia nomina signãdorum hominũ gratia reperta sunt, & ad homines cognoscendos, vt Insti.de l.§.si quis in nomine, & l. ad recognoscendos, c. de ingenu.manu. Error tamẽ in nomine proprio, vel adiectiuo, non vitiat, secus in nomine appellatiuo, & substantiuo: quia sunt immutabilia. vel si erretur in corpore, nocet, vt l.si qs ĩ fundi vocabulo, ff.de l.j. Tamẽ si modicum erretur in nomine, dũ quolibet alio modo intelligi possit, & constet de corpore, nihil interest, vt d.§.si quis, Insti. de lega.

B ¶ PICTOR.) Debet apponi qualitas testis in eius depositione: quia ei⁹ fides approbatur ex illius dignitate, vt in aut. de testib.§. sancimus. Nam magis nobili, quàm plebeio: magis honesto, q̃ inhonesto: magis diuiti, quàm pauperi creditur, vt l.testiũ, §. quæ argumenta, ff. de testib.& c.eodem, leg.omnes. Ideo testium fides dignitas, mores & grauitas examinanda sunt, vt l.in testibus, ff. eodem. quia testibus dignioribus, etiam paucioribus numero creditur, magis q̃ pluribus numero, siue ab eadem parte, siue à diuersis ꝓducantur, vt Bart.in l. ob carmen, §.si testes, nu.j.ff.de testib.& in au.de testib.§.si verò quidam, & ibidẽ Bart. nu.3. Sed quæro an mulier cuius fragilis est sexus, ius dicẽdi testimonium habeat in iudicio: dic ꝙ sic, vt ca. ex eo, xv.q.iij.iuncta glo.ibidem, quæ dicit, ꝙ secũdũ leges mulier in omni causa potest testificari, siue sit ciuilis, siue criminalis, nisi in vltimis volũtatibus. Secundum canones verò mulier in nullo crimine testificari potest, nisi in exceptis, sed in ciuilibus potest testificari: nec obstat xxxiij.q.v.c.mulierẽ, & extra de verbo. sig.c.forus, vbi dic.ꝙ mulier non potest esse testis: sed intelligas in criminalibus causis, & vltimis voluntatibus, vt glo.in d.c.ex eo.

C ¶ ANNOS natus.) Requirimr ætas in teste in criminalib⁹, vt sit maior viginti annis, vt l.in testimoniũ, in fi.ff.de testib.cũ ꝓxim⁹ pubertati & doli capax, licet non sit testis, facit iudicium, vt ff.de.liberal.caus.l.fin.

D ¶ SACRAMENTO.) Debet iurare testis de veritate dicenda, aliàs ei nõ adhibet fides, vt l.iusiurandi, c.de testib.& c.q̃q̃.xiiij.q.ij. fidelius siquidẽ durãt, quę vincula sacramenti ligant. vt c.omne, xij.q.j.& ad hoc quis iurat, vt quod verum est loquaẽ, nec testis fidelis mentietur. quia os qđ mentitur, occidit aĩam, vt c.iuramentũ, xxij.q.v.iuncta glo. ver. distantiã. quia in oĩ iuramẽto testis est de⁹, qñ iuraẽ, vt in aut.quib. mod. natu.effic.legit.§.quisquis, iuncta glo.in verb. quidẽ deo. Et tres comites debet habere iuramentũ, scilicet veritatẽ, iudiciũ, & iustitiã, vt c.& si Christ⁹, extra de iure.& Hier.iiij.c.vbi dic. Et iurabũt in veritate, iudicio, & iustitia, &c. Sed quęro an in decisionib⁹ caus. possint allegari autoritates veteris, & noui testamẽtis dic ꝙ sic. Nã lex dei præfert legi positiuæ. Ita ꝙ papa cõdens cõstitutionẽ cõtra legẽ diuinã, poti⁹ diciẽ errare, q̃ legem cõdere, vt Panor. ĩ d. c. q̃liter, & qñ. l.ij.ext.de accus.ĩnoc. in c. qui in ecclesia.extra, de cõsti.& not.ĩ c.si.extra de cõsuet.& xxv.q.j.c.sũt quidã & bona glo.ĩ c. de libellis, xx.d.forma autẽ iuramẽti testiũ est, vt corã iudice iurẽt tactis sacrosanctis euãgelijs, prębito etiã legaliter sacramẽto, vt quę ĩ veritate rerũ nouerũt, ꝓfessiõe sue testificationis aperiant, vt c.hortamur, iij.q.ix.& ꝓ vtraq; parte veritatẽ dicent, vt glo.in l.iurisiurandi, c. de test.& arg.in aut.de sanct.epis.§.nulli vero, col.ix. &.xliij.q.v.c. non sanè. Et quòd nec prece, precio, dono, amore, fauore, aut dolo, odio, vel timore negabunt veritatem, vt xxxv.q.vj. cap.de parentela, & d.glos. leg.iurisiurandi, & quòd non admiscent falsitatem testimonio, vt c.de episc.& cleric.l.presbtyer.& ij.q.iiij. c.nullam.

E NONAM.) In delictis testis debet deponere, & concordare de loco, & tempore: aliàs varietas loci, & temporis reprobat testẽ, vt in Daniele, & Susanna, vt ca.nos, §.Item Daniel, ij.q.vij.& Danielis xiij.c. Item temporis, vt in decre.iij.q.ix.c.nihilominus, & xxxv. q.vj.c.de parentela.& hoc locũ habet quãdo de certo tẽpore est quęstio, qđ exigiẽ ad alicui⁹ rei, & facti existẽtiã in actu nõ reiterabili, vt in homicidio: aliàs sec⁹ qa delictũ, vel rebellio, põt ꝓbari ꝑ testes singulares: & sufficit ꝙ testes diuersis tẽpib⁹ viderĩt, vel eodẽ loco, vel diuersis locis, vel audierĩt à diuers. vel ꝙ aliqua ps viciniæ clamet de hoc actu reiterabili, vt c.qualiter & qñ, l.ij.& ibi.In.ext.de ac.& ad id facit c.sup eo, ext.de eo, q cog.cõsang.vxo.suę, & extr.de purg.cano.c.ij.&

vespertinam, [F] in sua officina sedentem, vehementem clamorē maximúmque tumultum iuxta fontē crucis [G] Tiroueri audisse, stridentes enses, iurātes homines mortem, & sanguinem dei, identidémque repetentes, occide, occide. Contrà in ijsdem turbis alios exclamantes, Obsecro populares ferte miseris, atque innocentibus auxilium: subuenite inopibus. inter eos etiam audiuisse vocem Crassi, [H] aduocati, quibus auditis perterritum aperta altera officinę suę fenestra candelam lucentē ꝓtulisse foras, ac animaduertisse, [I] dictos Thrasonē, & Caligulā nudisensibus, [K] hinc atq; illinc cedētes, humi prostratos dictos defunctos. Pariter conspexisse nobilē Desideriū Anippū denudato ense post insultum cum supra dictis & pluribus alijs diffugientem, [L] ab eo ta-

vide amplè Bart. in l. ob carmen, §. testes. & addit ibidem. ff. de testib. vbi quæritur quō quis probetur vsurarius, & extra de electio. c. cū dilectus. vbi singularitas testium reprobatur regulariter. Singuli tamen de collegio admittūt ī testimoniū pro collegio, vt ibidē; idem etiā dicēdum est in ciuili, vt si dicam ꝗ possederim, & inducā plures testes, & vnus dicat ego vidi eū possidere per annū, alij p alium annū, & sic de cæteris: eorū testimoniū tenet. Quia hoc solū quærit, an possederī: quod omnes testes dicunt, vt glo. in d. l. ob carmē, §. fi. in fi. ff. de testib. allegat l. si quis libertatem, §. quotiens. in fi. ff. de petit. hære. & ff. de ꝓbat. l. si arbiter, & l. ī omni, eodē, & ff. de ædilit. edict. l. j. §. causa est. In defectu ergo ꝓbationū, vbi ex qualitate delicti, seu negotij natura nō pōt haberi ꝓbatio legitima, admittitur probatio minus legitima, & aliàs insufficiens, tex. cū glo. in c. præterea, ext. de testib. & app. in ca. venerabilis, col. ij. extra de testib. cogēd. & l. si hi qui adulterij. c. ad l. Iul. de adult.

F VESPERTINAM.) Nox enim aggrauat delictū, vt c. ad l. Iul. de adult. l. Gracchus, & ff. de effrac. l. fi. Nam tenebræ sunt aptę ad malum committendum, vt ff. de vent. inspic. l. j. §. tria luminaria.

G IVXTA fontem crucis.) Testis enim debet deponere de loco, vt d. c. nos, §. Itē Daniel. ij. q. vij. Si autem interrogaretur particulariter, & diuisim de loco loci, puta ī qua strata, & qua pte stratæ, agri, vel dom⁹, & dicat se nescire, in qua parte stratæ, agri, vel dom⁹, ob hoc non esset repellendus à testimonio, arg. leg. si quis fundum, ff. de acquir. possess. quam vide.

H VOCEM Crassi.) Valet testimonium de auditu auditus, siue de auditu alieno, videlicet quādo quis audiuit vocē alicuius, licet non viderit loquentem, & sit paries medius vel cortina inter testem, & loquentem auditū, vt glo. not. in l. ij. §. idē Labeo, l. j. in vers. audierint, ff. de aqua pluuia arcend. & Bal. in l. conuenticulā, c. de episc. & cleric. Et sic qñq; credulitatis testimoniū recipitur, vt glo. in d. §. idem labeo. & in aut. vt hi, qui ob se. habe. phib. res mino. & §. si verò absūt, & in aut. de sanc. episco. §. j. col. 9.

I ANIMADVERTISSE.) Hic testis deponens se vidisse probat, licet interrogatus aliam causam non deponeret, vt c. cū causam, extra de testib. quia in dicto sensu exprimit qd' verū est. quod enim demōstratum est, amplius demōstrari frustra est: nec repugnat ꝗ visu decipi potest, similiter & in cæteris sensib⁹, vt l. j. in fi. ff. de dote prælegat. sufficit enim si testis interrogetur de aliquo visibili, per visum causam reddat, vt dicat quòd id scit scire, quia vidit: & eodē modo si de dicto, vel cantu p auditum: & istud legibus comprobatur, vt ff. de testamē. l. qui testamēto, §. fi. ibi, dicant quid nouerint, & aut. de hære. & falc. §. si verò absint. Iste tamen testis solus probationem non faceret. Nā vnius testimoniū nemo iudicū in quacunq; causa facile patitur admitti: cum vnius testis responsio non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore pręfulgeat, l. iurisiurandi, in fi. c. de testib. & talis ꝓbatio dicitur minor probatio, quæ rem perfectè non demonstrat, sed indiget suppleri per alium, aut alios testes, aut iudicia. Si tamen esset casus torturæ, esset sufficiens probatio, ad perueniendum ad torturam. Nam vnus testis de visu, facit iudicium ad torturam, vt glos. in leg. iij. c. ad l. Iul. maiest. & c. fi. extra de iureiur. & leg. fi. ff. de quæstio. & hoc in priuatis personis. Porrò in principe secus. Nā principis verbo, eiúsque narrationi super rebus per se, vel in sua præsentia gestis creditur, etiam si solus testificetur. per ca. cum à nobis, extra, de testib. qd' & in his quoque, que ante principatū se præsente gesta sunt locum habet, glo. sing. in ca. j. in verbo statuit. de renuncia. lib. vj. glo. in c. ad apostolicę, in verbo, promisissent, de re iudic. eodem. lib.

K NVDIS ensibus.) Debet inquiri quo genere teli fuit facta percussio. Nā animus occidendi probatur ex qualitate percutiēdi. debem⁹ enī inspicere quo gladio, baculo, aut lancea: & si talis percussio fuerit facta in capite, aut in alia parte corporis: quia cum graue sit instrumētum, non solet leuem plagam inferre, tū etiam ratione partis, scilicet capitis, in qua quis fuit percuss⁹, in qua de modico quis solet lædi letaliter, vt c. significasti. in fi. extra de homicid. & l. j. §. diuus, ff. ad l. cor. de sicar. & c. eodem. l. j. & iiij.

L DIFFVGIENTEM.) Vbi quis visus est fugere cū gladio euaginato, & ibi quis reperitur mortuus, ex hoc est homicidiū manifestum ꝗ ipse fecerit, quia reperit in actu ꝓpinquo ad ipsum delictū, per l. fur. ff. de furt. ad probandū aūt illud manifestū, & notorium

men percussum neminem, quod sciuerit. Adhæc alios sibi ignotos insolentius, atque atrocius ferientes. Ac ex reis se agnoscere posse duos, vel tres ipso intuitu: M quorum vnus est prolixa barba, N capillóque tonso: alter imberbis Cęsarie tõsa, & femoralibus dissectis: alius, & tertius thorace rubeo, cum caligis, & calceamentis albis, nec rara nec prolixa barba. Præterea dictũ Irum post supra nominatos ligneũ baculum gestãtem à cruce Tirroueri lata via sancti Honorati solum versus pœnitentium Vestalium cœnobium fugientem. O In cæde fuerit, nécne nescire omnino. Tandem paulò pòst dictos exanimes, & grauiter vulneratum Dauum ad chirurgum baiulari, continuó que apparitores adfuisse, qui mortuorum consignarent frontem viridi cera, in prætoriúmq; detulisse. Atq; famam esse P dictos Thrasonem, & Caligulam iniquos, & scelerosos: eos, complurésque alios ab illis occisos. Sed hoc vltimum se scire, verum ex auditu Q tantũ. Hæc nec alia, aut plura scit, dixit, & vidit de expositis in libello diligenter auditus, interrogatus, & examinatus.

sufficiunt duo testes: sicut duo possunt probare famã, vt cap. tam literas, extra de testib. Et per duos testes probatur quòd septem interfuerunt, vt c. de bono. possess. l. bonorum. per duos etiam testes probatur subscriptio trium, vt c. de fid. instru. l. comparationes, & c. de testib. leg. testium, & glo. in cap. dominus omnipotens, §. quando autem crimen est notum iudici. ij. q. j.

M IPSO intuitu.) Si testis petat sibi exhiberi rẽ, vel personam, de qua interrogatur, vt illam cognoscat.: debet fieri exhibitio personæ cum indumentis, & qualitatibus eius, secundum Bart. in l. si cum exhibuissent, §. ante autem, numero secũdo. ff. de public. & vectigal. & l. stigmata, de fabricens. lib. xj. c. quia veritas magis oculata fide, quàm per aures animis hominum infigitur, vt §. fi. Insti. de grad. cognat. vnde Horatius in arte poetica, Segnius irritãt animos demissa per aures, Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Plus est ergo factis demonstrare, quàm verbis dicere, l. si tamen, §. ei qui, ff. de ędilit. edict.

N PROLIXA barba.) Vbi is, cuius causa noxali actione agitur est absens, nec tenetur eius nomen, sed ignoratur: inquirendum est de eius signis, quę indumenta gerit, quam faciem habet, an sit iuuenis, vel senex, vt Bart. in l. j. de mendicant. valid. lib. xj. c. & captus reus exhibendus est testibus, ad recognoscendũ. vt l. iij. §. si quis noxali, ff. ad exhib. & infra suo ordine dicemus, & possumus agnosci ex aspectu. Nã per caput, cuius sit imago dignoscimus, l. cũ quis. ff. de relig. & sumpt. fune. & l. item apud labeonem, §. cum quis, ff. de interrog.

O FVGIENTEM.) Fuga enim facit indicium, vt supra dixi, maximè vbi inuenitur in actu proximo delicti, vt l. lege cornel. ff. ad senatusc. Syllan. ibi versic. cauetur. vt de his qui ante quæstionẽ habitam fugerunt, leg. Iul. de sicarijs, iudicium fiat: ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde, ac si serui, puniantur.

P FAMAM esse.) Testis deponens super fama debet nominare, à quibus audiuit: nec requiritur, quòd nominet omnes, sed satis est quòd nominet aliquos, & ab alijs, de quibus nõ recordatur, dicat se audiuisse, vt Bart. in l. de minore, §. plurium, num. 23. ff. de quæstio. Quæro quot testes requirãtur pro communi opinione, vel fama, glo. in l. iij. §. idem diuus, ff. de testi. dicit, quòd maior pars populi debet esse in illa opinione, sed l. j. c. de testib. & l. si arbiter, ff. de probat. videntur dicere, quòd omniũ debeat esse opinio. Tamen secundum Bart. in d. l. de minore, §. plurium, dicit, quòd sufficit fama inter vicinos, & consanguineos, per dict. glo. l. iij. §. idem diuus, ibi multorum opinio qui hoc scire possunt, ff. de testib. Quomodo autem testes debeant depooere super communi fama, vel opinione, do. gl. in cap. j. de præscriptio. libro sexto.

Q EX auditu.) Hoc testimonium de auditu alieno non probat, vt ca. licet ex quadã, & cap. series, extra de testib. & ff. de aqua pluuia arcend. l. ij. §. idẽ labeo, & not. c. de testib. l. testium. Si autem scriptura continens dicta testiũ depiret, & extarent qui dicerent se vidisse aliquos testes idoneos iurare in causa, & solenniter examinari, & dicerent se vidisse, tunc eorũ testimonio standum esset, vt not. ff. de testib. l. curent. & c. eodem, l. testium. Et ideò vbicunque dictum testis habet se in plus, sed ratio testis habet se in minus, vt hîc, in prędicta depositione. Tunc ratio minuit dictum. Vel si ratio esset friuola, & non concludens, tunc etiam trahit ad se dictum, vt nõ concludat, nec probet aliquid, vt hîc in illis verbis, alios plures occiderunt: & hoc scit esse verum, quia dici audiuit. Et hoc probatur per rationem naturalem, quia cum ratio sit fundamentum, destructa ratione, destruitur fundamentum, vt Bal. in l. conuenticulam, c. de episcop. & cleric. Si autem dictum, & ratio congrueret, & vtrunque tendat ad probationem, esset efficax probatio. Si autem neutrum tendat ad probandum, tunc

Secundus teſtis.

Lucius Licinius tonſor Pariſijs in dicto vico ſancti Honorati ſub interſignio Elementorum habitans triginta ſuæ ætatis annorum, vti refert, teſtis, vt præcedens, productus, [A] & iureiurando [B] obſtrictus tactis dei ſacroſanctis euangelijs, dixit dictos conquerentes, & pariter dictos defunctos probos, & honeſtos nouiſſe, tam intuitu q̃, cõſuetudine: quòd aliàs eorum fuerit vicinus. [C] Sed dictorũ reorum nullum, pręterquam Thraſonem, Caligulam, & Anippum: quos ſic biennio nominari vidit. [D] Ad hæc die heſterna ſub

certum eſt, quòd nulla reſultat probatio: quia ex impertinentibus nil pertinẽs poteſt reſultare, iuxta not. in ſimili. in l.j. in princ. ff. de edendo. vbicunque ergo oppoſitum eius, quod teſtis deponit, non poteſt ſtare cum veritate cauſæ, per quam teſtis fundat dictum ſuum: ibi nunquam teſtis probat. quia ad conceſſionem cauſæ impertinentis, vel non inferentis, non ſequitur conceſſio antecedẽtis. verbi gratia, teſtis dicit', ſcio quia credo. quia credulitas ſtat cum oppoſita veritate ſimul, id eſt, ſtare poteſt, teſtis nihil probat. Nam poſſibile eſt, quòd ego, credo, tamen nõ eſt verum, vt not. c. de teſtament. milit. l. de tutela. Sed vbi teſtis in dicto minus probat, in ratione vero probat efficacius, ſemper attenditur ratio. vt exemplum: teſtis dicit: Credo, quia vidi & præſens fui, tũc probat vi rationis: quæ neceſſario infert ita eſſe & fuiſſe. & ſic ratio eſt in teſte, quæ dat eſſe rei, id eſt teſtimonio, vt not. c. de teſtib. l. ſolam, & ff. de acquit. poſſeſſ. l. ſi is qui animo. maior ergo difficultas, quæ ſit in materia teſtium, eſt concludere per rationem. vnde ſi teſtis diceret ita, nihil ſcio, niſi quia vidi contenta in articulo: illa ratio præponderat dicto, quia probat veritatem articulo, vt autẽt. ſed iudex. c. de epiſcop. & cleric. dum dicit, dicant quod nouerint, & ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. j. & ff. de teſtib. l. teſtium, in verbo, pręſto fuerint, & in verbo, ſub pręſentia. Et nota, quòd ratio teſtis non debet eſſe idẽ quod dictum, ſed aliud à dicto. Et ſufficit, quòd dictum ſit in genere, & ratio foret in ſpecie, vt not. in l. j. in glo. & ibi Bart. ff. de exceptio. facit quidem not. Bal. in l. fi. ff. de offic. procur. Cæſar.

A ☙ VT præcedens productus.) Quæritur teſtis productus in iudicio, & non citatus monitus iurat, & deponit, an valeat eius depoſitio? Et primo videtur ꝙ non, l. preſbyter, c. de epiſcop. & cleric. nam videtur ſuſpectus, ex quo ſe ingerit, per dict. l. contrarium tamen determinatur. nam eo ipſo, quòd iudex defert iuramentum teſti, tacitè videtur eum monere, quòd deponat verum, per glo. in l. poſt legatum, §. is vero, ff. de his, quib. vt indig. & ita ſentit Bal. in d. l. preſbyte. Quid autem ſi teſtis citatus, vt veritas occultetur, nolit comparere? an vt falſus teſtis poſſit puniri? dic ꝙ non, vt Innoc. in cap. j. extra de falſ. quia falſitas teſtis eſt propriè periurium: ſed talis teſtis nõ eſt periurus, quia non acceſſit ad iurãdum: ſed ſecundũ quoſdam tenetur de falſo in genere, quia facit ne veritas appareat, animo occultãdę veritatis: quod nõ creditur verſi, niſi forte eſſet teſtis rogatus, qui aſſumpſit ſibi officiũ teſtificãdi. Nã poſt aſſumptũ officiũ, non debet tacere veritatẽ, vt l. j. in princ. ff. ad leg. Cornel. de fal. Tamẽ probabilius eſt dicere, ꝙ criminaliter puniatur crimine ſtellionatus: & ciuiliter teneatur parti, vel Reip. per actionẽ de dolo, arg. eorũ, quæ not. per Cy. in tit. de ſepul. viol. & Bal. in l. preſbyteri. c. de epiſc. & cleric.

B ☙ IVREIVRANDO) Quæro quid ſi tabellio negligẽs fuit in faciendo iurare teſtes, vel omittat iuramẽtũ, nunquid teneatur de falſo? Primo videtur ꝙ nõ: ſed debet ab officio remoueri, l. ſi quis, verſic. nõ ex malitia, ff. de off. præfe. præto. Dic tamẽ ꝙ cõmittit falſum, quia prætermiſſione ſolẽnitatis, falſum cõmittitur, vt c. de teſtamẽt. l. iubemus, in fi. & facit l. §. qui in rationibus, ff. de falſis, & Bart. in l. ſi quis legatũ, ff. eodẽ. Et hoc ideò eſt, q͞a iuramẽtũ teſtis eſt ſpeciale, & cauſa immediata, & locus eſt cõcomitãtia ſpecierũ, nõ generũ, vt c. abbate ſanè, de re iudic. lib. vj. Adeò ꝙ iuramẽtũ teſtis eſt magis ſubſtantia, & materia, q̃ ſolẽnitas. Ad hoc facit quod not. in Cle. ſæpe extra de verb. ſignifi. Et ideo ſi notarius, vel graffarius omittat dictũ iuramẽtũ, tenetur ad intereſſe partis, nõ ſolũ ratione falſitatis, quæ eſt ſtudioſa mutatio veri, ſed etiã ratione erroris, quia error ĩ graffario, & teſte, eſt lata culpa, vt l. fi. c. de magiſt. cõuenie. Si autẽ ſcriptũ ſit iuramẽtũ, vt hic, creditur graffario teſtẽ iuraſſe, vt not. glo. in l. Theopõpus, ff. de dote præleg. de quo ibi per Bartho.

C ☙ EORVM fuerit vicinus.) Videtur ꝙ huic dicto teſtis nõ ſit ſtandũ, quia p nullũ ſenſum corporis cauſam reddit. Dic tamẽ ſtandũ eſſe. ſufficit enim ſenſum exprimere, vel aliquid per quod ſecũdũ cõmuniter accidentia, p ſenſum habeatur notitia. quia eorũ vicinus eſt: videtur ſecundũ quod cõmuniter accidit, vitam & mores eorũ defunctorũ cognoſcere, & per viſum cauſam reddiſſe quod videtur legibus cõprobatũ, vt c. de in integ. reſt. l. tutela, & ff. vnde cognat l. optaui. & extra de præſcriptio. c. quoſdã, & c. fi. & ff. locati, l. dominus horreorum, & ff. de fund. inſtruc. l. ſi ita, in fiñ. Et poteſt teſtis, & debet dicere, quod nouit, ſcilicet quod ſenſu percepit, vt ff. de teſta. l. qui teſtament. §. fi. & l. j. ff. de flu. & ne quid in flu.

D ☙ NOMINARI vidit.) Quæritur an valeat hoc dictum teſtis cum magis auditu, q̃ viſu percipitur actus nominãdi? Reſpõ. Iaco. de Aret. & Cy. in l. teſtiũ, c. de teſtib. & per ſpecul. in titu. de teſti. §. nunc tractandũ, verſic. de auditu, ꝙ appellatio videndi, videtur cõ-

horam nonam vesperi[E] audito clamore sua è tonstrina inviam accensa candela prosilijsse, & circũactis vndiq; oculis aliquot homines, numero decẽ, aut plures, mucronibus immissis pręcipitãter irruentes cum hac adhortatione, Occide morte dei, Occide: ac crebris ictibus pulsantes dictos Crassum, Plutum, Xenium cõspexisse. Mox eosdem Crassum, Plutũ, Xenium collapsos ad fontẽ crucis Tirouceri, Dauũ se, & magistrum Crassum gladio defendentẽ,[F] & in aduersarios fortiter reluctantem: cæsis, ac proiectis, interim rauca voce clamantibus, atq; inuocantibus modo deũ, modo Iesum, modo amicos, modo adiutorium, modo confessarium. Atq; ilico vicini per altiores ædiũ fenestras ignita stramina vndequaque dimisisse, vt dignoscerentur interfectores, crebrisq; micans erat ignibus ether. Præ-

munis ad omnẽ sensum, quo aliquid percipitur. Quotidie enim dicimus, vidi tale vinum esse dulce, & vidi talem rem esse mollem. Sępe enim dicimus, manibus tangere, id quod non est tangibile, vt in episto. cano. Ioannis in princ. ibi, manus nostræ pertractauerunt, quæ sunt de regno vitæ, sed in nostram claram peruenit notitiam &c.

E HORAM nonam vesperi.) Testis examinatus super maleficio, si non esset interrogatus de loco & tempore, non valeret eius dictum, neq; depositio, vt not. Bart. in l. j. §. Item notandum, ff. de aleato. & Bal. in l. conuenticulã, C. de episco. & cleric. nam in facto, & actu non reiterabili, vt in homicidio, requiritur scientia tẽporis, & loci, vt c. testes, §. fi. iij. q. ix. secus autem in actibus reiterabilibus, vt c. super eo, extra de eo, qui cogno. consang. suæ vxo. & glo. in c. nihilominus, iij. q. ix. & etiam glo. in l. ob carmen. §. si testes, ff. de testib. Et ideò testis interrogatus super vno facto, si discrepet de tempore, & loco, repellitur à testimonio, vt c. testes. §. fi. iij. q. ix.

F DEFENDENTEM.) Quæritur quomodo hic testis probet defensionẽ: dic q eo ipso, q testis dicit aliquem venisse cum cultello contra alterum, qui venientem statim occidit, probatur defensio occidẽtis. vt l. sed & si quemcunq;. & ibi Barth. ff. ad l. aquil. tangitur per glo. in l. ij c. vnde vi, & l. si ex plagijs. §. tabernarius, ff. ad leg. aquil. Sed talis defensio debet fieri cum moderamine inculpatę tutelę, vt l. j. c. vnde vi. & l. vt vim, ff. de iustit. & iur. moderamen autẽ inculpatæ tutelę, est offensio circa defensionem, & dicitur moderata defensio, quãdo aliter quis nõ potest euadere, siue pertrãsire, quin recipiat offensionem, vt d. leg. vt vim, & ibi Barth. ff. de iust. & iur. & l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. aquil. & glo. in l. j. c. vnde vi, Bart. in d. l. vt vim, dicit, q ad maiorem cautelã, defensor debet clamare, succurrite, vel occurrite, vt docet gl. in l. iiij. ff. ad leg. aquil. & in l. furem nocturnũ, ff. ad l. Cornel. de sica. Et adhuc determinat Barth. in d. l. vt vim, q si quis ciuis in sua ciuitate est offensus, & potuit fugere, & non fugit, quia timet verecundiam in fugiendo, optime potest se defendere, vsq; ad actum occisionis. quia est magna offensa & verecundia. Sed in illo qui non timet verecundiam, vt est Florentinus, in quo non est verecundia, debet fugere: q si non fugiat (quod tarde euenit) punitur. Et hanc opinionem posuit Cy. in l. j. C. vnde vi, & Barth. in l. j. ff. eodem. Sed quæro, vtrum ob tutelam alterius, liceat alium offendere: vt in tex. nostro. Respon. affectionem considerari debere. Nam iniuria facta filio, fit patri: & si facta fuerit vxori, videtur facta viro, vt l. j. ff. de iniur. Si facta fuerit consanguineo, videt̃ facta sibi, vt l. lex Cornelia, ff. eodẽ, & leg. j. ij. & iij. ff. de lib. caus. Et si facta domino, videtur facta seruo, cũ beneficio affici hominẽ intersit hominis, affectionis ratione. vt l. seruus, ea lege ff. de seruis export. & ff. de tutel. & rat. dist. l. j. §. sed nõnullos. Et ideò his casibus, licita est offensio pro defensione cõsanguineorum, vel dominorũ, vt d. l. vt vim, iuncta glo. & ibi Bart. Quando autẽ offensa est licita, defensio de facto potest prohiberi, vt Bart. in l. facultas, nu. 3. c. de iure fisci, lib. x. c. An autem extraneo non coniuncto pro defensione alterius liceat alium offendere? dic q sic, secundum Barth. in d. l. vt vim. nu. 7. ff. de iustit. & iure, quia cũ sit permissa defensio, pro tutela rerum suarum, conuocatis amicis, & vicinis, vt l. iij. & l. cum fundus. ff. de vi, & vi armat. Multo fortius pro corpore tuendo, vt l. sancimus. in fi. c. de sacrosanc. eccle. Cum enim inter nos cognationem quandam natura constituerit, quia omnes ab Adam descendimus, hominem homini insidiari nefas est, vt d. l. vt vim. Et ita videtur omnis peccare, qui non defendit alium, si potest, vt glo. in c. quantę, extra de senteñ. exco. alleg. xxiij. q. iij. c. non inferenda, & c. vlti. Et si non possit aliter defendere, saltem defendat clamore. Sed videtur q quis non teneatur alium defendere, si velit: quia licitum est recipere pecuniam pro defensione alicuius, vt ff. Quod metus causa, l. metum, §. sed licet, non repetitur si data fuerit, vt ibidem dicitur, & ff. de donat. l. si pater. §. j. Ergo vnus alium defendere non tenetur. quia si ad hoc teneretur, pecunia repeti posset: cum indebitè exigeret, vt ff. de cond. ob. turp. causam, l. fi. Opinio tamen Ioã. est, q quilibet tenetur defendere aliũ per capitula prædicta & xc. dist. c. præcipimus, & iij. q. j. c. nulli, & c. seq. Nec obstat quod dicitur, q potest dari pecunia pro defensione. Nã & officiali datur pecunia, qui tamen gra-

terea inter homicidas cognouiſſe [G] ſupra nominatos Thraſonem, Caligulá, & Anippum enſes exertos circúferentes cum cæteris cóſcijs, & participibus hac atq; illac à cæſis curſitantes: nónullos, præter Thraſonem, Caligulam & Anippum agnoſcere ſi ſiſterentur, & oſtenderentur: quorum vnus erat proli xa barba, & crinibus tonſis, caligis partim rubeis, partim croceis. Alius thorace rubeo, & caligis albis. Hæc teſtatus eſt, & dixit, plura alia neſciens, de omnibus querimonię articulis, ſiue capitulis diligéter percúctatus, iuratus, auditus, atq; examinatus.

Tertius teſtis.

Claudius Cornelius in foro Lutetiano (nominant Caſtelletum) procurator in quadriuio Guillorio habitás, quadragenarius, vti affirmat, aut circa, teſtis productus, & iuratus vt ſuprà, dicit defunctos recitatos tam viſu, [A] q̄ cóſuetudine nouiſſe: ſed de reis nullum, dempris tamen nobili Girardo Milone, & duobus eiuſdé famulis, quos tantú de facie cognoſcit: quorum vnus eſt ætatis viginti quinq; annorú: alter verò tredecim [B] aut circiter. Inſuper nudiuſter-

tis tenetur impendere officium ſuú vt xxiij.q. v.c. nó ſané. Et hoc pertinet ad publicú ius, vt j. diſt. c. ius publicum, vnde propter publicam vtilitatem, ampliáda ſunt verba edicti, quia fauore religionis multa contra rationé instituuné, vt ff. de relig. & ſumpt. funer. l. ſunt perſonę. Sed hæc ita generaliter dicere graue eſt, quoniam poſſet aliquis periculum incurrere. Vnde alij dicunt, quòd ad ſolos iudices, vel alios, qui habent aliá poteſtatem, pertinet, & nó ad alios, & ad hoc tenentur ratione poteſtatis, & nó alij, vt xxiij. q. iiij. c. forte, & c. duo iſta nomina. Vnde ſi ego qui non habeo aliquam poteſtatem, video q̀ quis vult verberare clericú, ſiue percutere, ſine meo conſilio, vel auxilio: non credo q̀ ſum excommunicatus, ſi non prohibeo illum, licet aliàs forte peccé: quia ipſum nó defendo, cum poſſim. poena enim nó debet amplius egredi, q̄ delictú reperiatur: vt extra de his quę fiút à maio. parte ca. j. c. quæ ſunt, & c. de poenis, l. ſancimus. Et quod dicit, qui cum poſſunt, intellige de his, qui ratione poteſtatis, quam habent in illos, ad hoc tenentur: aliàs conſentire videntur, & præſtare auctoritatem, ſi vident illum, & non prohibent. Alia eſt ꝓhibitio ſociorú, & aliorú quia illi ſolúmodo admonédi ſunt verbis, ſed non factis, vt dicit H. lxxxiij. diſt. c. error, ar. cótra. xxiij. q. iij. c. non inferenda. Vbi dicitur, q̀ tenétur iniuriam propulſare à ſocio, ſed ibi exponitur, ſi poteſt, id eſt, ſi eſt in poteſtate conſtitutus. Etſi tenear iniuriam propulſare, nó tamen ſum propter hoc excommunicatus. nam nullus eſt excommunicatus ex facto alterius, niſi participando, vel in locutione, vel in oratione, aut in crimine, vt c. ſuper, extra de ſenteñ. exco. vel niſi mandatum, vel auctoritatem præſtiterit, vt c. mulieres, eodem, ſed is nullo tali modo participat. Et capitula, quæ inducit Ioan. pro ſe, loquuntur de prælatis. Hæc d. glo. in d. c. quantæ, extra de ſenteñ. excommu.

G) COGNOVISSE.) Iſta depoſitio concludit cum ſupiori quo ad nominatos Thraſoné, Polemiú Anippú. Quod de neceſſitate fieri decet, vt Bal. in l. oó hoc C. vnde legit. alleg. l. non omnium, ff. de legib. & l. fiñ. ff. de offic. procur. Cæſa. Et talis probatio, quæ fit per duos teſtes de veritate, dicitur eſſe mitior, & ſufficit in ciuili, & criminali, l. vbi numerus, ff. de teſtib. In criminali tamen facilius eliditur, q̄ in ciuili, quia in criminali debent eſſe teſtes omni exceptione maiores, vt l. fi. C. de proba. Sic in probatione proſpectiua, ſiue intuitiua, quando teſtes deponentes viderút factum, & deponút de hoc in ſufficiéti numero, & qualitas teſtiú eſt approbata in iure, túc talem probationem, appellamus pleniſſimá: quia quicquid ei adiungitur, ſuperuacuú reputatur, de quo talis datur regula. q̀ ſi conſtat de crimine per húc modum, nó recipitur negatiua probatio in contrarium, vt Bal. in l. ſciant cuncti, C. de proba. & extra de probat. cap. ad noſtram.

A) TAM VISV) Teſtes debent cognoſcere partes, & illis eſſe notæ, vt l. ſcimus, §. q̀ ſi ignarus, in verbo ibi, teſtibus videlicet aſſumendis, qui hęredé cognoſcát, iuncta gl. in d. verſi. cognoſcát, C. de iure delib. regula auté eſt, q̀ vbicúq; teſtis nó teſtificatur de facto eius, contra qué producitur, eius teſtimoniú valet, licet non cognoſcat eú, cótra qué ꝓducit, verbi gratia, teſtis deponit me tunc téporis fuiſſe abſenté, cum tale quid fieret, &c. Similiter in actione reali nó requiritur q̀ teſtis cognoſcat illú, cótra qué eſt productus, vt ſi deponat in rei vendicatione, quæ per me contra te intentatur poſſediſſe me x. vel xl. annis, ſufficit cognoſcere tantum producentem. Si verò teſtis deponit de facto eius, contra qué eſt productus, vt ſi dicat, & deponat te vulnus tali intuliſſe, vel quid dixiſſe, tunc teſtis debet cognoſcere illum, contra quem producitur, vt gl. in l. teſtiú, verſi. quáta fides, ff. de teſtib. & gl. in d. l. fi. §. q̀ ſi ignarus, C. de iure delib. cú iurib. ibidé alleg.

B) TREDECIM.) Probatio ætatis fit duobus mo-

tius prandendo in parui cerui diuersorio huius vrbis, prope palatium cũ aliquot suis clientulis, quorũ in pręsentia rum non meminit,[C] vidisse dictum Milonem, in alia diuersorij mensa, pariter prandentem cum quibusdam alijs sibi incognitis, & inter alia suis sodalibus narrantẽ causa, quæ agitata fuerat inter tunc viuentes, & nunc defunctos Plutum, Xenium, & se, astu & versutia dicti tunc viuẽtis, & nunc defuncti magistri Chrysostomi Crassi in parlamẽto aduocati, cecidisse. Pręterea per sanguinem Christi deierantẽ, ante elapsam hebdomadã se de aduersarijs vindicaturum[D]: eósq; nulla alia, quàm sua manu morte perituros, [E] audientibus

dis: vno modo per testes de veritate: Alio modo per aspectum. Quo ad primum remitto ad Barth. io l. de ætate, ff. de mino. Quo autem ad secundum, scilicet de probatione ætatis, quę fit per aspectũ, videtur debere fieri per iudicem, vt ff. de mino. l. minor xxv. annis, adito præside ex aspectu corporis; &c. non autẽ per testes videtur posse probari, quia minor ætas non videtur: vode si testis deponeret per aspectum, esset magis iudex, quàm testis, cum deponere debeat de his, quæ percipiuntur per seosum corporeum, secundum Innoc. in cap. cũ causam, extra de restibus, & C. de testib. l. testium, & ff. de testamẽt. l. qui testamẽto, in fi. dic tamẽ secundũ Barth. in d. l. de ætate, ꝙ percipere per sensum corporeum, sine indicio alterius non sufficit. Et ideo impuberes, licet sensu percipiant, tamẽ quia intellectus nõ iudicaret, propter ætatis defectũ, non sunt idonei, vt l. lex Iulia, ff. de testib. & l. j. C. de fal. monet. Item substãtia rei, vel personæ ounquam percipitur per sensum corporeũ immediate. Vnde si tu diceres, ꝙ hoc scamnum est de ligno: quare? quia vides lignum, impropria est locutio: nam tu vides colorem, qui in obiecto visus, ex colore iudicas, ꝙ est lignum, vnde istud percipis iudicio intellectus, per colorẽ repræsentatum in intellectum per visum, & ideò, licet hoc non percipiatur immediate per sensum, valet testimonium, vt in auteñ. de testib. §. & licet, & C. de testib. l. testiũ, cum auteñ. ibi posita. Testes igitur possunt probare ætatem per visum, & aspectum, vt hic. Nam in eo quod est cognoscibile per aspectum, secundum communem hominum notitiam, in eo est sufficiens redditio rationis in teste per aspectum, licet istud consistat in iudicio intellectus, tex. est in l. pediculis, §. Nerati⁹, ff. de aur. & argẽt. lega. & C. de cano. fru. vrb. Ro. l. j. lib. xj. C. ibi ista testatio præsens aspectus probet nihil in his esse vitij &c. Et sic testis per aspectum reddit sufficientem rationem, & facit plenam fidem, hoc probatur in l. de ætate, in fi. ff. de minor. xxv. annis.

C IN pręsentiarũ nõ meminit.) Obliuio in teste nõ est lata culpa: quia licitum est, & si non recordatur, dicere non recordari, per not. Bart. in l. j. §. si quis, ff. quẽadmo. testa. aper. & est etiam multum excusabile dictum testis, si dicat se non recordari de tẽpore, vt Innoc. in cap. qualiter & quando, extra de accusa. Si autẽ esset quæstio de facto ipsius testis, certum est, ꝙ debet recordari esse certus, & memor eorum, quæ fecit vt not. Barth. in l. filio, ff. de adimend. lega. Aliàs non reddens causam cooludẽtem, quare ooo recordetur, tenetur pœna falsi: sicuti si deponeret tacita veritate, vt l. presbyteri, & ibi Bal. C. de episc. & cleric. Si verò esset probabilis causa obliuionis, non puniretur testis, vt Bal. io d. l. presbyteri. Et debet testis magis recordari de loco, & de psonis, ꝙ de die, & tempore, ibidem Bal. & Innoc. in d. c. qualiter.

D DE VINDICATVRVM) Regulariter iudiciorum vigor, iurisq; publici tutela in medio vidẽtur esse coostitura, ne quisꝗ sibiipsi permittere valeat vltionem, l. nullus, C. de Iudęis, & cęli. Casu tamen, quo quis esset implicitus sceleribus, nec vellet venire coram iudice, oec iudex posset eum cogere, tunc permissa esset propria vltio offenso, vt glo. in d. l. nullus, cum pluribus iurib. ibidẽ allega.

E ET PERITVROS.) Hic sunt minæ præcedentes, quæ faciunt præsumptionem contra Girardum Milonem, vt Bal. io l. pacumeuius, ff. de hæred. institu. & arg. l. si bi q adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & ff. mandat, l. si verò noo remuoerandi, & ff. de Repud. l. iij. & ad leg. Iul. maiest. l. famosi. Contrarium tamen videtur, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur, arg. l. metum, ff. quod met. caus. Sed in hoc distinguendum est, an dictus Milo sit bonæ famæ, vel non. Primo casu si sit bonæ famæ, & grauis persona, noo præsumitur: quia qualitas vitæ præcedentis elidit huiusmodi indicia, vt extra de præsumptio. cap. cum in iuuentute, & ff. de re militari, l. nõ omnes. §. à barbaris. Ideò iudex ampliorem rei veritatem inquiret, vt C. de accus. l. singuli. Secundo casu si sit malæ famæ præsumitur fecisse. ff. de suspect. tutor. l. iiij. & C. siquis imper. maled. l. j. dũ dicit ex personis dicta pensemus, & ff. de actio. & oblig. l. fi. intellige tamen si prælibatus Milo erat malus in eodẽ genere mali, & malæ famę, in eodẽ genere malitiæ, vt quia erat homicida, vel percussor, & solebat perducere minas ad effectum, vt d. l. non omnes, §. à barbaris, vers. si autẽ emansor, & Bart. in l. fi. ff. de quæstio. & Abb. in cap. tertio loco, extra de prob. E diuerso autem contra eum non præsumitur, vt quia erat meretricator, vel latro, aut fur, & ideò glo. in d. l. pacumeuius discutit, ꝙ contra aliquem præsumitur, quia solitus est talia cõmittere, siue facere. Nã ex dissimilibus nõ sumeretur coniectura. facit ad hoc ff. de

excusa.tutor.l. spadonem,§. quod nimiū,vbi infamis, non tamen suspectus in tutela, quia non est in eodem genere malitiæ,& facit C.de prob.l. iubemus,& ff.de edendo, l.si quis ex argentarijs, §.ij. Est ergo hic tantum indicium medium intellectuale veritatis eliciendę ex singulari circunstantia insurgens, vt C. de rei vendic.l.indicia.Et dicitur indiciū ab indicando, quia indicat,& demōstrat,vt c. ex studijs,de præsumpt.extra. Est tamē notandum q quando ex præsumptione hominis præsumitur contra aliquem propter malā famā i eodem genere malitiæ,potest admitti probatio in contrarium,vt extra de sponsa.c.cū in tua,& ij. q.v.c.presbyter & c.si mala fama,&extra de purgat. cano.& c.cum p.& ff.quod met.caus.l.nō ē verisimile, & contra præsumptionem verisimilem inducūtur testes , vt c. quia verisimile, extra de præsumptio. fortius ergo est inquirendum de maleficio, vt d.l. singuli,C.de accus.

ceret,& deponeret aliqua vera esse simpliciter, quia ita credit,non esset eius dicto standū:quia magis iudicaret,quàm testaretur:nisi causam,propter quam credit,sufficientem annectat,vt Cy.& Iac.de Aret.in l.testium,C. de testib.post glo.ibidem.

duobus eiusdem seruis ante conspectū stantibus,& ei ministrantibus cum nōnullis alijs famulantibus, & assistentibus.deinde hesterna die vesperi sub horam nonam à domo sui cuiusdam amici in platea scholæ sancti Germani Antissiodorensis habitantis,in suam redeūdo obuios habuisse Milonē,& eius seruos accelerantes à cruce Tirouerí per medium vici arboris siccæ,ac inter fugiendum,[F] sanguinolentos [G] enses tunicis abstergentes luce ardentis tedæ, quā suus circunferebat puer vidisse,iactantémq; dictum Milonem hæc aut similia,vt illi digne mulctati sunt, steti pmissis.audita similiter & hæc à puero Dauide Dama,putare [H] demum hodie vulgo ferri dictos defūctos à dicto Milone,aut ab alijs eius causa, & suasu superiori nocte interēptos iuxta crucē Tiroueri.Et hæc,nec plus,aut alia dixit.

Quartus testis.

Dauid Damas domesticus dicti Cornelij, annorum ætatis suæ tredecim,[A] testis,vt præcedentes,productus,solito

F ☞ INTER FVGIENDVM.) Fuga est aliud indicium,vt d.l. lege cornelia ff.ad senatusc.syllan.Fuga siquidem accusat fugiētem,vt in autē.de testib.§.si verò noluerit,& fugiēs habetur pro cōfesso,vt C. de assesso.l.iij. vnde sua scientia,& fuga eū condēnat,vt ff.de suspect.tutor.l.impuberibus,in fi.& ff. de testi. leg.iij.

G ☞ SANGVINOLENTOS.) Delatio gladij potest esse indicium,quod lex præsumit ad malum, vt C. vt armo.vsus,l.vna lib. xj.& in aut.de armis,col.vj. Sanguinolentia gladij dicitur aliud indicium,ex quo capitur coniectura sicut & aliàs ff. de donat. inter vir.& vxo.l.vtrum.

H ☞ PVTARE.) Dicitur quātum ad iuris effectum, quod iusta ratione putatur,vt l.cum quidam,§.j.ff. de acquir.hęred.ibi,quod superest. Iusta autem ratio est si illud dicatur ab eo de cuius facto agitur:quod enim asserit,credere videtur,vt d.§.j.ibi, q si putetur , nisi dictis ipsius habeat communem opinionē cōtrariam, vt d.§.ibi,quid ergo si ipsa. Totiens igitur ei sua præsumptio proficit,quotiens concurrit cum veritate, vt d.l.Cum quidam,§.quod dicitur,ibi, totiens igitur, ff. de acquir.hæred,vide Bart.ibidem.Si tamen testis di-

A ☞ AETATIS suę.) Tredecim hic testis videtur reprobari à iure defectu ętatis:quia in criminalibus testes debēt esse maiores viginti annis,vt l.in testimonium,in fi.iuncta l. præceden.ff.de testib. Dic,q licet memoratus testis sit suspectus ad testimonium ferendum , tamen concludit eius depositio:quia est cōformis præcedēti depositioni habili.Ita q si præcedens depositio reperiatur omni exceptione maior, scilicet sine obiectione, & reprobatione:ista vlt.inhabilis depositio supplebitur per habilem,vt not. Bal.in leg.si quis,§. quid enim,in princ.ff. de edendo,& Iason in l. cunctos populos, col.xij.ver.sic.istam regulam ponit Bal.in. ij. lectura, C. de summa trinit.& fid.catholic. Nam propter communionem,& societatē inhabiles gaudent priuilegio habiliū, vt est tex. In l. si communem fundū, ff.quemadmo.seruit. amitta.& Boerius in tit. de iurisd.omniū iudic.§ ix.glo. iij.Dic etiam,q licet sit inhabilis per se , tamen facit indicium,etiam licet sit impubes,dum tamen sit doli capax,vt glo.in d.l.in testimonium,& l.si.ff.de liberali causa. Impubes ergo, vel paruulus testis esse nō potest,ideò quia omne quod testibus astipulatur id iurationis adiectione affirmare debent,vt cap.j.xxij.q.j.& cap.quāquā,xiiij.q.ij.Sed paruuli , siue pueri ante annos quattuordecim non coguntur iurare,quia sine ętate rationabili sunt,vt cap.paruuli,& ca.pueri,xxij.q.v. Igitē non possunt esse testes,quia iuramēto debet adesse iudiciū,vt iiij.q.iij.c.j.verū hęc etas nescit quid agat, vt C.de fal.monet.l.j.nec potest impubes peierare,vnde sacramentum calumniæ præstare non potest,l. qui iurasse,ff.de iureiur.posset tamē dici, q si impubes sit doli capax,quia tunc calumniosè quid petere potest,vt extra de delict.puer.ca.j.tunc si nouerit veritatem,bene poterit præstare sacramentum calumniæ,arg.C.de iureiur.propter cal.dand.l.ij. §.j. De veritate verò di-

iureiurando de dicenda veritate interposito, dixit se nullos cognoscere nec accusatores, nec reos, præterquam Milonem, eiúsque duos famulos, & illos de facie tantum. Ac à tribus diebus cũ præcedenti teste magistro suo prandio interfuisse,[B] in parui cerui caupona, vbi itidem in alia mẽsa cum plerisque alijs incognitis accumbebat Milo, qui inter alia verba ad suos faciẽs, in hæc prorupit, ĩ appellatione apud subsellia liliata inter Plutum, & Xenium ac me

cenda tenetur iurare. Nam ab impuberibus, & timidis sumitur initium quæstionis, l. vnius, in princ. ff. de quæstio. Item impubes ferula percutitur pro veritate dicẽda, vt ff. ad syllania. l. j. §. impubes. Et tenet confessio, quã facit, licet cõtra eã posset restitui, vt ff. de cõfess. l. certũ, §. pe. qđ falsũ est, nisi esset doli capax, vt d. c. pueri, & c. puuli, xxij. q. v. hoc autẽ certum est, ꝙ si quis spõte receperit iuramentũ minoris valet, & tenet tale iuramentũ minoris, vt d. l. qui iurasse, ff. de iureiu. Itẽ in casu potest quis cõueniri ratione iuramẽti qđ præstitit dũ esset impubes, vt si quis ĩpubes iurauerit se præstaturũ operas, ipse pubes factus bene conuenit de hoc iuramento, vt ff. de liber. caus. l. fi. in fi. Quòd si peierauerit, talis pœnitẽtia erit ei imponenda, qualis & de adulte. & de fornicatione, & de homicidio sponte commisso, & de cæteris criminalibus vitijs, vt c. fi. xxij. q. j. Et qui semel peieratus fuerit, amplius testis esse nõ potest, nec ad sacramentũ accedere, nec in sua causa, nec alterius poterit esse iurator, vt d. ca. paruuli, xxij. q. v. & si testis in criminali deposuerit falsũ, punit pœna talionis, vt ij. q. iij. §. j. ĩ glo. ordin. & est tex. in l. j. §. j. ff. ad l. cornel. de sicar. vbi dicit Bart. ꝙ eadẽ pœna punitur potestas compellens testem ad dicendũ falsum, quod est notandum: Item si iudex deprehendat testem in falsitate, nõ est necessaria citatio, ex quo est testis præsens, & ad hoc C. de testi. l. nullum, & qđ not. ff. de his, qui not. infa. l. ictus fustium. Sin autem testis, qui falsum deposuit, sit absens, & falsitas liquet iudici, non tamen poterit testem falsidicum condemnare sine citatione: quia quando factum est tale, in quo certæ personæ condemnatio exigitur, tunc quantumcunq; sit iudici notorium delictum, tamen non potest procedere ad condemnationem, nisi præmissa citatione, vt ff. de re milita. l. iij. §. si ad diem. Et in istis notorijs non est necesse, quòd sententia feratur in scriptis, vt not. in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. necessitatem. Si autem aliquod factũ esset notorium, in quo non exigeretur condemnatio, sed alia ordinatio, vel inhibitio: verbi gratia, statutum est factum in aliqua ciuitate contra libertatem ecclesiæ, tunc superior põt ex officio inhibere, & mãdare ne obseruetur: licet neminem citet secundũ Archid. ij. q. j. c. Lotharius.

B (INTERFVISSE.) Testis qui dicit aliquid scire, quia præsens fuit, vel quia interfuit, non videtur probare. Nam per sensum nullam causam reddit: & potest esse, quòd fuerit præsens, non tamẽ videns neque audiens, vt C. de error. aduoc. l. j. & ibi glo. & Ioa. And. in capi. præsentium, c. de testibus, libro vj. & Specul. eodem titul. §. j. ver. Item ꝙ non prohibet. Hoc tamẽ non obstante sciendum est ꝙ probat. quod enim dixit se præsentẽ scire, creditur per sensum, cũ non sit interrogatus vlterius. Non enim potuit scire se præsentem fuisse negocio, nisi id intellexisset. hoc etiam imperiali constitutione probatur, quæ dicit validum esse eius testimonium, qui sub præsentia sua dicit debitũ esse solutum, vt C. de testi. l. testiũ. Et licet testis debeat causam sui testimonij facere manifestam, vt l. solam, C. de testib. & ĩ aut. eodẽ. §. & licet quod interpretatum est. hoc tamen intelligendum est, si fuerit interrogatus de causa scientiæ, vt dict. iur. nota. in c. causam, extra de testib. Sin minus, stabit verbo suo, quia verbosus esse nõ debet, vt l. instrumentorũ, C. de precib. imper. offer. Si autem interrogatus de causa sciẽtiæ respondisset, scio, quia scio, vel quia sic est, eius dicto non esset standum, cum esset eadem ratio cum dicto. Nam dictum debet probari per aliud manifestius eo, vt Innoc. in d. c. cũ causam, extra de testib. & ff. de petit. hæred. l. pro hærede, & not. ff. de offic. procur. Cæsa. l. fi. in princ. Quòd si testis studiose nõ reddat rationem, & causam cõcludentem, tenetur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate, vt l. presbyteri, & ibi Bal. C. de epis. & cleric. Secus si ex sui simplicitate fuerit locutus, sicut plerumq; rustici, qui nesciũt melius reddere causam sui dicti, quia tunc non habet locum pœna falsi, vt not. ff. de his, qui not. infa. l. Lucius, & ibi glo. notab. ad hoc. Testis igitur, vbi potest, debet reddere rationem, & causam sui dicti, si sit interrogatus: aliàs eius depositio valet, sine redditione causæ, vt glo. iiij. q. iij. §. Item solam, & l. de pupillo, §. qui opus, ibi, idcirco non exigitur, ff. de noui. oper. nunciat. & Bart. in aut. de testi. §. & licet, nu. 5. Sed hoc verũ ĩ ijs, quæ possunt percipi sensu corporeo, puta si testis dicat, ꝙ vnus deposuit pecuniã, & similia. Sed si reddat testimoniũ sup eo, qđ sensu non percipit, vt puta si dicat testis Titium dominũ talis rei, tunc nõ probat, nisi reddat causam dicti sui, posito ꝙ de causa non interrogetur. Ratio, quia testis debet deponere per sensum corporeũ, vt Bart. in aut. de testib. §. & licet. nu. 6. alleg. l. qui in te, in fi. ff. de testa. & l. j. ij. respõ. ff. de his, qui in testa. del. facit qđ not. in l. testi. C. de testib. & ibi per docto. Sed cum testis dicit, ꝙ talis est dñs, non percipit istud sensu corporeo, sed p intellectum, & tũc testificat de eo, quod est ius, nõ de eo qđ consistit in facto, vt Bart. in d. §. & licet, in aut. de testib. Ita determinat Innoc. in d. c. cum causam. Et Specul. in titul. de test. §. nunc tractandum, ver. vt autem pleni, vsque ad ver. Porrò. Sic testimonium probatorum non requirit causam, si testis nõ interroget de causa de ijs, quæ sunt facti sen-

examinata euictus sum. Sed per sanguinem Christi,[C] antè, quàm elabatur hæc præsens hebdomada, eos de illa illata iniuria vlciscar,[D] maximéq; magistrum Chrysostomum aduocatum, cuius opera, & astu facta est: ne me ĩpune illuserit. Pol hi tres hac mea manu, nec alia vitã finiẽt, vixq; euadẽt vbi vbi iuenero. Die autẽ sequẽti ad nonã circiter noctis horã quũ exiret domũ, vbi cœnauerat eius magister, lumine tedę lucentis, quam præferebat, dictum Milonem à cruce Tirouerí accelerãtem, ac nudũ ensem, & cruentum veste abstergentẽ, pariterq; duos famulos ponè sequẽtes cum eductis gladijs vidisse: insuper audisse eundem Milonem apud illos gloriãtem, næ hi vt decebat accepti sunt, & dignas facto pœnas luerunt: hácq; vltione animo satisfecisse suo, & fidem liberasse. Postea Milonem, & suos festinãter præterijsse: túncq; se suspicatum redire illos, vel à cæde, vel vulnere trepidos adhuc, & tremulos,[E] deinceps mane fama promulgatum nocte proxima dictos defunctos à Milone, & suis iuxta crucem Tirouerí cæsos fuisse, cæsorúmq; funus vidisse.[F] Et hoc qdẽ tãtũ,[G] accuratè auditus, iurat9, & examinat9.

sibilis, quæ intuitiue comprehenduntur. Nõ dico in ijs, quæ sunt iuris, in quibus ratio debet esse coniuncta cũ sensu de necessitate, aliàs non fit probatio, vt d. Innoc. in cap. cum causam, extra de testib. Dic tamen, quòd duo testes reddentes legitimam rationem præualent & præponderant totidem testibus dicentibus vera esse, tamen non interrogatis de causa: quia vera redditio causæ præponderat causæ præsumptiuæ. In ijs autem, in quibus concluditur solum per viam iuris, & rationis, & nõ p sensum merum corporeũ, est certum, q sine redditione causæ, nõ resultat probatio testium, vt Innoc. in d. c. cum causam, de testib.

C PER sanguinẽ Christi.) Blasphema verba, & sacramenta de deo, neq; per capillos, & caput, & his pximа verba (deũ ad iracũdiam prouocando) iurare non licet: propter enim talia delicta, & famẽs, & terræmotus, & pestilentiæ fiunt. Si enim contra homines factæ blasphemię ĩpunitæ non relinquũtur: multo magis, qui ipsum deum blasphemãt, digni sunt supplicia sustinere. Qm primũ quidem indignos semetipsos faciunt dei misericordia. Post hæc aũt, & legib9 cõstitutis subijciũt tormẽtis. Nãq; comprehẽsi vltimis subdunt supplicijs, vt non ex contemptu talium inueniatur, & ciuitas, & respublica per hos impios actus lædi, vt in auẽ. vt nõ luxu. ho. contra natur. col. vj. vnde domin9 ad Moysen, Qui blasphemauerit nomẽ domini morte moriatur, lapidibus eum opprimet omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit, vt Leuit. xxiiij. c. & c. statuimus, iuncta glo. extra de maledic. Nota q pter talia blasphema verba vnus nomine Thomas de la Fontaine fuit palo publico iuxta fontem du Tirouer Parisijs alligatus collo in torque ferrea ab hora prima vsque ad horam nonam, vt à transeuntibus, & prætereuntibus luto, sputis, citra lapides, & opprobrijs affligeretur insequendo cõstitutionem regis Philippi, & arestum curiæ iudicij mei confirmatorium, datum anno domini millesimo quingentesimo, xxxij. die iiij. Iulij.

D VLCISCAR.) Regulariter iudiciorum vigor iurísque publici tutela videntur in medio constituta, ne quisq sibijpsi permittere valeat vltionem, vt l. nullus, C. de Iudæ. & cælic. nisi inquantum quis implicitus sceleribus nollet ante iudicem venire, nec iudex eũ posset cogere. tũc eñi permissa esset offenso propria vltio, vt glos. in d. l. nullus, & s. dixi.

E TREPIDOS adhuc & tremulos.) Hic testis testificatur de qualitate animi p act9 exteriores, quos vidit: qđ fieri debet, Bart. in l. is qui. § j. ff. de tuto. & cura. dat. ab his nanq; exteriora indicant animi secreta interiora, vt ff. de ędil. lit. ædict. l. si tamen, §. ij. & l. j. in fi. C. de pręd. nauicu. lib. xj. & reddit rationẽ per sensum actui congruentẽ, quod facere debet, vt Bart. in l. Iubemus, nu. 9. C. de erogat. milit. ãno. li. xij. C.

F FVNVS vidisse.) Per ea, quæ accidunt mortuis pbatur mors, vt per sepulturas, vel per non habere sensum, nec motũ, vel alia quæcũq;, per quæ quilibet homo intelligit eum mortuum, Bal. in l. conuenticulam, C. de episco. & cler. & Bart. ĩ l. j. §. fi. ff. quẽadmo. testa. aper. & l. quotiens, de naufra. lib. xj. C. qđ facit ad itell. reg. Cancell. xviij.

G ET HOC quidem tãtum.) Quæro quia hic est vltim9 testis, an iudex maleficiorum possit ex officio examinare testes à parte non productos? Bart. in l. j. §. si quis vltio. ff. de quęstio. dicit q sic p l. ij. C. de abolit. vbi iudex quęrit de partis innocẽtia, parte nõ postulãte, pro hoc est l. si nõ defendant, ff. de pœnis. de qua idem Bart. facit mentionẽ in l. iiij. §. hoc autẽ iudiciũ, ff. de dãno ĩfect. Et possunt recipi testes in causis maleficiorum etiã post cõclusionẽ causæ, & post publicationem, vt d. l. j. §. si quis vltro: & est casus in l. vnius, §. reus, ff. de quęstio. secundũ vnam lecturam. Idem Ioh. And. in c. fraternitatis, extra de testibus. Et maximè quando est processum per inquisitionem, secundum Innoc. in c. cum clamor, extra de testib. & Archi. iij. q. iij. c. placuit. Si autem esset

Taxatum [H] testi precium iiij. so. Parisiē. Sic signatum. Cn. Flauius.

Eiusmodi elogij cōceptio, [A] ab actuario [B] obsignata ad procuratorem fisci transmittitur, vel editur [C] secretè cū renunciatione chirurgi, vt in elogij calce subscribat, & postulet ex indiciorū qualitate, rei ne in ius vocentur ad causam ore proprio dicendam, an in carcerem detrudantur, hoc mōdo:

Viso indiciorum elogio ad instantiam, & supplicationē Antoniæ Dianæ viduæ defuncti Ioānis Pluti, tā suo nomine, q̄ administratricis corporū, & bonorū ei9 & defūcti liberorū ānis minorū

processum per accusationē, tunc post aperturā nō pōt, sed bene ante aperturā: qñ est quæstio de adiuuāda accusatione pōt recipere testes ex mero officio, vt nor. in l. idē est, §. si tibi, ff. de cond. ob turp. cām, & in auē. de tabel. §. j. col. iiij. cū sua gl. & ext. de collus. deteg. c. j.

H TAXATVM.) Testes em̄ ab his, p quos fuerint postulati, sūptus cōpetentes pcipere debēt, ita q̄ testimoniū reddere debēt sumptib9 pducētis, l. qm̄ liberi, C. de testib9. & l auē. de testi. §. & qm̄, iūcta glo. in versic. obseruationibus, colla. v. & c. statutū, §. pferendo, de rescript. lib. vj.

A ELOGII cōceptio.) Quæ dicitur præparatoria pcessus criminalis, & iudicij: & sic debet in fauorem actoris, aut cōquerētis, vel querelantis interpretari p regulā, de qua meminit Decius Cons. 449. col. j. visis duobus consilijs. Quòd in præparatorijs iudiciorum verba debēt in fauorē actoris interpretari, l. de die, in princ. ff. qui satisd. cogu. & ibi Bart. & doct.

B A B actuario. Nota q̄ informationes, & processus criminalis non debēt reuelari partibus, sed debēt portari ad fiscū, & iudicē secrete, vt l. diuus, la. ij. ibi interrogatiōes literis īclusas, atq; obsignatas ad cognitionē magistratus mittant, ff. de custo. & exhib. reo.

C VEL editur.) Ea enim sunt edēda fisco, delatori, quæ ad causam pertinent, ex qua deferre profess9 est, vt l. ne quisq̄, ff. de edendo. Et per constitutionē regis Caroli, vij. art. xvj. & xvij. sup stilo parlamenti: & per nouissimam cōstitutionē dñi nostri regis Frācisci. art. 145. cui9 tenor icst: Et si tost que la cōplaincte desditz crimes, excez, & malefices aura este faicte, ou quilz en auront aultrement este aduertiz, ilz en informeront, ou feront informer bien, & diligemment pour incontinant apres linformation faicte, communiquer a nostredict procureur, & veues ses conclusions, quil sera promptement tenu mectre au bas desdictez informations, & sans aucun salaire en prendre, estre decerne par le iuge telle prouision de iustice, quil verra estre a faire, selon lexigence du cas. Et sic fiscū non decet recipere præmium à priuato, sed debet esse contentus deputatis sibi annonis, scilicet salarijs & stipendijs, vt in auē. de collat. §. ad hoc iubemus, coll. ix. q̄ si secus fecerit, venit singulo spoliandus, & alter in eius locum subrogandus, vt in auē. de mandat. princ. §. festinabis, col. iij. quotiens ergo apud fiscū agitur, actorū potestas postulanda est vt merito is vti liceat: eáq; manu cōmētariēsis scilicet notarij adnotāda sunt: q̄ si ea aliter pferanē, is qui ita protulit, à causa cadet. & quotiēs iterū apud fiscū eadē causa tractaē, prioriū actorū, quorū vsus nō fuerat postulatus ex officio recitatio iure poscetē, l. in fraudē, §. quotiens, ff. de iure fisc. Quęro autē an acta criminalia debeant edi vtriq; parti: dic q̄ acta cōia, & publica, quę fiūt corā iudice, debēt vtriq; parti edi siue sint criminalia, siue ciuilia inspiciēda ad inuestigādā veritatis fidem, l. is apd' quē, C. de edendo, & glo. in l. ij. in verbo, actorū. C. vt lit. pend. vel post procur. & c. G. ppetuus, extra de fide instru. & glo. ī c. qm̄ cōtra, verbo, tēpora, extra de pbar. & l. mortuo, ff. de iudi. & l. properandū, §. j. C. de iudi. eodē. qñ verò acta criminalia non sunt cōmunia, vt sunt arrestationes, cōfessiones, repetitiones, & confrōtationes testiū, nō sunt de cōsuetudine edēda vtriq; parti, maximè in causa capitali, vt ī l. ij. §. Itē diui, ī fi. ff. de iure fisc. Sed fisco sunt tm̄ edenda, vt d. l. ne quisq̄, ff. de edendo, nec potest agi ad exhibendū pro instrumentis in criminalibus actionib9, nec forte actione in factū, quia actio ad exhibendum ei creditur cōpetere, cuius pecuniariter interest, vt arg. l. si liber homo, ff. ad exhib. & glo. d. l. is apud quē, in verbo exhiberi. Si autē acta criminalia alia q̄ cōmunia sint penes reū, nō tenetur reus ea edere fisco contra se, nisi fisci essent, & spectarēt ad fiscū. Nā tunc re9 posset artari, vt exhibeat, & posset fisc9 intendere rei vendicationē. quilibet rā alius, q nō est cōuentus, acta ciuilia, & criminalia fisco edere teneē, vt glo. in d. §. Itē diui, in verbo, agaē, ff. de iure fisc. in ciuili aūt causa reus tenetur edere fisco instrumēta contra se ad intentionē, & replicationē fisci fundandā, d. l. Ne quisq̄, ff. de edēdo, qd' est speciale in fisco, vt ibidē. & si is qui cōuenitur nō exhibet, pręsumiē subtraxisse, quasi sibi nocitura essent, vt d. l. ij. §. diuus Adrianus, ff. de iure fisc. Et poterit fisc9 agere furti pro illis instrumētis contra reū nō exhibentē, vt glo. in d. l. is apud quē, in verbo, exhiberi, C. de edēdo. Et eo ipso, q̄ quis etiā non interpellatus non exhibet fisco instrumēta ei necessaria, pœnam patitur: quia creditur eū instrumēta fisco substraxisse, & ita furti conuenitur: sed in causa criminali, quam fiscus contra aliquem mouet, secus. nam non patitur pœnam hoc ipso, q̄ non exhibet, vt glo. in d. l. ij. §. Item diui, verbo, agatur, ff. de iure fisc. Ipse autem fiscus contra se non edit instrumenta. q̄ si edit, conditione apposita edit, ne is qui describer contra eum, illis vtatur, neque etiam acta aut instrumenta aduersus fiscum à quoquam edi oportet, vt dicta l. in fraudem, §. neque, ff. de iure fisc. vbi autem ex processu extraordinario partes ciuiles

c.j.

& Benedicti Crassi, defuncti discreti viri magistri Chrysostomi Crassi nuper in suprema curia aduocati fratris, & Mariæ Marthę relictæ defuncti Iuliani Xenij, Clemētis Xenij defuncti Xenij fratris, & Dionysij Daui modo dicti magistri Chrysostomi Crassi famuli cōfecto, cū renūtiatione chirurgi iurati contra Andreā Irum cerdonē, Bernardum Thrasonē, Claudium Caligulam dn̄i nostri regis legionarios, nobilē Desiderium Anippū, Girardum Milonem, Egidiū Gnatonē, Ferdinandum Parasitum dicti Anippi famulos, Henricum Nebulonē, Iacchum Ebrionem Milonis etiā seruos, postulo pro rege [A] prehensionem corporis, [B] cōtra Thrasonē, Caligulā, Anippum, Milonē, Nebulonem, Ebrionem, Gnatonē, & Parasitū, & contra Irum, vt in ius vocitetur ad causam ore proprio dicendā, vt omnes interrogentur, per se respondeant, vadentur, iudicióq; adsint super dictis indicijs: quòd si min⁹ prehēdi possint, citentur trino nundino, siue contractis interuallis triū denuntiationum, & vt apertius dicā, ad tres breues dies ad audientiam graphariatus pœna cōfiscationis suorū corporū, & bonorū quorūcunq;. Actum die &c. Sic signatum.

reciperent, & admitterent in pcessum ordinariū, put plerūq; fieri solet, secūdū causę merita, vt ĩfra suo ordine patebit, tūc oīa acta iudicialia, scilicet citatiōes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, rñsiones, interrogationes, cōfessiones, testiū depositiōes, instrumētorū pductiones, interlocutiōes, appellatiōes, renūciatiōes, cōclusiōes, & cętera, quę occurrerint vtriq; parti edent, ita q̄ originalia penes scriptorem remaneant, vt c. qm̄ contra falsam, extra de pbat. quia huiusmodi acta, seu pcessus sunt cōia. Et idē est in oībus cōibus instrumētis, vt glo. ĩ d.c. qm̄, & c. cōtingit, extra de fide instru. quæ cũ sunt cōia integraliter sunt exhibenda, vt C. de edēdo, l. non est nouū, & l. vlt. eodē, & l. prætor, §. j. & l. si qs, §. ratione, & l. argētarius, ff. eodē tit. Sec⁹ aūt ĩ pprijs priuilegijs, vel ĩstrumētis, quę nō sunt cōia, & cōiter facta inter partes. quia qs nō tenetur edere, vt glo. in d.c. qm̄ cōtra, ĩ verbo, tēpora: nisi aduersari⁹ vellet pbare instrumentū falsū, qa tūc edet, vt c. iter dilectos, extr. de fide ĩstru. & l. optimā, C. de cōtrahend. & cōmitt. stipul. aut nisi actor, vel re⁹ vtat instrumēto, pprio in iudicio: tunc aduersario edi debet sine die & consule: ne pręstetur materia fabricandi falsum, vt d. c. contingit, & glo. in d. ca. G. perpetuus, verbo instrumentorum, & c. accepim⁹, eodem, & l. j. §. editiōes, ff. de edend. Nam actor reo, & reus actori tenetur edere omnia, quibus vsur⁹ est in iudicio, vt C. de edēdo, l. fi. & d. l. ij. §. edenda, ff. de edē. & glo. in d. c. cōtingit, verbo exhibere, extra de fide instru. & iudicis officio peti possunt exhiberi, vt glo. ĩ d.c. G. ppetuus, & l. j. C. de edēdo. Ita tñ, vt si sup vno capitulo instrumēti quęstio fuerit, illud solūmodo rescribetur, & aduersę parti copia eius fiet, vt d.c. cōtingit, extra de fide instru.

A ☞ PRO rege.) Quo ad interesse publicū fiscus accusat de iure, & etiā de cōsuetudine regni criminaliter. quia qđ ex cuiuscunq; patrimonio ceciderit in casum ex delicto, & legibus, & recto iuris ordine fisci aduocatis agentibus vindicari debet, pœna cōtrafacienti imminente, tex. for. in l. oēs, de delato. lib. x. C. & ĩ. dixi in §. informatio, l. ij. vet. denūciauerūt. & ea ratiōe partes ciuiles nō se inscribūt ad pœnā talionis, nisi ĩ crimine falsi tm̄, vt in aut. de questore, ĩ §. fi. ver. sup hoc, sup verbo aliq. col. vj. & ita de consuetudine practicatur.

B ☞ PREHENSIONEM corporis.) Fiscus, aut pcurator gn̄alis caueat ne illicitā capturā requirat, vel calūniosā euidēter ĩstituat accusationē. Nā teneret nomine pprio ad expensas, dāna, & ĩteresse erga ptes actione legis aquilię, cū foret dānū iniuria datū, vt l. ij. §. si publicanur, ff. ad leg. aquil. & noīe pprio, & nō regis, aut dn̄i veniret cōdēnād⁹, nisi haberet speciale mandatū ad hoc, vel ratū haberet dn̄s, sumēdo cām p eo. nā tūc dn̄s sol⁹ teneret, vt glo. ĩ l. iij. §. si pcurator, ff. qđ quisq; iur. Bar. in l. j. §. deiecisse, & §. quotiēs, ff. de vi, & vi arm. aliàs dn̄s qd ĩiquū pcuratori mādasse nō videt, vt ff. de pecul. l. q peculiū, & ff. de pactis, l. contra iurir, §. si filius, & ff. de condit. indeb. l. si procurator. §. q si indebitum, & glo. in d. l. iij. §. si procurator. Hac igit ratione venit fiscus noīe proprio cōdēnand⁹, ne sub prætextu, vel velamine officij pter suar simultates, vel latens odium securè lites exercete posse existimet, l. nō est ignotum, iūcta glo. C. de admini. tuto. Tn̄ interdū miti⁹ agit cū officiali, q̄ cū alio, etiā ĩ apto crimine, vt Bal. ĩ l. ij. C. q accu. nō poss. & ff. de publi. & vecti. l. si multi. vbi ergo fisc⁹ ē ĩ dolo, vel calūnia, redigit ad ĩstar priuati, & agit cōtra eū, tāq̄ priuatū: & est prīsà par tie ciuile, l. q fiidū, §. si tut. ff. p ēpt. vbi glo. dicit sic etiā esse ĩ oīb⁹ dicēdū, q gerūt officiū siue ĩ diuinis, siue in humanis reb⁹, & ĩ. dixi in §. cōquerūtur, in vet. quia etiā, ĩ. Et par ordōnance du roy Loys xij. ar. 62. cui ergo cōcedirur administratio rerum, non videtur concessum, vt in eis fraudem committat, l. tutor administrationem, ff. de furt. vbi glos. dicit, q de similibus ad similia procedendum est. magistratus itaq; fraudē

Hoc exacto dictum elogium transfertur à procuratore fisci ad iudicem, vt interponat ad finem suum decretũ post intentionem, ac petitionem dicti procuratoris, ad hunc modum: Visis [A] quæstione iudiciorum assertoria, renũtiatione chirurgi ditionis authorati, petitione ꝓcuratoris regis, prehẽdãtur [B]

cõmittẽs tenetur actione negociorum gestorum, vt l. ex facto, ff. de oego. gest. procurator eñi, vel officialis non est loco dñi, cũ delinquit vel dñm spoliat, l. pactũ, iij. C. de pact. & glo. ibidẽ. Idẽ dicitur iu tutore, qui in re pupilli tũc dñi loco habetur, cũ tutelã administrat, non cũ pupillum spoliat, d. l. qui fundũ, §. Si tutor, ff. ꝓ empto. & l. iterdũ, la. ij, §. q tutelam, ff. de furt. & C. de pact. l. pactũ, iij. & l. qui filiũ, ver. Itaq; ff. de manu. testa. & l. si duo, ff. de dolo, & ff. de isti. actio. l. sed & si §. sed si ipse, & ff. de tutel. & rat. dist. l. j. §. nũc tractemus, & l. fi. §. j. ff. de eo, per quem fact. erit. Si quis itaq; delatorem subiecerit, in tantum condẽnetur, quãtũ præmij nomine delator ipse cõsecuturus fuisset, si vicisset, l. senatus, §. si quis delatorem, ff. de iur. fisc. ideo delator cõpellitur edere mandatorẽ: & nisi edat, vt in vincula deducatur, eo pertinere, nõ vt delator pœna subducatur, scilicet pœnã euadat, si mãdatorẽ habeat: sed vt mãdator quoq; perinde, ac si ipse detulisset, punietur, vt l. ij. §. diuus, ff. eodẽ, tit. ꝙ si delator abolitionem petat, scilicet licentiã desistẽdi à delatione impone, & ꝙ errasse se dicat, vt idem iudex cognoscat, an iusta causa abolitionis sit, & si errasse videat, dabit imprudentię veniã. Si aũt calũnię hoc ipsum iudicet, eãq; causa accusatori piode cedat, ac si causam egisset, & ꝑdidisset, vt d. l. senatus. Si verò delator se absentauerit, & tribus edictis euocatus affuerit, eadẽ pœnã ferre debet, qua teneretur, si causam nõ ꝓbasset, vel quantũ ex ea causa, quã detulit, reportasset, si professionẽ suã impleßet, vt d. l. senatꝰ, §. senatꝰ, ibi, si tribꝰ edictis, &c. & l. Arrianꝰ, §. quia aũt, ibi, atq; tribus edictis euocati non respõderũt, ff. de iur. fisc. & l. iij. §. si ad diẽ, ff. de re milita. vbi dicit tex. si ad diẽ cõmeatus quis oon veniat, periode in eũ statuendũ est, ac si emãsisset, vel desertuisset, pro numero tẽporis, facta prius copia docẽdi num forte casibus quibusdam detentus sit, propter quos venia dignus esse videatur, & facit C. de censib. l. iij. lib. xj. vel potest teneri ad dãnum secundũ glo. in d. l. ij. §. senatꝰ, ver. teneantur, ff. de iur. fisc. pro hoc alleg. autẽ. libellum, C. de lit. contest.

A VISIS.) Iudex quantũcunq; delictum sit ei notorũ, debet tñ videre merita causæ, priusq̃ aliquẽ feriat, aut iudicet. vñ dñs cui nihil est abscõditũ, Descẽdã (inquit) & videbo vtrũ clamor, qui ad me puenit, sit ita, vel nõ: vt sciã, vt c. deus oĩpotẽs, §. fi. & c. seq. ij. q. j. & l. inciuile, ff. de leg. Et licet iudex quorũdã importunis cõquerentiũ, & quadã celeritate aĩ poscẽte vt dãnet reos, afficiat, horũ tñ vanas voces audire nõ debet, neq; quẽquã ad clamorẽ cuiuslibet dãnare, vt l. decurionum filij, C. de pœnis. & in eo dãnat Pilatꝰ, qui dñm nrm Iesũ Christũ saluatorẽ ad clamorẽ populi cõdẽnauit, vt glo. in d. l. decurionũ. Debet siquidẽ bonus, & iustꝰ iudex secũdũ allegata & ꝓbata decernete, & iudicare, vt l. illicitas, §. veritas, ff. de offi. præsid. cũ & debeat cõstare de facto, vt l. diuus, ff. de re milita. l. j. §. Item illud, de senatuscon. sylla.

B PREHENDANTVR.) Quãdo cõstat iudici per informatiõẽ delictum esse graue, ex quo venit pœna corporalis, vel supra relegationẽ ĩponẽda, debet incipere à captura, & reos exhiberi facere, & detrudi in carcerem, & hanc carceris pœnã ante suppliciũ rei sustinere debẽt, nec l hoc iudex pcere põt, vt l. diuus, la. j. ff. de cust. & exhi. reo. Itaq; ex vinculis cãm dicere debent; l. lege cornelia, ibi, si aperto testamento serui liberi scripti inueniantur, lege de sicar. iudicium fiat, ita vt ex vioculis causam dicant, vt l. lege coroelia, ff. de senatusc. sylla. & l. ij. ff. de custo. & exhi. reorũ. Sic etiã, vbi ex culpa cõtractat maleficiũ, reus potest capi ad corpus indistinctè, & inuite duci ad iudiciũ à iudice, vel eius auctore, vel etiam de domo extrahi, vt io aut. vt nulli iudic. §. qm verò cõtingit, coll. ix. Io. And. io c. romana, §. cõtrahẽtes, de foro cõper. in vj. & C. de off. diuerso. iudi. l. j. & not. in l. plerique, ff. de in ius vocand. Sed quæro an reus posset capi, & quæri io domo aliena iouito dño domus? Dic ꝙ nõ, vt arg. glo. io l. quosdã de metal. lib. xj. C. & l. iij. ff. de acquir. reo. domi. Alias ingrediens teneretur actione iniuriarum, vt l. iniuriarum, §. fi. ff. de iniur. Propter autem vtilitatem publicam licitum est quærere, & capere reum in alieno inuito domino, nisi dominꝰ pateretur dãnum. vt ff. cõmunia prædio. l. veoditor, io fi. & ff. de damno infec. l. fluminũ, §. fi. & ff. de aqua pluuia arcen. l. j. §. Denique. Itaque potest iudex incipere à captura in criminalibus, licet oon constiterit ei de delicto, vt c. si clericos, de sententia exco. lib. vj. imò etiam vbi inuenitur latro famosus, permittitur punire, & postea scribere, tex. in l. si quis filio exhæredato, §. hi autem omnes, ff. de iniust. & irrit. fact. test. l. constitutiones, ff. de appell. Sed hæc de rigore, sed de vrbanitate iudex non incipit à captura in duobus casibur. Primo ratione loci, vt si reus sit in domo, cum domus sit cuiq; refugium tutissimum, & hoc io ciuilibus, vt l. plerique, ff. de in ius vocand. Secus autem io criminalibus, vt d. §. qm verò cõtingit, io aut. vt nulli iudic. secundo ratione personę, vt quia est mulier, quæ nõ põt regulariter capi ꝑsonaliter, siue in criminali, siue in ciuili. vt l. ij. C. de offic. diuers. iudic. & aut. ibi posita, & aut. nouo iure, C. de custo. reorũ. vbi cauetur hodie nouo iure nullam mulierẽ pro pecuoia fiscali, seu priuata causa, aut pro crimioe quolibet modo in carcerẽ mitti, aut ĩcludi, aut custodiri permittimꝰ, seu cõcedimꝰ: sed ꝑ virũ suum, aut quẽ aliũ legitime respondeat. Si verò tale sit crimẽ ꝙ oecesse sit eã custodiri, siquidẽ fideiussorẽ dare põt, ipsi credat. Si verò iurauerit fideiussorẽ dare nõ posse, iuratoriã cautionẽ ꝑstet de iudicij obseruatione.

Sed si crimen grauissimũ sit de quo accusatur. in monasteriũ, vel assisteriũ mittatur, vel mulieribꝰ tradatẽ, per quas custodiatur, vt d. auẽ. ratio enim est, ne p hmõi occasiões inueniantẽ mulieres circa castitatẽ iniuriatę, vt in auẽ. vt nulli iudic. §. necessariũ, ĩ fi. col. ix. feminę eĩ, quas morũ honestas, mentisq solertia cõmendat, propter pudorẽ ac verecundiã

etiã intra locũ sacrum, c & adducatur

feminarum cœtui pub. demõstrari nõ cogũt, vt l. oẽs, C. de his, qui veniã ætat. impet. Secus aũt in mulieribꝰ meretricibus, & inhonestis nõ coniugatis, quia possũt capi personaliter, vt Bal. in l. cõsentaneũ, C. quõ & qñ iudex, & Bart. in auẽ. vt nulli iudic. §. necessariũ. Si tñ tales meretrices sint vxoratæ, nõ possũt etiã capi, vt in addito ad Bart. in d. §. necessariũ. Sed si per informationes, aut inquisitionẽ non constaret iudici reos culpabiles delicti per indicia, aut aliàs, iudex nihil decernere posset aduersus reos prætensos, nec quid mandare posset, l. hoc aũt, ff. ex quib. caus. & l. qui accusa. volunt. C. de edendo. neminẽ enim sine causa audit prætor, l. cum his, §. in causa. ff. de transac. sed instandũ accusatori vt id quod intendit comprobet, ac sic conuincat, vt l. vnius, §. in eo. ff. de quæstio.

c ETIÃ LOCVM sacrũ.) Regulariter qui sunt in ecclesijs inuiti extrahi nõ possunt, pœna cõtrafacienti criminis lęsæ maiestatis ĩminẽte, vt l. ij. C. de his, qui ad eccles. cõfug. fallit in homicidis, adulteris, virginúmq raptoribꝰ, quia ab ecclesia extrahũtur, & suppliciũ eisdẽ ĩfertur. Nõ enim talia delinquentibus parcere cõpetit, sed hoc patientibꝰ, vt nõ talia à præsumptoribꝰ patiantur. Deĩde tẽplorũ cautela nõ nocẽtibꝰ, sed læsis datẽ: & nõ erit possibile tueri vtrũq cautela sacrorũ locorũ & lædentẽ, & læsum, vt §. neq aũt homicidis, in auẽ. de mãdat. princ. neq eñ poterit cõtra te legẽ ĩuocare, vel iustitiã: quã cõtẽpsit, vt l. auxiliũ, ĩ fi. ff. de minor. Q d aũt his tribꝰ casibꝰ dicitẽ idẽ dici põt, si p quocũq alio maleficio delinquẽs ad ecclesiã fugerit, vt glo. ĩ d. §. neq aũt homicidis, & in auẽ. de monach. §. si verò. ad hoc facit nouissima regis ordinatio art. 166. cuiꝰ tenor adest. Quil ny aura lieu de immunite pour debtes, ne aultres matieres ciuiles : & se pourront toutes personnes prendre en franchise, & sauf a les reintegrer, quant y aura prinse de corps decernee a lencontre deulx, sur les informations faictes, des cas dont ilz sont charges, & accusez, & quil soit ainsi ordonne par le iuge. Ad hoc in auẽ. de mãd. princ. §. publicorum, & decis. capel. tholo. q. 422. Quis ergo pro debito ciuili potest ab ecclesia extrahi per iudicem, aut eius mandato, saluo iure restituendi intra xxx. dierum inducias, ne ex hoc infinitæ sint hominibus adinuicem contentiones. Ita vt si iudex aliquid sub nuncupato verbo fecerit, habita causæ cognitione, deinde aliquis adierit aduersus eum conueniendo ciuiliter, debet iudex examinare negocium verbo vbique seruato de restituendo. Et si contra eum necessaria sit sententia, condemnabit eum. Et duorum iudex pręponet electionem reo, vtrũ velit dato verbo de restituendo absolute abrenũciare, & agere, quæ iudicata sunt, an nõ. Certe si hoc non fecerit, scilicet verbo dato absolute non renũciauerit, & nõ egerit, quæ iudicata sunt, sacris eum terminis iudex restituet, & ibi executionem inferet tẽperatè: faciendo missionẽ in possessionem pro mensura declarati debiti, & hoc ante litẽ cõtestatã, cũ debita tñ venerabilibus locis reuerentia, vt §. sed neq hæc, iũcta glo. in verbo, tẽperatè, ĩ auẽ. de mandat. princ. col. iij. & in auẽ. de exhib. & ĩtrod. reis, §. si verò, col. v. & C. de his, qui ad eccles. confug. l. fi. § iij. Si verò iam lite contestata aufugit, sententia diffinitiua dari poterit, siue in tẽpore, quando erat sub dato verbo, siue vbicunq sit, vt C. de iudic. l. properãdũ, §. cum aũt, & missio tunc fiet in possessionẽ rerũ primo mobilium, postea immobiliũ, & tertio nominũ, vt ff. de re iudic. l. à Diuo Pio, & glo. in d. verbo, temperatẽ. In criminalibus autem secus. Nam si iudex verbum nuncupatum dederit, atq securitatem promiserit de restituendo reũ extractũ ab ecclesia, nõ tamen seruabit, vt d. glo. §. neq aũt homicidis, d. auẽ. de mãd. priẽ. vnde si pro quocunq maleficio reus propter suum vitium ad monasterium venerit, & apparuerit propter eiusmodi causam monasticam simulatus conuersationem, aut propter turpitudinem vitæ fortè diffugiens, & non pro veritate sanctimonij hunc habitum concupiscens, debet reddi cum quibus forsan arripuit, vt in auẽ. de monach. §. si verò intra triennium. col. j. Tres etiam sunt casus secundum canones, quibus quis priuatur immunitate ecclesię. Primus, siquis per industriam occiderit proximum suum, vt c. j extra de homicid. vbi dicitur, siquis per insidias occiderit proximum suum, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. & exod. xxj. c. & ita per senatusc. siue arestum curiæ parlamenti Parisijs, iudicij mei confirmatorium decisum fuit, cũ essem præpositꝰ, & iudex Parisijs, die. xxij. aprilis annò dñi mille. vᶜ. xxxv. cõtra, & aduersꝰ Iohannẽ Androy Parisiensẽ, qui cũ Iohãnẽ Auger Secanę Parisijs portitorẽ paruo cultro pensatis insidijs occidisset in ludo palmæ, pręlibatum Androy ab altari prĩcipali sanctorũ Innocẽtiũ ecclesię dicti loci, ad qd fugerat, extrahi mãdaui à seruiẽtibꝰ meis: quẽ extractũ dictæ ecclesię ĩmunitate priuaui, necnõ patibulo affigi, & vitã finire cõdẽnaui. Necnõ dicta die ad mortẽ exeq feci. Secũdus casus qñ est publicus latro, vel nocturnꝰ depopulator agrorũ, q dũ itinera frequẽtata, vel publicas stratas obsidet agressionis insidijs ab ecclesia extrahi põt ĩmunitate nõ pręstita, vt c. iter alia, extra de immuni. eccle. Tertiꝰ, qñ quis sub spe ĩmunitatis in ecclesia, vel cœmiterio delinquit, vt c. fi. ext. de ĩmu. eccle. quia sub spe venię, nemo peccare debet, vt ext. de cler. exco. ministr. c. illd, & de cõsecr. dist. iiij. c. qñ qs. aliàs facilitas venię pręberet incẽtiuũ delinquendi, qd fieri nõ decet, xxiiij. q. iij. c. est iniusta, & extra de vita honest. cler. c. vt cleric. & ita fuit decisũ p arestũ curiæ iudicij mei confirmatoriũ, Anno dñi millesi. quingen. xxxiij. die octaua octobris, cõtra Carolũ de sctõ vincẽtio, quẽ pro sacrilegio per eum cõmisso patibulo affigi, & extremũ diẽ claudere mãdaui, & exeq feci. Sed quare publicꝰ latro, & depopulator agrorũ potiꝰ extrahitur ab ecclesia, quàm alius malefactor, qui forte est

prehēsi ad carceres[D] præpositurę dicti, Thraso, Caligula, Anippus, Milo, Gnaro, Parasitus, Nebulo, Ebrio quo interrogentur, ac per se respondeant petitionibus, quæ intendantur à dictis cóquerentibus, & procuratore fisci, [E] se sistāt in iudicio sup eiusmodi indicijs apud acta prolatis, & à nobis idcirco conspectis. Et vbi prehendi non possint, citentur vna denuntiatione pro tribus, siue

deterior. Dic quia plurimū interest illos puniri, q̄ alios malefactores, cū plura exitia cogitēt, q̄ alij, vt xxiij. q. iiij. c. est iniusta, & glo. in c. fi. extra de immu. eccle. In alijs aūt casibus quārumcunq; quis grauia delicta, siue maleficia pperrauerit, nō est violēter ab ecclesia extrahendꝰ: nec iode debet dānari ad mortē, vel ad pœnam: quia ab oī genere pœnarū est interim securꝰ, vt xvij. q. iiij. c. id cōstituimꝰ. Et debēt rectores ecclesiarū sibi obtinere mēbra, & vitam: sup eo tñ, quod iniquè fecit, est aliàs legitime puniendꝰ, vt d. c. inter alia, extra de immu. eccle.

D AD carceres.) Nota q carcer inuentus est non ad puniendos, sed ad cōtinendos homines, l. aut dānū, §. solent, ff. de pœ. nō solum io criminalibz, sed etiam in ciuilibus: quia qñ quis est ciuiliter cōdemnatus ad factum tenetur præcise, & poterit detineri in carcere, & in compedibus, vt l. stipulatio, §. siue, ff. de noui ope. nunciat. iūcta glo. in verbo, siue, & p hoc est tex. in l. sed & hæ, §. præter, ff. de procu. & l. fidei cōmissū, §. fi. ff. de. leg. iij. & Bal. ī l. eos, C. de execut. rei iudic. Et hoc ne eludatur authoritas pretoris, vel cōtemnatur, vel turbetur publica vtilitas, vt glo. in d. l. stipulatio, §. siue. q si is qui tenetur precisè ad factū cōtumax est, iuratur in litem, si hoc actor maluerit, glo. in l. si hi, C. locat. & l. si cui, §. j. eodem. Sequitur ergo dicere, q vbi quis præcisè ad factū tenetur, erit electio actoris, an velit agere ad factum precisè, vel ad interesse, vt d. l. stipulatio, §. siue, iūcta glo. in verbo placuerit, & l. sed & hæ, §. fi. ff. de pcu. & l. si cū exceptio, §. pinde, ff. qd' met. causa, & Bart. in l. cōsentaneū, C. quō & qñ iudex, & x. distīc. c. siquis aūt, & xxiij. q. v. c. administratores, ī fi. & ff. de re milita. l. iij. §. si ad diē. ¶ Sed quæro an in ciuilibꝰ quis p causa possit pecuniaria intrudi in carcerem? In hoc est aduertendū, aut est debitum fiscale, & potest personaliter capi, vt leg. cum eo, ff. ad leg. Iul. pecul. non tamen io carceribus ponitur, nisi persistat in contumacia in non soluendo, vt l. nemo carcerem, de exacto. tribut. lib. x. C. Si verò sit debitum priuatum, & aliquo tempore fuerit in iudicio, & de stādo iuri promisit debitor, & nō stetit, debet capi, vt in auē. de exhib. reis, §. si verò qdē. colla. v. Vel etiā si fuerit reus obligatꝰ per captionē sui corporis, & bonorum, vt leg. consentaoeum, C. quomodo & quando iudex, & ibi Bart. ¶ Sed si nunquam reus fuit in iudicio, nec cautionem dedit, tunc iudex oon cogitur, si velit, eum capi facere, nisi eum prius citet. Nec potest cogi iudex à parte agente capi facere reum, nisi constituatur in contumacia. vt Bartho. in d. leg. consentaneum, nu. 18. Potest tamen iudex reum capi facere, si velit, vt veniat, nō vt in carcerem ponatur, vt not. doc. in leg. plerique, ff. de in ius vocand. ¶ Si aūt condemnatus sit reus pro debito ciuili, iudex potest eum pooi facere in carcerem, vt leg. j. C. qui bonis cedere poss. à quo liberabitur cedendo bonis, vt ibidem dicitur. Et ideo consilium est, quando debitorem tuū oon potes facere capi, quia nunquam exit de domo, quòd facias eum condemnari de contemptu mandati, & sic fisco tenebitur, poterit tūc capi in domo, quia pro criminali capitur, vt not. in l. plerique, ff. de in ius vocand. & l. nemo de domo, ff. de regul. iur. Et cū erit incarceratus, poteris ibi pro delicto pecuniario eū in carceribus recōmēdare, secūdum Bart. in l. ij. §. qui exhibēdi, in ij. nota, ff. de custo. reorū, & l. vlt. io §. fi. quod metus causa, ff. & Bart. in l. ij. C. de exact. trib. lib. x. C.

E CONQVERENTIBVS, & pcuratore fisci.) Ad instantiam plurium, scilicet accusantium pro priuato, & fisci pro publico interesse aduersus reos delatos per iudicē corporis captio, & reorū exhibitio, decernitur. Nanq; alterū vtilitas priuatorū, alterū vigor publicę disciplinę postulat, l. licitatio, §. qd' illicite, ff. de publi. & vectig. & cōmiss. In delictis siquidē resultat viodicta, scilicet pœna quo ad fiscū, & psecutio dāni siue iniuriæ, quo ad priuatū, vt Insti. de iniur. §. pe. & l. iniuriarū, ff. eodē. Persecutio aūt vindictæ, siue pœnę criminalis cōtra reū delatū fit p fiscū p īteresse, & vindicta publica, vt not. io l. agraria, ff. de termi. amot. cū intersit reipublicę, ne crimina remaneāt īpunita, l. ita vulneratꝰ, ff. ad l. aquil. Persecutio verò iniurię, siue dāni cōpetit hoī priuato p īteresse particulari, & ciuili, vt l. Itē apd'. §. si quis seruo verberato, ff. de iniur. vbi etiā in actiōe iniuriarū quę descēdit ex l. corn. de iniu. quę cōpetit ī tribꝰ casibꝰ, vt si qs pulsauit, verberauit, vel domū introiuit, vt ff. de iniur. l. lex corne. Potest autē priuatus de iure eligere actionē criminalē ad viodictā vel actionē ciuilem ad persecutionē iniuriæ, vel dāni, vna tñ via siue actiōe electa cessat alia, vt ff. de iniur. l. qd' senatus. & l. prætor, §. j. eodē. Ita vt si agat ciuiliter, restat tñ actio, seu persecutio dāni, vt d. l. Itē apud, §. si quis seruo verberato, tunc in illa persecutione damni venit refectio expensarum, vt l. cū quidam, & ibi Bal. de fruct. & lit. expens. C. Si aūt delator criminaliter agat ad vindictā scilicet pœnā, & vincat, victoria erit fisci, nō sua: nec poterit dicere reū accusatū sibi obnoxiū, sed fisco, vt not. in d. l. agraria, ff. de termi. amot. & ff. de popul. actio. super rub. & l. iij. in princ. ff. de sepul. viol. & Bal. in d. l. cum quidam, de fruct. & lit. expens. C. nec tunc veniet refectio expensarū, quia vbi criminaliter agitur ad pœnam, & pœna coosistit in supplici, nunq̄ venit refectio expensarum, vt oot. in proh. Insti. post princ. & c. calumniam, extra de pœnis, & C. de fideiusso. l. j. & ff. de capit. diminut. l. tutelas, §. si libertate, & Bal. in leg. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens. lib. x. Ideo quotiescunq; iudex pcedit per inquisitionē sup accusatiōe

vno edicto vice trium, ad tres breues dies ad audientiam graphariatus corã nobis: vt compareant in iudicio pœna confiscationis suorum quorũcunq; bonorum, & corporũ ĩdicta. Præterea dies dicatur Iro, quo adsit iudicio, & præsens respondeat, [F] vt superius. Actum die &c. Anno &c, Sic signatum.

Edicto hoc decreto actuarius accusantibus edit epistolam, seu rescriptũ, quo rogantur pręfecti iurisdictionis, in quam aufugerunt accusati, hac forma:

C. Paulus eques, & dominus alti mõtis, præpositus [A] & custos præpositurę

alicuius delatoris, reus potest cõdemnari ciuiliter, & criminaliter respectu duorũ, scilicet priuati, & fisci. Nẽpe in criminali causa pecunia danda est læso, vt C. ad l. Iul. repetund. l. vlt. & d. l. iij. §. qui sepulchri, ff de sepul. viol. Ita etiã pœna pecuniaria potest infligi reo, fisco applicanda, vt ff. de pręua. l. iij. §. vlt. & melior tex. qui est vnic⁹, in c. j. §. si quis aliquẽ de pace tenẽd. in vsib. feudo. vbi dicit tex. si qs capillos, aut barbã alicui extraxit, licet sanguis nõ exiuerit, mulctatur in quadraginta libras parti applicandas, & viginti fisco. Et pinde est vindicta in pecunia & fortuna, sicut in corpore & fama, vt leg. si ex, C. qui accus. poss. vbi dicitur quòd pœna potest infligi, vel in corpore, vel dignitate, vel fama, vel etiam in ablatione bonorum, vt ff. de iure primipil. leg. j. Nota tamen ꝙ causa dicitur criminalis, cũ finis tendit ad vindictã publicã, vt delictũ puniatur de pœna debita, & naturali. sed si agat de delicto, vt imponatur alia pœna minor, q̃ pœna naturalis ipsius delicti, dicitẽ agi ciuiliter: licet vindicta, siue pœna tendat ad bonũ publicũ, & nõ ad cõmodũ priuatũ, vt Abb. in c. sup his, extra de accusa. vñ si agat contra clericũ, vt priuetẽ beneficio, propter crimen, nõ dicitur criminalis, quia finis accusationis nõ tendit ad depositionẽ ordinis, sed ad priuationẽ officij tm̃, tanq̃ sit ĩmeritus, & dãnosus, & pro hoc est tex. express⁹ in c. per tuas, l. j. extra de symo. versic. tales, qui est tex. sing. secũdũ d. Abb. in d. c. sup his idẽ Abb. in c. illa, extra de accus. & c. ex parte. j. extra de testi. Si aũt ꝓsecutio delicti tendat ad vindictã, & pœnã naturalẽ ipsius criminis, tunc dicitẽ criminalis: siue pœna tẽdat ad bonum publicũ tm̃, siue ad publicũ & priuatũ, vt in autẽ. vt iudic. sine quoquo suffra. §. necessitatem, vbi iudicibus male se habẽtibus imponitur pœna exilij, quæ nõ imponeretur, nisi criminaliter ageretur, imponitur etiã pœna pecuniaria, nã ibi dicitẽ, læsis dãnũ resarciat. Et sic in qualibet actione populari, vbi respublica inuenitẽ offensa, medietas pœnæ est actoris, alia medietas est fisci, vt Bart. in l. lege. §. hoc edicto, ff. ad syllania. Quo autem ad id, quod supradictũ est, ꝙ ciuilis, & criminalis actio non possunt simul, & semel intentari per priuatum: hoc verum est, quãdo vtrunq; petitẽ per modũ actionis principaliter intentatę, & tẽdunt ad vindictã. Sed si quis accusat criminaliter, & per iudicis officiũ petitur restitutio rei ex æquitate, hoc posset fieri, vt dixi ŝ. in §. accusat. verum de cõsuetudine regni Frãciæ nemo priuatus admittitur ad accusandũ criminaliter, sed instandũ est procuratori fiscali, vt id crimen, quod cõprobatum est, prosequatur. Aut iudex ex officio in contumaciam procuratoris non prosequentis vlciscatẽ per iura superius allegata in §. informario, l. j. Si verò priuatus agat tantum in criminali, poterit suũ cõsequi interesse, vt in autẽ. vt nulli iudic. §. super hoc, colla. ix.

F PRAESENS respondeat.) A vocatione in ius iura incipiunt causa iuris experiẽdi, vt §. fi. inst. de pœna teme. litig. & l. j. ff. de in ius vocand. iudicium autẽ constat his quattuor: scilicet iudice electo, accusatore idoneo, defensore congruo, atq; testib⁹ legitimis. Iudices ęquitate vti debẽt, accusatores intentione ad amplificandam causam, testes veritate, defẽsores extenuatione, ad minuendã causam, vt c. null⁹. iij. q. iiij. Quãdo ergo per informatiões iudex cognoscit modicum esse delictum respectu alterius delati, ex quo non potest subsequi mors, vel debilitatio membrorum, tunc potest citari facere reum personaliter cõpariturum coram se, quotiens necessarium, opportunum, aut vtile sibi videtur, vt l. fi. C. de procur. maxime quando pœna citra relegationem tantum venit imponẽda. arg. l. diuus, la. j. ff. de cust. & exhib. reo. potest siquidem iudex ex multis animum suum informari partis principalis ministerio, qđ nõ posset ꝓcuratoris medio: & in his nõ põt certa regula dari, cũ ex arbitrio depẽdeat iudicantis, vt not. in c. pastoralis, extra de iudic. & c. fi. & ibi glo. & doct. extra de ꝓcur. & l. j. in princ. ff. eodẽ, & C. de his q veniã ætat. impet. l. iij. & ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. ait prætor.

A PRAEPOSITVS.) Citatio realis fit per iudicẽ ordinarium tantum, vt in autẽ. de exhib. reis. §. si verò etiam. col. v. Et semper habet locum citatio realis, nisi in matrefa. vt C. de offic. diuerso. iudic. leg. j. & glo. in dicta leg. consentaneum, habet etiam locum vbi petitur proferri absolutiue, vel diffinitiue, vt glo. in dicta leg. consentaneum, in versi. cogendum, C. quomodo & quando iudex. Quæritur autẽ an iudex inquirendo, & aliquem iniuste incarcerari mandando posset capi in partem priuatam ad instar priuati, & contra eum agi actione iniuriarum: ad damna, & interesse? Dic quòd non, nisi sit dolus, vel fraus. Is enim, qui iure publico vtitur, non videtur iniuriæ faciendæ causa hoc facere. Iuris enim executio iniuriam non habet. vt leg. iniuriarum, §. is qui, ff. de iniur. Nam cura, & solicitudo potius in dubio præsumuntur iudicẽ solicitasse, quàm odium aduersarij, Bal. in leg. ij. C. qui accus. non poss. Magistratus verò si damnum iniuria dederit, poterit aquilia teneri, veluti si putat ex lege capere pignus, nõ ex lege ceperit, & res tritas, corruptásq; reddiderit. Si ergo illicitã capturã fecit, tenetẽ ad damna & interesse,

vt d.l.quemadmodũ,§.magiſtratus,ff.ad leg. aquil.Si quid tamen magiſtratus aduerſus reſiſtentẽ violẽtius fecerit,nõ tenebitur aquilia. Nã & ſi cũ ſeruũ pignori cepiſſet,& ille ſe ſuſpenderit,nulla datur actio, vt d.l. §.pe.Si aũt dolus,fraus,vel concuſſio ſit in iudice,poterit teneri actione iniuriarũ,vt c.ſi.extra. de calũ.& l.vnica,C. de ſumptu recupe.lib.x.& l d.l.iniuriarũ, §.magiſtratus,ff. de iniur. Tunc enim litẽ ſuã facere iudex intelligit, cum dolo malo in fraudẽ legis ſentẽtiam dixerit: dolo aũt malo hoc facere videt, ſi euidẽs arguatur ei⁹ ſentẽtia, vel gratia,vel iimicitia,vel etiã ſordes,vt verã ęſtimationem litis pręſtare cogatur,l.ſi filius familias,§. iudex,ff.de iudi.& C.de pœna iudic. q male iudic.l.ij.

ſi.& ij.q.j.c.de manifeſta.&l.congruit,ff.de offi. pſi & c.euidentia,extra de accuſa.Oportet autẽ pbare ad min⁹ illud eſſe notoriũ, vt d.glo.l.ea quidẽ,ſed hoc in leuibus delictis intelligendũ,in quib⁹ his officialib⁹ ad hoc deputatis credit̃,arg.d.l.j.§.ſi quis, ff. de off.præfect.vrb.in grauiorib⁹ aũt delictis ſecus eſſet,quia his nõ credit̃,vt c.cũ pari, extra de appel.& d.l.ea qdẽ. Nã vtiq; credendũ nõ eſt epiſtolis,aut relationib⁹ eorũ,q quaſi dãnatos ad præſidẽ remiſerint.Sed debẽt irenarchę, cũ apphẽderint latrones eos ĩterrogare de ſocijs, & receptatorib⁹ & interrogationes literis incluſas,atque obſignatas ad cognitionẽ magiſtrat⁹ mittere. Igit̃ qui cũ eo elogio mittunt̃, ex integro audiẽdi ſunt,etiã ſi p irenarchas perducti fuerint, vt l.diu⁹ Adrian⁹,ff.de custo.& exhib.reo . Secundo fallit in falſa moneta, vt l.j. C. de falſa monet. Tertio, licitũ eſt furẽ ducere ad iudicẽ, ſine iudicis mãdato, vt l.interdũ,la.ij.§. qui furem, ff. de furt.Et poſſunt & fur,& res furto ſubtractæ ob publicam vtilitatẽ in domo aliena perquiri, vt Bart.in l.requirendi,C.de ſeruis fugit.In reb⁹ inanimatis nõ poteſt fieri perquiſitio ĩdomo aliena inuito domino ad vtilitatẽ priuatam , vt l. iij.ff.de acquir. rerum domin. aliàs ingrediẽs teneretur actione iniuriarum,vt ff.de iniur. l. iniuriarum,§. fi.& leg.ſi quis domum,eodem. Ita nec etiam ob vtilitatem publicam poteſt fieri perquiſitio in domo aliena inuito domino, vbi dominus pateretur damnum, tex.& glo.in leg.quoſdam de metalla.& meta.lib. xj. C. all.leg.venditor,in fi.ff. communia prædio. & leg. fluminum, §. fi. ff. de damno infect. & leg.j.§. Denique , ff. de aqua pluuia arcend . Si autem appareant indicia, quòd in domo aliena deberent eſſe res ſubtractæ,tunc propter indicia officio iudicis perquiritur domus, quia propter indicia peruenitur ad miſſionem in poſſeſſionem perſonæ, multo magis in perquiſitionem domus, vt Bartho. in dicta leg. requirendi,allegat.leg.j. ff. de quæſtio. Nec licitum eſt dare libellum , quando imploratur officium iudicis, quia illud miſericorditer imploratur, vt Bartho. ibidem,& not. in ſimili,ff. de interrogat.actio.ſuper rubri . Nec debet pars vocari ad hoc , ne detur cauſa ſubtrahendi reum criminis ſecundum Paulum de ca. in dicta.leg.requirendi.

primo viatori, [B] prædictę præpoſituræ, aut cuiuſuis alius rogato, [C] rationibus ad id nos monẽtibus mãdamus, [D] & cõmittimus quatenus poſtulabunt Antonia Diana vidua defuncti Ioãnis Pluti tam ſuo nomine , q̃ adminiſtratrix corporũ,& bonorũ ſuorũ, & dicti defũcti Ioannis Pluti liberorum, annis minorum , & Auguſtinus Plutus dictorũ defuncti , & viduæ filius annis maior: Benedictus Craſſus defuncti magiſtri Chryſoſtomi Craſſi,dum eſſet apud ſuperos ĩ Luteciano ſenatu aduocati,frater:Maria Martha relicta defuncti Iuliani Xenij, Clemens Xenius dicti defuncti frater: Dionyſius Dauus magiſtri Chryſoſtomi Craſſi nuper famul⁹, & procurator regis noĩe dicti dñi,prehendatis vbicunq; prehẽdere poteritis, etiam in loco ſacro, Bernardũ Thraſonẽ,Claudiũ Caligulã, principis noſtri

B PRIMO viatori.)Dirigitur hæc commiſſio primo ſeruienti exequenda. Nã in criminalibus citatio ſiue ſit realis,vt captio corporis:ſiue verbalis,vt citatio ſiue adiornamentũ pſonale(de quib. loquitur. Io. And.in c.romana,§.cõtrahẽtes,de foro cõpet.in. vj. debet fieri per nunciũ, ſeu ſeruientẽ,vt c.cũ parati,extra de appell.& c.qm̃ contra falſam, extra de pbat. & Spec.in titul. de citat.§. ſequitur.

C CVSVSVIS alius rogato.)Iudex inferior poteſt cõmittere nũcio ſuperioris officialis,ſiue iudicis, licet nũtius ſit iuratus,& deputatus ad ſeruiendũ vni curiæ vnius iudicis ſuperioris , & citatio facta p dictũ nũciũ ſuperioris ad inſtantiã inferioris valet, vt Bart. in extrauag.ad reprimend.in verbo per nũcium.Quomod. in læſ.maieſt.cri.proceda.

D MANDAMVS.)Hic eſt mandatum iudicis, ſine quo rei regulariter nõ poſſũt,aut debẽt exhiberi , ſiue capi ad corpus, vt l.neminẽ,C.de exhib.reis.Fallit pluribus cauſis illa regula , per quam quis poteſt capi perſonaliter, & exhiberi in criminalibus ſine iudicis mãdato.Primo qñ reus exhibet̃ p officiales ad hoc deſtinatos,& deputatos.Nã ea quę p officũ præſidis denũciantur,& citra ſolẽnia accuſationũ poſſe ppendi incognitũ nõ eſt,l.ea quidẽ,C.de accuſa.Solẽt eñ nonnulli officiales ad hoc deputari,vt dicit glo.in d.l. ea quidẽ, & ff.de offic.præfect.vrbi.l.j.§.ſanè, & de decurio.l.j. lib.x.C.Et hoc maximè,qñ pceditur ſup notorio, qđ eſt notoriũ oĩ populo , vel maiori parti , vt d.glo.l.ea quidẽ,& arg.ff.q ſatiſda.cogũt.l.ſi verò p cõdẽnato.§.

legionarios, Desiderium Anippum, Girardum Milonem, Egidium Gnatonē, Ferdinādum Parasitum Anippi famulos, Henricum Nebulonem, Iacchum Ebrionē Milonis famulos, & illos prehēsos adducatis ad ditionis nostræ carceres. Ad hæc Andreæ Iro cerdoni certus præstituatur dies, quo coram nobis cōpareat, & se præsens defendat cōtra dictos accusatores, aut eorum pro ipsis ꝓcuratorem, similiter regium procuratorē: interrogentur super criminibus, & inquisitionibus contra illos cōceptis, apud acta prolatis, & per nos ea de caussa lectis: respondeant petitionibus dictorum accusatorum ciuiliter, & procuratoris publici publice: quas proponere, & intēdere voluerint, sistántq; in iudicio. Quòd si prehēdere minime poteritis, illos citetis trino die vno ędi

Quarto in flagrāti crimine potest malefactor capi, & ad iudicem duci per eum, cuius interest: dō tamen ducatur ad iudicem infra tempus statutū, scilicet viginti horas nocturnas, vt l. capite quīto, ff. ad l. Iul. de adult. Potest etiam capi malefactor per quemlibet alium, si aufugiat: quia aliquid pmittitur ratiōe fugæ, qđ aliàs non permitteret, vt l. prætor ait, §. si debitorem, ff. si in fraudem credito. not. in l. penul. C. de ferijs. per quē tex. dicit Bal. ꝙ iudex quolibet tēpore potest dare licentiā alijs, qui malefactorem capiāt: & ad hoc facit l. Pedius, ff. de incēdio, rui. & naufra. & glo. ī d. l. pe. vbi dicit ꝙ latrones, insidiatores, grassatores, etiā dieb⁹ dñicis, & qbuscūq; festiuis possunt poni ad torturā, & etiā mitti ad furcas ꝓpter rationē, quę ponit ī d. l. pe. vbi dicit ꝙ facillimè ī hoc summi numinis sperat venia, p qđ multorū salus, & incolumitas ꝓuocatur. idē dicendū est secūdum glo. ibidē in quocunq; reperto ī flagrāti crimine magno, quia nō potest fieri maius sacrificiū deo, q̄ vt hi, qui ī suā, & aliorū perniciē deuagāt, cōpetenti debeāt vigore cōpesci, vt dicit tex. xxiij. q. v. c. tali, & Seneca ī tragœdijs, Non potest pinguior victima mactari deo, q̄ reus iniquus. Et ita vidi practicari Tholosæ per dñi Bertrandi vicarij regis locū tenētem, qui profecto die paschatir latronē, qui crumenā absciderat, cæsum virgis per carnificem exilio mandauit, me tunc temporis ibidem patrocinante. & ad hoc facit l. custodias, ff. de public. iudic. Quinto licet cuilibet propria auctoritate occidere nocturnum depopulatorem agrorum, & aggressorem itinerum: quia melius est occurrere in tempore, quàm post exitū vindicare, vt C. qñ lic. vnicuiq; sine iudic. se vindic. l. j. & ij. & l. fi. ff. ex quib. caus. ī integ. resti. noo est necessa. Nam illata percussio non potest reparari, vt not. in cap. significasti, extra de homicid. Et ideò id ferum esset punire iudicio, quòd subiugamus edicto, quòd lex fert sententiam ipso iure, vbi expectare sententiam iudicis esset serotinum. Ita ꝙ si quis minatur mortem alteri, poterit in ipso actu ab illo occidi: quia non debet expectare se percuti, melius est enim occurrere in tempore &c. secundum Bal. in d. l. j. C. quando liceat vnic. sine iudic. se vindic. Sexto quando quis est implicitus sceleribus, nec vult venire ante iudicem, nec iudex potest eum cogere, tunc permissa est propria vltio offenso, glo. in l. nullus, cum multis iur. ibidem alleg. C. de Iudę. & cælicol. aliàs autem non permittitur, vt d. l. Septimo cuilibet priuato permissum est suum debitorem fugitiuum apprehendere, & ei pecuniam secum afferentem auferre, vt l. ait prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraud. creditor. & l. quæsitū, ff. de pignor. & auē. imò à debito creditor, C. de actio. & xxiij. q. ij. cap. j. & ij. & glo. in c. iustitium, j. distinct. Octauo permissū est cuilibet priuato occidere impune raptorem virginū, vt l. j. de rapto. virgi. vbi tractatur de flagranti crimine, & delicto. Nono licitum est marito illudētē castitati vxoris suæ proprijs manibus perimere, vt in auē. vt lic. mat. & auiæ, §. pe. & fi. col. viij. & c. si quis cōtra, extra de cohab. cleric. & mulie. vbi tractaē de suppositiōe part⁹. Et ꝓ ratiōe affert illud Homer. Nec eñ soli, īquit Atrides. i. nobilissimi vxores suas amāt, l. si vxor, ff. ad l. Iul. de adult. vñ Vir. Cōiuge corrupta nec solos tāgit Atrides Ille dolor, so l⁹ &c. & glo. in d. l. si vxor. ver. inquit Atrides. Hac ratione pmissū est marito pqrere vxorē ī domo aliena inuito dño domus, secūdū Paul. de cast. ī d. l. regrēdi, C. de seruis fugit. & idē dixi ī. in decreto infor. glo. ꝓhenderet, & hoc ad instar serui fugitiui: nec maritus debet quoquo modo deserere vxorē, licet nō se corrigat, etiā si vitę illius insidiaret, & hoc sub pœna exco. vt xxxij. q. v. cap. quicquid mulier, excepta tamen fornicatione. Quia si vxor in eum peccauerit, potest eam corrigēdo iudicare, vt xxiij. q. iiij. c. duo ista. in forma autem iudicij non potest eā iudicare, vt glo. in cap. sicut alterius, vij. q. j. sed potest eam tenere in vinculis in domo, & eā verberare, castigare, ac ieiunare facere, & præter necem eam corrigere, maxime clericus, cum hoc sit ei permissum, vt xxxiiij. q. ij. c. placuit, & q. v. c. hæc imago, & glo. in c. quēadmodū, §. fi. ext. de iureiu. immoderate autem eam verberare non licet, cum verbera illa sint aliena ab ingenuis, vt l. consensu, C. de repud. sed tēperate eā potest castigare, quia est de familia sua, vt d. xxxiiij. q. v. c. hęc imago, sicut dñs seruum, vt ff. de hir, qui sūt sui, vel alie. iur. l. j. §. fi. vel etiā sicut mercenarium suum, vt ff. de pœnis, l. respiciendum, § furta domestica, & glo. in d. c. sicut, vij. q. j. Etiā si dominus fuerit inuasus, nec tamē occisus à seruis, poterit in familiam suam animaduertere, leg. & si certus, §. fi. ff. ad senat. syllania. videlicet occidendo de seruis, vel

bestijs,cum causa sit iusta,vt ff.de leg.j.l.quid ergo,§. si hæres, & ff.de verbo.oblig.l. qui seruum. Si autem atrocitas facti ius domesticę emẽdationis excedat,placet enormis delicti reos dedi iudicis notioni,vt l.vna, C. de emend.propinq. Viris ergo fœminas subditas, & penè famulas lex esse voluit, vt cap.satis,xxxiij. q.v.Ideò mulier debet velare caput suum, quia non est imago dei, sed vt viro ostendatur subiecta: vt quia præuaricatio per eã inchoata est, hoc signum debet habere: nec habet caput liberum, sed velamine tectum: nec habet potestatem loquendi,propter peccatum originale subiecta debet videri, vt cap.muliet.xxxiij.q. v. non enim de eadem terra,in qua plasmatus est Adam,sed dę ipsius Adæ costa facta est mulier. Euidentissime itaque apparet ita virum esse caput mulieris, vt nulla vota abstinentiæ,vel religiosæ conuersationis liceat sibi sine eius mariti licentia deo offerre,etiam si viro permittente repromissa fuerit, non licet ei votum opere cõplere, cum vir voluerit promissum reuocare, vt cap. nec illud,d.xxxiij.q.v. ¶Est ergo vxor semper restituenda viro,nisi in tribus casibus. Primo,quando est publicè adulterata. Secundo,quando timetur de seuitia viri,vt cap.siue,xxxiij. q.ij. Tertio, quando dicuntur vir & vxor esse in gradu indispensabili,& incontinenti probatur exceptio,vt extra de resti.spolia.c.literas: & tamen in eodem casu fit restitutio quo ad omnia, nisi quo ad carnale commercium,vt ibidem.Quartus potest esse casus,quando vxor propria voluntate recedit à viro,vt xxvij.q.ij.cap.agathosa. Vel cum vir de licentia vxoris recedit ab ipsa,glo. in cap.j. xxxiij. q.ij.His ergo tribus casibus vxor non debet restitui, sed reddi ad tẽpus suæ potestati, & consanguineis proprijs liberè sociari . Itaq; etiam locus ei prouidendus est,in quo nulla vis multitudinis formidetur, ne sit difficile testes producere,vel cæteras personas , scilicet aduocatos,qui in huiusmodi controuersijs requiruntur,vt d.c.siue.xxxiij.q.ij.Iudex ergo debet de loco iudicij prouidere partibus,vt in eo loco debeat cognoscere de causa, vbi partes liberè,& securè valeant conuenire, vt ff. de reb.dub.l.vbi,& ij.q.ij.cap.vlt. ꝙ si nõ fecerit,licite appellabitur,vt extra de appell.c.ex parte,& glo.in d.c.siue.Mulier nanq; si se verberibus (quæ ingenuis aliena sunt) afficientem maritũ extra causas à lege expressas probauerit, tunc repudij auxilio vti poterit,vt d.l.consensu,& l. vir quoq;, C.de repud. Et punitur maritus in pecunia, quia dabit ei tertiam partem donationis,quam dedit propter nuptias, vt in autẽ.vt lic.ma.& auiæ,§. si quis autem,col. viij. Si autẽ quis non dedit donationem propter nuptias, in quarta parte totius substantiæ suæ, si eius substantia non excedat trecentos aureos.si excedat,dabit cẽtum aureos,vt C.de repud.l.vlt.& glo.in cap.placuit, xxxij.q.ij. Sed quęro an vxor alteri⁹ adulterari ab aliquo,vel iudicari,aut disponi possit,& permittat? Dic

cto cõtractim,& omissa iteratione poena proscriptionis,& exilij, publicationis corporum & bonorũ more solito. Et quia nobis relatum est quosdam ex illis reis migrasse ex nostro territorio

ꝙ non,nisi à proprio viro eo viuente,vnde ait apostolus: Alligata est vxor legi viri q̃diu vir eius viuit. Eo verò defuncto soluta est à lege viri, vt c.sicut alteri⁹, vij.q.j.Nõ tamen licet mariro adulteram cõiugem occidere,vt c.si quod,xxxiij.q.ij. cuius virginitatis violatio ĩ primo coitu digno scitur & probatur per aspectũ linteaminis sanguinolenti, secundum glo. in cap.satis, xxxiij.q.v. Affert enim illud Salomonis, Ne intenderis fallaciæ mulieris: Fauus enim distillans labia meretricis,& nitidius oleo guttur eius:Nouissime autem quasi gladius biceps pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus eius penetrant.Vagi sunt gressus eius,& inuestigabiles.Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius,prouer.v.c. Dic ergo sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuã:vt custodiat te à muliere extranea,& ab aliena,quæ verba dulcia facit,de fenestra (inquit) domus meæ per cancellos prospexi iuuenem,& video paruulos:considero vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum,& prope viam domus illius graditur in obscuro aduesperascente die,in noctis tenebris, & caligine.Et ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas:Garrula,& vaga,quietis impatiens,nec valens in domo consistere pedibus suis,nunc foris,nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidiãs,apprehensúmq; deosculatus iuuenem,& procaci vultu blanditur,dicens: Victimãs pro salute voui , hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum desiderans te videre, & reperi:intexui lectulum meum funibus,& straui tapetibus pictis ex Aegypto,aspersi cubile meũ myrrha,& aloë, & cinnamomo:veni inebriemur vberibus,& fruamur cupitis amplexibus , donec illucescat dies.non est vir in domo sua,abijt via longissima.Sacculum pecuniæ secum tulit,in die plenæ Lunæ reuersurus est in domũ suam.Irretiuit eũ multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eã sequitur quasi bos ductus ad victimam,& quasi agnus lasciuiens, & ignorans,& nescit quòd ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius , velut si auis festinet ad laqueum , & nescit ꝙ de periculo animæ illius agitur. Ne ergo abstrahat in vijs illius mẽs tua, neq; decipiatis semitis eius.Multos eñ vulneratos deiecit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea . Viæ inferi domus eius,penetrantes interiora mortis. Hæc prouerb.vij. c.Et idẽ Salomon inquit insuper,A tribus timuit cor meum,& in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis, & collectionem populi,& calumniam mendacem.Super mortem omnia grauia.Dolor cordis,& luctus, mulier zelotypa:In muliere zelotypa flagellum linguę omnibus communicans . Sicut bonum iugum, quod mouetur : ita & mulier nequam. Qui tenet illã, quasi qui apprehẽdit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna, & contumelia , & turpitudo illius non tege-

c.v.

cui,§.finali.ff.de accusa.Quo autem ad cognitionem causæ,potest de legari, non q̃tum ad decisionẽ,d.l.solet,ff.de off.proconſ. & leg. Quæro quid si reus requiratur à duobus iudicibus diuersis,scilicet à iudice domicilij rei,& à iudice sub quo deliquit,cui illorũ sit remittendus? Dic q̄ de iure codicis debet remitti ad iudicem,sub quo deliquit: quia ratione delicti quis sortitur forum, vt autẽ. qua in prouincia,C.vbi de crimine agi oport.de iure autem digestorũ debet remitti ad iudicem domicilij, siue originis, vt d.l.nõ dubium ,ibi,remittat illũ cum elogio ad eum,qui ei prouinciæ præest, vnde is homo est,& l.iij.ff.de re milit. & ita obseruatur de cõsuetudine. Ratio potest esse,quia præses prouinciæ in suæ prouinciæ homines tantum imperium habet, & hoc dum in prouincia est. Nam si excesserit,priuatus est.Habet interdum imperium, & aduersus extraneos homines,si quod malum commiserint. Nam & in mandatis principũ est,vt curet is, qui prouinciæ præest,malis hominibus prouinciam purgare:nec distinguitur vnde sint, l. præses prouinciæ,la.ij.ff. de offic. præsid.Sed hoc potest esse ratione atrocioris delicti, vt eodem loco , quo rei deliquerunt, ibi subijciantur supplicio,& cõspectu deterreantur alij ab iisdem facinoribus,vt l.capitalium,§.famosos,ff.de pœnis:& l.iij. ff.de re milita.ibi, præter q̃ si quid grauius ille desertor in ea prouincia,in qua repertus est, admiserit. Ibi enim eũ plecti pœna debere, vbi facin⁹ admissum est: vel etiam potest dici in vagabundis,qui nullum habẽt domicilium,& possunt vbilibet conueniri, vt C.vbi de curia,vel coarta l.j.& in autẽ.vt nulli iudic.§.si verò quis compreh.col.ix.& glo.in l.hæres absens,§.proinde si quis,in verbo,debebit,ff.de iudic. vbi enumerantur casus,quibus quis sortitur forum . Cum igitur remissio petit de foro seculari ad forũ seculare, illa debet fieri ex toto orbe,cum vnus sit dominus orbis de iure communi secundum Bal. in l. executorem,C. de execut.rei iudi.Sed Imola.& Frãc.post Paul.in cle.pastoralis,§.deniq; de re iudic.ita distinguũt,aut petitur remissio de his locis, quæ sunt eiusdem iurisditionis vniuersalis inter subditos eidem imperio , & tunc de necessitate debet fieri:aut petitur remissio à iudice vnius regni ad iudicem alterius regni,& non fit,vt Bal. in l.ij. C.de seruis fugit.per not.in d.cle.pastoralis, & idem Bal.in l.ij.x.col.ff.de hæred.insti.& in l.j.C.vbi de crimi.ag.oport.& Oldra.consil.c.xxiiij.& ita quotidie videmus de facto, q̄ delinquentes in isto regno Franciæ securi sunt in bearnio. Adhuc distinguẽdum est scilicet quando petitur remissio in materia criminali, siue crimen sit atrox,siue leue, si agatur ciuiliter non fit remissio. Siue petatur fieri de iudice laico ad iudicem ecclesiasticũ, vt not. Car.in c.j.extra de rapto. Siue petatur etiam remissio à iudice laico ad iudicẽ secularem,siue laicum,nõ fit remissio.Vnde si aliquis Rotbomagensis aliquem Parisijs percusserit,aut iniuriam intulerit,& Parisijs ciuiliter conueniatur coram iudice laico, aut Ecclesiastico, si sit clericus non habebit ius reuocandi domum, nec poterit declinare forũ, si Parisijs inueniatur. quia sicut non habet locum remissio in contractibus , si contrahens inueniatur in loco contractus , vt l.fi.ff. de lib. homine exhib. & melius in cap. Romana,§. contrahentes, de foro cõpet.in vj. Ita nec in delictis, si ciuiliter agatur, vt not.collect.in cap.postulasti,extra de foro compet. Si autem delinquens Parisijs non inueniatur,non poterit ibi conueniri,vt ibidẽ dicitur.Et Cy.in d.autẽ.qua in prouincia. Si autẽ criminaliter agatur pro delicto,siue leui siue atroci,& petatur remissio ad iudicem Ecclesiasticum,seu iudicem secularem,illa debet fieri de necessitate,vt glo.in cle. pastoralis,§.denique,de re iudic.& ibi Imol. & Franc. post Paul.& Cy.in d.autẽ.qua in prouincia, & Bal.in l.ij.C.de seruis fugit.& alijs iur.s̃.alleg.Causa criminalis igitur altero de tribus locis tractari potest, scilicet Aut vbi crimen est commissum,Aut causa inchoata, Aut vbi reus deprehenditur habere domicilium , vt l.j.C.vbi de cri.agi.oport. Quo ad primũ, si ciuiliter agatur pro crimine de iudice requisito ad iudicem requirentem non fit remissio, vt s̃.dictum est, & ideo reus eo casu sortitur forum iudicis aliàs incompetentis,vt not.in d.cap.postulasti . Quo ad secundum, vbi causa criminalis est incboata coram aliquo iudice,nec fuit opposita præscriptio fori,cum reus sciret non fuisse iudicem, illic subire debet iudicem , vt l.j.C. vbi de crimine agi oport. Nam post litem cõtestatam opponi non potest,vt C. de probat.l.exceptionem,& C. de exceptio.l.si quis aduocatus. Secus autem si ignorasset eum esse iudicem incompetentem, vt C. si non à compet.iudic.l.fi.& hoc contigit propter regulam, q̄ vbi cœptum est iudicium, ibi finem accipere debet, vt.ff.de iudic.l.vbi.Sed quid si nesciuit , postea sciuit & litigauit?dic q̄ iudicium tenet propter rati habitionem, vt ff.de iudic l.licet.Secus autem si sua voluntate non potuit facere iudicem, quia eius erat conditionis in principio,vt iudex esse nõ posset. Nam licet mutata sit eius conditio,non tamẽ tenet sententia,vt glo. in d.l.j.C.vbi de cri. agi oportet. Quo autem ad tertium.vbi reus reperitur habere domicilium, ibi iudicium subire debet,vt d.l.non dubium,ff. de custod.& exhib.reo.Iuxta illud,vbi te Iuenero, ibi te indicabo, vt glo.in d.l.j.C.vbi de cri.agi oport. & l.ij.C.de iurisd.omnium iudic.vbi de vagabundis tractatur. Præterea actor debet sequi forum rei, aliàs actione propositi negocij mulctatur,l. in criminali, C. de iurisdi. omnium iudic. Nec itidem reus potest actorem ad extraordinarium iudicem trahere, etiam per rescriptũ,

Viator , cui commissum erat rescriptum , actuario renunciat ad eius nomenclaturam citasse nobilem Desiderium Anippum,& Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulam , principis legionarios,Andream Irum,cędis reos vt sequenti exemplo patebit.

Exscriptum ab actis præpositura die lunæ. xviij. mensis Octob. anno. M. v^c. xl.

Citati[A] ad hunc diem per Matthæũ Charenta huiusce iurisdictionis statorem nobilis Desiderius Anippus, Bernardus Thraso, Claudius Caligula, legionarij, absentes cõpellatis vicinis[B] Ioanne, & Frácisco Normannis, quòd absentium ædes essent clausæ vna denuntiatione vice trium ad nomencla-

q si fecerit, pro condemnato habebitur, vt d.l. in criminali, iuncta glo. in verb. habeatur, & d. autẽ. qua in prouincia. nec quis vllo modo etiã scholaris potest in delictis aliquo vti priuilegio, vt in autẽ. de mand. princ. §. si quis autem, ibi, non permittas priuilegijs, &c. ¶ Sed quæritur, quia supra dixi, q si reus nõ opposuit præscriptionem fori, cum sciret suum non esse iudicem: illic subire debet judiciũ, vt d.l.j. C. vbi de cri. agi oportet. An reus iuri fori sui ordinarij renunciare possit, cum regula sit q priuatorum consensus, facit iudicem eum, qui iurisditioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd. omni:m iudic. Dic q renunciare potest, quo ad sui præiudicium, vt iur. s. alleg. & hoc propter ratihabitionem, vt d.l. licet, ff. de iudic. Nam iuri, quod est introductum in fauorem aliquorum, quis potest renunciare tacitè, vel expresse: cum omnes habeant licentiam his, quæ pro se indulta sunt, renunciare, vt l. si quis in conscribẽdo, C. de episc. & cleric. Sed hodie in regno Fráciæ iurisditiões sunt patrimoniales, quod est ius introductum in fauorem quorundã pro publica vtilitate ipsorũ, & odio aliorũ cui iuri nemo renunciare potest, vt ff. ad maced. l. sed & si pater, §. fi. & glo. in cap. si diligenti, extra de foro compet. Ideo vbi quis est de iurisditione alicuius iudicis perpetui ordinarij, nõ potest prorogare iurisditionem alterius nõ sui iudicis, nec litigare coram extraneo iudice sine consensu domini sui, saltem in præiudicium domini. glo. not. in cap. imperialem, §. præterea, in verbo duos, de prohib. feud. alienat. p Feder. in vsibus. feudo. Quoniam vbi sunt judices perpetui, qui habent iurisditionem magis appropriatam, illorum requiritur consensus, sicut episcopi in clerico, vt cap. j. extra de foro compet. Barth. in l. j. §. & post operis, ff. de operi. noui nunciat. Bal. in cap. vnico, de feudo marchiæ, in vsibus. feudo. Et ita fuit decisum per arestũ curiæ Parlamenti die Iouis. xxj. Iulij, M. v^c. xxx. domino Guillermo Poyeto tunc temporis regis ibidem aduocato, & nunc cancellario agente. Idcirco vbi remissio habet locum, & petitur per dominum iustitiarium, siue eius iudicem, aut procuratorem fiscalem, illa debet fieri in quacunq causa, siue principali, siue in causa appellationis. Ita q si iudex requisitus, vel eius vicarius, aut locum tenens cognoscens se incompetentem, & declinatum est eius forum, si suam executionẽ interdictam huic negocio præbuerit, capitalem animaduersionem subibit, vt d.l. in crimali, C. de iurisditio. omnium iudic. qui tex. non reperitur alibi secundum Paul. de cast, cui concordat glo. in c. super, extra de rescript.

A) CITATI.) Hic tabellio recitat, & refert citationem factam, quam in actis scribere debet, vt hic, vt appareat per hoc, q perpetuara sit iurisditio, si hoc negaretur, vel reuocaretur in dubium, vt extra de offic. deleg. c. gratum, &c. licet. Et sic per conuentionẽ solã non possent postea declinare forum, transferendo se ad alium locũ, vt extra de foro compet. cap. proposuisti, & ff. de iudic. l. si qs postea, glo. in cap. quoniã contra falsam, extra de pbat. & tali scripturæ tabellionis creditur circa acta iudiciaria, si inueniatur in actis publicis, licet non habeat testiũ subscriptionem, vt C. de fide instru. autẽ. ad hæc, & in autẽ. de his qui ingred. ad apel. §. illud etiam, & in autẽ. de Hered. & falc. §. sancimus, col. j. Gesta quæ sũt translata in publica monumenta, habent perpetuam firmitatem, nec morte cognitoris perire debet publica fides, l. gesta, C. de re iudic. Et successor ex his habet pronũciare, vt ff. de iudic. l. mortuo, & C. de iudic. l. properandum, §. illo, & glo. in d. l. gesta. Tabellio siquidem æquiualet vni testi, & plus, vt extra de fide instru. cap. cum Ioannes, iuncta glo. Imò videtur æquiualere duobus testibus, ex quo loco tabellionis debẽt apud iudicem adhiberi duo viri, vt cap. quoniam contra falsum, extra de probat. Iuncta glo. in versic. duos viros. Et alibi videtur æquiualere tribus, xvj. q. iij. versic, Is autem. Et sic videtur, q plus creditur scripturæ tabellionis, q̃ scripturæ iudicis: quia scripturæ iudicis non creditur, nisi habeat testium subscriptionem, vt extra de test. cap. cum à nobis. Et hoc ideo est, quia cũ tabellio iuratus sit, credendũ est instrumento suo, vt extra de præscriptio. cap. ad audientiam, & extra de præsump. c. illud in fi. Sic etiam consuetudo habet, vt credatur instrumento principis, vt extra de fide instru. c. cum dilectus.

B) COMPELLATIS vicinis.) Vbi rei se absentant citatio debet fieri ad domos illorum requisitis amicis, aut eorum vicinis, vt c. causam quæ, extra de dolo & contumac. Et ista forma est seruanda, vt l. diligẽter, ff. mandat. & cap. cum dilectus, extra de rescriptis, q si reus citandus non habet domicilium, nec sit cui denun. ietur citatio, quia reus est vagabundus, sufficit citari per libellum lectum, & affixum in æde, vel voce præconis in publico, vt l. dies cautioni, §. prætor ait, & §. totiès, ff. de damno infect. & l. sancimus, C. de episco. audient. & aut. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oport. Etiam sola libelli oblatio, & porrectio corã judice habetur pro citatione, vt d. l. sancimus. Et ita de consuetudine solent facere seruientes, siue nuncij: qui si non inuenerint reum vagabundum citandum, referunt apud acta iudicis, se citasse reum simpliciter, nõ dicendo vbi citauerint. Sin vero nomen reorum citã-

tionẽ actuarij, siue ad tres breues dies:[C] quorum primus hodiernus est: alij, duo sequentes, vi rescripti[D] contra eosdem decreti sup certis criminibus, & inquisitionibus in eos factis, ad hũc finẽ visis ad postulationẽ, & querimoniã Antoniæ Dianæ viduæ defuncti Ioãnis Pluti, tam suo nomine, quàm vt corporũ & bonorum administratricis ipsius, & defuncti liberorũ annis minorũ, & Augustini Pluti dictorum defuncti, & viduæ filij annis maioris: Benedicti Crassi iam defuncti discreti viri magistri Chrysostomi Crassi, dum viueret in sũmo senatu aduocati, eius fratris, Mariæ Marthæ relictæ defuncti Iuliani Xenij, & Dionysij Daui nuper dicti defuncti Crassi famuli, & pcuratoris Regij nomine ipsius regis subscribentis de cæde defunctorum, & vulneribus illatis dicto Dauo: qui citati certissimis cædis admissæ premuntur argumentis, & ea causa non ita pridem verterunt solum. Nec non Andreas Irus ad hunc diem citatus fuerat[E]

dorum non tenetur, verũ ignoratur: tunc inquirendũ erit de illorum signis, quæ indumenta gerant, quam faciem, strictam an largam: quos capillos, planos, cincinnis, an ceruliores, an sint iuuenes, vel senes: tunc em secũdũ signa seruiẽs citat dictos reos, sic referendo, relatũ p me Matthæũ seruientem, &c. q die &c. citaui hos infra sequẽtes ad tres breues dies, &c. scilicet vnũ vestitũ pallio nigro, barbã nõ longam sed copiosam, & puberẽ, coloris nucis anellanæ premàturæ, & capillos barbæ cõ colores habentẽ, discrimẽ habentem in medio iuxta morẽ Nazarenorũ. Et aliũ claudum, monoculũ, gibbosum, caligas bipertitas gerentem, & alios, &c. Ex talibus enim signis poterunt dignosci rei citandi secũdũ Angel. Aret. in §. quadrupl. Instit. de actio. per relationem etiam aspectus ætates illorum poterũt probari, vt Bart. in l. j. de mẽdic. valid. lib. xj. C. Et valebit talis citatio, q̃a sufficit facere, quod fieri potest, vt Bal. in l. si quãdo C. de testib. & l. si dictum, §. præsente, & §. sequente, ff. de euictio. nec curandũ est de nomĩe, dũmodo cõstet de corpore, vt l. siquis, in fundi vocabulo, ff. de lega. j. Adiecta enim aliqua demõstratio fungitur vice proprij nominis, vt si specificata sint signa, vel confines, vt glo. ibidem in d. l. siquis, & l. certum, ff. si certũ petat. & l. pe. ff. de reb. dub. quẽ tex. nota. ibi. Si autẽ ignota nomina seruorũ essent, pistorẽ legatũ videri, perinde ac si nomen ei adiectum non esset.

C AD TRES breues dies.) Quando rei exhibendi se per cõtumaciam absentãt, solent de iure citari p triduũ, ter per singulos dies, vt l. inter, ff. de public. iudic. De cõsuetudine autem solẽt citari ad tres breues dies cõtinuos ad audientiã graffariatus corã præside quæ citatio solet fieri vna citatione pro tribus: quod idẽ de iure fieri potest, quod appellatur vnũ edictum pro tribus, vt l. nunq̃, ff. de iudic.

D VI RESCRIPTI.) Citatio debet fieri iudicis mãdato, & in scriptis, aliàs nõ potest citatio artare citatũ, vt extra de electio. cap. bonæ memoriæ. Ita dicit Ioan. And. in addit. ad Specul. In titul. de citatio. §. sequitur, versi. sed nũquid credetur. Nũci⁹ ergo debet habere cõmissionẽ iudicis, de qua cõstet per publicã scripturã, vel autenticũ instrumẽtũ, nec potest dictus nũcius capere aliquẽ personaliter, & exhibere eũ in iudiciũ, nisi habeat dictã cõmissionẽ. Ita tenet Abb. Panor. in c. cũ parati, extra de appel. col. iiij. in add. & Bal. in l. cõsentaneũ, C. quomodo & quãdo iudex, & tex. in l. neminẽ, C. de exhi. reis, qui est sing. ad hoc, & in auẽ. vt nulli iudic. §. quoniam verò cõtingit exceptis casibus s. allegatis:

E CITATVS fuerat.) Si citandus non sit legitimè citatus citatio debet haberi pro non facta, vt c. bonæ, le. ij. extra de electio. nec tenetur reus venire, etiam ad allegandũ suum priuilegium, vt glo. in cap. si episcopus, iij. q. ij. Sciẽdũ est aũt q qñq citatio nõ valet, quia intra angusta tẽpora fit, vt d. v. q. ij. c. vlt. Quãdoq nõ valet, quia nõ exprimitur causa quare fiat citatio, vt v. q. ij. c. vlt. Qñq nõ valet, quia nimis maturatur perẽptoriũ, vt extra de dila. c. dilecti. Qñq nõ valet citatio ratione tẽporis, vt si fiat tẽpore feriato, vt xv. q. iiij. c. j. & ij. & ff. de ferijs, l. j. Qñq nõ valet ratione loci, vt si citatur extra puinciã vltra duas dictas, vt extra de rescript. c. nõnulli. Qñq nõ valet si citatur ad locũ piculosum, vel inhonestũ, vt extra de appel. c. ex parte, & ff. de arbit. l. si cũ dies, §. si arbiter. Quandoq non tenet ratione iudicis, vt si euidẽs est ipsum nõ esse iudicem, qui citat, vt extra de offic. iudi. deleg. c. ex literis, & extra de appel. c. si duobus. Qnãdoq nõ valet, qñ in citatione nõ inseritur rescriptum, siue commissio, vt extra de dilat. c. præterea, & extra de offic. iudic. deleg. c. cũ in iure. Quandoq nõ valet, si euidẽs est iudicẽ esse inimicũ, vt. iij. q. v. c. quia. Itẽ non valet, si ille, qui citatus est, spoliatus est, vt d. c. si episcopus, iij. q. ij. Itẽ nõ valet, si ad querelã liberti citatur patronus. iiij. q. iiij. c. liberti. Et generaliter vbicũq cui dẽti exceptione reus se tueri potest, vt ff. de iudic. l. nõ videtur. Sed si dubiũ est, an citatio teneat, tũc tenetur venire ad allegãdũ suũ priuilegium, vt extra de appel. c. si duobus, & c. cũ parati, & ff. de iudic. l. siquis ex aliena. Inuenitur tamẽ q citatio qñdoq nulla est, & tamẽ nisi defendatur citatus, procedetur cõtra ipsum, vt ff.

præsens[F] per eundem Charonta : quò omnes hi petitionibus, & criminibus obiectis, & siquid aliud obiecturi essent accusatores, & regius procurator per se respōderent, in ius venirent inquisitionibus satisfacturi apud acta prolatis. Hisce gestis adhibiti sunt Medardus Coruus & Marcellus Asinus testes.

Andreas Irus in iudiciū vocatus non it, sed vadimonium deserit: ponitúrq; (vt cum vulgo loquar) in defectu,[A] quod in margine ephemeridis inseritur: virtute cuius prehendatur,

Citationem tribus diebus cōtinuis[B] solenniter factam actuarius iudice pro tribunali sedente recitat, sed præcipuè prima die, & appellantur per statorem citatorū iuriditionis. Atq; post tertiū diem iudex edicit vadimoniū esse desertum, absolutámq; esse cōtumaciam regis procuratori, si solus postulet, aut etiam delatoribus agentibus pro eo; quòd eis nocitum est contra absentes,

iudic.solu.l. si reus. Inuenitur q citatio est iniusta ex persona agētis, cū agens agit calūniosè, & tn̄ nisi citatus venerit ad iudiciū, punitur, vt extra de accus.c. veniēs. Et arg. ff. ne quis eū, qui in ius voc. est vi exi.l.pe. Tuti9 tn̄ est q citatus vadat allegatur9 priuilegiū suū, vel appellaturus, si eū grauauerit: nisi quando constat eum non esse suum iudicem, hæc glo. in d.cap, si episcopus, iij.q.ij.

F PRAESENS.) Reus citandus est ad personā, si inueniatur, vt cap.fi.extra de eo qui mitt. in possess. caus.rei seruād. vel ad ei9 domicilium, vt c.causam quę, extra de dolo & cōtuma. vt s̄. dixi. Et fit talis citatio, per nūciū, siue seruientē, vt hic, & extra de offic. delegat.c. prudētiā, & extra de appel.c. cū parati, & Specul. in titul. de cita.§.sequitur. Quandoq; citatio verbalis fit per ipsum iudicem, qui ore proprio citat.l.ij.C.quando & quomodo iudex. Quādoq; fit per tabellionē, & potest ipse tabellio de tali citatione p ipsum facta testificari, & scribere se citasse. Quandoq; per partē in vim prouocationis ad causam, vt cap. cū sit, & c. bonæ, extra de appell.

A IN DEFECTV.) Citatus personaliter non cōparens in termino sibi præfixo ponitur in defectum, virtute cuius de iure mulctatur arbitrio iudicis, vt l.j.ff. si quis in ius vocat. non ierit. & talis mulcta datur fisco, vt C.de mod.mulct.l.v. & C.eodem, l. eos. De cōsuetudine verò in sūma septēdeci solidorū Parisiensiū cū dimidio, & insuper virtute illius primi defectus, siue contumaciæ ad instantiam procuratoris fiscalis, & actorū iudex decernit citationē realem, scilicet captionem corporis aduersus cōtumacē, iubétq; eum exhiberi realiter, & de facto, tanq̄ penè sui accusatorē per fugā factū, in auten. de exhib. reis, §. si verò etiā, col.v. propter eni contemptū mādati tenetur criminaliter fisco, & ideo potest capi, & etiam de domo extrahi. vt doc. in l.pleriq;, & ibi tex. ff. de in ius vocād. & l.nemo de domo, ff. de regul.iur. ratio siquidē est, quia nō debet actori causa manere vndiq; desolata, iudice aliquid agere non valente, eo q nondū apud eū facta sit litis cōtestatio, illo reo cōtemnēte legem manifestatione sua, & actorem extra omnę adiu

torium reliquente, vt Barth. in l.sed & hæ.§. præter, ff. de procur. Nec postmodū admittetur dictus contumax ad comparendum per procuratorem, si hoc sederit iudici, per not. in c. in nostra, extra de procur. Imò hoc priuilegium perdit propter eius contumaciam, vt l.sed & si, §. sed & si, ff. ex quib. caus. maio. &c. veniens, extra de accusa. & hoc ne eludatur prætoris auctoritas, vt l. consentaneum, C. quomodo & quādo iudex. Idem etiā quādo obligatio facti descendit ex contemptu, vt l.stipulatio, §. siue, ff. de oper. noui nūciat. & d.l.fi.C. de procur. Vbi autem dictus contumax apprehendi nō potest, citatur ad tres breues dies, vt l. inter, ff. de pub.iudic. facit cōstitutio regia nouissima art.xxv.

B DIEBVS continuis) Dies enim feriati, & non feriati in dilationibus cōputantur, & interim iudicis officiū conquiescit, vt l.siue pars, C. de dilatio. Est enim tempus cōtinuū quod continuè currit diebus feriatis, vel non feriatis, siue in absentia, & præsentia sit copia iudicis, vel non, vt C. de prescrip. lōg. temporis, l.fi. potest tamē quis restitui in integrum, vt l.fi.ff. de restit. in integ. Restitutio autem in integrum tollit de medio obstaculum præscriptionis, & per talem restitutionē tollitur solū exceptio, quæ erat parata contra actionem, & intentabitur actio prima directa, Bal. & gl. in l.fi. & §. sed quod simpliciter, C. Quib. ex caus. man. Aliud est tempus vtile, quod nō currit diebus feriatis, & absentiæ, & diebus, quibus non est agendi copia: & istud est multiplex, scilicet cōtinuum, & vtile, quò ad sui principium tantum, non quo ad pgressum, vt gl. in cle. vnica, de in integ. resti. vbi glo. remittit ad c.ij. extra de cōcess. preb. & c. quia diuersitatem, in fi. eodem, vnde tempus datur ad eligendum vtile, quia non currit impeditis, vt extra de elect.c. ne pro defectu. vtilis autem temporis multa sunt genera. nam quoddam tempus est vtile, quo ad sui initium : sed ex quo incipit, est continuum, vt ff. de calum. l. annus, & ff. de ædilic. edict. l. cum sex. Aliud est tempus vtile toto tempore, vt l. superuacuam, C. de tempo. in integ. resti. Et illud est multiplex, nā quoddā est vtile, vt nec feriati dies computentur, nec

absentiarum, nec minorum ætates: vt erat annus vtilis, qui debetur restitutionibus maiorum, & minorũ, vt C. de tempo. in integ. rest. l. j. Aliud quod currebat absenti, eo q; potuit procuratorem dimittere, sed restituitur, vt l. ij. ff. de diuers. & tempo. pręscript. Sed si est præsens, contra quẽ currit, si impediat agere, nõ currit, l. j. §. j. C. de resti. milit. & eorum qui rei pub. caus. absunt. & glo. in d. l. superuacuam.

C (NEC se sistẽtes.) Pro tali triduana contumacia rei non sunt condemnandi p delicto, vt d. l. inter, ibi, ne per triduum per singulos dies ter citatus reus condemnetur. Pro contumacia autem de iure condemnantur. Nam si quis in ius vocatus non ierit, ex causa à competenti iudice mulcta pro iurisditione iudicis dãnabitur, vt l. ij. ff. si quis in ius voc. non ierit. De cõsuetudine verò quilibet defectus in qualibet dictarum trium dierũ importat mulctam septemdecim solidorũ Parisiensium cum dimidio. Et talis mulcta siue emenda datur fisco, & non parti, tam de consuetudine, q̃ de iure, vt l. v. & l. eos, C. de modo mulcta. Quo autem ad partẽ ciuilem, si citati non comparuerint ad primam citationem, condemnabũtur in secunda citatione in expensas, vt l. sancimus, C. de iudic. & extra de procur. c. querelã, vbi de hoc, & glo. in c. quoniam contra falsam, extra de pbat.

D (REDIT.) Acta iudiciaria cõpetenti ordine sunt per tabellionẽ conscribẽda loca designãdo, & tẽpora, & personas, & omnia sic conscripta partibus tribuuntur, ita q; originalia penes scriptorẽ remaneant, vt si super processu iudicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari, vt c. quoniam cõtra falsam, extra de proba. Sed intellige ea tantum acta sunt integraliter edenda partibus, quæ ordinaria, & communia sunt, & non extraordinaria, vt d. c. quoniam, iuncta glo. in versic. extraordinario, quia informationes, interrogationes, repetitiones, & confrontationes testium non eduntur partibus, quia non sunt communia, sed extraordinaria, nec agitur ad exhibẽdum pro instrumẽtis in criminalibus

nec se sistẽtes[C] in iudicio: virtute cuius interdum petunr certam quantitatem subsidiariam, & quod frequentius dicitur, prouisionẽ sibi adiudicari pro medicamentis, alimentis, & prosequutionis sumptibus, quam antea non petierant: & tunc iubet iudex elogium, renuntiationem chirurgi, citationes, contumaciam, omne denique litis instrumentum apud acta proferri, ea ratione, & vt de principali quod æquitas suaserit demum constituat.

Actuarius accusatoribus, & procuratori regio contumaciam, & eius emolumentũ petẽtibus sub hac forma edit.[D]

Formula contumaciæ.

Vniuersis præsentes literas inspecturis Ioannes Vlpianus legum magisterij insignitus, aduocatus in supremo senatu, præpositus & custos præposituræ & c. Salutem. Notum facimus quòd anno Domini M.v^{c}.xl. die Lunę xviij. mensis Octob. nobis renũtiauit, ac fidẽ fecit Matthæus Charon nostræ iurisdictionis apparitor[A] se xvj. dictorum mẽsis & anni citasse, vt per actuarium appellarentur, & coram nobis cóparere-

actionibus, forte nec actione in factũ: quia pecuniariter non interest, vt glo. in l. ij. §. Item diui, in versic. non si de capitali causa agatur, ff. de iure fisc. & ff. ad exhib. l. si liber homo. Si vero rei admitterẽtur in pcessum ordinarium, puta ad comparendũ, & se defendendũ per procuratores, & ad suas iustificationes, tunc possent edi ad opponendũ in dicta scilicet depositiones testium, etiam post publicationem, vt l. fi. quæ est singularis, C. de testib. ex ipsis enim testiũ depositionib9 testimoniũ eorũ argui potest, l. siquis testibus, & auteñ. si testis, C. eodem. aliàs si non edãtur, licitẽ appellatur, vt extra de fide instr. c. G. ppetuus, & C. vt lite pen. l. j. & C. de edend. l. is apud quẽ. Secus autem in proprijs priuilegijs, quæ quis edere non tenetur, vt c. cõtingit, extra de fide instru. & ff. de edẽd. l. j. §. editiones: Et hoc nisi aduersari9 vellet illud probare falsum, vt extra de fide ĩstru. cap. inter dilectos, & l. optimam, C. de contrahend. & commit. stipul. fisco autẽ omnia edi debent, l. ne quisq̃, ff. de edendo.

A (APPARITOR) Est officialis, vel executor, p quem litis executio, & ipsius causæ præparatio iubente suo iudice expeditur, vt l. ea quidem, C. de accusa. & iiij. q. iiij. §. aliquando, & extra de appel. cap. cum parati. exequitur enim lites, & eas pręparat, quia facit partes in iudicio cópere, & testes cõuenit, & reliqua facit, quę causis expediẽdis proficiũt vsq; ad earũ finẽ, vt C. de iudic. l. antepe. & l. fi. & C. de sportul. l. j. & in auteñ. de iudic. §. his qui causas præparãt. coll. vj. & tales officiales, siue seruiẽtes plurib9 modis vocantur, quandoq; vocantur missi, vt extra de immu. Eccle. cap. j. quandoq; nuncij, vt cap. prudentiam, extra de offic. deleg. & d. cap. cum parati: quandoq; officiales, vt d. iiij. q. iiij. §. aliquando, in princ. & C. de accus. l. ea quidem. Quandoq; notarij, xxiij. q. v. c. circũcelliones, in princ. Quãdoq; apparitores, vt extra de homicid. c. tua, prope fi. & de apparit. lib. xij. C. Quãdoq; executores, vt C. de sport. l. ij. & ibi dicitur, q; tales possunt pro iudicis voluntate remoueri: quandoq; de-

rent, pœna proscriptionis corporum & bonorum suorum quorūcunq;, séque sisterant tribus cōtinuis diebus, quorū primus cessit Lunę die xviij. secundus Martis xix. tertius Mercurij xx. mēsis Octob. nobilem Desiderium Anippū, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulam, principis nostri legionarios in eorum domicilijs [B] alloquendo Ioánem & Benedictum Normanos vicinos [C] aduersus Antoniam Dianam viduam defuncti Ioánis Pluti, tam suo nomine quàm vt corporū & bonorum dicti defuncti Ioannis & ipsius filiorū

portari dicuntur, vt extra de priuileg. cap. cum olim propter. Quandoq; Cæsariani, siue catholiciani, vt C. de bonis proscript. l. peñ. in fi. Quandoq; ministri, vt xxxiij. q. v. cap. si homicidæ, &c. cū ministri, eodē. isti enim officiales, siue nuncij debēt esse liberi, & non serui: quia publicum est eorū officium, quod per seruos expediri non potest, vt ff. de regul. iur. l. in his officijs, & ar. C. de tabul. scri. l. iij. §. fi. lib. x. & l. ī testamēto, §. seruus, ff. de testa. Ipsi certe sunt, quasi testes, imò plus, quia illis solis creditur, vt iiij. q. iiij. §. aliquando, & iij. q. iiij. §. Itē in criminali, versic. iter domini. Si tamen seruus esset de facto ad hoc electus, & publicè pro executore habitus, dum pro libero habetur, gesta p eū valēt, ar. ff. de offic. pręor. l. Barbarius, & iij. q. viij. §. tria, prope princ. Itē executor, siue nuncius, debet esse maior viginti quinq; annis, nō minor, ar. ff. de muneri. & hono. l. ad rem. Sed videtur q sufficiat ætas viginti annorum, sicut in arbitro, vt ff. de arbit. l. cum lege. Et forte sufficit q sit maior septemdecim annis, ff. de postul. l. j. §. pueritiā. Item q possit esse minor est arg. ff. de re iudic. l. quidam, & arg. ff. de testa. l. qui ætate, & ff. de testib. l. testium, §. lex Iulia, quæ est iiij. q. iij. §. Item in criminali. Et quidam tenent, vt sufficiat in ministeriali ætas xiiij. annorum, ad similitudinem testis, vt pręall. §. lex Iulia. Item debet esse masculus, non fœmina, vt ff. de reg. iur. l. fœmine. Itē laicus, non clericus, C. de testa. l. consulta, & extra ne cleric. vel monach. cap. ij. & iiij. Item debet esse locuples, & vitæ probatæ, vt non sit verisimile eum velle peccare, aliàs non ipse, sed eius elector posset pro eo teneri, vt in auteñ. de iudic. §. is qui causas pręparat, aliàs est vet. sub. §. nullo. Nam mala electio est in culpa, vt ff. ad municipa. l. quid ergo, & ff. de negoc. gest. l. clā seruus, §. fi. & generaliter qlibet iudex potest eū eligere, de iure, vt extra de appell. cap. cū parati, & de offic. delega. cap. prudentiam. Officium autem eius est implere, quę sibi iniuncta sunt, siue decreta fuerint circa lites expediendas per iudicem, cui fuerit deputatus, vt in auteñ. de defenso. ciuita. §. ex prouincia. & de iudicijs. §. is qui. Ita q fas est iudicibus, & maiores pœnas & corporales maculas imponere executoribus, si male fuerint versati circa lites, vt sciant causas non esse deludendas, nec lucri gratia aliquod eis vicium imponendum, vt C. de sportul. l. j. in fi. Quæro autem qualiter, & quomodo, & quo iure puniri debeat officialis falsum referens? dic q videtur puniri leg. cor. de fals. nam falsitas est immutatio veritatis, vt in auteñ. de instru. cautel. in princ. & ff. ad leg. cor. de fal. l. Paulus, & l. j. eodem tit. versic. sed si quis ob renunciandū, cuius pœna est deportatio, & omnium bonorū publicatio, d. l. j. §. fi. Et eligens etiā teneri, videtur, vt ff. de custo. reo l. diuus, vel dic q si pecuniā recepit, vt falsum renūciaret, tūc tenetur lege cor. de fals. vt ī princ. vers. sed si quis ob renūciādū. Si verò non pecunia corruptus, sed aliàs id fecit, tenetur actione in factum ad interesse, vt ff. ad leg. cor. de fals. l. qui nomine prætoris. Sic & in iudice refert, an ferat precio, vel gratia sententiam, vt C. quādo puoc. nō est necess. l. vænales, quę est ij. q. vj. §. diffinitiua, & ff. ad treb. l. seruo inuito, §. cū prætor. Quęro adhuc an executor possit vl īferre, & qd iuris sit: circa hoc nota scdm ea quę ponit Abbas extra de priuilegijs, c. cū olim pter. Sed nunquid potest teneri crimine concussionis, vt ff. de cōcus. l. j. & ij. q. j. eadē l. & l. cōcussionis. Dic q nō obstat. hoc, quod retulit se citasse, cū nō citauerit: sed si occasione sui officij aliquid recepit, tūc tenetur, vt in pręalleg. cōcord. & xxiij. q. j. cap. militare, in fi.

B DOMICILIIS.) Domicilium enim nō concluditur ciuitate, sed magis prouincia, vt l. fi. C. de præscript. long. temporis. Domicilium siquidem quis dicitur habere, vbi maiorem partem fortunarum suarum habet, vnde cum recedit peregrinari videtur, vt l. ciues, de incol. lib. x. C. Sed quid si quis nullo loco habeat domicilium? Respon. quo ad omnes pro præsente habetur. nam in nullo loco, & in pluribus locis potest aliquis habere domicilium, vt ff. ad municip. l. absumptio, §. pe. & l. eius, §. pe. eodem quis, ergo potest dici absens, vel præsens ratione prouinciæ, vt glo. in d. l. fi. C. de præscript. long. temporis. Si ergo nō sit copia personarum citādarum, sufficit ad earum domum denunciare citationē, l. j. §. permittit, ff. de lib. agnosc. & C. de anna. excep. l. vt perfectius, §. fi. domum verò accipere debemus, hospitium si in ciuitate maneat, q si non sit in ciuitate, sed in villa, vel in municipio, illic vbi larem matrimonio collocauerūt, d. l. j. §. domum. collocasse autem larem dicitur quis, vbi sedes, & tabulas, & res suas constituit, vt ff. de verbo. signific. l. in lege, & idem C. de incol. l. ciues, lib. x. aliàs aliter accipitur domus, vt ff. ad leg. Iul. de adult. l. nec in ea, §. ius occidendi, & ff. de iniur. l. lex Cornelia, §. domum.

C VICINOS.) Vbi citandorū non habetur copia, sufficit legi per seruientem literas, siue commissionē citationis publicè præsentibus, qui inueniuntur, glo. in cap. bonæ. j. versic. singulares, extra de electio. & c. ex

annis minorũ administratricẽ, Augustinũ Plutũ dictorũ defuncti & viduæ filiũ annis maiorem, Benedictũ Crassum defuncti discreti magistri Chrysostomi Crassi, dũ foret apud superos in supremo senatu aduocati fratrẽ, Mariam Marthã relictam defuncti Iuliani Xenij, & Dionysiũ Dauũ nuper defuncti Crassi famulũ cõquerẽtes, & procuratorem regis nomine dicti domini: vt in iure essent, per se respõderẽt impositis criminibus, & elogio cõtra eosdẽ cõcepto, atq; apud acta ꝓlato, deinceps ꝓcederetur iuridice, vti cõstat renũciatiõe dicti executoris. Quibus diebus magister Claudius Cãtiuncula ꝓcurator dictorũ conquerẽtiũ, & procurator regius in iudicio affuerũt aduersus prędictos absentes, qui indicta etiã pœna nec comparuerũt his diebus, nec quisq̃ alius ꝓ illis, ita absentes, D & contumaces à nobis pronũciati sunt expectati, & vocati solẽniter per Ioanẽ Harpiũ apparitorẽ nostrũ. Cõtra quos absentes, & cõtumaces idẽ magister Claudius Cãtiuncula nominibus quibus supra postulauit ratione vadimonij deserti, ac cõtumaciæ cuilibet cõquerẽtiũ mille libras Parisiẽses, aut aliã summã iustã arbitrandã in dictarum viduarum & liberorum victũ & alimentũ, impensásq; huiusce accusationis ob dictos ab illis absentibus & contumacibus confossos institutæ: & quod ad Dauũ pertinet, pro medicamẽtis, & curatione vulnerũ, quæ eodẽ cõflictu & die iuxta crucẽ Tirroueri absentes contumaces sócij & participes intulerũt, & quæ quotidie à chirurgis curantur, sicq; curari non possunt, vt in posterum aliquo opificio victum suum exercere queat. Ac postulat idem procurator regius, vt dicti contumaces vocen-

tur, extra de cleric. nõ resid. & interrogãdi sunt vicini, siue parochiani, si volunt defendere, vt ff. ex quibus caus. maio. l. ergo, & l. iiij. §. prætor, ꝫ allega. ff. de dãno infec. Quãdiu autẽ quis copiã sui facit, non est citandus ad domũ, quia ad citationẽ ad domũ recurritur quasi ad vltimum refugiũ, vt not. Host. in c. causam quę, extra de dolo, & contumac.

D) ABSENTES) Quis eñ potest dici absens, qui extra iudiciũ est, vt ff. de dãno ĩfect. l. iiij. §. abesse, & ff. de fideicõ. libert. l. nõ tantũ, §. abesse, & in aut. de Testa. §. peñ. col. vij. aliàs quis audiri non põt, vt ff. de verbo. obligat. l. j. in pric. Tertio, qui est extra ortos, vt ff. de verbo. signific. l. absentẽ, & ff. de procur. l. præsens, & gl. in l. fi. C. de pręscript. lõg. temp. Sũt autẽ quinq; genera absentiæ. Prima, probabilis, & necessaria, vt militię. Secũda, probabilis tãtum, vt studiorũ. Tertia, necessaria tãtum, vt in relegato. Quarta, volũtaria sine cõtumacia, vt mercator, vel alius nõ contumax. Quinta, vt p cõtumaciã. In prima ergo si fuit quis legitimè defensus, restituitur ad appellandũ, vt l. fi. ff. de resti. ĩ integ. Si aũt nõ fuit legitime defensus, vel nullo modo defensus, restituitur ad heremodiciũ, id est ad totã causam, vt C. de ꝓcur. l. quia absente, & ff. de iudic. l. si prætor, in fi. & C. ex quib. caus. man. l. j. & ff. eodẽ l. si ab hostibus. in secũda scilicet ꝓbabili tãtũ legitime defẽsus ad nihilũ restituit, vt ff. ex quibus caus. maio. l. nec nõ, & ff. qñ appel. sit, l. j. §. fi. Non legitimè aũt defensus, vel nullo modo defensus, ad appellandũ auditur suo iure nõ per restitutionẽ, vt C. quõ & qñ iudex, l. ab eo, vbi aũt nullũ relinquere procuratorẽ potuit, vel reliquit, & est defunctus, & tũc in totũ restituitur, vt d. l. nec nõ, in tertia verò vbi scilicet necessaria causa tm̃ etiã cognita subuenitur, vt si procuratorẽ nõ potuit relinquere, vel reliquit, sed mortuus est, vt ff. quib. caus. maio. l. sed & si p, §. j. in fi. & d. l. nec nõ eodem, & ff. de iniur. l. Papinianus, & sic videur idẽ in his duobus. In quarta vbi non cõtumaciter, sed volũtarie abest, nec dicit restitui, quia nec lędi per sentẽtiã põt, vt ff. de re iudic. l. de vno quoq;. In quinta, vbi scilicet contumaciter, Si est ficte contumax audit appellãs, vt ff. de iudic. l. & post, in fi. Si vere cõtumax non auditur appellãs, vt in aut. de iudic. §. audiẽt, col. vj. nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali, vt l. diuus, ff. de resti. in integ. verus autẽ cõtumax dicitur, qui apertè dicit se non venturũ, ad quẽ sufficiat vna denũciatio, vt ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. fulcimus, §. fi. Fictus vero ille, qui inuenitur, & dicit se venturũ, vel nihil dixit, nõ tamẽ venit, ad quẽ debet ter nũciari, vt ff. de re iudic. l. cõtumacia, §. cõtumax. Si autẽ nõ inuenitur, dicũt quidã nõ posse fieri cõtumacẽ, etiã ficte, vt ff. quæ sentẽtiæ sine appel. l. j. §. itẽ. cõtrariũ tamẽ sustinetur, sufficit eñ si denũcietur ad domum, vt ar. C. de anna. except. l. pe. in fi. & ff. de dãno infect. l. iiij. §. abesse, & glo. in d. l. fi. ff. de resti. in integ.

tur iterum per edicta ac per se respondeant pœna conuicti & confessi, necnon confiscationis suorum corporum & bonorum. quibus postulationibus auditis ediximus, ac statuimus iure eremodicij criminationes, inquisitiones postulantibus dictis conquerentibus confectas apud acta proferendas cum renunciatione chirugi ditionis nostræ iurati, qui dicti Daui vulneta curauit, vnà cum trium denunciationum contumacia, atq; ob eam arbitrandæ quãtitatis petitione. Et tandem, vt ratio iuris poscet, cõstituetur. [E] Actum die xx. mensis Octob, & anno quo supra: In cuius rei testimonium sigillum dictæ præpositurae his præsentibus duximus apponendum.

Sic signatum.

Hoc edictum conquerentes ab actis exscriptum iri curant, vt ponatur vnà cum inquisitionibus, renũciatione chirurgi, teliquo litis instruméto, & quod æquum erit, iudex iudicet.

Interim mittũtur viatores custodes [A].

E VT RATIO iuris poscet, cõstituetur.) Iudex visa productione actorũ interloquendo æstimare solet, & pronficiare, vtrũ in carcerẽ recipiẽda sit persona psonaliter citata: vel si à primordio fuerit incarcerata, an relaxãda sit, & militi tradẽda, vel fideiussorib⁹ cõmittenda, vel etiam sibi. Hoc autem pro criminis, quod obijcitur, qualitate, vel ꝓpter honorẽ, aut propter amplissimas facultates, vel pro ionocentia psonę, vel pro dignitate ei⁹ qui accusatur, facere solet, vt l.j. ff. de custo. & exhibit. reo.

A CVSTODES.) Post contumaciam triduanam, & adiornamẽtum ad tres breues dies de cõsuetudine, & etiam de iure debẽt bona reorum absentium annotari, id est saisiri, & poni ad manum regis per iudicem, aut eius seruientum alterum eius mandato ad instantiam fisci, vt l.j. de offic. procur. Cæsar. sic dicendo, Omnia bona nobilis Desiderij Anippi, & aliorum absentium pono in banno fisci, nisi venerint infra annũ, & hoc de iur. vt l.j. & l.fi. ff. de reqr. reis. & describuntur bona, vt glo. in d.l.j. de cõsuetudine autẽ nõ dicitur infra annũ, sed tantũ donec aliter ordinatũ fuerit. Quia elapso termino banni indistincte rei habent ꝓ cõfessis, & tanq̃ cõfessi condemnabuntur, vt Barth. in d.l. inter, ff. de pub. iudic. Item prędicta bona obsignantur, id est, sub sigillo ponuntur, ne diminuantur, vt d.l.fi. iuncta glo. ff. de requir. reis. Affert illud Danielis xiiij. cap. Claude hostium, & signa aonlo tuo &c. Et iterum egressi clanserunt hostium, & signãtes anulo regis, abierunt, &c. Item mittuntur etiam custodes, scilicet seruientes ad custodienda bona saisita, siue annotata: ne quid fraudetur, néve debitores tẽpore liberentur, vt d.l.fiñ. ff. de requir. reis. Ad custodienda enim ea quæ sine custodia salua esse non possunt, mittendi sunt custodes, vt l.j. §. idem ait, ibi, itẽm si periculum est ne Interim res vsu capiantur, ff. de vent. in possess. mittend. facit ordinatio regia nouissima hoc anno millesimo, xxxix. publicata art. xxv. circa fi. Hæc autem omnia gesta debent referri à nuncijs, & seruientibus tabellioni, scilicet graffario, qui hæc redigat In actis coram Iudice, vel si rabellio referat iudici hæc facta fuisse, iudex ei iobebit gesta in scriptis testibus appositis, vel non redigere, scilicet facere processum verbalem, vt perpetuam habeant fidem, vt glo. io l. gesta, C. de re iudic. Gesta enim quæ sunt translata in publica monumẽta perpetuam firmitatem habent, nec morte cognitoris perire debet publica fides, vt d.l. gesta, & cap. quoniã cõtra falsũ, ext. de probat. Et nota ꝙ fiscus nõ occupat bona nisi post annum de iure, vt d.l.j. & fi. ff. de requir. reis. De cõsuetudine vero occupat ea post adiudicationem tantum, quo casu irreuocabiliter confiscantur, ita ꝙ rei postea superuenientes reperti nocentes puniuntur, innocentes vero absoluuntur; nec propterea bona recuperant, vt d.l.j. in fiñ. ff. de requir. reis. Si vero intra annum, vel tempora edictorum, & ante condemnationem redierint rei, & post iotimationem, id est, repræsentationem, obierint, quãuis nondum se purgauerint, ad hęrẽdes proprias res transmittũt, vt l. prima, C. de requirẽ. reis. Nam is qui io reatu decedit, integri status decedit. Extinguitur enim crimen mortalitate, excepto crimine læsæ maiestatis, vt l. fiñ. ff. ad leg. Iul. maiesta. Quæro quid si ex bonis annotatis sint aliqua mouentia, vel res mobiles reis spectaotes? Dic quòd ne aut mora deteriora fiant, aut aliquo modo intereant, vendi, & vænire debere, preciũmq; eorum in deposito esse iute sancitum est. Inter mouentia fructus quoque haberi oportet, curandũmque ne quid his, qui profugerunt medio tempore à debitoribus eorum soluatur, nec per hoc fuga eorum instruatur, vt d. l. fiñ. ff. de requir. reis, & ita de consuetudine obseruatur, & bona glo. in l.ij. C. si pend. áppel. Quæro adhuc vtrum rei præcedente fuga, aut eorũ absentia possint sua bona, aut aliquid ex eis alienare? Respõ. ꝙ de iure canonico vbi inquisitio est incepta cõtra aliquẽ ctimioosum, est ej interdicta potestas vẽdendi, dãdi, infeudãdi seu quomodo libet alienãdi

ad domos absentiũ & fugitiuorũ in bonorũ præsidium, vt illa obsignent, statuto iudicis ad libellũ procuratoris publici præscripto, quod fit interdũ in primo decreto inquisitionum pro delicti magnitudine. Et describũtur [B] bona p actuariũ, aut quæsitorẽ. Pendẽte hoc iudiciali cálculo cõquerẽtes] possunt persequi ius suũ contra dictũ Irũ, & edictũ ab actuario de cõtumacia accipere, vt manus in eum inijciantur, & prehendatur. Formula autem eiusmodi edicti erit talis.

Edicti formula.

Vniuersis præsentes literas inspecturis Ioannes Vlpianus [A] legum candidatus in supremo consessu aduocatus prępositus Salutem. [B] Notũ facimus, quòd quũ ad hanc diem xviij. mẽsis Octob. M.v^{c}.xl. citatus fuisset ad caussã ore ꝓprio dicẽdã Andreas Irus cerdo Parisinus per Matthęũ Charõta viatorẽ dictæ præpositurę, eũ alloquendo in suis ędibus præsẽtibus Medardo Coruo & Marcello Asino testibus vocatis virtute certi mãdati de ea re scripti & impetrati ab Antonia Diana vidua &c. & alijs conquerentibus &c. & procuratore fisci nomine domini vt per se

bona sua, vt c. prælatorũ, §. fi. extra de accusat. De iure vero ciuili ex die cõmissi criminis læsæ maiestatis, & repetundarum reus nihil ex bonis suis alienare potest, vt l. ex iudiciorum, ff. de accusa. vbi glo. enumerat octo alios casus ante litem contestatã. Sed in alijs casibus nõ exceptatis post litem cõtestatã pœna trãsit ad hęredes, & prohibetur alienatio bonorum, vt glo. in d. l. ex iudiciorũ, & ff. de manumiss. l. qui pœna: & facit ff. de donat. l. donationes, §. fiñ. & l. post cõtractũ, & C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. & ff. qui & à quib. l. quæsitum.

B) DESCRIBVNTVR Bonis reorũ annotatis de consuetudine, & cõmuni obseruantia regni Frãciæ proceditur ad confectionẽ inuentarij bonorũ, ita tenet gl. in l. j. ff. de requir. reis. De iure verò ante cõdẽnationẽ, & cõfiscationẽ, & cõtrouersia pendẽte nõ debet fieri inuẽtarium. Verũ defensionis facultas dãda est, quib⁹ aliquã inquietudinẽ fiscus infert, & interim facultates eorũdẽ adhuc cõtrouersia pendẽte inquietari, describiq; fas non est: sed tũc demũ res persequi licet, & super modo facultatũ, ac rerũ interrogationẽ haberi, quæ per cõditionales seruos, scilicet notarios inuestiganda est, vt l. defensionis facultas, & l. prohibitũ, de iure fisc. lib. x. C. vbi dicit tex. ꝓhibitũ est cuiuscũq; bona, qui fisco locũ fecisse æstimabit, capi, priusq̃ à nobis forma fuerit data. Et vt omni prouisionis gñe occursũ sit, Cęsarianis scilicet officialib⁹ fisci, sancim⁹ licere vniuersis quorũ interest, obijcere man⁹ his, qui ad capiẽda bona alicuius venerit, qui succubuerint legibus: qa oũcijs pr̃cipis nõ credit̃ sine literis. Et ipsis volentibus aliorum bona capere, quilibet cuius interest, potest de facto resistere, & in aut̃, vt nũlli iudic. §. fi. Et sic officialibus principis resistitur si excedãt in suo officio, ad quod C. de appel. l. q ionĩã, & l. deuotũ, de meta. & epide. lib. xij. C. & l. j. quãdo lic. vnic. sine iudic. se vindic. Inuẽtariũ ergo cõficiẽdũ est per notarios, qui serui cõditionales vocantur, vt d. l. defensionis, & ff. de adoptio. l. non aliter. Conditionales ideo vocantur, quia hominum conditiones, & cõtractus faciũt, vt C. qui potio. in pig. habeantur. l. scripturas, & C. de pigno. l. si tibi. Inuentarij autem forma fit secundum tenorem legis, si quis intra, C. de bonis proscript. vbi dicitur, Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti sentẽtiã ꝓscriptionis scilicet cõfiscatiõis incurrerit, p ordinarij officij sollicitudinẽ bonorũ eius indago diligẽtissime celebretur, ne quid priuatę reĩ cõmodis p gratiã, atq; colludiũ furto subducatur, & plena descriptio cõprehẽdat. Quod spaciũ est, & q̃d sit ruris iugerũ: Quid autẽ cultũ sit, aut colatur: Quid in vineis, oliuis, aratorijs, pascuis, syluis fuerit inuentũ. Quæ etiã gratia, & quę amœnitas sit locorũ, quis ĩ ædificijs, & possessionibus sit ornatus: quæve mãcipia in prædijs occupatis, vel vrbana, vel rustica, vel quarũ artiũ generibus imbuta teneant̃, quot sint cẽsuarij vel coloni: quot boum exercitijs terrarũ, atq; vomeribus instruentium. Quot pecorũ, atq; armentorum greges, & in qua diuersitate sunt dinumerati. Quãtũ auri, & argẽti, vestiũ, ac moniliũ, vel in specie, vel in põdere, & in quibus speciebus. Quidve in apothecis sit repertũ. Tũc demũ omnia ea, quæ velle nos ꝑspicis inquisitione cõscripta rationalis rei priuatæ tradant̃: officio aut̃ palatinis sup hac cã missis nostro oectenda patrimonio. Mox verò ad nos sub literis publicis sigillatim de omnibus nominatímq; referat̃, procul dubio negligentia mulctãda. Nã si quid post factam à prędicto officio inuestigationẽ rationalis rei priuatæ, cui inquisitio secuoda mandata est, amplius fortassis inuenerit, officium fraudulentum ea condemnatione ferietur, vt aliud tantũ, quantum fuerat subtractũ ex proprijs facultatibus inferatur. Et ff. de censib. l. forma, & C. de apoth. public. l. j. & l. fi. de bonis vac. libro. x. C.

A) IOANNES Vlpianus.) In mandato debet apponi nomen consulis, l. si qua beneficia, C. de diuers. rescrip.

B) SALVTEM.) Per salutationẽ, & benedictionẽ

respõderet,ac iuri satisfaceret:propterea quòd p inquisitiões cõtra eũ, & eius socios nostro decreto factas postulantibus, ac instãtibus dictis cõqueretibus is Audreas Irus necis obnoxius esset, aut saltẽ omnino nõ careret suspiciõe, qui præsens interfuerat homicidio defunctorũ Ioãnis Pluti, magistri Chrysostomi Crassi in palatio Lutetiano aduocati, Iuliani Xenij, & vulneribus illatis Dionysio Dauo eodẽ cõflictu, ac opẽ pstitisset. Ad quãdiẽ magister Claudius Cantiũcula procurator dictorum cõquerẽtiũ, & procurator fisci venerũt, & adfuerũt in iudicio coram nobis cõtra dictũ Irũ absentẽ & contumacẽ, qui nec ipse, nec quisquã alius pro eo comparuit: ideo absentẽ, & cõtumacẽ illum pronũciauimus palã vocatum per Ioãnẽ Harpiũ apparitorẽ nostrũ solito more. Itaq; dictis cõquerẽtibus cõtumaciam, atq; eremodiciũ postulãtibus, vi cuius dictus Irus prehenderetur pro vsu cõsuetudine stilo cõmuniter omnibus obseruato dictæ præpositturæ cõcedimus, & edicimus edicto legitimo eremodicium esse cõtractũ aduersus dictũ cõtumacẽ: ratione cuius statuimus, ac iubemus illũ extra locũ sacrũ [C] prehendi, & traduci ad carceres dictæ præpositurae, vt interrogetur, per se corã respõdeat dictis inquisitionibus apud acta prolatis, iuriq; stet. Qui, si minus prehendi poterit, citabitur tribus denũciationibus vno cõtextu factis ad nomẽclaturã actuarij dictæ præpositurae poena æris & corporis. Propterea primo viatori [D] huiusce ditionis rogato mandamus quatenus instabunt dicti conquerentes, & procurator regis dictum Andream Irum prehendat, vbicunque eum prehendere poterit, extra tamen locum sacrum, [E] &

Inducuntur effectus, vt in proh. vj. & multos no. Rebuffus in forma mãda. in glo. salutem in concorda.

C EXTRA locũ sacrũ) Quia si caperetur in loco sacro captura non esset rite facta. Ideo captus pristinæ libertati restitui deberet, Bart. in l. præsẽti, C. de his, qui ad eccle. cõfug. p id quod habetur in l. j. & ij. ff. de liber. homi. exhibẽ. quod placet Panor. in c. inter alia, de immunita. eccle. pro quo dicit esse tex. in c. miror, xvij. q. iiij. Et taliter debet relaxari, vt non possit per relaxantem de facili iterum capi, not. Bartho. in l. j. §. j. per illũ tex. cum sequen. ff. de acquir. reorũ domi.

D PRIMO viatori,) Mãdatur reus hic capi ad corpus p seruiẽtẽ istis nuncijs prætorũ, seu potestatũ terrarũ mandãtur exequi decreta iudicũ. Et licet hi officiales non sint subiecti iudici, pro veritate tamen suæ præsunt volũtati, quibus siquidẽ permittere nõ debet subiectos prouinciales impellere, auẽ. de mãdat. princ. §. præcipuè verò, col. iij. & dicit Bal. in c. grauis, nu. xix. in fi. extra de resti. spoliat. q ipsi nũcij fungũtur vice asini, qui sedẽtem super sellã magistrũ portãt. Et ista asinina deportatio cõpetit viatoribus nũcijs, vt ff. de iud. l. fi. Hinc est q in vulgari Tuscorũ isti vocãtur baiuli, à baiulo, absq eo, q habeãt aliquã autoritatẽ iurisdictionis, vt l. Is cui, §. missum, ff. vt ĩ possessionẽ leg. Et ita neq de iure, neq de cõsuetudine aliqualẽ habẽt iurisditionẽ, vt tenet Ioã. Fab. in l. & si non cognitio, sed executio, & ibi Iason, C. si cõtra ius vel vtilit. publ. vbi dicit idem Fab. quod curia Frãciæ ita obseruat, Quòd si dicti executores, scilicet seruientes in eorum delinquant officio, debent de stilo curiæ Frãciæ remitti ad eorũ iudices puniendi, vt d. Io. Fab. in l. quod promulgatis, C. de offic. præfect. vrb. Qualiter autẽ puniantur dicti seruiẽtes, siue nũcij publici, qui falsum retulerũt, decidit Bal. in c. fi. in ij. col. de dolo, & cõtuma. extra, & in autẽ. de armis.

E EXTRA tñ locũ sacrũ) Ista est regula c. inter alia, de ĩmunita. eccle. vbi est tex. distinguẽs, Aut fugiẽs ad Ecclesiã causa ĩmunitatis est liber, aut seruus, vt videre licet. Et ibi excipiuntur duo casus ab ipsa regula, videlicet quando est publicus latro fugiens, vel nocturnus depopulator agrorum. aliam exceptionẽ vide in c. fi. eo titu. videlicet qui sub spe immunitatis in eccle. vel cœmiterijs delĩquũt qa tales immunitate nõ gaudẽt, qa ea se fecerũt indignos, & eo præsidio. Et ideo si fuerũt stulti in culpa, sint sapiẽtes ĩ pœna, dicit ibi gl. fi. idẽ dic si fuerit delictũ cõmissũ ppe ecclesiã, vel cœmiterrũ, quia q ppe est, in ortis est. Est quidẽ psumptio iuris, quòd eo in loco pximo delictũ ppetrauit spe immunitatis, aliàs nõ ppetratur, d. c. fi. ĩtellige etiã de ecclesia nõdũ cõsecrata c. pe. de immunita. eccle. quia dicit ibi tex. obsequijs domus dedicata nullius est ausibus temerarijs pphanãda. Istud dic pbari p tex. in d. c. fi. inqtũ loquit de cœmiterijs, quę nõ cõsecrant & tamẽ ĩ eis est immunitas. Quartã exceptionem habes in regula

vinctum perducat ad noſtros carceres cauſſis ſuperioribus recitatis. Quòd ſi prehēdere nō poterit, citet eū [F] trinūdino die ſimili pœna æris & corporis: cuius rei exequēdę poteſtatē facimus, iūſq; damus: mādamus autē, & iubemus, ad quos attinebit, alios dicto viatori id exequēti parere rogantes. Datū anno & die [G] quibus ſupra, in cuius rei teſtimoniū ſigillū [H] dictę præpoſituræ his præſentibus curauimus affigendum.

Sic ſignatum. Neapolin [I].

in c.j.de homicidio, cuius ſunt verba: Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuū, & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur. Et dic per inſidias, id eſt, proditorie: quod eſt quādo aliud gerit animo, q̄ quod gerit in actu, vt l.fi. de delat.lib.x.C. & aliud mēte gerit, vt not.in l.j.ff. de præuaric.& in l.j.ff. ad leg.Iul.maieſta. Bart.in l. reſpiciendū, §.delinquunt, ff. de pœnis. vt ſi veniens tecū tanq̄ ſocius in itinere te percutit. ita declarat Petr. de Anchara in d.cap. prim. Et poteſt eſſe ratio, quia propter illam proditionē delictū eſt grauius, vt probatur in l.prima, C. de malefi. & mathemat.. vbi grauius eſt necare hominē veneno, q̄ gladio: & venenare eſt ſpecies ꝓditionis, vt inquit Iaco. Butri.& Bal. in l.nemo, C. de ſumma trini.Bal.& Sal. in l.cū fratrē, C.de his, quib. vt indig. Pro hac exceptione attende ad ea, quæ tradit Alex.in Con.cxlv.nu.vj.viſo themate vol.vij vbi tractat quæſtionem, an domus monaſterij, puta dormitoriū, & cætera huiuſmodi habitacula dicant habere priuilegiū immunitatis huiuſmodi, & decidit illud multipliciter, firmādo ꝙ ſic. Si quæras, an dabilis ſit immunitas alijs in locis? dic ꝙ ſic. Pone, quidā flagitioſus, qui mortē meruit, cōfugit ad ſacramētum altaris, dū portatur in via. Ille gaudebit immunitate perinde ac ſi eſſet in eccleſia, quia nihil eſt maius hoc ſacrificio, & nullū habet eccleſia priuilegiū niſi ob honorē dei, multo fortius & ipſe deus, vt aut.multomagis C. de ſacroſanc. eccle. Corpus enim Chriſti eſt corpori eccle. prēferēdū, Ioā.Fab.in fi.de his q ſūt ſui, in inſti.

F ☞ CITET eū.) Quia qui in eccleſia eſt, poteſt citari, l.præſenti, C.de his, qui ad eccle.cōfug. vbi vide remiſſiue apoſtillam ad Bartho.

G ☞ ANNO & die.) Hic ponitur data anni, & diei, quia mādatū, ſiue reſcriptū ſine die & cōſule non valet, vt l. ſi qua beneficia, C.de diuerſ.reſcript.& glo.in cap.quoniam contra falſam, extra de prob.

H ☞ SICILLVM.) Mandatū ſiue reſcriptū authēticū alicui⁹ firmitatis robur habere nō videt niſi factū fuerit per manū publicā. Ita ꝙ appareat publicū, aut authēticū ſigillū habeat, ꝑ quod poſſit probari, vt c.ij. extra de fide inſtru. Sigillū autē dicit authēticū qn̄ eſt ſigillū alicuius principis ſecularis, cui credit de cōſuetudine, vt glo.in d.c.ij.extra de fide inſtru.& c.cū dilectus, eodē. Sigillū etiā alicuius iudicis facit fidē, vt 98. diſt.c.j.& ij.& ar.xix.q.iij.c.ſtatuimus, & ff. de custo. & exhib.reorū, l.diuus, ibi, & interrogatiōes literis incluſas, atq; obſignatas ad cognitionē magiſtrat⁹ mittāt. Itē dicitur authēticū ſigillū epiſcopi, & ei creditur q̄diu cōtrariū nō oſtēdit, vt extra de probatio.c. poſt ceſſionē. Itē ſigillū capituli, vt extra de procur.c.iij. & lxxiij.diſt.c.in nomine patris, in fi. Habet igitur ſigillū vicē publici inſtrumēti, vt gl.in d.c.poſt ceſſionē. Vide quæ de ſigillo late ſcribit Bartachinus de firmino in tracta. de epiſc.in iij.lib.col.v.& ſequētibus. Et qn̄ literæ ſigillatę faciāt fidē, attende ad Soz.Conſ.cxx. col.vij. Cū in pręſenti& Iaſon in Con.cclviij. in cauſa vicariæ. Alex.in Cō. cl. in cauſa appellatiōis, vol. v.& Con.86.verſi.iij. quia non eſt probatū incipiēte lętatus ſum, vol.vij. Si autem quæras an ratione ſigilli poſſit aliquid exigi à partib⁹? Dic ꝙ ſic, pro quo cle.pe.de elec. vide Petrū de anchar.Con.ccviij.col. ij.iuxta ordinem.

I ☞ SIGNATVM Neapolin.) Scriptum publicū dici nō poteſt niſi per ſubſcriptionē, ſcilicet per manū publicam, id eſt per notariū ſcilicet tabellionē factā, vt in aut.de īſtru. caut. & fi.§.ſed & ſi inſtrumētū, & §.ſeq.col.vj.c.qn̄ cōtra, extra de proba. iuncta glo. literis ergo iudicis ordinarij ſtandū eſt donec probetur cōtrariū, vt d.c.poſt ceſſionē, iūcta gl.extra de proba.dū modo oſtēdatur originale, aliàs exēplo nō crederet, l.ſi quis in aliquo documēto, C.de edēdo, & l.ſancim⁹, C.de diuerſ.reſcrip. & glo.in l.ſicut iniquū, C.de fide inſtru. Itē ſtandū eſt equidē à fortiori literis principis, quia plus valet teſtimoniū regis, q̄ notarij, dicit And.de yſernia in c.ſancimus, ad finē princ.quo tēpore miles, &c.meminit Iaſon in Con.lxv.col.pe. Hēricus, vol.iij. Ea equidē, quæ cōtinent in literis principis pręſumuntur vera, donec cōtrariū probetur, etiā ſi nō depēdeat ex facto principis, vt notat, Paul.de caſt.in Con.437.in fine, in quæſtione parte prima. Ratio, quia nō præſumitur aliquid placere principi, niſi iuſtū, & verū. Cui⁹ nēpe actus principis regulatur à iuſtitia poli, & fori & notat Neapoli.deci.403.nu.xj.catholica præſumendū eſt, ꝙ literæ regiæ proceſſerint de iuſtitia iuxta notata in c.quæ in in eccleſiarū, de cōſtitu. Pręmiſſa extēde ad inſtrumētū notarij, vt illi ſtetur donec cōtrariū probetur, quod probat Alex.in Con.xcviij.Breuiter vol.j. Decius Cō. 453.nu.7.in cauſa Bal.poſt tex.in l.cū p̄cib⁹, C.de proba.idē Decius in Cō.587.col.j.corā magnificis, & Cō. 488.nu.primo, ī cauſa & lite, vbi ſubdit, ꝙ inſtrumētū eſt probatio probata: & ꝓbat illud, quod cātat. notat Ang.in l.intereſt.ī vlti.not.C.de ſolutio. Iaſon in Cō. 137.nu.v.in cauſa, vol.iiij.vbi ſubdit, quo ad rogatum notarij, ſi à duabus partibus fuerit rogatus, & id ipſe notarius aſſerat, eidē creditur, §.nos autē, cū gl.in aut. de tabel.col.4. Et dic ꝙ eſt probata, id eſt, habet probationē paratā, ꝑ quā facillimè pręcluditur via aduerſario excogitādi probationes falſas, glo.not.vbi Ang.

Virtute huius edicti Hugo Aſebus viator dictæ prępoſiturę, cui cómiſſum fuerat eiuſmodi reſcriptű, decima nona nouēbris M.v^c.xl.prehędit dictű Andreá Irű: quē quű ligatű teneret, & adduceret in carceres: nōnulli alij cerdones Pariſiēſes eripuerunt, & vi exemerunt è manibus, & vinculis dicti viatoris, vt plerumq; fieri ſolet. Ideo dictus viator citauit dictum Irum vna denűciatiōe ꝑ tribus, rēq; omnē renűciat actuario, q̃ ad acta ad hűc modű refert.

Die xx.mēſis Nouēb.M.v^c.xl.

Citatus [A] ad hunc diē Andreas Irus cerdo ab Hugone Aſebo viatore huiuſce ſedis eű alloquēte ad recitationē actuarij tribus contractioribus denunciationib9, ſiue ad tres breues dies: quorű hic primus, & duo alij ſequētes, virtute certi reſcripti decreti ſuper certis criminibus, & inquiſitionibus cõtra illű, & illius ſocios, ac participes apud acta prolatis ad poſtulationem & ſupplicationem Antonię Dianę, reliquorúmq; cõquerentiű, procuratoríſq; regis ſuper cæde defunctorű & vulneribus Dionyſij Daui, quorum reus eſt, & obnoxius idem Andreas Irus: ratione quorum hinc migrauit ereptus, & exemptus [B]

& Alex. in l. ita tamen, §. ſi pater, ff. ad trebellia.

A CITATVS.) Hic refert graffarius reum citatű fuiſſe per ſeruientē. Quid autē ſi ſeruiēs negaret retuliſſe graffario citaſſe reű, cui illorű ſit potius credendű nűcio, vel graffario? Aut ſi reus negat ſe fuiſſe citatű, quē ſeruiēs refert citatű? Rñ. ꝙ tria ſunt attēdenda. Nã qñq; eſt cõtētio inter partē & nűciű, ſeu ſeruientē: Quãdoq; inter nűciű, & graffariű: quia nuncius negat retuliſſe. Et nihilominus graffarius ſcripſit nűciű retuliſſe. Qñq; eſt cõtētio inter partē, & nunciű non ſuper nuda citatione, ſed ſuper verbis prolatis à citato. Primo caſu cõcludit Ioã. And. ſuper Specul. in titu. de citatione, §. ſequit, verſic. ſed nűquid credetetur, ꝙ ſecűdű qualitates perſonarű, & q̃titatem præiudicij iudex arbitrabitur. Nã quãdoq; poti9 credit ſimplici aſſertioni partis, q̃ verbo nűcij, vt puta qa nűcius eſt vilis pſona, & pars eſt ĩ dignitate cõſtituta, & laudabilis vitę. Qñq; exiget iuramētű cõtra aſſertionem nűtij, qñq; plenã ꝓbationē. Et hęc dicta cõmuniter tenent, & facit à cõtrario c. ad audientiã, extra de pręſcript. & idē Io. And. in d. c. cum parati, extra de appel. & Sali. in l. tres denűciationes, C. quomõ & qñ iudex. Secűdo caſu principali cõmunis cõcluſio eſt hæc, vt inſpecta qualitate & graffarij, & nűcij, iudex arbitret cui ſit magis credēdű, vt not. Ci. in l. ſi qs decurio, in fi. C. de falſ. & Bart. in extrauag. ad reprimēdű, in verſi. ꝑ nűciű. Si autē graffarius eſt ſuſpectus ex antea geſtis, & cõtra graffariű eſt aſſertio nűcij, nõ crederet graffario, ſed nűcio. Sed ceſſante præſumptione cõtra graffariű, magis crederetur ſcripturæ ipſius graffarij, q̃ nuncio. Nã plus creditur graffario acta ſcribēti, ſeu ſcripturę ipſi9 graffarij, q̃ iudici: cű ipſe graffarius ſit iuratus ad hoc, vt cap. quoniam contra falſam, extra de probat. Tertio, nõ creditur nuncio ſuper verbis prolatis à citato, vt ſi referat citatum dixiſſe ſe non venturű, vel ꝙ illi iniuriã intulit, quia nuncio tantum creditur in his quę ſpectãt ad eius officium, quod verſatur circa citationem: non autem in alijs, vt not. glo. in d. c. cum parati, extra de appell. & l. magis puto, §. Illud, ff. de rebus eorum, & l. j. §. ſanè, ff. de offic. præfect. vrb. dum tamen nuncij portēt literas eius, quod aſſerűt ſe in mandatis habere, vt c. prudētia, extra de offic. deleg. Bal. in d. l. magis puto, §. ne tñ, dicit ꝙ creditur nuncio, quãdo facit aliq̃d circa naturã ſui officij in modicis, ſed in magnis, & pręiudicialib9 nõ creditur, vt idē Bal. in d. c. cű parati, extra de appel. Bart. in d. extrauag. ad reprimēdű, in verbo, per nunciű. dicit ſecundum Spec. ꝙ cautela eſſet, ſemper mittere duos nuncios, vt in ore duorű, aut triű ſtet omne verbum, vt c. in nomīe domini, extra de teſtib. Vtrű aűt dictus nűci9, & executor habeat aliquã iuriſditionem? dic ꝙ non, nec de viribus cauſæ cognoſcit, nec pronunciat, nec pronűciatű valet, vt l. ſi vt proponis, C. de executio. rei iudic. & Ioã. Fab. in l. & ſi nõ cognitio, C. ſi contra ius vel vtilit. public. & Boetr. in ſuis cõment. conſuet. in §. xv. in gl. in verb. & huiuſmodi. Vnde ſi talis executor, & ſeruiēs in ei9 delíquat officio, debet de ſtilo curię Frãciæ remitti ad eius iudicē puniēdus, vt Boet. in d. gl. in verbo, vñ ſi tales, & Io. Fab. in l. qđ ꝓmulgatis, C. de offic. pręfec. vrb. & hęc nota, qa quotidie accidűt.

B EREPTVS, & exēptus.) Eripiunt, & eximunt nõnulli per raptű cõprehenſos reos à manibus familiæ, ſcilicet ſeruiētiű, quo caſu tenentur ciuiliter, quo ad intereſſe priuatum actione in factum, in q̃tum actor ęſtimauerit per iuſiurandum ſuum, vt l. ſi per aliű, §. in eum, ff. ne quis eum, qui in ius vocat. eſt vi exi. & in ſingulos datur actio. Et nihilominus manet, qui exemptus eſt obligatus, nec liberant exemptum, quia pœnam ſuam ſoluunt, vt d. l. ſi per alium, §. hoc iudicium, & l. fiñ. ff. eodem, & l. iij. de exacto. tribu. lib. x. C. & l. ſed eximendi, ff. ne quis eű, & l. conſiliarios, C. de aſſeſſo. & domeſti. & glo. in §. pœnales, Inſti. de actio. Quo autem ad inter-

à manibus dicti Hugonis viatoris auxilio aliorum cerdonum Parisiensium contra dictam Dianam, & reliquos cóquerentes, & procuratorem fisci dictæ præposituræ iunctum: vt talibus criminationibus, postulationibus, petitionibus, intentionibus dictorum conquerétium & dicti procuratoris fisci, & quas contra eundem quilibet illorum proponere & intendere voluerit, iuri ster, per se respondeat dictis quæstionibus apud acta prolatis. Huius citationis Ioanne Titio, Thoma Sticho præposituræ viatoribus, & alijs testibus adhibitis.

Vltimo triũ dierũ peruulgata ex recitatione actuarij citatióe delatores aut corũ procurator & fisci postulant côtumaciam pronunciari absolutá, eremodiciúmq; contractum aduersus dictum Irum. Sed magister Antonius Galbula procurator dicti Iri iustá impediméti caussá adfert, affirmás illũ in lecto decũbenté in extremis laborare. Ad hæc sistit Simoné Demeá qui côfirmet, & iuret eũ tam graui æstuare febri, vt de salute omnes desperét: séq; ab Iro missum, vt excusaretur. Tunc iudex edicit côtractá esse côtumaciam cũ hac exceptione, si nó laboret, & valeat. Etenim indulget vt si doceatur de valetudine, circũducatur edictũ: quod editur à scriba ad hunc prope modum.

Vniuersis præsentes literas inspecturis &c. Notũ facimus, quòd anno Domini M.v^c.xl. die mensis Nouemb, nobis renũciauit Hugo Ascbus apparitor

esse publicũ, scilicet fisci eximẽs verberaẽ, & in exiliũ mittitur, vt l. si quis in hoc gen⁹, & auẽ. sed nouo iure, ibi posita, C. de episc. & cleric. Et C. de his, qui latro. vel alijs cri. reos occulta. l. j. & ij. Quòd si cœtum, & concursum fecisse dicãtur, quominus quis in iudicium pduceretur, leg. Iul. de vi priuata crimẽ cómiserit, vt l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & l. lege, ff. ad leg. Iul. de vi publie. cuius legis Iuliæ de vi priuat. pœna adẽptio est tertiæ partis bonorũ, vt l. tutoris, C. ad leg. Iul. de vi priuat. Est etiã amissio dignitatis, & famæ, vt l. j. ff. eodẽ, & glo. ĩ c. ij. extra de ord. cognit. pœna etiã legis Iuliæ de vi pub. est aquæ, & ignis interdictio, & deportatio, & omniũ bonorũ publicatio vt Insti. de pub. in dic. §. Itẽ lex Iul. Qñ autẽ quis arripit aliquẽ códẽnatum ad mortẽ, tenetur lege Iul. maiest. vt l. cuiusq;, ff. ad leg Iul. maiest. & l. addictos, C. de appel. & l. addictos, C. de episco. audient. & Bart. in l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & ample Paris de puteo in tract. de syndic. verbo. rectores, nu. 4. fo. cxvij. Quęro quid si delinquat, qui in ius vocat: quia nó debuit in ius vocare, quẽ vocauit, an delinquat qui eximit vocatũ in ius? dic q̃ nó, vt l. j. ff. ne quis eũ, qui in ius vocat. Nã cũ vterq; côtra edictũ faciat, & libert⁹ qui patronum vocat: & is qui patronũ vi exemit, deteriore tamẽ loco libertus est, qui in simili delicto petitoris partes sustinet. Eadẽ æquitas est in eo, qui alið, q̃ quo debuerat, in ius vocabatur. sed & fortius dicendũ est nó videri vi eximi eũ, cui sit ius ibi nó côueniri, cũ iudex sit sibi incompetẽs, vt l. ij. ff. ne quis eum qui &c. Si quis etiam illicite mandatur capi, potest se defendere, vbi officialis excedit modum in exequendo, & potest euadere manus familiæ. Nec dicitur in hoc resistere, sed defendere se, vt l. j. §. si ideo, ff. ne vis fiat ei, qui & c. & l. j. §. Offidius, ne quis eum, qui &c. Et potest reus conuocare amicos, & vicinos ad resistendum, vt l. prohibitũ, ff. de iure fisci, & l. contra, de executo. lib. xij. C. maxime vbi executio est irretractabilis, p d. l. j. §. fi. ff. ne quis eũ, &c. Et talis, cui infertur violentia potest clamare conuocatis amicis succurrite, succurrite, vt l. prætor ait, §. si quis aduentu, ff. vi bono. rapto. & Bart. in l. si quis in seruitute, in fi. ff. de furtis. Iudici etiam modum excedẽti, & inique agenti exequẽdo, & hoc si manifeste constet, resisti potest, vt l. de uotum, de meta. lib. xij. C. & glo. in d. l. prohibitum, vbi dicitur q̃ officialibus scilicet iudicib⁹ principis resistitur, si excedãt in suo officio, ad quod C. de appellat. l. quoniam, & C. quando liceat vnicuiq; sine iudic. l. j. ratio enim est, quia iudicis; & officij imperitia partibus obesse non debet, sic & ff. ad leg. aquil. l. qua actione. §. fiñ. & l. sequeñ. & ff. de offic. præsid. l. illicitas, §. sicut i. Pertinaciæ siquidem sui iudicis resistere libera cuilibet resistendi permittitur facultas, siue sit officialis subditus, vt l. omnes, de decurio. lib. x. C. siue priuatus, vt glo. ibidem, & d. l. prohibitum, & l. deuotum. Si vero iniuria possit reparari ciuili modo sine armis, non potest resisti iudici siue executori, vt Bartho. & C. in l. ab. executore. C. quorum appel. non recipiuntur. Et ideo nisi manifeste constet actum esse nullũ, in illo dubio obediendum est executori, vt ff. de iniur. l. nec magistratus. vnde iudex quando officiũ iuste exercet, nó potest sibi resisti, vt l. milites agrum, §. Irreuerẽs. ff. de re milita. Nam semp præsumiẽ, q̃ vigore

presentis iurisditionis die hesterno primo huius mẽsis trinũdino citatũ ad nostrum tribunal Andream Irum eum alloquẽdo, vt compareret, & caussam ore proprio diceret contra Antoniam Dianam, & alios accusatores & procuratorem fisci, & responderet criminibus, accusationibus aduersus eum, & eius correos ad postulationem dictorum accusatorum, & procuratoris fiscalis apud acta prolatis: vt in renunciatione dicti apparitoris, de qua nobis constitit, plenius continetur: & demũ agatur prout ratio iuris postulat. vltima triũ dierum magister Claudius Cantiuncula nomine, & vt procurator dictorum conquerẽtium, & dictus procurator fisci venerunt, & comparuerũt in iudicio coram nobis in foro dictæ præposituræ contra dictum Irum, qui nec venit, nec comparuit: eo per nos dictus ac pronunciatus contumax, vocatus tamen, & solenniter nominatus per nostrum apparitorem Ioãnem Harpium. Sed adfuit magister Antonius Galbula procurator præsenti in foro dicti Iri, qui nobis dictum irum in extremis laborare asseruit, misisséque Simonẽ Demeam, qui excusaret, ac præsens delato iuramento affirmaret dictum Irum sic morbo detineri, vt vix

officij faciat, l. prætor, §. si publicanus, ff. de vi bono. rapto. maxime quãdo facit ea, quæ sine iurisdictione exerceri nõ possunt, arg. l. pro herede, ff. de acquir. hæred. & glo. in d. l. omnes. Quando igitur rei, qui licitè mandantur capi, se defendunt, & in certamine occidũtur à familia, seu seruiẽtibus, ĩpunè occidũtur, nec tenẽtur occidẽtes, nec sup hoc debet recipi accusatio, vt l. si seru⁹, C. de his, qui ad Eccle. cõfug. & ibi Bart. Si tamẽ familia possit eos resistẽtes capere, sine vulnere, & cõmodè & sine offensa, nõ debet illos offendere: & si ostẽdat, tenetur, vt l. q̃admodũ, §. magistratus, ff. ad leg. aquil. & l. cõtinet, ff. qd metus cau. Quæro an credẽdũ sit nũcio asserẽti reum sibi exẽptũ fuisse? Dic q nõ, quia non est credendũ nũcio, si etiã referret citatũ dixisse se non vẽturũ, vel q citatus intulit illi iniuriã, vel q ereptus fuit à manibus eius, secũdum Ioan. And. in Spec. in titu. de cita. §. j. in princ. & mouetur hac ratione, q nũcio nõ credit nisi circa officiũ, quod versat circa citationẽ, & relationem citationis. Non ergo credendum illi in alijs, nec potest dici, q fuit annexa citationi, quia citatio valet, & est pfecta, q̃tũcunq; citatus nihil dixerit, & p hoc vide rex. singularẽ cum gl. in c. venerabilib⁹, §. secus de sentẽ. exco. lib. vj. & glo. quam sequitur Bart. in l. ex consensu, in fi. ff. de iudic. & Abb. Panor. in c. cũ parati, extra de appel. Debet ergo inquiri super ereptione, & exẽptiõe rei, priusq̃ nũcio credatur, vt l. si p aliũ, §. docere, ff. ne quis eũ qui ĩ ius &c. ibi aũt docere debet quis per hãc exẽptionẽ factũ quominus in ius produceretur. Cęterũ si nihilominus productus est, cessat pœna: quoniã verba cũ effectu sunt accipiẽda, vt d. l. §. docere. Vide plene de ista materia, vt breui finiã, p glo. & docto. in l. vt vim, ff. de instic. & iure, &, vt semel omnia cõprehẽdas, p D. Chasse. in cõsue. Burgũd. ĩ rub. des iustices, §. vij. in gl. de simple rescousse. Sed q̃a supra locuti sumus de pœna imponẽda ei, qui vi aliquẽ exemit à manibus familiæ, quæro quid si quis non exemit, sed tãtũ conat⁹ est vi eximere? qua pœna veniat plectẽdus ex illo conatu? videtur puniri debere eadẽ pœna, ac si exemisset reũ. nam in delictis punitur animus, licet nõ sequatur effectus, vt l. si quis nõ dicã rape, C. de episc. & cleric. & c. furtũ, xiiij. q. vj. & l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Iure autẽ municipali, & cõsuetudine regni Frãciæ regulariter nõ punitur animus, nisi sequatur effectus, & punitur homicidiũ subsecutũ, vt Bartho. in l. si in rixa, & d. l. j. §. diuus, ff. ad leg. Cornel. de sicar. quia pœnę psonales scilicet amissiones vitę & mẽbri, requirũt actũ cõsummatũ. Sed pœnę minores nõ requirũt delictũ cõsummatũ, sed inchoatũ, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, in verbis, pfecto flagitio punitur capite, impfecto deportatur, & Bal. in d. l. si quis nõ dicã rapere, inchoatur autẽ delictum statim q conatus transit in aliũ, id est in cõtumeliã alterius, & nõ ante, licet finalis effectus nõ sequatur: & hoc potest cõtingere dupliciter, primo per actũ remotũ à principali delicto, sicuti est insultus ad homicidiũ faciẽdũ: vel per actũ propinquũ, sicuti est vulnus. Actus ergo verbi, & actus facti remotus min⁹ punitur. Sed actus propinquus acri⁹ punitur, iudex tamẽ ibi ex officio mitigat pœnã, vt ff. de pœnis, l. si quis aliquid, §. nõdum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem, nec obstat l. Is qui cũ telo, C. ad leg. cor. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadẽ lege, nõ tamen eadem pœna ac si cõsummasset delictũ, vt not. Guill. de Cu. in d. l. si quis non dicã rapere. in leuioribus etiam delictis nõ punitur affectus, nisi sequatur effectus, l. j. §. fin. ff. quod quisq; iur. Sed illa regula nõ procedit in delictis in quibus lex solum affectũ cõsiderat secũdũ Bart. in l. generaliter, §. j. ff. de calũniat. & ita practicaui ĩ quodã processe criminali coram me moto inter procuratorẽ

de eius vita speretur:nec venire potuisse.Propterea contumacem illũ pronunciauimus, dictis accusatoribus & procuratori fisci id postulantibus cõtra dictum Irum, modo nõ laboret morbo,A & valeat.Datum anno& die,quibus supra . In cuius rei testimonium sigillum pręsentis iurisdictionis his pręsentibus duximus apponendum.

Sic signatum,

Nũc intermittetur dicti Iri criminatio donec redierit ad sanitatẽ,& planè confirmatus reualuerit, vbi tunc prehẽdi poterit,si sanus inueniatur, virtute dictæ contumaciæ, vel seipsum exhibebit,& carceres vltro subibit, vt se purget,& probet innocentem de sibi impositis criminibus:quod inferius suo ordine monstrabitur. Atq; resumetur vltimum edictum supra die lunæ 20. mẽs. Octob.1540.datum contra Bernardum Thrasonẽ,Claudiũ Caligulam legionarios,& nobilem Desiderium Anippum absentes, & contumaces de fiduciaria medicamentorum & alimentorum præbitione petita per dictos conquerentes:& vt de principali pro ratione iuris statuatur . datúrque iudicium litigantibus sub hac forma.

Subsidiariæ quantitatis,siue prouisionis adiudicatio.

Conspectis criminibus,& inquisitionibus ad postulationem Antoniæ,Dianæ viduæ defuncti Ioannis Pluti, tam suo nomine,q̃ vt corporum & bonorũ Iacobi,& Petri Plutorũ eius & dicti defuncti liberorum annis minorum administratricis, Augustini Pluti dictorum defuncti & relictæ annis maioris filij,Benedicti Crassi defuncti discreti

fiscalem fori episcopi conquerentẽ ex vna, & Ioãnẽ Ferrãt ex altera, eo q̃ idẽ Ferrant conatus fuisset eximere à manibus seruientiũ Guillermum courtoys reũ nostra ordinatiõe exhibendum, eundẽ Ferrant cõdẽnaui ad emẽdã bonorabilem faciẽdã in nostro pręrorio,& ĩ loco delicti, & in certã multã pecuniariã erga fiscũ:q appellauit, & tandem per arestum curiæ parlamẽti Parisijs sub data diei quintę Nouẽbris Anno domini millesimo quingentesimo,xxxiiij. iudicium meum fuit confirmatum.

A MODO non laboret morbo.) Exoniari potest absens per procuratorẽ, & allegari facere causam absentiæ in causa capitali, & se excusari facere de pœna contumaciæ:sed non à pœnis criminis,vt l.reos,&ibi Bal.C.de accus, & l.inter, ff.de publ.iudic.Et est satis abundéq; si cui vel in paucis amici labore cõsulatur, vt glo.in l.seruum,§. publicæ,ff.de procu.& l.tutori, C.de nego.gest.Et post excusationem propositã non poterit dari defectus contra excusatum,si infirmitate vel valetudine est detẽtus taliter,quòd nõ potest venire ad iudiciũ,sed oportet excusatorem duo iurare , scilicet quòd absens infirmatur , & quòd misit eum ad illum exoniandũ. Et tunc dabitur defectus salua exonia,seu excusatione. Et si exoniatus iterum adiornetur , tenetur iterũ affirmare iuramento medio excusationem propositam fore veram.Et ei creditur , nisi pars ꝓbet cõtrarium, quo probato contumacia suum plenum sortitur effectum, aliàs non valet contumacia:& pro his, quę dicta sunt faciunt c.cũ dilecti,§.expectãtibus,extra de dolo.&contu.& ea, quæ tangit Bart.in l.quęsitũ,ff.de re iudic.& Innoc. in c. querelã , extra de ꝓcur.& c. veniens, extra de accus.Bart.in l.pe.§.ad crimẽ,ff.de pub.iudic.nu. 16. & 58. nec valet sententia inde sequuta, quia reuocaretur , si probaretur iusta absentia,vt glo. in d.ca.cũ dilecti,extra de dolo & cõtumac.& extra de re iudi. c.cum Bertholdus,& ff.de damno infect.l. si finita,§. si forte.Nam ęgritudo ꝓrogat diem,& si tunc iudicatum sit,non videtur iudicatum,vt d.l.quæsitum,ff. de re iudi. Vbi etiam si ex causa probabili est absens non proceditur contra eũ diffinitiue,vt ext. de offic. deleg.c. cõsultationibus. Itẽ vbi absens impeditus est, impedimẽto publico,& necessario excusatur, & si nõ miserit exoniatorem , nec in pœnam incidit cũ effectu,vt not. in l.ij. §. si quis municipalis,ff. si quis cautio.Et sic omnis excusatio sua ęquitate nititur le.j.ff. de vaca.& excus.muner.Exoniatus autem videtur vsq; ad tempus, quo potuit venire , & habere accessũ ad iudicium,q̃ si non venerit reputatur contumax, vt Bar. not.in l.ex cõsensu,§.fi. ff. de appel.& in clemen.vnica,extra de dolo & contumac.& l. petitam, §. Item veniunt,ff.de petit.hęred. Quo probato contumacia suum plenum sortitur effectum,vt d. c. cum dilecti, §. expectantibus, extra de dolo,& contumac. In ciuilibus verò si secundo , vel pluries quis fuerit exoniatus,& adhuc duret impedimentum, potest compelli, vt constituat procuratorẽ, ne lis efficiatur,quasi lis immortalis , aliàs reputatur cõtumax,vt d.l.quæsitum, ff.de re Iudic.Exoniator ꝓ actore nõ admittitur,quia

viri magistri Petri Crassi, dum viueret in supremo senatu aduocati, eius fratris, & Mariæ Marthæ viduæ defuncti Iuliani Xenij, & Dionysij Daui famuli nuperdicti defuncti Crassi conquerentium, & procuratoris fisci subscribentis confectis aduersus Andream Irum, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulam domini nostri regis legionarios, & nobilem Desiderium Anippum absentes & cōtumaces: cōspecta etiam renūciatione chirurgi huiusce præpositurę iurati, & authorati super vulneribus, plagis, & morte secuta ex iisdem vulneribus in dictos defūctos illatis, & dictum Dauū: Atq; citatione solēni, absolutáq; edictis ritè succedentibus contumacia aduersus eosdem absentes pronunciata: consultis deniq; peritis, ac re diutius deliberata, & expensa. Nos interim, dum de principali discutitur, per modum prouisionis [A] condemnamus dictos contuma-

debet venire cum sacco paratus, vt l.j.ff.de diuers. & tēpor.præscipt. & ibi glo.& Bartho.ratio, quia debet mittere procuratorem, vt ibidem dicitur, & not. Cy. in l.j.C.de resti.milit. & eorum qui rei publi. causa ab fuer. Quæro an quis teneatur comparere coram iudice incompetenti citatus? rñ. aut est certum, q citat⁹ est de iurisdictione iudicis citātis, & tunc tenetur venire aliàs punitur, vt ff. si quis ius dicent. nō obtēp. l.j.in princ. Aut est certū, q non est de sua iurisdictione, imò funditus exēptus, tunc non tenetur venire aut cōparere, vt ff.de iurisd. omnium iudic. l. fi. Aut est dubium an sit eius iurisdictionis, tūc tenetur comparere, vel venire, vt hoc ipsum sciatur an eius sit iurisdictiōis, vt l.ij.ff.si quis in ius vocat. non ierit. Aut quis est exemptus, à iurisdictiōe ope exceptionis, vel sub potestatiua conditione, vel habet electionem iudicum, quia priuilegiat⁹, vt auē. habita, C.ne filius p pat. & l.ij.ff.de iudic. tunc etiam comparere tenetur allegaturus priuilegium suum, & declinatoriam fori, vt Bal.in l.hi qui ad ciuilia, C. de appell.& Bart.in l.fi.C.de constitut. princ. Nam tenebit iudicium, quo iudex pronunciabit se iudicem esse, vel nō esse, vt ff.de iudic. l. si quis ex aliena iurisdictione, & l.ij.§.sed & si dubitetur, ff. eodē. Et sic veritas de hoc inquiritur, vt ff.si quis cautio. l.si eum, in princ.& si sibi non opponatur, q nō sit iudex competens, cognoscet de facto principali. & tenebit illud iudicium ratione dubitationis, vt ff.ad municipal. l.de iure.j.resp.& ff. de lib.causa, l. ordinata, in fi.j.casus, & C.si contra ius vel vtilit.public.l.ij.& C.si aduersus rem indic.l.ij. vnde non potest dici non valelere sententia quasi à non suo iudice dicta, vt C.si à nō compet.iudic.l.fi. cū partium consensu iurisditio prorogata videatur, vt l.j.ff.de iudic.& glo.in l.ij.ff.si quis in ius vocat.non ierit, cum priuatorum consensus faciat iudicem eum qui iurisdictioni præest, l. priuatorum, C. de iurisd.omnium iudic. Vtrum exempti speciali priuilegio principis possunt puniri ab ordinario loci, si delinquant circa priuationem sui officij, aut priuilegij? Dic q generaliter nō possunt priuari suo priuilegio, nisi à principe. Sed per consequentiam delicti, si redderentur infames priuarentur à iure, vt l. iudices, de dignita.lib.xij.C. vide quę not.C.in auē. qua in prouincia, in fi.C. vbi de crimine agi oport.& ff.de his, qui notant.infa.l.ij §.miles, & Bal.in l.veteranus, C. quando prouocar.non est necess. Quæro etiam an in delictis quis priuilegiat⁹ possit declinare forum ordinarij iudicis? Dic q non. Nā etiā scholaris, qui maximo vtitur priuilegio, & qui alium de tribus iudicibus optare potest, vt d.auteñ. habita. ne filius p patr.C. nō posset priuilegium fori allegare, & declinatoriam petere, quia in delictis cessat omne priuilegiū, vt in auē. de mandat.princ. §.si quis autem, iuncta glo.3. colla. Quid autem si sit inquisitū contra scholarem per iudicem incompetentem aliū quàm ordinarium, & per eundem lata sententia contra clericum, à qua appellauit, an valeat sententia? Dic q non valet sententia propter iudiciarium ordinem non seruatum. Tamē iudex superior, ad quem est apellatū in vim notorietatis facti, quod per processum cōstitit, poterit de nouo punire scholarē de crimine, vt c. ad petitionem, extra de accusa. Et sic sententia, quę nulla est ipso in re, rata potest haberi à prīcipe, vel senatu, & hoc pter plenitudinem potestatis, quia ipse mutat substātiam rei, maxime vbi est ei facta fides delicti, vt glo.in d.c.ad petitionē, versic. facta fides, & C.de rei vxor.actio. Quando autem est locus pręuentioni inter iudices parem iurisdictionem habentes, docto. tangunt in l. si pluribus, ff. de leg.j. & Bal.in l.nullum, C.de testib. Quæ sint causæ, quæ excusent citatum à contumacia, vide late per Feli. in c. cū Bertholdus, col. viij. in princ. vbi ponit doctinam cum quinque fallentijs, vide Bolo.in le. quæsitum, ff.de re iudic.

A (PROVISIONIS.) Iudicanti, seu prosequēti delictum pro modo substantiæ personæ accusatę ęstimatione iudicis precium constituitur, vt l. lex cornelia, §. fi.ff.de iniur.& c.pe.§.fi.extra de accusa.& c.ex parte, eodem, & l.fi.C.de ordi.cognit. quia aduersari⁹ aduersario compellendus est in expensis prouidere contra se. vt glo.in d.c.ex parte, & arg.ff.de inoff.testa.l.si instituta, §.iij.& C.de carbo.edict.l. vltima, & 2. & istæ expensæ necessariæ tantum erunt, sine quibus causa explicari non potest, vt glo.in d.c. ex parte, & c. præ-

ces abſentes, & illorum quemlibet in ſolidum [B] in ducẽtarum librarum Pariſienſium ſummã erga ſingulos conquerentes, & ad dictam ſummam ſoluẽdam ſub pœna corporis, & pignoris, bonorúmq; omnium captione: quantum ſpectat ſiue ad dictas viduas, & hæredes defunctorum pro proſecutione pręſentis litis, ſiue ad dictum Dauium pro eadẽ proſecutione, & curatione vulnerum, modo tamen dicti conquerentes

terea, extra de offic. dele. & extra de dolo, c. fi. & ff. de iure delib. l. filius: & plura iura alleg. in glo. d. l. fi. C. de carb. edict. Hæ autem expenſę, ſiue prouiſio adiudicãtur cum ſummaria cauſæ cognitione, quæ fit per iudicem, ſine partium præſentia, vt ſpecul. in titul. de expẽſ. accuſa. &c. ver. & nota. allegat. in arg. c. ſuper hoc, extra de renunc. & glo. in d. l. fi. C. de carb. edict. quæ dicit ſufficere ſemiplenã ꝓbationẽ, & ſummatim procedere, & ꝓ hoc bonus tex. in l. uj. §. cauſæ, ff. eodẽ, de carbo. edict. Si quid verò ex publico erogatum ſit in ꝓſecutione ſceleris, reus ſuſpectus tenetur refundere, ſi ſit ſoluendo, vt l. Circenſium, de decurio. lib. x. C. vbi cauetur, l. grauitas ru afaciat neceſſitatem cõditionis vrgeri, vt quaſcũque pro his expenſas ciuitas prorogauerit, refundere protinus, ac repræſentare cogantur, &c. Si autem reus nõ reperiretur culpabilis ab initio, vbi eſſet aliq̃s inſtigãs, & delator ille, ad cuius commodum poteſt ſequi vindicta, tenetur exoluere onera, & expenſas proceſſus, vt l. cum ſępe, de erogar. milit. anno. lib. xij. C. ibi vel tali alia cauſa noſtro noĩe deputati ſunt, vel fuerint, ne per eorũ trãſlatiões circã annonarũ, vel capitũ eis præbendorũ erogationẽ publicis rationibus quædam læſio ingeratur: eandem rẽ de proprio perſonam, ſeu etiam perſonas, cui vel quibus deputati ſunt, vel fuerint, hæc modis oĩbus agnoſcere, & glo. ibidem in verbo, imputando, & ibi Barth. Si autem ex officio iudex inquirat, tunc ei imputandum, niſi probet: quia nullam annonam, ſiue ſtipendiũ conſequetur, vt in autẽ. de colla. §. ad hoc iubemus, coll. ix. ibi, ad hoc iubemus prouinciarum iudices, & officia eorum, ſi quando de ciuitate in ciuitatem veniunt: neq; angarijs, neq; deſcriptionibus, aut alijs expẽſis collatores grauare, ſed ex deputatis ſibi à fiſco annonis, ſcilicet ſalarijs, & ſtipendijs expenſas facere &c. Debet itaq; iudex optimus & purus vndiq; eſſe contentꝰ his quæ à fiſco dantur: ꝙ ſi quid præter ſpem acceſſerit, & inuentus fuerit non cuſtodiens iuſtam fidem venit expellendus, & alter in eius locum ſubrogetur, legem & iuſtitiam cum puris ſeruãs manibus, vt autẽ. de mand. princ. §. feſtinabis, coll. iij. Et ſi delictum concernat tantum rem publicam offenſam, & non perſonam priuatam, delator percipiet præmiũ à fiſco iudice ſtatuente, vt l. ij. C. Quib. ex cauſ. ſerui pro pręmio libert. accip. vbi dicitur, Qui monetarios adulterinam monetam clandeſtinis ſceleribus exercentes in publicũ detulerint, præmium à fiſco percipiant. Ille igitur ſolus, qui vltro ad accuſationem proſiluit, pręmio dignꝰ eſt: non autem is, qui cum accuſaretur, ipſe in alium detor ſit crimen: quia is ſolus videtur vindicaſſe, vel arguiſſe, qui ad hoc proſiluit vltro, vt l. iij. §. vtrum, ff. de ſenatuſc. ſilleia: & ſic differt ſpontaneus à coacto, vt l. qui cũ maior, §. ſi libertus, & §. ſi patris, & §. fi. ff. de bonis liber. Vbi autem res publica, & perſona priuata inueniuntur offenſæ ſimul, tunc victor à conuicto aduerſario precium reportabit, non ex ipſo facto, ſed aditione, & ſententia iudicis, vt l. j. C. quib. ex cauſ. ſerui pro pręm. liber. accip. iũcta glo. fi. in fi. ibi, & non puto reddi precium à fiſco cum domini negocium geſſerit. Sic de iure onera, & expenſæ iuſtitiæ primo debent fieri de bonis rei delati, ſi inueniatur ſuſpectꝰ de crimine, d. l. circẽſium, de decurio. lib. x. C. & l. lege cornelia, §. fi. ff. de iniu. Secundo de bonis eius, ad cuius vtilitatem vindicta petitur, d. l. cũ ſæpe, de eroga. milita. anno. lib. xij. C. Tertio de publico, vbi delator, & delatus non ſunt ſoluendo, vt l. lex cornelia, ff. de ſenatuſ. ſilleia. vbi dicitur, lege cornelia cauetur de præmio accuſatoris, qui requiſiuit, & renunciauit, eos ſeruos, qui ex ea familia ante quæſtionem fugerint: vt in ſingulos ſeruos quos conuicerat, quinque aureos ex bonis occiſi, aut ſi inde redigi ea quantitas non poſſit, ex publico accipiat. huic accedit ſtatutum domini noſtri regis Franciſci, publicatum anno domini milleſimo, xxxix. art. 161. prorumpens in hæc verba. *Et ſurplus des fraiz des procez crimineʒ ſe fera aux deſpens des parties ciuiles, ſi aulcunes ya, & ſauf a recouurir en fin de cauſe. Et ſil ny en a point, ou qu'elles ne le puiſſent notoirement porter, ſur les deniers de noʒ receptes ordinaires, comme deſſus.* Et ea videtur eſſe ratio, quia licet accuſatus cum accuſatore in gratiam redeat, tamẽ crimina ſemel audita, indiſcuſſa nullo modo præteriri debent, vt c. crimina, extra de colluſ. deteg. Nam intereſt rei publicę, ne crimina remaneãt impunita, l. ita vulneratus, ff. ad leg. aquil. Euidentia ſiquidem patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris, c. euidentia, extra de accuſ. Ita ꝙ etiam ſi nomen adiectum non ſit eius, in quẽ facta eſt iniuria, & tũc ſit difficilis probatio, vult tamen ſenatus publica quæſtione, ſcilicet querela, & accuſatione cuiuſlibet de populo rẽ vindicate, tunc criminaliter debet quis puniri, licet non appareat, ad cuius iniuriam factum fuerit delictum, l. Quod ſenatuſconſultum, ff. de iniur. & ff. ad leg. aquil. l. itẽ mela. §. ſed ſi ſeruũ plures, & d. l. ita vulneratus, & glo. in d. l. quod ſenatuſc.

B IN SOLIDVM.) Et ſi plures ſunt rei accuſati, tenẽtur in ſolidũ, vt l. item mela, §. ſed ſi ſeruũ plures, ff. ad leg. aquil. & hoc per incarcerationem, & detentionem ſuarum perſonarum. Nam quotienſcunq; aliqui ſunt condemnati pro maleficio, vel manifeſta offenſa, non debent priꝰ relaxari à carceribus, q̃ ſatiſfecerint, vt. xxiij. q. vlt. c. peſſimam, & c. ex parte, iuncta glo. in

satiſdent [C] de dicto precio reſtituendo, ſi ita fieri debere dictum fuerit in exitu litis. Et quod ad principale attinet, ne dicti cõtumaces, & abſentes citationis ignorãtiam cauſſari poſſint, indulgemus adhuc aliquot dies intra quos iterum præconio, [D] & ſono tubæ citabũtur [E] ter quaternis denis diebus, & quater ex abundanti. Et hanc noſtram ſententiam eſſe per actuarium noſtrũ, quẽ ad id committimus, legendam, pulicandam, & affigendã per ſingulos quaternos denos dies cõpitalib9 columnis, roſtris, locis, & plateis ad proclamatiões, pſcriptiões, & ſubhaſtatiões in noſtra præpoſitura faciẽdas ſolitis, & aſſuetis: quo palàm innoteſcat dictis contumacibus ſic abſentibus nomine domini noſtri principis, & noſtro. qui ſi nõ venerint in iudicium, & coram nobis cõparuerint dicto tempore pendente, nos eos, eorũmque bona omnia publicabimus, aut quiduis aliud ſtatuem9, prout iuſtius videbitur, per noſtram ſententiam, iudicium, & iure.

Pronunciatum in prætorio iudicialiter in præſentia dictorum conquerentium, aut eorum procuratorum: & in abſentia dictorum contumacium, die 18. Nouemb, Anno domini 1540. Sic ſignatum.

Formula edicti affigendi.

Vniuerſis præſentes literas inſpecturis Ioannes Callimachus legum magiſterij inſignitus in ſupremo ſenatu Pariſienſi aduocatus, vicarius præpoſiti &

verſic. cõtumacia, & c. ſequenti, extra de verbo. ſignifi. Hoc etiam in ciuilibus obſeruatur. Nam quotienſcunque quis eſt condemnatus ad factum, tenetur preciſe, & poteſt detineri in carcere, & in compedibus, donec ſatiſfecerit, vt l. ſtipulatio, §. ſiue, iuncta glo. in verbo, ſiue; ff. de noui oper. nunciat. & Bal. in l. eos, C. de execut. rei iudic. & l. ſed & hæ, §. præter, ff. de procur. & l. fidei cõmiſſum, §. fi. ff. de leg. iij. & hoc ne eludatur autoritas prætoris, vt glo. in d. l. fidei cõmiſſ. §. fi. Si suprad. prouiſio, ſiue expenſæ petentur ſimul pro medicamentis, & curatione vulnerum, & percuſſionum, recurret ad iudicium medicorum, qui relationẽ percuſſionum ſecerunt, vt Bartho. in l. ſi in rixa, ff. ad leg. cornel. de ſicar. & c. ſignificaſti, extra de homic. Et ſi plures medici non reperiãtur, ſtatur dicto vni9, vt in autẽ. de non alienand. §. quod autem, col. ij. & ibi nota cõſulendos, qui ſciũt, & l. ſemel, de re milita. lib. xij. C. & debet iudex computare mercedes medicis præſtitas, cæteráq; impendia, quæ in curatione facta ſunt aut facienda. Præterea operarum, quibus læſus caruit, aut caritur9 ẽ ob hoc, ꝙ eſt inutilis factus, l. cum liberi, ff. de his qui deiec. vel effud. & l. qua actione, ff. ad leg. aquil. & l. ex hac, ff. ſi quadrup. paup. feciſſ. dic. & cap. j. extra de iniur. Hoc etiã in diffinitiua obſeruari ſolet. Vtrum dicta prouiſio, ſiue ſumptus repetantur in diffinitiua. Dic ꝙ non, ſecundum glo. fi. in d. l. fi. C. de carb. edict. & ff. ſi mulier vẽt. nomine, l. j. §. intereſſe, vbi dicitur, ꝙ alimenta, quæ in ventrem ſunt erogata, non aliàs repetuntur, niſi per calumniam in poſſeſſionem venerit. Cæterum ſi res calumnia careret, nihil præſtabit mulier, quæ quaſi ſine cauſa alita eſt, & d. l. fi. C. de carb. edict. in his verbis, ſine inquietudine rebus vtatur interdum alienis.

C SATISDENT.) Cautio ſiue ſatiſdatio datur ab actore, de dicta prouiſione, aut ſumptibus reſtituendis in diffinitiua, ſi hoc dictum fuerit fieri debere, & hoc propter calumniã, vt l. j. iuncta glo. in verſi. impleta, C. de carb. edict. ff. de collat. bono. l. iij. §. emancipat9, & l. ſed & ſi is qui, §. an autẽ, ff. de carb. edict.

D PRAECONIO & ſono tubę.) Fit ergo vocatio, ſiue citatio per quattuor ædicta ad ſonũ tubę, cornu, vel cãpanæ, ſecundũ morem locorũ, vt not. glo. in l. ij. C. de decret. decur. lib. x. C. & facit quod not. glo. in l. j. C. quæ ſit longa cõſuet. & idem dicit Ang. de malef. in ver. qui iudex commiſit. nu. 3. de cõſuetudine vero Franciæ citãtur regulariter abſentes ſono tubæ: de conſuetudine autem, & ſtilo fori epiſcopi Pariſienſis citantur pedicta loco tubę, licet antiquitus fierent banna ſono tubæ, nomine epiſcopi, & regis, vt glo. in c. quod clericis, extra de foro compet.

E CITABVNTVR.) Iterũ, vbi rei citati ad tres breues dies non comparuerunt, in tribus diebus ex illa contumacia non veniũt cõdẽnandi, vt d. l. inter. ff. de pub. iudic. ſed iterũ ſũt citãdi & vocãdi p edicta. ſ. tres quater denas, & quartam ex abundanti, vt d. l. j. ver. præſides, iuncta glo. ff. de requi. reis. Ratio quare vocent̃ per edicta rei, ideo eſt, quia vox præconis paucis innoteſcit. vt ĩ autẽ. qua in prouincia, C. vbi de crimi. agi oporteat in gl. ibi præconia, & autẽ. at qui ſemel, C. quomodo & quando iudex. Ad peremptoriũ autem edictum de iure, & conſuetudine hoc ordine venitur, vt primo petatur poſt abſentiam aduerſarij edictum primum, mox ſecundum per interuallũ nõ minus decẽ dierum, & tertiũ: quibus propoſitis tunc

peremptorium impetret,quod inde hoc nomen sumpsit,q; perimeret disceptationẽ,hoc est,vltra non patietur aduersarium tergiuersari. In peremptorio autẽ communicatur iudex,qui edictum edit etiam diuersa parte cogniturum se,& pronunciaturum. Et post edictum peremptoriũ impetratum,cũ dies eius superuenerit,tunc absens iterũ, & quarto ex abundanti citari debet,& siue respõderit siue non, agetur causa, & pronunciabitur nõ vtiq; secundum præsentem, sed & interdum vel absens si bonã causam habuerit,vincet, vt l.ad peremptoriũ, cũ leg.sequeñ.ff. de iudic. Et licet de iure inter edicta sit interuallum decem dierum, de cõsuetudine tamen est interuallum xiiij. dierum,& in hoc est tantũ discrimen. Et quamuis iura hic allegata loquantur in ciuilibus,tamen eædem sunt dilationes in criminalibus sicut in ciuilibus, vt Bart.& glo.in d.l.inter accusatorẽ,ff.de publi.iudic. Quattuor ergo pponũtur edicta. Primũ dicitur admonitorium, vt in auẽ. de hæred.& falcid.§. quis autem non.coll.j. Secundum conuentionale. Tertiũ citatorium. Quartum peremptorium,quod comminatorium dicitur,vt glo.in d.l.ad peremptoriũ, & l.in peremptorio,ff. de iudic. Quæro autem vbi nam proponi,& affigi solent talia edicta? Dic q; de consuetudine solent affigi in quadriuijs ad cridas, & proclamata fieri solitis. De iure autem solebant fieri in quadam dealbatione in prætorio. Item fiebãt per voces pręconũ, sicut adhuc obseruat consuetudo Parisiensis ad sonũ tubę. Item per nuncium,vt in auẽ.de litigio.§.omnem, colla.viij.const.vij. Et talia edicta affigũtur in scriptis in præd. quadriuijs, Ideo q; vox præconis paucis innotescit: quia audientibus tantũ,& quibus hi dixerint. Sed edictum sic per multos dies positum omnibus liquet,vt in auẽ.qui semel,iũcta glo.C.quomodo & quãdo iudex. Et nota quòd antiquitus banna solebant Parisijs pclamari nomine episcopi,&regis,vt glo.in di.c. quod clericis, extra de foro compet. hodie autem secus. Sed quærebat glos.in d.auẽ. qui semel, quomodo totiens scribebantur talia edicta? & respondet q; abradebãtur primo scripta,vel scribebantur diuersis locis. Fiebant etiam alia generalia banna in eodem albo,vt ff.de iurisd.omnium iudic.l.si quis id.quod.vbi etiam dicitur,q; contra corrumpentem album propositũ,vel

custodis præpositurae &c. Notum facimus quòd ad diem lunæ 18.martis. 19. Mercurij 20.mensis Octobris anno dñi 1540.citati erãt trinis diebus ea lege,vt nisi cõparerẽt pręsentes,& se in iudicio sisterent, exularent à territorio dictæ ditionis,cõuicti essent crimine sibi imposito,eorúmq; bona omnia proscriberẽtur Bernardus Thraso,Claudius Caligula principis nostri legionarij,nobilis Desiderius Anippus nuper in vico sancti Martini Parisijs habitantes,per Mattheum Charonta dictæ præposituræ viatorem compellando Franciscum & Ioannem Normanos vicinos,quum dictorum absentium ædes clausas reperijsset pręsentibus Tirio Therbaldo, & Thoma Flauio,alijsq; testibus adhibitis,virtute certi rescripti nostri compellantis contra Antoniam Dianá viduam defuncti Ioahnis Pluti,tam suo

quod in albo pponitur datur actio popularis in quingentos aureos. Sed & in eos, qui inopia laborant corpus torquendum est,quod est generale in omni crimine publico vel etiam priuato, vt ff.de pœnis,l.j. §.fi.& C.de seruis fugit.l.quicunq;,§.quòd si, & ff.de mino.l. quòd si minor,§. si seruus, & ff.de in ius vocand.l. fi. Primitus ergo rei absentes requirendi sunt per adiornamentum ad tres breues dies,vt d.l.inter,ff.de pub. iudic.& l.tres denunciationes,C.quomodo & quãdo iudex. Secundo bona reorum annotantur,id est,ponũtur ad manum regis, vt d.l.j.& fi.ff.de requir.reis. Tertio requiruntur iterũ rei per edicta. nam præsides prouinciarum circa requirendos annotatos hoc facere debent, vt eos quos annotauerint, edictis adesse iubeant,vt possit innotescere eis,qui annotati sunt. Sed & literas ad magistratus,vbi rei consistunt,mittere debẽt, vt per eosdem magistratus possit innotescere requirẽdos reos esse annotatos,vt d.l.j.ibi præsides,&c.ff.de requir.reis. hæc glo.in d.l.j. Sed quæro,quando vniuersitas deliquit, quomodo citari debet, & puniri, an quilibet de vniuersitate debeat citari realiter,& exhiberi,siue capi, vel psonaliter citari,vel simpliciter,vel corpus vniuersitatis tantũ citari debeat? ad quod responderi potest,q; aut vniuersitas deliquit in reb⁹ & negocijs vniuersitatis,aut extra res, & negocia ipsius vniuersitatis.

Primo casu si deliquit in rebus vniuersitatis,sufficit requiri,& citari rectores vniuersitatis,vel maiorẽ partem,vel syndicum,vel præsidentes vniuersitatis,vt l. municipibus,ff.de condi.& demonst. Ibi itaq; iurabũt per quos municipij res geruntur,per quos etiam conditioni pareri potest,vbi glo.dicit,q; vbi rectores iurãt, vidẽtur omnes de vniuersitate iurare, & l.municipes, ff.ad municipales. Nã refertur ad vniuersos, quod publicè fit per maiorem partem,vt l.aliud,§. refertur,ff. de regul.iur.maior autem pars dicuntur duæ partes ex tribus,vt l.nulli,& l.seq.ff.quod cuiusq; vniuers.hodie autem loco municipũ habemus consiliarios, siue scabinos more nostro Gallico,prout etiam dicit glo. in l.sed si ex dolo,§.de dolo,in verbo, de dolo aũt decurionum,ff.de dolo. Et tales municipes scabini, siue consiliarij debent citari ad domum residentiæ eorum personaliter,non ad domos singulorum,secundũ Bar.

nomine,quàm vt corporum & bonorũ Iacobi & Petri Plutorum eius edicti defuncti filiorum annis minorum administratricem,Augustinũ Plutum dictorum defuncti & relictæ annis maiorem filium,Benedictum Crassum defũcti discreti viri magistri Chrysostomi Crassi dum viueret in supremo senatu aduocati fratrem, Mariam Martham viduam defuncti Iuliani Xenij, Dionysium Dauũ modo dicti defuncti Crassi seruum,& procuratorem regium nomine dicti regis iunctum eisdem respõsuri in iudicio super eo,quod per inquisitiones aduersus eosdem legis prescripto conceptas ad postulationem & supplicationem dictorum conquerentium dicti absentes arguũtur paucis ab hinc diebus occidisse dictos defunctos circa noctis horam 9.iuxta crucem Tirouceri:Et dictum Dauũm eadem vi vulne-

in l.fi.ff.q̃d cuiusq; vniuers.& Bal.in aut.sed cũ testatori,in j.coll.in fi.C.ad leg.falc. & idem Bal.in c.j.in vij. col.in verbo,an vniuersitas,de milit.vassal.qui cõtum. est in vs.feud.& in l.etiam,in iiij.coll.verbo,Item possunt facere suum procuratorem,in fi.C. de execut.rei iudic.& glo.in l.nõ potest, in verbo pone. inofficiali, & ibi Bart.ff. de regul.iur. Itaq; vbi duæ partes decurionũ affuerit,is quẽ decernũt ãnumerari põt,d.l. nulli,& l.seq.ff. q̃d cuiusq; vniuer.& ideo ĩ decurionib⁹, vel alijs vniuersitatibus, nihil refert vtrũ omnes ĩmutati sint,etiã si vniuersitas ad vnũ redijt,magis admittitur posse eum cõuenire, & conueniri:cum ius omniũ in vnum reciderit, & stet nomẽ vniuersitatis,d. l.sicut,§.in decurionib⁹,ff. quod cuiusq; vniuers. Sed vbi plures affuerint decuriones , quod maior pars eorum,qui præsunt vniuersitati facit,ipsa vniuersitas facere videtur : quia loco vniuersitatis habentur, d. l.nulli,& l.municeps, & l. quod maior,ff.ad municipal.quod etiam habet locum in electione,& in contractibus,& etiam in commissione pœnæ:si veniant contra contractum pœnalem,vel etiam vadant, vel delinquãt,vt C.de sacrosanct.eccle.l.iubemus nullam, ideo sic fingit l.aliud,§.refertur,ff.de regul.iur. ratio est,quia non possunt facile omnes consentire, vt ff. de libert.vniuer.l.j.& ff.de acquir.possess.l.j.in fi.cum difficultate autẽ consentire possunt,vt ff.de offic.questo. l.j.& ff.quod metus caus.l.metũ,§. animaduertendum vbi cauetur,q̃ siue sit singularis persona ea,quæ metũ intulit,vel populus,vel curia decurionum , scilicet vel collegiũ,vel corpus edicto quod metus causa loc⁹ erit, vbi glo.etiam dicit , q̃ si vniuersitas potest committere metum,ergo & dolum. Nam eum,qui metum intulit,de dolo teneri certum est:& concurrit actio,q̃d metus causa cum actione de dolo: sed vna tollitur per alteram,vt l.si cum exceptione,§. eum, ff. quod met. caus. Committunt ergo dolum,qui regunt vniuersitatem,quibus & talia videntur esse mandata,vt glo.in §. animaduertẽdum,& ff. de vi,& vi arma.l.si vi me,vbi si quis vi me deiecerit nomine municipum in municipes mihi interdictũ erit,si quid ad eos peruenit,vbi cauetur per glo.ibidem,in verbo,ad eos. q̃ si municipes ratam habuerint illam deiectionem,tunc tenẽtur in solidum. Nam quotiens verus procurator deiecerit, cũ

vtrolibet eorum,id est,siue cum dño,siue cum procuratore,agi potest,& alterius nomine alterũ eximitur, scilicet liberatur:si tamen ab altero illorũ litis æstimatio fuerit prestita:non enim excusatus est, qui iussu alterius deiecit,non magis q̃ qui iussu alicuius occidit,vt l.j.§.quotiens,ff.de vi & vi arma.Si autem municipes ratam non habuerint deiectionem: tunc non tenent interdicto directo de vi,& vi armat.vt l.cum à te, ff. de vi,& vi armat. vtili tamen tenentur in quantum ad eos peruenit,vt l.j.§.si filiusfamilias , & §. si quis tamen,ff.eodem.& glo. in d.l.si vi me. Si quid igitur peruenit ad eos municipes ex dolo eorũ, qui res eorũ administrant datur actio vtilis de dolo ĩ municipes nõ habentes ratũ,vt l.sed si ex dolo,§.sed an in municipes,ĩ fi.ff. de dolo.de dolo aũt decurionũ loco,quorũ habem⁹ hodie cõsiliarios, siue scabinos,in ipsos decuriones,siue consiliarios dabitur actio de dolo.Nã rectores eorũ de proprio dolo tenebuntur,d.l.sed si ex dolo.§.de dolo,iuncta glo. in verbo, de dolo autẽ decurionũ. Similiter si quid ex dolo procuratoris ad dominum peruenit , datur in dominum actio vtilis de dolo,inquantum ad eum peruenit:procurator vero ex suo proprio dolo procul dubio tenebitur,nisi domin⁹ ratum habeat.Ideo in hac actione designari oportet cuius dolo factum sit,quis in metu nõ sit necesse, d.l. sed si ex dolo,§.pe.& fi.Itẽ exigit pretor,vt cõprehendat,quod dolo malo factũ sit. Scire enim debet actor in qua re circunscriptus sit,nec in tanto crimine vagari oportet,l.Item exigit,ff.de dolo.Vniuersitas igitur non tenetur de dolo officialiũ nisi ratũ habeat,quia nõ videtur mãdasse officiali,vt delinquat,vt l.si procurator, ff.de cõdit.indeb.& eo casu officialis citatur,siue cõuenitur.Nec obstat,l.iubem⁹ nullam nauem, C.de sacrosanct.eccle.quia ibi officialis negligit nõ faciendo aliquid.Si tamen vniuersitas ratum haberet, id quod dolo factũ est per procuratorẽ,teneretur de dolo procuratoris,siue officialis insolidũ,vt sæpe alleg.l.sed si ex dolo,§.de dolo,& l.j.§.deiecisse,ff.de vi, & vi arma.& latius Cy.in d.l.iubemus nullam.Et eo casu debet citari vniuersitas,siue conueniri,cũ designatur,cuius dolo factũ sit,d.l.sed si ex dolo,§.pe.&.fi.Quando autẽ vniuersitas ipsa delinquit extra res,& negocia vniuersitatis tunc debet citari,siue euocari per tubam vel cam-

rasse: quibus diebus supra memoratis, & in quolibet illorum magister Claudius Cantiuncula in dicta nostra sede procurator dictorum conquerentium, & dictus fiscalis procurator nomine, quo supra venerunt in ius, & legitime coram nobis comparuerunt aduersus dictos absentes cõtumaces citatos, qui licet dictæ essent pœnæ, nec venerunt, nec comparuerunt ipsi, aut quisquam alius pro ipsis: sed per tres dies ĩ actuarij nomenclatione abunde vocati, & expectati pro more, defuerunt. Cæterũ ne eiusmodi citati absentes vllam possint ignorantiæ prætexere caussam,

panam voce præconia edicto solenniter facto, & in albo propsito itavt possit in eius noticiam peruenire, vt l. j. §. Item cũ ex edicto pe remptorio, ff. quę senteñ. siue appell. rescind. & glo. in l. aliud, §. refertur, ff. de regul. iur. & Innoc. in c. humilis, extra de maio. & obed. & glo. in l. j. §. moniti, & §. q̃ si nemo, in verbo syndicum, vbi etiam ponit differẽtiam inter syndicũ, œconomum, & actorem, ff. qđ cuiusq; vniuers. no. & l. si hac lege, §. qui manumittitur, & §. fi. ff. de in iur vocand. & quod not. in l. non potest, ff. de regul. iur. Itaque omnes de vniuersitate citandi sunt, vt glo. in §. sportularum in verbo, contingat, i auš. de sãct. episc. vt plerunq; fieri mandaui, cum in forestarũ reformationis genere agerem circa cõmunitates villarũ, siue rurũ docturas de vsu nemoris, & pascuorũ prætenso iuxta iura superius alleg. & c. in causis extra de electione, ibi sequenti die campanam pulsari fecerunt, sicut moris est ad capitulum congregandum, iuncta glo. ibidẽ. Et licet nõ omnes veniant, videntur tamen omnes facere, quod faciunt qui venerunt, si modo duæ partes veniant, & maior pars illarum duarum partiũ consentiat, d. l. nulli, ff. quod cuiusq; vniuers. no. vbi cauetur, q̃ nulli permittitur nomine ciuitatis, vel curiæ experiri, nisi ei, qui ex lege permittitur, aut lege cessante ordo dedit, cum duæ partes adessent, aut amplius, q̃ duæ. Ea autem vniuersitas criminaliter accusata tenetur respondere per syndicum, vt l. fi. §. vt autẽ, in fi. de re milita. lib. xij. C. ibi syndico videlicet prout consuetudo deposcit, legibúsq; cautũ est ordinando, & d. l. nulli, & l. seq. ff. quod cuiusq;. no. vel cõtra eã agar. Quod ego delegatus principis, cũ in forestæ Aurelianensis reformatione versarer, fieri pręcepi monasterijs, capitulis, & collegijs sancti Ematcij, sancti Sanxonis, sancti Lupi, fratribus, sororibus, & regentibus hospitalis domus dei Aurelianen. & plerisq; alijs, vt cuiuslibet capituli syndicum super pretenso vsu in nemore perceptione eiusdem, & modo vtendi interrogare valerẽ, nec non extraordinarie agendo eisdẽ possem cõmittere, & confrontare testes in informationibus examinatos super abusu, & delictis in perceptione vsus prædicti in prętacto nemore per fiscum prætensis. Et vbi vniuersitas non habet syndicũ, tenetur, & cogitur creare, vt tex. in l. ergo, §. creditoribus, ff. de fideicom. miss. libert. Bart. in l. solent, in fi. ff. de aliment. & ciba. leg. & l. j. ff. de curat. bonis dand. & ff. de administ. tut. l. iij. §. sed non erit. Et si citata, vniuersitas non comparet, nec defendatur per syndicum, quia forte nõ vult creare, obseruabitur quod legitur ff. Si quis in ius vocat. non ierit, & tunc si quid habeat cõmune, possidebitur ex primo decreto, & si admoniti non excitent ad sui defensionẽ, pretor faciet vendi bona cõmunia illius vniuersitatis, vænirę́q; bona se iussurũ proconsul dicet. vt l. j. §. quod si nemo, iuncta glo. ibidem, ff. quod cuiusq; vniuersit. no. & C. de bonis auct. iudic. possid. l. cum pponas, & ff. ex quib. caus. maio. l. ait prætor, §. hæc sunt autem, & l. ergo, ff. eodẽ. & ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. fulcinius, §. j. Si verò vniuersitas cõdem nata nõ habet crumenam cõmunẽ, tunc cogetur imponere collectam, d. l. j. §. quod si nemo, ff. quod cuiusq; vniuers. vbi cauetur p glo. in verbo, proconsul, q̃ si vniuersitas nihil habeat cõmune, cõpelletur facere collectã, vt aliquid habeat cõmune. Nã qui potest facere, vt possit cõditioni parere, iam posse videtur, vt l. qui potest, ff. de regul. iur. Si autẽ illi de vniuersitate nolunt collectã imponere, iudex poterit imponere ipsis primo vocatis, vt l. fi. C. de munerib. patri. lib. x. ibi, pręsidibus significamus, vt omnes possessores, ceterósq; sciant conueniri debere: quandoquidẽ ea patrimonij munera esse cõstet, &c. Et poterit idẽ iudex imponere onus exigendæ collectæ alicui, vel aliquib9 de vniuersitate intra certum tempus, quo elapso exactor, ... exactores poterunt conueniri, & capi, vt l. j. circa princ. ff. de munerib. & one. ibi, decem primatus, ab ipsis enim primatibus periculo ipsorũ primariũ exactiones solenniũ functionũ celebrentur. Et glo. ibidẽ dicit, q̃ si non bene exigant, subibunt in se periculũ, ipsi vero exigent ab alijs de vniuersitate, & etiã à se per solidum, & libram scilicet, secundũ facultatẽ patrimonij. Tutius tamẽ agendo, prout practicari solet, iudex secundum taxationẽ singulorũ, qui reperiuntur in rotulis exactorũ, siue collectorum publicarũ functionum, siue taliarum, debet imponere collectam per solidũ, & libram. Quòd si quis ex his, quibus est imposita collecta nõ reperitur soluendo, alij de vniuersitate soluãt per solidum, & librã, vt l. j. C. de omni agr. desert. lib. xj. ibi, vt si constiterit ad suscipiendas easdẽ possessiones ordines minus idoneos esse, eorundẽ agrorũ onera, possessionibus, & territorijs diuidãtur accepta. Sed videtur, quãdo vniuersitas est cõdemnata ex delicto, q̃ collecta debet imponi per capita, & non per solidũ, & libram: quia vniuscuiusq; par delictum est, ergo p capita, vt l. si quemq̃, C. de episc. & cleric. Nam vniuersitas condẽnata pro maleficio, quilibet de villa videtur teneri in solidum, vt l. si quis id quod, §. fi. & §. seq. ff. de

edicimus illos iterũ voce præconis, ac ſono tubæ ter quaternis denis diebus, & quater ex abũdáti vocandos: Et hoc noſtrum edictum eſſe legendum, publicandum, affigendum ſingulis quaternis denis per noſtrum actuariũ, quem ad id committimus locis ad proclamationes, proſcriptiones, in dicta præpoſituta deſtinatis, debitè admonentes, ac palàm faciẽtes ex parte domini noſtri regis, & noſtra dictis abſentibus: quòd niſi in ius venerint, & coram nobis pręſtituto tempore comparuerint, proſcriptos illos cũ omnibus bonis, aut ſi quid

iuriſd. omnium iudic. in contrariũ videtur imponi debere collecta pro quantitate patrimonij, facit. l. j. de muner. patri. lib. x. & l. fi. de naufrag. lib. xij. C. idem videtur tenere Specul. in titul. de rapto. §. ſed pone vniuerſitas, quia vno ſoluẽte alij liberantur, quãdo ex delicto alterius tenẽtur, vt l. ex maleficijs, §. is quoq;, ff. de actio. & oblig. & Bar. in l. ne quid, ff. de incend. rui. & naufra. ideo punita vniuerſitate, nõ videntur poſſe puniri aliqui homines ſingulares de vniuerſitate, quia ſecũdũ hoc, de delicto eiuſdẽ hominis bis quęreretur. Dicendũ eſt præterea ſub hoc temperamento, ꝙ quædã ſunt delicta, quę dicuntur fieri per vniuerſitatem, vt quando eſt inſtigatrix, & factrix, & in illis ſola vniuerſitas poteſt puniri, vt l. j. §. incidit, ff. ad turpil. & l. hæc verba, ff. ad l. Iul. de adul. Sed in delictis quæ non fiunt proprie per vniuerſitatẽ, diuerſum erit omnino: quia facientes punientur de delicto, vt d. l. ſi quis id quod, §. fi. & l. ſeq. ff. de iuriſd. omniũ iudic. punietur etiam vniuerſitas ſi factum curarit, vel ratũ habuerit, vt Cy. in d. l. iubemus nullam, C. de ſacro ſanct. eccle. & ſæpe alleg. l. ſed ſi ex dolo, §. j. ff. de dolo, & l. j. §. deieciſſe, ff. de vi, & vi armat. & Innoc. in c. grauẽ, extra de ſenten. exco. Aduertendũ eſt igitur, ꝙ quædã ſunt delicta, quæ tantũ poſſunt fieri per ipſam vniuerſitatẽ, vt faciendo ſtatuta, dando iuriſdictionẽ, imponendo collectas, & ſimilia, iſto caſu poteſt vniuerſitas delinquere, vt in auẽ. itẽ nulla cõmunitas, C. de epiſco. & cleric. ibi, ꝙ ſi fecerint, & requiſiti ab eccleſia, vel imperio emendare contẽpſerint, triplũ refundant nihilominus banno imperiali ſobiaceant, quod abſq; ſatiſfactione debita nullatenus remittatur, & C. de ſacroſan. eccle. auẽ. caſſa, & de ſtatu. contra libert. eccle. in prin. §. Itẽ nulla cõmunitas, in vſib. feudo. nec poteſt dici ꝙ aliquis priuatus hoc faciat: ſed hoc facit ipſa vniuerſitas, in qua eſt illud ius, vt l. oẽs populi, ff. de iuſtic. & iur. ibi, nam quod quiſq; populus ipſe ſibi ius cõſtituit, id ipſius ꝓprium ciuitatis eſt, vocatúrq; ius ciuile, quaſi ius propriũ ipſius ciuitatis, vt l. fi. C. de iuriſd. omniũ iudic. Item poteſtatẽ, ſiue tribunũ, aut decuriones ſibi eligere poteſt, vnde cũ plebs à patribus ſeceſſiſſet anno ferè ſeptimodecimo poſt exactos reges, tribunos ſibi in monte ſacro creauit, qui eſſent plebeij magiſtratus. dicti tribuni, ꝙ tunc in tres partes populus diuiſus eſſet, & ex ſingulis ſinguli creabantur, vt l. ij. §. eiſdem temporibus, ff. de orig. iur.

1. Quædam autẽ ſunt delicta, quæ non reſpiciunt iſta iura reſidentia apud vniuerſitatẽ, vt cõmittere homicidium, vel facere violentiã, & ſimilia, & tunc vniuerſitas non poteſt hoc facere proprie: quĩ iſta requirunt perſonã verã, d. l. ſed ſi ex dolo, §. j. ff. de dolo, ſed dicitur cõmitti improprie per alios regentes vniuerſitatẽ, ſeu alios, quibus ciuitas cõmiſit vigore ſtatuti, vt l. j. §. fi. ff. de acquir. poſſeſſ. ibi, municipes per ſe nihil poſſidere poſſunt, quia vniuerſi conſentire non poſſunt: forum aũt, aut baſilicã, hiſq; ſimilia, municipes nõ poſſidẽt, ſed promiſcue his vtũtur. Nec quod vniuerſitati debetur, ſingulis debetur: nec quod debet vniuerſitas, ſinguli debent, vt l. ſicut, §. ſi quid, ff. quod cuiuſque vniuerſ. no. poſſunt autem municipes poſſidere per liberã perſonam, l. ſed hoc iure, ff. de acquir. poſſ. & l. j. ff. de libert. vniuerſ. & ita poteſt intelligi l. metũ, §. animaduertẽdum, cũ ſua glo. ff. quod met. cauſ. & l. aliud, §. refertur, iũcta glo. ff. de regul. iur.

Sed videtur ꝙ vniuerſitas non poſſit delinquere, quia vniuerſitas eſt nomẽ iuris, quod nõ habet animũ, neq; intellectum: ergo nõ poteſt delinquere, vt l. j. §. j. ff. ſi quand. paup. feciſſ. dic. & l. infans, ff. ad leg. cor. de ſicar. & idem videtur tenere Innoc. in c. grauem, extra de ſenten. exco. Et aliud eſt vniuerſitas, ꝗ perſonæ, quæ faciunt vniuerſitatẽ, vt l. mortuo, ff. de fideiuſſo. ibi, quia hęreditas perſonę defuncti vice fungitur, ſicuti municipiũ, & curia, & ſocietas, & l. cũ hæreditas vicem dñi ſuſtineat, C. depoſit. & Inſti. de ſtipul. ſeruo. §. j. ibi, ſed hæreditas in pleriſq; perſonæ defuncti vicem ſuſtinet: quod apparet, quia mortuis omnibus de populo, & alijs ſubrogatis, idẽ eſt populus, vt l. proponebat, ff. de iudic. ibi, & populum eundẽ hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuiſſet, cũ ex illis nemo viueret nunc: neq; in hoc ſolum euenire, vt partibꝰ cõmunitatis eadẽ res eſſe exiſtimaretur, ſed & in multis cæteris rebus. Nam & legionẽ eandẽ haberi ex qua multi deceſſiſſent, quorum in locum alij ſubiecti eſſent, & l. ſi grege, ff. de leg. j. vbi grex mutatꝰ particulariter idẽ eſt grex. Ideo ꝙ vniuerſitas non poſſit delinquere ſatis aperte videtur conſtare. Nã in municipes non poteſt dari actio ex ſuo dolo. quid enim municipes dolo facere poſſunt? d. l. ſed ſi ex dolo, §. ſed an ĩ municipes, ff. de dolo. Nil enim facilè facere poſſunt, cũ nec facile cõſentire poſſint, vt ff. de arbit. l. Itẽ ſi vnus, §. principaliter, ibi propter naturalẽ hominum ad diſſentiendum facilitatem, iuncta glo. in verbo, facilitatem, & l. j. ff. de lib. vniuerſit. In contrarium videtur ꝙ vniuerſitas nihil aliud ſit ꝗ homines vniuerſitatis, vt not. in l. ſicut. §. j. iuncta glo. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. no. & l. j. in fi. & l. fi. ff. de colleg. illic. & hoc tenent omnes philoſophi, & canoniſtæ, qui dicunt ꝙ totum non differt realiter

à suis partibus. dicendum tamẽ hoc esse verum, si loquamur vere, & proprie. Nam nil aliud est vniuersitas scholarium, quàm scholares: sed improprie secundum fictionem iuris secus est. Nam ius fingit aliud quàm est, vt l. voica, in princ. C. de rei vxo. actio. fingit natum, quod nõ est, vt ff. de statu, l. qui in vtero: fingit non esse natum, quod est natum, vt ff. de lib. & post. l. titius testamẽtum, §. lucius, fingit viuere, quod non viuit, vt insti. de excusa. tuto. §. defuncti autem: fingit non conceptum eum, qui mortuus nascitur, vt ff. de verbo. signific l. q mortui. Et ideo licet vniuersitas nil aliud sit, nisi singuli hoĩes, qui ibi sunt. Si tamen oẽs, siue quilibet de vniuersitate tibi intulerit iniuriam, nihilominus non poteris agere contra vniuersitatem, sed contra singulos: quia noo vt vniuersitas, scilicet consilio habito, & campana sonata, vel aliàs eis conuocatis fecisset, sed quilibet suo motu, prout dicit glo. in dicta, l. sicut, §. j. io verbo, non debetur, vnde nõ posset fieri inquisitio cõtra vniuersitatẽ, sed contra illos homines singulares, qui hoc fecerũt. Hinc quod plus est, si omnes homines de vniuersitate irent ad committendum homicidiũ leuato vexillo, & pulsata campana, oon videtur teneri vniuersitas, sed tantum singuli, & qui eleuauerunt vexillum, & pulsauerunt campanam, tanquam incitatores personarum, vt C. de seditio. per totum titul. & ita videtur intelligi glo. in dicta l. metum, §. animaduertẽdum, ff. quod met. caus. nisi vniuersitas hoc ratum haberet, quia tuoc posset teneri in solidum, dicta l. sed si ex dolo. §. j. ff. de dolo, & l. j. §. deiecisse, ff. de vi, & vi armat. vel nisi vniuersitas deliberato proposito, & coosilio hoc fecisset. Nam vbi communi consilio plurium factum est quid, licet vel cum vno, vel cum singulis experiri. Opus enim quod à pluribus pro iodiuiso factum est, singulos in solidum obligat. Si tamen proprio quis eorum fecerit coosilio, cum omnibus potest agi scilicet in solidum. Itaque alter conuentus alterum nõ liberabit, quinimo perceptio, ab altero oon liberabit alterũ hoc casu, quando proprio consilio fecerunt: & pro hoc videtur tex. for. in l. semper, §. ij. ff. quod vi aut clam: quia videntur omnes facere, quod consilium facit, vt glo. in d. l. sed si ex dolo, §. sed an in municipes, in verbo. facere possunt, ff. de dolo, & dolo etiam malo factum esse dicitur, quãdo præcedẽte cõsilio ad hoc ipsum quis homines collegit armatos, vt damnum daret, bonáve raperet. Siue igitur ipse, qui cogat homines, siue ab alio coactis, vtitur ad rapiendum, dolo malo facere videtur, l. ij. §. dolo aũt malo, ff. vi bono. rapt. Si igitur vniuersitas potest delinquere, ergo potest puniri: sed alterabitur, & minuetur pœna, quia si omoes homines huius ciuitatis, vel maior pars hominum delinquit, propter multitudinem delinquentium minuetur pœna. Nam detrahendum est seueritati, vbi strages multorum hominum iacet, vt glo. in l. aut facta, §. non nunquam ff. de pœnis, & ar. ff. ad leg. cor. de sicar. l. qui cædem.

aliud iustius fuerit, prouunciabimus. In cuius rei testimonium sigill. dictæ præpo. his præsentibus curauimus appositum iri. Actum die 28. Nouembris, 1540. Sic signatum.

Executio huius edicti fit per dictum Actuarium, & Stentorem Gallum præ

Si autem delictum est commissum à multis, & hoc constat, & tunc propter multitudinem delinquentium minuetur pœna: aut nõ est commissum, sed est dubiũ, ne committatur propter multas personas aptas ad hoc, tũc exaggerabitur pœna. vt d. l. aut facta, §. non nunquã, ff. de pœnis. Et ita tenet Cinus in l. si quis in tantam, in vlt. quæst. C. vnde vi. Innoc. tamen in c. dilectus, extra de Symo. tenet q vniuersitas non potest puniri criminaliter, sed potest conueniri ciuiliter: & idem Innoc. io c. grauem, extra de sent. exco: licet videatur esse casus contrarius in §. si quis vero ausu temerario, de pac. tenend. & iur. fir. in vsib. feud. ibi, si ciuitas est pœna centum librarum auri cameræ nostræ inferenda puniatur: oppidum vero triginta libris auri multetur, &c. vbi glo. dicit q maiores puniuntur maiori pœna, quàm minores scilicet pecuniariter, vt in preall. §. si quis verò, & l. presbyteri, §. si forte, C. de episc. & cleric. ibi molto magis etenim digni sunt pœna, quibus cum plurimum honoris per nostram iussionẽ delatum est, si in occulto inueniantur crimine. Corporaliter autem minori pœna debent puniri maiores, quàm minores. l. qui cædem, ff. ad l. cornel. de sicar. & l. nemo clericus, C. de summa trini. & fid. catho. & glo. in d. §. si quis vero, in verbo centum. aliter enim ex hisdem facinoribus puniuntur serui, quàm liberi d. l. aut facta, §. persona dupliciter spectatur, ff. de pœnis, nisi tumultus aliter sedari non possit: quia tunc puniendi sũt iudicio populi, vt d. l. qui cædẽ, iuncta glo. ibidem.

Quare autem vniuersitas non possit puniri criminaliter secũdum Innoc. in d. c. dilectus, ista est ratio: quia si puniretur criminaliter, per consequens pupilli, & infantes, qui ooo consenserunt, quod esset iniquum. Præterea cum mortuis omnibus hominibus, & alijs subrogatis eadem sit vniuersitas, ergo illi qui postea nascerentur punirẽtur, quod esset absurdum, vt idem Inno. in d. c. grauem.

Ciuiliter vero noo est dubium, quòd vniuersitas pro delicts possit conueniri in eo, quod ad eam peruenit, vt d. l. metũ. §. animaduertendum, ff. de eo, quod met. caus. & l. sed, & si ex dolo., §. j. ff. de dolo.

Sunt siquidem delicta quædam, propter quæ filius punitur propter patrem, vt in crimine legis Iuliæ maiestatis, vt l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. & in crimine hæreseos, vt c. statutũ, de hæretic. lib. vj. & c. felicis, de pœnis, lib. vj. Tũc isto casu vniuersitas potest puniri criminaliter, vt factum fuit de Carthagine, quæ passa est aratrum &, vt ff. quib. mod. vsufruc. amitt. l. si vsufructus. la. j. iuncta glo. & in istis cessant rationes Innoc. vbi possunt puniri paruuli propter maiores, & descendentes propter ciuitates suas, & ita Henricus

e.j.

Imperator damnauit ciuitatem Brixiæ subijciendam aratro, quam pœnã ex misericordia demũ relaxauit. Itidem Bonifacius papa, propter delictũ quorũdã templariorũ totũ collegiũ ipsorum destruxit. Et ita hoc anno millesimo quingentesimo quadragesimo, veneris vltima Aprilis contigit iudicatũ per Carolũ imperatorem contra & aduersus Gandauũ ciuitatem in Flãdria, cuius incolas, & municipes omnibus priuilegijs, libertatibus, & iurisditiõe priuauit, eosdémq; togis partim lugubribus induendos & capitibus nudandos noxam honorabiliter, & vtiliter emendare censuit, rebus omnibus cõmunibus fisco additis adiecta multa maxima, quod transcriptum iudicatum per legi.

conem, & lictorem dictæ præpositurae 14. die post edictũ prima proclamatiõe ad hunc modum,

Die xij, Ianuarij anno domini 1540.

Renunciatum per nos Cn. Flauium actuarium, & tabellionem, & Stentoré

Quædam sunt delicta, in quibus filius non punitur, propter patrem, vt in casibus, in quibus supra dictum est vniuersitatẽ posse delinquere, & tunc punietur vniuersitas: sed in modis puniendi est differentia. Nam si pœna cadat in vniuersitatem, & non in singulos de vniuersitate: vt si debet publicari quædam res de vniuersitate, ipsa vniuersitas punietur, d.l. iubemus nullã nauem, C. de sacrosanct. eccle.

Sed si esset talis pœna, quę æque caderet in vniuersitatem, & in singulos, vt est pœna pecuniaria, tũc siquidem est collegiũ, vt collegiũ priorũ, qui sunt numero decẽ, vel similiũ, nõ punirentur oẽs de collegio, sed tãtum illi, qui consenserunt, casus in l. j. circa princ. ff. de magist. conueniend. qui dicit, quod in ordinẽ subsidiaria actio non dabit, sed in magistratus: nec in fideiussores eorum, hi enim rẽ publicã saluã fore promittunt, non pupilli: proinde nec nominatores magistratuũ ex hac causa tenebuntur, sed soli magistratus. Sed si ordo receperit in se periculum, dici debet teneri eos, qui pręsentes fuerũt. parui enim refert nominauerint, vel fideiusserint, an in se periculum receperint: vtilis ergo actio in eos competit, vt d. l. j.

Sed si esset collegiũ magnũ, & diffusum, vt est populus, seu aliqua cõmunitas, tunc quia discernere consentientes à nõ cõsentientibus esset difficile, tota ciuitas, & tota vniuersitas teneretur, vt auth. Itẽ nulla cõmunitas, C. de sacrosanct. eccle. vbi dicitur, quod cõmunitas in emendatione pœnę triplũ refundit, & banno imperiali subiacet, & §. j. de pace iura. firmo. in vsib. feud.

Si vero tale sit delictum, quod non cadit proprie in vniuersitatem, vt homicidiũ, & rapina, & similia, tunc vniuersitas punitur more priuatorũ, si pœna possit in vniuersitatẽ cadere, scilicet poterit conueniri ciuiliter in eo, quod ad eã peruenit, d. l. metũ, §. animaduertendum, ff. de eo, quod met. caus.

Sed vbi pœna nõ potest cadere in vniuersitatem, vt est pœna decapitationis, cũ nõ possit vniuersitas decapitari: quia non habet caput verũ, sed fictum, tunc illa pœna alterabitur in aliã, ar. glo. in d. l. aut facta, §. nonnunquam, ff. de pœnis, & l. quid ergo, §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. & l. his accusare, §. omnibus, in fi. ff. de accusat.

Quæritur quare non amputatur illud corpus fictũ, hoc est dissoluatur collegiũ, seu vniuersitas illa? Respõ. quia sequeretur illud incõueniens, quod dicit Innoc. in d. c. grauem. Nã punirentur inculpabiles. Illud etiã in pœna pecuniaria cõtingeret incoueniens, quia collecta imponeretur illis, qui non deliquerũt, & ideo est cõcedendũ, quod licet superior totã vniuersitatẽ cõdẽnet, vt dictũ est, tñ illi, qui non deliquerũt, nõ debent contribuere in solutione collectę de iure, vt ar. d. l. j. ff. de magist. conue.

In ciuilibus vbi vniuersitas est condẽnata ex cõtractu mutui, emptionis, vel similiũ, si mutuũ fuit acceptũ pro causa, quæ respicit onus vniuersitatis, pro viribus patrimonij singulorũ quilibet tenetur, vt l. oẽs. la. ij. C. de oper. public. ibi, hoc pacto impendijs ordinandis, vt ascriptitio currat pro viribus singulorũ: deinde ascribãtur pro æstimatione operis futuri territoria ciuiũ, ne plus poscatur aliquid, quàm necessitas imperauerit, néve minus: ne instans impediatur effectus: oportet namq; per singula non sterilia iuga certa quæq; distribui, vt par cunctis præbendorũ sumptuũ necessitas imponatur, nemini excusatiõe, vel alia præsumptione ab huiusmodi immunitate præbenda, & in auth. de mand. princ. §. deinde cõpetẽs, coll. iij. Tunc enim imponetur collecta per solidũ, & librã: nec quis poterit capi in solidũ, sed pro parte sua. non enim est debitũ cuiusq; propriũ, sed vniuersitatis, vt ff. de rerum diuis. l. in tantum. §. sed vniuersitatis, & probatur in d. l. sicut, §. j. ff. quod cuiusque vniuersit. & C. vt nulli iudic. l. j. lib. xj. quòd si quis reperiatur non soluendo, alij de vniuersitate soluãt, vt l. i. C. de omni agro desert. lib. xj. quòd si vniuersitas haberet nemus commune, adhuc creditor non posset mitti in possessionem partis nemoris illius, qui non reperitur nõ soluendo, vt not. glo. in d. l. sicut, §. j. quia nec nemus illud, nec pars eius alicuius intelligitur, d. l. in tantum, §. j. ff. de rerum diuis.

Sed si aliquid fuit acceptum mutuum, vel quid emptum pro excipiendo de aliquo munere personali, vt puta ex forma statuti, quilibet debet ire ad exercitum, vel ad quid aliud, tũc si deuentũ est ad cõpositionem, quod soluant aliquid, & non vadant, tunc imponetur ista collecta per capita: sicut enim pro ea pecunia quã soluerunt senserunt releuamentum per capita, ita per capita soluere debent, vt insti. pro socio, §. illud, & ff. de regul. iur. l. secundum naturam.

Sed si debebant subire illud onus per fumantes, quia omnes habitantes in vna familia habebuntur pro vno fumante, eodem modo habebitur in collecta: in dubio vero, si hoc non liqueret, collecta imponeretur personis pro viribus patrimonij, vt l. rescripto, in fi. ff. de muner. & oneri.

Cclp

Gallum A. præconem, & apparitorem præpositurę, & in actis ad eam rem delegatos quod virtute certi edicti à domino præposito Parisiensi aut eius vicario 18. die Nouēb. anno domini 1540. dati secundum Antoniam Dianam viduam defuncti Ioannis Pluti tam suo nomine, quàm vt corporum, & bonorum Iacobi, & Petri Plutorum eius & dicti defuncti annis minorum filiorum administratricem, Augustinum Plutum dictorum defuncti, & viduæ annis maiorem filium, Benedictum Crassum defuncti discreti viri magistri Chrysostomi Crassi, dum viueret, in palario aduocati fratrem, Mariam Martham defuncti Iuliani Xenij viduam, Dionysium Dauum defūcti Crassi nouissime famulum conquerentes cū procuratore regio contra Bernardū Thrasonem, Claudium Caligulā principis nostri milites, nobilē Desideriū Anippum absentes, & contumaces: Et ad dictorum cōquerentium postulationem, ac supplicationem nos trāstulimus ad loca, & plateas: vbi proclamationes, & proscriptiones in dicta præpositura fieri solent. Ita prima proclamatio mercurij prima die Decemb. secunda Mercurij 15. tertia Mercurij 29. & quarta ex abundanti 12. die Ianuarij anno domini 1540. Quibus locis, & diebus sono tubæ, & voce publica denunciauimus, ac declarauimꝰ dictos Bernardū Thra-

A PRAECONEM.) Præco dicitur, qui apud acta, aut in ciuitate publice proclamat, vel pronunciat aliquid faciendū: per quē plerūq; fit edictorū narratio, id est, recitatio, & publica in ius vocatio, & citatio. Sed q proponit edictū tenetur ipsa ꝓpositione proscribere: palā sic accipimus claris literis, vt de plano scilicet à terra legi recte possit, non in loco remoto, sed in euidenti, etiā literis Græcis, vel latinis potest fieri, secūdum loci conditionem, ne quis excusari posset ignorantia literarū. Certè si citatus dicat ignotasse se literas, vel nō obseruasse qđ propositum erat, cū multi legerant, cūq; palā esset ꝓpositum, non audiet: ꝓscriptum aūt perpetuo esse debet. Ceterū per id tēpus, quo propositū nō erat vel si fuit obscurata pręscriptio citatus videtur excusari, vel cū proscriptū esset, aliꝰ sustulit, aut vetustate, aut pluuia, vel quid simile contingit, ne proscriptū esset, vel non appareret, dicēdū est eū, qui ꝓposuit, teneri, l. sed & si pupillus, §. de quo palā, ff. de insti. actio. vbi ergo solēniter editur, aut publice promulgatur, non est necessarium ipsius noticiam singulorum auribus per speciale mādatum, vel literas inculcare, sed id solum sufficit, vt ad eius obseruantiā teneatur, qui nouerit edictum solenniter, aut publice promulgatum, nec potest quis allegare excusationem, ꝙ edicta, siue decreta ad eius noticiam, nec per literas, nec per deputati ad hoc executoris mādatum, vel literas peruenisset, vt c. j. extra de postul. prælat. Contrarium autē videtur, & ꝙ quilibet videt & præsumitur ignorans nisi ꝓbetur sciens, vt ff. de ꝓb. l. verius. Ideo edictū, siue decretū non ligat ignorantes, vt l. fi. ff. de decret. ab ord. faciend. & lxxxij. dist. c. proposuisti, circa fi. & arg. extra de consti. c. cognoscentes, imò non sufficit denunciare procuratori, vt ff. de petit. hæred. l. Itē veniunt, §. petitam. Sed non est ita, quia cum publice edicta sunt promulgata, illa ignorare non possumus, neq; debemus: sed pręsumimur ea scire, vt xij. q. ij. ca. qui & humanis, & ar. d. l. sed & si pupillus, §. de quo palā: & art. extra de præsūpt. c. quanto. vbi enim allegatur ignorantia circa ea, quę pleriq; sciunt, & quæ publice fiunt, non creditur ei, nisi hoc probetur, vt extra de electio. c. innotuit, ver. nec ꝓbare cogimus, & extra qui mat. accus. poss. c. cū in tua, & ext. de sentē. exc. c. si vero, & xxxiiij. q. ij. c. in lectū. Sed vbi circa ignota allegatur ignorantia, nō cogitur quis probare ignorantiam, vt ff. de administ. tuto. l. hoc autem. Conclusiue sufficit edicta ꝓponi in publico, & si ad citatum non perueniant, arg. extra de dolo & contumac. cap. causam quæ, & ar. ff. de damno infect. l. iiij. §. totiens, & C. de Anna. excep. l. vt perfectius, & C. de iudic. l. properandum, §. & si quidā. Nec obstat. l. j. §. Itē cū ex edicto, ff. quę sentētiæ siue appellat. rescind. vbi dicitur, cum ex edicto peremptorio, quod neque propositum est, neq; in noticiā peruenit absentis condemnatio fit, nullius momenti esse sententiam cōstitutiones demonstrant: quia ibi edictum non fuit solenniter propositum, vt debuit, vt glo. ibidem. Secus autem vbi fuit solenniter propositum, sed non peruenit in noticiam, vt l. ab eo, C. quomodo & quādo iud. & C. si mi. ab hæred. se abst. auē. si omnes, & d. l. properandum, §. j. imò videē sufficere, quòd per solam famam ad eius peruenerit noticiam, vt extra de senten. exco. c. cum desideres, §. secūdæ quæstioni, & si dubitareē, quia solum per famam intellexit, in dubio debet parere edictis, vt c. illud, extra de cleric. exco. ministran. illud igitur quod ponitur in loco publico, vel porta alicuius ecclesiæ dicitur publicum, adeo quòd nulli licet

sonem, Claudium Caligulam, Desiderium Anippum, cum omnibus suis bonis publicandos, [B] nisi intra hos quater quaternũ denos dies in iure se fisterint, & coram comparuerint. Quod verum esse testamur, & per nos ita actũ adhibitis Petro Fabro, & Ioanne Latomo regijs apparitoribus, aliísque testibus. In cuius rei testimonium chirographis nostris hanc renunciationẽ obsignauimus.

Intermissa cõtra dictos absentes psecutione, donec iudicio definitiuo terminetur, & omne litis ĩstrumẽtũ apud acta proferatur: vt iudicetur diffinitiuè. Interĩ virtute primi rescripti, & clausula rogatoria ĩ eo adiecta, signato die 16. Octob. Bernardus Thraso Rothomagi prehensus est, & vinctus ab vno, aut pluribus iuridici, siue Bailliui illius ditionis lictoribus, & eius permissu ad iudicem delicti dimissus, atque in carcerem coniectus.

Eius facti acta scribuntur hoc contextu.

ignorate, vt in aut. Quomodo oport. episcopos, §. licẽtiam, col. j. nullus itaq; excusationem habet post duos menses, si vellet ignorantiam edictorum allegare, vt in aut. vt fact. nouę constit. coll. v. de stilo autem curię parlamenti Parisijs rei nõ vocantur per edicta, sed tãtum citãtur ad tres breues dies sono tubæ: & ex illa simplici triduana contumacia repetitis testibus condemnantur diffinitiue ad vltimum supplicium secũdum exigentiã delicti, put constare potest per arestũ dictæ curiæ datum, & pronunciatum die decima nona Iulij, anno domini millesimo quingẽtesi. xxxiij. inter Ioannem de Lancey custodię corporis domini nostri regis Doryforum siue satellitem, aut spiculatorem, & regiorum marescallorum in patria Cenomanensi præpositũ, in materia subornationis testiũ actorẽ & cõquerentem ex vna cõtra Ioãnem le Roy, & alios absentes, & contumaces ex altera, qui ex illa triduana contumacia condemnati sunt ad vltimum supplicium, prout constat per dictum arestum, quod vidi signatum, Malon. & p hoc videtur tex. in l. senatus, §. senatus, & l. ij. §. senatus, ff. de iure fisci.

B ... PVBLICANDOS.) Talis enim citatio personalis cõstituit quos veros cõtumaces, vt c. venerabilib⁹, §. secus de sentẽ. exco. lib. vj. Et ideo qui apud fisci causam defendere sæpius conuenti neglexerint, rebus iudicatis subijciendi sunt: quod ex eo apparet, si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint, vt l. contumacia, §. contumax, & l. de vnoquoque, §. qui apud, ff. de re iudic. & potest in eos irrogari pœna pro qualitate delicti, scilicet pœna sanguinis, de consuetudine, & statuto regni Francię & ciuitatum Italię, vt Bartho. in l. j. ff. de requir. reis, iure etiã codicis criminosi, per edicta vocati absentes possunt cõdemnari ad vltimum supplicium, tex. for. cum glo. in l. si apparitor, de coarta. lib. xij. C. & l. ne diu, C. de pœnis, sed loquuntur in casibus specialibus, vt ibidem glo. etiam in c. qualiter & quando, le. ij. versic. ad inquirendum, verbo, si vero infamatus, extra de accusa. & extra vt lite non contesta. c. quoniam, §. sunt & alij. Ratio quare procedatur ad condemnationem absentium est, quia de forma dictorum statutorum, & consuetudinis Franciæ, & Italię contumax, siue exbannitus habetur pro confesso. nec postea auditur de crimine: imò quotiẽscunque reperitur, non est opus alio nouo processu, sed paratur sola executio: dummodo notescat iudici dictum cõtumacem esse illũ, de quo agebatur in processu, secũdum Barthol. in l. diuus, versic. & diuus, ff. de custo. reorum, & idem Bartho. in dicta l. j. ff. de requir. reis. Veruntamen priusquam iudex procedat ad cõdemnationem absentis, debet habere fidem de maleficio imposito per examen testium, vt Bartho. in dicta l. inter, ff. de public. iudic. alleg. l. absentem, ff. de pœnis. Iure autem communi non potest ferri sententia in absentem supra relegationem, sed tantum potest irrogari pœna, scilicet pecuniaria, vel ea, quæ æstimationem contingit: quando videlicet neq; denunciationibus, neque edictis pręsidis obtemperauerit vsque ad relegationem inclusiue, quòd si quid grauius irrogandũ, puta in metallum, vel capitis pœnam, non potest absenti pœna talis irrogari: quia vbi pœna extenditur supra relegationem, nulla pœna irrogatur absenti. Cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, q̃ innocentem damnare, vt l. absentẽ, ff. de pœnis, iuncta glo. & l. absentem, C. de accusa. & l. j. §. j. ff. an per allum causæ appellat. Et hoc siue sit lis contestata contra eum ante absentiam, vt C. de requir. reis. l. j. siue non sit contestata, vt dicta l. absentem, ff. de pœnis. In pœnis citra relegationẽ imponendis. Non vtiq; pronũciatur secundũ præsentẽ contra absentem, sed interdum absens si bonam causam habuerit, vincet, vt l. ad peremptorium, ff. de iudic. sed non vincet absens, quo ad condemnationem expensarum aduersus præsentem, vt ca. calumniam, extra de pœnis, & l. properandum, §. & si quidem, C. de iudic. vbi dicitur, quòd victus præsens sumptus suos de condemnatione deducet, vt glo. in dicto cap. calumniam, pręter autem expensas victus præsens poterit de calumnia puniri, vt d. glo. & C. de calum. l. iij, & Institut. de pœna temer. litigan. §. aduersus.

Die 15.menſ.Ianua.anno domini 1540.

Adductus eſt Bernardus Thraſo legionarius cædis reus in carceres præſẽtis præpoſituræ ab vrbe Rothomago p Antonium Pantalabũ, & Laurentium Ebuliũ lictores[A] huius ditionis, remiſſus[B] à iuridico Rothomagenſi, aut eius vicario, virtute reſcripti, in quo illius prehendendi poteſtas facta erat, dati ſuper certis commiſſi indicijs, & elogio contra eundẽ, & eius ſocios, & cõſcios delicti facto ad libellum, & ſupplicationem Antoniæ Dianæ viduæ defuncti Ioannis Pluti tam ſuo nomine, quàm vt corporum, & bonorũ Petri, & Iacobi Plutorum eius, & defuncti liberorum annis minorum adminiſtratricis, Auguſtini Pluti dictorum defuncti, & viduę annis maioris filij, Benedicti Craſſi, dum viueret, in ſupremo ſenatu aduocati fratris Marię Marthę viduę defuncti Iuliani Xenij, & Dionyſij Daui dicti defuncti Craſſi nuper famuli actorum, & conquerentium, & procuratoris fiſci iuncti, & vt interrogetur, reſpõdeat criminationibus, petitionibus, ſupplicationibus talibus, quas contra eum dicti cõquerẽtes, & procurator regius proponere, & intendere voluerint, & iuri ſtet ſuper dictis inquiſitionibus apud acta prolatis.

Alij rei, præter Deſideriũ Anippum, & Claudium Caligulã, abſẽtes, vbi vbi

Conſtat igitur, q vbi alicui obijcitur fuga pro crimine, probata fuga probatur crimẽ, vt l.deſertores, ff. de re milita. & l.j.§.cum dominus, ff.ad ſyllania. & Bart.in l. lege, eodem. glo. tamen in l.in bonæ fidei contractib[9] C.de iureiur. dicit q fuga in criminalibus facit ſemiplenam probationem tantum, vt l.admonendi, ff.eodem. Quęro quid ſi accuſator ſe abſẽtauerit, quomodo pcedet̃ ſuper crimine? Dic q poſſunt duo quæri. Primo quid fiet abſente accuſatore cõtra ipſũ accuſatoẽ. Secũdo quid fiet abſẽte accuſatore de ipſo pceſſu. Ad primũ dic, q ſi accuſator abſẽs eſt legitime citat[9], poterit pcedi cõtra eũ ad pœnã, de qua dicit tex. in l.qui crimen, C.q accuſ. nõ poſſ. vbi dicit tex. q accuſator ex contumacia eſt extra ordinem puniend[9], ſi tẽpore à iudice dato nõ venerit, & aduerſario in legitimis expenſ. condẽnandus, & l.eũ quẽ, ff. de iudi. vbi dicit tex. eũ quẽ in iudiciũ temere aduerſariũ ſuũ vocaſſe cõſtiterit, viatica, litiſq ſũptus aduerſario ſuo reddere oportebit, & l.j.§. q excuſatiõe, ff. de vacat. & excuſ. mune. & l.ij. de decurio. lib. x. C. & l.vna de ſumptuũ recup. eodẽ lib. C. & l. oẽs q, in fi. C. de epiſco. & cleri. & l.ſeueriter, C.de excuſ. tuto. Poterit etiã iudex cognoſcere de calũnia accuſatoris, & de calũnia eũ cõdẽnare, ſi eſt pœna à relegatiõe ĩ: nec allegat̃ p eo iuſta allegatio. vt l.iter accuſatorẽ, ff.de pub. iudi. & l.reſcripto, §.ſi qs accuſatorẽ nõ habet, ff.de mune. & ho. iũcta glo. ĩ verbo nõ debet, & l.iij. C.q accuſ. nõ poſſ. Sed ſi eſt pœna à relegatiõe ſupra, tũc fiet annotatio bonorum, ſcilicet ponantur ad manum regis, ſicut dictum eſt ĩ reo ſupra. Si vero quęris, quid fiet de proceſſu? Dic q iudex poteſt præſentem abſoluere ab inſtantia, vel poteſt proſequi proceſſum, ſi vult abſoluere, vel condemnare, & prout reũ reperiet culpabilẽ, vt l.pe. ff.de pub. iudic, & Bart. in l.accuſatore, & l.inter, ff.eodẽ, & c.cũ, extra de colluſ. deteg. Tñ de cõſuetudine manet ſemp accuſator fiſcus pro publico intereſſe, vt ſæpe d. l.licitatio, §. qđ illicite, ff.de pub. & vectig. Si aũt actor, ſiue accuſator ab accuſatiõe deſtiterit, & q cũ aduerſario ſuo de cõpoſitione criminis, quod intẽdebat, fuerit locut[9], & aĩo ab accuſatiõe deſiſtẽs. C q animũ & affectũ accuſãdi depoſuit, ĩ ſenatuſcõſultũ turpillianũ incidit, vt l. ab accuſatiõe, ff. ad ſenatuſ cõſ. turpil. & l.j. cũ §.§. ſeq. eodẽ, & l.in executionib[9], C. eodẽ. Et ſi publica ſit accuſatio ĩ quinq libras auri puniẽ, vt l.iij.§.fiñ. ff. eodẽ. Pro priuato aũt delicto nõ habet locum hoc ſenatuſc. turpil. vñ ſi ſtellionatus qs obiecerit, vel expilatę hęreditatis crimen, & deſtitit, pœnã ſenatuſc. turpilliani nõ ſubibit, nec furti, vel iniuriarũ, ſed officio iudicis culpa ei[9] coercebit̃ relegatione videlicet, vel ſimili, tex. for. in l. ſi qs repetere, §.fi. iũcta gl. ff. ad turp. & l. q iniuriarũ, ff. de iniur. Re[9] vero q delatorẽ corruperit in oĩbus cauſis, præterq̃ in ſãguine ex ſenatuſcõſulto p victo habebitur, vt l.fi. ff. de pręuari. niſi appareat ab innocẽte extortã pecuniã, vt glo. ibidem, & ff. ad leg. Iul. de adult. l. ſerui, cũ iurib. ibi alleg. per glo. Vbi etiã reus furti, vi bonorũ, raptorũ, ĩiuriarũ, de dolo malo ſuo noĩe dãnat[9], pactúſve erit, ſimili mõ infamis ſit. Q_m intelligit̃ cõſiteri crimen, q paciſcit̃, vt l. athletas, §. fi. & l.ſeq. ff. de his qui not. infa.

A LICTORES.) Cauere eñ debẽt ſeruientes, & iudicum executores in exhibendo reos delatos illos cõtumelijs, aut vexationib[9] vexare, & vllis eoſdẽ exprobrare cõuicijs, aut corporalib[9] ĩiurijs fatigare pœna talia moliẽtib[9] poſt amiſſione cinguli, & patrimonij vltimę aĩaduerſionis ĩminente, vt l.oẽs. §.prętere a nullus. C. de epiſco. & cleric.

B REMISSVS.) Remiſſio in delictis debet fieri ex

sunt inuenti, prehenduntur à viatore, cui commissum fuerat rescriptum, his verbis, denuncio reos esse vos, ac pœnę seruos, siue prisonerios [A] vos constituo nomine domini nostri regis, & præpositi Parisiensis ad supplicationem Anton'æ Dianæ, & aliorum cōquerentiū, ac procuratoris regij edicto cōtra vos decreto, mihíq; commisso. Surgite eamus hinc, dies, quo in carcerem traducuntur, actis ita inscribitur:

Die 16, Ianuarij 1540.

Nobilis Girardus Milo, Héric9 nebulo, Iacchus Ebrio Milonis famuli, Egidius Gnato, Ferdinād9 parasit9 famuli nobilis Desiderij Anippi, Andreas Irus adducti in carcerē [A] p Michaelē Gigātē, & Matthęū Charōta, & alios huiusce præpositurę viatores vi rescripti cōpellātis hodie 16. Ianuarij 1540. vt sup criminib9, & elogijs cōtra dictos accusatos, & vinctos instātibus, ac supplicātibus Antonia Diana, reliquísq; con-

vrbanitate, vt dicit glo. in l. si cui, §. fi. ff. de accusa. de consuetudine regni Francię fit remissio delinquentis rei ad iudicem suum ordinarium, & non ad iudicem delicti. Et hoc si domin9 iustitiarius, aut eius procurator petat remissionem fieri coram suo iudice, nec est opus, quòd reus confiteatur se esse subditum eius, qui petit remissionem fieri, & hanc consuetudinē refert Cy. in aut. apud eloquentissimum, C. de fid. instru. Contrarium tamen est de iure. Nam ratione delicti quis sortitur forū, vt in aut. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oporteat.

A PRISONERIOS.) Quæritur si rei appellent à decreto iudicis, siue à captione suæ personę, an debeat supersedi? respō. q nō, vt Bart. in l. ab executione, C. quorum appel. non recipiunt, & idem Bartho. in l. j. ff. de custo. reo., neque enī ab executione, neq; ab executore est appellandū, vt d. l. ab executione, & l. ab executore, ff. de appell. nisi executor excedat fines mādati, vt d. l. ab excutore, iūcta glo. Et ita practicatur insequendo ordinationem Caroli vij. *sur le faict de la iustice.* art. xiij. & xiiij. fo. xx. Et hoc maxime, vbi est decretum iudicis super informationib9 interpositū. ratio enim est, quia in corrigendis excessib9, nō admittitur appellatio, vt c. licet, extra de offic. ordinar. & c. ad nostrā, extra de appell. Nam appellatio non est inuenta ad præsidium iniquitatis, vt c. cum speciali, extra de appell. Quid autem si seruientes mandato prætoris aliquem iniuste incarcerauerint, an teneantur actione iniuriarū? Dic q non: nā si quis quòd decreto prætoris non obtēperauerit ductus sit, non est in ea causa, vt agat iniuriarū propter prętoris pręceptū, vt l. iniuriarum, §. si quis, ff. de iniur. præsumitur enim iusta sentētia, sicut aliàs ius æquum, vt glo. dicto §. si quis, & l. pe. ff. de iusti. & iur. verum si talis citatio realis facta sit ad instantiam accusatoris, & sit iniusta, tunc accusator tenet actione iniuriarū, vt d. l. iniuriarū, §. fi. ff. de iniur. an aūt iudex faciat litē suā supra dixi sup decreto īformationū, verbo capientur.

A ADDVCTI in carcerē.) Reis exhibitis non ferreas manicas inhærentes ossib9 mitti oportet, sed prolixiores cathenas, si criminis qualitas etiam cathenarum acerbitatem postulauerit: vt & cruciatio desit, &

permaneant sub fida custodia. Nec verò sedis intimæ tenebras pati debebunt inclusi, sed vsurpata luce vegetari, id est, subleuari: & vbi nox geminauerit custodiam, in vestibulis carcerū, & in salubribus locis recipiantur, ac reuertente iterum die ad primum solis ortū illico ad publicū lumen reducantur: ne pœnis carcerum perimantur, quod innocentibus satis miserū, noxijs non satis seuerū esse dignoscitur, vt l. j. C. de custo. reo. Sed custos carcerum, siue commentariēsis debet cauere, ne fracto carcere rei aufugiāt per negligētiam sui coadiutoris: qa eadē pœna cōsumi debet, qua obnoxij docebūt fuisse q aufugerīt. Similiter coadiutor eadē seueritate constringetur, l. ad cōmentariēsem, C. de custo. reo. Et maxime si nimia negligentia fuit in eo, qui tironi commisit custodiam, vt ff. de custo. & exhib. reo. l. fi. aliàs pro modo culpæ ī eū statuetur, vt l. milites, ff. eodem. Incarcerati verò, qui in carcere conspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, arctius custodiri debent: & quis innocentes ex eo crimine inueniant, ppter qđ impacti sunt in carcerē, tñ puniendi sunt. Ij verò, qui cōspirationē eorū dixerīt, releuant, l. ī eos, ff. de cust. reo. Qui euaserint autem capite puniēdi sunt, & in eos variè aīaduertit. Nā atrociores sunt nocturni effractores, & ideo [illegible]b9 cęsi in metallū dānari solēt. Diurni verò effract[illegible]es post fustiū castigationē in op9 ppetuū, vel tpariū [illegible]ādi sūt, vt l. j. & ij. ff. de effra. Et puniunt etiā illa pœna, in qua punirent si vere maleficiū illud cōmisisset, ppter qđ in carcerē sunt missi, vt Bart. ī d. l. in eos, ff. de custo. & exhib. reo. Nā aufugiēs de carcere habet p cōfesso, si speciali inqsitiōe erat ī carcere. Sec9 aūt si p generali, imò si p speciali est, reqrit ad hoc q habeat p cōfesso, q aufugerit cū cōspiratiōe, vt d. l. ī eos. Si verò sine cōspiratiōe, tūc nō habet p cōfesso, sed punit p motu iudicis, vt not. Guill. de Cug. ī l. succurrit, ff. ex quib. caus. maio. & ibi Bal. & in l. admonēdi, ī ix. col. ff. de iureiu. Exiēs aūt carcerē inueniēs hostia apra nō tenet pœna carceris effracti secūdū Angel. ī l. verū. la. ij. ff. de furt. & ī l. j. ff. de. effra. Quid aūt si exiēs carcerē cito reuertat, an dicat aufugere? Dic q nō secūdū Bal. in l. j. in vj. col. C. de seruis fugit. Cano. in c. à nobis, ext. de apost.

FIGVRA PRAEHENSIONIS REORVM.

querentibus ſupra nominatis, atque ꝓcuratore regio ſubſcribēte, cōceptis, interrogētur, ac per ſe reſpōdeant propoſitis criminibus, & petitiōibus, quas contra eos dicti conquerētes, & procurator regius intēdere voluerint, ſupérq; elogijs apud acta prolatis iuri ſtent.

Accuſati in carcere ſic ſeparatim, & alternatim à iudice ſup querela, & indicijs hac forma interrogantur.[B]

Formula reorum interrogádorú.[A]

Die xvij. Ianuarij, anno Domini M.v^{c}.xl.

Nos Ioannes Solon legum magiſterij inſignitus in ſuprema curia aduocatus, præpoſiti Pariſini vicarius, in conclaue conſilij noſtri, vbi cuſtodiæ ſolent audiri, eductum è carcere Iacchum Ebrionem nobilis Girardi Milonis famulum Burgundum genere, Hedui ortum, annos natum tredecim[B]

B INTERROGANTVR.) Iudices oblatos ſibi reos in ipſo perpetrato homicidio ſtupro, vel raptu, latrocinio, vel congreſſu violentiæ deprehenſos, & actis publicis ſibi traditos expreſſo crimine cum his, à quibus fuerint accuſati mox ſub idonea perſecutione ad iudicium dirigāt, l. defenſores, la. iij. C. de defenſo. ciuit. aſſintq; diſciplinę, & quotidianis actibus pręſint, nec ſinant crimía impunita coaleſcere, remoueant patrocinia, quæ fauorem reis, & auxilium ſceleroſis impartiendo maturari ſcelera faciūt, l. per omnes, C. eodem, & l. accuſatore, §. ad crimen, ff. de public. iudic. Plebem, inq̄, vel decuriones ab omni improborū inſolentia, & temeritate tueantur: vt id tātum quod eſſe dicuntur eſſe non deſinant, l. defenſores, C. eodē, & Eſa. xxij. c. Talem enim ſe iudex omnibus prębere debet & publice & priuatim, vt terribilis quidem ſit delinquentibus, & indeuotis circa fiſcalia: māſuetiſſimus autem & mitis omnibus placidis, & deuotis: & paternam eis exhibens prouidentiam, vt in autē. de mandat. princ. §. præcipue vero, & §. feſtinabis, col. iij. Nec tamē permittitur cuilibet maiori, aut minori militari iudici, aut latronum inſecutores, aut violētiarum inhibitores, aut tribunos pro talibus cauſis in prouincijs ordinare, aut qui debeant aliquos examinare: vt nō per tales occaſiones ampliores violentię inferantur prouincialibus. Si quis autem iudicum hoc non cuſtodierit, cognoſcat non ſolū ſibi commiſſo ſingulo ſpoliandum, ſed decem libras auri pœnam exoluere: eo q̄ præſumpſerit talem cauſam aſſumere, poſt tormenta, & confiſcationē ſubſtātiæ in exilium redigēdum, vt aut̄. de colla. §. iubemus, col. ix. affert illud nouū ſtatutum regium art. cxliiij.

A INTERROGANDORVM.) Quàm primum rei exhibiti ſunt, in quacunq; cauſa ſiue accuſator exiſtat, ſiue eum publicæ ſollicitudinis cura produxerit, ſtatim debet quæſtio fieri, vt noxius puniatur, & innocens abſoluatur, vt l. j. C. de cuſto. reo. aut vt cōuictos velox pœna ſubducat, aut liberādos cuſtodia diuturna nō maceret, l. fi. C. eodē. ad hoc ordinatio noua D. Nr̄i regis. F. articulo c. xlvj. Iudex autem cuſtodias ſiue cuſtoditas perſonas auditurus tam clariſſimos viros, q̄ patronos cauſarū, ſi omnes in ciuitate, vel prouincia, quā regit, agūt adhibere debet, vt l. cuſtodias, ff. de publ. iudic. Et etiam diebus feriatis cuſtodias audiri poſſe reſcriptum eſt, vt innoxios iudex dimittat, & nocentes, qui duriore animaduerſione indigent, differat, vt d. l. cuſtodias. In hoc enim facillime ſummi numinis ſperatur venia, per quod multorū ſalus, & incolumitas procuratur, vt l. pe. C. de ferijs. & ī. dixi, §. Ioannes in quarto not. Et rei à iudice interrogandi apud acta audiri debent: qui cum de admiſſo confiterit, debent pœnā carceris ſuſtinere: atq; poſtmodum educti apud acta iterū audiri, ita enim quaſi ſub publico teſtimonio cōmemoratio admiſſi criminis fiet, vt iudicibus immodice ſæuientibus freni temperies adhibita videatur l. ſi quis in ea, C. de cuſto. reo. affert cōſtitutio regia nouiſſima art. cxlvj. *Serōt incontinant leſdictz delinquans tant ceulx qui ſerōt enfermez, que les adiornez a comparoir en perſonne biē & diligemment interroguez, & leurs interrogatoires reiterez, & repetez ſelon la forme de droit, & noz anciennes ordonnances & ſelon la qualite des perſonnes, & des matieres pour trouuer la uerite deſdictz crimes, & excez par la bouche de la'ccuſé, ſi faire ſe peult.* Iudicē etenim in cognoſcendo, neq; excādeſcere aduerſus eos, quos malos putat: neq; precibus calamitoſorum illachrymari oportet. Id certe non eſt cōſtantis, & recti iudicis, cuius animi motū vult⁹ detegit, & ſummatim ita ius reddere debet, vt auctoritatem dignitatis ſuo ingenio augeat, l. obſeruandū, ff. de offic. præſid. & l. quiſquis, C. de poſtul. Poteſt etiam iudex non ſolū pro tribunali, ſed etiam de plano audire, atq; dānare reos, l. vnius, §. cogniturum, ff. de quæſtio.

B ANNOS natū tredecim.) Cum vnius facinoris plurimi ſunt rei ita audiēdi ſunt, vt ab eo primum incipiatur, qui timidior eſt vel teneræ ętatis videtur, vt in l. vnius, ff. de quæſtio. deinde à ſuſpectiſſimo & à quo facilime verum ſciri iudex crediderit. Et ſic per omnia interrogationū & quęſtionū veſtigia iudex decurrere debet, vt l. ſuper ſtatu, C. de quæſtio. & hic patet in tex. Quęſtionem autem ſic accipimus, non tormenta tantum, ſed inquiſitionem omnem, & defenſionem mortis, vt l. j. §. quæſtionē, ff. ad ſenatuſc. ſyllania. Et cum interrogat iudex, non debet ſpecialiter reos interrogare an Lucius Titi⁹ vel talis homicidiū fecerit: ſed generaliter quis id fecerit: alterū enim ma-

FIGVRA INTERROGATIONIS.

vti asserebat, [C] ex elogio sceleris indice interrogauimus, qui pro consuetudine sacramento [D] adactus de dicenda, & cōfitenda veritate, ac interrogatus quo faciēte, & criminante detrusus sit in carcerem.

Dixit, Antonia Diana, alijsque sibi ignotis heri in vincula coniectum cū nonnullis alijs vnà prehensis.

Si illos, vel quem ex illis, à quo tempore, & quomodo noscat, [E] quo itē nomine nuncupantur, aut vbi diuertunt?

Dixit quum ex facie, tum consuetudine illos probè cognoscere, quorum vnus Henricus Nebulo Milonis famulus, alter Egidius Gnato, alius Iacchus Ebrio nobilis Desiderij Anippi famuli nominantur: sibiq; cum illis magnam quandā biennio necessitudinem intercessisse.

A quo tempore famuletur dicto Miloni magistro?

gis suggerētis q̄ requirentis videtur, vt l.j.§.qui quæstionem, ff. de quæstio. ꝙ si interrogatus amplius dixerit, q̄ interrogatus fuerit, rei erit iudicium, non interrogantis culpa, vt d.l.j.§.diuus Adrianus, ff. de quęstio. Et debet graffarius, siue tabellio sub iudice interrogante scribere quēlibet gestum, & motū corporis rei, vt si fleat reus, scribat flendo dixit &c. vt c. quoniā cōtra falsum, extra de proba. quia in excutienda veritate plurimū subtilis diligētia iudicis affert. Nā ex voce, & sermone, & ex eo, qua quis constātia, qua trepidatione quid dicat, vel cuius ęstimationis quisq; in sua ciuitate est, quędā ad illuminādā veritatē in lucē emergūt, vt l. de minore, §.plurimū, ff. de quęstio. Itē si reus cōfiteatur crimen iudicialiter, nō solū ponitur in carcere, sed etiam ponitur in vinculis, aut cathenis, vel cippis, vt l. si confessus, ff. de custo. reo. & maxime vbi ex crimine sequi posset condēnatio supra relegationem, tunc hanc carceris pœnā ante supplicium sustinere debet, vt l.diuus, la.j.ff. de custo.reo. & Bal. in rub.ff. C.de in ius vocand. Si vero non ita graue sit scelus, in quo veniat tantū imponenda pœna à relegatione citra, tunc potest poni in carcere, nō ꝙ vinculetur, vel ꝙ restringatur arctius, vt Bart. in l.j. ff. eodem, & arg.d.l.diuus. Sed nūquid reus confessus de maleficio semel in iudicio teneatur iterū, & sit necesse, cōfiteri delictū, ad hoc vt cōdēnetur, glo. In l.j.ff. de custo. reo. dicit ꝙ sic, vt l.si quis in ea, iuncta glo. C.eodē. Sed Azo in summa C.de cōfess. dicit, Aut quis confitetur spōte crimē, & sufficit vna cōfessio, vt l.qui sentētiam, C.de pœnis. Aut cōfitetur metu tormētorū, & requiritur ꝙ perseueret in cōfessione, post diē & noctem, vt l.si cōfessus, ff. de custo. reo. & l.j.§.quæstio, & §.si quis vltro, ff.eodē, & Cy. in d. l.si quis in ea. Et ita obseruat cōsuetudo secūdū Bart. in d.l.j.ff.de custo.reo. Et ita practicari vidi, per constitutionē regis Ludouici xij. art. cxiij. & iuxta arestum datū vj. Augusti, anno Domini Millesimo quingētesimo xxxv. aduersus Marcellum Marine carnificem Parisiensem.

C. VTI ASSEREBAT.) Interrogatus de ætate respondere debet, vt l. de ætate, ff.de interrog. act. ꝙ si minor se maiorem dixerit, sibi præiudicat, nisi restituatur, quod potest, vt glo. in d.l.de ætate, in verbo, respōdere, & l.certū, §.pe.ff.de cōfess. nisi dolose fecerit, tūc nō restituitur, vt ff. de minor. l.si ex causa, §. nunc videndū. Ex aspectu itaq; iudicis ætas probatur, l. minor vigīti quīq; ānis, ibi adito præside ex aspectu corporis, ff. de minor. & sic est arg. ꝙ iudex iudicat secundū cōsciētiā, vt ff.de ferijs, l.eadē, in fi. Secus autē si vt priuatus, vt ff.de offic.præsid. l.illicitas, §.veritas. alius ergo aspectus, q̄ iudicis reprobatur, vt gl. in d.l.minor, in verbo, perfectā: nā de ętate eius, qui se maiorē viginti quinq; annis dicit causa cognita probādū est, vt l.de ætate, ff.de minoribus.

D. SACRAMENTO.) Iuramētū licitū est pro veritate inquirenda, siue in testibus, siue in alijs, vt c.q̄ q̄, xiiij.q ij. quia iuramēto debet adesse iudicium, vt iij.q.iij.c.j. & fidelius durāt, quæ vincula sacramenti ligant, vt c. omne, xxij. q.j. Iuramenti autē causa est quia omnis qui iurat, ad hoc iurat, vt quod verum est, loquatur. Et ideo dominus inter iuramētū, & loquelam nostram nullam vult esse distantiam, quia sicut in iuramēto nullā conuenit esse perfidiā, ita quoq; in verbis nostris nullū debet esse mēdaciū: quia vtrūq; & periurium, & mēdacium diuini iudicis pœna dānatur, dicēte scriptura: Os quod mētitur occidit animā. Hæc in c.iuramēti, xxij.q.v. Quātum tamen ad hoc, quod dicitur, ꝙ ita mortaliter peccat, qui simpliciter dicit falsum, sicut qui sub iuramēto dicit falsum. Magis tamē peccat deierādo, q̄ mentiēdo: quia solidius subsistit, vbi iuramētum īterponitur, vt xxij.q.j.c.j. Et plus operatur sacramentū, q̄ simplex promissio, vt extra de iureiur.c. debitores. Et vbi deficit testis, innocētis fidē sola iurisiurādi taxatio manifestat, vt xxij.q.j.c.j. Quæro an reus peierādo peccet mortaliter? dic ꝙ sic, vt supra, sed à iuramēto extorto metu vitæ, & rerum solet ecclesia absoluere, vt c.verum, extra de iureiur. Ratio, quia licitū est quocunq; modo sanguinē proprium redimere, vt ff.de bonis eorum, qui mort. sibi consc. l.j.

E. NOSCAT.) Horū enim, qui sunt conscij, vel participes criminum solet quæstio haberi l. fallaciter, §. ꝙ si ingenuorum, C.de abolit. iūcta glo. in verbo, vexata. Similiter de seruis custodibus quæstio habetur,

Dixit à duobus annis eius in familia vixiſſe.

Si ſciat Miloni magiſtro litē in ſenatu Pariſienſi eſſe? cum quibus, & ratione cuius?

Dixit illum cum quibuſdam, ſed maxime cū Ioāne Pluto, & Iuliano Xenio ciuibus Lutetianis, ſicuti acceperit, litem eſſe, & ex auditu ſe ſcire tantum, præterea nihil.

Vbinā quotidie prandeat, cœnet, mā ducet, deniq; & paſcat dictus Milo, & cum quibus?

Dixit nūc hic, nunc illic cū pluribus nobilibꝰ ſodalibꝰ epulari, ac cōpotare: quod percēſere vtriq; difficillimū foret.

Quot dies ſunt, à quibus prandit Milo in diuerſorio, cuius in tabula penſili pictus eſt paruus ceruus apud Pariſios: & qui cum eo erant, qui famuli miniſtrarent?

Dixit magiſtrum ſuum Milonē menſe Octobri nouiſſime præterito pranſiſſe in dicto diuerſorio parui cerui Pariſijs cū nobili Deſiderio Anippo eius ſodali, & alijs nobilibus ſibi interrogato ignotis, Egidio Gnatone, Ferdinando paraſito dicti Anippi ſeruis, Henrico Nebulone, & ſe, qui loquitur, dicti Milonis famulis, magiſtris obſequentibus, & miniſtrantibus.

vt l. nā ſalutē reipub. §. effracturę, ff. de offic. præfect. vigil. Ita ꝙ quando committūtur maleficia occulta officiales cōſueuerunt capere vicinos, à quibus veriſimiliter poteſt declarari veritas ſecundum Barth. in l. dominus horreorū, ff. locati. ratione enim conuerſationis cū his, qui maleficiū cōmiſerunt, quis poteſt ſuſpicari de maleficio, vt d. l. dominus horreorum, ibi, ſerui tamē eius, cū quo cōtractum eſt, propter ędificiorum notitiam in quæſtionē peti poſſunt, & art. l. ſi ita, §. mulier, ibi, illic ne quid vicini, aut agri, aut fructuum occupēt: hic ne quid cæterarū rerum, quæ in villa continentur, & ibi Barth. ff. de fund. inſtru. & inſtru. leg. & l. j. C. de locato. Sed quæro hic reus cōfitetur correorum habere notitiam, tam viſu, ꝗ frequentatione, ideo vt ſupra dictū eſt, poteſt ſuſpicari de maleficio, an ideo ſic interrogatus poſſit reuocare confeſſionem? Dic ꝙ cōfeſſio facta in iudicio poteſt reuocari incontinenti, abſq; probatione erroris, priuſꝗ ſit redacta in ſcripturam per notarium, aut graffarium, vt eſt glo. nota xxxij. q. j. c. apud miſericordem: dūmodo illa reuocatio nō fiat calūnioſè, prout dicit glo. ibidem, & c. cū in poſitionibus, de iureiur. lib. vj. & Abb. in cap. pręter, extra de teſtib. co. Sed ſi cōfeſſio ſit acceptata per partem nō poterit amplius reuocari abſq; probatione erroris, ſecūdum Bal. in l. Gallus, §. quidem rectè, in ij. col. ff. de liber. & poſthu. ar. l. ſicut, C. de actio. & oblig. & glo. in l. actorum, ff. de re iudic. ¶Sed videtur ꝙ ante litē cōteſtatam poſſit indiſtinctè error reuocari, vt l. electio, §. fiñ. ff. de noxal. act. ibi, & ideo ſi negaueris ſeruum in tua poteſtate eſſe, poſtea fateri poteris: niſi iam lis aduerſur te conteſtata eſt. nā tūc audiri non debebis: ex cauſa tamen etiā lite conteſtata tibi ſuccurrendū: vtiq; ſi ętas tua ea ſit vt ignoſci tibi debeat, & glo. in d. c. olim, extra de cēſ. Contrarium autem videtur, ꝙ quis non poſſit reuocare ſuam cōfeſſionem, neq; pœnitere etiam ante litem conteſtatam: quando videlicet à certa perſona propoſuerat pœnitere, vt glo. in d. l. de ætate, §. fi. ff. de interrog. actio. & l. ſi nautem, ff. de rei vendic. vel quādo alius compleuit vſucapionem, vt ff. de dolo, l. pe. Dic ꝙ licet ſit actoris captio. j. damnum, quis poteſt reuocare ſuam cōfeſſionem quandocūq; ante litem cōteſtatam indiſtinctè, d. l. de ætate, §. fiñ. & ff. de rei vendic. l. Is qui, & l. nā ſi, & d. l. ſi nantē, & ff. de noxa. acti. l. electio, §. neque. Quando autē eſt captio actoris poſt litem conteſtatam, nō poteſt quis pœnitere, neq; reuocare ſuam confeſſionem, vt inr. ī. al. leg. Si autem nō ſit captio actoris, poteſt pœnitere, etiam poſt litem conteſtatam, vt glo. in d. l. de ætate, §. fiñ. vel etiam ſi iuſtus interuenerit error, d. l. de ætate, §. q iuſto errore, vel niſi interueniat actoris ſcientia, vt ff. de actio. empt. l. j. in fi. & ff. de peti. hære. l. qui ſe liti. Sed qui vult pœnitere poſt litem cōteſtatam, debet probare ſe erraſſe. & ita eſſe probat per inſtrumēta, vel per teſtes: quia res aliter ſe habet, d. l. de ætate, §. fi. iuncta glo. Sed nónne ſemp ignoraſſe, vel erraſſe præſumitur? vt C. qui milit. nō poſſ. l. ſup ſeruis, in princ. Reſpō. ꝙ non: quādo propria eſt confeſſio, & ſic ſuum factum contra eum facit, & contra eum præſumitur, vt ff. de interrog. actio. l. j. §. j. in l. ſup ſeruis, poterat dominus factum ſerui ignoraſſe, qui militiam acquirebat. Et quia quis de facto ſuo certus eſſe debet, non videtur poſſe errare in eo, vt glo. in cap. vt noſtrū. verſic. ſed gratia, extra, vt eccle. benefic. & extra de reſcript. c. ab excommunicato: idcirco ex varietate reſpōſi præſumitur contra aliquem, cap. ſi teſtes, §. Item qui falſo. iiij. q. ij. & iij. & cap. literas, extra de præſumpt. Ibi, nos vero prædictum, Gu. ſuſpectum vehementer de hæreſi habuimus, tum quia quod ante dixerat, poſtea ſe dixiſſe negauit, & ex-

Quæ verba dicti Milo, & Anippus habuerunt illic inter epulas?

Dixit plura, sed horum non meminisse impręsentiarum.

Si inter alia audiuit dictum Milonẽ se in suprema curia à dictis Crasso, & Xenio astu, & versutia magistri Chrysostomi Crassi in dicta curia patroni victum narrantem?

Dixit se audisse.

Si dictus Milo blasphemijs obtestatus est se vindictam sumprurum de dictis Pluto, Xenio, Crasso ante subsequẽtis hebdomadæ lapsum?

Dixit eorum audisse nihil.

Si sciat decima die Octob. nouissime prærericti hora nona vespertina nominatos supra magistrum Crassum, Xenium, & Plutum trucidatos fuisse in vico sancti Honorati Parisijs iuxta crucem Tirroueri, & per quos?

Dixit audisse prædictos defunctos occisos esse dictis die, & hora: verum à quibus, & per quos pœnitus ignorare.

tra de pe.c.super his, & l.quæstionis, §.tormenta, & l.ex libero.ff.de quæst.sed in his, in quibꝰ quis quæstione vrgeri non debet quia res non paritur, primæ confessioni standum est, vt c.per tuas, extra de probat. Ibi minus dignũ est, vt quod sua quisq; voce dilucide protestatus est: id in eundem casum proprio valeat restimonio infirmare, & l.generaliter, §.fi.C.de non numerat.pecu. Nisi pœnitẽs probaret se errasse in prima cõfessione, vt c.olim, extra de censib. & C.de error.aduoc.l.vlti. & c.cum causam, extra de appell. Sed adhuc hoc probato, si actor replicet, tu sciebas aliter, quàm respõderis: & ideo iuuari non debes. Respon. hoc potest probare ipse actor, cum pœnitens probauit se errasse, vt glo. in d.l.de ætate, §.fi. vbi autem nulla est captio actoris, exemplum est videlicet, si à possessore nondũ sit vsucapio impleta, vt ff. de dolo l.pe. Item si prius dixit se hæredem nõ esse, nunc autẽ dicit se hæredẽ esse, tunc non est captio actoris scilicet dammum: sic pœnitere potest, vt glo. in d.l.de ætate, §.fin̄.

Confessio igitur errore facti facta potest reuocari quandocũq; ante sententiam. Nam error facti nemini oocet, nondum finito negocio: causa vero decisa velamento tali non instauratur, l.error, C.de iuris, & facti igno. & l.cum putarem te cohæredem, ff. familiæ hercis. vbi exceptio tibi non competit ius agendi, nõ porest opponi post sententiam, nec reddit iudicium retro nullum, & solutum auctoritate sententiæ non repetitur, vt indebitum, & ff.de confess.l.cum fideicommissum. error autem probari debet ab illo, qui dicit se errasse, ad hoc, vt sit reuocationi, siue pœnitentiæ locus: vt si quis hominem viuum confiretur occidisse, & postea paratus sit ostendere hominem viuum esse: Iulianus scribit cessare Aquiliam, quãuis cõfessus sit occidisse. Hoc enim solum remittere actori cõfessoriam actiooem, necesse tamen habeat docere eum occidisse. Cæterum occisum esse hominẽ à quocunq; oportet, vt l.inde Neratius, §.fi.ff. ad leg. aquil. vbi glo.in verbo, confessoriam, dicit ꝙ confessio ipsa remittit actori hoc ius, vt non cogatur probare eum conuentum occidisse, cogitur tamen probare eum occisum esse à quocũq; sit occisus: reus vero ꝓbare viuũ: aliàs satis erit si reus confitetur occisũ, & à se, licet nõ occiderit. vt si is, cũ quo lege aquilia agitur confessus est seruum occidisse, licet non occiderit: si tamẽ occisꝰ sit homo, ex cõfessione sua tenetur lege aquilia, vt l.si is, ff. ad leg. aquil.

Et quia supra dictũ est, ꝙ error facti potest probari vsq; ad sententiam d.l.error, dic etiam ꝙ error probabilis in quẽ quis deducitur, potest corrigi post sententiam diffinitiuam, vt l.ij.ff. quando de pecul.act.annal.est. nec fatetẽ qui errat, nisi ius ignorauerit, l.non fatetur, ff.de cõfess. Ita ꝙ damnatus ex confessione errore facta, probato errore tutus est ipso iure, saltem sibi restitutio datur per iudicẽ, vt l. cum fideicõmissum, iuncta glo. in verbo, Remittere, ff. de cõfess. & ff. de iudic.l.si prætor, §.j. & ff.ex quib.caus. maior.l.j. in fi. ibi si qua alia iusta mihi causa esse videbitur in integrum restituam, quod eis per leges, plebiscita, senatusconsulta, edicta, decreta principum licebit. hodie de consuetudine regni Franciæ nõ fit talis restitutio per iudicem, sed demum per appellationẽ aut principis rescriptum.

Si autem erratur in facto alieno, planum est, ꝙ probabiliter erratur. vt l.fi.ff.pro suo. ibi quia in alieoi facti ignorantia tolerabilis error est, & probabilis error possidentis vsucapioni non obstat. Si quis vero erret in suo facto, idem dicitur cum de damno certet, vt art.ff.de cõdit.indeb.l.sed & si me, & hoc post litem contestatam. Si ante litem contestatam erret, & scit falsum, & tunc dicendum, quod dicitur, l.sinautẽ, & l.Is qui, ff.de rei vendic. vbi dicitur, is qui se obtulit rei defẽsioni, sine causa, cur nõ possideret, nec dolo fecisset, quominꝰ possideret, si actor ignoret, nõ est absoluendus reus, sed dãnãdus. Cæterũ ante iudiciũ acceptũ non decepit actorem, qui se negat possidere, cum vere nõ possideret: nec videtur se liti obtulisse, q discessit ante litem cõtestatam. Nam si actor scit, tunc is nõ ab alio, sed à se decipitur, & ideo reus absoluitur, & l. pe. ff.de dolo. Si vero errans ignoret falsum, distinguendum est, an iuste, an iniuste. Si iuste, ei succurretur, si probetur contrarium. Si iniuste erret, non ei succurre-

Num dicti Milo, Anippus, & ipse, qui rogatur insultauerunt[f] superioribus die, & hora ĩ dictos defũctos? quos telis miserè confoderunt, & male mulctatos dimiserunt.

Dixit deuouẽs se diris, & malis genijs: atq; sibi crudelissima quæq; imprecari, deprecans dæmones ipsum ad inferos deferant, absorbeántq; tartara ditis, si huiusce tam atrocis sceleris fuerit aut author, aut adiutor, aut quicquam sciuerit præter illa audita.

Illum mentitum, nec veritatem dixisse docuimus, manifestóque mẽdacio deprehendimus quòd per elogia aduersus eum concepta aliósque consscios ac participes probatum esset, & liquido constaret dicta die 10. Octobris sub nonam noctis horam dictos defunctos insidijs circũuenisse, ac trucidasse: necnõ Dionysiũ defuncti Crassi amanuensem grauiter vulnerasse.

Dixit huius se facti prorsus nesciũ: séq;, quæ loquerentur, omnia latere.

Si assentiri vellet testibus, qui in elogio testimonium dixissent?

Dixit id minime velle, quũ illos non agnosceret, cuperétq; videre. Nec plus, nec aliter dixit sedulò rogatus, atque examinatus. Eò in carcerẽ remisimus.

Eadem die,

Fuit itidem accersitus, & eductus è carcere Henricus Nebulo famulus nobilis Milonis, natione Rothomagensis, ætate 29. annorum, aut circiter, vti aiebat, tactis sacrosanctis dei euange-

tur, vt d. l. de ætate, §. qui iusto errore, ff. de interrog. actio. & idẽ glo. in d. l. non fatetur, ff. de confess.

Est insuper aduertendum, ꝙ confessio aduocati, sicut propria confessio præiudicat, nisi fuerit reuocata, vt c. olim, extra de censib. ibi, & confessione aduocati alterius partis non reuocata postmodum appareat euidenter &c. & extra de appell. c. cum causam. Sed si confessio aduocati fuerit reuocata incontinenti, siue eadem die: quia tunc non videor eam ratam habere, ex quo eadem die reuoco, sufficit reuocatio simplex, arg. d. c. cum causam, extra de appel. vel etiam post triduum, etiam non ostenso errore, vt l. vlt. C. de erro. aduoc.

Sed quæ dicant incõtinẽti fieri probant, ff. de verbo. oblig. l. cõtinuus actus vbi dicitur, ꝙ inter interrogantem, & respondentem non debet interuenire act⁹ omnimodo extraneus, vt si post interrogationem aliud agere cœperit, ꝗuis eadem die spopõderit nihil proderit, & c. præterea, extra de testib. cogend. & l. quod ait lex, §. vlti. in fi. ff. ad leg. Iul. de adult. & extra de elect. c. quia propter.

F INSVLTAVERVNT.) Iudex ĩ criminibus debet reos argumẽtis conuincere, voce etiã propria scelus viciúmq; confiteri facere, aut testibus superare, vt l. qui obseruare, C. quorum appel. non recipi. & l. qui sentẽtiam, C. de pœnis. Quòd si metu probationum reus profitetur crimẽ, habetur pro cõuicto, vt d. c. si quis p̃sbyter, in glo. in verb. confessi, xxiiij. distinct. l. proinde, la. ij. §. fi. ff. ad le. aquil. vel si cõfitetur crimen spõte nulla examinatione pręcedente, seruatur quod legitur xv. quæst. viij. c. qui admisit, & d. c. si quis presbyter. Non tamen confessiones reorum pro ex-

ploratis facinoribus haberi oportet, si nulla probatiõ religionem cognoscentis instruat, vt l. j. §. diuus, ff. de quæstio. Nec vtiq; vltro confitenti est semper fides adhibenda, cum nonnunquã metu, aut aliqua alia de causa in se confiteat, vt l. j. §. si quis vltro, ff. de quęstio.

Aliquando non metu criminis imminente, sed tædio vitæ, vel impatientia doloris, quis sibi mortem appetit, vel manus infert, ideo ei insistendum, vt l. j. §. si quis non metu. ff. ad senatusc. syllania. & §. si sibi manus, eodem. Cũ etiam non audiatur perire volens, nisi aliquibus indicijs delictum probetur, vt l. non tantum, ff. de appel. existẽtibus ergo indicijs, si perseueret in confessione venit reus condẽnãdus, vt d. §. si quis vltro, & glo. quæ hoc dicit in l. j. C. de confess. & l. si quis in hoc genus, C. de episco. & cleric. Si quis vero hominem viuum falso confiteatur occidisse, & postea sit paratus ostendere hominem viuum esse, ad hoc admittetur: & cessat aquilia, quãuis confessus sit se occidisse. Ita ꝙ ille actus cõfessionalis confessi, vel ipsa confessio solum actori remittit confessoriam actionem, vt non teneatur, vel cogatur probare reum conuentum occidisse: tenetur tamen probare actor hominem occisum fuisse à quocunq; sit occisus, l. inde Nerati⁹, §. fi. ff. ad leg. aquil. proinde si mortuus sit homo, occisus autẽ non sit: licet reus confessus fuerit occidisse, non tenetur de mortuo, l. proinde, ff. eodem: videtur tamen teneri actione legis aquiliæ ex sua confessione l. si is, ff. de confessis. Nam confessionibus falsis respondentes ita obligantur, si eius nomine de quo quis interrogatus est, cum aliquo est actio: quæ cum alio actio est: si dominus est, in nosmetip-

lijs de dicenda; & confitenda veritate iuratus, rogatus à nobis causas,[A] & cuius instantia coniectus esset in carcerem.

Noluit respődere,[B] tãdem multa indicta ait causas minime scire, sed instã tibus quadã vidua, & alijs prehensum se, & illuc detrusum, quantum sibi relatum esset.

A quot diebus nouissime epulatus est dictus Milo in caupona parui cerui Parisijs, & qui ei assidebant sodales?

Ait in mense octobri vltimate lapso dictum Milonem in illa caupona epulatum cũ nobili Desiderio Anippo, alijsq; permultis sibi ignotis.

Quæ necessitudo intercedat dicto Miloni cum illo Anippo.

Ait cõterraneos esse, & ferè sub eodẽ tecto, vti eodem lare, socios, ac sodales.

Quę colloquia inter illos in dicto diuersorio prandentes fuerunt.

Ait varia, atque diuersa: quorum iam immemor esset.

Num inter hæc Milo litem sibi fuisse cum Iuliano Xenio, & Ioanne Crasso, in eáq; narrauit succubuisse.

Ait id quidem à Milone tunc temporis narratum.

Num is Milo in hæc verba erupit, caussa cecidi in curia suprema arte, & dolo magistri Chrysostomi Crassi, sed per mortẽ, & sanguinem Christi ante huiusce hebdomadis finẽ funditus perdam Xenium, Plutum, & Crassum: nec incruentam de me reportabunt victoriam.

sos confessione nostra conferimus, l. confessionibus, ff. de interrog. actio. maxime vbi ius, vel natura non resistit, vt ibidem.

A ROGATVS à nobis causas.) Rei debent sigillatim interrogari super quolibet indicio, & super his disputari, vt l. vnius, §. cognitum, ff. de quæstio. & Bal. in l. custodias, ff. de pub. iudic. quòd si reperiantur in mendacio, erit maxima præsumptio contra eos, vt ī d. l. vni⁹. §. testes, & c. literas, extra de præsumpt. qa interrogatus mendax videtur decipe, quod est puniendum, vt glo. in l. de ætate. §. qui tacuit, in verbo, contẽnere, ff. de interrog. actio. & l. debuit, ff. de his qui not. infa.

B NOLVIT responde re.) Nõ respondens inquisitioni potest cogi ad omnia capitula certe respondere, vt Bart. in l. de ætat. §. qui tacuit, ff. de interrog. actio. & l. certum, ff. de confess. Et potest reus pluribus modis vrgeri ad certum respondendũ: vno modo, captis pignoribus, arg. ff. de re iudic. l. debitorib⁹, alio modo mulcta indicta, vt ff. de vẽr. inspic. l. j. §. quid ergo si non. Alio modo iudex potest eum habere pro confesso contra se, quod aduersari⁹ asserit. Idem si obscure respondeat, vt d. l. de ætate, §. si cum esset, §. nihil interest, & §. qui tacuit, hęc gl. in d. l. certum. Nec enim videtur respődere, qui ad interrogata non respődet, d. l. de ætate, §. quod autẽ, & l. j. §. si quid simpliciter, ff. de verb. oblig. ideo qui præsens iussus respondere recusat absque rationabili causa, contumax est, & habetur pro confesso, vel negante prout suum incommodum respicit, vt extra de confess. c. ij. lib. vj. & d. l. certum, Cy. in l. ij. §. si vero, & §. quod obseruare, ff. de iura. calum. & Barth. in d. §. qui tacuit. Contumaciæ autem poena est, vt in solidum reus conuenia tur, queadmodũ si negasset, quia prætorem contẽnere videtur, d. l. de ætate, §. qui tacuit, vbi dicit glo. in verbo, contemnere: dixit Pilatus ad Christum, mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo dimittere te &c. Sed ipse Christus nõ vt contemneret, sed vt miraretur Pilatus fecit. Sed quo iure veniat cõtumax in non respondendo puniendus? dic ꝙ officio iudicis, vt in aut. de his, q ingred. ad appel. §. fiñ. col. v. & glo. fi. in l. j. C. de confessione, & gl. in d. l. certũ, ff. eodẽ. Et illa taciturnitas debet scribi per tabellionem sic, Qui interrogatus noluit respondere. vt glo. in c. qm cõtra falsam, extra de prob. & d. l. de ętate, §. nihil interest, & l. iiij. dist. c. si seruus. in atrocioribus vero delictis cũ tormẽtis interrogãdi sunt rei cum suspecti sunt, vt l. j. ff. de quæstio. & l. quotiens, C. eodem, & l. dicetur suo ordine. Quæro vtrum iudex postq̃ est conclusum in causa possit interrogare partes? dic ꝙ sic vt extra de fide instruc. c. cũ Ioannes. Potest etiam pars interrogare reum, & valet respősio, vt extra de dolo, & contuma. c. prout, & ff. de interroga. actio. l. si sine, §. j. Aduocatus etiã potest interrogare, vt ff. de adult. l. si postulauerit, §. quæstioni. Et iudex quotiens æquitas eum mouet, potest partes interrogare, vt ff. de interrog. actio. l. vbicunq, & xxx. q. vlti. c. iudicantem. Confessiones autem factæ ad petitionẽ actoris, vel iudicis, vel etiam partis quæ fiunt post litem contestatam, possũt reuocari, si quis probauerit se errasse, vt extra de confess. c. vlt. vbi de hoc. Tamen est notandum, ꝙ postquam est renunciatũ, & conclusum in causa nulla admittit exceptio, vel allegatio, vel instrumen

Ait horũ ne minimũ quidẽ audisse.

Num idem Milo re ipsa præstiterit, quod erat interminatus?num post verba cõsecuta sunt verbera, & ad effectũ perduxerit dicta, cõstipatus nobili Anippo, Bernardo Thrasone, Claudio Caligula principis nostri legionarijs, Egidio Gnathone, Ferdinando Parasito, famulis Anippi, Iaccho Ebrione, Andrea Iro, ipsoq;, qui rogaretur, die x. Octob. vesperi circa horã ix. compositis insidijs, ac strictis ensibus insurrexerit in dictos Crassum, Plutũ, & Xenium & ad internetionem vsq; ceciderit, atq; eadem vi, & impetu Dionysiũ Dauũ Crassi famulũ grauiter læserit.

Ait si horum omniũ aut viderit, aut audierit quicquam terræ hiatus, & abyssus maledictum ac execratum cum Dathan & Abiron deuorent.

Quem quũ manifeste refelleremus, apertéq; mendacij conuinceremus:

Ait se vera locutum, non mẽdacia.

Vtrum se ad Milonem magistrum, nobilem Anippũ, Caligulam, Thrasonem, Ebrionẽ, Parasitum, Gnathonẽ, & Irum referre, testimonijsq; adhærescere vellet.

Ait ad se vnum, nõ quẽuis alium referre velle. Hæc tantum ille non oscitanter rogatus, & examinatus à nobis: atq; ideo in carcerem reductus.

Eadem die.

Auocatus è carcere ac coram adstás in conclaue consilij nobilis Gerardus Milo dominus vallis in Beluetia ibidẽ ortus annos triginta, aut circiter, natus barba oblonga, capillis tõsis, sacramẽto obstrictus de dicenda, & confitenda

tũ, vt C. de compẽsa. l. fi. & arg. ad hoc, extra de testi. c. de; testib⁹, & extra de fide instru. c. cũ dilectus, & de causa possess. c. pastoralis. nisi euidẽs ratio moueat iudicẽ, vt d. c. pastoralis, & glo. in c. quoniã contra falsam, extra de prob.

Quæro an confessio facta in iure possit in parte acceptari, & in pte reprobari? Respon. q̃ confessio circa eandem rem debet recipi integra, & non diuidi: nec potest pro parte acceptari, & in parte reprobari, prout plerumq; in rebus nostris Franciæ forensibus allegari solet, iuxta l. in causæ, ff. de procur. Ibi, Cæterum si velit quędam transferre, quædam relinquere iuste procurator hanc inconstantiã recusabit, & l. si non conuitij, C. de iniur. Ibi, si nõ cõuitij consilio re aliquid iniuriosum dixisse probare potes: fides veri à calumnia te defẽdit. Et l. j. C. ad leg. Cor. de sicar. vbi si q̃s sit confessus in iure hominem occidisse, & dixerit illum à se percussum, non animo occidẽdi, debet ad hoc probandum admitti: cui hoc probando remittẽda erit pœna homicidij. Nam crimen tunc contrahitur, si & voluntas nocẽdi intercedat. Cæterũ ea, quæ ex improuiso casu potius, q̃ fraude accidunt: fato plerumq;, nõ noxæ imputantur. Et ibi glo. dicit, q̃ illa negatiua, q̃ non occidit animo occidendi, pbatur per præsumptiones probando amicitiam, & affinitatem, & qualitatẽ occidentis, & per iuramentũ purgationis. Vnde non potest acceptari illa confessio in ea tantum parte, in qua confessus sum hominem occidisse, sed debet acceptari cum sua qualitate adiecta, scilicet q̃ non

animo occidendi, occidi, vt tex. & glo. Barth. & alij in l. siquidem C. de exceptio. Alex. in cõsil. xx. nu. xxij. in iiij. volu. Nam etiã confessis reis non denegãgantur legitimæ defensiones, l. si filius, §. exceptionibus, ff. de interrog. acti. & ibi Bal. ad quas probandas reus admitti debet, d. l. j. C. ad leg. Cornel. de sicar. l. si nõ commitij, C. de iniur. duo siquidem reus videtur confessus fuisse, siue dixisse, scilicet hominem occidisse, & eum nõ aĩo occidendi, occidisse, vt dicit in arbitrij pręcepto, vt l. celsus, §. idẽ ait ff. de aetbit. vnum ergo de istis est contra reum, vt quia confessus est occidisse, & ei adhibetur fides, vt ff. de interrogat. actio. l. de ætate, aliud est pro se reo, scilicet qualitas q̃ non animo occidendi, occidit, & illi non adhibetur fides, vt l. exemplo, C. de prob. & in aut. de iureiur. à morient. præstito §. sed hæc quidẽ, col. v. Ibi, quæcunq; quilibet pro se dixerit, aut scripserit hæc ei nihil prodesse. Sic etiã dicimus in exceptione pacti, & similibus q̃ si quis cõfiteatur se debere, sed dicit factum pactum de non petendo, q̃ nisi probet pactum condemnatur, nisi præmittat negationem, vt nego me tibi debere, sed si apparuerit, dico pactũ factum de non petendo, vt not. in d. l. si quidem, §. fi. C. de except. Vbi cauetur si intentione actoris dubitas habita exceptionis contestatione, tunc demum eum intentionem suam secundũ asseuerationem suam petitor probauerit, hunc exceptioni esse locum monstrari conuenit, & l. exceptionem, C. de prob. quę vult, q̃ excipiens non cogatur statim probare suã exce-

veritate,& interrogatus[A] quam ob cauſam,quibúſve inſtantibus protruſus eſſet in carcerem.

Latet me,inquit,& indignè hác mihi innocenti factam iniuriam apud te æquiſſime iudex queror, poſtulóq; cõtra eos,quos decebit,litis æſtimationẽ, damna,& id,quod intereſt mea.

Vbi,inquimus, habitas,ſedẽ fixeris, aut in quem locum te recipias?

Pariſijs, inquit, à ſemeſtre moratus ſum interim dũ hic certa lis in ſupremo ſenatu iactaretur,& finiretur.

ptionẽ.nam licet exceptio dilatoria opponi debeat in initio, probari tñ niſi poſtq̃ actor mõſtrauerit oportet,& ff.famil.hercíſc.l.qui familiæ,& C.de præſcrip. lõg.tẽporis,l.emptor.quæ autẽ ſint exceptiões dilatoriç & perẽptoriç,ponũtur p exẽpla.Inſti.de exceptio. §. appellant, & glo.in d.l. exceptionem. Et ſic excipiendo non videtur reus cõfiteri,vt ſi primo oego, & dico q ſi appareat ,qđ intenditur contra me,opponere exceptionem.l.nõ vtiq;,ff. de exceptio. iuncta glo.& glo.in d.l.ſi quidem,verſic. cõteſtatione, C.eodem.Bartho.tamen in l.Aurelius,§.Idem quæſiuit, ff. de liber.leg. ſub hoc temperamento diſtinguit,aut variatio circa eandem rem eſt alteri nociua,& reprobatur,vt d.l.in cauſæ,ff. de procur.aut variatio circa eandem rem nemini nocet,& tunc oon reprobatur.vt ſi tutor quibuſdam verbis teſtamẽti ſtare velit,in quibuſdã autem recedat, non impeditur probare contrarium eorũ,à quibus receſſit,quia hoc nemini nocet,quoniã cõtrariũ probare debet, & ſic veritati ſtabitur, per d.l. Aurelius,§.Idẽ quæſiuit,de quo not.Dy.in l.de rebus, ff.rerum amot.Aut cõfeſſio cõtinet vnũ capitulũ tantum,ſeu plura coooexa, & tunc eſt adoertendũ: quia aut ille, qui vnũ capitulõ reprobat,habet cõtra ſe prç ſumptionẽ iuris, aut habet p ſe,aut ius nõ præſumit pro,nec cõtra.Primo caſu quãdo habet præſumptionẽ iuris cõtra ſe,nõ admittitur talis reprobatio: vnde ſi cõfitearis te hominẽ occidiſſe p tui defenſiooe,poſſum ſtare cõfeſſioni,inquãtũ dicis te occidiſſe,ſed nõ cogor ſtare, inquãtũ dicis ad tui defenſionẽ: quia ius prçſumit cõtra te,per d.l.j.C.ad leg.cor.de ſicar.Secũdo,& tertio caſu qñ habet prçſũptionẽ iuris p ſe, aut ius nõ prçſumit,nec p, nec cõtra:Aut ille,qui priculã reprobat,vult hoc pbare,& admittit, vt d.l.Aurelius, §.idẽ quæſiuit,ff. de lib.leg. Aut oõ vult probare, & nõ admittitur talis reprobatio,vt l.etiã,§.j.ff. de minor.Vbi cauetur ex cauſa curationis.cõdẽnata pupilla aduerſus vnũ capitulũ ſentẽtiæ reſtitui volebat,& qa videbator in cæteris litis ſpeciebus releuata fuiſſe,actor maior ætate,qui acquieuit ſentẽtiæ,dicebat totã debere litẽ reſtaurare. Modeſtinus rñdit, ſi ſpecies in qua io integrũ reſtitui deſideratur, cæteris ſpeciebus nõ cohæret, oihil proponi, cur à tota ſentẽtia recedi actor poſtulãt,audiẽdus ſit,& c.mutare cõſiliũ,de regul.iur.lib.vj. vbi mutare cõſiliũ quis nõ poteſt in alterius detrimẽtũ,& l. nemo poteſt mutare,ff.eodẽ. à cõtrario, vbi alteri oõ prçiudicat licet mutare, vt gl. in d.c.mutare,verbo,alterius.Alexã.in cõſil.octuageſimo ſeptio,primo volu.nu.j.dicit nõ obſtare,ſi dicat q qõ præſumptio eſt cõtra cõfitẽtẽ, tunc poteſt acceptari principalis cõfeſſio,& reprobari qualitas, vt per d.Bart.in d.§.Idẽ quæſiuit:quia poſito q opinio Bart. eſſet vera,quod tamẽ multi reprehẽdũt in cõfeſſione facta ſub vno,& eodẽ arti. vt Saly.in l.j.C. de cõfeſſ. & Bart.in l.decẽ,ff.de verbo.oblig. tñ vbi oulla eſt præſumptio iuris contra qualitatẽ adiectã in cõfeſſione,nõ poteſt reprobari qualitas. Sed ſi quis cõfiteretur quid feciſſe pro alia cauſa indebita,vel illicita, eſſet bene prçſumptio cõtra illã qualitatem, vt l.cũ de indebito.in princ.ff.de probar.c. ſuper hoc extra de renũcia.l. merito, ff. p ſocio,l. ſi procurator,ff.de cõdictio.indeb. Vbi autem coofeſſio, ſiue ſcriptura continet plura capitula ſeparata, poſſum pro parte approbare, & in parte reprobare,vt l.publia,§.fi.ff. depoſit.vbi notat Bartho. q ſi plures res ſint ſcriptæ, ſiue confeſſæ in vna charta,poſſum acceptare illud, quod facit pro me, & illud quod facit contra me refutare, alleg. Dy. in l.j. in xiij.q. C. de confeſſ. & l. ij. C. de donat.ante nupt. & ad hoc eſt tex. in l.de rebus, ff. rerum amot. vbi cauetur,quòd de rebus amoris permittendum eſt marito,vel vxori, de quibuſdam rebus iuſiurandum deferre, & de quibuſdam probare. Ita quòd inconſtantia, vel variatio admittitur circa res diuerſas, & glo. in d.l.de rebus,& idem Bartho.in d.l.Aurelius, §. idẽ quæſiuit.

Quærere autem velim, qualiter intelligatur vnũ capitulum, vel diuerſa:& qualiter intelligantur capitula diuerſa connexa, vel non. reſpond. ſecundum Barth.in d.§.idem quæſiuit,q vnum capitulum intelligitur voum factum cum qualitatibus ſuis, ſeu plura connexa. Exemplum dico q promiſi tibi centum ſub conditione,hoc eſt vnum capitulum, hic vna confeſſio ſic qualificata.Item ſi promitto tibi decẽ pacto incõtinenti appoſito, q vadas pro me Romã, iſta ſunt plura capitula cõnexa:ſed diuerſa capitula ſunt plura dioerſis tẽporibus facta,vt glo.in d.l.ſi quidẽ,C.de except. Itẽ ſi incõtinẽti ſunt plura facta,quorũ vnũ non venit ad alterius determinatiooem, ſed quodlibet eſt per ſe,tunc ſunt diuerſa capitula,vt d.l.etiam,§. j.ff.de mino.& l.ſcire debemus,ff.de verbo.oblig.

A ET INTERROGATVS.) Interrogationes huiuſmodi dic nõ fieri,vt eis io eorum fauorem credatur, ſed ſolum in odium.pro hoc vrget, quòd in criminalibus iuramentum io defectum probationis nõ defertur,glo.in l.iij.in verbo,agatur,de iureiur.ff.

Aduerſus quos,inquimus,hæc lis iactaretur?

Aduerſus,inquit,Iulianum Xenium, & Ioannem Plutum ciues Lutecianos, & me.

Vtrũ,inquimus,eiuſmodi lis ſit finita,& à quo tẽpore,& ſecũdũ quos data?

Hoc, inquit,mẽſe areſto curiæ ſupremæ ſecũdũ aduerſarios lis data eſt, iure tamẽ,an iniuria ipſi viderint,quibus ita viſum eſt.Relucet tamẽ æquitas, & res ipſa loquitur,q̃ iniquè,atq; iniuſtè.

Næ,inquimus, temerarius es, & effrons,qui adeò impudenter, audactérque loquaris.

Nihil,inquit,ꝓhibet loqui ſuę innocẽtiæ fidẽtẽ,nulláq; impalleſcẽtẽ culpa.

Sed ad rẽ , inquimus: quis patronus aduerſariorum partes tuebatur,quo agente cauſſam tenuerint?

Is,inquit,fuit magiſter Chryſoſtomus Craſſus,artis veteratoriæ homo adeo exercitus,vt cauſſam inferiorem, ſuperiorem:ſuperiorem,inferiorem iure,æquóve ſuadente,aut diſſuadẽte facere queat.

Vitã ne,inquimus, crudeliter interminatus es Craſſo , Xenio, & Pluto in parui cerui diuerſorio prãdens, & quibus cutus es de iiſdem aduerſarijs?

Nona,inquit,die menſis Octob.prãdẽti mihi cũ nobili Deſiderio Anippo, & tribus alijs nobilibus, quos ſecũ adduxerat Anippus in parui cerui diuerſoriũ,venit in mẽtem litis huiuſce recordatio:cuius cauſſam , & exitum dictis nobilibus obiter expoſui , qui non admodum areſtum probarunt , exiſtimarúntq; ab omni iure alienũ. deinde incidimus in alios ſermones.

Num, inquimus, ibidẽ palàm in has minas exclamaueris? Aedepol per mortẽ,& ſanguinẽ dei, ante huiuſce hebdomadis finem prędicti Xenius, Plutus, Craſſus meritas luẽt pœnas,nulláq; alia,quàm mea manu vitam finient.

Male,inquit,peream, hęcq; terra mihi dehiſcat viuo,ſi quid eiuſmodi à me exierit.

Qui erant,inquimus,alij tres nobiles ab Anippo in dictũ diuerſoriũ adducti,quóve nomine nuncupãtur, & vbi ſedem habeant?

Audiui,inquit, alterum Claudiũ Caligulã, alterum Bernardum Thraſonẽ vocari principis noſtri milites: Tertiũ, non noui,ne nomine quidem.

Qui famuli, inquimus, miniſtrabãt, & inſeruiebant in dicto prandio?

Quatuor, inquit : duo ex meis Iacchus Ebrio iunior, & Henricus Nebulo:duo item alij Anippi Egidius Gnatho,& Ferdinandus Paraſitus.

Vbi,inquimus,& cum quibus die x. Octob.nouiſſime præterita cœnauiſti?

Parũper meditatꝰ: cœnã,inq̃t, eo die feci in diuerſorio , cui pẽdet iterſigniũ leonis argẽtei Pariſijs in vico S. Honorati cũ Anippo, & ſocijs,quos in Palatio inuenerã, atq; ibi ceſſauimus ad horam nonã , illĩncq; maturè nos dormituri cõtulimus in diuerſoriũ baliſtæ in via ſancti Iacobi noſtrũ hoſpitium.

Num, inquimus, illius diei hora ix. ipſe,& Deſiderius Anippus cũ vniuerſo ſatellitio inſidias cõſtruxiſtis,& ſtrictis gladijs inuolaſtis in Xeniũ, Plutũ & Craſſum iuxta crucẽ Tirroueri,acerbéq; conciſos reliquiſtis: Dionyſiũ vero Dauũ Craſſi famulũ vertiſtis in fugã læſum,coëgiſtiſq; in pedes ſe dare?

Dij boni,inq̃t,quid ego audio?adeò

me ferū putas,ac crudelem: vt hæc cogitarim?tātum abeſt vt effecerim:quæ etiam ipſo auditu offendunt,deliramēta planè,atq; ſomnia mentis inſanæ,& ægrotantis.

Noſcis ne, inquimus, Andream Irūcerdonem?& num interfuerit cœnę in diuerſorio leonis argentei.

Noſco,inquit,ſed viſu tātum, quòd eo ſum aliquādo vſus in deferēdis ſarcinulis hac in vrbe Pariſieſi. Venerātque is Irus in diuerſorium tēpore cœnæ à me paruulam pecuniam accepturus,quæ pro operarum locatione ei debebatur,qua perſoluta diſceſſit, poſtea nunquam viſus.

Homicidiū,inqmus,aſtutè diſſimulas certáq; retices,ac portrita, hinc effugiēdi occaſionē captās.

Rem,inquit,apertam apertè receſſui,nō circuitione vſus.

Vis ne,inquimus,teſtimonijs Anippi & tuis famulis ſubſcribere?

Nullius,inquit,in verba iurare aſſueui, expertus quàm ſit periculoſum hominum fidei credere.

Ad hūc itaq; modū exquiſitè diſcuſſus ſuper criminatione,& elogio repetiuit carcerem. ¶Dicta die.

IOannes Solō legū cādidat9 &c.Egidiū Gnatonē nobilis Deſiderij Anippi ſeruū Britanū annorū triginta,aut paulò ſenior,veſte Hiſpanica nigra:cū thorace rubeo,& caligis diſſectis,bicoloribúſq;, accitū è carcere in cōclaue cōſilij præpoſituræ,atq; religiōe obuinctū ita de crimine obiecto,īdicijs,&elogio cōcepto pcūctatur,cōſciētiáq;explorat.

Solon.Cedo , quis caſus te deiecit in carcerem , cuiúſve cauſa includeris?

Gnatho.Sacris ſum initiatus,& iuriditionis alterius mācipat9,cui ego,nō tibi debeo reſpōdere,& ad quē remitti poſtulo:quòd ſi mihi nō credis,en tibi fidē faciēt tabulæ de ea re ſcriptæ ſacri ordinis aſſertoriæ , ac cōſignatæ ſigillo epiſcopi,quas ipſe conſtituto die exhibiturum me polliceor.

Solō. Præcipio, iniungóq; tibi pœna ducentarum librarum,vt mihi reſpondeas, remittēdus ad eccleſiaſticū,ſi fieri oporteat,ne præcidatur tibi fori præſcriptio.^

A ? FORI præſcriptio.) Videtur q̃ reus reſpōdere non teneatur,nec etiā volens teneat eius confeſſio facta coram iudice laico: nec etiam ſententia tanq̃ à iudice incompetenti lata, vt c.at ſi cleric.& c. cū nō ab homine,extra de iudic. quia clericus nō poteſt criminaliter cōueniri corā iudice laico , vt xj.q.j. & ij. nec etiam reconueniri cū in crimine nō admittatur recōuentio,vt iij.q.xj.c.neganda , quia nō relatione criminum, ſed innocentia reus purgat, vt ff. de pub. iudic.l.Is qui. Dic tamen q̃ reſpōdere tenetur, etiā ſi ſacerdos eſſet, quia fieri poteſt,quòd priuetur iure clericatus , maxime quia oneratus, & ſuſpicatus eſt enormitatibus ſe immiſcuiſſe quo caſu clerici etiam in ſacris conſtituti ſe enormitatibus immiſcentes ſine monitione pręuia perdunt priuilegium canonis,ſi quis ſuadente diabolo,xvij.q. iiij. Et etiam priuilegiū fori,vt c.perpēdim9,extra de ſentcā. exco.& ibi Abb.panor.Secūdo,inuētus eſt in non decenti habitu.Et ideo clerici nō ferentes tonſurā,vel veſtes clericales ſiue in ciuili,ſiue in criminali negocio cōuenientur, nō debēt gaudere priuilegio clericali,vt c.vno de cleric. coniug.in vj. Nam tunc reputātur laici , & vt laici poſſunt puniri,vt glo.ibidem dicit:Quòd Tholoſæ quidam clericus coniugatus eo q̃ habebat caligas bipertitas reputatus fuit laicus,& pro crimine tanquā laicus fuit condemnatus, nam fuit laqueo ſuſpenſus.Quòd autem teneatur clericus coram iudice laico reſpōdere,fuit deciſum per curiæ parlamenti Pariſijs areſtum iudicij mei, tanquam à dicta curia cōmiſſarij cōfirmatoriū cōtra,& aduerſus Ludolcum le blāc,quem captum pro pluribus criminibus nolentē mihi reſpondere,ſed ad iudicem eccleſiaſticū ſe, vt clericum remitti petentem, pœna quæſtionis indicta,ad curiam appellantem miſi,qui interrogatus à curia mihi remiſſus eſt, vt reſponderet ſuper criminibus ſibi impoſitis ſaluo iure in diffinitiua faciēdo ſuper præſcriptione fori, vt patet per dictum areſtum ſub data diei xv. Aprilis anno domini Milleſimo quīgēteſimo.xxix. poſt paſcha. Tādem faciendo ei ius ſuper præſcriptione fori priuaui eū iure clericatus ,i& eum vitam patibulo finire condēnaui: qui ad curiam appel

intereſt pro caſu cõmuni, vel priuilegiato, vt d.c. ſi iudex laicus, & extra de maior. & obed. c. inter quatuor, & C. de euictio. l. emptor fundi, & ff. de re iudic. l. de vno quoq;, & extra de emptio. & vend. c. ſi. Si autẽ nõ appareat de aduerſario, puta quia iudex ꝓcedit ex officio, citabitur iudex, d. c. ſi iudex, & c. venerabilibus, §. ij. de ſententia exco. lib. vj. debet autẽ clericus, qui deprehenditur, ad hoc vt remittatur, reperiri habere veſtes clericales, & ita loquũtur iura in plurali, & nõ in ſingulari: quia in veſtibꝰ inferioribus nõ licet habere habitũ diffomẽ, vt not. in glo. d.c. ſi iudex. Sũt autẽ caſus, quibus clericus ipſo facto, & ipſo iure nullo gaudet priuilegio clericali, & eſt lex ipſa ſententia videlicet, Clericus vxoratus nõ incedẽs in habitu & tonſura clericali. Ita ꝙ ſi pro cõmiſſis ab eo exceſſibus, vel delictis cõuenirentur corã iudice laico ciuiliter, aut criminaliter, non remittitur ad iudicẽ eccleſiaſticũ. nã tũc reputatur laicꝰ, & vt laicus poterit puniri, vt c. vno, de cleric. coniug. lib. vj. & glo. io d.c. ſi iudex, verſic. debeat. Item ſi eſt bigamus, vel degradatus, vt extra de biga. c. vno, & c. ij. extra de pœnis, ſi tamẽ maneat clericus, oon poteſt renũciare priuilegio clericali, ſed apoſtando ab habitu ſuo poſt trinam admonitionẽ, vel immiſcendo ſe enormitatibus priuilegiũ amittit, vt c. perpẽdimus, & c. cũ nõ ab homĩe, & c. io audiẽtia, extra de ſentẽtia exco. Ipſo enim facto ſe priuãt clerici talia faciẽdo, vt extra de vita, & honeſt. cleric. c. vlt. & de cleric. cõiug. c. pen. Sic ideo clerici, qui clericalis ordinis dignitati nõ modicũ detrahẽtes ſe ioculatores faciunt, quaſi ioci latores in publicũ faciẽdo ſpectaculũ ꝓprij corporis, vt ff. de his, q not. infa. l. ij. §. ſi. aut goliardos, à gula ſic dictos, aut bufones ſcilicet hiſtriones, ſi per annum artẽ illã ignominioſam exercuerint, ipſo iure. Si autẽ tẽpore breuiori, & tertio moniti à ſuo iudice, vel ꝓlato nõ reſipuerint, carere debẽt omni priuilegio clericali, vt vt d.c. vno. de vita, & honeſt. cleric. lib. vj. moneri autem debent per ſuum prælatum, aut iudicem, vt c. in audientia, extra de ſentẽtia exco. ibi, ſi à prælatis ſuis, &c. & cap. contingit, ij. eodem. Ibi, ſi à te tertio. In occulto tamen, vel infirmitatis, vel alterius rei cauſa aliquid ioci facere non reprobatur, vt in citharistis, & his qui varijs vtuntur inſtrumentis, vt lxxxvj. diſt. cap. donare, in j. glo. & Accur. in l. ij. §. fiñ. ff. de his, qui not. infa. non etiam licet clerico tabernam ingredi, & multo minus tenere, & ad hoc xliij. diſt. cap. non licet, & c. j. extra de apoſt. & l. quæ adulterium, C. ad leg. Iul. de adult. vbi dicitur, ꝙ hi à iudiciaria ſeueritate debent præſtare immunes, quos vitæ vilitas dignos legum obſeruatione non credidit, vnde tales ſupradicti non tenent immunitatem canonis, licet etiam ſint in ſacris ſecundũ Arch. in c. vno. in glo. ſi. de vit. & honeſt. cleri. lib. vj. vbi dicit, ꝙ litera ibi indiſtincte loquitur d.c. vno, & ꝙ illi plus peccãt, vt v. q. vj. c. preſbyteri, & xl. diſt. c. homo, & extra de iureiur. c. cum quidam, licet Ioan. monach. contrarium teneat io d. glo. ſi. dicens conſtitutos in ſacris non perdere priuilegiũ: licet plus peccent, nõ enim deſinunt eſſe clerici, & clericaliter tenentur viuere ꝓpter characterẽ impreſſum, alleg. c. j. & ij. extra qui cleric. vel vouent. & extra de cleric. coniug. c. ſane. le. ij. prima tamẽ opinio placet Ioan. Andreæ, vt d. glo. ſi. licet ergo regulariter, vbi quis clericũ, vel laicum conuenire vult, debeat rei iudicem adire, vt. C. de iuriſd. omnium iudic. l. iuris ordinem, cũ actor rei forum generaliter ſequi debeat, vt xj. q. j. c. experientiæ, & extra de foro compet. c. ſi clericus, & c. cum ſit, & C. de iuriſd. omnium iudic. l. in criminali negocio: & poſſit reus declinare forum non ſui iudicis, cum extra territorium ius dicenti impune non pareatur, vt l. fiñ. ff. de iuriſd. omnium iudic. & l. j. & ij. ff. ſi quis io ius vocat. non ierit. vbi cauetur, ꝙ in ius vocatus venire debet, vt hoc ipſum ſciatur, an iuriſdictionis eius ſit, & ff. de iudic. l. ſi quis ex aliena. Tamen hæc regula fallit multis modis, in quibus ſortitus forũ non ſuum, & facit ſuum. Primo io criminalibus eccleſiaſticis, vt iij. q. vj. c. j. puta in crimine ſacrilegij, vel quaſi, vt extra de foro cõpet. c. cũ ſit, & c. cõqueſtꝰ. hodie verò in regno Franciæ iudex ſecularis cognoſcit, & iudicat etiã de hoc crimine ſacrilegij. Et egomet Milles, quẽdã nomine Carolũ de ſancto Vincẽtio ſacrilegũ inſequẽdo curiæ ſupremæ Pariſienſis areſtũ datũ anno domini milleſimo quingenteſimo xxxiij. die vero viij. mẽſis octob. iudicij mei cõfirmatoriũ pro ſacrilegio in æde cathedrali ſancti Stephani Antiſiodorenſis per eũdẽ cõmiſſo in ablatione vaſis ſacræ euchariſtiæ, vitã laqueo termĩare mãdaui, & exequi feci iuxta legẽ ſacrilegij. C. ad leg. Iul. pecul. Secũdo, in crimine hæreſeos quis etiã laicus ſortit forũ iudicis eccle. vt c. ad abolẽdã, & c. excõmunicamꝰ, extra de hæretic. Hodie tñ iudex etiã ſecularis cognoſcit de crimine hæreſeos, prout vidi à quatuor, aut quinq; annis citra plures iudicio præpoſiti Pariſieñ. igne Pariſijs palàm cõcrematos ex indulto dñi noſtri papæ ad expiationẽ prædicti criminis ferè per omnem chriſtianitatẽ noſtris hiſce tẽporibus ingruentis. Tertio, Ratione criminis in aliena iuriſdictione commiſſi quis ſortitur forum non ſuum: quia ibi, vel vbi inuenitur conuenietur reus, vt iij. q. vj. cap. j. & extra de rapto. cap. j. extra de foro compet. cap. poſtulaſti, & cap. fiñ. & C. vbi de crimi. agi opor. j. & auteñ. Qua in prouincia eodem, vbi enim malum contingit ibi moriatur, ij. q. j. cap. ſi peccauerit, & in cap. fiñ. Ibique latro figatur vbi graſſatus eſt, l. capitalium, §. famoſos, ff. de pœnis. Et vbi delinquens inuenitur, ibi retineatur, vt C. de curſu public. lib. xij. l. iij. Quarto, ratione criminis commiſſi a-

Gnatho. Ipſe, & Ferdinãdus Paraſitus famuli Anippi, Héricꝰ Nebulo, Iacchꝰ Ebrio Milõis ſerui. Sed meus herꝰ vixdũ egreſſũ limen, domũ me miſit ad equos paſcẽdos, diſponẽdáq; oĩa: quò paulò poſt venit, & ipſe Milo cũ alijs.

Solon, Vtrum Andreas Irus cerdo Pariſinus cum illis eſſet?

Gnatho. Non, per se autem dixit, [B] ꝙ post cœnā venit ad Milonem mercedem petiturus, exiuítque cum illis in viam: quò tamen inde recesserit, non facile dixerim.

Solon. Quamobrem Anippus, Milo, Caligula, Thraso illa die 10. Octob. in consueto hospitio balistæ potius, q̄ in diuersorio leonis argentei, longo interuallo distante cœnare maluerunt.

Gnatho: Quendam amicum suum conterraneum nobilem aduentasse, & illic moraturum referebat Milo, quem videre, & cum eo fabulari mirū in modum affectabat: orauítq; Anippum, Caligulam, Thrasonem, vt se comitarentur, vnáque cœnarent.

Solon. Nū tu, Milo, Anippus, Caligula, Thraso, Irus, Ebrio, Nebulo, Parasitus redeuntes à leone argenteo ad crucem Tirouerí collocatis insidijs circa horam ix. vespertinam irruistis in magistrum Chrysostomum Crassum aduocatum, Ioannem Plutum, & Iulianum Xenium, eósque pluribus letalibus percussos vulneribus ibidē reliquistis?

Gnatho. nihil omnino ex his nec vidi, nec audiui.

Solon. Num similiter Dionysiū Dauum Crassi amanuēsem vulnerauistis,

lio tempore cum ipse esset alterius status, & alterius iurisditionis, vt C. ad leg. Cornel. de fals. l. si quis decurio. & de hoc dic vt not. in cap. fi. extra de foro cōpet. Sed pone quis conuenitur super aliquo crimine corā non suo iudice, ille negat deliquisse in iurisditione illius, queritur vtrum ille iudex possit cognoscere, an in territorio eius deliquerit? dic ꝙ sic, ar. ff. de iudic. l. si quis ex aliena, & ff. ad municipa. l. de iure, ibi Cū tamen quis negat incolā esse, apud eum præsidem ꝓuinciæ agere debet: sub cuius cura est ea ciuitas, à qua vocatur ad munera, non apud eam, ex qua ipse se dicit oriundum esse: Idq; diuus Adrianus rescripsit in persona mulieris, quæ aliunde orta alibi nupta est, & extra de rescriptis, cap. dilectus filius. Quid autem, si quis conuenitur super maleficio coram non suo Iudice in aliqua prouincia, in qua dicitur deliquisse, ipse vero negat se commisisse, num Iudex cognoscere poterit, an deliquerit? Et videtur ꝙ sic, vt d. autē. Qua in ꝓuincia, in princ. sed tamen ibi loquitur, quando iam de crimine constat, quod patet dum dicit deliquerit, ar. C. vbi senat. vel claris. l. j. vbi dicitur deprehensus in crimine, & ita negari non potest. Sed primum verius, vt iudex cognoscere possit, vt d. cap. dilect⁹ filius, & idem in autē. vt nulli iudic. §. si quis, & ff. si quadru. paupe. fecis. dic. l. j. & ff. de cu. bono. dando. l. ij. vide quæ dixi supra in commissione, super decreto informationum in verbo, in subsidiū iuris. Et Specul. in titu. de compet. iud. aditio. De delicto autem alibi commisso non potest quis conueniri coram alio iudice, q̄ coram iudice delicti, secundum Bartho. In l. si cui, §. fi. de accusa. Idem Dy. per illum tex. Vbi cauetur cum sacrilegium admissum esset, in aliqua prouincia, deinde in alia minus crimen, diuus Pius Pontio proconsuli rescripsit, postquam cognouerit de crimine in sua prouincia admisso, vt reum in eam prouinciam remitteret, vbi sacrilegiū admisit, & l. iij. ff. de re milita. & l. si quis fillo, §. quod si quis, in fi. ff. de iniusto. irrit. & rupt. testa. hoc est, vt reus non possit puniri per aliū iudicem, quàm loci delicti: nisi reus sit ciuis huius ciuitatis, in qua accusatur: tunc illo casu ratione originis de quouis delicto vbique terrarum cōmisso potest per iudicem originis puniri, quia altero de tribus locis potest causa criminalis tractari, scilicet vbi crimen est cōmissū, vel causa est inchoata, vel vbi reus deprehenditur habere domicilium, vt l. j. C. vbi de crimine agi oport. Ita ꝙ delicta alibi cōmissa aggrauant delictum hic commissum: & faciunt ꝙ acrius puniatur reus, si sæpe, & sæpius alibi consuetus est facere huiusmodi furta, vel vulnerationes, aut tractatus, tūc acrius hic pro vno delicto punietur. nam duæ vices in delictis faciunt consuetudinem, vt l. nemo deinceps, C. de Episco. audient. hi qui bis, aut sæpius violentiam perpetrasse cōuincuntur constitutionum dinalium poena tenentur. Iudicem vero nosse oportet, quòd graui infamia sit notandus, si violentiæ crimē apud se ꝓbatū distulerit, seu omiserit, vel impunitate donauerit, aut molliorē q̄ pręstāda sit, poenā ꝓtulerit l. seruos, C. ad le. Iul. de vi. & ego Parisijs iudex eo sū vsus cōtra Ioā. le hongre, aliàs Quezin q cū à cōmuni populo mihi exhibitus esset, & furti de re leuissima accusatus, quęrēdo alia plura delicta enormia, & latrocinia reperi: ob quę ad furcas mea sententia est damnatus: & ea sententia à supremo senatu ꝓbata die xiij. Iunij anno domini M. v^c. xxxiij.

B Non per se autē dixit.) Si sine interrogatione quis responderit pro interrogato habetur vt l. Si sine, ff. de interrogat. nec eñ agit ex stipulatione vt sit necesse

&impulistis ad fugam?

Gnatho. Nihil minus.

Solon. Mentiris tuo more nequam, verum tam impudēti mendacio non effugies.

Gnatho. Nequaquam mentior: nec tuis feuerissimis me perterrefacies dictis.

Solon. Vis ne te submittere testibus, qui aduersus te, & alios flagitij participes testimonium dixerunt?

Gnatho. Testibus vitā meam nō credā, nisi præclarè mihi perspectis. Ibi vero percunctanti præposito ita respondit: éstq; reductus in carcerem Gnatho.

¶Dicta die.

EGo Ioan. Solō præpositus &c. Ferdinādū Parasitū nobilis Desiderij Anippi famulū Lemouicēsem[A] annis triginta natū, aut circiter, vti aiebat, in cōclaue secretioris examinis accersi è carcere iussi, ab eóq; post iusiurandū exactè sciscitatus sum caussas prehēsionis, qua de causa, quóve delatore in neruo esset obuinctus?

Qui infit se latere.

Qua die nouissimè Anippus herus in parui cerui diuersorio Parisijs prandit, & quibuscum?

Infit ix. die Octob. herum prandisse in illo parui cerui diuersorio cū gentili Girardo Milone amico etiam intimo, vnà cum Bernardo Thrasone, Claudio Caligula principis nostri authoratis militibus.

Vbi illorum domicilium? quo se recipiant.

Infit quatuor ex illis idem habere hospitium Parisijs in via ad sanctum Iacobū sub intersignio balistæ, & sex exactos menses, quibus Milo & Anippus, Thraso, & Caligula ibidem morarentur.

Qui sermones habiti, & quæ colloquia inter epulas Anippo & Miloni prandētibus in parui cerui diuersorio?

Infit ex tēpore memorare nō posse, quū varij, & multi de varijs, & multis rebus.

An interloquēdo inter eosdem nō obtinuisse causam in supremo senatu aduersus Ioanē Plutū, Iulianū Xeniū, astu & versutia magistri Chrysostomi Crassi in eodē senatu aduocati explicauerit Milo, blasphemijs indignè nominās Christū: deierās insuper, ac minitās vltionē iudicij, addēnsq; Xeniū, Plutū, & Crassum non alia, q̄ sua dextera perituros ante effluxam hebdomadam?

Infit Milonē in eo prādio litis meminisse, & se in eavictū iniquè, ac cōquestū de aduersarijs Xenio & Pluto, atq; maximè Crasso, quo actore decisa fuerat: propterea hos tres, vbiybi inueniret, malè mulctaturum.

Cur ipse Parasitus Plutum, Xenium, & Crassum non commonefecisset: quum

[Margin notes:] pcedere interrogationē: sed ex prima causa, quam interrogationē ex confessiōe presumit iudex pcessisse: sic & si in instrumento aliquo inuenit promissionē presumit interrogatio vt insti. de inutilib. sti. pul. §. si scriptū & gl. in d. l. sfine. Interrogari enim nō solū à pretore accipere debem[A], sed etiā ab aduersario d. l. si sine §. j. etiā à patrono siue aduocato aduersarij: cui forte aduersarius tenetur respondere vt gl. d. l. Si sine verbo ab aduersario, & ff. ad le. Iul. de adult. l. si postulauerit. §. questioni, & l. de ætate, §. qui interrogatus, ff. de interrog. actio.

ANNLEMOVICENSE.) Natio cuiusq; puīcia ri debet. plerūq; eīm natio aut prouocat, aut deterret. Interestq; nr̄a scire nationē. nā presumptū est quosdā bonos esse, quia nationis sunt nō infamatæ: quosdā malos videri, quia ea natione sunt, quæ magis infamis est, l. Quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de ædi lic. edict.

ſciret Milonem in illorum mortem coniuraſſe,ac vitæ inſidiari?

Infit nunquam exiſtimaſſe Milonem tam temerè rem confecturum, quam ipſe ira percitus comminaretur.

Vbi Milo,Anippus,Caligula,& Bernardus die x.menſis Octob.cœnauerunt?

Infit quatuor illos in diuerſorio Leonis argẽtei in vico ſancti Honorati ſimul cœnaſſe:quòd Milo audijſſet quendam nobilem conterraneum,& amicũ aduentaſſe,illícq; futurum.

Vtrum is nobilis illic eſſet?

Infit non fuiſſe.Verùm Milonem reliquos tres precatum Anippum, Thraſonem,& Caligulá, vt ibi cœnarent,qui annuerunt.

Qua hora illinc diſceſſerint?

Infit ſub nonam noctis horam.

Num meditatis inſidijs Milo , Anippus,Thraſo,Caligula illa hora Craſſum, Xenium, Plutum tranſituros iuxta crucem Tiroueri obſeruauerunt:prætereuntéſque inuaſerunt,atq; interemptos reliquerunt?

Infit tam atrox facinus ſe omnino ignorare.

Quinetiam rurſus à me ad verum dicẽdum inuitatus ea lege, vt facile veniá, & miſericordiam impetraret.

Infit lachrymans , atque ſuſpirans ſublatis in cœlum oculis, & manibus,quæ vera eſſe ſciret, vel audiſſet recenſuiſſe.

Num Plutum , Xenium , Craſſum ad crucẽ Tiroueri illa x.die Octobris interemptos ſciret?

Infit à multis audiſſe.

Num puderet tam manifeſti mendacij?

Infit nihil eſſe pudendum.

Num aſſentiri vellet hero Miloni, Thraſoni, Caligulæ, teſtibúſq; elogij de tali homicidio concepti?

Infit neſcire planè,quid eiuſmodi teſtes dixerint. Itaque redijt in carcerem. ¶Dicta die,

Bernardum Thraſonẽ principis noſtri militẽ Heluetiũ triginta annorũ,& erronẽ,vti inquibat, è carcere ad ſecretũ tribunal huiuſce præpoſituræ vocatũ data fide de dicenda,& cõfitenda veritate hoc modo rogaui:

Quis te reũ fecit?quo accuſáte detruſǫſis in cuſtodiá?qui búſve indicijs concepta in te & alios coniuratores elogia?

Neſcio ſanè, reſpondit: hoc ſolum affirmabo, quod certiſſimum eſt,iniquè me in vincula pertractum,indignè,nec pro meis in Remp.fortiter geſtis tractari.

Si noſceret Milonem,& à quo tempore?

Noſcere ſe fatetur quũ viſu,tũ cõſuetudine: quòd cũ eo, & Anippo in hoſpitio baliſtę in vico ad ſanctũ Iacobũ tres méſes,aut paulò minus egerit.

Vbinã prehéſus fuiſſet.

Heduis [A] ſe prehenſum à loci lictoribus, deinde adductum,& in carcerem in

A (HEDVIS.) Quæritur ſi iudex Heduenſis aliquam ſuſceperit noticiam de delicto aduerſus reum remiſſum, an iudex, ad quẽ eſt remiſſus reus, habeat ſtare his,quę facta ſunt à iudice remittente,& illius proceſſui cõſentire?Dic ꝙ non,ſed poteſt de nouo farere proceſſum & de nouo crimen examinare,vt in textu, & ſecundum quod ei videbitur poterit reũ punire, vt in autẽ.de ſanctiſſ. epiſcopis, §.ſi verò crimen,colla.ix. nec confeſſio facta coram Iudice incompetenti prodeſt ad aliquem condemnandũ,vt l.ij.C.ſi à nõ cõpet. iudic. & extra de iudic.cap.at ſi clerici.Barth. in l.diuus,ff.de cuſto.reo. & ſupra dixi,§. Ioãnes Vlpianus,in verbo rogamus, circa fiñ.

trusum die 15.Ianuarij.

Quæ abitionis caussa ab hac vrbe Luteciana, & à quo tempore Heduos accesserat?

Parisijs soluisse se visendæ ciuitatis gratia mense Octob. nouissime, diem tamen non tenere.

Num prandio adfuisset in diuersorio parui cerui Parisijs cũ Milone, & Anippo,& quæ inuicem inter se sunt collocuti?

Eodem mense Ooctob.cum Milone,Anippo, & Claudio Caligula principis legionario, & collega in illo diuersorio parui cerui prandisse non inficiatus est: cæterum immemor colloquiorum vltro citròq; habitorum.

Num illo prandio excitatus est sermo de quadam controuersia in supremo consessu iactata inter Milonem,& Iulianum Xeniũ,Ioannem Plutum,in qua ipse Milo industria,& acumine Chrysostomi Crassi in eodem consessu patroni victus fuerat?

Excitatum affirmauit,atq; adeò,vt Milo non sit veritus huius tam iniusti flagitij vltionem promittere.

Num Milo illos Xenium,Plutum,& Crassum primo quoq; tempore, etiã ante finitam hebdomadam occisurum iactarit?

Id à Milone iactatũ putare se respõdit,iactantémq; tum monuisse deũ vltorẽ fore,qui iniuriarũ omniũ æquus est vindex, atq; optimus.

Vtrum 10. die Octobris ipse inuitatus sit cum Desiderio Anippo, Claudio Caligula ad cœnam in diuersorio Leonis argentei Parisijs in vico sancti Honorati, & quæ fuit inuitandi caussa?

Inficiari non posse quin cœnauerit illa die cum Milone, Anippo, nonnullisq; alijs in dicto diuersorio,quos illò oẽs, vt fit,perduxerat insignis vini fama. Nam illic ferebatur vinum vænire ipso nectare,potúq; deorum suauius.

An peracta cœna circa horã 9. ipse cum Milone,Anippo, alijsq; conuiuis per insidias quasi facto agmine irruistis in magistrũ Chrysostomũ supremæ curiæ patronũ,Dionysium Dauũ eius seruum,Ioannem Plutum negotiatorẽ,Iulianum Xenium ciues omnes Lutecianos iuxta crucem Tiroueri: nec cędendi finem feceritis,quandiu sensistis spirare?

Tũ ad hæc rogata hæsitans,cunctabundus,impallescens, ac sursum aspiciens negat huic cædi interfuisse,nec recusat laqueo suspendi,si tanti sceleris conscius comperiatur.

Num sciat Crassum,Xenium, Plutum his vulneribus interijsse?

Illos vnq̃ aut vidisse,aut cognouisse [B] it inficias: nisique

B AVT cognouisse) Hic enim re[9] est in aperto mẽdacio vt infra patebit, ideo quęritur an pro temporali vita alicuius sit mẽtiendũ? dic q̃ nõ secundum Hiero. Nam cũ Abraham descendẽt in Aegyptũ rogasset Sarram, vt sororem ei[9] se esse mentiret, dicens noui quidẽ q̃ pulchra sis mulier, & q̃ cum te viderint Aegyptij, dicturi sũt, vxor illius est: & interficiẽt me, seruabũtq; te. dic ergo obsecro te, & viuat anima mea ob gratiam tui. sed Abraham nõ mendacium dixit, sed verum taceri voluit, vt c. vtilem, xxij. q. ij. nunquam ergo pro cuiusq; temporali vita mentiendũ est, nec qualibet fallacia vita alicuius defendenda est, vt c. omne genus, & cap. si quis ad te die. xxij. q. ij. rea enim mens ream linguam facere nõ debet, vt c. quæritur, §. episcopus vero, d. xxij. q. ij. vide totam. q.

itasit supplicium quamuis inauditum, & durum subire non detrectat.

Hunc quum certis signis, atq; argumentis necis participem intelligerem, quò facilius ad cõfessionem perducerẽ, ignosciturum illi me spopõdi, ac veniã daturũ, nec summo iure cum eo vsurũ: sed misericordia,[C] & æquitate, ꝙ sperarẽ illum ad frugem rediturum, antea non peccasse, nec postea peccaturum. Ipse lachrymis oppletus, flens, eiulãs in me conuersus orat iunctis manibus, genibúsq; flexis veniam, & vitã: quod si concederem, nihil me celaret.

Quod quũ tribuisse, fatetur illi⁹ diei hora .9. exisse, vnà cum Milone, Anippo, Caligula, diuersoriũ, leonis argẽtei: eundo, Milonem dixisse sibi Crassum, Xenium, & Plutum obseruatos, breuiq; hac rediturος à cœna: orasse præterea comites, ne se desererent: ac implorasse eorum auxiliũ ad eosdem cędendos[D] Crassum, Xenium, & Plutum eam gratiam in perpetuum habiturum, deinde id omnes denegasse, sed tantum promisisse opem, & illum pro virili sũma defensuros, si qui ei vim afferrent. Puncto temporis Crassum, Xenium, Plutũ iuxtã crucem Tirouerí famulo Crassi ante eos facem accensam gestante præterijsse: Atq; in illos, vbi primũ cõspexit Milonẽ stricto ense ac vibrato cucurrisse, quoscunq; potuit, attigisse: cui quũ fortiter resisteret Dauus Crassi famulus educto pariter gladio, vnà omnes, qui bene vellemus Miloni, furore concitos in Dauum, Crassum, Xenium, & Plutũ inuolasse, vibrasse, prostrasse, humi prostratos vulnerasse,[E] demũ occurrentibus, & lumen afferentibus vicinis

C MISERICORDIA.) Temporibus enim in res nugatorias cõsumptis serius ad misericordiam quis redit, l. quis sit fugitiuus, §. erronẽ. ff. de edilic. edict.

D AVXILIVM ad eosdem cędendos.) Vbi aliqui habuerũt colloquiũ, & tractatum Parisijs de occidendo aliquos, licet nõ sint iurisditiõis iudicis in prouincia, in qua tractauerunt de homicidio, possunt tamen puniri de homicidio p eos postea admisso per iudicem loci, in quo tractauerunt, licet alibi occiderint, per tex. & Bartho. in l. & si amicis, §. j. ff. ad leg. Iul. de adult. ibi, sed & si in domũ aliquam soliti fuerint conuenire ad tractandum de adulterio, &c. vnde istud delictũ habet necessariã causam ad sui principium, videlicet ad tractatũ. Igitur ad eum refertur, & de principio iudicam⁹ sicut de fine, l. damni, l. j. §. sabini, ff. de damno infect. vbi dicitur, ꝙ vbi finis habet necessariam consequentiam ad principiũ inspicimus principium. Itaq; vbi tractatus est habitus de occidendo aliquos postea occiderunt, præsumitur ꝙ fuerint secuti tractatum, & ꝙ ita fuit ordinatũ inter ipsos, licet testes de fine ordinationis dicant se nescire, ad hoc facit quod not. Bart. in l. qui aliena, §. cum itaq;, & Bal. in l. multum interest, col. viij. C. si quis alteri, vel sibi Idem Bart. in l. si vt proponitur, ff. de fideius.

E VVLNERASSE.) Hic reus sponte confitetur crimen sine tormentis, quę confessio præiudicat; & sufficit vnica confessio, nec est opus ꝙ reiteret, vt not. in gl. & Bar. l. j. §. quęstioni, in princ. ff. de quæst. & idem Bart. in l. j. nu. 5. ff. de cust. & exhib. reo. iterrogat⁹ est autẽ de se, & socijs simul, ideo est notandum, ꝙ quãdo quis interrogatur de se & confitetur, tunc talis cõfessio est validior sine tormentis, q̃ cum tormentis, vt d. l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio. Quandoq; autem quis interrogatur de alio tantum, & tunc esset validior confessio facta cum tormẽtis, vt in aut. de test. §. j. & l. cum probatio, §. j. ff. de testib. Quãdoq; quis de se, & alijs interrogat simul, vt hic, tunc debilior est cõfessio cum tormentis, secũdũ Bart. in d. l. j. §. quæstioni, ff. de quæstio. an autẽ cõfessiõi rei adhibẽdi sint testes respon. ꝙ non videtur necesse cum actis sine testibus sit credendum, arg. C. de donat. l. in donationibus. Sed tutius est, ꝙ adhibeantur saltem duo testes, vt ff. de testib. l. vbi. Sufficit ergo alterum, vt quis sponte confiteatur crimẽ, vel sit testibus superatur, vt l. qui sententiam, C. de pœnis. Nã vbi quis metu probationũ profitetur crimen, talis habetur pro conuicto, vt d. glo. in c. si quis presbyter, in verbo, cõfessi xxiiij. dist. Interrogatus ergo sponte confitens delictum à se commissum, cõmunis est opinio, ꝙ statim est carcerandus, & sine alia probatione vel præsũptione damnãdus, vt C. de pœnis, l. cũ reis, & ff. de custo. reo. l. si cõfessus, & statim cõdemnatio exequẽda in graui crimine, vt l. j. l pric. ff. de cust. reo & l. si eod. & meli⁹ in l. si quis in hoc genus, C. de episc. & cleric. nisi in casu, qñ seuerior pœna est imponẽda iussu principis vltra modum regularem. Nam tunc plus differtur scilicet per xxx. dies. an interim princeps velit mitigare pœnam, l. si vindicari, C. de pœnis. quantũ verò ad actionẽ legis aquiliæ, si damnũ quis per in-

nos hinc mouisse, aufugisséq; præcipites: sequenti die ante lucẽ migrasse Rothomagum, vbi prehensus esset.

Nũ credere vellet testimonijs aduersus eum, & socios dictis?

Non crediturum se prius respõdit, q̃ testes cognouisset. Et hęc quidem locutus, ac confessus redijt in carcerem.

¶ Dicta die,

Corã nobis prænominatis præposito &c. in dicto conclaue cõsilij exhibitus est à suo carcere, Andreas Irus cerdo Parisiẽsis, ætatis viginti sex annorũ, vt dicit, præstito iuramento interrogatꝰ super causis suæ exhibitionis, & prehensionis.

Dixit se inscium.

Si agnoscat nobiles Girardum Milonem, Desiderium Anippum, Bernardũ Thrasonem, Claudium Caligulã, Egidium Gnatonem, Ferdinandum Parasitum, Henricum Nebulonem, & Iacchũ Ebrionem, & à quo tempore.

Dixit illos nõ cognouisse præter Girardum Milonem, quem visu tantum cognouit à tribus diebus, ꝙ eius nomine baiulauit certas sarcinulas ab hoc tempore à quadam cymba ex flumine Sequana in hospitiũ, & cauponam balistæ vico sancti Iacobi: pro vectura quarum non est adhuc pręmium consecutus, cum sciret illum à paucis diebus esse in alia caupona sub intersignio leonis argentei vico sancti Honorati Parisijs, illuc se transtulit pecuniæ poscendę causa: quam cum sibi soluere renuisset, eum per vicum sequebatur reposcens debitũ, hoc tempore ferè circa horam nonam vespertinam vidit eundem Milonem, & nonnullos alios sibi

iuriam dedisse probetur, quod negat, dupli procedit condemnatio, vt l. contra negãtẽ, C. ad leg. aquil. & arg. aut. contra qui propriam, C. de non nu. pec. & l. inde Neratiꝰ. §. fi. ff. ad leg. aquil. & ideo propter inficiationem crescit condemnatio, vt Insti. de obli. quæ ex quasi contrac. §. fi. & d. l. contra negantem, & venit etiam quis puniendus ratione mendacij, l. pe. ff. de rei vendic. & C. qui potior in pigno. habeãtur, aut. Item possessor, & glo. in dic. aut. contra qui propriam. Si vero reus negauit primo, & postea confitetur, antequam conuincatur de mẽdacio, euitat pœnam dupli. Ita tenet Barth. & Bal. in dicta aut. contra qui propriam, C. de nõ numerat. pec. interrogatus ergo in iudicio ex sua respõsione, vel confitendo, vel mentiendo sese onerat, l. iij. ff. de interrogat. actio. Confessus itaq; pro iudicato est: quia quodammodo sua sententia damnatur, l. j. ff. de confess. proprie tamen nõ damnatur, quia nemo in sua causa ius sibi dicere potest, vt l. j. C. ne quis ĩ sua caus. iudic. vel ius sib. dic. improprie vero dãnat sua sententia, vt l. quæstionem, quę est fiñ. C. de fidei commis. ibi, & eum ad satisfactionem compelli, cũ ipse sibi iudex, & testis inueniatur, cuiꝰ religio, & fides à fidei cõmissario electa est, nullis testibus, nullisq; alijs aduenticijs probationibus requisitis, & l. post rem, ff. de re iudic. & l. fi. ff. de cessio. bono. & C. de except. rei iudic. l. fiñ. Confessiones igitur in iure pro iudicatis haberi placet, quare sine causa desiderare quis non debet recedi à confessione sua, cum pro iudicato habeatur, l. vna, C. de confess. qui tamẽ

errat in facto, non videtur fateri, si probet contra vsque ad sentẽtiam, post sententiam vero non est exceptioni, & reuocationi locus: nec redditur iudicium retro nullũ ex erronea cõfessione, cum sit irreuocabilis, l. cum putarem, ff. familię hercisc. & l. error, C. de iur. & facti ignor. sed hoc in ciuitatibus, vt d. iuribus. sic etiam in criminalibus hoc idem obseruatur, maxime in actiõe legis aquiliæ, cum si quis cõfessus fuerit hominem occidisse, licet non occiderit, si tamen occisus sit homo, ex cõfessione sua tenetur, l. si is, ff. de confess. & hoc si interrogetur in iure, vt supra dixi. Dicuntur autẽ interrogationes, & confessiones fieri in iure vbicunque fiunt coram iudice, licet pro tribunali non sedeat. ius enim eum solum locum esse cõstat, vbi iuris dicendi, vel iudicandi gratia consistat, vel si domi, vel in itinere, hoc agat, vt l. voluit prætor, §. quod ait prætor, ff. de interrog. actio. hoc tamen verum in his, & similibus, quæ causę cognitionem nõ requirũt secundum Cy. in l. j. C. de Confess. in iij. aliàs iiij. q. Quæritur an in atrocioribus delictis falsa confessio facta per reum de homicidio perpetrato noceat, ad hoc vt ex delicto possit cõdẽnari, quia pseuerauit in confessione? Dic ꝙ sola confessio nõ nocet, nec potest quis ex ea condemnari, nisi supersint alia indicia, aut probationes, vt l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio. vnde si ex tali cõfessione reus esset condemnatꝰ per iudicem, postea ei qui nocens putabatur, ratio innocentiæ constiterit, iudicẽ scribere principi oportet, vt restituatur reꝰ, cum ipse pręses ꝓnunciæ resti-

ignotos ensibus strictis in quosdā prę-tereuntes insultare:quo viso timore p-territus,ipse fugere cepit [A] baculum ligneum tantū manu gerens,nec abhinc vidit prælibatum Milonem.

Si sciat prædictū Milonē aliquos tūc occidisse,& si ipse præsens erat.

Dixit nequaquam vidisse,omnibus se super hoc deponere volentibus submittere velle. Et plus nec aliàs dixit. ideo remissus ad suum carcerem

Interrogatis reis iubet iudex interrogationis acta regijs procuratori, & aduocato,ædi,[B] qui si crimen sola reorū cōfessione probatum iri compererint, accusatoribus eadem illa acta exhibebunt,vt videant,an ex his ius sibi reddi velint.Quare si vterq; publicus, & priuatus persecutor in confessione reorum statum causæ,ac litis summam ponent,petitionē suā seorsum libello proferent,præstitutóq; die rei per extenuationē respondebunt. Contra verò vbi rei crimen inficiantur, vel accusatores ex confessis ius sibi metiendum nolint, rei extra ordinē peraguntur, reuocantur indices, & cum reis committuntur sequenti forma.

Testium reuocatio,siue recolamentum.

Die 18.mensis Ianuarij anno domini 1540.

A me Ioanne Vlpiano domini prępositi Parisiensis vicario in conclaue

tuere non possit,cum nec etiam pecuniariam suam sententiam reuocare possit,vt d.§.vltro,in fi.

A) FVGERE cepit.) Iste Andreas Irus videtur audiri debere ad probandas suas defensiones antequam procedatur ad vlteriora,cum de facili hoc fieri possit, cum hic agatur de damno irreparabili,secundum ea, quæ not.in l.ij.ff.de appel. recip.artic.xx. affert illud statuti regij nouissimi art. cl, *Si non que la matiere feust de si petite importance, que apres les parties ouyes en iugement, l'on deust ordonner qu'elles serōt receues en procez ordinaire, & leur prefiger ung delay pour informer de leurs faictz,& ce pendant eslargir l'accusé a cautiō limitee selon la qualite de lexcez, & du delict, a la charge de se rendre en lestat auiour de la reception de lēqueste.* Vbi igitur crimen non est probatū plene,vel semiplene per informationes,neq; per cōfessionem,adeò q̃ æquum sit reum iustificari per suas defensiones ad hoc debet admitti: quia defensio est de iure diuino, & naturali, & humano permissa, & debet iudex concedere dari copiam titulorum, & responsionis reo,vt c.qualiter & quando, le ij.§. debet,extra de accusa. & l.is apud quem,cum ibi not.C. de ædend.

B) EDI.) Ideo eduntur fisco, vt si rei profiteantur scelus ex cōfessionibus,idē fiscus ius sumere possit sine repetitione,& cōfrontatione testium.Nam sufficit alterū de duobus,aut voce ꝓpria vitiū, scelúsq; reos confiteri, aut testibus superari,l.qui sententiam,C.de pœnis. Ideo si voce propria quis metu probationū profitetur crimē, habetur pro conuicto, vt ca.si quis presby.in glo.in verbo,cōfessi.xxiij. dist. Tunc etiā debent ędi confessiones cōquerentibus causa dādi libellū,scilicet conclusiones in obnoxios:quia in causa criminali, quæ est magni ponderis,vel præiudicij,debet dari libellus in scriptis,vt l.si filius,& ibi Barth.ff.de iudic.& l.si iudex,ff.de varijs,& extraord.cognit.& Insti.de oblig.quæ ex quasi delicto.in princ.Et sic quilibet dabit libellū ad suos fines,scilicet fiscus ad finem publici interesse, vt l.omnes,de delato.lib.x.C.& l.fin.C. de iniur. & delatores ad finem priuatum, vt l.licitatio,§.quod illicite,ff.de publi.& vect.& §.pœna,in fi.Inst. de iniur.& l.j.§.spectat,ff.eodē.Si vero rei inueniantur minus professi, conquerētes vel fiscus possunt postulare testium confrontationem reis faciendam, cum primum non videatur eis sufficere. Quadrat. Statutum nouissimū domini nostri regis Francisci art.cxlvij. in hæc verba: *Et apres lesdictz interrogatoires parfaictz, & parachevez,& mys en forme serōt incontinant monstrez & communiquez a nostre procureur, qui sera tenu les veoir a toute diligence, pour auec le conseil de son aduocat y prandre les conclusions pertinentes.* Et ad id facit l.omnes,de delatori.lib.x.C.vbi cauetur id quod in casum cecidit ex delicto,& legibus,& recto iuris ordine fisci aduocatis agentibus vindicari debet,pœna contra facienti imminente.Sequens autem statutum art. cxlviij. est illud: *Et s'il treuue les confessions de laccusé estre suffisantes, & que la qualite de la matiere soit telle,qu'il puisse & doibue prendre droit par icelles,il communiquera lesdictes confessiōs a la partie priuee,s'aulcune ya,pour scauoir si elle veult semblablemēt prādre droit par icelles: pour ce faict bailler les dictez conclusions par escript a leurs fins respectiuement, & icelles estre cōmuniques a l'accusé pour y respondre par forme de attenuation seullement.* Nā defēsores vti debent extenuatione ad minuendam causam,cap.nullus,iij.q.iij.ad supra dicta.Quadrat sequens statutum ar.cxlix.in hęc verba: *Et s'ilz ou lung deulx ne vouloit prādre droit par les dictes confessions,sera incontinant ordōne que les tesmoingtz*

consilij forensis reuocatus [A] cōparuit Appelles Cous pictor in vico sācti Honorati pingēs, primus testis in elogio, instantibus dictis conquerentibus concepto contta dictos reos carcere inclusos, examinatus, qui iutamento, in talibus requisito & assueto, præstito, testimonium quod in illo elogio dixerat attente auditum & accurate intellectum, quemadmodum affirmabat, ita auxit, vt diceret audisse dictum defunctū magistrum Chrysostomum Crassum, dū vapularet, clamantem, ac vociferantem, domine Milo quid vnquam in te commisi, quid feci, aut cōmerui, quid me cædis, vel concutis? Percussores verò non nouit, quorum blasphemias in deum Opti. max. sæpius iteratas tunc audiuit. Cætera conueniunt, nihílque vel āddidir, vel detraxit superiotibus.

Lucius Licinius tonsor Parisijs in via sancti Honorati tonstrinam incolens sub intersignio elementorum, in dicto elogio testificarus secundo loco, vocatus adfuit in illo consilij conclaue: Cui post sactamentum legitimum, & tactis sacrosanctis Dei euāgelijs solenne, recitatū est testimonium, ex quo

seront amenez pour estre recolez, & confrontez audict accusé dedans le delay, que surce sera ordonné par iustice, selon la distāce des lieux, & qualite de la matiere, & des parties. Et adhuc art. clj. *Et si dedans le delay baillé pour amener tesmoingtz, & les faire confronter, ou pour informer comme dessus nauoit esté satiffait, & fourny par les parties respectiuement, sera le procez iugé en lestat qu'il sera trouué apres ledict delay passé, & sur les conclusions, qui surce serōt promptement prinses & baillees par escript de chacun costé, & a chacun a leurs fins, si non que pour grande & urgēte cause lon donnast aultre second delay pour faire ce, que dessus, apres lequel passé ny pourrōt iāmais retourner par relieuement ny aultrement.*

A ☞ REVOCATVS.) Possunt testes repeti parte absente, & noo vocata, per iudicem ordinarium, quando fuerunt per alium auditi, & examinati: nec poterit opponi, ꝙ iam testimonium suum dederiot, vt l. si. quæ noo reperitur alibi secundum Paul. de cast. C. de testib. iuncta glo. ibi in verbo, iterum. Et denuo iurabunt, vt ibidem. & ideo hoc obseruatur de consuetudine, vt ex integro audiātur testes: quia non omnes ex fide bona elogia cōscribere compertum est, l. diuus, ff. de custo. reo. In criminalib⁹ vero, in quib⁹ de magnis est periculū, & pœna in supplicio consistit supra relegationem omnib⁹ modis testes apud iudices repræsentāt: & quę sunt eis cognita edocere debēt, vbi & tormentorū forsan erit opus, & omnibus alijs obseruationibus, vt scilicet expectent quamdiu testimoniū reddant sumptibus producentis, vr in auē. de test. §. & quoniam, iuncta glo. in verbo obseruationibus, col. vij. & l. quooiam &, auē. apud eloquentissimum, C. de fid. īstru. nec alteri potest iudici repetitio delegari. Nā causæ meri, vel mixti imperij non possunt delegari, vt l. j. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisd. Quod tamen verum est, nisi ex iusta causa, vt puta si testes sint alterius territorij, vel nisi iudex esset impeditus iusto impedimēto infirmitatis, vel absentiæ, vel alia iustissima causa: quia tunc posset demandari alteri iudici testium examinatio, & valeret secundum Angel. de malefic. io verbo qui iudex statuit terminum, nu. 23. alleg. Cy. & Bal. in dic. auē. apud eloquētissimum, C. de fide instru. Vbi etiam testis abest, videtur ꝙ iudex ad eum mittere debet aliquem de suis ministris ad recipiendū iuramentum testis, & depositionem. Nam reuocari testē testificandi causa onerosum esset: quippe sæpe cum magna captione à rebus oostris reuocamur, & est iniquū, damnosum cuique esse officium, l. sed si quis ex signatorib⁹, ff. quē admo. testa. aper. & C. de episcopis, & cleric. auē. sed iudex. vel potest iudex cōmittere examen testis iudici illius terræ, vt glo. in d. l. sed si quis ex signatoribus, in verbo, sua, & in auē. de testib. §. & quoniā, coll. vj. Et hoc in ciuilibus, in criminalibus autem secus, qa ī criminali causa testes omnib⁹ modis apud iudicē repræsentādi sūt: vbi forsā & rormentorū erit op⁹, & alijs obseruationibus, vt d. §. & qm̄, ī fiō. & d. auē. apud eloquentissimū, C. de fide instru. hoc intellige, quādo confrōtationibus, siue cōmissionibus testiū est op⁹, secus vero, quo ad simplex examen testium, quod alteri iudici potest committi secundum dicta Angel. de malefic. prę allegata. Et aduertendum est, ꝙ vbi testis fuit primo examinatus, & ī repetitiōe detrahit à sua prima depositione, vel varie loquitur, primo dicto testis credendum est, & nō secundo io contrariū prolato, vt c. per tuas, extra de probat. ibi miõus indignū est, vt qđ sua quisq; voce dilucide protestat⁹ est, id in eundē casum proprio valeat testimonio infirmare, & l. generaliter, C. de nō numerat. pecu. & glo. in d. c. per tuas, in verbo infirmare. Et ideo testis, qui falso, vel varie testimoniū dicit, vel vtriq; parti prodiderit, à iudice cōpetenter punitur, vt iiij. q. iij. c. si testes, §. q falso. Dic ꝙ causæ meri imperij vbi extraordinarie proceditur, quantum ad cognitiooem causæ, scilicet quo ad interrogatoria, possunt legato cōmitti, non autē quantum ad decisionem causæ, vt tex. for. in l. solet, ff. de offic. procons. & leg. vbi dicit teatus, Solet etiam custo-

diarum cognitionem mandare legatis,ſcilicet,vt pręauditas cuſtodias ad ſe remittant,vt innocentẽ ipſe liberet. Sed hoc genus mandati extraordinatium eſt. Nec enim poteſt quis gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſpiam alterius correctionis ad alium transferre.Nec liberandi igitur reos ius habet cum accuſari apud eum non poſſint, vt l.diuus,ff.de cuſto.& exhib. reo. Ideo vbi teſtes fuerũt primo examinati in informationibus per Irenarchã,aut graffarium.vt ſ.in textu poſt interrogatorium reorum per iudicem factũ, niſi rei fateantur delictum,debent iterum dicti teſtes à iudice audiri , & repeti ſiue recoli abſente reo accuſato,vt l.diuus la.ij.ff.de cuſto.& exhib. reo.Nam iudex non habet ſtare his , quæ per alium,quàm per ſe facta ſunt,vt in auſ.de ſanctiſſ.epiſcopis,§.ſi vero crimen,col.ix.Exigitque iudex de nouo à teſtibus iuſiurandum,datáque eſt iudici licentia recipiendi iuramẽta teſtium in abſentia partis delatæ ſiue accuſatę,quo ad inſtructionem proceſſus ſecundum Bal.in d.l.ſi quãdo,C.de teſtib.alleg.in ar.l.Herennius,in princ. ff. de euictio . ſine quo iuramento fides teſtibus adhiberi non poſſet,l.iuriſiurandi, C. de teſtib. Et poſt præſtitum iuramentum iudex habens præ manibus informationes legit,ſiue recolit, aut repetit depoſitionem cuiuſlibet teſtis in eius præſentia ſeparatim ab alijs , & in ſecreto,ne vnius depoſitio per aliam fabricetur, vt per Danielem inductum eſt,vt c.nos,§.Item Daniel, ij.q.vij.& Daniel.xiij.c.& Spec.in tit.de teſte, §.nunc tractandũ, in princ.& ſ.dixi in §.querimonia ĩ verbis finalibus,in glo.verbo ſeparatim. Idem ex conſtitutione nouiſſima art. 153. ad hunc modum: *Quant les teſmoingtz compareſtront pour eſtre confrontez,ilz ſeront incontinent recollez par les iuges,& par ferment en labſence de laccuſé.Et ſurce qu'ilz perſiſterõt, & qui ſera ala charge de laccuſé,luy ſeront incontinent confrontez ſeparement, & apart,& lung apres lautre.* Et ſi dicti teſtes in ſua repetitione aut recolamẽto,aliquid addãt, vel detrahãt à prima depoſitione releuant aut aggrauant reos accuſatos,vt c.per tuas,& ibi Abb.extra de teſtib. Nam poſſunt corrigere dicta , & depoſitiones ſuas à prima depoſitione ante publicationem,& confrontationem, nec habent docere de errore,vt Abb.in cap.præterea, extra de teſtib.cogend.vel antequam teſtes locuti fuerint cum parte producẽte ſecundum Innoc.in c. cum dilecti,extra de accuſat. Et eadẽ die qua depoſuerunt poſſunt ſe corrigere priuſquam fuerint locuti cum altera parte,ſecus autem ex interuallo, vt auſ.at qui ſemel,in glo.in verb.productionem,C. de prob.& cap. præterea ſi teſtes,§. fi.extra de teſtib. cogend. vbi cauetur,quorum teſtimonia ſi quandoque non ſtudioſe, ſed in proferendo errauerint,& ſe incontinenti correxerint, reprobari non debent. Secus autẽ erit , ſi correctioni ſuæ interpoſuerint interuallum, & glo. ibidẽ in verbo,incontinenti, dicit quòd in eadem inſtantia iudicij,antequam loquatur teſtis partibus,vel antequã recedat à præſentia iudicis , poteſt corrigere dictum ſuum:quia poſtea ſubornatus pręſumitur,& quòd hoc poſſet intelligi habito reſpectu ad qualitatem perſonæ,vt ſic poſſit corrigere, vel addere, etiam ex interuallo. Qualiter autem intelligatur incontinenti dicta glo.all.l.cõtinuus act⁹,ff.de verbo.obli. & ff.de adul. l.qđ aitlex.§.vlt.in fi.& extra de elect.ca.quia ꝓpter. Iudex tamen circa dictum teſtis debet diligenter attendere modum,& cauſam correctionis,vt d.ca. cum dilecti,& d.c. pręterea. Nam niſi iudex cognoſcat teſtem probabiliter ſe poſſe corrigere,teſtis ĩcidit in ſuſpicionem,& vacillationem,vt l.in teſtibus,ff.de teſti. Et tunc teſtis efficitur de foro iudicis,coram quo teſtificatur:quia vbi ĩuenitur periurus teſtis in officijs teſtificationis, nõ habet aliquod priuilegium,nec immunitatẽ propter quam poſſit euitare pœnam pro motu iudicis imponendam, vt l.nullum,C.de teſt.aut quin torqueatur,vt d.auſ.apud eloquentiſſimum,C.de fide inſtru.Nam in libero etiam homine in teſtimonio vacillante quæſtionem haberi oportet, vt l. ex libero,ff. de quęſt.vel cũ facto interfuiſſe dicit, ꝙ aliàs ĩterfuiſſe diffitet,vt l.vnius,ff. eodẽ. Graffarius autẽ debet omnia conſcribere,vt c.quoniam contra falſam, extra de prob. Etiam ſcribere qualitatem vacillationis, vt quia teſtis trepidauit,vel mutauit colorem in facie. Omnia iſta ſunt ſigna quaſi falſi teſtimonij,vt Innoc.in d.cap. quoniã contra falſam,&Bal.in l.preſbyteri,C.de epiſc.& cleri.& aliter hoc relinquitur arbitrio iudicis inquirendũ,vt ff.de quæſt.l.de minore,§.tormẽta.Plura autem indicia non requiruntur ad hoc, vt teſtis torqueatur, dum modo ſubſit iuſta cauſa , ſcilicet ꝙ ſit vilis perſona.Bal.in l.milites,C.de.Quęſtio.allegat.l.interrogari,eodem,vel ꝙ teſtis vacillet,vt Dy.in c.ſine culpa de regul.iur.in vj. Vel quòd teſtis præſumatur ſcire veritatem,quam tacet,vt ff. de adult.l.ſi poſtulauerit,§.pe.l.fi.C.ad leg.cornel. de ſicar. Non autem venit teſtis aliàs torquendus conuincendi mendacij, aut veritatis gratia,niſi cum facto interueniſſe dicitur, vt d.l.vnius,ff.de quæſtio.ꝙ ſi teſtis torqueatur,ſtatur vltimo eius dicto cum tormentis habito,vt Barth.in l. eos qui,ff.de falſ.ratio ſuadet: quia quæ tormentis, & igne fatigatus dicit, aut fatetẽ reus,veritas ipſa dici videtur,ſi perſeueret,etiam ſi teſtis in aliũ torqueatur, vt teſtis,vt glo.in l.edictum.ff. de quæſtio. Sed quæro, quid ſi teſtis dicat aliter dictum, quàm ſcriptum, cui magis ſit credendum an graffario, an teſti? Dic ꝙ vnus ex teſtibus neceſſarijs aſcriptis inſtrumento contradicens facit inſtrumentum vacillare,vt l.j.§. fiñ.ff. queãd.teſta.aper. Vnus ergo teſtis auditur,vt ca.iij.cũ glo.in ver.clerici,extra de procur.& vox vni⁹inducit ſuſpicionẽ,vt l. Theopõpus,ff.de dot. prælegat .niſi ſint alij teſtes ſufficiẽtes,vt glo.in d.l.j.§. fi.ff. queãdmodũ teſt.aper.Scripturę ergo veritas,ſi res popoſcerit per ipſum debet probari auctorẽ , ſcilicet tabellionẽ,l. ſi quis decurio.C.ad leg.cor.de falſ.Aliàs cũ tabellio ſit iurat⁹, cum eius ſcriptura inuenitur in actis publicis circa iudicia,licet nõ habeat teſtium ſubſcriptionem creditur ei, vt C. de fide inſtru. auſ. ad hæc, & glo.in cap.quoniam contra falſam,extra de probat. & hodie de conſuetudine ad abundantiorem cautelam iudices ſolent imò tenentur acta,& proceſſus criminales ſigni ſui,aut chirographi munimine comprobare vnà cum ſcriba,aut graffario.

pour la troizieme priuez de leursdictez offices & declerez inhabiles de tenir offices royaulx, Et neantmoins seront condemnez en tous les despens dõmaiges & interestz des parties qui seront taxez & moderez comme dessus selon la qualite des matieres.

detraxit, quòd non recordaretur, [A] an Dauus in testatióe nominatus, restiterit insultantibus reis gladiũ vibrans, licet eductum viderit. In reliquis sibi cõuenit.

Claudius Cornelius in foro Parisiensi procurator in quadriuio Guillorio habitans tertius elogij testis diei præscripta in iudicium venit, ac illic lectorum, quæ inquisitori paulò antè dixerat, nihil immutauit, perstititq; in sua sententia constans, & iuratus.

Dauid Damas clericus, siue Amanuẽsis superioris Cornelij quartus testis in elogio eadem ratione, qua alij testes in iure stans, eadem fuit constantia in testimonio à me perlecto diligenter, & ab eo exactius intellecto, deierans vtique veris constare.

Reuocati testes deinde cõmittuntur cum reis eo modo.

Testium cum reis commissio, siue cõfrontatio.
Die 19. Ianuarij anno domini 1540.

Coram me Ioanne Vlpiano domini præpositi Parisini vicario[A] in loco vbi rei in vinculis interrogantur, Iacchus Ebrio nobilis Girardi Milonis famulus commissus est [B] cũ Apelle Coo primo teste in elogio, aduersus eum Girardum, cæterósq; maleficij reos, confecto, & à me delato iureiurando rogatus, vtrũ testẽ cognosceret, haberétq; quod in eum diceret, incusarétq; [C] intestabilem.

A NON recordaretur.) Testis in sua repetitione dicens non recordari, non propter hoc vitiat eius primam depositionem, imò valet, quia nihil detrahit, vt l. cum precibus, C. de prob. & Bart. in l. in exercendis, C. de fide instru. & glo. in l. j. in fi. C. quẽad. testa. aper.

A VICARIO.) Caueat iudex, ne sua culpa vel negligentia pars aliqua dãnũ incurrat in defectu formæ nõ examinando, vel confrontãdo testes separatim, vt s. dictũ est. quia vbi obmittitur ordo iudiciarius, & substantialis, vel præposteratur, sententia inde sequens esset ipso iure nulla, l. prolatam, C. de senten. & interloc. omniũ iudic. Et ideo iudex male examinãs testes, vel præposterãdo ordinem iudiciariũ resarcire teneretur damnum parti læsæ, vt extra de senten. exco. ca. sacro. & C. de testib. l. si quando, in fi ñ. & C. de iudic. l. sancimus, in fi. ita q iudex negligẽs iustitiam facere, litem suam facit, vt xxiij. q. ij. c. dominus noster. vel si p iniuriã iudicis lata est sentẽtia, vt ext. de empt. & vend. c. vlt. & C. de euict. l. emptore fundi, & s. memini, huic astipulatur noua cõstitutio domini nostri regis Francisci art. 141. 142. 143. 144. in hæc verba: *Et pource que plusieurs iuges subalternes, tant des nostres que aultres, ont parcy deuant commis plusieurs faultes, & erreurs en la confection des procez criminelz, qui ont este cause que noz cours souueraines õt plusieurs foys donnez arestz interlocutoires, pour la reparation desdictes faultes, dont s'en est ensuyuye grande retardation de l'expeditiõ desdict procez, & punition des crimes. Que les iuges qui serõt trouuez auoir faict faultes notables en lexpedition desdictz procez criminelz, serõt condemnez en grosses amendes enuers nous, pour la premiere foys, & pour la seconde seront suspenduz de leurs offices pour un an: Et*

B COMMISSVS est.) Repetitis testib9 si cõstet iudici eos grauare criminosos inquisitos, tunc vicissim mãdant testes, & reis etiã segregatim, & præsentialiter exhibitis cõfrontãtur ad recognoscendũ, vt in l. iij. §. si quis noxali, ff. ad exhib. Nec antea debẽt rei relaxari à carceribus timore subornatiõis testiũ, vel fuge accusatorum: si forte publicationẽ inquisitionis haberent. vt not Ioã. And. ad Specul. in titul. de teste, §. nunc tractem9, in fi. ideo in vinculis causam dicere debẽt, vt l. lege Cornel. §. præterea, ff. de senatusc. silleia. maxime vbi venit imponenda pœna corporalis ex scelere, vel supra relegationem, quia hanc carceris pœnam ante suppliciũ sustinere debent l. diuus, la j. ff. de custo. & exhib. reo. huic astipulatur regia constitutio nouissima art. 152. in hæc verba, *Es matieres subiectes a cõfrontation ne seront les accusez eslargis pendans les delaiz, qui serõt baillez pour faire la dicte confrontation.* Et art. sequenti. 153. *Quant les tesmoingtz comparestront pour estre cõfrontez, ilz seront incontinent recollez par les iuges, & par serment en labsence de laccusé. Et sur ce qu'ilz persisteront, & qui sera ala charge de laccusé luy seront incontinent confrontez separement, & a part, & lũg apres laultre.* Et eis fit lectio, siue publicatio attestationum, prout in textu hic.

C INCVSARETQVE.) Saluum debet esse ius opponendi in personas & dicta testiũ, vt l. si. quæ est singularis, C. de probat. ita q si reus inquisitus in

personam testis excipere velit, debet si quas opinetur ante dicta testificata exceptiones,& obiectiones dicere,& iuramento firmare, quòd ad has proponēdas ex malitia non procedit, vt c.præsentiũ, extra de testi.& c.dudũ,ext. de electio.& c.ij.in fi.ext.de iura.calũ.in vj.& ad hoc in indiuiduo cõstitutio nouissima, art. 155.Sic,*Et s'il nalegue reproche, & declaire ne le uouloir faire se uoulãt arester a la depositiõ des tesmoigtz,ou demãdãt delay, pour dire,ou bailler par escript jesdictes reproches, ou apres auoir mys par escript, ceulx qu'il auroit prõptement allegue, sera procedde a la lecture de la depositiõ dudict tesmoingt pour confrõtatiõ, apres la quelle ne sera plus receu laccuse a dire, ny alleguer aulcunes reproches contre ledict tesmoingt.* Tamẽ si vellet reus exceptiões objicere post audita testificata,& illas probare per instrumenta,aut acta iudiciaria,ad id admitti potest,si probatę prodessent:quia vtraq; pars potest de iure instrumẽta,etiam post publicationem attestationum vsq; ad diffinitiuæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum,vt c.cum dilectus, extra de fide instru. Et licet post publicationem testium suorum, aut aduersarij non liceat producere alios testes timore subornationis,etiam ex diuina iussione,siue rescripto, vt aut. atqui semel,C. de prob. saltem super ijsdem articulis, & eadem instantia.vt ibidem iuncta glo.& l.officium, ff.de rei vendic. Et q̃ noīe instrumentorum contineãtur testes,vt extra de testib.cog.c.puenit,& ff.de fide instru.l.j.tñ non est ita in instrumẽtis,sicut in testibus: quia in instrumentis nõ timetur subornatio,sicut in testibus:quia ex multis causis facilius deprehendit falsitas instrumentorũ,q̃ testium, vt extra de fide instru. c.inter dilectos,& extra de probat.cap.licet,& glo.in d.aut.atqui semel,in verbo,productione, in fi. vbi dicit,q̃ sic se habet consuetudo, & de facto ita obseruatur consuetudine Franciæ. Super nouo autem articulo possunt testes induci,vt c.fraternitatũ,extra de testib. Sed quæro testes examinati per tabellionem, priusq̃ per iudicẽ sint reis publicati ab hac luce substracti sũt, an fides eorum depositioni sit adhibenda? Dic q̃ sic: imò necessitas imponitur reo, fide scripturæ approbatã,in qua depositiones testium referuntur,eas quasi factas in iudicio accipere.Nam in morientium personas depositiones eorũ non sunt respuendæ:saluo tamẽ iure legitimo reis opponendi contra personas, & dicta testium,vt l.fi.C.de testib.quæ est singularis,nec reperitur alibi secundum Paul.ibidem. Accedit cõstitutio nouissima art. 165. quæ sequitur, *Que contre les delinquens,& contumax fugitifz qui n'auront uolu obeir a iustice,sera foy adioustee aux depositions des tesmoingtz contenuz es informations faictes a lencontre deux,& recollez par auctorite de iustice, tout ainsi que s'ilz auoient este confrontes, & sans preiudice de leurs reproches. Et ce quant aux tesmoingtz,qui seroiẽt decedez ou aultres, qui ne pourroient plus estre confrontez lors que lesdictz delinquens se representeront a iustice.* Et sic nota,quòd debet fieri publicatio depositionum testium mortuorum ipsis reis, cum possint opponere in, & aduersus eorum dicta per d.l. fi.c. præsentata, eo titu.de testi.Quęro adhuc quomodo post mortem testium possunt eis objici crimina, & opponi aduersus eorum personas cũ morte extinguantur crimina? Rñ q̃ ista causa non est cũ teste mortua,sed cum parte,vt ff.de infa.l.Lucius,& sic nota,q̃ excipiendo post moriẽ criminosi potest queri de crimine non ad effectum punitionis, sed ad fidem rei testificatæ,secũdum Bal.in d.l. fi. C. de testib. ista igit depositio testis est prima ꝓbatio per testes, & est triplex.prima dicitur minor,vt hic,quæ rem perfecte nõ demonstrat,sed indiget suppleri,vt quando quis semiplene probauit,per vnum testem,& in subsidium probationis iuramentũ defertur huic,aut illi, secundum causæ quantitatẽ & personarum conditionem,& talis probatio interdum cõcludit in ciuili,vt l.in bonefidei, C.de reb.credit.in graui autem crimine illa probatio non concludit.sed vbi esset casus torturæ perueniret ad torturam,vt l.maritus,ff.de quæsti.& l.cum probatio,ff.de Testi.& glo.in l.iij.C.ad leg.Iul.maiest.& c. fi.extra de iureiur.de secunda,& tertia probatione dicetur infra in suo ordine.

Dixit dictum testem agnoscere, hominem siquidem fidei labefactatæ, & in alio iudicio, vti à pluribus acceperat, periurij notatum: [D] ad hæc sodalem, affinem, & amicum defuncti Crassi, atque hæredem, deniq; eiusmodi, vt illius testatio pondus minime habeat.

D PERIVRII notatum.) Quilibet reꝰ potest objicere in personam cuiuslibet testis,si probare valeat,q̃ est periurus,conspirator,corruptus, redemptus testis, vel ser.vt glo.in d.c.pręsentium,in ver.ĩ personas,extra de testib.Potest etiam objicere,q̃ est inimicus,qui venit repellendus,etiam si offensa ignorãter sit facta. vt Bar.ĩ l.j.nu.5.ff.de his,quib.vt indig.& d.glo.supra alleg.Alias etiam obiectiones objicere potest,quæ cauentur,iiij.q.ij.& iij.c.si testes, quia in criminalibꝰ testes debent esse omni exceptione reprobatoria maiores,vt l.fi.C.de probat.idcirco vbi opinio testis inueniatur grauata, ad testimoniũ admitti non debet in causa criminali,cũ sine oĩ infamia debeat esse testis,vt extra de exceptio.c. deniq;, & ij.q.vij.c.testes,& ca. testimonium,extra de testib.& ibi glo.not.& si exceptio,quę objicitur,admittatur,probatio obiectorũ criminũ exhibẽda est,anteq̃ causa p sententiã terminet infra terminũ cõpetentẽ à iudice statuendũ,vt glo.in d.c.j.extra de exceptio.& extr.de prob.c.licet,& de offic.deleg.c.prudentiam,§.sexta,iuxta statutum nouissimum art.clj.Iure tamen ciuili quis non repellitur à testimonio ab obiecto criminis, nisi de eo condemnatus fuerit,& infamis effectus,vt glo.in d.c.j. extra de excep.& l.athletas,§.calumniator,& §.fi.ff.de his qui not. infa. & l.furt. eodem. Qui igitur infamis est,non refert testimonium,vt l.iij.§.lege,ibi,alij vero propter notam, & infamiam vitæ suæ admittendi non sunt ad testimonij fidem,ff.de testib. eadem ratione aliqua publi-

Contra rogatus ac iuratus Apelles, num cognoſceret dictum reum Ebrionem, verúmq; is loqueretur?

Dixit de facie tantum ſibi notũ: vnum ex illis aduerſus quos hiſce diebus teſtatus fuerit imberbem, bipertitis caligis, & bicoloribus: ſed ab eo nullum ex defunctis, quantum vidit, perculſum. Cæterum quod ad periuriũ attinet commentitiũ, & fictũ: virũ ſe probũ, omnibus probis probatũ, nec vnquam vlla labe, etiam minima denigratum.

ca officia exercere non poteſt, verum à dignitatibus conſtat eum eſſe remotum, vt l.ij.de dignit.lib.xij.C. vbi cauetur neque famoſis, & notatis, & quos ſcelus vitæ aut turpitudo inquinat, & quos infamia ab honeſtorum cœtu ſegregat, dignitatis portæ patebunt. & l.ij.§. miles, iuncta glo. ff.de his, qui not. infam. nec participant infames circa dignitates cum hominibus integræ famæ, vt glo. in d.l.ij.de dig. & l.ne quis, de decurio.lib.x.C. verum à proprio iuramento ſoluuntur d.l.ij.§. Ignominię cauſa, ff.de his, qui not.infa.ad quam rubricam contra hos, qui notantur infamia recurre, vt nõ poſſint ferre teſtimonium quẽadmodũ hi, q publico iudicio dãnati ſũt, vt l.teſtiũ fides, §.lex Iul.ff.de teſti.ibi, quiq; iudicio publico dãnatus erit. Pro ſimplici tñ ĩiuria dãnatus infamis nõ efficitur, vt c.cum te, extra de ſenten.& re iudic. multa etiã damnum famæ non irrogat, vt l.j. C. de modo mult. non ſunt enim infames, qui extraordinarie condẽnantur, vt glo.fi.in d.l.j.C.de modo mult. Sic pro modico non datur actio iniuriarũ, ſicut nec actio de dolo, vt ff. de dolo, l.ſi oleũ, & l.ſeq. vbi cauet, ꝙ vſq; ad duos aureos incluſiue non dat actio de dolo, habita ratione, ꝙ ſeptuagita duo aurei valeãt librã auri, vt C.de ſuſcept. & arcar.l.quotieſcũq;, dãnatus nihilominus pro minimo furto infamat, qa furtũ nõ ſolum in maiorib⁹, ſed etiã ĩ minorib⁹ iudicat, nõ eñ qd furto ablatũ eſt, ſed mens furẽtis attẽdit. & quãtũcunq; quis abſtulerit, furti crimẽ cõmittit, vt l.furti, ff.de his, q not.ĩfa. &§.gallinarũ, ĩſtit.de rerũ diuiſi. & c.vir.xiiij.q.vj. Si ideo furti, vel alijs famoſis actionibus quis cõdẽnat⁹ ꝓuocauerit pendente iudicio nondum inter famoſos habetur. Si autem omnia tempora prouocationis lapſa ſint, retro infamis eſt, d.l.furti, ff.de his, q not.infa. Nec propter exceptiooem, vel reprobationem, quæ obijcitur in perſonas teſtium in iudicio minus cenſentur idonei, nec eorum differtur teſtimonium niſi ſecuta ſit condemnatio, vel pro reo opponente ſit de iure præſomptio, vel talis aperta probatio, quæ teſtimonium etiam latum prorſus eneruatet, vt auт.ſi teſtis, & l.ſi teſtis.C.de teſtib. Quia tunc poſt aperturam teſtium reus poſſet inducere teſtes ad reprobationem aliorum, vt dicta auт. ſi teſtis, & ibi Bal. Dum modo reus nominet teſtes reprobatorios probatoriorum, vt cap. cũ contra, ibi, teſtes debeas compellere nominatos, extra de teſtib.cogeod. & cap.ſuper his eodem, ibi, cogatis teſtes, qui nominati fuerint perhibere teſtimonium veritati. In abſentia tamen teſtiũ reprobatorum nominare debet timore ſubornationis, ne dicto alterius alij teſtes ſubornentur, vt Bal.l.athletas, §. calumniator, ff. de his, qui not.infa. ſupra dixi in verbo querimonia, in fiñ. Si vero de criminibus ad ſolam exceptiooem obiectis teſtes conuicti fuerint, ſiue cõfeſſi, pœna ordinaria multari non debent, cum accuſatio in ipſos ſecundum iuris ordinem non procedat. Sufficit eñ ſi à perhibendo teſtimonio repellãtur, præſertim vbi crimẽ, quod eis obijcitur, cauſam de qua agitur, contingere nõ videtur, vt d.c. j. extra de exceptio. Et quãtumcunq; teſtis confiteatur crimen, quod ei obijcitur, vel ſi cõfiteatur ſe eſſe homicidã, iudex nõ poteſt eũ punire ex ſua confeſſione, quia nõ eſt facta in iudicio. Nã nõ agebatur ad hoc. Et ꝓ hoc eſt glo. ordinaria iij. q. vj. c.hoc quippe. Nec ob hoc, ꝙ crimen obijcitur in modũ exceptionis, vt quis ab accuſando, vel teſtificãdo repellatur, excipiens ſe inſcribit, vt ca.licet, extra de Symo. Et licet excipiens ꝓbet exceptionem, non tamen is, cui obijcitur, punitur, nec ob hoc eſt infamis, ſed tãtũ à teſtimonio, vel accuſatiõe repellitur, vt ff.de his, qui not.ĩfa.l. Luci⁹, & extra de ord. cognit.c.cum dilectus, §. fiñ. & extra de teſtib.cap.ſuper eo, & dicto cap. j. extra de exceptio. Similiter vbi de crimine excipitur contra accuſatorem hoc procedit, ſine inſcriptione libelli, vel pœna, vt iij.q. vij. cap. iudicet. hinc eſt, ſi vir accuſet vxorem de adulterio, repellitur ſi vxor excipiat contra eum, quòd ipſe idem crimen commiſerit, exceptione probata, vt xxxij.q.vj.cap.nihil iniquius, & per totum, ff. de adult.l. ſi vxor, §.iudex. quia paria delicta mutua compenſatione tolluntur, vt extra de adult. cap.penul. & fiñ. & ff. ſolut.matrimo.l.viro. Et idem ſi excipiat de lenocinio, vt C.de adult.l.caſtitati, & l. quoniam Alexãdrum. hodie autem corrigitur per ius autẽ. vt in auт. vt nulli iudic. §.adulteram, col. viij. & extra de eo, qui cogno.conſang.vxoſ.cap.diſcretionem. Quæro autem quare non proceditur ad pœnã, quando accuſatori, vel teſti crimen in modum exceptionis obijcitur, & non probatur. reſpon. ideo parcitur accuſatori excipienti, quia licitum eſt, quocunque modo ſanguinẽ ſuũ redimere, vt ff.de bonis eorũ, qui mort. ſibi conſci.l.j. ſicut parcitur illi, qui voluit ſe vlciſci prouocatus, vt ff. de bonis libert.l.quod cum maior. & ij.q.iij. §. notandum, in princ. & cap. ſi quis iratus, eodẽ, &.ff.ad leg. Iulia. de adulter.leg. ſi adulterium, §. imperator. Quin imò etiã à iuramento extorto metu vitæ, reos ſolet eccleſia abſoluere, vt c.pa. Verum, extra de iureiurando.

PROPTER autem cognitionem iuris vbicunque iudex cognoſcendo principaliter, reperit incidenter delictum eſſe commiſſum, poteſt de illo cognoſcere per modum inquiſitionis, & non propter accuſationẽ

Hoc peracto,quod denunciato testimonio vocatus,ac reuocatus in iudicio dixerat,recitatur:[E] in quo,sacramēto obstrictus,perseuerauit,nihil vel addito,vel detracto,reclamat reus testem mentitum:in cæde non fuisse cum Milone,Anippo,& alijs per eū nominatis.

Apelles perstat in testatione, eò dimissus est ad sua negocia.

Similiter cum Lucio Licinio secundo loco testificato Ebrio commissus,ac post sacramētum interrogatus, vtrum agnosceret præsentem Licinium,haberétq;,quo illius testimonium eleuaret.

Respondit illum sibi numeris omnibus incognitum, propterea reprobare non posse.[F]

propositā,quia qui excipit de directo non accusat:nec punitur accusatus,quo ad excipientem per modū accusationis,vt in extrauag.ad reprimendum. Quomodo in læs.maiest.cri.proced.iuncta gl.in verb.inquisitionem,& l.ij.§.si publico,ff.de adult.Et ideo si testes falso,vel variè testimoniū dixerint,vel vtriq; parti prodiderint,à iudicib⁹cōpetēter puniunt,l.q falso,ff.de testib.quia testes,q aduersus fidē attestatiōis suę vacillant,neq; eis credit,neq; audiendi sont,vt l.in testi.ff.de testib⁹ verū etiā quia illud crimen accidit incidēter, possunt iudicis officio pro motu puniri sine accusatore, semota oī exceptione fori,vt l.nullū.C. de testib.vel etiā possunt puniri pœna falsi, si ordinarie accusantur,vt ff.ad leg. cor. de fals.l.eos. quæ pœna autem falsi,vel quasi est deportatio,&omniū bonorū publicatio , vt l.j. §. pœna falsi,ff.ad leg. cor. de fals. &C.eodē l.vbi,ī fi.& Inst. eodem,§.Itē lex. Sed quādoq; grauior pœna quādo q; mitior imponit casualiter,vt C.ad leg.cor.de fal. l.maiorem,& ff.eodem.l.quicunq;,& l.diuus,§.j. & l. qui duobus,& ī. dixi in prima inquisitione.Hodie autem ex edicto domini nostri regis in Parisien.senatu publicato die 23.Aprilis anno domini millesimo quingentesimo trigesimo secundo, siue in ciuili, siue in criminali causa falsi testes veniunt decapitandi.

E RECITATVR.) Obiectis in testes dictis debēt testes ea,quæ deposuerint cum sacramenti religione sub præsentia cuiuslibet reorum firmare,vt l.testium, circa medium,C.de testib. Quamuis antea iurauerint coram iudice in suis repetitionibus, quia repetitis vicibus possunt induci,&examinari testes in criminalib⁹, vt l.fi.quæ reputatur singul.secundum Barth.ibidē,C. de testib.iuncta glo.& c. constitutis,cum glo.fi.extra eodem.& nisi iurarent testes præsente reo depositioni standum non esset,quia iurisiurandi religione testes priusquam perhibeant testimonium artandi sunt, vt l. iurisiurādi,C.de testib.Et est ordo substantialis,& necessarius,quo omisso sententia inde sequuta esset ipso iure nulla,l. prolatam, C. de senten. & inter omnium iudic . Et pro vtraque parte debent testes deponere, vt in aut.de sanctiss.episcopis,§.nulli,iuncta glo.& gl. in §.& quoniam,in verbo,cognita,in aut.de testi.præstito hoc iureiurando lectio fit depositionis testium. exponunturque dicta, & depositiones testium,de quibus est inquisitum reis præsentialiter vocatis,vt facultatē habeāt se ipsos defendendi. Et non solum dicta, sed etiā nomina ipsa testiū sūt eis,vt quid, & à quo sit dictū appareat, publicanda.Necnō exceptiones, & replicatiōes legitimę admittēdę,ne p suppressionē noīm infamandi,per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum audacia præbeatur,vt c. qualiter & quando.le ij. extra de accusa.& cap.olim, eodem. Possunt ergo rei admitti ad probādum suas excusationes,dūmodo non perimant , sed exprimant suas confessiones, quas si probauerint,& tales sint , quæ ad bonum & malum valeāt retorqueri,judicari debent ex causa,vt ca.cum dilecti, extra de accusa. & glo. in c.j.eodem. & glo. in l. si quis in ea,C.de custo.reo. ad hoc quadrat statutum domini nostri regis Francisci art. cliiij. In hæc verba,*Et pour faire la dicte confrontatiō cōparestront tant laccusé,que le tesmoingt pardeuant le iuge, lequel en la presence lung de lautre leur fera faire serment de dire uerite , & apres icelluy faict , & auparauāt que lire la deposition du tesmoingt en la presence de laccusé , luy sera demande s'il a aulcuns reproches cōtre le tesmoingt illec present, & enioinct de les dire promptement, que uoulons qu'il soit tenu de faire,aultrement ny sera iamais receu,dont il sera bien expressement aduerti par le iuge.*

F REPROBARE non posse.) Si nihil est obiectum testi eo tempore quo fert testimoniō cōtra reum præsentem,non refert cuius opinionis fuerit , vt glo.in c. in primis, versic.quærendum,ij.q.j.alleg.l.j. C. de testib.ergo ista depositio habilis cuius opinio nō est grauata,validaret pręcedentem depositionem quantumcunque grauatam. Nam vbi vnus testis ex duobus est suspectus ad testimonium ferendum,& alter est omni exceptione maior, vt hic , depositio testis suspecti & inhabilis suppletur per habilem,& validatur,vt tenet Bal.in l.si quis,§.quid enim ,ī pric.ff.de edēd.& Iason in l.cunctos populos,col. xij.versi. istam regulā ponit Bal.in ij.lectora,C. de summa trinit.& fid. cath. Nam propter communionem,& societatem inhabiles gaudent priuilegio habilium,vt l.si communem fundum, ff.quemadmo.seruit. amitt.& Boerius in suis cōmen. in glo.iij.§. ix.de iurisdict. omniū iudic.& l. naturaliter,ff.de vsur.Sed hoc putarem procedere in criminibus ciuiliter intentatis,vt l.in bonæ fidei,iūcta glo.C. de reb.credit. Nanq; in grauiorib⁹ delictis,& personis grauibus ad veritatem inuandam eos testes adhiberī oportet , qui fidem religioni iudiciarię debitam possent præponere omni gratiæ,& potentatui,l.eos,C.de

Viciſſim Lucius poſt ſacramentū de vero dicendo, néve ſuo teſtimonio reū iniuſte læderet, commonefactus, teſtatur illius nomen ſe neſcire: ſed vnū ex ijs, qui homicidium, in elogio memoratum, patrarunt: in cæde affuiſſe ſtricto gladio, licet non viderit quemquā ab illo percuti.

It inficias Ebrio, negátque homicidio interfuiſſe, quod & probationibus euincet.

Teſtatione igitur recitata legitimè, in ea perſeueranter ſtetit Lucius, nihíl que immutatum eſt.

Contendit reus in homicidio non fuiſſe.[G] Teſtis in dictis conſtans remittitur ad res obeundas.

Eodem præſcripto cum tertio teſte Claudio Cornelio cōmiſſus Ebrio, & interrogatus data fide ait teſtē ſe nequaquam noſcere, ideo refellore non poſſe.

Cornelius itidem iuratus circū circa conſpicit reum ſermone, ac veſtitu agnoſcit.[H] vnū eſſe de duobus Milonis ſeruis, in quos teſtatus eſt, & agnoſcere viſu[I] dixit.

teſtib. quia in cauſis criminalibus eſt perſpicacius conſilium adhibendum: quia ibi maius detrimentum, & periculum contingit, vt arg. l. addictos, C. de appell. & vbi imminet periculū animę, ibi maius periculum vertitur, vt in auē. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. cogita. colla. ij. & in incertis probationibus melius eſt facinus nocentis impunitum relinqui quàm innocētem damnare, l. abſentem, ff. de pœnis. Si tamen reus eſſet vilis perſona, teſtis vilis admitteretur cōtra reum, ſecundum Bart. in l. eius, qui delatorem, ff. de iure fiſc. & in addit. ad Panor. in c. tertio loco, verſi. vtrum fama, extra de probat. in l. fi. ff. de quæſtio.

G HOMICIDIO nō fuiſſe.) ad probandum negatiuam facti, quæ nō eſt coartata loco, & tēpore, quis nō admittitur, vt l. ij. ff. de probat. quia vnico teſti affirmanti eſt potius credendū quàm mille negātibus, Bartho. in l. hæredes, ff. de teſt. & idē Bar. poſt gl. in l. diē proferre, §. ſi plures, ff. de arbit. qñ aūt ſit credendum teſtibus negantib' ſicut affirmātibus, vide Bar. in d. §. ſi plures. Et eſt notādū q alia eſt negatiua facti, alia iuris, alia qualitatis. Negatiua facti alia eſt pura, & ſimplex, & indeterminata: alia terminata: alia eſt pręgnās. Negatiua facti pura, ſimplex & indeterminata eſt quæ non habet determinationē loci, vel temporis, vel alterius rei, vt hic dū dicit, q non erat pręſēs, vt c. bonę. j. §. cōtra hoc, extr. de electio. & talis negatiua probari nō poteſt, quia negationū nō ſunt cauſæ. cū eñ aliqd negatur eſſe, hoc pbari nō pōt, quia qđ nihil eſt, probari nō pōt, & teſtis volens eā probare repellendus eſt, vt ext. de cauſ. poſſ. c. cū eccleſia, & ext. de pb. c. iurauit. Eſt tñ quidā modus probandi eā, vt c. tertio loco, ext. de pb. & c. fraternitatis, extra de frigid. & malefic. ibi q eadē nō poterat eſſe mater. pbatur etiā per iuramētū, vt c. fi. ext. de iur. pōt etiā pbari, qñ dico ſimpliciter me nō interfeciſſe Titiū, poſſū certe hoc pbare, pbādo eū viuere, vel morte naturali eū obijſſe, vel q ali' eū īterfecit, vt ff. ad leg. aquil. l. inde Neratius, §. ſi quis hominē, cum duabus legib'. ſeq. Itē probatur p acta, vt c. lator, extra de re iudic. negatiua aūt facti determinata habens determinationem loci, vel temporis bene probatur, ſaltem indirecte, vt ſi nego Titiū interfeciſſe tali die, & loco, poſſum hoc probare indirecte probando, q illa die alibi eram, vt C. de cōtrahend. ſtipul. l. optimā, & c. ex tenore, ext. de teſtib. Negatiua facti prægnans eſt quæ habet implicitam affirmatiuam, vt ſi dicam non ſponte feci, vel renunciaui. iam enim implicite affirmo, ſiue inficiādo aſſero me, vi vel metu renunciaſſe, & hoc poſſum, & debeo probare, vt c. ſuper hoc, in fiñ. extra de renun. & l. ſi filius. ff. de probat. & C. de codicil. l. nec codicillos. quo autē ad negatiuam iuris, & qualitatis remitto ad Specul. in titul. de proba. §. probare, ij. col. Iſta depoſitio dicitur ſecūda probatio. mitior quæ fit per duos teſtes de veritate, & iſta ſufficit ī ciuili, & criminali, l. vbi numer', ff. de teſtib. tamen in criminali facilius eliditur quàm in ciuili: quia in criminali teſtes debēt eſſe omni exceptione maiores, l. fiñ. C. de probat.

H SERMONE ac veſtitu agnoſcit.) Teſtis interrogatus de noticia rei debet dicere quia vidit, & inſpexit eius factum, cum tali ſigno & cicatrice, vel ſic erat indutus tali pallio, vt l. ſtigmata, de fabri. lib. xij. C. & ibi Barth. & ideo debet fieri, exhibitio pſonæ cum indumentis, & qualitatibus eius ſecundū Bartho. in leg. ſi cum exhibuiſſent, §. ante autem, ff. de publica. & vectig. etiam valet teſtimoniū de auditu ſermonis, vt glo. in l. ij. §. idem Labeo, l. j. in verbo, audierint, ff. de aqua pluuia arcend.

I AGNOSCERE viſu.) In agnoſcibilibus per aſpectum ſecundum communem hominum noticiā ſufficit, quòd' in teſtes reddatur ratio per aſpectum, licet conſiſtat in iudicio intellectus, ſecus ſi ex parte: quia tunc per iudicem, vel peritos vt Bartho. in l. de ætate, numer. 3. ff. de minor. Iſta depoſitio dicitur, Tertia probatio, quæ eſt maxima, circa quam non

Legitur teſtatio, cá pertinaciter tuetur: adnectítq; famulũ eſſe Milonis, quem miniſtrantẽ animaduertit in parui cerui diuerſorio: & alia die veſperi ſequentem herum Milonem, obuium habuit: quemadmodum teſtando expoſuit. Eò teſtis ad operas redijt.

Reus in diuerſum it flens, negánſq;, quæ ille eſſet commentus falſa.

Simili lege, ac modo cum poſtremo teſte Dauide Dama commiſſus Ebrio, atq; rogatus iureiurando affirmat teſtem vidiſſe ſe nunquam,[K] nedũ agnoſcere: quo ſit difficillimũ illũ incuſare.

Damas in eo obſeruaſſe vultum, & ætatem iurauit, quum famularetur Miloni in diuerſorio parui cerui, & ſectaretur in via illo die quo commiſſum eſt homicidium: ſicuti teſtificatus eſt.

Teſtationis recitationi cõſenſit Damas iuratus, quáuis cõtradiceret Ebrio cauſſatus illo toto die domi fuiſſe,[L] paſuiſſe, ac pexuiſſe equos, cæteráſque domeſticas res curaſſe.

Teſtis perſeuerans, ac ſibi conſentiens reuertitur ad magiſtrum: reus in carcerem.

¶Dicta die.

Commiſſio ſecunda.

Acceſitum itidem è carcere in conclaue ſecretioris cõſilij Héricum Nebulonem nobilis Girardi Milonis famulum, præſente Apelle Coo primo inquiſitionis teſte, pacto ſolenniter iureiurando interrogaui vtrum teſtem eum agnoſceret: poſ-

poteſt intellectus variare, ſiue errare, & iſta eſt indubitata, quæ nec elidi põt ſiue loqueremur in ciuili, ſiue in criminali, vt hic. & talis dicitur probatio proſpectiua, ſiue intuitiua qñ teſtes deponentes viderũt factũ, & deponunt de hoc in numero ſufficienti, & qualitas teſtiũ eſt approbata ĩ iure: vnde quicquid ei adiungit ſuperuacuũ reputatur, de quo talis dat̃ regula, q̃ ſi cõſtat de crimine p hũc modum, non recipitur negatiua ꝓbatio, vt ca. ad noſtrã, extra de proba. quod ſecꝰ eſſet in alia probatione, q̃ proſpectiua: quia teſtes deponẽtes de alibi, ſeu negatiua viſu affirmatiua, & coartata loco, & tẽpore præferuntur alijs teſtibus affirmantibus, etiã dignioribꝰ, q aſtãt pro reo: vt dicit gl. in c. cleric. lxxxj. diſt. maxime ĩ cauſis ſanguinolẽtis, vt Iaſon in l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. Quæro nũc ĩ quo excedere debeat probatio cauſæ criminalis probationẽ cauſæ ciuilis: dic q̃ probatio nil aliud eſt, q̃ quędã demõſtratio. Qñ ergo res eſt ita demõſtrata, q̃ eſt ſuperuacuũ amplius demonſtrare, ſufficit in ciuili, & in criminali, vt l. j. in fiñ. ff. de donat. aut nõ eſt ita demõſtrata res, vt quid amplius demonſtrare nõ ſit inutile, vt quia p indicia res eſt demõſtrata, tunc dicendũ eſt, q̃ in criminalibus probatio debet excedere ĩ triplici qualitate. Primo in receptione teſtiũ, quia cum maiori ſubtilitate ſunt teſtes interrogandi, & apud iudicẽ repręſentãdi, vt hic, itaq; nõ poteſt examẽ teſtiũ delegari alteri, vt auẽ. apud eloquẽtiſſimumũ C. de fide. inſtru. & ff. de teſt. l. iij. §. idẽ diuus, niſi in caſibus ſupra declaratis in repetit. teſt. Nam cauſę meri imperij, vel mixti non poſſunt delegari niſi in caſu abſentiæ, l. j. ff. de offi. eiꝰ, cui mand. eſt iur. ea autem quæ ſemiplenã cauſæ cognitionem requirũt, & in quibus decretũ interponitur delegantur, l. cognitio, §. vt poſſeſſio, ff. eodẽ. Secũdo in qualitate demõſtratiua, quia requirunt̃ indicia grauiora & maturiora ĩ criminali, q̃ in ciuili: quia plenior requiritur ꝓbatio vbi maior requiritur cõdẽnatio, vt l. in bonę fidei, C. de reb. credit. & ibi, Bal. vbi enim contra hoĩs ſalutẽ agit̃ ſtrictius ꝓceditur, l. addictos, C. de appell. & notat. in ca. veniens, extra de teſtib. & vbi imminet periculũ animæ, maius periculũ vertitur, vt in auẽ. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio, & C. de falſ. l. vbi. Tertio in qualitate teſtium approbatiua. Nam requiruntur teſtes magis idonei, quos leges appellãt omni exceptione maiores, d. l. fi. C. de proba. Ecce ergo in quibus cõſiſtit exceſſus. Nam ratione maioris cauſæ requiritur maioritas ꝓbatiõis, vt adeo ſint ꝓbationes certę, q̃ nõ poſſit perſuaderi cõtrariũ, vel ſaltẽ nõ poſſit probabiliter diſſuaderi, vt C. de pœnis, l. qui ſentẽtiã: & hoc habe quo ad probationem per teſtes.

K ❧ VIDISSE ſe nũquã.) Quæro quid ſi teſtis examinatus per tabellionem, aut irenarcham, vel alium, quàm iudicem ordinariũ ſit mortuus, nec ſit repetitus, neq; iuratus per iudicẽ in præſentia rei, an debeat adhiberi fides eius depoſitioni acſi confrontatꝰ, & iuratus fuiſſet in præſẽtia rei: dic q̃ ſic, dummodo legatur reo dicti teſtis defũcti depoſitio ad hoc, vt poſſit in dicta, & perſonam eius teſtis opponere, & excipere, acſi viuens eſſet, neque enim in morientium perſonas reſpuendæ ſunt depoſitiones, vt l. fiñ. C. de teſtib. & c. qualiter & qñ, le ij. extra de accuſ. vbi dicit tex. q̃ noĩa dicta, & depoſitiones teſtiũ ſunt reo exponẽda ad hoc, vt poſſit opponere, & excipere perſonam teſtis.

L ❧ DOMI fuiſſe.) Quæ-

ſet etiam obijcere quicquam vel in mores, vel in teſtationem, quod illam infirmaret, & irritam faceret.

Nequeo, infit, in eum dicere, quē nūquam vidi, tantum abeſt, vt nouerim: proteſtatur autem ius ſibi eſſe opponēdi poſt aperturam & publicationem A teſtimonij teſtis.

Contra vero teſtis etiam ſacramento affirmat cognoſcere ſe habitū, & veſtitum rei, thoracem rubeū, caligas, & calceamenta alba, quemadmodum in teſtimonio ante dixit.

Deinde recitato teſtimonio apparuit reus eſſe is, qui in illo ſignificabatur: atq; illud verum confeſſus eſt, pręter id, quòd loqueretur herum cum eo in cęde, & conflictu fuiſſe.

Teſtem auditum atq; conſtantē domum remiſi.

Simili modo coram Lucio Licinio teſte Nebulonem iuratum rogaui nunquid haberet, quod reprehenderet in teſtis vita, quo illius teſtimonium eluderet.

Qui reſpondit illum non nouiſſe, propterea exiſtimationē ſugillare non poſſe.

Lucius vero, vbi cōſpexit veſtes, barbā, omnē deniq; hoīs habitū, vnū eſſe cōfirmat, de quibus tulerat teſtimoniū.

Dicta ſua lecta attentè, accuratéq; intellecta iuriſiurandi religione cōprobat, nominatim repetens Nebulonem percuſſiſſe tunc viuentes, nunc defunctos Craſſum, Xenium, & Plutum.

Mēdacij reus teſtē inſimulat, ac falſi: q aliū pro alio ſumat ſeipſum deuouēs, atq; execrās, ſi homicidio interfuerit. Teſtis perſeuerans dimittitur.

tienſcūq; inquiſitus negat ſe interfuiſſe die, & loco teſtificatis p teſtes, ſed alibi, debet ad id probandū admitti: quia vbi negatiua facti habet annexā determinationē loci, vel temporis, vel alterius rei, tunc indirectam habet probationem, vt extra de teſti. c. ex tenore, & c. ſeries, & C. de contrah. & cōmit. ſtipul. l. optimā, in fi. & glo. in l. ij. ff. de prob. vbi dicit Bal. q negatiua coartata loco, & tēpore poteſt probari, etiā ſi factum negatiuū ſit coartatum ad certas perſonas, etiam collegialiter poteſt negatiua probari per illas perſonas ſingulariter deponentes, dūmodo nō ſint ſingulares in dictis ſuis, vt ca. tertio loco, & ibi Abb. extra de electio. & debet iudex reū admittere ad pbandum dictam negatiuā, ſiue ſuum alibi, dummodo reus nominet teſtes, per quos intendat probare dictam negatiuam, vt c. cum cōtra, ibi, teſtes debeas cōpellere nominatos, ext. de teſtib. Ita q iudex non admittens illā defenſionē iuris perinde punitur, ac ſi nō admitteret defenſionē veræ innocentiæ, vt l. in lege. §. fi. ff. ad leg. Iul. pecul. quod eſt notandum. Colūbanus in ſuo tracta. maleficiorū dicit q teſtes deponentes de alibi, ſeu negatiua viſu affirmatiua, & coartata loco, & tēpore præferunt alijs teſtibus affirmātibus, etiam dignioribus: quia ſtant pro reo. alleg. gl. in ca. clerici, lxxxj. diſtinc. maxime ī cauſis ſanguinolentis, vt Iaſon in l. vt vim, ff. de iuſtic. & iur. quia etiā fauorabilior eſt re⁹, quàm actor, vt ff. de regul. iur. l. fauorabiliores, Bal. tamen contrarium tenēdo in l. fi. C. de teſtib. dicit quòd quādo conſtat de delicto per teſtes, qui deponunt factū, & de hoc deponunt in numero ſufficiēti, & qualitas teſtium eſt approbata in iure, & ſic de viſu deponētes, conſtat de crimine: in illo caſu non admittitur probatio negatiua pppoſita per reum, alleg. c. ad noſtrā, extra de teſtib. Sed ſi negatiua non habet certā determinationē loci vel tēporis, aut alterius rei, nunquā probatur directe, vel indirectè, vt ſi dicat quis, nō fuiſſe tali loco, tali die, nec hoīem verberaſſe, aut occidiſſe, ad hoc probādū nō admittit, vt d. l. ij. ff. de pb. & ext. de electio. c. bonę memorię, le ij. & c. ad noſtrā, ext. de pba. & l. actor C. eodē. Sciendū autem eſt tres eſſe negatiuas, ſcilicet iuris, qlitatis, & facti. Quarū duę primæ debēt pbari ab eo, q eas pponit: cū oīa præſumāt licere vt l. ab ea parte, ff. de pb. & l. cū qdā ita ij. rū. ff. de leg. ij. & l. cū pater, §. rogo eodē. & glo. in d. l. ij. ff. de probar.

A POST aperturam & publicationem.) Quandoque teſtes non legitimè de facto recipiuntur, qui tandem recepti reprobantur. ideo aduertendum eſt quòd ante teſtium publicationem, & poſt, tam dicta, quàm perſonę teſtium poſſunt per alios teſtes legitimos reprobari, dum modo id ante ſententiam fiat, & ante publicationem teſtium, ſi proteſtatus ſit re⁹ ius ſibi obijciendi in perſonas teſtiū ſaluū fore: aliàs autem audiri non debet, niſi iuret, q ad hoc ex malitia non procedit, vel q poſt publicationem didicit, id quod nunc eis obijcit, vt c. præſentium, extra de teſti. quę de nouo emergūt, nouo indigēt auxilio, l. de ætate, §. ex cauſa, ff. de interrogatio. act. Vbi autē pſonas teſtiū ſe velle poſt publicationē depoſitionū

Ita coram Claudio Cornelio ordine teſte tertio & Nebulone reo etiam iurato ſciſcitatus ſum, Ecquid haberet, ꝓpter quod infringeret Cornelij teſtationem illius improbata vita?

Dixit fieri non poſſe, vt quis ſubagitetur ab eo, qui non nouerit.

Deinde recitatis, quæ teſtatus fue-

repellere fuerit proteſtatus, ſi quid pro ipſo teſtes dixerint de facili eis non credit, vt c. præſentium, ext. de teſti. & c. ſeries. ext. de except. & c. j. de prob. & c. præſentium, de teſti. in vj. Per hanc enim proteſtationem videtur ꝙ noluit fidem adhibere dictis illorum teſtiũ contra ſe. Non ergo debet habere pro ſe, glo. in dicto c. præſentium, verſi. proteſtatus, & xix. diſt. c. ſi Romanorum, & iij. q. viij. c. cuius in agendo, & extra de cenſi. c. cum olim, & C. de ſolu. l. penul. ſic C. ad l. cornel. de fal. l. qui falſas, & ff. de inoffic. teſt. l. papinianꝰ, §. meminiſſe, & C. de his quib. vt indig. l. alia. eſſet enim abſurdum redire ad hoc cui renunciatũ eſt, vt C. de reb. cred. l. ſi quis iuſiurandum, ſic econuerſo ſemel probatum reprobare non poſſunt, vt viij. q. ij. c. dilectiſſimi, & ff. de nego. geſt. l. põponius, ff. de adul. l. ſi vxor, extra de iureiurando, c. quẽadmodũ. Sed nõ videt̃ ꝙ intellectus talis probabilis ſit, ꝙ licet reprobẽ perſonã, non ideo videor reprobare dictũ: ſicut econuerſo licet approbem perſonã, non tñ approbo dicta vt iiij. q. iij. c. ſi teſtes, §. ſi quis teſtibus. Et ꝓpterea ſola proteſtatio, ſi amplꝰ nõ ſit proceſſum, nõ obeſt: quia licitũ eſt deſiſtere qñq; ante ſententiã, vt dicũt iura prędicta, ſcilicet l. qui falſas, & d. §. meminiſſe, & l. alia, qđ dicat de illis exceptionibꝰ, quę remitti poſſũt expreſſe, vel tacite ab eo, cõtra quẽ producunt̃, vt quia erat producentis frater, conſanguineus, affinis, cõiunx, vaſſalꝰ, libertus, domeſticus, ſociꝰ, venditor criminoſus, vel ei, cõtra quẽ ꝓducebatur, inimicus, conſpirator, vel aliàs ſuſpoctus. Secus in his, quæ remitti nõ poſſunt, vt quia hęreticus, excõmunicatꝰ, paganus, Iudęus, vt in addit. ad ſpecul. in titul. de teſte, ver. de teſtiũ reprobatione. Et ita ſola ꝓteſtatio nõ nocet ſi non fuit ꝓceſſum ad actũ, quin credat̃ ſi ꝓ ipſo dixerint. Et ſi ꝓceſſũ fuit ad reprobationẽ, & nõ obtinuit, ſi dixit ꝓ ipſo, nõ ꝓdeſt. Et expone, de facili non credat̃. i. nullo modo credat̃, ij. q. vj. c. biduũ, ver. ſi aduerſarꝰ, vbi habes difficile ẽ, vt hic audiat̃, id ẽ, nullo modo audiat̃. C. ad l. cor. de fal. l. imperator, & xlvij. diſtinc. c. quantũlibet, j. q. j. cap. principatus, vel intellige ꝙ dixit de facili nõ credatur, quando ab initio antequã deponeret proteſtatus fuit, ꝙ licitum eſſet in perſonas obijcere: tunc enim præſumptio eſt cõtra teſtem, ꝙ criminum timore aliquid dixerit pro ipſo, ne poſtea obijceret ei crimen, & tunc ſi dixit aliquid ꝓ ipſo, de facili nõ credat̃, niſi habito reſpectu ad qualitatẽ perſonæ ipſius teſtis, vt puta, ſi eſt talis, & ita honeſtus, ꝙ ꝓpter hoc nulla ſuſpicio eſt cõtra ipſũ, ꝙ aliquid dixerit timore alicuius criminis: tunc credit ei. ſi vero ſit ſuſpecta perſona, vt timore illo pręſumptio ſit cõtra illũ, tunc nõ credit̃ ei, vel de facili nõ credat̃ ſine alijs adminiculis, ſed cum illis bene creditur, & ſic dupliciter põt intelligi, ꝙ dixit de facili nõ credat̃, hæc ſunt verba glo. in c. pñtiũ, extra de teſtib. Sed quæro quomodo poteſt probari aut oſtendi quòd poſt publicationem quis didicerit, quod obijcit in perſonas. glo. in d. cap. præſentium, dicit ꝙ hoc eſt difficile probare, niſi per iuramentũ, ſic extra de exceptio. c. paſtoralis. Nã nõ ſufficeret probare ꝙ ſibi poſtea fuit dictũ. nã potuiſſet prius ſciuiſſe, & ad hoc de cõdit. appoſ. c. per tuas, per Io. And. & in addit. ad glo. d. c. præſentiũ. An aũt producens teſtes cõtra eorum perſonas dicere põt? dic ꝙ non in ſua cauſa, nec in alia, niſi ex noua cauſa, ſed in dicta eorũ bene põt dicere, quia ſibi ipſis in ſerie ſui teſtimonij cõtradicunt, ſiue ꝓ ſe inducti ſint ĩ cauſa, ſiue cõtra ſe in alia, vt iiij. q. iij. c. ſi teſtes, §. ſi quis teſtibus, & eſt ratio, quia cũ produco teſtem, perſonã eius approbo. & ideo ſi approbo illũ pro me, & teneor recipere contra me, vt xix. diſt. c. ſi Romanorũ. ſed quid ſit dicturus ignoro, & ideo in dicta dicere poſſum, ſi video ꝙ contradicit ſibi ipſi, vel etiã alijs teſtibus meis, vel ſi facit ꝓ aduerſario meo, vt d. §. ſi quis teſtibꝰ, & glo. in d. c. pręſentium, ver. ſi quis, extra de teſtib. ſed ſi produxit inſtrumenta, non poteſt aliquid dicere cõtra illa, quia diligenter debuit pręuidere inſtrumentũ, an faceret ꝓ ſe, vel cõtra ſe, anteq̃ ꝓduceret illud, ſed in teſte illud pręuideri nõ põt: quia frequẽter mutãt ex eo, ꝙ dicũt ſe ſcire, qđ neſciũt: & qñq; dicunt ſe neſcire, qđ ſciunt, & econuerſo: & hęc eſt cauſa quare diuerſæ ſcripturæ ab eadẽ parte ꝓlatæ inuicẽ ſibi derogant, vt C. de fid. inſtru. l. ſcripturę, & ca. imputari, extra eodẽ. poteſt tñ aliquis dicere ſe nolle vti ĩſtrumẽto ꝓducto, ſi arguit̃ falſitatis, C. de fide inſtru. l. iij. Quando aũt reprobo teſtes ꝓbatorios debeo noĩare teſtes ꝑ quos intẽdo obiecta ꝓbare, c. pñtium, de teſtib. lib. vj. & idẽ ĩ. dixi verbo periurũ. Et hoc ne poſſit eſſe variationi, & fraudi locus, vt glo. ibidem. & c. ij. de reſcript. lib. vj. & debet ita ſcribi, intendit talis ꝓbare talẽ teſtẽ adulterũ, ꝓ eo ꝙ talẽ vxorẽ talis publice in ſuam tenuit cõcubinam, & hoc probare vult per Muſcam, alióſque. Itẽ dicit ꝙ intendit etiã probare ꝙ Apelles Cous teſtis eſt periurus, quia deierauit corruptus in tali cauſa, & hoc vult probare per d. e. f. teſtes, & ſic de ſingulis, quia vnus teſtis neſcit oẽs articulos intentionis, ſed interdũ alterum tantũ, & ſi vellet alios q̃ nominatos inducere, vel alios trãſponere nõ poſſet, ar. ff. mandat. l. diligẽter, & extra de reſcri. c. cũ dilecta, & c. cui de no. de prębẽd. lib. vj. & glo. in d. c. pñtium, verb. noĩa. Et ita poſſũt teſtes ꝓbatorij & reprobatorij ꝓbatoriorũ reprobari: ſed reprobatorij reprobatoriorũ nõ, vt c. licet dilectꝰ, extra de teſtib. affert ſtatuti notiſſimi art. clviij. Illud, *Et ſur leſdictes concluſions verra le iuge diligemment le procez: & ſera extraictz des faictz recepuables, ſi aulcuns en ya, a la deſcharge de laccuſé ſoit pour iuſtification, ou reproche, leſquelz il monſtrera audict accuſé, & luy ordonne-*

rat, Cornelius subscripsit concepto iuramento ^ autumans reum præsentem alterum esse ex famulis Milonis quem productus testis inrellexerat.

Reus tantum negat, rarione quamobrem negaret, non addita.

Ad hunc modum Dauid Damas vltimus testis se sistit in examine, corám que eo post sacramentum monui nobilem, vt circunspiceret diligenter, si quo pacto Damam à testandi iure sum moueret, eximerétq; è testiũ numero, citra tamen calumniam.

Dixit difficillimum esse eum incusari, qui non sit notus.

Perlecta ad verbũ distinctè sua dicta subsignar sacraméti religione Damas.

Reus nõ habens, quod contra in medium proferret, cõticuit, & testis abijt.

ra nommer promptement les tesmoingz, par lesquelz il entend informer desdict faictz, ce qu'il sera tenu faire, autremẽt ny sera iammais receu. art. clix. Et voulõs que les tesmoingz qui ainssi serõt nommez par le dictz accusez soiens ouyz, & examinez, ex officio, par les iuges, ou leurs commis, & deputez aux despẽs dudict accusé, qui sera tenu cõsigner au greffe la somme, qui pource luy sera ordõnee, s'il le peult faire, ou si nõ, aux despẽs de partie ciuille si aulcũs ya, autremẽt a noz despẽs s'il n'ya aultre partie ciuille, qui le puisse faire. Sic iudex maleficiorũ debet examinare testes ex officio a parte non productos. vt l. ij. C. de abolitio. vbi iudex quærit de partis innocentia parte non postulante, & pro hoc est tex. in l. si nõ defendantur, ff. de pœnis, & Bartho. in l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio. & idẽ Bartho. in l. iiij. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infect. & supra idem dixi in attestatione vltimi testis informationum, in verbo, nec plus aut aliàs. Et per aliud sequens statutum art. clx. Et aceste fin se prandra une somme de deniers suffisante, & raisonnable telle, que sera ordonnee & arbitree par noz officiers du lieu sur le recepueur de nostre dõmaine, auquel ladicte somme sera allouee en la despense de ses comptes, en rapportant lordonnãce de nosdictz officiers, & la quictance de la deliurance, qu'il aura faicte desdictz deniers. Hæc autẽ statuta videntur confirmari iure, vt scilicet ij sumptus necessarij consequãtur primo de bonis malefactoris suspecti, vt l. circensiũ, de decurio. lib. x. C. ei enim qui indicat, pro modo substãtiæ accusatæ personæ æstimatiõe iudicis preciũ constituit. idem si publica vtilitas ex hoc emergat, vt l. lege corne. §. fi. ff. de iniur. Secũdo de bonis eius, ad cuius vtilitatẽ sumitur vindicta, vt l. cum sæpe, de erogat. milit. anno. lib. xij. C. Tertio de publico, vbi actor & reus, scilicet delator, & delat⁹ nõ sunt soluendo, vt l. lex cornelia, ff. de senatusc. silleia. Potest aũt reus dare interrogatoria cõtra testes, vel petere eos interrogari per iudicẽ secundũ circunstantias causæ, & personarũ productarum, vt ca. licet, §. j. extra de ꝓbat. & extra de testib. c. causam, & c. per tuas. Et fiũt interrogatoria hoc modo, si testis dixerit verũ esse, quod primo intentionis articulo continetur, quæratur ab eo, quõ scit, & si ibi erat pręsens, & ad quid ibi erat, & si vidit, potuit enim esse præsens, & non vidisse. Itẽ quo anno, & die id fuit factum. Item in quo loco, qua domo, qua parte domus, an illa sit terranea, vel in solario: & qui erant ibi pręsentes. Item si cognoscit illum de quo testificatur, & cuius est ætatis, staturæ, & coloris: & his similia, secũdum quòd faciunt ad factum. Et hæc interrogatoria de consuetudine, & de iure non dantur parti aduersæ. Ne possit super his instruere testes suos, sed iudex p se vel assessorem examinat illa. Et si qua reperit superflua, vel impertinentia, illa resecat. quòd si negligenter factum non sit interrogatorium, non obstante publicatione repetetur hæc doctrina, glo. in c. præsentiũ, §. testes, de testib. in vj. in verbo, interrogatoria. Nunc quæto quid si testibus publicatis perduntur attestationes: dicunt quidã hoc casu iterũ testes posse produci, vt extra de prob. c. fi. alij dicũt ꝙ aut perdũt apd' iudicẽ, vel notariũ, siue graffariũ vel aliã publicam ꝑsonã, & tũc ipse resarciet totum damnũ causæ, & punietur. C. de appel. l. ne causas, C. de testib. l. si qñ. aut apud eũ, contra quẽ producuntur, & tunc ille resarciet expensas, & iterũ publicãtur, ff. de testa. l. nihil, §. fi. & ff. si obmiss. sit caus. testa. l. quid aũt, §. non simpliciter, aut apud eũ, ꝑ quẽ producunt, & tũc ille sibi imputet, quũ re⁹ absoluetur, nec ipse amplius testes producet, alioquin daretur ei occasio negandi, & dicendi se perdidisse: vt iterũ alios posset inducere subornatos, quod esse non debet, vt ff. de iureiur. l. ait prætor, §. j. & ff. de edend. l. j. §. editiõe, & extra de testib. j. c. cõstitutus, vbi dicit, ꝙ si arcbidiaconus habuit testes apud se, sit illis cõtentus: si tñ probauerit se acta iudicij, casu, sine culpa perdidisse, ei succurritur, vt ff. de edend. l. si quis ex argentarijs, §. fi. & l. fi. eodẽ, & extra de priuileg. c. cũ olim. videtur tñ ꝙ in primo casu, scilicet, cũ per iudicẽ perdunt, ꝙ possit iterũ ꝓducere, qa periculosũ est litigare cũ iudice, & difficile ꝓbare interesse, vel ꝙ saltẽ restituat ex gñali clausula, si qua iusta causa, &c. vel aliqua speciali, vt Spec. in titul. de testiũ pub. §. satis vtiliter, in fi. sed si testes mortui sunt, & tũc iudex soluat interesse, vt idẽ Spec. ibidem, sed quõ probatur damnum, & interesse: rei põ. sacramento producentis, vt ff. quod vi aut clam, l. semper. §. hoc &, C. vnde vi, l. si quando, & c. fi. extra quod met. caus. & no. extra de foro compet. c. dilecti.

A ☞ IVRAMENTO.) A iuramento procedit testimonij fides, & auctoritas tanq̃ à radice, sicut mors ꝓcedit à vulnere, & trahitur retro secũdũ Bal. in l. si qñ, col. iij. C. de testib. all. l. huic scripturę, ff. ad leg. aquil.

Commissio.3.

Girardum Milonem nobilem prolixa barba, tonso capillo, ac caligis indutũ partĩ rubeis, partim croceis, ex eo dẽ carcere exhibitũ curaui, corã Apelle Coo primo in inquisitionibus teste, de fama, & moribus delato iureiurãdo, percontatus sum, si quid sciret ad labefactandum illius testimonium.

Dixit opinari vidisse testem Coum periurio, infamia, perfidia venali, redẽ pro testimonio, atq; alijs notatũ flagitijs, deniq; eiusmodi, qualẽ leges ĩtestabilẽ faciũt: nec illũ testibus egere, quod communi omniũ fama probatũ esset.

Testis contra asserit reum mentitũ, probitatem suam omnium iudicio defendens. Præterea se de facie agnoscere Milonem vnum de illis, quorum in testatione meminit: quẽ & defunctos percutientẽ, & festinãter fugiẽtẽ vidit.

Recitata est testi sua testatio, cui etiã subscribere sacramẽto nihil dubitauit nec addens, nec detrahens.

Reus vero contendit eiusmodi non esse credẽdũ. Nihilomin9 tñ testẽ remisimus, quò sua illum vocarẽt negocia.

Eodem venit Lucius Licinius secundo loco testatus sistitur à me coram reo Milone, si forte ab illo noscetetur: & post iusiurandum obijceretur, quòd fidem homini derogaret, vel illum reij ceret testem.

Negat Milo quicquam scire.

At testis iuratus reũ sibi facie, ac habitu notũ autumat vnũ de homicidis, de quibus in suo testimonio intelligit.

Illud testimonium lectũ est præsente Milone, & confirmat Lucius.

Fortiter reclamat reus, mendacijq; arguit. Tandẽ testis remittitur ad suas operas.

Claudius Cornelius tertio loco testis ad eundem reum adductus, si forte ab eo reprobaretur, præstito vtrinq; sacramẽto recitatum item testimoniũ Cornelij coram Milone, & ab authore confirmatum.

Milo sublatis in cœlum oculis flere amarè cœpit, & dimisso teste exclamat O deus optimus.

Dauũ Damas postremus testis, nulla per reum super eo iuratum improbatus contumelia, dictum, ac testationẽ suam à me lectã, & apprimè perceptã ab eo, adstante reo veram esse cum sacramenti obstrictione asseruit.

Tũ reus omnes, inquit, mihi aduersantur, & nituntur expugnare; caput meũ appetentes: quo dicto in carcerẽ remissus donec aliud à me ediceretur.

Commissio.4.

Bernardus Thraso principis nostri Miles deductus è carcere in conclaue consilij, & exacto iuramento à me inquisitus, si quid foret, quod Apellis Coi primi testis præsentis existimationem minueret: infamẽ, ac ĩtestabilẽ faceret.

Ait illũ criminari non posse, de quo nunquam audiuit, tantum abest, vt bene perspectum habeat.

Atqui testis ipso aspectu reum agnouit, recitatæq; testationi iuratus consensit, & adhæsit.

Tũ reus vę, inquit, falso testi, & mẽdaci linguam contumeliosè vibranti, deósq; obtestatur immortales, si huius particeps criminis fuerit.

Testis perseuerans, vt coram alijs, reuersus est domum.

Lucius Licinius alter testis, vocatus in ius, à reo præsente, & sacramẽto ob-

parui cerui diuerſorio, vti fert teſtimonium.

Reus prandio adfuiſſe nihil diffitetur: ſed de homicidio nihil audiſſe.

Dauid Damas vltimo loco teſtis accitus ſimiliter, & cũ accuſato compoſitus, vt refutaretur ab eo, ſi religioſè, & citra iniuriam fieret. Lectum etiam ſuũ teſtimoniũ & vt ipſe Damas inquibat, non oſcitanter auditum iureiurando confirmauit: q̃uis monſtratum reum non agnoſceret.

Reus obmutuit ſingultibus ilia vellens. Teſtis vero hinc, vt ſuperiores, dimiſſus: & reus carceri redditus.

Commiſſio. 6.

Ferdinandus Paraſitus nobilis Deſiderij alter ex famulis à tenebroſo carcere euocatus, ac rogatus à me coram Apelle Coo primo teſte poſt ſacramẽtum, ſi quã aduerſus eũ reprobationẽ ſciret ad euertẽdũ cõtra ſe teſtimoniũ.

Dixit illum tam ſibi perſpectum, q̃ eum, quem nunquam viderit.

Recitatum deinde in præſentia accuſati elogij capitulũ quod exceptum fuerat Coo teſtante, comprobatum eſt etiã iureiurando ab eo, & Cous dimiſſus.

Reus obmutuit omni reprobatione deſtitutus.

Lucius Licinius ſecundus teſtis reo coram me exhibitus eſt, vt à reo refutaretur, delato tamen prius iuramento, ne quid iniurioſè obijceret, aut criminaretur reus.

Poſt recitato teſtimonio iuratus teſtis calculũ adiecit affirmans ſe neſcire, an Paraſitus cædentibus adfuerit, & à ſe in cæde non cõſpectum. Conticuit reus, & teſtis diſceſſit.

Claudius Cornelius 3. teſtis in iure corã nobis ſtans, nulla in ſe obiecta ab accuſato, tametſi admonito, & religione obſtricto, ne id iniurioſè faceret, infamia, publicatam teſtationẽ ſacramẽto corroborauit: reúmq; vnũ eſſe ex his, qui miniſtrarent prãdẽtibus in diuerſorio parui cerui, quod cũ dixiſſet in teſtimonio reo nihil cõtradicẽte dimiſſus eſt teſtis.

Dauid Damas 4. loco teſtis eadẽ ratione accerſitus in iudiciũ teſtationẽ ſuã p me recitatã præſente reo, prius tñ ſolicitato de criminãdo teſte, modo id religioſè fieret, iuramẽto obſignauit: nec dubitauit affirmare Paraſitũ adfuiſſe prãdio in diuerſorio parui cerui miniſtrantẽ Miloni vt teſtatus eſt.

Paraſitus ſilẽtio cõſentire viſus eſt, ita teſtis ad ſuas operas dimiſſus.

Reuocatis teſtibus, ac cum reis commiſſis iudex ad hunc modum edicit:

Edicimus omne hoc litis inſtrumẽtum edi, & exhiberi regio procuratori,[A] vt nomine ipſius domini cõcludat ad id, quod Reip. intereſt[B] aduerſus accuſatos, quos criminis iudicia vrgent. Inſuper vt conquerẽtes petant id,[C] quod ſua in-

A ¶ EXHIBERI regio ꝓcuratori. Ea em̃ ſunt edẽda fiſco delatori, quæ ad cauſam pertinent & intentionem ſuam fundãdã, vt l. ne quiſq̃, ff. de edẽd. Idẽ ordinatio, Caroli vij. arti. xvj. & xvij. ſuper ſtilo parlamenti. accedit ſtatutum regium nouiſſimum articu. clvj. in hæc verba, *Les confrontations faictes, & par faictes, ſera incontinent le proces mis entre les mains de noſtre procureur, qui le viſitera bien, & diligẽmẽt pour veoir quelles cõcluſions il doit prẽdre ſoient diffinitiues, ou preparatoires, & les bailler prõptement par eſcript.* articu. clvij. *Et ſil trouue que laccuſé ait allegue aulcuns faictz peremptoires, ſeruans a ſa deſcharge, ou innocẽce, ou aulcuns faictz de reproches legitimes, & recepuables, il requerra que laccuſé ſoit promptement tenu de nommer les teſmoingtz, par leſquelz, il entẽd prouuer leſdictz faictz ſoient iuſtificatifz, ou de reprouches, ou ſinõ prendra ſes concluſions diffinitiues.*

B ¶ REIP. intereſt.) Fiſcus pro intereſſe publico agit criminaliter, vt l. omnes, de delato. lib. x. C. & l. fi. C. de iniur.

C ¶ PETANT id.) Libellus in cauſa criminali, quę

terest, & priuatim [D] nocitum est contra eosdé accusatos: quæ omnia intra triduú ad nos transmittentur, [E] vt quod

est magni ponderis, vel præiudicij debet dari in scriptis. vt l. si filius, & ibi Bartb. ff. de iudic. Et l. si iudex, ff. de varijs, & extraordinar. cognit. & Insti. de oblig. quæ ex quas. malefi. in princ. Ita q in conceptione dicti libelli qualitas commissi criminis, & personarum, ciuitas, locus, & mensis designanda sunt, & hoc lege Iul. publicorum iudiciorú cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui reú aliquem deferunt, seu accusant. Diem autem neq horam admissi criminis accusator inuitus non comprehendit, vt l. libellorum, ff. de accusa. Actionem idcirco famosam intendens non debet vagari cú discrimine alienæ æstimationis, sed designare certú, & specialiter dicere, quam se iniuriam passum cótendit, vt l. prætor, ff. de iniur. & l. si in rem, ff. de rei védic. Qualitas auté criminis personarú, & téporis designanda sunt ideo, qa atrocior fit iniuria, aut p persona aut tépore, aut re ipsa. Personæ atrocior fit iniuria, cú magistratui, cú parenti patronóve fit. Tempore, si in ludis, & in conspectu. Nam in prætoris conspectu, an solitudine iniuria facta fuerit multum interest, quia atrocior est, quæ in conspectu fit. Re autem atrocior iniuria fit, vt puta si vulnus illatum os alicui percussum sit, vt l. prætor, §. fi. ff. de iniur. & Inst. eodé, §. atrox. Dupliciter autem spectanda est persona, eius videlicet qui fecit, & eius qui passus est. aliter enim punitur ex ijsdem facinoribus, qui quid in dominum parentémve ausus est, quàm qui in extraneum: in magistratum, quàm in priuatum, vt l. aut facta, ff. de pœnis. Concludere ergo potest is, qui iniuriam passus est, de omni iniuria, & agere aut criminaliter, aut ciuiliter. Et siquidem ciuiliter agat, pœna pecuniaria æstimatione iudicis actori dáda imponit, vt §. poena, in fi. Insti. de iniur. & l. j. §. spectat, ff. eodem. Sin autem criminaliter agat officio iudicis extraordinaria, scilicet capitis, vel status, si iudici sedeat, vel pecunia inferenda fisco, non actori pœna reo irrogatur, vt l. fi. C. de iniur. & §. in súma. Insti. eodem.

D ☞ PRIVATIM.) Supra vidimus de interesse publico, nunc de interesse priuato est dicendum. de iure, & cósuetudine, alterú vtilitas priuatorum, alterum vigor publicæ disciplinæ postulat, l. licitatio, §. quod il licite, ff. de publica. & vectig. & hic patet. Crimina siquidem alia sunt priuata, vt illa, quorum executio .i. accusatio, vel denunciatio pertinet tantum ad illos, quibus inferuntur, vt furta, damna illata, & iniuriæ, vt ff. de priuat. delict. per totum. Et tunc non cuiuis competit actio iniuriarum criminaliter, sed tantum offenso, vt glo. in l. prætor, §. quid ergo, in verbo, publica, ff. de iniur. Alia sunt publica, vt supra. quorú accusatio datur cuilibet de populo, quoniam ad vtilitatem publicam spectat ne maleficia remaneant impunita, vt sunt homicidia, paricidia, adulteria, & alia notata in l. j. ff. de pub. iudic. Publicorum autem iudiciorum quædá capitalia sunt, ex qbus pœna corporalis, mors, aut exilium est: per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate: ná cætera nó exilia, sed relegationes propriè dicútur, tunc & ciuitas retinetur. Ná capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corp9 aliqua coercio pœna est, l. ij. ff. de pub. iudic. & l. edicto, §. rei capitalis, ff. de bono. possess. Alia sunt extraordinaria crimina, in quib9 pœna extraordinaria imponitur. Et dicitur extraordinaria, ideo quia à iure non est introducta pœna, sed iudex ex bono, & æquo arbitratur quid facto opus sit, vsq; ad pœná capitis, vt l. saccularij, §. sunt quædá, ff. de extraordin. crimi.

E ☞ AD NOS transmittentur.) Scilicet informationes, interrogationes, acta, repetitiones, & cófrótationes testium, & cætera id genus. Non autem munera, quia scriptum est, Non accipies personam, nec munera. Nam munera excæcant oculos sapientum, & mutát verba iustorum. Iuste, quod iustum est, persequêris, vt viuas, & possideas terram, quá dominus deus tuus dederit tibi, vt Deutero. xvj. cap. & Exo. xxiij. c. versi. nec accipies. Qui enim donat, alium sibi naturaliter obligat, vt ff. de petit. hæred. l. sed & si, §. consuluit: & ille cui donatur, exhibere reuerentiam donatori compellitur, & obedire, vt viij. q. ij. cap. illud quidem. Vnde Varro, Boues ad victimas faciunt, atque deorú supplicia, & Esa. v. cap. Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & Eccle. xx. cap. Xenia, & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correctiones eorum. Hinc est, q non solum in dantes, sed & in recipientes canonica exercetur vltio, vt cap. dilectus filius, extra de Symo. Contrarium tamen videtur de iure ciuili, vt dona etiam recipere iudici liceat. Nam quamuis nullus præsidum munus, donúmve accipere debeat, nisi esculentum, poculentúmve, quod intra paucos dies pdigari potest, vt l. plæbiscito, ff. de offic. præsid. Non vero in totum Xenijs abstinere debebit proconsul. sed adijcere, vt neq se in totum abstineat, neq auare modum Xeniorum excedat. Itaq diuus Seuerus, & imperator Anthoninus elegátissimè epistola moderati sunt, cuius epistolæ verba hæc sunt, Quantum ad xenia pertinet audi quid sentimus, prouerbium est, neq omnino, neq semper, neque ab omnibus accipere debere. Nam valde inhumanum est à nemine accipere, sed passim vilissimum, & per omnia auarissimum. Et quod mandatis continetur ne donum vel munus ipse proconsul, vel qui in aliquo officio est accipiat, emátve quid, nisi victus quotidiani causa ad xenia nó pertinent, sed ad ea, quæ eduliorum excedát vsum. Sed nec xenia producenda sunt ad munerú qualitatem, l. solent, §. fi. ff. de offic. procons. & legati. Ná quod fit gratis, non debet ad necessitatem deduci, vt gl. fi. in d. l. solent, quod facit pro rustico, dicit glo. qui aliquádo aliquid præstitit, vt ff. de annuis leg. l. seyo, §. j. & l. litibus, de agricol. & censit. lib. x. C. Hodie auté nec xenia accipi debent, nisi in defectu salarij, q si cótra fecerit iudex, aut alter pro illo, quadruplum restituet. Insuper exilio perpetuo mulctabitur, prius ei pla

gis corporeis infligẽdis, vt ĩ auẽ. ſcriptũ exẽplar, in fi. ,j. vt iudi. ſine quoquo ſuff. col. ij. Aduertẽdũ eſt, ꝙ ĩ accipiẽdis muneribus, vel dandis tria ſunt maxime attẽdẽda, pſonæ ſcilicet dantis & accipiẽtis qualitas. Quãtitas muoeris, & donationis temp⁹. Qualitas perſonarum vt à quo, vel cui, videlicet an à paupere, diuiti, vel ecoouerſo, ſiue à diuite, locupleti datum fuerit. æſtimatio muneris & donationis tempus, ſi magni vel minotis precij reis data exiſtat, & an inſtanti neceſſitate, ſeu alio tempore cõferatur. Nam quod ſcriptum eſt, Beatus qui excutit man⁹ ſuas ab omni munere, de illis donis dicitur quæ accipiẽtis animum allicere vel petuertere ſolẽt, ꝙ ſi iudici offeratur vinũ, ſiue alia huiuſmodi, quæ modici ſunt præiudicij ex quo voluntatem recipientis inclinare, vel mouere non debeant, interpretari non conſueuit accipientẽ in his delinquere vel donantem. vnde ſi equus detur, permiſſum eſt illũ recipere, vt cap. Et ſi quęſtiones, §. cum in accipiendis, extra de ſymo. iuncta gl. quę dicit aliud eſſe munus & aliud eſſe donum. Nam donũ eſt ſine cauſa, munus ex cauſa, vt ff. de verbo. ſignific. l. inter donum. Vel donum poteſt dici exile, vnde eccle. xx. cap. Exigua dabit, & multa improperabit. Munus vero dicitur precioſum vt. j. Reg. viij. c. Acceperunt munera, & petuerterunt iudicium. Frequẽtia etiam dona tranſeunt io munus, vt extra de donat. cap. apoſtolice, verſic. credite, quædam enim inhoneſtè petuntur, quæ tamen honeſte recipiuotur, l. j. §. eſt enim, ff. de varijs, & extraord. cognit. Vnde Seneca, Nõ graris accipitur mun⁹, quod petenti donatur. Vnde verſus, Gratius eſt donũ, quod venit ante preces. Affert adhuc illud apoſtoli, beatius eſt dare, ꝙ̃ accipere, xvj. q. j. cap. prędicator. Qua igitur iotẽtione quid detur per exteriora Interpretatur, quia interiora aoimi ſecreta per exteriora dignoſcũtur, vt l. ſi tameo, §. ij. ff. de ædilit. edict. Aliter ooo poſſet diuinari intentio alieni cordis, quia nec etiam Paulus licet ſpiritu dei pleous fuerit, potuit diuinare, vt xxij. q. ij. cap. beatur, & extra vt Eccle. benefic. cap. vt ooſtrũ, & ff. ad leg. aquil. l. ſi putator, in fi. Suot tamẽ nõoulli iudices, qui ſæpenumero officium ſplendidioris militiæ ſtudio exercendæ cupiditatis ambiunt, & appetũt, vt velut in meliori fortuna poſiti, aut ea ſceleta, quæ prius commiſiſſe docentur, occultent, aut aliàs poſſint impune committere, vt l. ad ſplẽdidioris, de diuerſ.

iuſtum, & æquum fuetit, ſtatuatur.[F]

Intermoras nobilis Deſiderius Anippus, accuſatorum vnus ex abſentibus vltro ſe in carcerẽ cõijcit Pariſiẽſis prępoſituræ cum principis gratia, ſiue indulgentiæ remiſſione ad iudicem miſſa, atque hanc ſibi probari, & admitti, ſiue interinari libello poſtulat.

Sic autẽ inſctibitur actis, Anippi ſpõtaneus in carcerem ingreſſus.

Die xviij. Ianuatij. M. v^c xl. anno.

Nobilis Deſideri9 Anippus vltro ſe in carcerem coniecit, vt interrogetur, ac ſtet iuri ſuper indicijs, & ctiminibus ſibi impoſitis, quorum remiſſionis diploma à domino noſtro rege cõceſſum actuatio exhibuit, & edidit.

offic. & appar. iudic. lib. xij. C. Ita ꝙ hodie arguere iudices de iniuſtitia reputatur deliramentum, audẽtq; veſani, & vecordes iudices ad iniuriam reprehenſoribus retorquere, ideo ſæpe cootingit, ꝙ delicta magnorum celantur, & non puniuntur, licet iuſtitiæ claues erẽt, dicit gl. in d. l. ad ſplẽdidioris. Diſcite ergo iudices finium terræ, præbete aures vos, qui contioetis multitudines, & placetis vobis, in turbis nationum: quoniam data eſt à domioo poteſtas vobis, & virtus ab altiſſimo, qui intertogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur, quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, oon recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſecundum volũtatem dei ambulaſtis, horrende, & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimũ in his, qui præſunt fiet. cuſtoditio legum cõſummatio incorruptionis eſt: incorruptio autem facit eſſe proximũ deo, vt Sap. vj. c.

F ꝛ❧ STATVATVR.) Iudex anteꝙ̃ ius partibus reddat, reſpicere debet, ne quid durius, aut remiſſius conſtituat, ꝙ̃ cauſa depoſcit. Nec enim, aut ſeueritatis aut clementiæ gloria affectanda eſt, ſed perpenſo iudicio, prout quæq; res expoſtulat, ſtatuendum eſt. Planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debent, in grauioribus pœnis ſeueritatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi, l. reſpiciendum, & l. hodie, ff. de pœnis. debet itaque iudex habere reſpectum ad id, quod fieri ſolet, glo. in d. l. reſpiciendum, & l. ſi finita, in princip. ff. de dãno infect. & C. de epiſco. audi. l. iij. & l. vel vniuerſorum, ff. de pigno. actio. Puniréq; debet coniunctum, ſicut extraneum: & magnum, ſicut paruum, cauere quoque ab acceptione perſonatum, l. fi. & ibi glo. ff. de rerum diuiſ. Neq; fauorem impietati pro iuribus impartiri debet, vt cap. qui poteſt obuiare, xxiij. q. ij. Aliquando enim ſecũdum iura vtetur mera iuſtitia, quandoq; rigore iuris, quandoq; æquitate, ſecundũ perſonas, cauſas, loca, & tempora, vt cap. ſicut dignum, extra de homicid. & C. de leg. l. j. & l. aut facta, ff. de pœnis, & xlv. diſtinct. ca. bonus dominus. Quinimo etiam æquitatem ante oculos habere debet, vt ff. de eo, quod cert. loc. l. ꝙ ſi Epheſi, §. interdum, in fi. Iudices quoque prouinciarum omnia quælibet crimina ſecũdum leges vindicare, & peccantes tenere, & non alios pro alijs cõptehendere, nec damna inferre debent, ſed neq; pignorationes facere

Primo facto die, ac ordinario accersitur, & educitur à suo carcere Anippus ad tribunal coram iudice: & ibi genibus flexis, [A] humi prolapsus, ac capite aperto, vocatis etiã quorũ interesset, eius remissionis diploma per actuariũ publicatur: quo publicato, interrogatus reus iurat verum esse quod loquitur, verísq; constare: eò probari postulat. dicit iudex diploma accusantibus postulãtibus, aut eorum pro ipsis procuratori intra præstitutũ diem per actuariũ transcribi, intercedẽtibus, atq; expugnantibus diploma, siue interinationem impedientibus. Deinde idẽ diploma vnà cũ elogio fiscali procuratori trãsfertur, vt eo audito, secundum ius, & æquum statuatur.

Hoc peracto ponamus eundẽ Anippũ cũ reis cõmitti, & separatim audiri de diplomate, in quo mordicus adhæreat, & accusatos reos agnoscat negantes, atq; contradicentes, quæ omnia veniunt scribenda, vt supra monstratum est in committendis cum testibus reis: quæ breuitatis gratia omittuntur.

Diplomatis publicatio editur hoc contextu:

Vniuersis præsentes literas inspecturis Ioãnes Vlpianus miles, & dominus &c. Notum facimus, quòd hoc die infra subscripto, lectum, ac publicatum in iudicio fuit remissionis diploma die &c. à domino nostro Rege impetratum, & cõcessum super criminibus in eo scriptis, per nobilẽ Desideriũ Anippum veris niti solenniter iurantẽ, idq; probari, ac admitti, siue interinari postulantẽ aduersus Antoniã Dianã viduã defuncti &c. & alios cõquerentes, aut eorũ procuratorẽ trãscribi petentem. Nos edicimus eiusmodi regiæ gratiæ diploma, elogiũ & omne litis instrumẽtũ regio procuratori exhibendũ: quo audito, vti ius suadebit, statuetur. Diplomatis exẽplũ per actuariũ nostrũ edetur conquerẽtibus intercedentibus, & obreptitiũ,[B] commenticium, illegitimúmq; diploma cõtẽdentibus, ad obreptionis causas triduo proponẽ-

propter peccantẽ, aut criminis vindictã proprij lucri causam inferre, aut delinquẽtium res proprium lucrum facere. Rei quidẽ ex legibus pœnas sustinere debent. Nec licet iudicibus, aut eorum hominib9, siue officialibus vllatenus propter rerum desideriũ iniuste aliquos castigare, aut peccantes vendere. Si enim præter hæc hoc fiat, ipse præses, seu prouinciæ iudex omne ex hoc damnum accidens læsis medebitur, & supplicijs subiect9 exilio tradetur. Et cõsiliarius eius simile sustinebit suppliciũ, si factis à iudice cõtraria legibus inscriptis consentiat. Hæc in autẽ. vt nulli iudic. §. quoniã vero contingit, col. ix. iudices etiam, qui se furtis, & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatione codicillorũ, insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosq;, & plæbeios habeãtur. Nec sibi posthac de eo honore blandiantẽ, quo seipsos esse indignos iudicauerunt, vt l. iudices, de digni. lib. xij. C. Ita vidi exequi contra magistrum Petrũ Ledet regis cõsiliarium, qui pro furtis, & sceleribus per eum cõmissis per arestũ curiæ Parisieñ. parlamenti die xx. Iunij Anno domini millesimo quingẽtesimo xxviij. fuit exauthoratus, degradatus, & suis insignib9, & vestimẽtis consularibus exutus, post emendam honorabilem peregit. & veste plæbeij indutus in petra marmorea graduum Palatij Parisieñ. in pronunciatione cuius aresti fuit d. l. iudices, per tunc viuentẽ Polliot præsidentem recitata.

A (GENIBVS flexis.) Remissionarius in criminalibus petẽs restitutionem aduersus sententiam, vel appellans à sententia criminali, tenetur personaliter cõparere in iudicio genibus flexis, capite discooperto ante faciẽ iudicis pro tribunali sedentis, l. j. ibi, si se obtulerit, C. ad le. Cornel. de sicar. & l. j. §. sin autem, ff. an per aliũ causæ appel. red. poss. arg. l. lege Cornelia, ff. ad senatusc. Syll. la. ibi, ex vinculis causam dicãt, & Bal. in l. j. §. eũ qui, in fi. ff. de postul. Nec posset in contrarium reus impetrare, vt scilicet nõ teneatur personaliter cõparere, l. fi. in fiñ. C. de iniur. Et adhoc ordinatio regis Ludouici duodecimi art. C. lxij.

B (OBREPTITIVM.) Obreptione impugnari possunt rescripta, quia nullam vim habent, quæ obreptione impetrata fuerint, l. si qua loca, in verbo, rescriptis per obreptionem impetratis; de fund. & sal. lib. xij. C. cum obreptio sit fraudulosum

das vt de ijs secundum ius pronuncietur. Actum die vicesima Ianuarij anno M.v^c. xl. In cuius rei testimonium sigillum dictæ præposituræ his præsentibus duximus apponendũ. Sic signatũ.

Interim priuatus accusator transigit ^A cum Anippo: fiscus etiam perspecto omni litis instrumento gratiæ diploma probat, seu interinationem gratiæ consentit: quod scripto significat, aut apud acta. Si non conuenit inter accusatores ciuiles, intercessionis causas, & obreptionis proferunt, quas breuitatis causa patrono conquerentium conficiendas relinquo. At si conueniat inter litigantes, iudex gratiosum diploma probat, & interinat hoc tenore.

Approbatæ gratiæ seu interinationis formula.

Vniuersis præsentes literas inspecturis Petrus Iabolenus &c. Salutem. Notũ facimus, quòd cõspectis custodiarũ dictæ præposituræ actis, in quibus scribitur nobilẽ Desideriũ Anippũ vltro se in dictos carceres ĩtrusisse, ac exhibuisse xviij. die Ianuarij anno domini M. v^c xl. conspecto etiam gratiæ & remissionis diplomate, per eundem nobilem à domino nostro rege impetrato ^A subscripto, & subsignato cera viridi cordula serica pendente, ob perpetratum homicidium, & cędẽ illatam defunctis Ioanni Pluto nuper Luteciano negociatori, Iuliano Xenio similiter mercatori, & magistro Chrysostomo Crasso in curia suprema Parisijs aduocato, sicuti latius explicatur eiusmodi diplomate: cui fidit, & id supplex ꝓbari postulat, cuius contextus subsequitur.

Franciscus dei gratia Francorũ Rex,

mendacium, l. sed & si hac §. patronũ, ff. de in ius vocand. & l. Sinautem, §. j. ff. de nego. gest. Et propriè consistit in facti narratione, non iuris scripti, l. cum vero, §. subuentum, ff. de si delcom. libert. Et sic opposita mendaciorũ præscriptione, siue in iuris cõsuetudinarij narratiõe mẽdaciũ reperiať, siue in facti siue ĩtacẽdi fraude ꝑ tenore veritatis, & nõ deprecãtis affirmatione datum, iudicem, ad quem dirigitur rescriptum, cognoscere debere, & secundum hoc de causa conuenit ferre sententiam, l. præscriptione, C. si contra ius, vel vtilita. public. Decétque iudicem super obiecto falsæ assertionis in rescripto contentæ probationem recipere, ꝗ si tenuerit, & pronunciauerit, in decem libras auri venit mulctandus l. puniri. C. eodẽ. Et si iudex inuenerit, & pronunciauerit rescriptum nõ tenere, habet in principali exequi l. & si cognitio, C. eodem. Nam quæcunq; rescripta sunt iudicibus directa, sub ea conditione proferuntur, si preces veritate nitãtur. Aliàs precator mẽdax nullum fructum oraculi percipit impetrati, l. vniuersa, C. de diuers. rescrip. Mendáxq; precator carere debet impetratis, l. & si legibus, C. si cõtra ius, vel vtilit. pub.

A PRIVATVS accusator trãsigit.) Vbi partes sunt cõcordes, quo ad interesse ciuile, nullæ sunt partes iuditantis, l. si conuenerit, ff. de re iudic. Secus autem quo ad interesse publicum, scilicet fisci. nãm licet fiscus cesset, siue desistat ab accusatione, crimina tamen semel audita nullo modo indiscussa prętererite oportet, etiam si accusatus cum accusatore in gratiam redeat, vt c. crimina, extra de colluš. deteg. Et hoc iudex ex suo officio facere potest, cum euidentia patrati sceleris non indigeat clamore accusatoris, vt cap. euidẽtia, extra de accusat. & l. congruit, ff. de offic. præsid. Quòd si repertum crimen iudex non vindicet tegere, vt conscius criminosa fęstinabit, l. ij. C. de commerc. & mercat. Quinimo nulli iudicum licet delatum ad se crimen minori, aut nulli coertioni mandare, nisi id ipse pati velit, quod alijs dissimulãdo cõcessit, l. fi. in fi. C. ne sanct. baptis. reiter.

B REGE impetrato.) Ad solum regẽ pertinet remissionem, aut indulgẽtiam concedere, l. vniuersis, C. de precib. imper. offer. Ratio est, quia sol⁹ idẽ princeps in suo regno potest legem trãsgredi in dispensando, vt ff. de ritu nuptia. l. qui in prouincia, §. diuus. Quòd autem princeps possit legem trãsgredi est verum: quando rescriptum, siue cõcessio est talis, quæ non lædit aliũ, sed prosit petenti, vel crimen supplicanti indulgeat. His casibus refutari non debet à iudice. In alijs autem casibus rescripta cõtra ius elicita ab omnibus iudicib⁹ refutari debent, vt supra dictum est, d. l. rescripta, C. de precib. impera. offer. Et ea ratione rescripta, quibus crimẽ indulgetur, aut remittitur de inciuilitate impugnari non debent: cum princeps legem transgredi possit, d. l. qui in prouincia, §. diuus, ff. de ritu nuptia. Et nota ꝗ in cõcedendo princeps, & senat⁹ æquipollẽt, quia senatus fungitur vice principis in hoc, & possunt dicere, Non obstante lege ista, vel alia, vt ff. de

notũ facimus, ac palàm pręsentibus omnibus, & futuris nos libellũ nobilis[B] Desiderij Anippi domini arenarũ, ætatis xx. annorũ[C] recepisse: qui loquebatur[D] eũ à quatuor mẽsibus aut circiter, comitatũ nobilem Girardũ Milonem dominũ prati falcati in parui cerui diuersorium Parisijs ad prandendum cum nonnullis alijs supplicanti ignotis, vbi inter verba, & colloquia vltro citróque habita, idem Milo retulit se causa cecidisse, ac victum in supremo senatu à Ioanne Pluto, & Iuliano Xenio negociatoribus Parisinis, subtili ingenio, ac acumine magistri Chrysostomi Crassi, in illo senatu patroni: Se quoque de ijsdem ante tũc temporis hebdomadę finem supplicium sumpturũ, quibus idem supplicans obmutuit, non habens, quod obijceret. Tribus autem, vel quatuor post diebus à Milone supplicantem, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulã milites ad cœnam in cauponã leonis argentei via ad sanctum Honoratum ductos, illícq; inter cœnandũ Milonẽ accito famulo dixisse talia, aut non longè dissimilia, Ito sciscitatum, vbínam sint, quorũ tibi memini, mihíq; renunciato. Atque eundem famulum statim à cœna illos per viam sancti Honorati iuxta crucem Tirouerí iter facturos detulisse: hinc Milonem assumptis Bernardo Thrasone, & Claudio Caligula nostris militibus, & alijs duobus eius famulis dixisse, animo estote constanti, sumite vires, vindicate me, oro: promissa vobis à me certa tenetote, eamus illis obuiam, Iamiam me consequimini: Te dominum Anippum haud me relicturum confido, cuius beneficij vices repensurum me spondeo: Eundem Milonem huc & illuc oculos circunferentem sub horam ix. illius noctis iuxta crucem Tirouerí tres numero viros ipsi supplicanti incognitos aduentãtes circunspexisse, famulo quodã ante eos facem accensam gerente: in hos prætereuntes eundem Milonem, simúlque Thrasonem & Caligulam strictis gladijs insultauisse, insultantibus fortiter reluctatum educto ferro famulum: quod quum vidissent, ipsum supplicantem, & duos eius famulos Egidium Gnathonem, & Ferdinandum parasitum enses exeruisse, non vt ferirent,[E] sed vt Miloni, & suis opẽ ferrent, si forte reluctantes sustinere nõ possent: deinde pluribus vltro citróq; illatis ictibus tres illos viros, quos postea audiuit nominari Crassum, Xeniũ, & Plutum humi prostratos, famulum nomine Dauum au-

aqua pluuia arcend. l. quod principis, & l. si autem, §. fĩn. eodẽ, & l. j. §. interdũ, ff. à quib. appel. non. lic. Ita dicit gl. in l. quominus, ff. de flumi. Princeps autẽ qualem, & super quibus habet potestatẽ vide Bal. in d. l. rescripta, C. de precibus imper. offer. & Bartho. in procem. ff. in verb. omnem, in prima constitutione. Quę verò sit potestas papę idem Bal. in d. l. rescripta.

B NOBILIS.) In delictis habetur ratio nobilitatis, vt xlj. distinct. c. non cogantur.

C AETATIS vigiti annorum.) Habetur etiã ratio iuuentutis, vt xxxiij. q. ij. cap. in adolescentia, & l. distinct. cap. pœnitentes, & xvj. q. vij. cap. hoc sit, & cap. tempora. Ferè enim in omnibus pœnalibus iudicijs ætati, & imprudentiæ succurrẽdũ est, l. ferè, ff. de regul. iur.

D QVI loquebat.) Hęc est facti narratio, in qua non debet abesse fides veri, alioquin esset restitutio obreptitia, si fraudulosum mẽdacium cõtineat, vt supra dixi p l. sed & si hac, §. patronũ, ff. de in ius vocand. quo casu mẽdax precator carere debet impetratis, d. l. & si legibus, C. si contra ius, vel vtil. pub.

E NON vt ferirent.) Qui associauit percussorẽ non vt feriret, sed vt percussori opem ferret, si forte per aliorum violentiam impediret, paulò minori pœna debet mulctari, q̃ percussor, cũ scriptum sit qui potuit hominem liberare, & non liberauit, eum occidit. Constat ab homicidij reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt, cap. sicut dignum, §. illi etiam, extra de homicid.

fugisse,ipsum pariter supplicãtem Milonem, aliósq; socios : atque illos tres sic relictos,dolore vulnerum,vel imperitia medicorum, vel penuria medicamentorum animam egisse. Quam ob causam ipse supplicans iustitiæ rigorem,ius summum,& legis pœnas veritus solum vertit, [F] redire nequaquã audens , nisi prius impetrata nostra gratia,vt ait,nos summisse supplicãs. Quibus attente pensitatis,hoc etiam addito,quòd idem supplicãs nullum percussit,sed inscius in eum casum incidit,in eóque non dolose [G] se gessit: atq; in cæteris rebus omnibus ,pbè , ac honeste, vitæ semper integræ , & inculpatæ: sic versatus; vt nunquam infamia,aut minima labecula sit conuictus, aut notatus:nihilq; reprehensione dignum cõmiserit,gratiam nostram, & misericordiam impertiri [H] velimus. Quare misericordiam iustitiæ rigori [I] præferri cupientes dicto supplicanti ignouimus , remisimus,indulsimus,& per has præsentes speciali gratia , [K] plena potestate , regia authoritate [L] ignoscimus ,

F SOLVM vertit.) Si quis ea mente sit,vt non impetrato auxilio domum non reuertatur nondum fugitiuus est:quia non solum cõsilij,sed & facti fugere est, l.bouem,qui cornu petit, §. qui ad amicũ domini deprecaturus cõfugit,ff.de ædilit.edict.& l.quis sit fugitiuus,§. idémq; probat & §.seq.eodem.

G NON dolose.) Vbi abest dolus in delictis,delinquens quantum ad gratiam,innocens est, quia extra animũ,& sine dolo deliquit:nam gratia voluntatem, & animum requirit. Quantum autem ad legẽ reus est , quia opa lex quæsit, vt cap. siquis non irat⁹ xv.q.j.nec minus ex culpa q̃ ex dolo quisquã tenetur ciuiliter, quo ad priuatum interesse actione legis aquiliæ,vt l.in lege,la ij. ff. ad leg. aquil. Sic in leg. Cornel.de sicar.Iure communi habetur plus respectus ad animũ, q̃ ad actũ. Sed lex aquilia , magis respicit actum,quàm animũ vt videam⁹ ex quo ictu secuta sit mors, nõ vt videamus animũ principaliter, vt l. Item mela , §. sed si seruum plures,ff.ad leg.aquil.Et ideo tenetur actione iniuriarum erga hæredes defunctorũ,vt l.dominum, C.de iniur.& glo.in §. iniuria.Insti.de lege aquilia,quorum damnorũ, & iniuriarũ æstimatio ad iudicẽ spectat,vt l.j.§.spectat,ff.de iniur. Arbitrari autem oportet hanc æstimationẽ pro modo substantiæ personæ accusatę, vt l.lex Cornelia,§. fi.ff. de iniur.& c.pe.§.fi.extra de accusat.& cap.ex parte,eodẽ,& l.fi.C. de ord.cognit. Spectatur etiam persona agentis,quantum ad ius æstimationis,vt aliud in vilissimo,& compedito, aliud in medij actus homine ius æstimationis constituatur,vt §.pœna autem,Insti.de iniur.Et sic nota,q in delictis extra animum commissis per impetũ,aut lasciuiã,aut ebrietatem,aut latam culpam,noxia nõ committitur inexcusabilis , quĩ reus possit restitui per principem quando contrahitur maleficium,vt homicidiũ,vt pœna corporalis, & pecuniaria quo ad publicum interesse scilicet fisci non irrogetur,vt l.j.iuncta glo.C. si aduersus delictum. Si vero homicidium sit proposito,& dolo cõmissum,erit præcise pœna mortis,sine redem

ptione,Bal.in d.l.nemo,C.de episco aud. vbi dicit tex. homicida,quod fecit semp,expectet,& ideo debet puniri capite lege Cornel.de sicar.non habita differentia cuius conditionis hominem interemerit,l.j.§.j.& ij.ff ad leg. Cornel.de sicar. nec debet restitui d.l.nemo, & adhuc homicida morietur, nec misereberis eius, vt Deutero. xix.cap. & c. j.extra de homicid. Et ad hoc ordĩatio noua d.N.R. F.art. clxviij. & art. seq. quorum tenor insequitur: *Nous defendons à tous gardes de seaulx de noz chancelleries , & cours souueraines, de ne bailler aulcunes graces ou remissions,fors celles de iustice. Cest assauoir aux homicidiaires,qui auroient este contrainctz faire les homicides pour le salut , & defence de leurs persõnes,& aultres cas ou il est dict par la loy, que les delinquens se peuuent ou doiuent retirer par deuers le souuerain prince, pour en auoir graces.* Et art.sequent. clxix. *Et se aulcunes graces,ou remissions auoient este par eulx donnees hors les cas dessusdictz : Nous voulons & ordonnons que les impetrans en soient deboutez , & que non obstant icelles, ilz soient punis selon lexigence des cas .* Et articul. clxxij. *Nous defendons ausdictes gardes des seaulx de ne bailler aulcunes graces ne remissions des cas pour lesquelz ne seroit requis imposer peine corporelle, & si elles estoient dõnees au contraire : nous defendons a tous noz iuges de ny auoir aulcun regard comme dessus & en debouter les parties auec condemnation damende.*

H ET MISERICORDIAM impartiri.) Remissio siue restitutio in criminalibus ex solius principis misericordia imploratur , & conceditur , Bartho. in l.j.§.si quis vltro,ff. de Quæstio.

I IVSTITIAE rigori.) Aequitas scripta præfertur rigori scripto,l. placuit,C.de iudic.

K SPECIALI gratia.) Quid tã peculiare est imperiali maiestati q̃ humanitas , per quam solam dei seruatur imitatio , vt l. fiñ. C. de donat.inter virum & vxorem.

L REGIA auctoritate.) Vide quæ dixi supra vet

remittim9,& idulgemus[M] facinus,& ca sũ cũ omni pœna,mulcta,offensiõe corporali,criminali,& ciuili,quę prædicti facinoris occasione erga nos, & iustitiam incurrere potuisset. Reuocamus insuper omnes, & singulas exilij proclamationes,vadimonia deserta,& cõtumacias, si quæ insecutæ fuerunt. Restituimúsq; eum in integrum[N] famæ, & rumori in patriam, mœstámq; domum,atq; illius bona non publicata:[O]

bo vniuersis,super præsenti interinatione.

M REMITTIMVS,& indulgemus.)Is ergo parcere debet, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit,l.si quis in hoc genus, C. de episc.& cleric. Propriũ siquidẽ est imperiali beniuolẽtiæ omĩ tẽpore iubiectorũ cõmoda,tã inuestigare q̃ eis mederi, & procurare,l.imperialis, C. de nupt. Sicut bellanti,& resistenti violentia redditur, ita victori capto misericordia iam debetur, vt c. noli existimare, xxiij. q.j. Itaq; quis tenetur parcere hosti suo,vt glo. in d.cap. noli,& ij.q.v.cap.quanto, in fi.iuxta illud de Cæsare dictũ, Qui vincis semper, vt victis parcere possis. Parcere prostratis scit nobilis ira leonis. Et ad hoc xlv.distic.c. disciplina.vn de Senec.li.de virtu. Honestũ, & magnũ vindictæ genus ignoscere,vt glo.in c.j.in verbo,vlcisci,extra de postul.prælat.& alibi Parcere subiectis, & debellare superbos.

N RESTITVIMVSQVE eum in integrum.Dãnatus per remissionẽ,aut restitutionẽ in integrũ restituitur in pristinum statũ, etiam quo ad honores,bona & famam vt l.j.C.de sentẽtiã pass.& rest. vbi sunt hęc verba,restituo te in integrũ prouinciæ tuæ.Vt autem scias, quid sit in integrũ restituere,honoribus,& ordini tuo,& omnibus cæteris te restituo. Aliud autẽ est indulgentia,q̃ remissio:quia indulgẽtia minor est, q̃ remissio,vt Bal.in l.ij.C.de sententiã pass. Nã indulgẽtia pœnæ tantũ gratiam facit,nec infamiam tollit,nec bona restituit, sed quos liberat,notat,vt C.de genera. abolit.l.indulgentia,& proprie dicitur gallice *ung pardon ou rappel de ban*. Ita dicunt tex.in l.ij. & l. generalis,C. de sententiam pass. & C.de his, qui not.infa.l. ad tẽpus.Vnde Ouidius, Pœna potest demi, culpa perẽnis erit,vt glo.in d.l.indulgẽtia.Et hoc verum, quãdo per indulgentiam sola pœna remittitur, tunc infamia remanet,dicit glo.in l.j.§.an autem, ff. de postul. Sed secus est in remissione,quia si quis famoso iudicio sit condẽnatus, & per in integrum restitutionem fuerit absolutus, is infamia eximitur,vt d.l.j.§.an autem, ff.de postul.& d.l.j.C.de sententiam pass.& ff.de vsu. l.videamus,§.in fauiana,ita soluit glo. in d.l.j.§. an autem,ff.de postul.& sic infamia iuris tollitur,sed non facti,vt d.l.indulgentia.

O ILLIVS bona non publicata. Quid si bona fuerint confiscata, & data alicui per principem, vel fuerint alienata per fiscum, postea fuerit delinquens restitutus per principẽ,An dictus restitutus reciperet bona iam alienata?Dic q; non secundum Bal.in c. domino guerram,in titul. hic finitur.lex coral. in vsib. feudo.& in addit.ad Bartho.in l.j.§.siquis vltro,ff.de quęstio. quia restitutio principis non trahitur retro contra ius quæsitum alteri,vbi bona sunt iam alienata, pro quo est glo.in verbo,emancipatus esset,& hoc ibi dicunt Barth. Angel.& Imola.in l.gallus,§.& quid si tãtum,ff.de libe.& posthu.& glo.in l.j.C.de senten.pas. & restit.dic tamen q; sunt quædã bona,quę deueniũt immediate in aliũ per ipsam cõfiscationem,vt exẽplum,& tex.in autẽ. bona damnatorum,C.de bonis proscript. Vbi dicitur q; bona damnatorum acquiruntur hæredibus ascẽdentib9 vsq; ad tertiũ gradum immediate. Et ad illa bona intelligitur facta restitutio bonorum supplicanti. Quædam vero sunt bona,quæ mediate veniũt per alium contractum.qñ scilicet fiscus rẽ cõfiscatã vendidit alteri,tũc reus restitutus non restituitur ad res,& bona vendita, ar.l. j.ne fiscus rem,quam vend.euincat.lib.x.C.retractare enim fiscum,quod semel vendidit,ęquitatis, honestatisq; ratio non patitur,vt l.fi.eodem. Intellige tamen quod verum est, q; bona iam alienata recuperari non possunt,scilicet à possessoribus,sed à fisco,quatenus factus est locupletior, recuperari possunt, vt d.glo. in l. j.C.de sententiam pass.alle.Bartho.in l.fi.C.eodem,in iij.col.versic. pro declaratione huius,vbi vide plene. Iure etiam canonico vbi quis restituitur ad gratiam reuocatam, sine alterius præiudicio intelligitur restitutus.vnde alteri ante restitutionem impetranti restitutus præferri non debet, nisi hoc dictum fuerit, vt c.q̃uis,de rescript. in vj.Nã restitutio debet hoc tñ operari,vt nec prosit nec obsit huic,quod euenit, vt gl. in d.cap.quamuis,& ff.de mino.l.quòd si minor.§. restitutio,& ff.ex quib.caus.maio.l.j.in j. respon.Dicto iure tamen potest restitui ad sua bona immobilia, si hoc dictũ fuerit per rescriptum,& non quo ad fructus perceptos,& mobilia,& hoc potest papa,d.c.q̃uis,iuncta glo.ibidem,cap.pe.de pręb.in vj.& in cle.Quoniã extra de immu.eccle.lib.vj. vide Bal.in l.rescripta,C. de precib.imperat.offer.Nota tamẽ q; princeps plerũq; in nõnullis causis ita inuerecũda petentium inhiatione scilicet frequẽti petitione cõstringitur,vt etiam nõ concedẽda tribuat,quibus adhærẽdũ nõ est,nec rescripto quidem aduersus formã latę legis loci aliquid decet relinqui. Si quid autem princeps suo iudicio, & proprio motu,nullo tamen desiderante,aut poscente concedi quicquam voluerit, huiusmodi valeat liberalitas,l.j.de petit.bono. sublat.lib.x. C. & sic valet rescriptum proprio motu principis indultum, vt Bal. in l.rescripta, C.de precibus impe.offer. quædã enim inhoneste petuntur, quæ tamen honeste recipiuntur, l.j.§.proinde,ff.de vari,& extra cognit.

satisfaciendo tamen parti ciuili,[P] ac priuato delatori, si non satisfecerit. Et super hoc silentium perpetuum procuratori nostro præsenti, & futuro imponimus: nostro vero præposito, hisdem præsentibus damus in mandatis, quia hoc facinus in illi9 territorio patratum est,[Q] & omnibus alijs nostrarum iuriditionũ, aut eorũ vicarijs quibuslibet, quos decebit, dictum Anippum nostra præsenti gratia, venia, remissione, indulgentia vti, frui, & gaudere planè, ac pacificè faciant, & sinãt sine molestia, aut quouis alio impedimento nunc, & in posterum fieri non patiantur. Quòd si iam impeditus fuerit, eum relaxent, leuent, à reatu soluant, & quatenus res sit valida, firma, & in perpetuum stabilis nostrum sigillum præsentibus duximus apponendum: Saluo tamẽ alijs in rebus iure nostro, & alieno.[R] Datum in cãpo martio mense nouemb. anno domini M.v^{c} xl. & regni nostri xxvj. Visa contentor per regem N. Conspectis etiam elogio & lite super hoc aduersus eũ cõfectis, dicto remissionis diplomate, ab eo obtẽto superius exscripto ratione cædis illatę in dictos defunctos, certis literis, ac tabulis trãsactionis, & acceptilationis celebratis inter litigãtes ab H. & E. domini nostri regis in prædicta pręposítura tabellionibus receptis die 25. mẽsis Ianuarij anno dñi M. v^{c}.xl. quibus cõstat viduas, & hæredes defunctorũ cũ Anippo trãsegisse, ac remisisse in perpetuum res omnes, de quibus agere possent, & eũ persequi occasione illius illatæ cædis mille Frãcicarũ librarũ summa, quã viduæ, & hæredes defunctorũ fatẽtur recepisse. Auditis itaq; aduoca

P SATISFACIENDO tamẽ parti ciuili.) Per remissionẽ à principe indultam non remittitur emenda & interesse partib9 ciuilibus competentia. Nam iodulgentia, siue priuilegiũ indultum per principem intelligitur cõcessum saluo iure alterius, vt infra videbitis in præsenti remissione, & l. decurionibus, de Silẽtia. lib. xij. C & l. si qua loca, de fund. & saltib. codẽ, & l. ex facto, ff. de vulg. substit. & Bal. in cap. studuisti, extra de offic. legat. & c. q̃uis, de rescrip. in vj. Nec posset princeps concedere rescriptũ ex certa scientia, vt alicui auferatur ius sibi quæsitũ ex iure naturali, siue gentiũ: quia est immutabile, vt Insti. de iure natura. gẽ. & ciui. §. pe. glo. & ibi plene doc. in l. quotiens, C. de precib. imperat. offerẽd.

Q IN ILLIVS territorio patratum est.) Sic reus hodie per rescriptũ nõ potest trahere actorẽ ad extraordinariũ iodicẽ, l. ĩ criminali, iũcta gl. in verbo, habeatur, circa med. C. de iurisd. omniũ iudic. & aut. qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oporteat, ibi, si ambo sint in prouincia illic omni priuilegio cessante, res expediatur, & in aut. vt omnes obed. iud. prouinc. §. j. col. v. Quadrat huic statutũ regium nouissimum art. clxx. cuius subsequit tenor: *Nous defendõs ausdictz gardes des seaulx, de ne bailler aucuns rappeaulx de ban, ne lettres pour retenir par noz cours souueraines la congnoissance des matieres en premiere instance, ne aussi pour les oster hors de leurs iurisditiõs ordinaires, & les euoquer, & cõmettre a aultres ainsi quil en a este grandement abuse par cy deuãt.* Et ar. clxxj. *Et si lesdictz lettres estoient aultrement, baillees defendõs a tous noz iuges de ny auoir point de regard, & condemner les impetrans en lamende ordinaire comme de fol appel, taut enuers nous, que la partie: & neantmoins quilz nous aduertissent de ceulx qui auroient baillees lesdictes lettres, pour en faire punition selon lexigence du cas.* Iuris est etiam vt iudex cognoscens de causa appellationis non possit retinere causam principalem. vt c. j. de foro compet. in vj. nec potest cognoscere de principali negocio etiam de consensu partium, nisi finito articulo appellationis dicat bene appellatum & male iudicatum: quia tũe posset articulum principalis causæ retinere, secus autem in papa, vel senatu: quia possunt retinere causam principalem, etiam si dictum fuerit bene iudicatum, & male appellatum. Imò sine appellatione papa, Rex, vel senatus possunt inhibere iudicibus, ne se intromittant amplius de causa, sed ipsã causam vnà cũ partibus remittant ad regem, vel senatũ, vt glo. in d. c. j. de appel. in vj. & cap. vt nostrũ, eodem titu. in antiq. iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat: vel etiam eo, qui maius imperiũ in eadem iurisditione habet, vel etiam si ipse iudex eiusdem imperij esse cœperit, cuius est, qui iudicare iussit, l. iudicium soluitur, ff. de iudic. vnde istę euocationes, quæ quotidie fiũt de minori iudice ad maiorem, fiũt virtute illius, l. iudicium soluitur, prout dicit glo. in d. cap. j. de appella. in sexto, & tales euocationes fiunt post litem contestatam d. l. iudicium soluitur.

R IVRE nostro & alieno.) Rescriptũ siue priui

to, & ꝑcuratore dñi nostri regis in dicta præpositura, quibꝰ nomine dicti domini elogiú, actiones, diploma remissionis, tabulæ trãsactionis & pacti fuerút edita, ostésa, exhibita atq; approbata: omnibus deniq; conspectis, & consideratis conspiciẽdis, & considerandis in hac parte, nos remissionis diploma ab eo Anippo impetratum secundum eius tenorem adprobamus, admittimus, & interinamus. Quamobré eius corpus, & bona, siqua capta, aut aliàs obuincta fuerunt, purè, ac planè liberari, ac dissolui edicimus per hác nostrá sententiá, iudicium, & ius. In cuius rei testimonium præpositurę nostræ sigilli appẽsilis munimine has præsentes literas roborauimꝰ die xxiij. Februarij anno domini M.v^c.xl. Sic signatum.

Nota visum fuisse curiæ dictum Anippum nõ posse ampliari prius, quàm ius redditum sit in alios, nec sentẽtia ei pronunciabitur, aut publicabitur huc vsq;: ne fortassis vrgeretur per cõscios, & participes sceleris vltra confessioné in gratia scriptam: ita cogetur litis exitum opperiri.

Cõuocato cõsilio, ^A corámq; omni instruméto litis inspecto itum est in hác sententiá, vt nõ possit criminatio diffinitiue terminari, priusquá quæreretur de Egidio Gnathone, Ferdinando parasito reis: tabellaris ideo sentẽtia sub hac fertur forma:

Visolitis criminalis processu coram nobis agitato, criminatione viduarú, & conquerentium, procuratore regio nomine regis subscribéte aduersus Girardum Milonem, & alios reos accusatos, carceri inclusos, indicijs, elogio,

legiú semp intelligit cõcessum saluo iure alterius, vt not. in l. decurionibus, C. de silentia. lib. xij. & ff. de vulgar. substit. l. ex facto, & C. de fund. & salt. rei dominicæ, l. si qua loca, lib. xij. & Bal. in c. studuisti, extra de offic. legat. & I rub. ff. de cõstit. prin. vbi priuilegiú dicitur priuata lex, quę nõ egreditur ꝑsoná. A (CONVOCATO cõsilio,) Constat per processum, & confessioné Egidij Gnathonis, & Ferdinandi Parasiti reorú, q sunt famuli prælibati Anippi, quod est primum indiciú, & verisimile, quòd astiterint cum domino die facti, & cõmissi criminis, de quo agitur. Secúdo, ijdé cõfitentur fuisse dicta die cú magistro, maxime Ferdinãdus Parasitus dicit se comitatú prædictú suum dominú post cœná à leone argenteo in cauponá balistę: & idé Gnatho iuisse ante ĩ dictá cauponá, quod fuit inter moras homicidiorú perpetratorum. Ideo non multum poterant abesse à prędictis homicidijs. Tertio, memoratus Anippus fatetur, & dicit eosdé suos famulos secum astitisse in dictis homicidijs cum cæteris alijs, in cuius personá non est obiecta exceptio. Quarto pręlibatꝰ Parasitꝰ cõfessus est audisse minas pridie factas ꝑ Milonem q̃s reticuit, vt cõstat in sua cõfessiõe. Hic sút plura indicia cõcurrẽtia, quę tamẽ nõ cõcludút quo ad cõdénationé, cú suspicionibꝰ nõ sit iudicandú, l. absenté, ff. de pœnis, & Panor. in c. tertio loco, extra de proba. Ideo in criminibus scrutãdis quęstio adhiberi solet. Interrogãdíq; sunt rei vbi alijs probationibus veritas illuminari nõ potest, l. quoties, C. de quæstio. ad hoc facit statutú regiú nouissimú art. clxiij. cuius tenor inest, *si par la visitation des proces la matiere est trouuee subiecte a torture ou question extraordinaire, nous, voulõs incõtinét la sentẽce de ladicte torture estre prononcee au prisonnier pour estre prõptemét executee, s'il n'ẽ est appellãt. Et s'il y en a appel estre tantost mene en nostre court souueraine du lieu ou nous voulõs toutes appellatiõs en matieres criminelles ressortir immediatemét, & sans moyen de quelque chose quil soit appelle despẽdãs desdictes matieres criminelles.* Sed ita demú ad torméta deuenire oportet cum suspecti sunt rei, & alijs argumentis ita ꝑbationi admouet, vt sola confessio deesse videatur, l. j. ff. de quæstio. Et tũc iudex arbitrari debet modum quæstionis, vt ita habeatur, vt reus saluus sit, vel innocentię, vel supplicio, l. quæstionis, ff. de quæstio. Non enim quanta accusator postulat habenda sunt tormenta, sed vt moderatæ rationis temperamenta desiderát, l. de minore, §. tormenta, ff. eodé, Tortura siquidé grauior est pœna, q̃ vtriusq; manus abscisio, vt in aut. vt nulli iudic. §. fiñ. vnde Cassio in lib. variarum epistolarum xlvj. Non grauius est spem à te mortis expetere, quàm tormentorú crudelia sustinere. Inter supremas enim anhelatus angustias potius est perire q̃ viuere, & detestabilis sensus pœnarú excludit dulcissimę salutis effectum. Et Seneca in lib. de beneficijs: misericordiæ genus est cito occidere, quia tormentum vltimum finem secú affert: acerbissima vero crudelitas est quæ pœnam trahit. Et ad Lucilium epistola xxij. Nemo tam timidus est, vt malit semp pendere, q̃ semel cadere:

interrogationibus, confessionibus, reuocationibus, commissionibus testiū, tabulis remissionis nobili Desiderio Anippo concessis à principe, & omnibus visis, consideratis considerandis, audito simul procuratore regio, & peritorū consilio, Nos ediximus, & edicimus, ante, quàm ad diffinitiuam iudicij sententiam procedamus, per Egidiū Gnatonem, & Ferdinandum Parasitum famulos Anippi quærendum de crimine ad eruendam veritatem extraordinariè, & in se, & in alios torqueri, vt hoc

vnde facilius reperiuntur, qui se vltro morti offerant, quàm qui dolorem patienter ferant, vt ait Iulius Cel. lib. vij. quem refert Lucas de penna in l. quotiens, de dignit. l. xij. C. circa. iij. col. Hinc est ꝙ quæstiones non semp, nec in omni causa, & persona desiderandæ sunt, sed tantum cum capitalia & atrociora sunt maleficia, quæ aliter explorari, & inuestigari non possunt, quàm per reorum quęstiones, tunc efficacissimæ ad inquirendā veritatem æstimantur, l. edictum, ff. de quęstio. Si igitur certis indicijs ductus veritatis inuestigādæ gratia ad tormenta putauerit iudex esse veniendum, tunc id demū facere debebit si personarum cōditio patiatur, l. milites, §. oportet, ff. eodem. Neq; deflectēs à iustitia indignatio iudicum, & vęnalis exigentium terror quid sibi licere putet in eas p̄sonas, quæ aut innocentia sunt securæ, aut principali honore sunt munitæ: habet enim hanc laboris mercedem multorum munerum scilicet officiorum testimonijs commendata deuotio. Idémque est etsi munera decurionatus quis deposuerit. Nam & ipse propter pristinam dignitatem quæstionem non patitur, l. nihil. C. de quæstio. decuriones certe sunt earum omnino pœnarum exortes, quas fidiculę, & tormenta constituunt, l. decuriones. C. eodem. Liberi etiam eminentissimorum, necnon perfectissimorum virorum vsq; ad pronepotes plebeiorum pœnis, & quæstionibus non subijciuntur, dum tamen prioris gradus liberos, per quos priuilegium ad vlteriorem gradum trāsgreditur nulla violati pudoris macula aspergat, l. Diuo Marco, C. eodem. Nam grauitas personarum, & qualitas præcedentis vitæ elidunt huiusmodi indicia, per quæ plebeij, vel viles p̄sonę veniūt torquēdi, vt l. nō omnes, §. à Barbaris, ff. de re milita. & c. cū in iuuentute, extra de præsumpt. Sed hoc posset intelligi de mediocrib⁹ delictis, vt in his cesset quæstio. Nā in grauiorib⁹ delictis nō haberet locū, quod dictū est supra, quia hæ personæ etiā torqueri possent, vt l. cū cognitionaliter, C. de quæstio. ibi si præstita fuerint ex tanto scelere argumenta, vt videantur accedere ad verisimilitudinem causæ crimina, ipsa quoq; mulier torquebitur: neq; enim ægrè feret, si torqueatur, quæ veneno viscera hominis extinguit, & l. j. C. vbi senato. vel claris. vbi dicitur ꝙ reatus omnē honorē excludit, imò aggrauat reatum. Secernuntur etiam minores xiiij. annis à quęstionibus, quibus subijci nō possunt, excepto crimine læsæ maiestatis, qui etiā ad testimoniū, cū res exegerit torqueri poterūt, l. de minore, C. de quæstio. in alijs autē, q̄ in crimine lęsæ maiestatis terreri habena, vel ferula cædi possunt, l. j. §. Impuberi, ff. ad senatusc. silla. Minores etiam viginti quinq; annis in caput alterius torqueri non possunt, maxime cū nullis argumentis extrinsecus accusatio impletur. Non tamen consequens est, vt eidē minori sine tormentis credatur. Nā ætas, quæ aduersus asperitatem quæstionis eū tueri videtur, suspectiorē quoq; eūdem facit ad mētiendi facilitatem, l. ex libero, §. de minore, ff. de quæstio. & l. in testimonium, ff. de testib. Notandū est igitur secundū Bal. in l. fi. ff. de quęstio. ꝙ in omnibus casibus tortura habet locum præcedētibus indicijs, nisi in criminibus in iure expressis, vt in l. Diuo Marco, C. de quæstio. & l. milites, §. hac enim, ff. eodē. Sed nūc quærendū est, an plura indicia, aut vnum requirantur ad torturam? Dic ꝙ leges videntur loqui in plurali, & ideo ꝙ plura indicia requirantur, d. l. ij. in princ. ff. de quæstio. ibi alijs argumentis, & l. vnius, §. j. & l. milites, eodē, & in gl. l. fi. ff. eodē videtur loqui in singulari, dū dicit præcedente suspicione, & glo. in l. si quis, C. ad leg. Iul. maiest. ibi, indicium enim. Quamuis ergo leges loquantur in plurali, tamen hoc non cogit, nec infert vt valeamus intelligere de plurib⁹ indicijs, vt l. ij. §. homines, ff. vi bono. rapto. Vtrum ergo sufficiat vnū indiciū, an plura, hoc stat arbitrio iudicis, vt l. iij. §. eiusdem, ff. de testib. Nam possunt esse indicia generalia, & remota, & ista non sufficerent sine alijs, vt puta est homo malę conditionis, est indicium tale quale, vt l. de minori, §. pe. ff. de quæstio. Et illud non sufficeret ad torturam sine alijs indicijs. Sed si istud indicium esset vnitum cū alio, vt quia est homo malę conditionis, & conuersabatur in domo illa, certe ista duo indicia generant suspicionem, l. dominus horreorum, ff. locat, & sic quæ nō prosunt singula, multa iuuant l. rationes, & l. instrumenta, C. de probat. Si autē indicium non esset remotum, sed propinquū & tangens negociū, de quo quæreretur, vt vnus bonus testis de visu prout in hac nostra materia, vbi Anippus deponit vidisse, & adfuisse homicidijs prędictos Parasitū & Gnathonē eiusdē famulos, tunc tale indicium est sufficiens ad torturam, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel si est confessio facta extra iudicium, vel captus ibi & dicitur ꝙ est propter hoc, vt l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. Tunc posset esse vnum indicium ita propinquum, ꝙ esset sufficiēs ad torturam secundum Bartho. in d. l. fi. ff. de quæstio. vbi dicit, ita intelligi deberi glo. d. l. ibi, præcedente suspicione, & glo. in d. l. si quis, C. ad leg. Iul. maiesta.

¶ Si vero absint indicia sufficiētia ad torturam, in defectum illorum ad terrorē potest tortura præsentari,

peracto, & auditis accusatoribus, ac regis procuratore nomine eiusdem in petitionibus, & intẽtiõibus, secũdũ ius, & æquũ pronũciemus expensis,[B] damnis, & eo, quod interest, in finem reseruatis per hanc nostram sententiam, iudicium, & iure.

Pronunciatũ in prætorio[C] litigãtibus xxviij. Febr.[D] anno M.v^{c}xl.

vt in autẽ. de mandat. princ. §. & talem, & Bal. in l. ij. C. quorum appel. non recip. & in cle. j. extra de hęret. & c. j. extra de testib. & l. j. §. impuberes, ff. ad senatus. Sylla. Modus autẽ præsentandi torturam debet fieri sine prolatione sententiæ, quia si diceretur in sententia ꝙ ei præsentabitur quęstio, nõ esset curæ: quia sciret se non passurum. Si autẽ dicatur, ꝙ torquebitur: haberet vim sententiæ, & tunc licite posset appellare. Reus ergo adducendus est ad locum tormentorũ, & ostensis tripodibus, funiculis, & aqua, ei iniungatur se exuere indumẽtis. Et tunc debent ei fieri cõminationes de eum appri me torquendo, fingendo eum ligare pedibus, & manibus nisi dixerit veritatem. Et nisi illo terrore fateri velit, remittendus erit, quia vbi reus nullis argumẽtis vrgetur, in causa non facile tormenta adhibenda sunt sed instandũ accusatori, vt id quod intendit comprobet, ac sic cõuincat, l. vnius, §. in eo, ff. de quæstio. ꝙ si testis deficiat, innocentis fidẽ sola iurisiurãdi taxatio mãifestat, vt c. j. xxij. q. j. CONCLVDENDO igitur cõstat ꝙ isti duo rei Gnatho, & Parasitus qui plębeij sũt & viles ꝑsonæ, satis argumẽtis vrgentur sufficiẽtibus ad torturã, & ita mihi videtur lima correctiõis salua.

B (EXPENSIS &c.) Iudex in interlocutoria potest dãna, & interesse in diffinitiua reseruare: quia nondũ perfectus, & instructus est processus, vt l. terminato, ibi, victori causæ restitui debere expensas, aut super his ꝗrelã iure cõpetere, C. de fruct. & lit. expẽs. & ar. l. Modestinus, ff. de solut. Quęro autem quare reseruãtur expensę, damna, & interesse in diffinitiua, cum in criminali non veniat refectio expensarum, quãdo pœna in supplicio cõsistit, vt Bal. in l. non ignoret, C. eodem de fruct. & lit. expẽs. Etiam qui reum accusat criminaliter, non dicit sibi obnoxiũ, sed fisco, vt l. agraria, ff. de termi. mot. & ff. de popul. actio. super rub. & l. iij. in princ. ff. de sepul. viol. dic ꝙ vbi causa est criminalis, & pecuniaria, quãdo scilicet fit persecutio per fiscum ad finem criminalem, & per accusatorem ad finem priuati interesse, tunc venit refectio expensarũ, quo ad partem ciuilem, vt l. cum quidã, in verbo obnoxios sibi, & ibi Bal. C. eodem de fructu. & lit. expẽs. Namque contra actorem non persequentem, vel defendentem litem, vel perdentem potest ferri sententia calumniæ, damnorum, & expensarũ, d. l. non ignoret, dic hoc procedere à pœna confiscationis citra, vt c. calumniã, extra de pœnis. C. de fideiusso. l. j. & l. tutelas, §. si libertate, ff. de capit. diminut.

C (IN PRAETORIO) Regulare est, quòd iudex debet ferre sentẽtiam tam in ciuili quàm in criminali in loco maiorum suorum, aliàs non valet sententia, vt l. cum sententiam, C. de sentẽ. & interlo. omnium iudic. prætor enim vbicunque salua maiestate imperij sui, saluóque more maiorum ius dicere constituit, is locus recte ius appellaꝫ, vt l. pe. §. fiñ. ff. de iustic. & iur. potest tamen iudex ordinarius eligere sibi alium locum, & mutare illum, dum tamen publicè, & notorie coram officialibus hoc faciat, & sit in suo districtu. i. iuriditione & territorio: quia omnis locus, qui est intra territorium iudicis ordinarij locus maiorum intelligitur, secundum Domi. de Sanct. Gemi. in c. cum episcopus, de offic. ordinar. lib. vj. & ita tenet Albertus de Ros. in d. l. cum sententiam, C. de sententi. & interlo. omnium iud. vbi dicit tex. ꝙ sententia, quæ non est lata in loco maiorum, nec præsentibus officialibus, est ipso iure nulla. Ex partium autem prorogatione iudex potest in alio loco, quàm in loco maiorum suorũ ferre sententiam in criminalibus, vt l. Quæro, ff. de solut. Tutius tamen est, vt ferat sententiam in loco maiorũ, vt Bart. in l. j. §. dies, ff. quando appel. sit. Aut non fit prorogatio partium, & tunc aut non potest iudex iudicare in loco maiorum ratione impedimẽti, timoris, vel suspicionis: & tunc potest alibi iudicare, & sentẽtia alibi lata, valet: vt not. gl. in eo qui iudicauit super equo, in l. ij. C. de senten. ex peric. recit. aliàs autem si potest iudicare in loco maiorum, & consueto: in illo debet iudicare, aliàs non valet sententia, d. l. pe. §. fi. ff. de iust. & iur. Si autem esset iudex delegatus, qui non habet locum maiorum deputatum, tunc posset alibi iudicare, vt Bal. & doct. in l. j. C. de senten. ex peric. recit. & Specul. in titu. de sentẽtia, §. iuxta præpositionis seriẽ, versi. ij. iudex vel præposit⁹ metatorũ aliàs, marescalorũ Francię discurrens per prouincias potest vbique, etiam in agro iudicare, vt l. prouinciarum, C. de fer. & l. constitutiones, ff. de appel. nec ab eo appellatur ex edicto regis. vnde ex perpetuo edicto aliquid decernitur: id quod min⁹ fiat vel vbi res dilationẽ nõ recipit, non permittitur appellare, l. si res, ff. de appel. recip. vel non. Et sic vbi te inuenero, ibi te iudicabo, vt Bal. in d. l. prouinciarum.

D (XXVIII. Februarij.) Ea enim die, qua quis venit torquendus, non datur ei ad comedendum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in ipsa tortura. Crassus enim venter tenuem sensum gignit, l. quæ adulterium, iuncta glo. C. ad leg. Iul. de adult. & ita seruatur de consuetudine.

vnde facilius reperiuntur, qui se vltro morti offerant, quàm qui dolorem patienter ferant, vt ait Iulius Cel. lib. vij. quem refert Lucas de penna in l. quoriens, de dignit. l. xij. C. circa .iij. col. Hinc est ꝙ quæstiones non semp, nec in omni causa, & persona desiderandæ sunt, sed tantum cum capitalia & atrociora sunt malefi-cia, quæ aliter explorari, & inuestigari non possunt, quàm per reorum quęstiones, tunc efficacissimæ ad inquirendã veritatem æstimantur, l. edictum, ff. de quęstio. Si igitur certis indicijs ductus veritatis inuestigãdæ gratia ad tormenta putauerit iudex esse veniendum, tunc id demũ facere debebit si personarum cõditio patiatur, l. milites, §. oportet, ff. eodem. Neq; deflectẽs à iustitia indignatio iudicum, & vęnalis exigentium terror quid sibi licere putet in eas psonas, quæ aut innocentia sunt secutæ, aut principali honore sunt munitæ: habet enim hanc laboris mercedem multorum munerum scilicet officiorum testimonijs commendata deuotio. Idémque est etsi munera decurionatus quis deposuerit. Nam & ipse propter pristinam dignitatem quæstionem non patitur, l. nihil. C. de quæstio. decuriones certe sunt earum omnino pœnarum exortes, quas fidiculę, & tormenta constituunt, l. decuriones. C. eodem. Liberi etiam eminentissimorum, necnon perfectissimorum virorum vsq; ad pronepotes plebeiorum pœnis, & quæstionibus non subijciuntur, dum tamen prioris gradus liberos, per quos priuilegium ad vlteriorem gradum trãsgreditur nulla violati pudoris macula aspergat, l. Diuo Marco, C. eodem. Nam grauitas personarum, & qualitas præcedentis vitæ eliduot huiusmodi indicia, per quæ plebeij., vel viles psonę veniũt torquẽdi, vt l. nõ omnes, §. à Barbaris, ff. de re milita. & c. cũ in iuuentute, extra de præsumpt. Sed hoc posset intelligi de mediocrib⁹ delictis, vt in his cesset quæstio. Nã in grauiorib⁹ delictis nõ haberet locũ, quod dictũ est supra, quia hæ personæ etiã torqueri possent, vt l. cũ cognitionaliter, C. de quæstio: ibi si præstita fuerint ex tanto scelere argumenta, vt videantur accedere ad verisimilitudinem causæ crimina, ipsa quoq; mulier torquebitur: neq; enim ægreferet, si torqueatur, quæ veneno viscera hominis extinguit, & l. j. C. vbi senato. vel claris. vbi dicitur ꝙ reatus omnẽ honorẽ excludit, imò aggrauat reatum. Secernuntur etiam minores xiiij. annis à quęstionibus, quibus subijci nõ possunt, excepto crimine læsæ maiestatis, qui etiã ad testimoniũ, cũ res exegerit torqueri poterit, l. de minore, C. de quæstio. in alijs autẽ, ꝙ in crimine lęsæ maiestatis terreri habena, vel ferula

interrogationibus, confessionibus, reuocationibus, commissionibus testiũ, tabulis remissionis nobili Desiderio Anippo concessis à principe, & omnibus visis, consideratis considerandis, audito simul procuratore regio, & peritorũ consilio, Nos ediximus, & edicimus, ante, quàm ad diffinitiuam iudicij sententiam procedamus, per Egidiũ Gnatonem, & Ferdinandum Parasitum famulos Anippi quærendum de crimine ad eruendam veritatem extraordinariè, & in se, & in alios torqueri, vt hoc

cædi possunt, l. j. §. Impuberi, ff. ad senatusc. silla. Minores etiam viginti quinq; annis in caput alterius torqueri non possunt, maxime cũ nullis argumentis extrinsecus accusatio impletur. Non tamen consequens est, vt eidẽ minori sine tormentis credatur. Nã ætas, quæ aduersus asperitatem quæstionis eũ tueri videtur, suspectiorẽ quoq; eũdem facit ad mẽtiendi facilitatem, l. ex libero, §. de minore, ff. de quæstio. & l. in testimonium, ff. de testib. Notandũ est igitur secundũ Bal. in l. fi. ff. de quęstio. ꝙ in omnibus casibus tortura habet locum præcedẽtibus indicijs, nisi in criminibus in iure expressis, vt in l. Diuo Marco, C. de quæstio. & l. milites, §. hac enim, ff. eodẽ. Sed nũc quærendũ est, an plura indicia, aut vnum requirantur ad torturam? Dic ꝙ leges videntur loqui in plurali, & ideo ꝙ plura indicia requirantur, d. l. j. in princ. ff. de quæstio. ibi alijs argumentis, & l. vnius, §. j. & l. milites, eodẽ, & in gl. l. fi. ff. eodẽ videtur loqui in singulari, dũ dicit præcedente suspicione, & glo. in l. si quis, C. ad leg. Iul. maiest. ibi, indicium enim. Quamuis ergo leges loquantur in plurali, tamen hoc non cogit, nec infert vt valeamus intelligere de plurib⁹ indicijs, vt l. ij. §. homines, ff. vi bono. rapto. Vtrum ergo sufficiat vnũ indiciũ, an plura, hoc stat arbitrio iudicis, vt l. iij. §. eiusdem, ff. de testib. Nam possunt esse indicia generalia, & remota, & ista non sufficerent sine alijs, vt puta est homo malę conditionis, est indicium tale quale, vt l. de minori, §. pe. ff. de quæstio. Et illud non sufficeret ad torturam sine alijs indicijs. Sed si istud indicium esset vnitum cũ alio, vt quia est homo malę conditionis, & conuersabatur in domo illa, certe ista duo indicia generant suspicionem, l. dominus borreorum, ff. locat, & sic quæ nõ prosunt singula, multa iuuant l. rationes, & l. instrumenta, C. de probat. Si autẽ indicium non esset remotum, sed propinquũ & tangens negociũ, de quo quæritur, vt vnus bonus testis de visu prout in hac nostra materia, vbi Anippus deponit vidisse, & adfuisse homicidijs prędictos Parasitũ & Gnathonẽ eiusdẽ famulos, tunc tale indicium est sufficiens ad torturam, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel si est confessio facta extra iudicium, vel captus ibi & dicitur ꝙ est propter hoc, vt l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. Tunc posset esse vnum indicium ita propinquum, ꝙ esset sufficiẽs ad torturam secundum Bartho. in d. l. fi. ff. de quæstio. vbi dicit, ita intelligi deberi glo. d. l. ibi, præcedente suspicione, & glo. in d. l. si quis, C. ad leg. Iul. maiesta. ¶ Si vero absint indicia sufficiẽtia ad torturam, in defectum illorum ad terrorẽ potest tortura præsentari,

peracto, & auditis accuſatoribus, ac regis procuratore nomine eiuſdem in petitionibus, & intẽtiõibus, ſecũdũ ius, & æquũ pronũciemus expenſis,[B] damnis, & eo, quod intereſt, in finem reſeruatis per hanc noſtram ſententiam, iudicium, & iure.

Pronunciatũ in prætorio[C] litigãtibus xxviij. Febr.[D] anno M.v^{c}xl.

vt in autẽ. de mandat. prioc. §. & talem, & Bal. in l. ij. C. quorum appel. non recip. & in cle. j. extra de hęret. & c. j. extra de teſtib. & l. j. §. impuberes, ff. ad ſenatuſ. Sylla. Modus autẽ præſentandi torturam debet fieri ſine prolatione ſententiæ, quia ſi diceretur in ſententia ꝙ ei præſentabitur quęſtio, nõ eſſet curæ: quia ſciret ſe non paſſurum. Si autẽ dicatur, ꝙ torquebitur: haberet vim ſententiæ, & tunc licite poſſet appellare. Reus ergo adducendus eſt ad locum tormentorũ, & oſtenſis tripodibus, funiculis, & aqua, ei iniungatur ſe exuere indumẽtis. Et tunc debent ei fieri cõminationes de eum apprime torquendo, fingendo eum ligare pedibus, & manibus niſi dixerit veritatem. Et niſi illo terrore fateri velit, remittendus erit, quia vbi reus nullis argumẽtis vrgetur, in cauſa non facile tormenta adhibenda ſunt ſed inſtandũ accuſatori, vt id quod intendit comprobet, ac ſic cõuincat, l. vnius, §. in eo, ff. de quæſtio. ꝙ ſi teſtis deficiat, innocentis fidẽ ſola iuriſiurãdi taxatio mãifeſtat, vt c. j. xxij. q. j. CONCLVDENDO igitur cõſtat ꝙ iſti duo rei Gnatho, & Paraſitus qui plębeij ſũt & viles pſonæ, ſatis argumẽtis vrgentur ſufficiẽtibus ad torturã, & ita mihi videtur lima correctiõis ſalua.

B EXPENSSS &c.) Iudex in interlocutoria poteſt dãna, & intereſſe in diffinitiua reſeruare: quia nondũ perfectus, & inſtructus eſt proceſſus, vt l. terminato, ibi, victori cauſæ reſtitui debere expenſas, aut ſuper his q̃relã iure cõpetere, C. de fruct. & lit. expẽſ. & ar. l. Modeſtinus, ff. de ſolut. Quęro autem quare reſeruãtur expenſę, damna, & intereſſe in diffinitiua, cum in criminali non veniat refectio expenſarum, quãdo pœna in ſupplicio cõſiſtit, vt Bal. in l. non ignoret, C. eodem de fruct. & lit. expẽſ. Etiam qui reum accuſat criminaliter, non dicit ſibi obnoxiũ, ſed fiſco, vt l. agraria, ff. de termi. mot. & ff. de popul. actio. ſuper rub. & l. iij. in prioc. ff. de ſepul. viol. dic ꝙ vbi cauſa eſt criminalis, & pecuniaria, quãdo ſcilicet fit perſecutio per fiſcum ad finem criminalem, & per accuſatorem ad finem priuati intereſſe, tunc venit refectio expenſarũ, quo ad partem ciuilem, vt l. cum quidã, in verbo obnoxios ſibi, & ibi Bal. C. eodem de fructu. & lit. expẽſ. Namque contra actorem non perſequentem, vel defendentem litem, vel perdentem poteſt ferri ſententia calumniæ, damnorum, & expenſarũ, d. l. non ignoret, dic hoc procedere à pœna confiſcationis citra, vt c. calumniã, extra de pœnis. C. de fideiuſſo. l. j. & l. tutelas, §. ſi libertate, ff. de capit. diminut.

C IN PRAETORIO) Regulare eſt, quòd iudex debet ferre ſentẽtiam tam in ciuili quàm in criminali in loco maiorum ſuorum, aliàs non valet ſententia, vt l. cum ſententiam, C. de ſenteñ. & interlo. omnium iudic. prætor enim vbicunque ſalua maieſtate imperij ſui, ſaluóque more maiorum ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur, vt l. pe. §. fiñ. ff. de iuſtic. & iur. poteſt tamen iudex ordinarius eligere ſibi alium locum, & mutare illum, dum tamen publicè, & notorie coram officialibus hoc faciat, & ſit in ſuo diſtrictu. i. iuriditione & territorio: quia omnis locus, qui eſt intra territorium iudicis ordinarij locus maiorum intelligitur, ſecundum Domi. de Sanct. Gemi. in c. cum epiſcopus, de offic. ordinar. lib. vj. & ita tenet Albertus de Roſ. in d. l. cum ſententiam, C. de ſententi. & interlo. omnium iud. vbi dicit tex. ꝙ ſententia, quæ non eſt lata in loco maiorum, nec præſentibus officialibus, eſt ipſo iure nulla. Ex partium autem prorogatione iudex poteſt in alio loco, quàm in loco maiorum ſuorũ ferre ſententiam in criminalibus, vt l. Quæro, ff. de ſolut. Tutius tamen eſt, vt ferat ſententiam in loco maiorũ, vt Bart. in l. j. §. dies, ff. quando appel. ſit. Aut non fit prorogatio partium, & tunc aut non poteſt iudex iudicare in loco maiorum ratione impedimẽti, timoris, vel ſuſpicionis: & tunc poteſt alibi iudicare, & ſententia alibi lata, valet: vt not. gl. in eo qui iudicauit ſup equo, in l. ij. C. de ſenten. ex peric. recit. aliàs autem ſi poteſt iudicare in loco maiorum, & conſueto: in illo debet iudicare, aliàs non valet ſententia, d. l. pe. §. fi. ff. de iuſt. & iur. Si autem eſſet iudex delegatus, qui non habet locum maiorum deputatum, tunc poſſet alibi iudicare, vt Bal. & doct. in l. j. C. de ſenten. ex peric. recit. & Specul. in titu. de ſentẽtia, §. iuxta præpoſitionis ſeriẽ, verſi. ij. iudex vel præpoſit⁹ metatorũ aliàs, mareſcalorũ Francię diſcurrens per prouincias poteſt vbique, etiam in agro iudicare, vt l. prouinciarum, C. de fer. & l. conſtitutiones, ff. de appel. nec ab eo appellatur ex edicto regis. vnde ex perpetuo edicto aliquid decernitur: id quod min⁹ fiat vel vbi res dilationẽ nõ recipit, non permittitur appellare, l. ſi res, ff. de appel. recip. vel non. Et ſic vbi te inuenero, ibi te iudicabo, vt Bal. in d. l. prouinciarum.

D XXVIII. Februarij.) Ea enim die, qua quis venit torquendus, non datur ei ad comedendum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in ipſa tortura. Craſſus enim venter tenuem ſenſum gignit, l. quæ adulterium, iuncta glo. C. ad leg. Iul. de adult. & ita ſeruatur de conſuetudine.

Quæstionis executio. die qua supra.

Ferdinandus Parasitus iunior[A] alter ex famulis memorati Anippi à carcere in cóclaue cósilij accitus, & exacto iusreiurádo[B] rogatus[C] à me præposito &c. de vero dicendo, & reuelando homicidio in defunctos Crassum, Plutum, Xenium perpetrato.

Dixit non interfuisse, propterea nescire se, qui patrauerit tale homicidiú. Tunc deductus est à tortoribus in locum quæstionis, vt torqueretur: Ibiq; exutus omnibus vestimentis supponitur quæstioni, prius tamen adhortatus ad verum dicendum.

Dixit non alia, quàm quæ iam corá me confessus esset scire.

Hoc dicto venerabili signo sanctæ crucis[D] se meo iussu munit, orans in nomine patris, filij, & spiritus sácti, amé: deo omnipotenti, beatæ Mariæ virgini, & omnibus sáctis eius me cómédo.

Tunc manibus, ac pedibus funi alligatus à tortoribus, ac tésus in aere resupin9 ad pedes supponitur paruus tripus, quo magis extéderetur: deinde cópresso torti naso eius ori ahenum primú aquæ infudit alter ex tortoribus, verúmq; ab accusato extorquere adnititur,[E] sed ille nihil confitetur.

A FERDINANDVS parasitus iunior.) Hic duo rei torquédi, Et ita vbi vni9 facinoris sút plurimi rei, ita audiendi sunt, vt ab eo primú incipiatur, qui timidior vel teneræ ætatis videtur, l. vnius, ff. de quæstio. A suspectissimo etiam est incipiendum, & à quo facillime verú sciri iudex crediderit, vt l. j. ff. eodem.

B IVREIVRANDO.) Iuramétú licitú est pro veritate inquiréda siue in testibus siue in alijs, vt c. q̄q̄ xiiij. q. ij.

C ROGATVS.) Per omnia interrogationú, & quæstionú vestigia iudex decurrere debet, l. sup statu, C. de quæstio. & reum interrogare sup quolibet indicio ĩ informationib9 cótéto, d. l. vnius, §. cognitturú, & l. custodias, & ibi Bal. ff. de pub. iudic. c. quoniá cótra falsam, extra de prob. Iudicis siquidem in excutienda veritate plurimú subtilis diligentia affert. Qua ex voce, & sermone, & ex eo qua quis cóstantia quid dicat quædá ad illumináđum veritaté in lucé emergunt, l. de minore, §. torméta, ff. de quęstio. Et debet iudex describi facere respósionem, & quélibet motú, & gestum corporis, & oñia gesta in quæstione per scribá, vt c. qm̃ cótra falsá, extra de ꝓba. & hoc ne publica fides depeat, vt l. gesta, C. de re iudic. Et ꝑ ordinationem regis Ludouici 12. ar. 113.

D SIGNO sanctæ crucis.) Quia pleriq; in tortura deficere solét. vt l. q̄stiones. ff. de q̄sti. Iccirco torquédus priusq̄ ligeť funiculis p tortores in quęstióis loco debet vestiméťis exutus se signaculo crucis insignire in fronte, & alijs mébris, sic dicédo in nomine patris & filij & spiritus sancti amen. Nam scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri, vt c. ecclesiarum, xj. distinct. quod signaculú crucis in fronte, & alijs membris debet fieri, vt de consecrat. dist. iiij. c. postea figuratur, & distinct. v. c. nunquid. Quod signaculú crucis videtur traxisse originem ex veteri testamento, quia cú angelus deberet occidere primogenita Aegypti, pręceptú est filijs Israel vtrumq; postem linire de sanguine agni ad modú Thau literæ, quæ est ad modum crucis T. legitur itaque in Ezechiele, ꝗ cú apparuissent sex viri vasa habentes in manibus, & quidam vir apparuisset in medio eorum habens atramentum ad renes, dixit Dominus ad eú, Signa Thau in frontibus dolentium, & gementiú, vt glo. in d. c. ecclesiarum, xj. distinct.

E EXTORQVERE adnititur.) Ista quæstio est inquisitio, quæ fit ad eruédam veritaté per torménta & corporis doloré, vt ff. de iniur. l. Item apud Labeoné, §. adijciť, versic. quęstionē, vbi dicit, quęstioné intelligere debem9 & torméta, & corporis doloré ad eruendá veritaté. nuda ergo interrogatio, vel leuis territio non pertinet ad hoc edictum, &c. Et quæstionis verbo etiá ea quá malam mansioné dicunt, cótinebitur. cú igitur ꝑvim & torméta habita quæstio est: túc quæstio intelligitur, Sed & si iussu dñi qs quæstioné habeat, modú tñ excesserit: teneri eú debeť Labeo ait, vt d. l. Icé apud Labeoné, §. quæstionis verbo, Sic ergo torquendus est reus, vt innocentię vel supplicij saluus reddať, l. quęstionis, ff. de quęsti. qué modú si iudex nó seruat teneť ex hoc, l. si cóstáte, §. si maritus, ff. solut. matri. ibi, attamé sæuitia quæ in proprijs culpanda, in alienis cohercenda est, & l. sed & si quécunq;, §. si magister, ff. ad le. aql. nec prodest iudici cú táq̄ iudex hoc fecerit cú deliquerit. ná cótra maleficiú praue pręsumiť actú, vt C. de iniur. l. si nó cóuicij, & l. j. C. ad leg. cor. de sicar. ꝑpterea si propinquus in corrigédo ꝑpinquú modú excesserit, & sic mébrú debilitauerit, teneť vt C. de emend. ꝑpinq. l. vna. nec iudicé excusat offm̃, q a sicut nec priuatis, ita nec magistratibus concessum est aliquod illicitum facere, l. nec magistratus, ff. de iniur. Econtra videtur quòd iudex non teneatur, quia hoc facit exequendo officiú suum causa eruendi veritatem, non autem animo interficiendi

FIG. TORTVRAE COTHVRNORVM EXTRAORD.

maximè post cœnam vsque ad lectum, hero adstiterit?

Dixit adstitisse, nec reliquisse, queàdmodum antea confessus erat.

Soluitur [G] miser à tormentis: & lotis manibus, iuncturísq; brachiorum compositis sublatus est in aliud cubiculum ad focum lucentem, vbi lecto ad terram strato positus, & rogatus perseuerat in sua nouissima confessione.

Die sequenti mane.

Eductus idem Parasitus à carcere in idem conclaue, & delato sacramento à me interrogatus de integro, perstitit in sua confessione [H] ibi coram recitata addens, aut detrahens nihil.

¶ Dicta die.

EGidius Gnatho alter Anippi famulus euocatus à me præposito è carcere in locum, vbi flagitiosi torquentur, ac cómonefactus, nisi verũ

ritur q̃ perseueret in confessione, extra locum tormẽtorum, vt l. si confessus, ff. de custo. reo. & l. j. §. quæstioni, & §. si quis vltro, ff. de quæst. & Cy. in d. l. siquis in ea, & ita consuetudo secundum Bartho. in d. l. j. ff. de custo. reo. Prout vidi practicari Parisijs. Oportet ergo quòd post cõfessionem factam in tormentis reus reducatur in locum publicũ iudicij, scilicet ĩ cameram consilij, si qua sit extra metum tormentorum, & ibi coram tabellione, aut scriba, & personis publicis cõfiteatur denuo, vt tex. in l. ij. C. de custo. reo. & Bart. in d. l. j. §. diuus, ff. de quæstio. & per ordinationem regis Ludouici xij. art. xiij. quæ dicit, q̃ post diem, & noctem reus debet iterum interrogari, an perseueret. Tunc quæ tormẽtis, verberibus, & igne fatigati in se torti dicũr, veritas ipsa dici videt, si perseuerauerint extra torturã, vt Tulli[9] in topicis. Sed si in aliũ torqueantur, vt testes, confessionem reuocare nõ possunt extra torturã, imò tenebit, vt glo. in l. edictũ, in verbo efficacissimas, ff. de quæstio. Ratio aũt quare, quis debeat pseuerare post tormenta ĩ se tortus, ideo videtur esse, quia quęstioni, fidet nõ semper, nec tamen nunquam habenda est. res fragilis, & periculosa, quæ veritatem fallit. Ita quòd plerique patientia, siue duritia tormentorum sic tormenta contemnunt, vt exprimi veritas ab eis non possit. Alij sunt tanta impatientia, vt in quouis mentiri, quàm pati tormenta velint, & ita fit, vt vario modo fateantur, & non tantum se, verum & alios criminãtur, d. l. j §. quæstioni, ff. de quæstio. Alij & multi indurantur habentes breuia scripta in brachijs, vt refert Par. de put. tract. de syndic. verb. tortura grauior. & apud eum dicit quidam magnus Theologus, quòd si quis gestaret in dorso versum psalmi ix. contere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatũ illius, & non inuenietur, q̃ non confitebitur in tortura. Et dicit Albertus magnus in lib. de secretis naturæ, q̃ lapis Mesites dictus à ciuitate, quæ dicit Mesis, tritus, aquæ mixtus & datus in potum illi, qui debet pati cruciatus, q̃ inducit insensibilitatem pœnæ, vel cruciatus. Ab hj etiam dixerunt, quòd bibendo opium nõ sentiet dolorem. Hinc est cum apud Tholosares agerẽ, vt patronus causarum in iurisdictiõe domini vicarij regij, vidi nõnullos torquẽdos ordinationes iuentis, & nunc defuncti dñi Bertrãdi iuriũ doctoris, necnõ eiusdẽ vicarij locumtenentis denudari, & pilos capitis, & corporis eorundem abradi ad euitandã prędictã suspicionem, qui quæstioni repetitæ ex nouis indicijs dati cito confessi sunt maleficiũ, cum antea diffessi fuerant, & ideo sint ad hoc cauti, & intenti iudices.

G SOLVITVR.) Iudices hoc temperamentum tenere debent, vt tormenta immensa nõ sumant de aliquo, nec quanta postulauerit accusator, sed prout moderatę rationis temperamenta desiderant: adeo quòd tortus sanus, seu saluus innocentiæ, vel supplicio conseruetur, vt ff. de quæst. l. de minore, §. tormenta, & l. quæstionis modum, ff. de eodem tit. aliàs tenebitur iudex actiõe iniuriarum vt, ff. de iniur. l. Item apud Labeonẽ, §. quæstionis, ibi, sed etsi iussu domini qs quęstionẽ habeat, modũ tñ excesserit, teneri eũ debere Labeo ait. Sed super hoc nõ põt certa doctrĩa dari, sed iudex debet considerare cuius fortitudinis, vel debilitatis, valitudinis, aut ętatis sit, qui torquendus est: vt secundum varietatem personarũ, & varietatem criminis, seu alterius negocij qualitatem vtatur quandoq; grauioribus, quandoq; minoribus tormentis. q̃ autẽ hęc sint cõsideranda probatur per iura, vt ff. de senatus. silla. l. si quit in graui, & §. subuenitur, ibi, ignoscitur etiam ijs q̃ ætate defecti sunt, & l. j. §. impuberi, & §. impubes, ibi, ætas enim excusationem meretur, ff. eodem. ad silla.

H PERSTITIT in sua confessione.) Quæritur ad quem locum debeat duci reus tortus ad perseuerandum: responde q̃ apud acta, vel aliũ publicum locum, prout in cameram consilij, & non in conspectum torturæ. Et ideo solemus nos iudices in perseuerantia facienda conuocare testes, scilicet tam clarissimos viros quàm patronos causarum, iuxta l. Custodias, ff. de public. iudic. in qua cauetur, q̃ iudex custodias, siue custoditat personas auditurus, tam clarissimos viros, quàm patronos causarum si omnes in ciuitate, vel prouincia quam regit, agũt adhibere debet. Et sub publico testimonio iudex facit scribere perseuerantiam, prout hic in textu. Et ita fieri decet ar. l. ij. C. de custo. & exhib. reo. ibi, ita enim quasi sub publico testimonio cõme-

palàm fateretur, decretam ei esse quæstionem.[A]

Dixit veritatem se non taciturum, nec aliud scire, quàm quod paulò antè rogatus nobis locutus fuerat. Tum assumptus est à tortoribus, & ab eisdem exutus, positúsq; super lapide à pariete præminenti nostro iussu signum crucis in fronte pollice pingit, & precatur in noĩe patris, filij, & spiritussancti Amẽ: deinde ligatis,[B] singulis pedibus, ac manib⁹ funiculo ferreis annulis trahitur, subijcitúrque ad pedes paruus tripus, quo magis distrahatur, ac sollicitatur sacrosanctè de vero fatendo.

Is vociferans, Iesus Iesus morior:

moratio admissi criminis fiet. Quantũ autẽ sit intermedium ab hora confessionis torti vsque ad horam reductionis ad perseuerandum, hoc non determinatur aliqua lege, vt d.l.ij.C.de custo.reo.ibi, atque postmodum eductus apud acta audiatur. Sed illud relinquitur arbitrio iudicis considerata qualitate personarum, & leuitate, vel grauitate criminis. cum enim tẽpus certum, vel quid aliud non præsumitur à iure, iudicis potestati relinquitur, vt ff.de iure delib. l.j.ibi, cũ dicit tempus: nec adijcit diem, sine dubio ostendit esse in ius dicentis potestate, quam diem præstituat, & ff.de statu lib.l.j.

A DECRETAM ei esse quæstionem.) Si extra locum tormentorum iudex comminando reo torturã, prout hic in textu inferendo ei terrorem, quantum potest, si reus his auditis cõfiteatur, non dicitur cõfessio facta metu tormentorum, quia leuis territio nõ habet vim tormenti: metus enim causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatu corporis cõterrito abest: & hoc ex affectu eius intelligitur, sed non sufficit quolibet terrore adductum timuisse, sed hui⁹ rei disquisitio iudicis est, l.metus, ff.ex quib.caus.malo. leuis ergo territio extra locum tormentorum facta illusoria est, art.l. hæc autem satisdatio, ff.si cui plusquam per leg.falc.ibi, nam iniquũ erat omnimodo caueri nondum illata controuersia litis: cum possint elusoriæ minæ fieri: ideóque eã rẽ prætor ad cognitionẽ suã reuocat, sed videt sufficiẽs metus cũ super hoc iam erat lata sententia torturæ. Ideo nõ prosit talis cõfessio, nisi sit perseuerata, ar. l.j.§.ex incendio, & l.pedius, ff.de incẽd.rui.& naufra.

B LIGATIS.) Terrorem tunc aut metum tormẽtorum debemus accipere præsentem, & instantem torturæ, non suspicionem inferendi eius, l. metum præsentem, ff.de eo, quod metus caus. & l.metum accipiendum, & l.metum autem, ff.eodem. Et tunc confessio dicitur facta metu tormentorum, vbi torquendus ducitur ad pedem torturæ, & ligantur eius manus retro, & hoc casu non valet eius confessio, nisi perseueret extra locum tormentorum, vt supra dixi. quia lex æquiparat talem confessionem extortam metu tormentorum confessioni factæ in tormentis, vt C. quorum appell.non recip.l. iij. ibi, aut formidine tormentorum, & nota. ꝙ ibi, dicit formidine, non autem dicit in tormentis, & idem sentit glo. ibidem, & ar. ff.de iniur.l. Item apud labeonem, §.adijcitur, versic. quæstionem. ibi, Quæstionem intelligere debemus & tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem. nuda ergo interrogatio, vel leuis territio nõ pertinet ad hoc edictum, vnde paria sunt, & æquipollentia quo ad leg.cornel. de sicar. hominem percutere gladio & stringendo gladium, hominem insultare, l.j. §. diuus, C. ad leg.cornel.de sicar. sic sufficit terror armorum, etiã si quis armis vsus non sit, l.idẽ est, §.armis, versi. si q armati, ff.de vi, & vi arma. Quid autẽ si quis ducat ad pedẽ torturæ, sed nõ ligant ei manus retro, put ẽ in figura: sed tãtũ iudex minat ei quæstionem, nisi cõfiteatur, & ob eas minas confessus fuerit, nunquid talis confessio videtur facta formidine tormentorum? vt dicamus confessionem nõ valere, nisi perseueret ĩ eas? videtur ꝙ sic, arg. d.l.j.§. armati, & d.l. metum præsentem, ff.de eo quod met. caus. & l.j. §.ex incendio, ibi, propter tumultum incendij, vel propter trepidationẽ incendij rapuit, ff.de incen.rui.& naufra.& l. Pedius, eodẽ. Quid vero si iudex denegat cibum, & potum reo, vel facit eum contineri in arcto & stricto carcere, donec confiteatur, & ob hoc sit reus cõfessus? Dic ꝙ talis cõfessio videtur facta metu tormentorũ, vt ff.de iniur.d.l.Item apud Labeonem, §. quæstionis, ibi, nam quæstionis, verbo etiam ea, quæ malam mansionem dicunt continebitur. Confessio ergo per metum, & impressionem tormentorum facta, ad hoc vt dicatur sponte approbata, debet fieri per vnum diem post, & vnam noctem post tormenta, aliàs dicitur facta metu tormentorum: quia ex vicinitate actuum iudicandum est metum durare, Alexand. in consil. xcviij.nu.5.& 6.in 3.volu.& Barth.in l.j.§.diuus, ff.de quæstio.& Angel.in l.ij.C.de custo.reo.& c.Lot.xxxj.q.ij.& cap.j.extra quod met. caus. Iridem vbi aliquis est tortus non præcedentibus legitimis indicijs, confessio facta in tormentis quantumcunque postea ratificata, non est sufficiens ad condemnationem, Alexand.in consil.j.nu.5. in 3.volu.alleg.glo.iuncto tex. in l.pe.ff.de quæstio.& l.j.§. diuus Seuerus, ff.eodẽ. Angel.in l.q in aliena, §.cellus, ff. de acqr.hæred. dicit ꝙ si aliquis sit tortus nõ præcedẽtib⁹ indicijs, si postea perseueret in confessione, notarius non potest scribere ipsum sponte confessum, si sciuit eum tortum sine indicijs, quia præsumitur durare metus tormentorum, ideo tunc scriberet contra veritatem. Si autẽ iuste indicia præcessissent tormenta, tunc bene posset scribere notarius, ꝙ reus fuit sponte confessus, dummodo inter tormenta, & confessionem aliquod mediũ inter-

vos, inquit, me interimitis, Sũ ego clericus, [C] & sacris iniriatus, peto ad meũ iudicem ecclesiasticum remitti.

Deinde superposito faciei strophiolo vdo alter tortorum, compresso torti naso, primum aquæ ahenum ori infudit, quam eructando miser finxit loqui velle: is laxato naso receptoq; anhelitu in hæc verba erupit: ha morior, [D] mortuus sum, ego vitam exhalo.

Adhortatus itaque ne quid veri reticeret, cædémq;, cuius reus esset, agnosceret.

Dixit moriar ego potius, quàm tanta tormenta patiar.

Secundo ingesta est ori eius secundi aheni aqua pressis naribus, quã aquã renomuit, quantũ potuit, nihil cõfessus.

Infusa est adhuc tertij aheni aqua modo, quo memoratũ est, totum se cõmouit tortus.

Rogatus qui homicidium commisisset, [E] committétíve suppetias tulisset.

Nihil voluit respondere.

Subiectus est per eosdé tortores magnus tripus tenso funiculo, vt corpus magis tenderetur, & miser grauius torqueretur.

Hei hei confitear, inquit, heu quantam vim patior, siccine me decet nunc mori inconfessum: vis falsum tormentorũ vi à me extorquere. O maledicti tortores, estis ne carnifices, aut ijs crudeliores, qui me tã grauibus, tã atrocibus excruciatis supplicijs. O deus erue me à circundantibus.

Infusa est quarti aheni aqua vt supra.

Iam venter aqua intumescebat eiúsq; partem aliquã euomuerat, nec quicquã promere voluit: denuo 5, 6. aquæ ahenũ exhausit, diffitens omnia. [F]

uallum interueniat: quod interuallum quale esse debeat relinquit arbitrio iudicantis, vt not. I d. l. j. §. diuus Seuerus, ff. de quęstio. & ita tenet Ioan. de Imol. in d. §. celsus, & idem Alexand. in cõsilio v. nu. j. primo volumine. Et consilio lij. nu. 2. & in 3. volu.

C SVM ego clericus.) An clericus possit torqueri? dic q̃ sic, vt C. de episc. & cleric. l. præsbyteri, & xiiij. q. vj. c. si res. & de hoc per canonistas in c. j. extra depositi. & per abbatem, in c. cũ in contemplatione de regul. iur. ĩ antiquis, & glo. in l. fallaciter, §. quòd si ingenuorum, C. de aboli. in verbo, vexata.

D HA morior.) Iudex qui aliquem torqueri mandat, si talis vi tormentorũ moriatur, eo forte q̃ erat antiquus, vel valetudinarius, vel aliàs, iudex ipse priuandus est officio, & aliàs puniend⁹, si ob dolum, vel culpã hoc euenerit, vt not. in l. Gracch⁹. C. ad leg. iul. de adult. & Bart. in l. quæstionis, ff. de quæstio.

E QVI homicidiũ cõmisisset.) Tortus si confiteretur, & aliquos tãquam conscelerátores, & complices criminis accusauerit, nõ propter hoc illi accusati essent prehendendi, vel torquẽdi: nisi superessent alia indicia, & adminicula probationum: induceret tamẽ præsumptionem modicã, vel non modicam secundũ qualitatem personarum, & si tortus pseuerauerit vsq; ad mortem. & de hoc not. Cy. in l. fi. C. de accus. & l. repeti. ff. de quæstio. Quæritur autem an cõfessus de crimine possit interrogari de alio crimine? dic q̃ sic de consuetudine, si constet de eo crimine aliquantulũ per informationem: quam cõsuetudinẽ approbat Bar. in hac materia, in hoc q̃d

habetur in aut. vt iudic. sine quoquo suffrag. §. oportet, col. ij.

F DIFFITENS omnia.) Vbi reus in tortura non confitetur delictum, venit liberandus, quasi indicia sint purgata, vt dicit Bart. in l. fin. ff. de quæstio. Ideo quando ex tortura non potest crimen inueniri, videtẽ q̃ tortus absolui debeat: q̃a licet ĩdicia pręcesserint torturam non excusatur accusator à calumnia, & ppterea dãnnũ læso contingẽs indebitè debet sibi emendare, secundum Bal. in l. fi. ff. de calũnia, & facit secundum eundem quod not. in l. pe. C. de cõdict. ob caus. dato. & l. dominus, C. de quæstio. vbi dominus, cuius seruus est tortus, agit cõtra calũniatorem, & quæ habẽtur in l. sed si vnus, ff. de iniur. cum similibus. Vnde si re⁹ aliquid iniurię tolerauerit, id est si vel carceres sustinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel cathenas, accusator nõ poterit ex hoc abolitionem obtinere cũ effectu, nisi forte ille, qui passus est suũ accommodauerit consensum ad petendam abolitionẽ, vt l. fallaciter, C. de abolit. Quòd si ĩgenuorũ, vel plebeiorũ, qui conscij, vel participes criminum non erant, gratia testimonij corpora fuerint lacessita verberibus, tormentisq; vexata: abolitionem etiã duarũ partiũ consensu petitam denegari oportet, & crimen propositum, cuius examẽ tormentis iam cœperat agitari oportet, d. l. fallaciter, §. q̃ si ĩgenuorum. Si vero

Solutus præterea, & remotus est à quæstione, distorta membra composita, ac sublatus per dictos tortores super stratum ad focum, deniq; appositum panis, & vini ientaculum.

ABsoluta iam vniuersa criminationis institutæ praxi, nobis primo dispiciendũ est, ad quem modũ, qualiter, & quibus modis cómittantur maleficia.

Secundo quibus modis, quantũ ad notorium attinet, eadem maleficia cõprobari possint.

Tertio quis modus in irrogãdis pœnis sit obseruandus, quæ singula ordine tractare in animo habemus, quibus peractis finẽ imponemus iudiciali huic disputationi.

indicia sint manifesta, ex quibus reus est tortus, excusant accusantem à calumnia secundum Bal. in l.iij.C. ad leg.Iul.de adult. vnde reus tortus liberandus erit ab illa inquisitione tantum, sed non diffinitiuè à delicto, secundum Par.de put.in tract.de syndic.in verbo viso &c. per not.p Saly.ĩ l. si hi q adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. vbi dicit per glo.ibi positam, ꝙ si iudex habet sufficientia indicia contra accusatum, qui pluries tortus nihil voluit cõfiteri, nõ debet ipsũ diffinitiue absoluere, sed debet cõcedere aboitionẽ accusatiõis, vt C.de abolit.l. ij & idẽ tenet Saly. in l.si qs alicui, C.ad le. Iu. maiest. vbi dicit, ꝙ si re⁹ delatus ĩ illo crimine nihil cõfessus est, ꝓpter qđ accusator tortus fuit qui nihil probauit, ꝙ iudex neutrum absoluet, sed rẽ indiscussam dimittet. Et ideo debebit liberari fideiussoribus, & non diffinitiuè absolui à crimine: quia possent superuenire alia indicia. & idem videtur tenere Saly. in repet. l. siquidem, C.de accusat. Et sic iudici pro animi arbitrio relinquendum, an sint indicia maoifesta, vel noo manifesta, l.iij.§.eiusdẽ, & §. tu magis scire potes, ff.de testib. ad hoc quadrat nouũ statutum regium art. clxiiij. cuius est hic tenor: *Et si par la question, ou torture l'on ne peult riens gaigner alencontre de laccusé, tellement qu'il ny ait matiere de le cõdemner, nous voulons luy estre faict droit sur son absolution, pour le regard de la partie ciuile, & sur sa reparation, de la calumnieuse accusation, & a ceste fin les parties ouyes en iugement pour prendre leurs conclusions, lung a lencontre de lautre, & estre rigles en procez ordinaires, si mestier est, & les iuges y voyent la matiere disposee.* Vtrum autem quęstio repeti possit? dic ꝙ regulariter rei torti in se confessi non possunt in caput aliorum torqueri, l. repeti in fi. ff.de quæstio. nisi in caus. speciali, vt scilicet torqueri possit sine oouis indicijs ad hoc, vt maoifestet mandatorẽ, & socios criminis, l. & si certus, ff. ad senatusc. sylla. Si autem reus tortus nihil confessus fuerit in tortura, ex nouis iodicijs torqueri potest, & repeti in quæstionem, maxime si tormenta animus corpúsque durauerit, vt l. vnius, & d.l. repeti, ff.de quæsti. Hæc autem noua indicia debẽt esse diuersi generis à primis, ar. not. in l. per haoc, C. de tempo. & repar. appell. & Bart. in l. vni⁹, ff.de appell. cõsti. reg. Lud. xij. ar. cxiiij. Quæro aũt an propter cõfessionem factam in tormẽtis, quis teneatur perseuerare in illa cõfessiõe extra tormẽta? videtur quòd sic, secundum Bal. in l. in bonæ fidei cõtractibus, C. de reb.cred. versiculo, Itẽ quæro de quæstione facta in tormentis, vbi dicit, ꝙ si talis confessio facta in tormentis præcedentibus indicijs reuocetur: tamen illa talis confessio illo modo facta inducit semiplenam probationem, ita voluit glo. in l.ij. C. de custo. reo. & ibidem Bal. & ideo nisi reuocans confessionẽ probet contrarium, cogitur perseuerare io tali confessione per repetitionem tormentorum, secundum d.Bal. in d.l. in bonęfidei. Bart. autem in l. vnius, §. j.ff.de quęstio. distĩguit qualitatem indiciorum torturam præcedeotium, videlicet aut indicia non erant multum vrgentia, vel manifesta, & non repetetur quæstio: aut erant indicia multum vrgentia vel manifesta, & tunc repetetur, & ita practicatur secundum eundem. Sed quomodo purgabit iudex illud indicium, quod oritur ex cõfessione in tormentis extorta, an iudex debeat adhibere tot tormenta, donec ille perseueret? & videtur ꝙ non, sed tãtum per secundã torturam purgetur: quia Bal. in d.l. in bonæfidei, dicit quòd ex tali confessione in tormẽtis, oritur semiplena probatio per glo. in d.l.ij. C. de cust. reo. ergo per secundam torturam purgabitur illa semiplena probatio, sicut purgantur alia indicia, vt Bar. in l. fi. ff.de quæstio.

NIMADVERTENDVM PRIMO QVATtuor modis delicta perpetrari. Scilicet facto, dicto, consilio, & scriptura, vt ff. de actio. & oblig. l. ex maleficijs, & l. aut facta, ff. de pœnis. Et hæc committũtur, aut proposito, aut impetu, aut casu.

PROPOSITO scillcet dolo delinquũt latrones, qui factionem scilicet. i. societatem cum alijs habent.

IMPETV scilicet culpa lata, cũ per ebrietatẽ ad manus, vel ad ferrum venitur.

CASV vero scilicet culpa leui, & leuissima, cũ in venando telo in feram misso, hominem interfecit, l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis.

PROPOSITO antecedenti qũq; committitur delictum: & hoc contingit duobus modis. Primo iosultando, vt l. is qui aggressorẽ, C. ad leg. cor. de sicar. Est autem insultus io alium saltus, vt l. j. §. cum arietes, ff. si quadrup. pauper. feciss. dicat.

SECVNDO modo committitur delictũ ex proposito proditorio, vt ff. ad leg. Iul. maiest. l. iij. In princip. Est aũt prodere vnũ actibus ostendere, & aliud in mẽte gerere, vt l. j. ff. de præuaric. Exemplũ ideo, vt si ego veniens tecũ tanq̃ socius itineris nulla interueniente rixa te percutio, non possum dici cõtra te fecisse insultum: sed dicor hoc fecisse proditoriè. quia aliod gerebam in animo, quàm quod gerebã in actu, tex. ad hoc in l. fi. de delato. lib. x. C. vbi dicit, si seruus domioũ accusaoerit, siue detulerit in exẽplũ omniũ proditorum seuerissimæ sententiæ subiugari debet: etiã si obiecta ꝓbauerit, excepto crimine maiestatis: quia aut in metallum seruus dãnatur, aut etiam ad mortẽ, & ibi glo. SECVS autem si esses mihi inimicus. Ita q; essent inimicitiæ inter te, & me, quia si te percusserim, non videor te ꝓditorie percussisse, cũ illud quod facio, ĩ actibus ostendebã antea me tibi deseruire velle: ideo cauisse potuisses, vt d. glo. in l. fi. de delator. Cum scriptũ sit nũquam credas inimico tuo in ęternum. sicut enim atramentum ęruginat nequitia illius, vt Eccle. xij. ca. & Specul. in titul. de cita. §. seqoitur. iuxta illud Italorum, cum inimico reconciliato no te fidare.

IMPETV delictum contrahitur, quando inter duos simol instãtes oritur sobito rixa, seu propter verbũ nouum, vel contentionem nouiter emergentem, seu propter ebrietatem, vt l. si in rixa, ff. ad leg. cor. de sicar. & d. l. aut facta, §. qualitate, ff. de pœnis, & in tali maleficio non potest dici insultus commissus, nec factum proditorium: sed impetus. Ebrietas ergo magna extenuat delictum, nõ autem io totum excusat, vt leg. omne delictum, §. per vinum, ff. de re milita. vbi dicitur per vinum, aut lasciuiã lapsis capitalis pœna remittenda est. sed militiæ mutatio irrogaoda est: & sic minus punitur, quàm si non inebriatus deliquisset, punit tamen eo, quòd fuit in culpa lata inebriando, quæ culpa non punitur in criminalibus, tanq̃ dolus, sed mitius arbitrio iudicis, vt l. lege cor. §. j. & l. in lege, ff. ad leg. cor. de sicar. Ebrietas vero parua nõ minuit delictum, vt in diuina scriptura habemus exemplũ de Loth, quẽ inebriauerunt filiæ eius, & se nesciẽti miscuerũt. Quapropter culpandus quidẽ fuit: non tamen quantum ille incestus, sed quantũ ebrietas illa merebat, cũ nesciret filias suas esse propter ebrietatem, vt c. inebriauerunt, xv. q. j. & glo. ibidẽ dicit, q; sola ebrietas est peccatum veniale, alleg. §. criminis, xxv. dist. Et sic maleficiũ per leuẽ ebrietatẽ, seu calorẽ leui mente turbata, nõ tñ ex ilio mentis, dicitur impetu factũ. i. non appẽsate, & deliberatè, sed incõsultè, & subito motu: & minor dolꝰ, quàm si cũ deliberatione scelus esset perpetratum, vt iuribus supra alleg.

CASV autẽ maleficium cõmittitur, sine dolo, & aĩo: & tũc est impunibile, vt l. si fortuito, ff. de incẽd. rui. & naufra. vbi dicit. Si fortuito incendiũ factũ sit, venia indiget: nisi tã lata culpa fuit, vt luxuriæ scilicet latę culpæ, aut dolo sit ꝓxima, vt l. quæ fortuitis, C. de p. gno. actio. & d. l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis, & ff. de præuarica. l. pe.

DISTINCTIO aũt pœnarũ ĩ his tribꝰ casibꝰ est hęc.

QVI proposito, id est, dolo hominẽ occiderit, cuiusve dolo malo incẽdiõ factũ fuerit: quive hoĩs occidẽdi furtive faciẽdi causa ambulauerit perueniendo ad aliquem actũ, punit capite, scilicet lege cornelia de sicarijs, nõ habita differentia cuius cõditionis hoĩem interemit, l. j. §. j. & ij. ff. ad leg. cor. de sicar. nec debet restitui per principem, nec pœna mortis ei remitti, l. nemo deincepr, & ibi, Bal. C. de episc. audient. Etiã minor vbi inest dolus non restitueret: cũ malorũ mores infirmitas animi nõ excuset, l. j. C. si aduers. delict. interest reipubl. siquidẽ ne pœna facile remittat: ne ad maleficia quisq̃ prosiliat, l. si operis, C. de pœnis. Nam facilitas veniæ incentiuũ tribuit delinquendi, xxiiij. q. iiij. c. est iniusta, & extr. de vit. & honest. cleric. c. clericor ũ. Quinimo sunt quædã culpæ, in quibꝰ est culpa relaxare vindictã, vt c. j. extra de postul. prælat. Ideo vbi iodex cõpertũ crimen nõ vindicat, tegere, vt cõscius criminosa festinat, l. ij. C. de commerc. & mercat. IGITVR siquis quẽ percusserit animo occidendi: pari pœna debet plecti, ac si occidisset: licet vulneratꝰ nõ decesserit, l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Nã in delictis punitur animus, licet nõ sequat effectus, vt l. si quis nõ dicã rapere, C. de episc. & cleric. & c. furtum, xiiij, q. vj. IVRE aũt municipali, & cõsuetudine regni franciæ regulariter nõ punit animꝰ, nisi sequat effectꝰ: & punit tñ homicidiũ subsecutũ. Idẽ tenet Bart. in l. si in rixa, & l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. & Ang. de malefic. in verbo, in platea cõmunis, versi. tu aũt, nu. 31. POENAE ergo personales scilicet amissiones vitæ, & mẽbri requirunt actũ cõsummatũ. Sed pœnæ minores non requirunt delictũ cõsummatũ, sed inchoatũ, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, in verbis perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in d. l. si quis nõ dicã rapere, C. de epis. & cleric. Inchoat autem delictum statim, q; conatus transit in alium, id est in contumeliam alterius, & non ante, licet finalis effectꝰ noo sequat. Et hoc potest cõtingere dupliciter. Primo per actum remotũ à principali delicto, sicuti est insultus ad homicidiũ faciendũ: vel p actũ ꝓpinquũ, sicuti

i. j.

est vulnus. Actus ergo verbi, & actus facti remot⁹ minus punitur. Sed actus propinquus acrius punitur. Iudex tamen ibi ex officio mitigat pœnam, vt ff. de pœnis, l. si quis aliquid, §. nondum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem. Nec obstat l. is qui cum telo, C. ad leg. cornel. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadem lege, non tamen eadem pœna, ac si consummasset delictum, vt not. Guill. de cuno. in d. l. si quis non dicã rapere. IN leuiorib⁹ etiam delictis non punitur affectus, nisi sequatur effectus, l. j. §. fi. ff. quod quisq; iur. Sed illa regula non procedit in delictis, in quibus lex solum affectum considerat, vt Bart. in l. generaliter, §. j. ff. de calumniat. redeũdo aũt ad pœnam huius legis cornel. de sicar. Sciendum est, q̃ pœna huius legis est, vt q cædem commiserunt sponte, dolóve malo in honore aliquo positi deportari solent in insulam. Et qui secundo gradu sunt, id est humiliores, capite puniuntur, facilius hoc in decuriones fieri potest, sic tamen vt & consulto prius principe & iubente id fiat: nisi forte tumultus aliter sedari non possit, vt l. qui cædem, & l. eiusdem, §. pe. ff. ad leg. cornel. de sicar. & l. diui fratres, §. j. & finali, ff. de pœnis, & l. j. §. j. ff. de bonis eorum, qui ante senten. mort. sib. consciue. & l. moris, §. sed enim, ff. de pœnis, vbi dicitur, Sciendum est discrimina esse pœnarum, neque omnes eadem pœna affici posse. Nam imprimis decuriones furcæ subijci, vel viui exuri nõ possunt. Et si forte huiusmodi sententia affecti fuerint, liberandi erunt. Sed hoc non potest efficere, qui sententiam dixerit: verum referre ad principem debet, vt ex autoritate eius pœna, aut permutet aut liberetur. Parẽtes quoq;, & liberi decurionum in eadẽ sunt causa, vt d. l. moris, §. parentes, & hoc ratione dignitatis, vt d. l. j. §. fi. ff. ad leg. cornel. de sicar. & l. honor veteranus, C. de pœnis. Ideo vbi persona delinquẽs est in gradu dignitatis, vel status, vita debet ei concedi ex benignitate dispensationis, sed tamen debet capite punisi, scilicet deportari, vt ff. de incend. rui. & nauf. l. fiñ. Capitalis autem damnatio est mors, vel etiam ciuitatis amissio, vel seruitutis impositio, l. rei capitalis, ff. de pœnis. & l. ij. ff. de publi. iudic. & ff. de bono. possess. l. edicto, §. rei autem capitalis. Excellenti etiam in arte, qua excellit, quando est optimus artifex, & valde vtilis reipubl. ei decapitando parcitur consulto prius principe, vt l. ad bestias, ff. de pœnis. Si autem aliter populus sedari non possit, venit decapitandus, vt d. l. qui cædẽ, l. eiusdẽ, §. pe. ff. ad leg. cornel. de sicar. & sic propter tumultum, & scandalum aliqua postponuntur, & fiũt, quę aliter non fierent, in c. de his vero, l. distinct. & c. placuit, de cõsecra. dist. j. SI vero delinquens est in dignitate constitutus, cui ex qualitate delicti per legẽ imponitur pœna mortis, debet decapitari, vt l. capitaliũ, §. solent, versic. nõnunq̃, ff. de pœnis. Et Bal. in l. data opera, C. qui accusa. non poss. Et potest iudex inter pœnas mortis arbitrari, an igni subijciat, vel furcæ, vel decollet: quia gratiã facere põt pœnæ, non vitę, sed leuioris, ꝓut dictauerit sibi æqtas arbitrij secũdũ dignitatẽ, secundũ ætatẽ, secundũ merita prioris vitæ, vt l. quid ergo, §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. & l. & si seuerior, C. ex quibus caus. infa. irrog. & l. aut damnum, §. proinde, ibi, nec liberam mortis facultatem concedendi, ff. de pœnis, viles ergo personæ, vel infamea comburuntur, vel bestijs lacerandæ traduntur, vel furca suspenduntur: sed nobiles, & barones decapitãtur secũdũ Bal. in d. l. data opera, & l i. seruorũ, §. j. ff. de pę.

QVI impetu autẽ, vel ꝑ lasciuiã causam mortis prębuerit, scilicet per latam culpam, mitius punitur, q̃ si dolo deliquisset: quia non punitur capite scilicet, l. cor. de sicar. sed relegatur in quinquẽnium, vt l. lege. §. cum quidam, ff. ad leg. cor. de sicar. Exemplum est, vt si quis hominem occiderit si non animo occidendi hoc admiserit, absolui potest ab accusatione leg. cor. de sicar. vt l. j. §. diuus, ff. eodem. Culpa tamen contrahitur etiã si sine voluntate delinquendi deliquerit, vt ff. ad leg. aquil. l. qui occidit, §. pe. & ff. de minor. l. si ex causa, §. si mulier, & glo. in l. j. C. ad leg. cor. de sicar. & l. eum, C. eodem. Aliud exemplum est, si quis ædes, aceruúmve frumenti combusserit, vinctus verberatus igni necari iubetur, si modo sciens, prudénsq; id cõmiserit. Si vero casu, id est, negligentia, aut noxam scilicet damnum sarcire iubetur, aut si minus idone⁹ sit, leuius castigabitur, q̃ si dolo cõmisisset, l. q ædes, ff. de incend. rui. & naufra. & ita punit̃ negligentia, vt ibidẽ. Aliud exẽplũ, si quis gladium strixerit, & in eo percusserit indubitate occidendi aĩo, id eũ admisisse cõstat, & ideo ꝓ homicida dãnandũ. Sed si claua percusserit, aut cũ cucuma in rixa, quãuis ferro percusserit, tñ non occidendi animo, leuianda est eius pœna: qui in rixa casu magis, q̃ volũtate homicidium admisit, d. l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de sicar. Ratio quare mitius puniat̃, qui culpa lata deliquit, q̃ dolo, est, quia lata culpa in criminalibus non æquiparatur dolo, vt l. in lege, ff. eodẽ. SED quęrit glo. in d. l. j. C. ad leg. cor. de sicar. quomodo probetur illa negatiua, q̃ quis non aĩo occidendi occiderit: respõdet glo. q̃ illa negatiua potest ꝓbari per præsumptiões, ꝓbando amicitiã, & affinitatẽ, & qualitatẽ occidentis, & etiã per iuramentũ purgationis, alleg. in arg. l. pñti, §. sic vbi, C. de his, qui ad eccle. cõfug. & l. si nõ cõnicij, C. de iniur. Dic q̃ dolus, vel bona fides nõ sunt nisi passiones animę, quæ soli deo sunt notæ, vt not. ꝑ glo. in §. alię, Instit. de actio. & ideo nobis non sunt cognitę, nisi per exteriora, quæ indicãt animi qualitatẽ, vt ff. de supellec. lega. l. labeo, §. idem tubero, & ff. quib. caus. in possess. eatur, l. Fulcini⁹, §. quid sit latitare, in glo. vide Cepol. in consi. xxxj. IN contrariũ aũt ꝓbatur animus occidendi ex qualitate percutiendi. debemus eñ inspicere pri⁹ propositũ, vtrũ fecit ex proposito, an fecerit in rixa, vel ex quodã impetu. Si in rixa fiat, debemus inspicere, quo genere teli percussit, an gladio, an baculo, vel lancea. Et si lancea, aut ferro, an hasta cum baculo. & si baculo ꝑcussit, aut ꝑcussit ĩ capite, aut ĩ alia pte corpis, vt d. l. j. §. diu⁹, & ibi Bart. ff. ad leg. cor. de sicar. & ibi glo. & l. j. & iij. C. eodẽ, & glo. ĩ c. significasti, ext. de homic. Vñ si aliqs ab aliquo ꝑcussus mox ꝑcutiẽtẽ ligone repcussit, q̃uis vim vi repellere nẽs leges, & oĩa iura ꝑmittant, vt l. j. C. vñ vi, & c. vt famę, §. vlt. ext. de sen. exco. quia tñ id debet fieri cũ moderamine inculpatæ tutelæ, nõ ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam, non videtur repercutiens à pœ-

na homicidij penitus excusari:tũ à ratiõe instrumenti quo percussit, quod cum graue sit non solet leuem plagam inferre, tum ratione partis, scilicet capitis, in qua fuit ille percussus, in qua quis de modico ictu letaliter solet lædi, vt d.c.significasti, in fi.extra de homicid. Si tñ repercutiens se defendens ex ꝓposito nõ excedat modum, non tenetur, vt xxiij.q.iij.c.non inferenda. Exemplum. Caupo seu tabernarius, in semita noctu supra lapidẽ lucernam posuerat, & quidã prætereiens eam sustulerat. Tabernarius eũ consecutus lucernam reposcebat, & fugientem retinebat: ille flagello, quod in manu habebat, in quo dolor inerat verberare tabernariũ cœperat, vt se dimitteret, & ex eo maiore rixa facta tabernari⁹ ei, qui lucernã sustulerat oculũ effodit. Consulebatur nũ iniuria dãnũ dedisse videret? Rñ. nisi data opera oculum effodisset, non videri damnũ iniuria fecisse. Culpã enim penes eum, qui prior flagello percussit, residere: sed si prior ab eo nõ vapulasset, sed cũ ei lucernã eripere vellet, rixatus esset, tabernarij culpam factam videri, tex.for. in l.si ex plagis, §.tabernarius, ff.ad leg.aquil. Similiter etiam si quis modum excedendo, non tamen ex proposito clericũ repercuteret, non censeretur excõmunicatus, arg.extra de sen ten.exco.c.ꝑpendimus. vbi cauetur, ꝙ quidã sacerdos fuit laqueo suspensus, licet degradatus non fuisset, tex. etiam in c.olim, le.j.extra de resti.spol. Est tamen argumentum cõtrarium, ꝙ non liceat vim vi repellere, vt xlvj.dist.c.seditionarios, & xxij.q.j.§.j.& c.j.& q.iij. §.j.& extra de homicid.c.suscepimus, & xxiij.q. iiij.c. inter querelas, & C.de epis.& cler.l.siquis ĩ hoc gen⁹. Rñ.ad hoc, ꝙ vim vi repellere licet, vt iur.supra. Tñ quedã sunt consideranda in repulsione, scilicet vt incõtinẽti fiat, & nõ ex interuallo, vt ff.de vi, & vi armat.l. idem est, §.eũ igitur, & extra de senten.exco.c.si vero. Item si causa defensionis, & nõ vlciscendi, vt ff.ad leg. aquil.l.scientiam, §.fi.& xxiij.q.j.c.quid culpatur, & cũ moderamine inculpatæ tutelę. Tamen siquis modum excedat, & non ex proposito, nõ tenetur, vt in cõcord. præd. iur. Alij, vt Ala.& Ioan. sic distinguunt, Aut fit vis personæ, aut rebus. Si personæ, tunc anteq̃ vis fit illata, repellenda est. Et siquis vim factam repellat, potius præsumi debet, ꝙ defendendi non vlciscendi causa hoc fiat: dummodo in ipso negocio fiat, d.l.si ex plagis, §. tabernarius. Et hoc si percussor volebat denuo percutere. Alioquin si nolebat ipsum repercutere, & alter percussit, potius dicetur esse vindicta, q̃ repulsio iniuriæ: & hoc æquum videtur. Seruatur enim moderamen, si illud fiat tantum, quo omisso violentia repelli non posset. Si ergo violentum interficis sic ꝙ periculum mortis ab eo euitare non possis: eum sine pœna interficis, vt ff.ad leg.aquil.l.iiij.& C. ad leg.cornel.de sicar.l.si quis percussorem, & l.ij.eodem. Si autem vis infertur rebus, licitum est repellere vim illatam incõtinenti, & inferendam, vel quàm citius sciuerit, & poterit collectis amicis, vt ff.de acquir.possess.l.quod meo, §.vlt. & l.clam possidere, §. qui ad nundinas, & extra de restitut.spolia.cap.olim. iniuriam vero iam illatam personæ ex interuallo repellere non licet, quia sic esset vindicta, & sic intelliguntur contraria, vt glo.in c. significasti, extra de homicid.

IN delictis ergo per impetum, aut lasciuiã aut ebrietatem latam, aut leuissimam culpã sine dolo, & extra animum commissis noxa non cõmitttitur inexcusabilis, quin reus restituatur per principem, quando cõtrahitur maleficium, vt homicidium, vt pœna corporalis, & pecuniaria, quod ad publicum interesse, scilicet fisci non irrogetur, vt l.j. iuncta glo. C. si aduers. delict. & l.omne delictum, §. per vinum, ff. de re milita. Et notanter debet restitui per principem de consuetudine regni Franciæ, qua quis morti subijcitur, vbi hominem occiderit siue dolo, siue impetu, siue culpa lata leui aut leuissima culpa, nisi restituatur per principẽ. Et hæc consuetudo imitatur ius diuinum dicens, Qui occiderit occidatur, vt Exod.xxj.c. & glo. in c.si quis nõ iratus, xv.q.j.& in addit.ad Barth.in l.nemo deinceps, C.de episc.audi. Paul. de cast. tamen in d. l.nemo, dicit, ꝙ licet statutum dicat, ꝙ qui occidit occidatur, debet intelligi, si dolose occidit, & ita plures iuuasse dicit, Consi.cccxlviij. Iure tamẽ ciuili si quis per lasciuiã, aut ebrietatem hominem occiderit, non restitutus ꝑ principem non punitur lege cornelia de sicar. sed tantum relegatur in quinquennium, vt l. lege cornelia, ff.ad leg.cornel.de sicar. Vnde si quis non iratus, sed propter disciplinam aliquem verberauerit vel colaphum alicui dederit, & casu occiderit, sicut fieri solet, Quantum ad gratiam innocens est, quia extra animũ, & sine dolo, deliquit: quia gratia voluntatem non op⁹ requirit. Quantum ad legem reus est, quia opera lex quærit, vt d.cap.si quis non iratus, xv.q.j. Si autem dolo hominem occidisset, teneretur pœna mortis leg. cornel.de sicar.l. qui cædem, & l. eiusdem, ff. ad leg. cornel.de sicar. vbi ergo contrahitur maleficium, licet in eo non sit dolus, punitur tamen propter leuem, vel leuissimam culpam: sed leuius quàm leg.cornel.de sicar. vt supra dixi, l.absentem in fi.ff. de pœnis. Et hoc ratione mali exempli, l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff.eodem. Et siue quis sit restitutus siue non, tenetur tamen actione legis aquiliæ ad damna, & interesse, & actione iniuriarum erga offensum, aut eius hæredes, vt l.sed & si, ff.ad leg.aquil.& l.dominum, C.de iniur.& glo.ĩ §.iniuria, Instit.de leg.aquil. Nec minus ex culpa, quàm ex dolo quisquam tenetur actione legis aquiliæ, vt l.in lege.la ij.ff. ad leg. aquil. Quorum damnorum & iniuriarum æstimatio ad iudicem spectat, vt l.j. §.spectat, ff.de iniur.

VIDETVR ꝙ vbi cõtrahit maleficium ex culpa leui nemo tenetur, vt Insti.qb.mod.re cõtrah.oblig.§.pe. vnde si quis per iocũ aliũ percutiat, aut dũ certat, iniuriarum non tenetur: aut si hominem liberum cecide rit, dum putat seruum suum, in ea causa est, ne etiam iniuriarum teneatur, vt d.c.relatum, xv.q.j. lapsi etiam per vinum, aut lasciuiam apud sapientes iudices veniã quadã facta donantur. Nã quę sobrij cauemus per ebrietatem ignorantes committimus, nesciunt enim quid loquantur, qui nimio vino indulgent: verum sepulti iacent, leuitatis tamen damnantur auctores, quoniam euitanda est ebrietas, per quam crimina ca

uere non possumus,vt c.sanè.xv.q.j. Ita ꝙ ebrius oon
secundō qualitatē delicti,sed quantū ebrietas illa me-
retur dānatur,vt c.inebriaoerunt Loth.d.xv.q.j.

TEMERITAS igitur facilitatis,incōsultúsq; calor ca
lūniæ vitio caret,& ob id quēpiā nullā pœnam subire
oportet,vt l.j.ff.ad senatusc.Turpil.nec quicquid calo-
re iracundiæ,vel fit,vel dicitur,ptius ratū est,q̄ si pse-
ueraotiā apparuerit animi iodiciū fuisse,l. quicquid,ff.
de regul.iur.Nā lubricū linguæ ad pœnā facile trahen
dū nō est,quāq̄ temerarij digni sint pœna,l.famosi,ff.
ad l.Iul.maiest. Hinc est ꝙ quidā à iudiciaria seueri-
tate præstant̄ immunes,quos viræ vilitas dignos legū
obseruatiooe noo credidit:nec innodant̄ legū laqueis,
l.quæ adulterium,C.ad leg.Iul.de adult.

QVI casu hominē,puta qui latronē insidiatorē occi-
derit nō tenetur, oec lege cor.de sicar. nec lege aquil.
scilicet ad dānum,& interesse:si aliter periculū effuge
re noo potuit,nec is quidē lege aquilia tenetur,qui casu
occidit,si modo culpa eius noo inueniat̄. Nā alioquin
nō mious ex culpa,q̄ ex dolo quisq; lege aquilia tene-
tur.Itaq; si quis dū iaculis ludit,vel exercitat̄ ,transeū
tem traiecerit seruū alienū,distinguit̄.nā si id à milite
in campo eo vbi solitū est exercitari admissum est,nul
la culpa eius intelligitur.Si alius,q̄ miles tale quid ad-
miserit,reus culpæ est. Idē iuris est de milite si in alio
loco,quàm qui ad exercitandū militibus destinat⁹ est
id admiserit,vt §.iniuria.&§.Item si putator,Instit.de
lege aquilia.Noo enim debet quis vti exercitio ei oon
deputato,vt glo.in d.§.iniuria,alleg.io arg.in aut̄.vt hi
qui obligat.habe.se phib.§.sin vero tacuit,col. vj.& l.
idē iuris,io fi.ff.ad leg.aquil.& glo.in l.respiciendū,§.
deliquit,ff.de pe.& l.pe.ff.de præuarica.

SED quia supra locuti sumus de delictis, quæ com-
mittuntur dolo,culpa lata,leui,& leuissima.

QVAERO quid sit dolus, fraus,lata culpa,latior cul
pa , latissima culpa, leuis, & leuissima culpa,& ex qui-
bus quis teneatur,vel non?

SECVNDVM est,ꝙ fraus,& dol⁹ idē sūt:quia fraus
ioest dolo,sicut species in suo gn̄e,vt ff.de pactis,l. iu-
risgentiū,§.sed si fraudandi,& ff.de his,q not.infa.l.j.

DOLVS vero est machinatio studiosa ad decipiēdū,
fallendūq; alterū adhibita manifeste,l.j.§.ij.ff.de dolo.
Sed cū dolus cōsistat ex aīo,nō pōt ꝓbari,sed ex indi-
cijs pręsumit̄,vt l.dolō,C.de dolo,pręsumitur eñ dol⁹
qn̄q;,qn̄ præcessit inimicitia,vel cā prædæ,vt l.capita-
lium,§.qui ob īimicitias,ff.de pœnis.Sic ergo videtur
ꝙ oīs dolus sit præsūptus,& nullus sit dol⁹ manifest⁹.
tn̄.Quædā sunt indicia manifesta , & illa ꝓbata indu-
cūt dolū manifestū,vt d.l.dolū,C.de dolo,vbi dicitur
ꝙ dolus ex indicijs pspicuis cōprobatur. Quæ aūt sint
indicia satis pspicue superi⁹ enucleauimus.Quędā aūt
sunt indicia, seu præsumptiōes non ita manifestę, nec
dolū oīno cōcludūt,& ista de necessitate nō inducunt
dolū,sed pręsumptiue,vt ff.mādati,l.si procuratorē,§.
dolo,& l.dolus,eodē. Est aūt differentia inter dolū ve
rum,& dolū præsumptū,& culpā latiorē:quia mioor à
dolo malo,non excusatur,l.vnica,C.si aduers. delict.à
dolo aūt præsumpto excusatur,vt l.j.§.fi.& l.vbi,iūcta
glo.ff.de edend.& l.j.§. aduersus,ff. de noui oper.nun-
ciat.Cō ergo in crimioalib⁹ caus.requirātur ꝓbatiōes
luce meridiana clariores,l.sciant cūcti,C.de ꝓb.dolus
præsumptus oō sufficit ad cōdēnationē:quia nō debet
quis ex præsumptionibus dānati,vt ff. de pœnis,l.lab-
ientē,nisi forte hoc exprimeretur in iure ex aliqua cā,
vt C.de adult.l.si hi qui adulterij,vbi dicitur ꝙ ex prę
senti pręsumitur in præteritū,& violēta præsumptio,
quā lex ꝓ plena probatione babet , æquiparatur con-
fessioni partis,& aut̄,si quis ei,C.eodem.

DOLVS qōq; dicitur boous,qui pro solertia,& astu
tia accipitur,& nō punitur: veluti si aduersus hostē,la-
tronémve macbinetur,vt l.j.§.noo fuit prætor cōten-
tus,ff.de dolo.

CVLPA lata vero est nō intelligere quod oēs intel
ligunt.vt ff.de verborū signific.l.latæ,& l.quod Ner-
ua,C.depositi.iūcta gl.Si ergo lata culpa venit ex igno
rantia,ergo lata culpa nō est fraus præsūpta, seu dolus
pręsūptus,qui prouenit ex aīo,vt ff.de dolo,l.j.& ideo
delinquens per latā culpā miti⁹ punitur,quàm qui do-
lo deliquerit,vt si quis per lasciuiā,aut impetum scili-
cet per latā culpā cām mortis præbuerit tn̄ io quin-
quenniū relegatur, vt l.lege cor.ff.ad leg.cor.de sicar.
vbi si dolo cām mortis præboisset,teneret̄ pœna mor
tis,l.cor.de sicar.l.q cedē,&l.eiusdē,§.pe.ff.eodē ad le.
cor.de sicar. IGNORANTIA aūt iuris ao à lata cul-
pa excuset? Nos distinctiooe necessaria eam rem tem-
perare possumus.Aut enim quæritur,an ignorātia iu-
ris noceat , aut in latam culpā incidat. Quantū ad pri-
mum io lucris iuris ignorantia nocet, maxime si iuris-
consolrorū copiā habere, aut sua prudentia quispiam
instructus esse potuit,l.regula,§. sed iuris, ff. de iur. &
fact.ignor.& l.bonorum possess.& l.ij.§.fin̄.ff. quis or-
do in bo.poss.seruet.

IN damnis vero ea ignorātia in vnioersū nō nocet,
l.iuris.ff.de iur.& fact.ignor.Quo ad secūdū casus ad-
mittūtur,ī quib⁹ ignorātia iuris latæ culpę ascribi pōt.
Nā iuris naturalis,vel diuinorū præceptorū ignorātia
culpā habet,l.veoia, C. de in ius vocād. facit glo.in c.
non est sine culpa,de regul.iur.lib. vj. Itē siquis igno-
ret quæ sunt prohibita,quia illicita,l.extat,quod met⁹
caus.& l.miles,§.pe.ff. de re iudic.glo. in l.j.§..fi.ff. de
abigeis. Quib⁹ casib⁹ vel lata culpa ignauię si sit incō-
sulta temeritas,vel lata culpa versutiæ,si adsit versut⁹
animus iocurritur,quo tēperamento intelligi cōuenit,
l.senatuscōsulto.C.de bis in testa.sibi ascrib.& l.si §.li
cet,ff.de publi.l.si id qđ,§.doli.ff.de iurisd.oīm iud.l.
iij.§.siquis ignorās,ff.ad Sylla. Io quibus iuribus,licet
absit lata culpa versutiæ, ignauiæ tn̄ culpa cōtrahitur.

CVLPA ergo lata ī duo gn̄a distinguit̄. Est eñ quæ-
dā ignauiæ culpa, quædā versutiæ. Culpa ignauiæ est
quæ supinā negligētiā refert, vel vicio naturæ parum
perspicacis,vel ex praua educatione cōtractā. Cui cul-
pæ ascribi poterit sopina securitas. Improuida, imò
nulla rerū gerendarū cura reprehēsa erroris facilitas:
& quicqd oīno ignaui,& secordes homines ī negocijs
tractandis desidiæ cumularunt,& oscitantiæ. De qua
culpa sensisse videtur l.latę,ff. de verbo.& rer.signifi.
& l.nec supinæ.in fi.l.plorimnm,in fin̄.l. regula,§. sed
facti,ff.de iur.& fact.igno.& Insti.quib.mod.re con-

ctrah.oblig.§.preterea,& is cũ similibus. In hanc ignaviæ culpã eos innectimus,q ex qualibet levi,vana iniustáve causa ad res improuidas, temerarias aut noxias mouẽtur,dũ dolus absit,exẽpla sunt in l.ij.§.si publicanus,ff.vi bono.rapto.l.j.ĩ fi.iũcta glo.ff.de abigeis.Cęterũ furiosi,& fatui:quia à ratiõe absunt,etiam à culpa sunt seclusi,l.ij.§.fi.in fi.ff.solut.matri.& l.sed etsi,§.igitur,ff.ad leg.aquil.

CVLPA versutiæ eorũ est,q ex versuto, & malo ꝓposito,aĩóq; perfido & vlcerato alienas vel res,vel negocia affectata quadã imprȯuidẽtia maligne vel negligunt,vel dissimulant,cũ in rebus suis sint ꝓuidi,& diligentes.Et qui versutiã sub neglectionis vicio ita subuoluunt,vt manifesti quidẽ doli crimen colore,vel velamine negligẽtiæ à sese amoueant: doli tñ machinatione nõ careãt.eo genere dissoluta fuit fideiussoris negligẽtia in l.si fideiussor,ff.mandati,& facit l.j.§.j.ver.sed etsi id egeat,ff.de actio.empt.l.idẽ,§.gñaliter,ff.mãdat.Alij sub hoc tẽperamento diuidũt culpã,vt sit lata & leuis tñ,hæ enim culpæ ĩter se ex opposito sint diuersæ,cũ altera negligẽtiã habeat extreme reprehẽsibilẽ,nẽpe nulla diligẽtia temperatã.Altera culpa scz leuis intra fines,seu septa diligẽtię ita cõsistat,vt negligentiæ defectio,si quę cõcurrit sæpenumero excuset: quarũ hanc leuẽ,illã latã noĩamus.Nõ tñ ĩprobat,quin leuẽ,& leuissimã distinctis noĩbꝰ vsurpemus,dũ nõ ad speciẽ referas.Sunt eñ noĩa magistralia,qbꝰ facilꝰ discernit qñ mediocris,qñ exactior diligẽtia in negocijs reqrat:& eo fine intelligit l.à ꝓcuratore,C.mandat.cũ oĩs culpa à ꝓcuratore exigit graduũ differẽtias nõ specierũ respicimus.Nã graduũ augmenta specificã differentiã nõ cõstituũt.vñ recte Accurs.in l. qđ Nerua,ff.depositi,sub culpa latiore latã intellexit siquidẽ iurisconsultus ibidẽ ornato schemate cõparatiuo in positiuũ vtit,sicut alibi furẽ improbiorẽ, alibi furẽ ĩprobũ raptorẽ noĩauerat,l.ij.§.cęterũ,ff.de vi bono,rapt.inst.eodẽ tit.in princ.quę figura loquendi iuriscõsultis frequens est,l.benignius,ff.de leg.& l.cũ pater,§.libertis,§.rogo,ff.de leg.ij.& l.j.C.de dolo,cũ simili, & hęc secundum Vdalric.Zasium doctorem modernum,qui plura alia dixit in repet.l.quod Nerua,ff.deposit. sed.

SECVNDVM Bartho. in d.l.quod Nerua,ff. depos. Plures sunt culpę:scilicet lata culpa,latior,latissima,leuis & leuissima.Quo ad latã culpã supra diximus, sed culpa latior est machinatio ad decipiendũ, fallẽdũmq; alterũ adhibita præsumptiue,istud ꝓbat in l.j.ff.de dolo.Latissima culpa idẽ est,ꝙ dolus manifestus,cuiꝰ diffinitio canetur in d.l.j.ff.de dolo.

CVLPA leuis est deuiatio incircunscripta ab ea diligentia,quã adhibent hoĩes diligẽtes eiusdẽ cõditionis, & professionis,& nemo ex leui culpa tenet, nisi ex ea contractetur maleficiũ,vt scilicet q parũ diligẽter custoditã rẽ furto amisit,quia qui negligenti amico rem custodiendã tradidit,nõ ei,sed suæ facilitati imputari debet,vt §.pe.Insti.quib mod.re.contrah.oblig.& Exodi.xxij.c.vero,si quis cõmendauerit.

LEVISSIMA culpa est,vt si quocũq; modo quis potuit præuidere, & nõ prȩuidit.vñ furtum nõ põt fieri sine leuissima culpa,vt ff.ꝓ socio,l.cũ in duobꝰ,vel incẽdiũ nasci licet nõ noceat in culpabilibꝰ,vt ff.de offi.præfect.vigil.l.iij.§.j.& ff. de pericul.& commod. rei vend.l.si vẽdita,& hoc si adhibuerit tãtã diligẽtiã quãtã bonus paterfamilias adhibuisset,vt d.l.si vẽdita. Si vero casus aut incendiũ negligẽtia acciderit,tũc negligẽs,aut noxã.i.dãnũ sarcire iubet. aut si minꝰ idoneꝰ sit,leuius castigabit,vt l.q ædes,ff.de incẽd.rui.& naufra.hęc glo.in d.§.pe.Insti.quib.mo.re cõtrah.oblig.

EX leui & leuissima culpa qñq; cõtractat maleficiũ,& tũc punit ꝓpter culpã leuẽ,siue leuissimã,sed leuiꝰ,vt l.absentẽ,in fi.ff.de pœnis.punitur etiã ꝓpter malũ exẽplũ,licet delictũ nõ sit dolo cõmissũ, vt l.si quis aliqd,§.q abortionis,ff.eodẽ.& l.iij. §.alio senat.ff.ad le.cor.de sicar.vbi dicit,ꝙ si pigmentarij scilicet speciarij alicui temere cicutã,Salamãdrã,aconitũ,pityocãpas, aut buprestim,mãdragorã,& id qđ lustramẽti cã dederit cãtharidas scilicet,tenet pœna leg.cor.de sicar.Et glo.in d.l.respiciendũ,§.delinquũt,ff.de pœnis,tenet ꝙ ꝓpter culpã leuẽ,vel leuissimã,quis venit puniẽdus criminaliter alleg.d.l.absentẽ in fi.& l.si quis aliqd,§. qui abortionis,ff.de pœnis,& ff.ad l.cor.de sicar.l.iij.§.sed ex se,& l.iiij.§.cũ quidã,& l.in lege,eodem tit.

CVLPA etiã leuissima venit in actione legis aqliæ, vt gl.ĩ §.iniuria,Insti.de leg.aquil.vñ quotiens sciente dño seruus vulnerat,vel occidit aquilia dñm teneri dubiũ nõ est,vt l.ĩ lege,la ij.ff.eodẽ.Nã sciẽtia ꝓ patiẽtia habet,cũ ꝓhibere potuit,& nõ ꝓhibuit,vt l.sciẽtiã,ff.eodẽ,&nõ minꝰ ex culpa,q̃ ex dolo quisq̃ tenet actiõe legis aquilię,sic & aliàs,ff.de pactis,l.iurisgentiũ,§.pactorũ,& C.de secũd.nupt.l.cũ aptissime,& ff.de pign.l.Paulus,§.domus.Sũt tñ duo casus,quibꝰ quis ex leuissima culpa nõ tenet actiõe legis aquiliæ.Primus si putator à via solita seorsũ ramũ exciderit, & hoĩem via insolita prętereũtẽ occiderit,culpa ab eo exigẽda non est,qui diuinare nõ potuit casũ, vt l.si putator, in fi.ff.ad leg.aquil.Secũdꝰ est in hoĩe libero,q nobis bona fide seruit emẽdo,vel vẽdendo,vel locãdo, vel cõducẽdo obligari ipso iure poterit,sed & dãnũ dando dãni iniurię tenebit,vt tñ culpã grauiorẽ scilicet latã exigere debeamus,nec tamen leuem,quã ab extraneo, vt l.homo liber,§.j.ff.de acquir.rer.domi.

TRACTATVS PROBATIONVM.

QVATVOR modis quodlibet probari posse maleficiũ quibus notorium cõstat animaduertendum est.

PRIMO per testes,& facti euidẽtiã,vt l.sciant cuncti,C.de ꝓb.& glo.in c.ij.ij.q.j.& extra de cohabit.cleric.& mulier.c.vestra, & xxxj.q.ij.c.Lotharius,& c.euidẽtia, ext.de accusat. & vt patet in pñti processu. SECVNDO ꝑ documẽta, vt d.l.sciãt cũcti,& d.gl.ĩ c. ij.ij.q.j.æqualẽ siquidẽ vĩ habent ĩstrumẽta cũ testibꝰ, vt C.de fide instru.l. ĩ exercẽdis, ita ꝙ noĩe instrumẽtorũ cõtinent testes, vt ext. de testi.cogend.c.ꝑuenit,& ff.de fide instru.l.j. Aptissimũ igitur documentũ,& indubitatũ indiciũ põt esse quodlibet publicũ instrumẽtũ ꝑ qđ crimẽ ꝓbat, & instruit fuisse cõmissum. quod accidit frequenter, quotiens in aliquo documento inuenitur, ꝙ aliquis dato precio assertiue est pactus super eo crimine quod non ingerit

pœnam sanguinis quo casu illud se commisisse confiteri videtur. Ideo erit pro conuicto, & cõfesso habendus, & hinc puniendus est, vt ff. de bonis eorũ qui ante sent. l. j. & ij. & ff. de iure fisc. l. in fisci causis, & ff. de his qui not. infa. l. furti. §. pactiõe, & l. quoniam, & ff. de iure fisc. l. eius qui, & l. imperator. quia non licet trãsigere, vel pacisci super crimine, quod pœnã sanguinis nõ ingerit, secus autẽ super crimine capitali, quod ingerit pœnã sanguinis: quia super eo transigi, vel pacisci põt excepto adulterio, vt l. transigere, C. de transact. TERTIO iuris interpretatione probaẽ maleficiũ, vt sępius esse reũ citatum, vt iij. q. ix. c. decernimus, & l. lege cornelia, ff. ad senat. sylla. ibi in verb. præterea cauetur, vt de his, qui ante quęstionem habitam fugerũt, si aperto testamẽto liberi inscripti inueniantur, l. de sicarijs iudicium fiat, ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde, ac si serui puniantur, & l. ne diu. C. de pœnis, & l. ad commentariensem, C. de custo. reo. & l. si apparitor, de coarta. lib. x. C. Contra contumaces eñ omnia iura clamant, vt habetur in l. ex consensu. §. fiñ. ff. de appell. cũ simil. Sed certe hoc procedit, si rei absentes fuerint legitime citati, aliàs non possent condẽnari, vt c. absens, iij. q. ix. & ita debet intelligi theorica leg. absentem, ff. de pœnis. quę dicit contra absentem non posse ferri sententiam diffinitiuam, cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem dãnare. Hoc intellige, nisi re⁹ fuerit legitime citatus, vt d. c. absens. Quia tunc demũ manifestum est confiteri de crimine eũ qui indulto, & totiens delegato iudicio purgandi se occasione non vtitur: nihilq; interest vtrum in præsenti examine nõ omnia, quę dicta sunt, cõprobanẽ: cũ ipsa quoq; professio ex ꝓcurata totiens constet absentia, vt d. c. decernimus, iij. q. ix. Nãq; præsumptiuè crimen videẽ cõfiteri absens, vt ff. de re iudic. l. cõtumacia, § j. & xxiiij. q. iij. c. de illicita, in fi. tñ illa, quę ꝓbata sunt, debent sufficere ad condẽnationẽ absentis, & oĩa simul objici, vt xxiij. distin. c. illud. Sed si iura sint obscura in dubio fertur sentẽtia pro reo, vt Insti. de interdict. §. cõmodũ, & extra de fid. instruc. c. inter, in fi. Nã quandoq; actor intentionẽ probat, & tñ nõ liquet iudici de causa, vt ff. de re iudic. l. Põponius.

QVARTO probatur maleficiũ indicijs indubitatis, aut violenta præsumptione, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & xxxij. q. j. c. dixit dominus, & glo. in c. ij. d. xxxij. q. j.

PROBATIO quæ fit per testes est triplex. Prima dicitur minor, quæ rẽ perfecte nõ demonstrat, sed indiget suppleri, vt qñ quis semiplene ꝓbauit per vnum testem, & in subsidiũ ꝓbationis iuramentũ deferẽ huic aut illi secundũ causæ quantitatẽ, & personarũ cõditionẽ, & talis ꝓbatio interdũ cõcludit in ciuili, vt l. in bonæ fidei, C. de reb. cred. in graui aũt crimine illa ꝓbatio nõ cõcluderet, sed si esset cas⁹ torturæ, perueniret ad torturã, vt l. marit⁹, ff. de quęstio, & l. cũ ꝓbatio, ff. de proba. & glo. in l. iij. C ad l. Iul. maiest. & c. fi. ext. de iureiur. & Bal. in d. l. fi. C. de prob. & bona glo. in c. tãta, lxxxvj. distinct.

SECVNDA ꝓbatio est mitior, quæ fit p duos testes de veritate: & ista sufficit in ciuili, & in criminali, l. vbi numerus, ff. de testib. Tñ in criminali facilius elidiẽ, q̃ in ciuili, quia in criminalib⁹ testes debent esse oĩ exceptione maiores, d. l. fi. C. de ꝓb. TERTIA ꝓbatio est maxima, circa quã nõ põt ĩtellect⁹ variare, siue errare, & ista est indubitata, quæ nec elidi põt siue loquimur in ciuili, siue ĩ crimĩali, & talis diciẽ ꝓbatio ꝓspectiua, siue intuitiua, qñ testes deponẽtes factũ viderũt, & deponũt de hoc in numero sufficienti: & qualitas testiũ est approbata in iure, vnde quicquid ei adiungiẽ soperuacuõ reputaẽ, vnde talis daẽ regula, q̃ si cõstat de crimine p hunc modõ nõ recipiẽ negatiua ꝓbatio, vt c. ad nostrã, extra de prob. qđ secus esset in alia ꝓbatione, q̃ ꝓspectiua: quia testes deponentes de alibi seu negatiua visu affirmatiua, & coartata loco & tpe pręferũtur alijs testibus affirmãtib⁹, etiã digniorib⁹: qa stãt ꝓ reo, vt dicit gl. ĩ c. clerici, lxxxj. distinc. maxime in causis sanguinolẽtis, vt Iasõ in l. vt vim, ff. de iusti. & ior.

QVAERO aũt in quo debeat excedere ꝓbatio causę criminalis ꝓbationẽ causę ciuilis. Dicq̃ ꝓbatio nil aliđ est, q̃ quædã demõstratio. Qñ ergo res est ita demonstrata, q̃ est superuacuũ ampli⁹ demõstrare, sufficit in ciuili, & in criminali, vt l. j. in fi. ff. de donatio. AVT nõ est ita demonstrata res, vt quid amplius demonstrare nõ sit inutile, vt qa per indicia res est demõstrata, tũc dicendũ est, q̃ in criminalibus probatio debet excedere in triplici qualitate. PRIMO in receptione testiũ: quia cũ maiori subtilitate sunt testes interrogandi, & apud iudicẽ repręsentãdi, ita q̃ nõ põt examẽ testium delegari alteri, vt auẽ. apđ eloquẽtissimũ, C. de fi. instr. & ff. de testi. l. iij. §. idẽ diuus, nisi in casib⁹ ĩ. declaratis in repet. testiũ. SECVNDO ĩ qualitate demõstratiua, qa requiruntẽ indicia grauiora, & maturiora in criminali, q̃ ciuili: quia plenior requiriẽ ꝓbatio, vbi maior requiriẽ condẽnatio, vt in l. in bonę fidei, C. de reb. cred. & ibi Bal. vbi eñ cõtra hoĩs salutẽ agiẽ, stricti⁹ ꝓcedĩtur, l. addictos, C. de appel. & not. in c. veniẽs, ext. de testi. & vbi iminet periculũ animę, mai⁹ periculũ vertiẽ, vt in auẽ. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogitatio, & C. de fal. l. vbi. TERTIO ĩ qualitate testiũ approbatiua. Nã requirunẽ testes magis idonei, quos leges appellãt oĩ exceptione maiores, vt d. l. sciãt cũcti, C. de ꝓb. ECCE ergo in quib⁹ cõsistit ꝓcessus. Nã ratione maioris causę requiriẽ maioritas probationis, vt adeò sint ꝓbationes certę q̃ nõ possit ꝑsuaderi cõtrariũ, vel saltem non possit ꝓbabiliter dissuaderi, vt C. de pœnis, l. qui sentẽtiã. Et hoc habe, quo ad ꝓbationẽ, quę fit p testes.

TRACTATVS DE INDICIIS.

PROBATIO alia est indicatiua, vt ĩ. diximus, qñ fit indiciũ, qđ est min⁹ q̃ semiplena ꝓbatio, & ex ista ꝓbatione in vili ꝑsona habet locum tortura, & vnico indicio torqueri põt, l. cũ ꝓbatio, juncta glo. ff. de prob. & glo. in l. fi. ff. de quæstio.

INDICIVM autem est cõiectura, ex probabilibus, & nõ necessarijs orta, à quibus potest abesse veritas, vt Bal. in l. nõ hoc, C. vnde legit. VEL indiciũ põt dici mediũ intellectuale veritatis eliciendæ ex aliqua singulari circũstantia insurgẽs, vt l. indicia, ff. & C. de rei.

vēdic. & dicit ab indicādo, quia indicatur, & notificat, & idē I presūptiōe dicit, vt c. studijs, ext. de presūptio.

INDICIA siquidē alia sūt dubitata, alia indubitata: indicia dubitata, sunt argumētū, præsūptio simplex, & suspicio. Et sunt leuia, quæ tantum sufficiunt ad torturam, vt not. in l. ij. iuncta glo. C. de fal. & l. fi. iuncta gl. ff. de quæstio. Non autem sufficiunt ad condemnationem, quia ex suspicionibus nemo venit condēnandus, vt d. l. absentem, ff. de pœnis, & l. j. in fi. ff. de questio. & Bart. in d. l. fi. eodem. quod secus est in indicijs indubitatis, & præsumptionibus iuris, & de iure, siue violentis, vt infra ordine dicemus.

INDICIA hæc sumunt in propria, & stricta significatione pro aliquo notabili signo maleficij, vel alterius rei ad veritatem habendam, & dicuntur etiā ab indicando, vt l. solent. ff. præscript. verb. nō q plenè indicent, sed dant signum, & viā ad plenam veritatē habendam: & de istis possunt intelligi iura, quæ dicunt indicia nō sufficere ad conuincendū, & cōdēnandū, vt d. l. absentem, ff. de pœnis, & Pauor. I c. tertio loco, extra de ꝓb. Talia indicia sunt leuia, & magno spacio rationis distāt à necessaria fide veri, vt sola fuga, colloquiū, semiplena ꝓbatio, vt Bal. in d. l. nō hoc, C. vñ legit. Et hęc distinctio cognoscit per theoricā gl. d. l. nō hoc. Nā si frequēter, & facile hoc ab illo contingit abesse, tūc est leue indiciū, vt not. C. de ꝓb. l. cū res, & C. de fur. l. ciuile est. Si aūt frequenter, & facile cōtingit adesse, tūc est graue indiciū, & æquiparat præsūptioni iuris, vt not. C. de dolo, l. metum, p Cy. Et hęc vera sūt siue agit de ꝓbādo vero hois actu, siue de ꝓbādo aīo, vt ff. ad leg. cornel. de sicar. l. j. §. sed si claua, & extr. de homic. c. significasti. Et quāuis ista leuia indicia nō sint à lege approbata, tñ simul collecta inducūt īdubitabiliter veritatē, quia quę nō ꝓsunt singula, multa iuuāt, vt l. rationes, & l. instrumenta, C. de de probat. Exemplū in confessione extorta in tormentis, quæ non per se, sed perseuerātia, vel fama, vel verisimilitudine facti, vel alijs adminiculis indubitabiliter indicat veritatē, vt Bal. in d. l. non hoc, C. vnde legit. & l. qui sententiam, C. de pœnis, & l. j. §. diuus Seuerus, ff. de quæstio.

EX his ergo verbis habemus, quòd nihil prodest cōfitenti reuocare confessionem, si contra se sint aliqua indicia, quæ coniuncta sunt cum confessione, quanquā extorta, quæ inducūt indubitabiliter veritatē, quod est menti tenēdum secundū eundem Bal. in d. l. non hoc. Et hoc nisi reuocans probaret contrarium clare per indicia contraria elidentia, vt l. ciuile. C. de furt. & Bal. in d. l. sciant cuncti. Si autem confitens fuerit confess⁹ in tortura, non præcedentibus indicijs, nunquam potest ex illa cōfessione damnari, vt glo. mirabilis, & singularis in l. pe. ff. de quæstio. Hoc ideo, quia cōfessiōes reorū pro exploratis facinoribus haberi nō oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, vt d. l. j. §. diuus Seuerus, ff. de quæstio.

INDICIA an plura requirantur, an vnum sufficiat, ad torturam leges videntur loqui in plurali, vt d. l. j. in princ. ff. de quæstio. ibi alijs argumentis, & c. & l. vnius, §. j. & l. milites, ff. eodem. glo. tamē in l. fi. ff. eodem, videtur loqui in singulari, dū dicit, sed præcedente suspicione, & l. si quis, C. ad l. Iul. malest. vbi glo. dicit indicium dñi. Quamuis ergo leges loquantur in plurali, tamen hoc non cogit, nec infert vt valeamus intelligere de pluribus indicijs, vt l. ij. §. homines, ff. de vi bono. rapto. VTRVM ergo sufficiat vnum indicium, vel plura hoc stat in arbitrio iudicis, vt l. iij. §. eiusdem, ff. de testib. Nam possunt esse indicia generalia, & remota, & ista non sufficerent sine alijs, vt puta est homo malæ conditionis, est indicium tale quale, vt l. de minore, §. pe. ff. de quæstio. & istud non sufficeret ad torturam sine alijs indicijs. Sed si istud indicium esset vnitum cum alio, vt quia est homo malę conditionis, & conuersabatur in domo illa: certe ista duo indicia generant suspicionem, vt l. dominus horreorū. ff. locati.

INDICIVM autem si non esset remotum, sed propinquum, & tangens negocium, de quo quæritur, vt vnus bonus testis de visu, vt l. maritus, ff. de quæstio. vel confessio. extra iudicium, vel captus ibi, & dicitur quòd est propter hoc delictum, vt l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. Tunc posset esse vnum indicium ita propinquum, quòd esset sufficiens ad torturam secundum Bartho. in d. l. fi. ff. de quæstio. vbi dicit ita intelligi debere glo. d. l. fiñ. ff. de quæstio. Ibi præcedente suspicione, & d. glo. in l. si quis, ad leg. Iul. maiesta.

INDICIVM tamen hoc debet probari per duos testes, qñ scilicet testis non testificatur de maleficio ipso, sed de indicio quodam, dicens, q re⁹ fuit tali nocte repertus in loco, ibi vicino, quando fuit contractū maleficium, nec hoc indicium sufficeret probari per vnū testem, vt glo. in d. l. fi. ff. famil. hercisc. & l. vbi numerus, ff. de testib. Si vero testis testificaretur de maleficio ipso, probaretur indicium quod sufficeret ad torturam, vt glo. in l. iij. C. ad l. Iul. maiesta. & c. fiñ. extra de iureiur. Et. d. l. fi. ff. de quæstio. SED quærit an indicia habita super generali inquisitione, vel accusatione prę iudicent reo, ad hoc vt possit torqueri? Dic quòd non: quia testes nondum fuerunt examinati ipso reo existente contradictore præsente, quod fieri debet priusq̃ torqueatur, vt l. si quando. C. de testi. Imò debet prius reus interrogari de indicijs, & disputari, vt l. vnius, §. cogniturum, ff. de quæstio. & l. custodias, & ibi Bal. ff. de public. iudic. vnde debent testes iterum examinari, & recoli, siue repeti post litem contestatam, scilicet interrogationem, & responsionem rei, vt cap. qualiter & quando, l. ij. extra de accusa. & Bartho. in l. si quis adulterium, in fiñ. ff. ad leg. Iul. de adult. & idem Barcho. in dicta l. fiñ. ff. de quæstio. Quantumcunque igitur sit notorium crimen iudici, & alijs, nem. tamen potest sine examinatiōe, aut interrogatione feriri siue condemnari, vt c. deus omnipotens, §. fiñ. & cap. seq. ij. q. j. exceptis tamen casibus ibidem expressis.

INDICIA alia sunt indubitata, quæ sunt à lege approbata, sicut quando simul plura collecta in vnam consonantiam tendentia indicant indubitabiliter veritatem, vt l. milites, §. oportet, ff. de quæstio. vt patet, homo mortuus reperitur mortuus in aliquo loco, de quo aliquis inculpatur, possunt contra eū apparere indicia, scilicet quòd defunctus erat suus inimicus, tunc est indicium, vt l. j. §. cum quis latrones, ff. de quæstio.

SECVNDO de homicidio suspicatus se iactauerat, q̄ occideret, aut occidi faceret dictum defunctum, & erat ad id potens, vt l. famosi. ibi, nā & persona spectāda est, an potuit id facere, ff. ad leg. Iul. maiest. & q̄ inter eos præcesserat offensa, aut receptauit occidentē, qui forte erat eius familiaris, aut domesticus, vt Abb. in c. tertio loco, extra de prob. alleg. d. l. sciāt cuncti. Tunc minæ præcedentes faciūt præsumptionē contra homicidā suspicatū, vt Bal. ī l. pacumenius, ff. de hęred. instit. all. l. si hi, qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adul. & ff. mandati, l. si vero remunerandi, & ff. de repud. l. iij. &, ff. ad leg. Iul. maiest. l. famosi, ibi, & cogitauerit.

CONTRARIVM tñ videt, quia sæpe minus faciunt homīes, qui magna minant, arg. l. metū la iij. ff. eo qđ metus caus. Hoc tamē non obstante est distinguendū, an sit homo bonæ famæ, vel non. Primo casu, si sit bonæ famæ nō præsumitur, sed iudex inquiret veritatē, vt C. de accusa. l. singuli. quia vbi liquide nō potest cōstare argumētis maleficiū, cognoscendū tamē est, & si bonus ante æstimatus fuerit, prope est, vt eius affirmationi credatur: quia grauitas personæ, vel qualitas pręcedentis vitæ elidit huiusmodi indiciū, vt c. cū in iuuentute, extra de præsumptio.

SECVNDO si sit male famatus, & consuetus similia facere, præsumit homicidiū fecisse, tex. for. in l. nō oēs, §. à barbaris. ff. de re milit. & Bart. in l. fi. ff. de quæstio. Sed hoc intelligendum, quando erat malus in eodē genere mali, & malæ famæ, in eodē genere malitię, vt quia erat homicida, vel percussor, non autē è diuerso, vt quia erat fornicator, vel latro, aut fur: & ideo glo. in d. l. pacumenius, ff. de hæred. instit. discutit q̄ contra aliquem præsumitur, q̄ solitus erat talia facere, siue committere. Nam ex dissimilibus non sumeretur cōiectura. facit ad hoc, ff. de excusa. tuto. l. spadonem, §. à quod nimium, vbi infamis nō tamen suspectus in tutela, quia non est in eodem genere malitiæ, & facit, C. de prob. l. iubemus, & ff. de ædendo. l. siquis ex argētarijs, §. ij.

ALIVD indiciū quando quis visus est fugere pallidus cum gladio sanguinolento, & ibi propè inuenitur homo mortuus: fuga est indicium post delictum cōmissum, vt se abscondat, vt l. lege cornelia, in verbo, præterea cauetur, vt de his seruis, qui ante quæstionem habitā fugerunt, si aperto testamento liberi scripti inueniantur, lege de sicarijs iudicium fiat, ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde ac si serui puniantur, ff. ad senat. syllania, & ibi Bart.

PALLOR, est aliud indicium, vt arg. l. de minore, §. pe. ff. de quæst. vbi dicitur, plurimum quoq; in exercēda veritate, etiam vox ipsa, & cognitionis subtilis diligentia affert. Nam sermone, & ex eo qua quis constātia, qua trepidatione quid diceret, vel cuius æstimationis quisq; in sua ciuitate est, quædam ad illuminandā veritatem in lucem emergunt. Exteriora enim indicant animi secreta interiora, vt ff. de ædilit. edict. l. si tamen, §. ij.

INDICIVM aliud dici potest, vbi notam habebat domum in qua maleficium contractum est, quia vicinus vel conuersabatur ibi, vt l. dñs horreorum, circa princ. ff. locati, in verbo, ibi, serui tñ eius cū quo contractum est maleficiū propter ędificiorū noticiā in quæstionem peti possunt.

SANGVINOLENTIA gladij potest dici aliud indicium, ex quo capitur coniectura, sicut & aliàs, ff. de donat. inter vir. & vxor. l. verum.

DELATIO gladij potest dici aliud indiciū, qđ lex præsumit ad malum, vt C. vt armo. vsus. l. vna, lib. x. C. & in auț. de armis, col. vj.

MENDACIVM est maximū indiciū, siue præsumptio, contra eū, qui mētit, vt l. vnius, §. testes, ff. de quęstio. & c. literas, extra de præsumptio.

HAEC indicia sunt indubitata legi, & à lege approbata. Ideo iudici debēt esse indubitata, l. si tutor, & ibi Bal. C. de pericul. tutor. Et talia indicia debēt concludere iudici, aliàs facit litem suam: quia dicuntur indicia indubitata, vt Bal. in d. l. fi. C. de prob.

CERTA ergo indicia, quæ iure nō respuunt, nō minorē probatiōis, q̄ instrumēta cōtinēt fidē, vt l. indicia, C. de rei vendic. & C. arbit. tutell. l. fi. & l. in exercēdis, C. de fide instru. Et talia indicia capiunt ꝑ pręsūptionibus iuris tm̄, siue iuris, & de iure, sicut l. dicem⁹, quæ sufficiunt ad ferendam sententiā: quia æquiualent testibus, & instrumentis, vt c. afferte mihi gladium, extra de præsumpt.

TANTA indicia non requiruntur ad condemnationem. vnde si quis deprehēditur in aliquo actu propinquo ad ipsum delictum, tunc tale maleficiū dicitur notoriū secundū Bart. in l. fur. ff. de fur. vbi dicitur, q̄ quāuis fur ibi non deprehendatur, vbi furtum fecit. Si tamen cum re furtiua fuerit deprehensus, priusq̄ eò loci rem pertulerit, quo destinauerat, fur manifestus dicitur esse, quod est notandū. Ex quo infert q̄ si quis visus est fugere cum gladio sanguinolento, & ibi reperitur aliquis mortuus, ex hoc est homicidium manifestum, quod ipse fecit. Item si quis deprehenditur in domo alicuius, vbi est pulchra mulier, hoc facit indicium ad hoc adulterium esse manifestū, & dicit ita debere intelligi l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adult. maxime si reperiatur eam mulierem deosculando, vel confabulando in loco secreto.

Item si quis intrauit domum quandam, & post modicam horam auditus est clamor mulieris, & statim visus est qui intrauit domum exire cum gladio sanguinolento, & visa est mulier in facie vulnerata, vnde dubitabatur an esset probatum de vulnere contra illum. Et videbatur q̄ non: quia illud non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, l. neq; natales, C. de ꝓbat. potest enim esse, quòd hæc mulier se vulnerauerat. Tñ dicendū est sufficiēter esse probatū secūdū Bal. in d. l. fi. C. de ꝓb. & Bar. in l. fi. ff. de quęstio. & moderni in d. c. afferte mihi gladium, extra de præsūpt. Duo nēpe indicia certa & indubitata, aut duæ præsumptiones faciunt plenam probationem cum alijs adminiculis, vt glo. fiñ. in l. ij. ff. de excus. tuto. Quia quæ non prosunt singula, multa iuuant, vt l. rationes, & l. instrumenta, & l. non nudis, & l. non epistolis, C. de prob. & d. l. fi. eodem. Nec minorem probationis, q̄ instrumenta, continent fidem, d. l. indicia, C. de rei vendic.

QVANDO ergo indicia sunt simul iuncta, vel mixta, & sunt à lege approbata, possunt dici indicia indubitata, ex quibus potest procedi ad cõdemnationẽ triplici ratione. Prima, sufficit ꝙ quis sit testibus superatus, vel propria voce confessus, ad hoc ꝙ possit sententia capitalis contra eum proferri, vt C. de pœnis, l. qui sententiam, & C. de episco. & cleric. l. si quis, & C. Quorum appell. non recip. l. ij. Ita eo modo ex prædictis indicijs à iure approbatis poterit sẽtẽtia capitalis proferri, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania. Nam talia indicia non minorem auctoritatem, & fidem ꝓbatam, quàm testes, vel instrumẽta vidẽtur cõtinere, vt l. ad probationes, C. de probat. & d. l. indicia. Et tam testes quàm aperta indicia, & manifesta æquiparãtur, vt possit sequi sententia diffinitiua, vt d. l. fi. C. de prob. Secunda ratio, quotiens circa idem plura auxilia eiusdẽ generis ex eodem facto descendentia simul commixta iuncta concurrunt, dicuntur rem perficere, & plenã probationem adducere, vt ff. de excus. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appel. l. si quis separatim, §. j. & C. qui numero tutel. l. vna, sic à simili supradicta simul coniuncta plenam probationem inducũt. Ideoq; singula, quæ non prosunt, multa iuuant, & simul iuncta coadiuuant, vt in autẽ. de fide instru. §. si vero additum, & §. si vero nullus, col. v. & inst. de hæred. instit. §. si plures, & extra de testib. c. præterea, & C. de testament. l. scim⁹. Tertia ratio, cũ in qualibet causa ciuili regulariter duæ semiplenæ probationes faciunt vnam plenã probationem, & possit causa ciuilis per indicia, & præsumptiones probari, vt de pręsũpt. cap. ex litteris, & arg. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. filium, & notari consueuit in l. in bonæ fidei, C. de reb. credit. & C. de prob. d. l. proprietatis. Plus tamen valere debent, & operari tria, vel plura auxilia, quàm duo. Nam ratio consistit, vt plus tribus, quàm duobus crèdatur, pluralitati enim itandum est, vt ff. de pact. l. maiorem, & ff. de testib. l. iij. §. hæc verba. C. de fideicõ. l. quęstionem, in fi. Ergo tria indicia, vel tres semiplenæ probationes vnam plenam probationem poterunt operari, vt d. l. si hi qui adulterij, ff. ad leg. Iul. de adult. & d. l. excipiuntur, ff. ad syllania. Indicijs ideo quibus sumitur plena probatio, per ea sumitur & supplicium, vt d. l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania. iuncta glo. vbi dicit textus, ꝙ ex impubere sumitur suppliciũ per indicia: & ibi cauetur, ꝙ quidam puer non multũ aberat à pubertate, & ad pedes domini cubuerat, cũ occideretur dominus, nec postea cædem eius prodiderat, vt enim opem ferre eum non potuisse constabat, ita silẽtium præstitisse postea certum erat. Et his duntaxat impuberibus senatusconsultum parci credebat, qui tãtum sub eodem tecto fuissent. Qui vero ministri, vel participes cædis fuissent: & eius ætatis quãquam nondum puberis, vt rei intellectum capere possint: his nõ magis in cædem domini, q̃ in nulla alia causa parci oportere. Et sic tria erant indicia cõtra impuberẽ. Primũ prope pubertatẽ erat, quod dicit distare ꝑ sex mẽses, vt l. fi. ff. de lib. exhib. Secũdũ, ad pedes dñi cubuerat. Tertiũ, necẽ domini non prodiderat, vt glo. in d. l. excipiuntur. Et ita videmus qualiter impuberes teneantur de delicto, vt hic, & Insti. de oblig. quæ ex delict. nascunt. §. pe. Nisi quatenus miseratio ætatis interdum iudicem ad mediocrem pœnam perduxerit, vt l. auxiliũ, §. fi. ff. de mino. Alioquin facile, & frequẽter remanerent maleficia impunita, quod in contrariũ ratio suadet, vt ff. de pact. l. itẽ si vn⁹, §. pacta, & ff. de fideiussor. l. si à reo, §. Id quod vulgo. Quarta ratio, videmus, ꝙ duo, vel plura imperfecta vnũ perfectũ cõstituũt, vt C. de agric. & cẽsi. l. cũ scimus, in prin. Quid ergo plura? Reperitus in iure, ꝙ ipsa principalis causa criminalis per argumẽta, & præsumptionẽ dignoscit, & terminatur: q̃q̃ liquidè delictũ probari nõ possit, vt ff. de re milit. l. nõ oẽs, §. à barbaris, ibi, etsi hoc liquide probari nõ possit, argumẽtis tamen cognoscendũ est, & tamẽ capitalis causa ibi agebatur, vt cõstat per l. desertorẽ, §. Is qui, eodẽ titul. & facit ad hoc in autẽ. vt liceat mat. & auiæ, §. illud, col. viij. Cõtrariũ tamẽ videtur dicẽdũ, ꝙ nõ possit quis ex dictis indicijs, & præsũptionibus diffinitiue dãnari tribus rationibus. Prima, quia cũ in ciuilibus quæstionibus maioribus vna libra auri, nõ minor, q̃ trium testiũ exigatur probatio, vt in autẽ. de fide instruc. §. oportet, & §. hoc dicimus, col. vj. & not. C. si certum pet. l. fi. Multo fortius in qualibet criminali causa duę, vel tres præsumptiones, aut indicia plenam probationẽ non poterunt operari: sed erit maior numerus testium requirendus, vt possit super crimine sententia diffinitiua proferri: maxime cũ quęlibet causa criminalis sit, & censeatur maior qualibet pecuniaria causa, quãtumcunq; sit magna, vt ff. de pœnis, l. in seruorum, §. fi. Et licet in causa ciuili duæ semiplenæ probationes, vt est fama publica, & dictum vnius testis vnam plenam probationem adducant, vt C. de probat. l. proprietatis, & arg. ff. de testib. l. tertia, §. eiusdem, & iiij. q. iij. §. Item sæpe, & extra de testib. cap. præterea. Tamen in criminali causa ex dictis semiplene probationibus non erit quis diffinitiue damnandus: quia in causa criminali probationes debent esse apertissimę, vt d. l. fi. C. de prob. Strictius eñ in eis proceditur, vbi contra hominis salutem agitur, vt C. de appel. l. additos, & not. extra de testib. c. veniens. Secunda ratio, quia euidentia rei, licet habeatur pro quadam specie probata, vt ff. finium regundo. l. si irruptione, §. fi. & C. eodem, l. iij. Etiam cum manifestum, & apertum indicium habeatur aliquem inueniri in crimine, & fore detentum, & captum, arg. ff. de furt. l. iij. cum l. seq. Et manifesta non indigeant probatione, vt ff. de dote præleg. l. j. in fi. & ff. de actio. empt. & vẽd. l. exemplo, in fi. j. Respon. Tamen non debet quis talibus indicijs diffinitiue damnari: quia non eo ipso, ꝙ quis captus inuenitur, de crimine poterit damnari, nisi aliter de maleficio cõuincatur, vt arg. ff. de ritu nuptia. l. palam, §. qui in adulterio, & C. de defenso. ciuitat. l. defensores. Et ideo si aliquis inueniatur pro qualicunq; crimine captus ab aliquo, qui coram pluribus testibus extra iudicium confiteatur illud crimen commisisse, & ꝙ occasione illius criminis fuerit captus, quãuis ista tria contra eum inueniantur probata, scilicet ꝙ sit captus ob illud crimen, & ꝙ sit cõfessus illud

crimen commisisse,& q ob id sit captus. Tamen licet ista indicia videantur apparentia: non debet ex illis solis indicijs iudex illum sic captum diffinitiue damnare: licet quęstionibus,& tormētis subijci possit, vt not. ff. ad l. Iul. de adult. l. capite quinto, in fine, & extra de iudic. c. cum non ab homine. Tertia ratio potest assignari, quoniam ex testibus, & instrumentis,& ex indicijs indubitatis, non autem ex præsumptione simplici est sententia diffinitiua proferenda, vt C. de accusa. l. singuli,& d. l. fi. C. de prob. In ciuili sec⁹, ideo quia in criminalibus causis maius periculum vertitur: quia imminet periculum animæ, vt in autēt. vt iudic. fine quoquo suffrag. §. cogitatio, colla. 2. Vnde maior requirenda est tutela, vt C. de appel. d. l. addictos,& C. de falsis, l. vbi. Et in casibus dubijs,& incertis probationibus melius est facinus nocētis relinqui impunitum, quàm nocētem damnare, vt l. absentem, ff. de pœnis, & C. quorum appel. non recip. l. ij. & in dubio pœnæ sunt potius molliendæ, quàm exasperandæ, l. interpretatione,& l. si præses, ff. de pœnis. SOLVTIO, videtur q ex supradictis indicijs possit tātum colligi iuris præsumptio contra talem accusatum, dum colligitur q erat capitalis inimicus occisi, vel vulnerati,& q visus est fugere cum gladio de loco præfato, & q publica vox & fama est. SED QVAMVIS in causa ciuili ex iuris tantū præsumptione possit diffinitiua sequi sententia: ex qua in contrarium nō probatur, vt C. de prob. l. siue possidētis,& ff. de donat. inter vir. & vxor. l. Quintus Mutius.

VERVNTAMEN in causa criminali, vel in causa quæstionis prædictæ ex tali præsumptione iuris tātum, non debet, vel poterit quis diffinitiue condemnari criminaliter, quia in criminalibus causis interuenire debent, & requiruntur probationes luce clariores, d. l. fi. C. de prob.& C. de pœnis, l. qui sententiam,& d. l. singuli. C. de accusa. Quod videtur ea ratione procedere, quia in causis criminalibus perspicacius est consiliū adhibendum, quia ibi maius detrimentum & periculum cōtingit, vt arg. d. l. addictos,& ff. de vent. inspic. l. j. §. j. Et ideo ex prędictis indicijs, siue præsumptionibus non poterit quis dānari, quia quis ex præsumptionibus,& mendicatis suffragijs cōdemnandus non est, vt ff. de pœnis, l. absentem, in princ.& d. l. singuli.

PORRO in causis criminalibus nō multum arduis, nec valide ponderosis probatio iuris, quæ fit per argumenta est communiter sufficiens, & coniuncta semiplenam probationē excedens,& tunc si cum ista iungatur confessio, efficitur probatio plenior, quàm in ciuili requiratur, vt C. quorum appel. l. ij. & plenè fit punitio secūdū exigentiam naturę delicti. SI AVTEM nō adiungatur confessio, vt quia cum hoc sit commissum arbitrio iudicis, nō vult torquere, vel qualitas personæ torturam non patitur, vel reus est absens, non potest imponi pœna corporalis. Quia propter inopiā probationum minuitur pœna. Hoc est quia nō potest iudex plus punire in criminali, quàm cōdēnaret in ciuili. Nam vbi proceditur ex præsumptione imponitur minor pœna,& ista appellatur probatio præsumptiua, vt Bal. in d. l. fi. C. de prob.& idem Bal. in l. præ

sbyteri. C. de episco.& cleric. Et quāuis in pręsumptione mitigetur pœna,& è contra, quando liquet exaggeretur pœna: tamen quādo pœna habet certos fines ex qualitate probationū, nūquā potest ex qualitate exaggerari, scilicet aggrauari pœna', vt l. generaliter, in princ. vbi est tex. not. ff. de decurio. poterit tamē reus puniri ciuiliter,& pecuniariter, quia pręsumptione iuris tantum potest quis condemnari ciuiliter, & sequi sententia diffinitiua, vt l. siue possidentis, C. de prob. & d. l. Quint⁹ Mutius, ff. de dona. inter vir. & vxor.& l. fi. ff. de iniur. EX PRAESVMPTIONE vero iuris, & de iure vel ex quolibet alio indicio indubitato potest contra aliquem diffinitiua firmari sententia criminaliter. Quia talis præsumptio, quæ iuris est,& de iure, prout infra dicemus, probationem aliquam in contrarium nō admittit, cum legis dicatur esse sententia, vt C. de adult. d. l. si ij q adulterij, & ff. ad senatusc. syl la. l. excipiūtur,& in autēt. vt liceat mat.& auiæ, §. his quorum, col. viij. & cap. afferte mihi gladium, extra de præsumpt. Item ex quolibet indicio indubitato potest ferri sententia diffinitiua criminaliter d. l. fi. C. de prob. vbi cauetur, q accusatores illud crimen habent, & debent in publicam notionem referre, vt possit sententia diffinitiua proferri, quod crimen sit idoneis testibus munitum, saltem duobus: quia vbi numerus testium nō adijcitur, duo sufficiunt, vt ff. de testib. l. vbi, & ff. de oper. libert. l. j. vel q sit apertissimis documētis instructum, id est publicis scripturis sic exponitur, C. de contrah.& committ. stipul. l. optimam, & in autēt. vt sponsa. largit. §. hoc insuper, col. viij. vel q sit instructum ad probationem indicijs indubitatis, & clarioribus luce, d. l. fi. C. de prob.

TRACTATVS DE PRAESVMPTIONE.

CVM SVPRA de indicijs,& probatione indicatiua dixerim, nūc de probatione præsumptiua est quærendum: & quot sunt genera præsumptionum. DIC q probatio alia est præsumptiua, quæ probatur secūdum terminos iuris: quia vbi lex præsumit sufficit probare terminos, vnde vbi ex possessione præsumitur dominium, sufficit probare possessionem. Si autem lex non præsumit, tunc ad probanda indicia sufficit probatio verisimilis, vt Bal. in l. non hoc, C. vnde legit. alleg. l. pe. ff. de condit. Insti.& ff. si seruit. vend. l. sicuti, §. quæritur, & l. si ij qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania. PRAESVMPTIO siquidem est ex reperto alicuius facti dubij, aliquotiens plena aliquotiēs semiplena inuestigatio, seu probatio. Illa tamen probatio non infert de necessario: quia aliter potest se res habere. Et concipitur talis probatio ex circunstantia facti sicuti concupiscentia fœminarum, quæ non solo affectu,& tactu: sed aspectu quoq; appetitur, & appetit. Nec possumus dicere pudicos animos habere si habeamus impudicos oculos: quia impudicus oculus im

pudici cordis est nuncius. Et cum se inuicem etiam tacente lingua conspectu mutuo corda nunciant impudica: & secundum concupiscentiam carnis alterutræ delectantur ardore: etiam intactis ab immunda violatione corporibus fingit castitas ipsa de moribus, vt xxxij.q.v.c.ne solo.

PRAESVMPTIONVM, tres sunt species, Alia temeraria, alia ꝓbabilis, siue verisimilis. & alia violēta.

PRAESVMPTIO temeraria cōsurgit à malis hominibꝰ, & ex causis pluribus, aliàs puerilibꝰ, & suspicionibus leuibus: & hęc repellitur, & reprobabilis est, vt ij.q.j.c.primo, & vj.q.j.c.oues, & extra de senten. exco.c.inquisitioni. Quia homo fidelis non debet de facili venire in suspicionem, vt c.absit, xj.q.ij. Et cum omnis suspicio temeraria sit repellenda, noluit deus hominē ab humano iudicari suspicionis arbitrio, sed potius ex lege, vt ij.q.j.c.multi, post medium.

PRAESVMPTIO probabilis, siue verisimilis surgit ex multis causis, & suspicionibus, & hæc admittitur ad probationem semiplenam, vt extra de præsumptio. per plura capitula, & c.sollicite, extra de restitu. spol. vbi dicitur non esse verisimile quem iuri suo renunciasse, qui renunciauit spoliatus: vnde prius debet restitui, ꝗ quis alter audiatur super renunciatione. Vnde coadiuuat ad probationem si sint alia coadminicula. vt c.à nobis, extra qui mat.accusa. poss. & ibi glo. Admittitur etiam ad purgationem inducendam, vt c. si quis, extra de purg.cano. & ij.q.iiij.c.presbyter. Sed contra hanc præsumptionem verisimilem possunt induci testes, vt c.quia verisimile, extra de præsumptio.

PRAESVMPTIO violenta dicitur, quæ ad pronunciandum, vel condemnandum ciuiliter sufficiens deputatur: vt xxxiij.q.j.c. dicit dominus, vbi cauetur, ꝙ vbicunq; fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur: imò stultus, & impius est, qui tenet adulteram. & dicit gl. ꝙ hæc suspicio intelligitur, quando est violenta, & tamen contra eam admittitur probatio, vt xxxv.q.iij. cap. extraordinaria, & xxvij.q.j.cap.nec aliqua, & ff.de his qui sunt sui, vel alie.iur.l.filiū, & c.litteris, extrā de præsumptio. Et ista præsumptio violenta oritur ex propinqua facti circunstantia, vt xxxiiij.dist.c. quorundam. Quæ quandoq; pro certitudine habet, & ex ea fertur sententia, vt extra de præsumpt.c.litteras, & c.nullus dubitat, & c. illud quoq;, & c.tertio loco, extra de probat.

VIOLENTA ista præsumptio subdiuiditur. Nam alia est iuris, Alia iuris, & de iure.

PRAESVMPTIO iuris tantum est cum ius præsumit aliquid, sed non statuit super præsumpto. Et illa præsumptio recipit contrariam probationem, vt ecce vir cohabitauit diu cum vxore, præsumitur ab eo cognita, vt xxxij.q.j.d.cap.Dicit dominus: sed talis præsumptio recipit contrariam probationem, vt d. xxxv. q.iij.c.extraordinaria, & xxvij.q.j.cap.nec aliqua, & c. proposuisti, extra de probat. & l.si chirographum, ff. eodem, & glo.in c.Is qui fidem, extra de sponsal. Et ex illa probatione iuris tātum vel ex productione testiū surgit suspicio, vt ij.q.vij.c.accusator quoq;. Et regula est, ꝙ præsumptio iuris transfert in alium onus probādi, l.generaliter, §.si petitum, versi.sed cū ex præsumptione, ff.de fideicom.libert.

PRAESVMPTIO iuris & de iure est, cum ius fingit, ac statuit super ficto, contra quam fictionem non admittitur probatio cōtraria, vt c.ad id, & c.is qui, extra de sponsa. & eōdi.apposi. & c.per tuas, eodem. Nā legis dicitur esse sententia, vt l.si hi, qui adulterij, C.ad leg.Iul.de adult. & l.excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania. & supra dixi in fine indiciorum.

FICTIO iuris & de iure est, Quando ius certum de aliquo facto fingit statuendo oppositum: Exemplum, ius fingit vxorem stipulatam dotē sibi reddi, licet sit certum, ꝙ non fuerit stipulata, sed in fauorem mulieris ius hoc fingit, vt Abb.in c.is qui, extra de sponsa. & c.quanto, extra de præsumptio. Nec aliquis audiretur ad probandum contrarium, vt C.de rei vxo.actio. l.j. §.j. Idē in arrogato, qui semper intelligitur stipulatus quartam partem de bonis arrogatoris, si emācipetur, vt l.si arrogator, ff. de adoptio. Similis præsūptio est xj q.j.c.siquis clericorum, & extra qui mat.accus. poss. c.insuper.

PRAESVMPTIONES aliæ sunt, scilicet hominis, naturæ, & facti præcedentis, siue subsequentis.

PRAESVMPTIO hominis est, cum præsumitur contra aliquem hominem propter malam famam, & contra hanc præsumptionem admittitur probatio in contrarium, vt extra de spōsa.c.cum in tua, & ij.q.v.c. præsbyter, & c.si mala fama, extra de purgat.cano. & ff.quod metus causa, l.non est verisimile, & ex illa nō potest sequi condēnatio, vt d.l.absentem, ff.de pœnis.

PRAESVMPTIO naturæ est cum exhęredo filiū meum, præsumitur contra me, ꝙ iniuste exhæredauerim eum, & hoc propter naturā. Et ideo hæredes meī tenentur probare, ꝙ iuste exhæredauerim eum, vt C. de liberis præteritis, vel exhæreda. auē.non licet parenti. Cum iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi debeant, l.iura sanguinis, ff.de regul.iur.

PRAESVMPTIO facti præcedentis est circa futura, vt si semel calumniatus es contra me, & iterum velis me accusare, præsumitur modo te velle iterum calumniari, vt ff.de accusa.l.si cui, §.ijsdem, & iij.q.x. c.placuit, & c.si.accusatorum, & c.mandata, & c.scribā eis extra de præsumptio.

PRAESVMPTIO facti subsequē. circa præterita, vt si qui fuerint accusati de crimine adulterij, quod depellebant prætextu proximitatis, si postea in matrimonium se coniunxerunt, manifeste præsumitur facinus, in quo accusati fuerunt, vt C.de adult.d.l. si hi qui adulterij, ff. ad macedonia l. Idem si filius, aliàs incipit, sed Iulianus, §.interdum, in fi. & in autē. vt nulli iudic.§.si quis vero, col.ix.

SED QVIA supra diximus de indicijs, argumentis, suspicionibus & præsumptionibus, Quæro quæ differentia sit inter indiciū, præsumptionem, argumentū & suspicionem? Respon. ꝙ ex his potest idem resultari effectus secūdum Abb.in cap.tertio loco, extra de prob. Nec est disputandum de vocabulis, ex quo idem resultat effectus. imò disputatio de vocabulis est pertinacibus relinquenda, dicit Innoc. in c.quia verisimile,

extra de præsumptio. Ideo Bart. in l. admonendi, ff. de iureiur. vtitur alijs vocabulis, dicit enim ꝙ iudex per tres aut quattuor gradus adducit ad credulitatē, & fidem. PRIMO, cum causa introducitur per actorem, & negatio sequitur per reum, iudex adducitur in dubitationem: quia non præsumit adhuc nec pro actore nec pro reo. SECVNDO, ex aliquo leui indicio, vel argumento, inducitur ad suspicionē, & hæc appellatur suspicio. TERTIO, si argumenta insurgunt fortiora, incipit opinari, & appellatur opinio, nec tamen sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit.

QVARTO, si aliqua adhuc magis exiguntur in causa adducitur ad credulitatem, & fidē: ita ꝙ iudex poterit ferre sententiam.

DICENDVM est ergo, ꝙ in iure multa habemus vocabula, vt indicium, argumentum, suspicio, & præsumptio: & alia appellatur leuis, alia vehemēs, alia probabilis, alia violenta, de quibus supra dixi, vt in c. litteras, & c. quanto, extra de præsumptio.

QVAE insuper indicia, aut quæ argumenta, scilicet genera probandi, vel per testes, & quales, & quot, vel per instrumenta, ad quem modum probandæ cuiusq; rei sufficiant nullo certo modo satis diffiniri potest, sicut non semper ita sæpe sine publicis monumentis cuiuscunq; rei veritas deprehenditur. Aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti cōsentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Hoc autem pro animi arbitrio iudici relinquēdum cui ere dat, aut parum probatum sibi opinetur, tex. for. in l. iij. §. eiusdē, & §. tu magis scire potes, ff. de testib. c. præterea, c. in nostra præsentia, & c. ex literis, extra de ꝓb.

TRACTATVS DE NOTORIO.

SED QVIA de probatione peruenitur ad notoriū, quæro quid sit notorium, & quotuplex est, & quibus constet.

CRIMINA quandoq; sunt notoria, quæ nec accusationem nec denunciationem, nec litis contestationem, nec etiam testium examinationem requirunt, sed tantum sententiā. vt c. de manifesta. ij. q. j. vbi cauetur de manifesta. & nota plurimis causa non sunt quærendi testes, dum tamen sint iudici nota, vt xxiij. q. iij. cum quis.

NOTORIVM autem est triplex, scilicet notorium facti, notorium iuris, & notorium præsumptionis. Notorium facti est quod se exhibet, & offert oculis pluri um: ita ꝙ habet tātam facti euidentiam, ꝙ non potest negari probabiliter, nec aliqua tergiuersatione celari, vt ff. de insti. actio. l. sed & si pupillus, §. proscribere, & ff. de ritu nuptia. l. palàm, & ff. de verbor. signi. l. palā, & ad municipal. l. quod maior. Vnde si constet aliquem habere suspectam mulierem secum in domo, eo ipso videtur probata fornicatio, & si publicè eam detineat eo ipso conuictus est: nec eo casu testis, aut accusator est necessarius, cum huiusmodi crimen nulla possit tergiuersatione celari. Credēdúmq; est simplici testimonio bonorum virorum, inter quos delinquēs viuere dignoscitur: etiam sine iuramento: licet ille concubinarius crimen diffiteatur, vt c. tua nos, & c. vestra, & c. si. extra de cohabit. cleric. & mulier. Et in illo notorio negatio est nulla, vt ff. de tribut. actio. l. illum, §. pe. & ff. de pœnis, l. qui sententiam. Et in tali notorio creditur simplici assertioni officialis, vt iiij. q. iij. §. aliquando. nec eo casu auditur appellans, vt extra de appell. c. cum sit Romana, & c. præterea, & c. peruenit. Aliàs enim non posset esse certum, nisi per huiusmodi præsumptionem, vt extra de præsump. c. literis, & c. iij. Si tamen illud crimen esset publicum, non ex euidentia, sed ex fama, eo casu sola testimonia illorū bonorum virorum non sufficerent, cum non sit testimonijs, sed testibus iudicandum, vt d. c. tua nos, extra de cohabi. cleric. & mulier. Hoc notorium facti probatur per duos testes. nam duo possunt probare famam, vt extra de testib. c. tam litteris, & per duos testes probatur, ꝙ septem interfuerunt, vt C. de bono. poss. l. bonorum, & per duos probatur subscriptio trium, vt C. de fide instrumen. l. comparationes, & C. de test. l. testiū.

HI TESTES, qui inducuntur, debent deponere duo ad testificandum. Primum, ꝙ viderunt committi maleficium, de quo talis accusatur, vel inquiritur, vel præsentes fuerunt. Nam testis in maleficio debet testificari de præsentia, & visu, vt in autē. de hered. & falc. §. si vero absunt, colla. j. Secundum, debent testificari, ꝙ maleficium fuit publice factum, & in loco publico, vel in platea, vel via publica, vel in præsentia populi, vel in præsentia decem hominum, vel quindecim, vel vltra, qui publice videre potuerunt committi dictū maleficium, & ita sufficiunt duo testes, vt l. vbi numerus, ff. de testib. & glo. in c. Deus omnipotens, §. quando autem crimen est notum iudici, ij. q. j. IN HOC notorio facti non requiritur omnium scientia, sed pluriū, vt d. c. de manifesta, forte sufficiunt decē. nam decem faciunt plæbem, siue turbam, vt x. q. iij. c. vino, iuncta gl. fi. & ij. q. v. c. presbyter si à plæbe. Alij dicunt ꝙ efficitur notorium crimen quod fit in conspectu totius viciniæ: & ꝙ omnes de vicinia clamant tale quid factū esse, vt c. cum dilectus, §. præsertim, extra de purg. cano. & ij. q. j. c. scelus. Alij dicūt sufficere maiorē partē viciniæ illud clamare, vt ff. ad municip. l. qđ maior, & d. c. cum dilectus. Alij dicunt relinquendum arbitrio iudicis, per quot homines fiat notorium, cum nō sit expresse diffinitum, & terminatum à iure, dummodo fiat in conspectu, & tot hominum præsentia, qui excedant numerum decem hominum, vt d. c. cū dilectus, & extra de elect. c. j. & d. c. vino, x. q. iij. vel quindecim personarum, cum tot personæ facerent populū numero, vt ff. vi bono. rapto. l. ait prætor, §. j. Nā vbicū ꝙ nō est expressum aliquid à iure, relinquit arbitrio iudicis, vt extra de offic. deleg. c. de causis, & ff. de iure deliber. l. j. dum tū delictū cōmittatur de die, & nō de nocte. Ita ꝙ clare videri possit arg. extra de offic. deleg. c. consuluit, in fi. & ff. de testib. l. testiū, §. tu magis scire potes, & ff. de pœnis, l. aut facta, §. tempus.

ADHVC notoriū facti tres habet species. Nā aliud dicitur notorium facti actu trāseuntis, vt in hoc quā,

do semel notorium factum est, ita ꝙ non potest tergiuersatione celari: non tamen habet reiterationem, vt est homicidium publice commissum: quod reiterationem non recipit. Et sic fuit de Christo saluatore nostro, vt de consecra. dist. ij. c. semel Christus passus est, & de pœnit. dist. j. c. aut facta, & extra de testi. cog. c. peruenit. Tale autem notorium potest probabiliter negari, vt extra de sortileg. c. ex tuarũ. NOTORIVM facti interpolati .i. interrupti, est quãdo ita publicè fit, ꝙ non potest celari per tergiuersationem, quod sępiꝰ reiterat, tamen non fit continue. Sicut est crimen vsurarij manifesti, qui habet mensam paratam ad mutuandum, & publicè tenet: non tamen facit continue mutuum, sed frequenter hoc reiterat, vt extra de vsur. c. cum tu manifestos, & c. vsurarũ voraginem, eodem titul. lib. vj. vbi de hoc. Et in hoc notorio semiplena probatio requiritur, vt c. cum in diocesi, extra de vsur. & glo. in d. c. de manifesta. ij. q. j. NOTORIVM facti actu permanentis est quod ita fit publice, ꝙ celari nõ potest: & habet in se facti continuationem. vt est videre in illo, qui continue in carcere continetur, de hoc extra de appell. c. dilectis filijs. Et idem videtur in eo, qui publice tenet concubinam cõtinue in domo, lecto, & mensa, & liberos ex ea habet. vt extra de appell. c. consuluit, & de diuort. c. significasti: q̃uis illud tale sit potius notorium iuris, q̃ facti: cum communiter non fiat in conspectu hominum, sed occulte. Attamen ita vehementer opinatur, & præsumitur, ꝙ pro notorio facti reputatur à iure, vt extra de præscript. c. literis, & de cohabit. cleric. & mulier. c. tua nos, & c. clericos. NOTORIVM facti aliquando est notorium, & manifestum iudici, & incognitum alijs. Aliquando cognitum & notorium alijs, & occultũ iudici. Et aliquando notorium iudici, & alijs. NOTORIVM quando notum est iudici tantum, nemo sine examinatione feriri potest, quia dum accusatoris persona assumitur iudiciaria potestas amittitur. In vna eadémq; causa nullus simul potest esse accusator, & iudex, vt d. c. de manifesta. ij. q. j. nec iudicis est quem damnare sine accusatore: quia dñs Iudã cũ fuisset fur: quia tamẽ nõ est accusatus, minime eiecit. Cognito autem opere isto pellendum illum apostolus de cœtu fraternitatis cẽsuit omnes enim eius crimen sciebant, & non arguebãt: publice etiam nouercam suam loco vxoris habebat, in qua re neq; testibus opus erat, neq; tergiuersatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulo post dicitur absens facie, præsens autẽ auctoritate pręsens est, q̃ nusq̃ absens est. Iam iudicaui vt spiritus eum, qui admisit hoc, tradi sathanæ in interitum carnis, vt d. c. de manifesta. & supra dixi in glo. examinari, in fine querimoniæ. vbi ergo non est notorium crimen alijs, vt iudici: nemo sine accusatore est condemnandus, vt ff. de muner. & honor. l. rescripto, §. siquis accusatorem.

RATIO quare non est iudicis quem damnare sine accusatore est, quando delictum non est cõmissum in præsentia iudicis pro tribunali sedentis: quia quando delictum committitur in præsentia iudicis extra tribunal, non est ei notorium crimẽ, vt iudici, sed vt priuato: tunc est necessaria probatio, & libellus si ab alio accusatur delinquẽs, & litis contestatio, & omnis ordo iudiciarius est necessarius, vt C. de litisc. l. j. & autent. offeratur eodem, & extra de vsur. c. cum tu, & extra de corp. vitia. c. de tua, & de offic. ordinar. c. si sacerdos. AT SI NON accusatur delinquens in isto, & taliter notorio poterit iudex procedere per inquisitionem fama, vel clamore, & illum inculpatum examinare: & si sponte confiteatur delictum, poterit absq; alia probatione condẽnari, vt C. de confess. l. j. & ff. ad leg. aquil. l. proinde, & ff. de confess. l. confessus. Si autem negauerit, tunc erit necessaria probatio, vt C. de prob. l. fi. & ff. de pœnis, l. qui sententiam, & extra de offic. ordinar. c. j. Quòd autem iudex non posset quem damnare sine accusatore, fallit in charta suspecta, cui fides non fit, vt C. de prob. l. iubemus. Item cum testis fraudulenter, & procaciter respondet, vt C. de testib. nullum. Item in tutore suspecto, vt ff. de suspect. tuto. l. iij §. j. & iiij. q. ij. c. quia ea. Item quando maritus excipiendo condemnatur de lenocinio, vt ff. de adult. l. ij. §. si publice. Item quando calumniator punitur, vt C. de calum. l. j. Item quando crimen probatur per inquisitionem, vt supra dixi, & c. qualiter & quando, le. ij. extra de accusa. Item cum reus deficit in purgatione, vt extra de symo. c. de hoc. Item in notorijs, vt d. c. de manifesta. iuncta glo.

NOTORIVM quandoq; per euidentiam facti apparet iudici, & alijs, vt quando est factum delictum in præsentia, & conspectu iudicis pro tribunali sedentis, & debitum sui officij exequentis, & aliorum tot, quot sufficiunt ad notorium, vt decem hominum, vel vltra, in hoc casu iudex non recusatur, vt extra de appel. c. proposuit. tunc nec accusator, nec libellus denunciationis accusatorius, vel inquisitorius, vel litis contestatio, vel testium examinatio, vel alia probatio est necessaria: sed citatur ad sentẽtiam audiendam, & fertur sententia in scriptis per iudicẽ ꝓ tribunali sedentẽ: quia tunc ordinem iudiciarium non seruare est secundum ordinem iuris procedere, vt c. tua nos, & c. vestra, extra de cohab. cleric. & mulier. & extra de consangui. & affinit. c. cum dilectus. Nec in hoc casu à sentẽtia lata poterit appellari, vt extra de appel. c. ꝑuenit & cap. consuluit, & c. cum speciali, Nec etiam contra eam sentẽtiam aliquid probari, vt c. cum sit Romana, in fi. extra eodem. SED SI IN NOTORIO iudici & alijs reus inficiatur crimen, veluti si quis negaret se interfecisse eum quem sub oculis iudicis in conspectu multorum interfecit, hoc quia se reum negat, sine examinatione feriri non potest, vt c. Deus omnipotens, §. fi. & c. seq. ij. q. j. Sunt tamen ibi casus in quibus euidẽtia ipsa reũ esse testatur vt in fornicatore qui sine examinatione est damnandus. REGVLARITER tamen nullus est condemnandus nisi iudicio ordinabiliter habito aut cõuincatur, aut reum se ipsum confiteatur: verum de illis intelligẽda sunt quorum crimina sunt occulta. Cęterum quæ manifesta sunt, iudiciarium ordinem non requirunt, vt ij. q. j. c. prohibentur, §. fi.

IN NOTORIO alijs & non iudici est necessaria ꝓbatio & iuris ordo seruãdus, vt extra de electio. c. bone, §. licet, & ij. q. j. §. qñ autẽ, & §. fi. ff. q satisd. cog. ãt.

l.si vero §.qui pro rei qualitate. Quia quantũcunq; sit notorium alijs,debet tamen esse etiam iudici notum, vt xxiij.q.iiij.c.cum quisq;, & tunc officialis siue denũcians auditur sine inscriptione vt l.ea quidem,C.de accusa. Hodie de consuetudine non vtimur inscriptione nisi in crimine falsi. Hoc notorium requirit probatiooem ꝙ illud crimen sit factum io loco publico de die,& tot præseotibus qui faciant crimẽ esse notoriũ, vt d.c.bone,§.licet autẽ.IVDEX tamen super hoc notorio potest duplici via procedere:scilicet per inquisitionem ex officio suo:vt inquirat an dictum crimẽ sit notorium. Aut potest iudex procedere alio hoc crimẽ denunciante & causam prosequente & probare volente hoc crimeo esse notorium:& quocũq; modo procedat est ordo iudiciarius obseruandus:reus vero poterit interrogari an illud crimen commiserit:& si negauerit aut diffiteatur,poterũt testes recipi sine litis cõtestatione & iurare de calumnia seu veritate, quia in talibus iuris ordinem non seruare est eius ordinẽ peruertere,vt iuribus alleg.& d.c. bone §.licet autem, & d.c.qualiter & quãdo,le.ij.extra de accusa,vt patet supra, quando extraordinarie proceditur per confrontationem testium.

SVPRA DE NOTORIO FACTI diximꝰ:nũc de notorio iuris est dicẽdũ.

NOTORIVM iuris est id crimen de quo quis condemnatus est vel in iure confessus,vt c.euidentia,extra de accus.& ff.de statu hominum,l.iogenuũ,ff.de re. iuris l.Res iudicata, dummodo io iure confessus perseueret in sua confessione facta sine formidine tormentorum post diem & noctem, aliàs autem nõ, vt ff.de quæstio.l.j.§.quęstio.NOTORIVM etiam iuris potest dici illud crimen quod est probatum per testes,ita ꝙ eo possit sequi cõdẽnatio, vt l.fi.C. de prob. & C.de re iudic.l.gesta.Contra autẽ notoriũ iuris admittitur probatio in contrarium si negetur& in dubiũ reuocetur,& quis appellans auditur,vt extra de appel. c.cum sit Romana,§.finautem,lib.vj.

NVNC DE NOTORIO PRAESVMptionis est dicendum.

NOTORIVM præsumptionis est euidẽtia iuris vehementis præsumpta,vt est paternitas vel filiatio:vt quãdo maritꝰ & vxor vocaot aliquem infantem in filium suum, tunc est pręsumptio iuris ꝙ sit filius eorũ, vt extra de prob.c.per tuas,& extra qui filij sint legit. c.transmissę.Quia filius est is quem nuptię demõstrãt. vt ff. de io ius vocand.l. quia semper,& ff. de his qui sunt sui vel alieni iur.l.filium.Et ideo vbi aliquis habitus publice pro filio alicuius,ibi nõ requiritur aliquis ordo iuris,vt extra de filijs presbyt.c.Michael,& cap. qm.Quòd enim aliquis sit alterius filius nõ potest vere ꝓbari vt ff.de cõd. & demõst.l.Lucius.sed potius p pręsumptiones,vt ibidem.Item cõsanguinitas est notoria iuris præsumptione vel etiam præsumptiue,vt extra de diuort.c. porrò,§.j. & ista probationem non exigunt,vt c.euidentia,extra de accus.

TRACTATVS DE POENIS.

VBI IGITVR ex probatione vel confessione notorium crimen habetur.Est modus in irrogandis pœnis exquirendus secũdum delictorum qualitatem.quia diuersitas factorum exigit dinersitatem pœnarũ, l.si seruus ,ff.ad leg.aquil.

NATVRAE itaque congruũ est eas tantum modo pœnas exigi,quæ vel cum competenti moderamine proferuntur,vel à legibus certo fine conclusę statuuntur l.vnica, C. de sentent. quæ pro eo, quod inter. profer.Et quando pœna habet certos fines ex qualitate ꝓbationũ nũq̃ potest exaggerari pœna, vt, l. generaliter,in princ.Vbi est tex.oot.ff.de decurio.Nec potest iudex imponere noua genera pœnarum,quia non debet recedere à pœnis à iure & consuetudine inductis, per l.moris,§. sed enim sciendum,& l. capitaliũ, §.maiores,ff.de pœnis.Nam pœnę persecutio noo voluntati iudicis mandatur: sed legis auctoritati reseruatur,vt l.j.§.j.in fi.ff.ad turpil.& ff.ad municipal.l.ordine. ij. respõ.& in c.si quem pœnituerit,ij.q.iij. Hoc enim est verũ ꝙ iudex non potest augere vel minuere pœnam à iure statutam,nisi subsit aliqua causa & causę cognitio . Sed vbi subest ratio & causa cognita,iudex poterit augere vel minuere pœnam in sententia, vt l.hodie,ff.de pœnis. Index igitur certis rationibus motus mitiorem sententiam dicere potest vt l. & si seuerior,C.ex quib.caus.infa. irrog. Exemplum enim est,cum quis instrumenta penes se deposita aduersario meo prodidit & inspicienda exhibuit, deportari & infamari debet in perpetuũ, vt ff. de pœnis,l. siquis aliquid,§. instrumenta,& ff. ad leg.cor. de fals.l.j.§.is qui . Attamen propter ætatem magnam vel paruã potest iudex mitigare pœnã , vt ff.de mino.l.auxiliũ, §.io delictis,& ff.de termi. mot.l. ij. Nam impuberes qui noo sunt doli capaces à pœna excusantur,hi enim pati iniuriam soleot & non facere. Cum enim Iniuria ex affectu faciẽtis consistat, consequens est dicere his siue pulsent siue conuicium dicant,iniuriam fecisse nõ videntur.Itaque pati quis iniuriam (etiam si noo sentiat) potest , facere vero nemo nisi qui scit se iniuriam facere,etiam si nesciat cui faciat.Et ideo delicta ab ijsdem facta ad pœnam imputanda non sunt,vt c. illud relatum,xv.q.j.Ergo si infans vel furiosus hominem occiderit,l.cor.de sicar.non tenetur , cum alterũ innocentia coosilij tuetur & alterum fati infœlicitas excus.l.infans,ff.ad leg.cor.de sicar.Itẽ habetur ratio iuuentutis,vt xxxiij.q.ij.c.in adolescentia, & l.d. dist. c.pœnitẽtes , ratiooe etiam senectutis iudex mitiorẽ sentẽtiã dicere potest, vt c. tanta nequitia lxxxvj.dist. vbi dicitur,Quanto morti vicinior efficeris, tanto sollicitior atq; timidior esse debes , & quidem pœnę sen-

tentia inde fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cũ senectute cognouimus, interim tacemus: eos vero quorum consilio hoc egisti in duobus mensibus excommunicatos esse decreuimus, neque simplicitati tuæ neq; vlterius senectuti parcamus. Et xxvj.q.vij. c.hoc sit, & c.tempora. Item habetur etiam ratio nobilitatis, vt xlj.dist.c.non cogantur. Item paupertatis, vt extra de sententia exco.c. quod de his, & c. fi. Item etiam inimicitiarum, vt extra eodem, de sententia ex co.c.de cætero hæc, glo. in d.c.tẽpora xxvj.q.vij. Item parcitur etiam simplicitati, vt de consecra.dist.ij.c.iij. & extra de rer.permut.c.cum vniuersorum. EX PERSONA etiam mitiorem sententiam dicere potest, vt xxiiij.q.j.c.qui contra. Maiores siquidem minori supplicio puniri debẽt, & seuerius serui q̃ liberi, famosi q̃ integri status l.capitalium, §.fi.ff.de pœnis. Et ideo persona dupliciter spectatur, eius qui fecit, & eius qui passus est. Aliter enim punitur qui quid in parentem dominúmve ausus est q̃ qui in extraneũ. In magistratũ q̃ in priuatum, vt l.aut facta, ff.de pœnis, & l.prętor. §. fiñ.ff.de iniur. Et sic diuersitas personarum exigit diuersitatem pœnarum, augetúrque delictum dignitate, gradu, speciéq; militię, l.ij.in fi.ff.de re milit. Et secundum gradum dignitatis vitęque honestatem, augetur aut minuitur pœnę æstimatio: qui gradus cõdemnationis non immerito seruatur, vt aliud in vilissimo, & cõpedito, aliud in medij actus homine ius æstimationis cõstituatur, vt §.pœna autem, Insti. de iniur. Dementes quoq; & famosi à pœna excusantur, hi enim pati iniuriam solent & non facere, d.c.relatum, xv.q.j. Scimus enim aliquos subito dementes factos, ferro, fuste, lapidibus, & morsibus, multis nocuisse, quosdam etiam occidisse, captos autẽ industria & indicijs oblatos minime reos factos, eo q᷑ nõ voluntate, sed impellente vi nescio qua hæc gesserunt nescientes. Quomodo enim reus constituitur qui nescit quod fecerit, vt c.aliquos scimus, & c.illa cauenda, xv.q.j. Satis enim suo furore puniuntur, l.diuus, ff.de offic.pręsid. Satius arbitramur quamlibet interim infirmitatem ad pœnã peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum est, & compatiendum quàm puniendum vel etiam aliquo modo feriendum, vt iij.q.ix.c. indicas. Obuiam tamen eundum est per præsidẽ prouinciæ vt hi per necessarios, scilicet amicos, affines & consanguineos contineantur. q᷑ si minime possunt per eosdem contineri, carcere contineri debent, vt l.congruit, §.furiosi, ff.de offic.præsid. Nec ad hoc solum furiosis custos adhibeẽ cognatus aut affinis, ne quid perniciosius ipsi furiosi in se moliantur, sed ne alijs quoq; exitio sint, qđ si obmittatur, nõ immerito culpę eorũ ascribendum est, qui negligentiores in officio suo fuerint: quoniam tam ad pœnam quàm ad tutelam furiosi, & securitatẽ proximorum custodia pertinet. Si vero vt plerumq; assolet interuallis quibusdam furiosus sanior sensu efficiatur, & eo momento scelus admiserit: morbo eius non est danda venia, sed secũdum facinoris immanitatem supplicio afficiendus est, d.l.diuus, ff. de offic.præsid. Ratione etiam scandali iudex mitiorem sententiam dicere potest, quia propter scãdalum & tumultum aliqua postponuntur & fiunt quę aliter non fierent, vt c. de his vero, l.dist.& c. placuit, dist.j.& ij..q.j.c.in primis.

EX CAVSA etiam potest moderari vel exaggerari pœna. Quo ad primum detrahendũ est aliquid seueritati, vt maioribus sanandis malis charitas sincera subueniat, vt c.vt constitueretur, in fi.l.dist. Quo ad secundum nonnunquã euenit, vt aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties minimum multis grassantibus personis exemplo opus sit, vt l. aut facta §.fi.ff.de pœnis. Alia est inspicienda causa, vt in verberibus quæ impunita sunt à magistro illata vel parente, quoniam emendationis non iniurię gratia videntur adhiberi, vt l.respiciẽdum, §.furta domestica, ff.de pœnis, & d.l.aut facta, codẽ. quod potius in pietate quàm attrocitate consistit, vt glo. in l.vnica, C.de emend.propinq. Quòd si atrocitas facti, ius domesticę emẽdationis excedat, placet enormis delicti reos dedi iudicis notioni. d.l.vnica, C.de emend.propinq. PŒNA etiã minuitur cum quis deliquit sine dolo, vt ff.de pœnis, l.respiciendum, §.delinquit, & l.absentem, §. fi. eodem. Aut quia delinquens dicit se commilitonem & militem Reipublicę, vt ff.de re milita.l. non omnes, §. fiñ. Aut quia nõ dolo sed lasciuia homicidium fecit, vt ff. ad l.cornel.de sicar.l.in lege, & ff.ad leg. cor.de fals. l.falsi, j.§.ordine. QVANTITAS etiã attẽditur, si sit delictũ enorme vel mediocre, discernitur eñ fur ab abigeo, nam qui vnũ suẽ surripuit, vt fur coercebiẽ, vt ff. de furt. per totum. Qui gregem vt abigeus, vt ff. de abigeis, l. fi.& gladio damnari solet, vt l.j.ff.codẽ. QVALITAS itidem spectaẽ, vt quãdo factum vel atrocius vel leuius est, vt furta manifesta à non manifestis discerni solent. Rixę à grassaturis, expilatiões à furtis, à violentia petulantia, d.l.aut facta, ff.de pœnis. Atrociora siquidem sunt delicta quæ proueniũt ex animo, siue delictum sit priuatũ siue publicum, vt glo. in l.auxilium, §.in delictis, ff. de minor. SEXVS pariter. nam viri sunt grauius de delicto puniendi adulteri, quàm mulieres, cum tanto grauius eos puniri oporteat, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exẽplo regere fœminas, vt xxxij.q. v.c. indignatur. LOCVS facit vt idem vel furtum vel sacrilegium & furtum sit & capite luendum vel minore supplicio, d.l.aut facta, ff.de pœnis, locus vel magnitudo etiã vulneris atrocitatem facit, veluti oculo vel ore percusso, vt l.vulneris, & l.seq.ff.de pœnis, & l.prætor, §.fi.ff.de iniur.&, §.atrox. Insti.eodẽ. TEMPVS discernit emansorem à furtiuo desertore, effractorem vel furem diurnum à nocturno. Nam atrociores sunt nocturni effractores, & ideo hi fustibus cęsi in metallum damnari solẽt. Diurni vero effractores post fustium castigationem in opus perpetuũ vel tẽporarium dandi sunt, vt l.in effractores, ff.de effracto.& l.j.& ij.ff.de fur.balnea. Idem atrocior fit iniuria si in ludis & in conspectu facta fuerit. Nam in prætoris præsentia facta iniuria atrocior fit quàm si in solitudine, d.l.prætor, §.fi. ff.de iniur. EVENTVS quoq; spectatur à dementissimo facta, quãquã lex non minus eum qui occidendi hominis causa cum telo ambulauerit, q̃ eum qui occi-

derit puniat: Et ideo apud Græcos exilio voluntario ad arbitrium iudicis fortuiti casus luebantur, d.l. aut facta. IVDICES ergo in imponendis pœnis attendere debent circumstantias ex quibus augetur vel minuitur delictum, scilicet ætatem, personam, causam, quantitatem, qualitatem, sexum, locum, tempus, & euentũ. Cum idem excessus magis sit in vno quàm in alio puniendus, vt c. sicut dignũ, extra de homicid. & d.l. aut facta, ff. de pœnis. NON TANTVM quoq; potest augeri vel minui pœna in sentẽtia in extraordinarijs criminibus, sed etiam in publicis iudicijs & ordinarijs, vt ff. de pœnis, l. respiciendum, in princ. & d. l. aut facta §. fiñ. & ff. ad leg. Cornel. de fals. l. antepe. & in l. quid ergo, § pœna grauior, in glo. ibi, sed quomodo potest, ff. de his qui not. infa. & glo. in d.l. & si seuerior, C. ex quib. caus. irrog. infa. Sed quęrit glo. in d. §. pœna grauior, quõ põt iudex in extraordinarijs criminibus augere vel minuere pœnam, cum nulla sit per legẽ statuta certa pœna? Respõ. q debemus referre nos ad quod fieri solet de tali crimine ex consuetudine, qđ cũ excesseris dicaris augere vel minuere, vt arg. ff. de dãno infect. l. si finita, §. j. & arg. l. semper in stipulationibus, ff. de regul. iur. HODIE siquidem de consuetudine & statuto regni Frãciæ pœnę criminales sunt in arbitrio iudicantis, ita q iudex potest suũ arbitrium extendere vsq; ad mortem inclusiue, vt glo. in §. in summa. Insti. de iniur. pensata tamen & attenta facti qualitate & personarum conditione, ne quid aut durius aut remissius constituatur quàm causa postulet, vt l. prodius, §. j. & fi. ff. de incend. rui. & naufra.

TRACTATVS PŒNARVM MORTIS.

AT QVIA prout supra diximꝰ diuersitas factorum exigit diuersitatem pœnarũ, l. si seruus, ff. ad leg. aquil. ideo colligendi sunt casus, in quibus per legem imponitur pœna mortis, & casus, quibus citra ademptionem vitæ pœnę veniunt infligendę. Præmittendum est igitur q delicta quattuor modis committuntur, scilicet facto, dicto, consilio & scriptura: vt ff. de actio. & oblig. l. ex maleficijs, & l. aut facta, ff. de pœnis, & in quolibet reperiuntur casus mortis, vt patet.

QVI christianum odio nominis christiani lapidat mox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus, l. ij. C. de Iudæis.

QVI maius sacrilegium faciũt, aut viui exuruntur, aut in furcas suspenduntur. vt l. sacrilegij, ff. ad leg. Iul. pecul.

QVI virginem maxime deo dedicatam, vel vxorẽ alterius rapit, & qui ei auxilium, inuasionis tẽpore prębuerit: mortis damnãtur supplicio, l. vnica, C. de rapt. virg.

QVI idolis sacrificat, gladio vltore sternitur: facultates perempti vendicantur fisco, vt l. j. C. de paga. & sacra.

QVI officia diuina dolosè turbauit, capitali supplicio punitur. vt l. siquis in hoc genus sacrileg. C. de episc. & cleric.

QVI cõtra naturam luxuriatur, gladio vltore exquisitis subditur pœnis, l. fœdissimam, & l. cum vir nubit in fœminam, C. ad leg. Iul. de adult.

QVI scienter rebaptisauit vltimo supplicio percellitur, vt l. ij. C. ne sanctum baptis. itere.

QVI in silice signum crucis in vilipendiũ diuini numinis sculpit pœna mortis mulctať, l. vnica, C. nemi. lic. sign. saluato.

QVI emit muricem, & tingit purpuram, fortunarũ suarum, & capitis subibit discrimen, l. j. C. quæ res vendi non poss.

QVI muros violat capite punitur, vt l. fi. ff. de rerũ diuis.

QVI frumentum exercitus lucrifacit capitali pœnæ subditur, vt l. iij. C. quæ res vend. non poss.

QVI monetam falsificauit flammarum exustionibꝰ mancipatur, l. ij. C. de fals. monet. & l. j. eodem.

QVI actor rerum priuatarum vel castaldio vel procurator Cæsaris subiectum deprædauit, viuus publice concrematur, vt l. vniuersi, C. vbi causæ fisc.

MVLIER quæ se animali bruto subiecit, interficitur vnà cum bruto, vt xv. q. j. c. mulier.

QVI in ciuitate vel oppido incẽdium facit, vinctus, verberatus igni necari iubetur, si modo sciens prudẽsq; id commiserit. Si vero casu, id est negligentia: aut noxam sarcire iubetur, aut si minus idoneus sit, leuius castigatur, vt l. qui ædes, ff. de incend. rui. & nauf. & l. capitalium, §. nonnunquã, & §. fi. ff. de pœnis.

QVI ad hostes confugit & eis cõsilium manifestat, aut viuus exuritur, aut furca suspenditur, vt l. si quis aliquid, §. j. ff. de pœnis.

QVI fautores seditionis, id est tradimenti fuerint, in furcam tollũtur, aut pro qualitate dignitatis in insulã deportãtur, vt d. l. si quis, §. auctores, ff. de pœnis.

QVI prouocat tumultum & clamorẽ in populo cridando viuat, vel moriatur, debet mori pœna seditionis, vt l. ij. C. de seditio. & l. qui cœtu, ff. ad leg. Iul. de vi public.

QVI proditor fuerit patriæ capitali supplicio animaduertitur, vt l. fallaciter, §. fi. C. de abolit.

LATRO in insula vel nemore vel in frequentatis itineribus deprædans capite punietur, vt l. capitalium, §. grassatores, ff. de pœnis.

Plebeij liberi & humiles personę, serui quoq; qui saluti dominorum suorum insidiati fuerint, igni concremantur, vt d. l. capitalium, §. igni.

PVBLICVS & famosus fur in illo loco in quo furatus est furca figendus est, vt d. l. capitalium, §. famosos, & Bal. in c. j. §. iniuria, versic. seu furtum, de pace iuramento firmand. in vsib. feud. vbi etiam enumerat alios casus quibus quis venit laqueo seu furca suspendendus.

PRODITOR principis vel conspirans in eum vel in dominum suum, temporalem, vel spiritualem iurisditionem habentem, puto comitem, episcopum, vel baronem, cui subest, vt maiestatis reus vel quasi, gla-

dio feritur, omnibus eius bonis fisco additis, & eadem seueritate voluntatẽ sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt, vt l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiest.

HOMICIDA parentum, insutus culeo cum gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus serpentium contubernijs misceatur, vel in vicinum mare, vel in amnem proijciatur, vt omni elementorum vsu viuus carere incipiat: & ei cælũ superstiti, terra mortuo, auferatur, l. vnica, C. de his qui parent. vel liber. occid.

HOMICIDA quicũq; quod fecit expectet, l. nemo deinceps, C. de epis. audient. & l. eiusdem, §. legis, ver. sed solent, ff. ad leg. cor. de sicar.

QVI pacem iuramento firmatam frangit occidendo vel vulnerando, capitalem subire debet sententiam. vt cap. primo, §. siquis hominem de pace tenen. & eius violat. In vsib. feud.

SERVVS qui cum domina concubuit, debet comburi, & domina decapitari, vt leg. vna, C. de mulier. quæ seruis propr. se iunxe.

QVI adulterium committit reus est mortis, nam sacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet l. quis adulterij, la. ij. C. ad leg. Iul. de adult.

QVI eam cuius tutor est corrumpit deportatur, & eius bona fisco confiscantur: quis eam pœnam debuerit sustinere quam raptori leges imponunt, l. vnica, C. si quis eam cuius tutor &c.

QVI manus sibi infert nec factum peregit (nisi impatientia doloris, tędio vitæ, furore aut morbi luctu ve alicuius, vel alia causa fuerit) capite puniendus est, l. si quis, §. fi. ff. de pœnis, & l. omne delictum, §. qui se vulnerauerit, ff. de re milita.

MILES turbator pacis capite punitur, l. fi. §. fi. ff. de re milit.

QVI fulcit hostes vel vendit eis arma, capitalem pœnam subire debet, bonis eius vniuersis protinus fisco adiectis, l. nemo alienigenis, C. quæ res export. non deb.

PVELLAM tenens in prostibulo nouissimum sustinebit supplicium vt occidatur, vt in auten. de leno. §. præconizamus, col. iij.

QVI homines castrat capite punitur, vt lege. j. C. de eunuchis.

QVI effracto carcere fugit capite punitur, vt l. milites agrũ, §. eius fugam, ver. eum tamen qui carcere, ff. de re milit. & l. j. ff. de effracto. ꝙ si per negligentiam custodum euaserint, mitius puniuntur, vt ibidem.

MILES custos qui captiuum dimisit capite punitur: eadem pœna tenetur, qui eum quem custodiebat deseruit, vt d. l. si quis, §. miles, ff. de re milit.

COMMENTARIENSIS qui reum mortis euadere permisit subit supplicium quod qui fugit esset subiturus, vt C. de custo. reo. l. ad commentariensem.

QVI priuatum carcerem facit tanq̃ ipsius maiestatis violator vltimo subiungendus est supplicio, l. vnica, C. de priuat. carce. inhib.

QVI sua auctoritate erigit furcas, vel cũ sit priuatus vtitur imperio, vel insignia, seu repræsentantia magistratum gerit, quia istud est crimẽ læsæ maiestatis, capite punitur, vt l. iij. ff. ad leg. Iuli. maiest. & ff. de fals. l. eos, §. qui se.

MILES qui socium commilitonẽ, ferit. i. ferro percutit (nam ferire proprie est cum ferro) caput amittit, vt d. l. omne delictum, §. qui se, ff. de re milita.

QVI Præposito, vel duci, vel potestati, vel capitaneo illius terræ manus intulit, capite puniendus est, d. l. omne delictum, §. qui manus.

IVDEX qui subtraxit publicam pecuniam capitali animaduersione plectitur, vt Inst. de pub. iud. §. Item lex Iulia.

MILES qui fugit in bello integra acie, capite plectendus est, d. l. omne delictum, §. qui in acie, ff. de re milit.

QVI prægnantẽ mulierem necat, summo supplicio afficitur, d. l. si quis aliqd, §. q abortionis, ff. de pœnis.

QVI duos vel plures occidit, arg. eiusd. §.

AGGRESSVRAE & violentiæ autor vbi cædes facta est capitale supplicium excipiet, vt l. quoniam multa facinora, C. ad leg. Iul. de vi. publ.

MVSELLANTES vel receptantes bucellarios scilicet latrones qui à minimis inceperunt, puta à bucella panis, vel verius quia ponunt in ore captorum lignum vt non clament: capitali supplicio ferientur. vt l. fi. C. eod. ad leg. Iul. de vi.

MILES qui ne pugnet languorem simulat, cõtumacia etiam in milite capite punitur, d. l. omne, §. contumacia, ff. de re milita.

IVDEX qui matrem fa. in publicum vocat, capitali pœna plectetur. vt l. j. C. de offic. diuers. iudic.

QVI Nili aggeres. i. ripas destruit, vel in ciuitatibus maris, vt Ianuæ & Venetijs clusas publicas destruit: quia idem exitus ibi sequitur qui in Aegypto de aggeribus Nili, flammis consumitur & concrematur, & eius participes sine spe veniæ deportantur, l. vna, C. de Nili aggeri. non rumpend.

QVI latrones receptant vel alios insignes reos, capitali supplicio damnabuntur, vt l. fi. C. ad leg. Iul. de vi public. & l. j. & ij. C. de his qui latro. occul.

QVI furantur pueros alienos, gladio consumuntur, vt C. ad leg. flauiam de plagia. l. fi.

QVI inuadunt castra, ciuitates vel oppida, vt rei maiestatis decapitantur, vt l. j. §. qui armati, & in ver. locá ve occupentur, & l. eorum, in glo. eod.

QVI permittit venire hostes quos ratione officij debet prohibere, viuus comburitur, l. si quis barbaris, de re milita. lib. xij. C.

QVI facit vastum in vineis vel campis de nocte, à quolibet impune occiditur, l. j. C. vt liceat vnicuiq; sine iudi. se vindic.

QVI abstrahit aliquem de religione, puta rapientes nouicios à fratribus, capite punitur, vt l. eã, C. de apo.

ET vt tandem cum illo Vergil. loquar in cæteris de lictis & pœnis:

Non mihi si linguæ centum sint, oráq; centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Iure autem diuino casus quibus quis condemnetur ad mortem Leuitici xxj. c.

TRACTAT. PŒNARVM CITRA MORTEM.

RAETER pœnarũ supradicta genera, sunt nonnulla alia quibus citra ademptionem vitæ, præsides afficere quenq̃ noxiũ possunt. Et sunt pœnæ quidem quæ seruitutem iniungunt aut ciuitatem auferunt, aut exiliũ, aut corporis coercionem continent, veluti fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorũ verberatio, aut damnũ pecuniarium cũ infamia, aut dignitatis alicuius depositionem, ant alicuius actus prohibitionem continent, vt l. si quis forte, §. fi. cum duabus legibus seq. ff. de pœnis. Et nota ꝙ pœnæ ꝑsonales scilicet amissiones vitę & mẽbri requirunt actum consummatum. Sed pœnæ minores, vt hę quæ sequuntur, non requirunt actum consummatum, sed inchoatum, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, vbi dicitur, perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, vt supradictum est.

PRIMA pœna est seruitutis iniunctio quæ adimit libertatem, vt puta si quis in metallum vel in opus metalli damnetur, vt l. aut damnum, §. est pœna, ff. de pœnis. Cuius pœnę loco solent hodie de consuetudine dãnari in perpetuum remigium marinum vel ad tempus. sicut pluries feci secũdum criminum qualitatem, vt solent illi qui nondum viri potentes virgines corrumpunt, aut qui abortionis ant amatorium poculum dant, aut qui viui testamentum aperuerit, récitauerit, aut siquis instrumentum litis à procurarore aduersario proditum esse conuicerit, aut quicunq; instrumenta penes se deposita alteri altero absente reddiderit vel aduersario prodiderit, humiliores enim ad metallum dãnantur, honestiores verò deportantur, l. si quis aliquid, §. qui nondum vsque ad, §. iudicet, ff. de pœnis.

SECVNDA pœna scilicet ablatio ciuitatis consistit his proximis casibus supradictis, vt d. l. si quis aliquid, & l. quidam, ff. de pœnis.

TERTIA pœna est exilium qua damnantur hi qui vulgo se iuuenes appellantes in quibusdam ciuitatibus turbulentis se acclamationibus accommodant, si semel correcti in eisdem deprebendantur, vt l. capitalium, §. solent, ff. de pœnis, & l. exilium, ff. de interdictis & releg. vbi dicitur ꝙ triplex est exilium: scilicet aut cęterorum locorũ interdictio, aut lata fuga, vt omnium locorum interdictio præter certum locum, aut insulæ vinculum, id est relegatio in insulam vbi non stat cum bominibus. Sed exilium proprie dicitur deportatio, improptie autem relegatio, vt glo. in d. l. exilium. Et sic est capitalis damnatio vbi mors vel ciuitatis amissio vel seruitutis impositio sequitur, vt l. rei capitalis, ff. de pœnis.

QVARTA pœna est coercio corporis qua coercẽtur hi qui semel tãtũ se turbulentis acclamationibus accómodauerunt, nam fustibus cęsi dimittuntur, vt d. l. capitalium, §. solent, ff. de pœnis. Fures etiam pro primo furto fustibus castigantur, vt in autẽ. sed nouo iure, C. de seruis fugit. Aut cuius negligentia incendiũ factum fuerit, fustibus castigatur, l. qui ædes, ff. de incend. rui. & naufra. siquis iniuria commiserit aliquid. Nam serui flagellis cæsi dominis restituuntur, liberi verò humilioris quidem loci fustibus subijciuntur, cæteri verò vel exilio temporali, vel interdictione rei certæ coercentur, vt l. fi. ff. de iniur. Et generaliter ij quibus obijciuntur leuia delicta si liberi, fustibus castigantur: si serui, flagellis. vt l. leuia, ff. de accusa. dicuntur autem leuia crimina quæ sunt priuata, vt glo. ibidem, sicuti crimen legis Iuliæ de annona, & crimen de nauibus submersis, vt C. de naufra. l. de submersis, & crimen abigeatus, vt C. de abigeis, vel cognitio custodum. l. vnius, §. fi. Et de his criminibꝰ potest iudex cognoscere & discutere summarie & de plano non sedendo pro tribunali, vt glo. in d. l. leuia, & l. vnius, §. fi. ff. de quæstio. & in autẽ. de mandat. princ. §. sit tibi, & Exodi xxij.

QVINTA pœna est vinculorum verberatio, quæ imponitur ei qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulit: in vincula enim publica coerceri diuus Pius rescripsit, vt d. l. capitalium, §. eúmq; qui, ff. de pœnis.

SEXTA pœna est damnum pecuniarium cum infamia, quod quis incurrit quando est condemnatus actione famosa, scilicet iniuriarum. vt l. decuriones, §. verum, C. ex quib. caus. infa. & ff. eodem, de his qui not. infa. l. j. Nam condemnatus crimine Iniuriarum incurrit infamiam, vt glo. in d. §. verum allegat. l. infamem. ff. de public. iudic. vbi dicitur ꝙ ex eo crimine quod publici iudicij non fuit, damnatum infamia non sequitur: nisi id crimen ex ea actione fuit quæ etiam in priuato iudicio infamiam condemnato importat, veluti furti, vi bonorum raptorum. & iniuriarum. Sed quærit glo. ibi an condemnatus criminaliter de crimine priuato sit infamis? Et dicit si est ciuilis actio quæ ex eo crimine descendit, infamat: vt furti ciuilis, & vi bonorum raptorum, & de dolo, quæ infamant, vt Insti. de pœna teme. litig. §. ex quibusdam, vbi dicit textus, ꝙ his non solum damnati notantur infamia, sed & is q pactus fuerit ꝓcio æris sine iussu prætoris, vt ff. de his qui not. infa. l. in actionibus, & l. furti, §. pactus, eodem. quoniam intelligitur confiteri crimen qui paciscitur, vt l. atbletas, §. fiñ. & l. seq. ff. de his qui not. infa. Si autem agitur criminaliter, infamatus condemnatur, vt d. l. infamem, ff. de pub. iud. si autem ciuilis actio, non infamat, vt contraria pignoratitia. nam nulla contrarietas infamat. vt ff. de his qui not. infa. l. furti, §. contraria. Ratione autem calumniæ non erroris, pœna infamiæ imponitur, vt l. ea quæ, & l. seq. ff. de his qui not. infa.

SEPTIMA pœna est alicuius dignitatis depositio, quã patiũtur iudices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatione codicillorum, insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosq; habentur, nec sibi de eo honore posthac blandiri possunt, quo seipsos indignos esse iudicauerunt, vt l. iudices, ff. de dignit. lib. xij. C. Pedanei etiam iudices vel ordinarij si pecunia esse corrupti dicanẽ, pleriũq; à præside à curia submouenẽ, aut ĩ exiliũ mittũtur, aut ad tẽpꝰ relegant,

vt l. si qs aliquid,§. iudices,ff.de pœnis. Similiter q iu dicem corruperit corrumpendúm ve curauerit,iudex etiam qui constitutiones principum neglexerit, pœna legis cornelię de falsis tenetur,vt l.j.§.& qui iudicem, ff.ad leg.cor.de fals.Cuius pœna est deportatio & omnium bonorum publicatio,vt in d.l.j.§.fi.Nec etiam tolerandа sunt quæ ab insolertia iudicum sunt reperta, vel à peruersis aut iratis iudicibus sunt acta, l nemo carcerē,de exacto. tribut.lib.x.C. maxime vbi est cōtemptus legum vel iudiciorum superiorum,vt c.j.extra de postula.præla. & l.pe.& fin.& l.vellera,de vestib.oloberis,lib.xj.C.

OCTAVA pœna est prohibitio alicuius actus,quę solet fieri quando præsides aduocationibus interdicunt aut in perpetuum, aut ad tempus,vel ad annum. Solet ita viris studiosis interdici vel aduocatis, vel tabellionibus,siue pragmaticis,vt l.moris,ff. de pœnis, maxime quando sunt præuaricatores, scilicet qua diuersam partem adiuuant prodita causa sua. Et etiam extraordinarie puniuntur, vt l.j.& ij.ff.de preuaricat. Sunt etiam alij quibus negotiatio interdicitur, & eis prohibetur ad conductionem eorum quæ publice locantur accedere,vt d.l.moris,§. sunt autem,ff.de pœnis.Sicut solet fieri his qui coemptas merces supprimunt,vel qui locupletiores sunt,qui fructus suos equis pretijs vēdere nolunt,dū minus vberes prouentus expectant,vt annona oneretur, & his aut negotiatio tm̄ interdicitur, aut interdum relegantur, vt l.annonam, ff.de extraord.crimi.Pœna autem extraordinaria dicitur ideo quia à iure non est introducta,sed iudex ex bono & æquo arbitratur quid facto opus sit vsq; ad pœnam capitis,vt l.saccularij,§.sunt quædam,ff.de extraord.crimi.interdicitur etiam alicui ne certis personis adsit, vt d.l.moris in princ. Vt pura si quis ei quem suspectum habet de sua vxore ter in scriptis denunciauerit sub præsentia trium testium fide dignorum. Et si post inueniat eum conuenientem vxori suæ in domo sua, vel vxoris, vel adulteri, vel in popina siue in prouincia aut in suburbanis, sine periculo eum perimet,vel potest eum tradere iudici, qui nulla alia ratione quæsita habet puniendi licentiam, secundum pœnam à lege impositam vel extraordinariam, vt in auten. si quis, C. ad leg. Iul. de adult. de vi autem denuntiationis sunt tex. in l.si fundum,ff.de rei vendic.& l.ait prætor,§.si quis,ff.quæ in fraud.credit.

CAETERAE autem pœnę pecuniariæ ad æstimationem spectabilium iudicum erga eorum personas quos culpa reddit obnoxios vsq; ad tres auri vncias spectant.Nec putent iudices facile esse,vt aut præcipiti persuasione condemnent quem culpa non ingrauat, aut erubescēda varietate iudicij pro arbitrio proprio immutandum esse quod lex iusserit, nisi paupertas cōdēnati hoc persuaserit,vt l.fi.C.de modo mulct. Nullus autē ignoret mulctarū seuera cōpēdia protinus ærario principis esse quærēda,nisi ipse iudex id qd ad pœnā admissi facinoris exculpet, vel publicis opibus vel cursui publico,vel alijs necessarijs causis specialiter deputauerit,l. mulctarum,C.eodē. Si qui autem cōprehensi fuerint in peculatibus aut manubijs,id est deprędationibus, concussionibus,furtis,atque alijs flagitijs, quæ coerceri seuerius conuenit,ad pœnæ supradictæ moderationem pertinere se non credant,cum maior mulcta quàm supradicta possit à iudice indici, vt d. l.fi.§.nec tamen,C.de modo mulct.Sapiens igitur fiet in pœna,qui stultus fuit in culpa,vt xxxviij.distinct.c. qui ea,& glo.in c.fi.extra de accus.

HAEC PRAESVPPOSITA habentes accedamus nunc ad probationum atque pœnarum discussionem contra sontes & noxios quos culpa ingrauat & reddit ob noxios in hoc præsenti nostro processu.

IMPRIMIS animaduertendum est hoc in processu, nouem delatos esse super homicidijs de quibus agitur:scilicet hos duos nobiles Girardum Milonem, & Desiderium Anippum, nec non Claudium Caligulam & Bernardum Thrasonem domini nostri regis legionarios, Egidium Gnathonem, Et Ferdinandum Parasitum memorati Anippi consamulos, Iacchum Ebrionem & Henricum Nebulonem eiusdem Milonis etiam consamulos,& Andream Irum cerdonem Parisijs incolam.

SED VT diuisim & separatim pro aut cōtra eorūdē quemlibet agamus ab accusatione contra & aduersus Girardum Milonem proposita & quibus indicijs aut probatione vrgeatur, oneretur & inculpetur primitus exordiemur.

PRIMO quo ad indicia:vnum est,quòd erat inimicitia præcedens ex mota lite & controuersia inter eundem Milonem & prælibatos exanimatos,prout cōstat per dictum & depositionem penultimi & vltimi testis in inquisitione examinati:& hoc nec diffitetur ipse Milo, verum fatetur in suo interrogatorio.

SECVNDO conuincitur hisdem testibus & per cōfessionem Ferdinandi Parasiti in quæstione extortam etiam per relata in literis remissionis dicti Anippi eidem confrontatorum nulla(saltem concludente)obiectione in eos opposita de sæpedictos interemptos occidendo,ante tunc elapsuram hebdomadam commissurum fuisse.

TERTIO,per eosdem scilicet penultimum & vltimū testes,illorum (quàuis altero minore, doli tamē capace,& indicium faciente) visus est idem Milo paululum tēporis post homicidia perpetrata fugere parum à loco homicidiorum distans:dicendo alijs duobus viris secum fugientibus,& suos enses strictos necnon recenti sanguine madentes gerentibus, hæc verba:habent ne hi id quod eos decebat?

QVARTO, per easdem confessiones memoratorum Anippi & Parasiti,& etiam per dictum & depositionē primi & secundi testis in informationibus examinatorum eisdem præsente eodem Milone lectas & sacramento munitas nullis concludentibus obiectis & reprobationibus in testes per eūdem Milonem oppositis conuincitur percussisse vnà cum pluribus alijs in processu nominatis sępe dictos Plutū,Crassū,&

Xenium defunctos quos extemplo & ilico mortuos, (dempto Dauo grauiter vulnerato)reliquit.

NVNC quærendum est, An sufficienter sint probata homicidia vel minus probata sufficienter, & quæ pœna ex resultante probatione sit infligenda eidem Miloni:an pœna legis corneliæ de sicarijs, scilicet capitis,an teneatur lege aquilia, scilicet ad damna & intereſſe tantum:vel actione iniuriarum inquantum iudex æstimauerit aut tribus his actionibus aut neutra ipsarum,sed relaxandus sit.

QVO AD effectum probationis sunt siquidem plura indicia contra prælibatum Milonem: quibus vrgetur & videtur de homicidijs supradictis suspicari:quorum primum videtur esse inimicitia præcedens ratione motæ controuersiæ : hinc interêpti odiosi Miloni censebantur, vt auteñ.si testis,ibi,si vero ex lite pecuniaria:vel aliter est odiosus,C.de testib.&§.si propter inimicitias,& §. Item is,Insti.de excus.tuto.φ autem fuerit controuersia,satis abunde constar per penultimũ & vltimũ testem,& confessionẽ eiusdem Milonis.

SED AN illa inimicitia erat capitalis, scilicet ex mota lite criminis quod ingerebat pœnã sanguinis, vel an morti eius insidiabantur,sicut dicit glo.in §.inimicitiæ,versic.si capitales,Insti.de excus.tuto.hoc tantum latet.

SI VERÒ tantum ex lite pecuniaria fuerint defuncti odiosi, non esset graue indiciũ: nec ex eo arguere tur idem Milo,cum etiam testis odiosus ex lite pecuniaria non reprobaretur nisi ageretur de omnibus bonis, vel maiori parte eorundem, tex.cũ glo.in auteñ. si testis,C.de testib. & l.si.C.de reuocand.donat.super hoc non fuit idem Milo interrogatus : nec constat de qua lite agebatur inter defunctos & Milonem.

VT AVTEM iure siue iniuria motę succubuerit cõtrouersiæ,tantum abest:si iure,parendum erat aresto, siue iudicio:si verò iniuria,videtur quòd vbi autoritate superioris non potest esse consultum , quis potest sibi ius dicere secundum Bartho. in l.nullus, C. de Iudæis, ita φ manus iniectio sit concessa, l. generali de decurio.lib.x.C.& glo. in d.l.nullus,& l.prohibitum, de iure fisc.eodem lib.C.& l.j.ibi, vestram igitur vobis permittimus vltionem, C. quando licet vnic. sine iud.se vindic.vbi glo. in verbo vltionem allegat psal. vt destruas inimicum & vltorem . Nam irati nocere cupiunt,læsi verò,se vlcisci volunt,vt c. accusationes, & c.sequẽ.iij.q.v. Iusta enim bella solent diffiniri quæ vlciscuntur iniurias : sic gens & ciuitas petenda est, quæ vel vindicare non neglexerit, quod à suis impro be factum est:vel reddere quod per iniurias ablatum est,vt c. dominus noster,& c.iustum,xxiij.q.ij.

EST ET ALIVD indiciũ per quod idẽ Milo culpatur , comminatum esse de occidendo nunc peremptos,quod tamen indicium non videtur inferre neque concludere,quia sæpe minus faciunt homines qui magna minantur, ar. l. metum, ff. quod met. caus. & Bal.in l.pacumeuius,ff.de hæred.insti. & Abb.in cap. tertio loco,extra de probat.possunt enim elusoriæ minæ fieri, vt l. hæc autem satisdatio, ff. si cui plusquam per leg.falc.

ALIVD autem indicium est qer quod visus est dictus Milo aufugere stricto ense pauxillum temporis post, & prope locum homicidiorũ de quibus agitur, prout constat per depositionem duorum vltimorum testium,quod indicium non videtur inferre neque cõcludere : potuit enim fieri φ ab aliquibus alijs passus fuerit repulsam:illud enim non probat hoc esse,quod ab hoc contingit abesse l.neque natales, C. de probat. Imò non solum facti, sed etiam consilij est aufugere, l.bouem,ff.de ædilit.edict.

ITEM PROBATVR interfuisse homicidijs & percussisse per dictum primi & secundi testis, & relata in literis remissionis dicti Anippi , quod non infert quo ad impositionem pœnæ mortis: quia non probatur præbuisse alicui causam mortis.Sic ex illis indicijs non censetur idem Milo in aliquo noxius quo ad pœnam mortis.

QVO ERGO ad impositionem pœnæ lege cornelia de sicar. licet probetur quòd idem Milo interfuerit homicidijs & percusserit. Esto quòd ita sit,tamen eo ipso quòd plures percusserunt exanimatos & exterminatos,nec apparet quorum ictibus exanimari decesserunt , nullus percussorum videtur teneri criminaliter,scilicet l.cor.de sicar.vt l.j.§. diuus,ff.ad leg.corneliã de sicar.& tex.cum glo.in l.Item mela,§.si seruum plures,ff. ad leg.aquil. & l.si in rixa: iuncta glo.ff.ad leg.cornel.de sicar. & ita intelligit docto.in §.si seruum plures,& hoc ratione dubitationis,cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare,l.absentem,ff.de pœnis.

IDEO QVO ad secundum argumentum, videtur quòd prælibatus Milo & omnes alij percussores teneantur tantum de lata culpa & non dolo actione legis aquiliæ , in solidum ad damna & intereſſe erga suam aut suorum iniuriam prosequentes , vt l. in lege, ff.ad leg.aquil. & cap.significasti, extra de homicid. & d. §. si seruum plures, & l.sed & si, ff. ad leg. aquil. & l.dominum,C.de iniur.& glo.in §.iniuria. Insti.de leg.aquil.cuius legis aquiliæ actio transmittitur etiam ad hæredes , vt ff.eodem, l.ob id,& ff. quod vi aut clam,l.deniq;,§. quæsitum,& ff. de seruo.corrupt. l.vt tantum,§.j.cum nec minus ex culpa quàm ex dolo quisquam tenetur actione legis aquiliæ,l.in lege,la ij.ff.ad leg.aquil.quia licet quãtum ad gratiam videatur innocens,quia extra animum forte & sine dolo cẽsetur deliquisse,& quia gratia voluntatem nõ opus requirit,tamen quantũ ad legem reus est,quia opera lex quærit, vt c. si quis non iratus.xv.q.j. Tenetur etiam erga fiscum:nam quotiensćũq; iudex procedit per inquisitionẽ super accusatione alicuius delatoris,reus potest cõdẽnari ciuiliter, & crimĩaliter respectu duorũ, scilicet priuati,& fisci-nẽpe in criminali causa pecunia dãda est ipso, vt C. ad leg.Iul.repetũda.l.si. & l.iij.§.ꝗ·

ſepulchri,ff.de ſepulc.viol. Ita etiã poteſt pœna pecuniaria reo infligi fiſco applicãda,vt ff.de præuaric.& l.iij.§. vlt. & melior tex.in l.j.§. ſi quis aliquẽ de pace tenend.in vſib.feud. vbi ſi quis traxit alicui barbam, multatur in quadraginta libras parti applicandas, & viginti fiſco. & proinde eſt vindicta in pecunia & fortuna, ſicut in corpore & fama, l.ſi quis ex,C. qui accuſ.non poſſ. vbi dicit tex.quòd pœna poteſt infligi vel in corpore,vel dignitate, vel fama, vel etiã in ablatione bonorum, & ff. de iure primipil.l. j. & in autẽ.vt iudic.ſine quoquo ſuff.§.neceſſitatem,col.ij. ſic etiam in qualibet actione populari, vbi res publicata inuenitur offenſa,medietas pœnæ pecuniariæ eſt actoris,alia medietas eſt fiſci,ſecundum Bartho.in l.lege,§.hoc edicto,ff.ad ſyllania.

TENETVR etiam idem Milo erga Dionyſiũ Dauum vulneratum prout dicetur. nam licet in homine libero vulnerato,cicatricũ aut deformitatis nulla fiat æſtimatio, cum liberum corpus non recipiat æſtimationem,iudex tamen cõputat mercedes medicis præſtitas,cęteráque impẽdia quæ in curatione facta ſunt, præterea operarum quibus caruit aut cariturus eſt,ob hoc ꝙ inutilis factus eſt, vt l. cum liberi hominis,ff. de his qui deiec.vel effude.& Exodi xxj.c.& l.ex hac, ff.ſi quadru.pauperi.fec.dic.& c.j.extra de iure iur.& l.qua actione,ff.ad leg.aquil. Attenditur etiam qualitas loci,temporis,& vulneris,vt §.iniuria,in c.i. de pace iura.firmand.in vſ.feud.& inſuper arbitrio iudicis idem Milo puniendꝰ eſt cũ reſartione damni,vt Inſti. de actio. §. in duplum,iuncta glo.& §. liberum,Inſti. de lege aquil. iuncta glo.fi.& l.j.§.cum liber.ff. de his qui deiece.vel effud.

QVOMODO autem & qualiter attendatur intereſſe dicendum eſt ꝙ in delictis venit omne intereſſe,vt ff.de furtis,l.inficiãdo,§.j.& ibi Bart.& ff.de cõd.fur. l.iiij.& ff.de vi & vi arm. l. interdicto, & l.apud Iulianum,§.j.ff.de leg.primo,& l.ſi ſeruum,ff.de verbo. oblig. Et quamuis de iure ff. in intereſſe non attendatur lucrum ceſſans,ſed damnum, vt ff. de damno infect.l.proculus,& l.iniuriarum,§.ſi quis de honoribꝰ, ff.de iniur.Et glo.in l.ſi ſterilis,§. cum per venditorẽ, ff.de acti.emp.

TAMEN hodie de iure codicis intereſſe venit generaliter in lucro ceſſante ſicut in damno vitando,vt l.vnica,§.fi.C.de ſentẽtijs,quę pro eo qđ intereſt,profer. Et ideo fit ꝙ in actione legis aquiliæ non ſolum venit æſtimatio rei, ſed etiam æſtimatio extra rem, vt §.illud,Inſti.de leg.aquil.& §.furti autem actio,Inſti.de oblig.quæ ex delict. naſc. & §.fi. Inſti.de vi bono.rapt.& ff.eodem,l.generaliter.

QVO AD ſecundum argumentum, videtur idem Milo teneri actione tantum iniuriarum de ipſa cæde, vt vindicetur ciuiliter, & non vt damnum ſartiatur,vt l.prætor,§.quid ergo,le.j.ff.de iniur.Nam in ciuili iniuriarum, vt in criminali lege cornelia de ſicar. agitur ad vindictam tantum, vt glo.in d.§. quid ergo,in verbo principaliter.Et in hoc differt à lege aquilia,qua agitur de homine occiſo ad damnum datum ciuiliter & principaliter,vt d.l.prætor,§. quid ergo,ff. de iniur.& hæc actio iniuriarum tranſmittitur ad hæredes,glo.in l.j.§.& ſi forte,ff.de iniur. & ff. de petit. hæred.l. ſi à domino,§. ſi poſſeſſor. AEſtimatio autẽ iniuriæ ad iudicẽ ſpectat, d.l.j.§. ſpectat,ff. de iniur. quando videlicet deſcendit ex lege cornelia de iniurijs,vt l.iniuriarum,& l.conſtitutionibus,ff.eodem.nã omnis iniuria quæ manu fit,lege cornelia de iniur. cõtinetur,l. lex cornelia,§. lex itaque,ff.eodem, & §.ſed & lex,Inſti.eodem,lex verò aquilia loquitur in eo caſu cum quis culpa ſua alicui damnum dederit, veluti ſi quis ſeruum alicuius occiderit,vel vulnerauerit,vt l. lege aquilia, ff. ad leg.aquil. dicitur autem lex aquilia ab Aquilio tribuno plebis ſecundum Iſydo.lib.v. qui ipſam legem in monte Auentino,tempore diſcordiæ populi & plebis conſtituit,& poſtea concordia facta vice legis habita eſt,vt l.j.ff.ad leg.aquil.

DIFFERENTIAM autem inter actionem legis aquiliæ & actionem iniuriarum adhuc ponit Bartho. in d.l.prætor, §.j. de iniur. vbi dicit ꝙ quando ego ago actione legis aquilię,debeo exprimere certam quãtitatem damni. Sed quando ago actione iniuriarum, non debeo certam quantitatem exprimere, ſed tantũ vt iniuria vindicetur prout ſupra dictum eſt,& glo.in d.§.quid ego,in verbo ſartiatur,ff.de iniur.

CENSETVR etiam idem Milo alio medio excuſari à pœna mortis, quia eſto ꝙ ipſe ſolus præbuiſſet cauſam mortis vita exhalatis, tamen hoc conſtaret euenisse incontinenti poſt cœnam factam vbi pręſumeretur lapſus per vinum aut laſciuiam,potius quàm ꝓpoſito animo ſiue dolo.hinc apud ſapiẽtes iudices venia quidem facta donari deberet.nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus: neſciunt enim quid loquantur aut agant qui nimio vino indulgent,verum ſepulti iacent:leuitatis tamen damnantur auctores, quoniam euitanda eſt ebrietas, per quam crimina cauere non poſſumus,vt c.ſanè. xv.q.j. ita ꝙ ebrij non ſecundum qualitatem delicti, ſed quãtum ebrietas illa meretur damnantur,vt c. inebriauerunt Loth.d.xv.q.j.ideo capitalis pœna per vinũ aut laſciuiam lapſis remittẽda eſt l.omne delictum,§.per vinum,ff.de re milita.

QVI ERGO occidit hominem per ebrietatem aut laſciuiam,non tenetur pœna mortis,l.cornel.de ſicar. ſed tantum relegatur in quinquẽnium, vt l. lege cornelia,ff.ad leg.cornel.de ſicar.

CENSETVR adhuc haberi ratio nobilitatis, quia nobilem & militem rei publicæ ſe dicit.quo caſu ſi cõſtet,iudex mitiorem ſententiam dicere debet & mitigare pœnã,vt ff.de re milita. l.nõ oẽs,§.fi.Nam vbi perſona delinquens eſt in gradu dignitatis,vel ſtatus, vita debet ei concedi ex benignitate diſpenſationis, ſed tamẽ debet capite puniri ſcilicet deportari,vt ff.de incend.rui.& naufra.l.fi.

ETIAM ſi ſpõte dolóve malo in honore aliquo poſiti cædem commiſerint, deportari ſolent in inſulam, vt l.qui cædem,& l.eiuſdem,§.pe.ff.ad leg.cornel.de ſicar.& l.moris,§.parentes,ff.de pœnis.

CAPITALIS autem damnatio eſt mortis, vel ci-

uitatis amiſſio, vel ſeruitutis impoſitio, l. rei capitalis, ff. de pœnis, & ff. de bono. poſſeſ. l. edicto, §. rei capitalis, & l. ij. ff. de pub. iudic.

QVID VLTRA? niſi idem Milo temeritate quadam & inconſulto calore, id egiſſe videatur, quo caſu temeritas inconſultúſque calor calumniæ vitio careret: ideo ob id, illum pœnam ſubire non oportet, l. j. ff. ad ſenatuſc. turpil.

IN CONTRARIVM autem videntur alia obſtare iura. Et quòd ipſe Milo propoſito antecedenti dolo animo, & penſatis inſidijs cædem commiſit, & committi fecit. Et ideo teneri non ſolum actione legis aquiliæ, & iniuriarum, ſed etiam actione legis corneliæ de ſicarijs pœna mortis, rationibus his ſequẽtibus.

PRIMO probãtur indicia manifeſta ſequẽtia, quæ dolum inducunt & comprobant, l. dolum, C. de dolo.

VT AVTEM ſciamus quid ſit dolus, nihil aliud eſſe cenſetur, quàm machinario ſtudioſa, ad decipiendũ fallendúmque alterũ adhibita manifeſte, l. j. §. ij. ff. de dolo. Et dolus vel bona fides non ſunt niſi paſſiones animæ, quæ ſoli deo ſunt notæ, vt not. per glo. in §. aliæ, Inſti. de actio. & ideo nobis non ſunt cognitæ niſi per exteriora, quæ indicant animi qualitatem, vt ff. de ſupellect. leg. l. labeo. §. Idem tubero, & ff. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. l. fulcinius, §. quid ſit latitare, in gl. & Cepol. conſ. xxxj. Et licet dolus conſiſtat ex animo, nec poſſit probari, quia intentio alieni cordis non poteſt diuinari, cum nec etiam Paulus (licet ſpiritu Dei plenus fuerit) potuit diuinare, vt xxij. q. ij. c. beatus, & extra vt eccleſ. benefic. c. vt noſtrum, & l. ſi putator, in fiñ. ff. ad leg. aquil. tamen per exteriora indicantur animi ſecreta interiora, vt ff. de ædilit. edict. l. ſi tamen, §. ij.

SED VIDETVR ꝙ omnis dolus ſit præſumpt⁹, & nullus ſit dolus manifeſtus. dic quòd quædam ſunt indicia manifeſta: & illa probata inducunt dolum manifeſtum, vt d. l. dolum, C. de dolo.

QVAEDAM verò ſunt præſumptiones ſeu indicia non ita manifeſta, tunc nec dolum omnino concludunt. Et iſta de neceſſitate non inducunt dolum, ſed præſumptiue, vt ff. mandat. l. ſi procuratorem, §. dolo, & l. dolus, eodem. Et talis dolus præſumptiue non ſufficeret ad condemnationem, cum quis non veniat ex præſumptionibus damnandus, vt l. abſentem, ff. de pœnis, niſi forte exprimeretur in iure ex aliqua cauſa, vt l. ſi hi qui adulterij. C. ad leg. Iul. de adulte. & auteñ. ſi quis ei, C. eodem.

PROBATVR ergo dolus eo quòd fuerit inimicitia præcedens ratione motæ controuerſiæ inter eundem Milonẽ & ſæpedictos interemptos, pro vt confeſſus eſt idem Milo per ſuum interrogatorium, & etiam conuictus per penultimi & vltimi teſtis dictũ, qua inimicitia probata præſumitur dolus, vt l. capitalium, §. qui ob inimicitias, ff. de pœnis, & l. j. §. cum quis latrones, ff. de quæſtio.

PROBATVR etiam dolus per aliud indicium, quo idem Milo iactauerat & ore protulit ſe vindicaturum, & vltionem ſumpturum de prædictis occiſis ante tunc elapſuram hebdomadam, & erat ad id potens, prout conſtat ex coadunata ſecum gente. Et ſic perſona ſpectanda eſt an potuerit facere, & an ante quid fecerit, & an cogitauerit, & an ſanæ mentis fuerit, vt l. famoſi, ff. ad leg. Iul. maieſt. Ideo hæ minæ præcedentes faciunt præſumptionem contra eundem Milonem homicidam ſuſpicatum fore. nam ex dictis hominum facta penſamus, vt l. j. C. ſi quis imper. maled. & bonus tex. in l. labeo, §. Idem tubero, ff. de ſupel. leg. & Abb. in cap. tertio loco, extra de prob. alleg. l. fi. C. eodem, Bal. in l. pacumenius, ff. de hæred. inſti. & d. l. ſi hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adulte. vbi dicitur quòd ex præteritis ſumimus præſumptionem ad præſẽtia & futura, & ff. mandat. l. ſi verò remunerandi, & ff. de repud. l. iij.

PROBATVR ETIAM quòd idem Milo inſultauit in peremptos quos percuſſit & impetiuit, & quamuis plures percuſſerint, nec appareat quorum ictibus fuerint illata vulnera letalia, tamen quia conſtat per indicia, quòd ipſe cum alijs fuerit cum propoſito occidendi, certum eſt ꝙ tenetur lege cornel. de ſicarijs, pœna mortis, tex. for. in l. j. §. diuus, ff. ad leg. cor. de ſicar. & hoc not. per Cy. in l. quoniam multa facinora, ff. ad leg. Iul. de vi publ. & Bart. poſt gl. in l. ſi in rixa, ff. ad leg. cornel. de ſicar., Idem Bartho. in dicta l. Item mela, §. ſi ſeruum plures, ff. ad leg. aquil.

PROBATVR itidem animus occidendi ex qualitate percuſſionis. Nam vbi quis ſtrinxerit gladium & in eo percuſſerit, indubitate animo occidendi id eum admiſiſſe cõſtat, & ideo pro homicida damnandum, vt d. §. diuus, & l. j. & iij. C. ad leg. cor. de ſicar. Et glo. in c. ſignificaſti, extra de homic.

PROBATVR ſimiliter anim⁹ occidẽdi ex propoſito antecedenti: contrahitur enim propoſitũ antecedẽs in inſultu, vt l. is qui aggreſſorem, C. ad leg. cornel. de ſicar. inſultus ſiquidem eſt in alium ſaltus, vt probatur in l. j §. cum arietes, ff. ſi quadrup. paupe. feciſſ. dic.

CONTRAHITVR etiã propoſitũ antecedens ex proditione quãdo cõmittitur delictũ ex ꝓpoſitio proditorio, vt ff. ad leg. Iul. maieſt. l. iij. in princ. Eſt autem prodere, vnum actibus oſtendere, & aliud in mẽte gerere, vt l. j. ff. de præuarica. & l. fi. de delat. lib. x. C.

CONSTAT etiam de dolo alio indicio poſt cædem ſubſecuto, quo idem Milo cum duobus alijs viſus eſt fugere cum enſibus ſtrictis, cruore madentibus, & tinctis, parum diſtans ab homicidio, & loco ipſius in hæc verba prorumpens: habent ne hi id quod eos decebat? vt ſupra dictum eſt. Quotiens ergo circa idem plura auxilia eiuſdẽ generis ex eodem facto deſcendẽtia ſimul commixta iuncta concurrunt, dicuntur rẽ perficere & plenã probationem inducunt, vt ff. de excuſ. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appel. l. ſi quis ſeparatim. §. j. & C. qui numer. tutel. l. vna, ideóque ſingula quæ non proſunt, multa iuuant, & ſimul coniuncta coadiuuãt, vt in auẽ. de fide inſtru. §. ſi verò additũ, & §. ſi verò nullus, col. v. & Inſti. de hęred. inſti. §. ſi plures, & extra de teſtib. cap. præterea, & C. de teſta. l. ſanctim⁹. Et talia indicia nõ minorẽ ꝓbationẽ ꝙ inſtrumẽta

continent fidem:vt l.indicia,C. de rei vendic.& l. cũ ſcimus,de agric. & cenſi.lib.xj.C. Et tam teſtes quàm aperta indicia & manifeſta æquiparentur, vt poſſit ſequi ſententia diffinitiua, l.fiñ. C. de probat. hinc dicit Bartho. in l.fur.ff. de furt. quòd tanta indicia non requiruntur ad condemnationem: vnde ſi aliquis deprehenditur in aliquo actu propinquo ad ipſum delictum, tale maleficium dicitur notorium : & per illam l. infert, quòd ſi quis viſus eſt fugere cum gladio ſanguinolento, vt in præſenti caſu , & ibi reperitur aliquis mortuus , ex hoc eſt manifeſtum homicidium quod ipſe fecit,alle.glo.fi.in l.capite quinto,ff.ad leg. Iul.de adulte.

VT AVTEM reſpõdeamus huic quod dictum eſt prædictum Milonem tempore homicidij fuiſſe fortaſſis vino ſopitum,hoc nõ probatur,imò arguitur de dolo rationibus ſupradictis.

QVO AVTEM ad hoc quo videtur imponi debere mitior pœna mortis ratione nobilitatis vel honoris, iura ſuper hoc allegata intelliguntur,imò dicunt, quòd mitior pœna venit imponenda in nobili vel in honore poſito , quàm in medij actus homine , conſulto tamen prius principe & benignitate diſpenſationis eiuſdem,quod in præſentiarum abeſt, & adhuc veniret deportandus in inſulam,l.fiñ.ff.de incend.rui. & naufra.& l.qui cædem,& l.eiuſdẽ,ff.ad l. cornel.de ſicar.l.moris, §. ſed enim, & §. parentes,ff. de pœnis, & l.honor veteranus,C.eodem.

AD HOC quod dictum eſt , quòd vbi auctoritate ſuperioris non poteſt eſſe conſultum quis poſſit ſibi ius dicere , & ſit permiſſa propria vltio. Bartho.in l. Nullus,poſt glo.C.de Iudæ.dicit hoc verum eſſe quã do non poteſt haberi copia iudicis , vt d.l.j. C.quando lic.vnic.ſine iudi.ſe vindic. aliàs vbi poteſt haberi copia iudicis, iudiciorum vigor iuriſque publici tutela in medio conſtituta ſunt , ne quiſquam ſibijpſi permittere valeat vltionem,d.l.nullus,C.de Iudæis.

PRO HOMICIDIO itaque iniuria,id eſt, non iure , ſed dolo commiſſo , quis tenetur lege cornelia de ſicarijs . Et ille ſolus tenetur qui in dolo eſt , non autem in culpa lata,vt l.in lege, ff. ad leg. corneli. de ſicar.vbi dicitur, quòd in lege cornelia dolus pro facto accipitur.Nec in lege cornelia culpa lata pro dolo accipitur ſecundum Bartho.in l.quòd nerua,ff.depoſiti: culpa tamen punitur ,ſed mitius quàm lege cornelia de ſicar.l.lege,§.j.ff.eodem,vbi occidẽs culpa in quinquẽnium relegatur, Pœna autem huius legis corneliæ de ſicarijs eſt mors vel relegatio ,l. eiuſdẽ legis, verſic. ſed ſolent hodie capite puniri, & l.qui cædem, ff.eodem,& §.Item lex cornelia. Inſti.de public. iudi. vbi homicidas lex cornelia de ſicarijs vltore ferro perſequitur .Et hoc quo ad intereſſe publicum ſcilicet fiſci. Nam vbi criminaliter agitur , victoria eſt fiſci, l. agraria , ff.de termi.amot. Et l.iij.in princi. ff. de ſepulc. viol. Et ff.de popul. actione ſuper Rub.& Bal.in l. cum quidam , C.de fruct.& lit. expenſ.cum interſit rei publicæ ne crimina remaneant impunita , vt l. ita vulneratus,§.cum neque impunita,ff.ad leg.aquil.

HOMICIDA ergo quod fecit expectet , vbi dolo commiſit homicidium, nec ei parcendum eſt , etiam ex reſcripto principis : vt Deutero. xix. cap. vbi dicitur , Homicida morietur , nec miſereberis eius . Nec etiã veniam nec remiſſionem ſperare debet,l. Nemo deinceps,C. de epiſco.audient.niſi princeps poteſtate abſoluta in hoc vteretur:de qua poteſtate ſcripſit Zaſius in repet.l. ij. ff. de orig.iur.in verbo ratum eſſet, nec minor identidem reſtituitur aduerſus delictum, ſcilicet homicidium dolo commiſſum, tex. for. in l j. C.Si aduerſus delict.& l.ſi ex cauſa,§.nunc videndum, ff.de minor.& l. impunitas,C. de pœnis.atrociora ſiquidem ſunt delicta quę proueniunt ex animo,vt glo. in l.auxilium, §.in delictis,ff.de minoribus.Quinimò hoc caſu culpa eſſet , relaxare vindictam, vt cap.j. extra de poſtul.prælat. cum facilitas veniæ præbeat incentiuum delinquendi,vt xxiiij.q.iiij. c. eſt iniuſta:ita ꝙ ſub ſpe veniæ quis audacior ad delinquendum efficeretur , quod fieri non debet , vt extra de cleric. excommu.miniſtrant.c.illud.itaque vbi iudex compertũ crimen non vindicat , tegere vt conſcius criminoſa feſtinat,vt l.ij.de C.commer. & mercat.

IN SVMMA omnis lex vult vt qui cædem fecerit capite plectatur,c. omnis autem lex iiij. diſtinct. & c. extra de homicid.& d.§. Item lex cornelia.Inſti. de public. iudic. & l.penulti.ff. ad leg.pompe. de par. & l.pe.ff.ad leg.cor.de ſicar.

QVICVNQVE ergo humanum effuderit ſanguinem , fundetur & ſanguis illius , vt Geneſ. ix. cap.ſi quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus fuerit , percuſſor reus erit homicidij , & ipſe morietur. Vt Numer. xxxv.cap. & Matth.xxvj. c. & adhuc ſcriptum eſt , Ecce poſt hæc vidi animas interfectorũ clamantes ad deum & dicentes,vſque quo domine nõ das iudicium,& vindicas ſanguinem noſtrum de interfectoribus noſtris qui ſunt in terris? Apocal.vj.c.

SIC MISERRIMVS ille Milo reus eſt mortis.

QVAERO AVTEM qua pœna mortis veniat plectendus?dic ꝙ vbi delinquens eſt in dignitate conſtitutus,vel nobilis,vbi per legem imponitur pœna mortis,debet decapitari, vt Bartho.in l. deſertorem,§.j.ff. de re milita. & Bal.in l.data opera, col.j.C. qui accuſ. nõ poſſ.alleg.l.capitalium,§.ſolẽt, verſicu.nõnunquã, ff.de pœnis,quia eſt mitior pœna quàm furcæ ſubiectio,ſecundum eundem Bal.ibidem,& ſic inter pœnas mortis iudex poteſt arbitrari an igni ſubijciat,quæ eſt grauior pœna:vel furcæ,vel decolletur. nam gratiam poteſt facere pœnæ nõ vitę. Sed leuioris prout dictauerit ſibi æquitas arbitrij ſecundum ætatem, ſecundum merita prioris vitæ , vt l.quid ergo,§. pœna grauior,ff.de his qui not.infa.& l.& ſi ſeuerior,C.ex quibus cauſ. infa.irrog. viles ergo perſonæ furca ſuſpenduntur vel comburuntur,Nobiles decollantur ſecundum eundem Bal. vbi ſupra.

PLVRA autẽ homicidia vno actu commiſit idem Milo,ſaltem plures cum alijs percuſſit, qui demum illico interempti ſunt . Nunc quærendum eſt an debe-

at exaggerari pœna mortis huic Miloni? Respon. nunquam enim plura delicta, concurrentia faciunt vt vllius impunitas detur. Neque enim vnum delictum ob aliud delictum minuit pœnam, vt l. Nunquam, ff. de priuatis delictis: vbi dicit Bartho. quòd quando ex pluribus delictis sequuntur plures effectus, plures pœnæ veniunt imponendæ: vt l.iij. ff. de termin. mot. vnde si plures iniurias mihi feceris, puta turba, & cœtu facto domum meam introieris, & hoc facto efficiatur vt simul conuitium patiar, & verberer, tunc agendo, has omnes iniurias, quas simul passus sum, teneor in vno libello coniungere, vt l.prætor.§. si mihi plures, ff. de iniur. Et tamen ex qualibet per se imponitur pœna, & sequitur condemnatio, ac si proponerentur in diuersis libellis, vt l.non est nouum, ff. de actio.empt. Et l. si adulterium cum incestu, ff. ad leg.Iuli. de adulte. ratio enim est quia hæ iniuriæ tendunt ad diuersos effectus. Si verò quis coadunauerit gentem, & duxerit illam ad aliquem locum, vt in nostro præsenti casu, certe cum isti actus tẽ dant ad eundem effectum, non punietur nisi vno effectu, l.iij. ff. ad leg. Iul. de vi, & sic per impositionem vnius pœnæ alia pœna consumitur, vt puta vbi plura delicta vel homicidia, sunt commissa, & ex quolibet illorum debeat imponi pœna mortis, cum quis non possit occidi nisi semel, ideo semel tantum punietur secundum Bartho. in l. vulgaris, ff. de furt. vbi dicit post glo. quòd si quis pluries ad vxorem alterius accesserit, vna tamen pœna imponetur, licet ex quolibet coitu nascatur accusatio, vt glo. in l. mariti, §. sex mensium, in verbo commissi, in fin. ff. ad leg. Iuli. de adulte. Et quia in his imponitur pœna capitis pro adulterio, non est pœna reiterabilis, vt l. quamuis, in fi. C. ad leg. Iulia. de adulte. Ideo vna tantum pœna imponitur, vt glo. in d. l. vulgaris, in verbo fur erit. vnde si vnus seruus plura delicta commiserit, vna datione illius serui indiuidui, quia seruus diuidi non potest, dominus liberabitur, vt l. si quis à multis, ff. de noxal. actio.

SIC MILO reus in capitis amputatione, In consequentiam vero bona illius veniunt confiscanda, quia cum vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis conditio irrogatur, supplicij damnatione bona confiscantur l. j. ff. de bonis damnat. & C. de pœnis, l. in metallum etiam sine publicatione perduntur bona, vt l. tutelas, §. Item cum ciuitas, ff. de capit. diminut. vbi dicit text. cum ciuitas amissa est, nulla restitutionis æqui tas est aduersus eum qui amissis bonis & ciuitate relicta nudus exulat, iuxta illud gallorum: *Qui confisque le corps, il confisque les biens.*

TENETVR etiam idem Milo pecuniariter erga suam aut suorum iniuriam prosequentes & delatores pro reparatione cædis interemptorum. Nam ex quibus causis publica sunt iudicia, ex his causis non esse nos prohibendos quominus & priuato agamus: & hoc verum est, vbi non principaliter de ea re agitur quæ habeat publicam executionem, vt l. prætor, §. at quin solemus, ff. de iniur. & l. licitatio, §. quod illicite, ff. de public. & vect. ita q̃in ciuili iniuriarum vt in criminali lege cornelia de sicarijs, agitur ad vindictam tãtũ de ipsa cæde vt vindicet, gl. in d. l. prętor, §. quid ergò, l. j. ff. de iniur. Et spectat hæc ęstimatio iniuriæ quoniam descendit ex lege cor. de iniur. ad ipsum iudicem, d. l. j. §. spectat, ff. eodem, & l. iniuriarum, eodem, vt supra dixi. & §. pœna. Insti. eodem.

TENETVR etiam ad damna & interesse actione legis aquiliæ, vt l. in lege, ff. ad leg. aquil. & cap. significasti, extra de homicidio, & ſepedicta l. Item mel a, §. si seruum plures, ff. ad leg. aquil.

CONCLVSIVE ergo mea fert sanctio saniori mẽte salua, quòd prælibatus Milo pro reparatione necis & homicidiorum per eundem & alios huius sceleris conscios & fautores commissorum, de quibus in præsenti processu agitur, venit capite obtruncandus omnibus eiusdem bonis, quibus licebit additis & confiscatis, super hisdem bonis summam primitus quadringentarum librarum Parisie. cuilibet conquerentium, delatorum, adiudicando pro omni reparatione damnorum & interesse, quæ passi sunt ratione homicidiorum obuentorum in personas interemptorum, & vulnerum Dionysio Saupiquer illatorum. Et quia sunt quædam consuetudines locales quibus non confiscãtur bona fisco, ideo emẽda potest adiudicari fisco rationibus supradictis, quare eundem Milonem condẽnari censeo in centum libras Parisiẽ. erga regem pro interesse publico. Vbi cõfiscatio non haberet locum in locis vbi sita sunt bona eiusdẽ Milonis.

QVANTVM autem causa & negociũ tãgit, & attinet Bernardum Thrasonẽ legionarium: per penultimum & vltimum testem inquisitionis (nulla in eos perfidia per eum obiecta) conuincitur minas à dicto Milone de occidendo memoratos tunc viuẽtes & nunc defunctos Piutum Xenium & Crassum audisse in parui cetui taberna: quod idem Thraso per suum interrogatorium confessus est: sicut in eo cauetur. Et tandem fatetur ad defensionem ipsius Milonis (prout dicit) adfuisse homicidijs & gladio bicipiti percussisse defunctos tunc viuentes, vnà cum Milone, Anippo, Caligula & famulis prædictorum, Milonis, & Anippi, ita q̃ plures remanserunt humo postrati, & hinc aufugisse & se absentasse hui⁹ rei causa ab hac vrbe Parisiensi, donec fuit captus & exhibitus vti est ad præsens.

ET vltra cõuincitur de dicta percussione per primũ & secundum testem eiusdem inquisitionis eidẽ Thrasoni præsenti confrontatos, & suam depositionem iuramento confirmantes, sine opposita per eundẽ Thrasonem in eos exceptione, simili quoq; conuictione afficitur per confessionẽ Ferdinandi Parasiti in quæstione extraordinaria extortam. quam ipse Parasitus pręsente ſępedicto Thrasone nulla perfidia obiecta sacramento firmauit.

SIC probatione alia non indigemus.

QVANTVM vero attinet ad Henricum Nebulo-

nem ex famulis prædicti Milonis alterum, inficiatus est crimen: Sed tamen conuictus est de percussionib⁹ in prælibatos defunctos per eum factis: per primi & secundi testis informationum depositiones: quas eo præsente (nulla opposita exceptione) iuramēto corroborauerunt testes: simili eiusdem facti conuictione per confessionem à Ferdinando Parasito in quæstione extortam, & per confessionem Desiderij dessauix in litteris remissionis contentam, quas testes ab eodē Nebulone præsente non excepti iuramento vicissim vallauerunt homicidijs adfuisse inculpatur & percussisse fertur.

NOTVM ergo patet delicta per illos Thrasonem & Nebulonem cum alijs commissa fuisse, tam per indicia in iure approbata, quàm per probationem, vt supra dictum est.

HIS præsuppositis redeundo ad casū præsentis speculationis dico quòd possent similia iura allegari pro & cōtra sæpedictos Thrasonem & Nebulonem, quæ deducta fuerunt in discussione pœnæ Girardi Milonis, quæ tamen hic pro expressis habeantur.

IN quantum ergo idem Thraso fatetur audisse minas quas non prodidit, verum reticuit, in hoc censetur insons, & inculpabilis. Nam quis ex solo silentio criminis non tenetur, vt glo. in l. Excipiūtur, in verbo certū erat, ff. ad senatusc. syllania. Nec quidem verbos⁹ testis quis esse debet, l. instrumētorum, C. de precib. imper. offer. Quinimò eos qui errore acerrimo non affectato insimulatóve, neque ex vili causa decepti, aut ætatis lubrico lapsi, facinus celauerūt, legis laqueis eximi placet, l. qui contra. C de incest. nupt.

IN quantum etiam fatetur adfuisse homicidijs pro defensione eiusdem Milonis, & percussisse defunctos tunc viuentes, prout supra cauetur, talis simplex confessio non videtur ei obesse, nec vtique vltro confitenti est semper fides adhibenda: cum nonnunquam metu, aut alia de causa in se quis confiteatur, l. j. §. si quis vltro, ff. de quæstio. Aliquando etiam non metu criminis imminente, sed tędio vitę vel impatientia doloris, quis sibi mortē appetit, vel manus infert: ideo ei est insistendū, vt l. j. §. si quis non metu, ff. ad senatusc. syllania. ideo non debet audiri perire volēs, l. nō tantum, ff. de appell.

HIS etiam cessantibus adhuc cōstat per dicta Ipsius nobilis Anippi quòd ipse Thraso, & alij fuerunt per eundem Milonem ad committendum homicidia persuasi: cum antea non habuissent animum occidendi, sic prouocans solus tenetur de dolo, l. & eleganter, ff. de dolo, quia plus est persuadere quàm facere, & plus quàm compelli atque cogi sibi parere, vt l. j. §. persuadere, & l. vt tantum, §. de filio, ff. de seruo. corrupt. & glo. in c. deteriores, vj. q. j.

PRO resolutione horum dubiorum quo ad primum scilicet quòd quis nō teneatur de silentio & taciturnitate minarum, hoc verum quando quis potuit scire, & noluit, vt glo. in d. l. qui contra, C. de incest. nupt. sed tā tandem est siue quid sciam ab initio esse, siue postea sciam si patiar. glo. in l. cum ancillis, C. eodē, ideo vbi sciuit ante vel postea crimen futurum, nec reuelauit, sed passus est: tenetur criminaliter, vt d. l. cum ancillis, §. quod si actores, & §. fin. ibi, quoniam intra domesticos parietes scelus admissum est, quod noluit mox cognitum publicare, vsque ad fi.

QVO ad secundum, per quod confessio ipsius Thrasonis non videtur ei obesse, hoc verum quando nulla examinatione præcedente vltro crimen confitetur, & nullis vrgetur indicijs vel probationibus, vt d. l. non tantum, ff. de appell. sed vbi sunt indicia cum confessione, reus venit condemnandus, vt glo. d. l. j. C. de confess. aut quando reus metu probationū confitetur crimen, habetur pro conuicto, vt glo. in c. si quis presbyter, in verbo confessi. xxiiij. dist. & l. qui sententiam, C. de pœnis.

SVNT autē indicia & probationes super scelere, igitur valet confessio, iur. supra alleg.

QVÒ ad tertium dubium, per quod prouocans sol⁹ teneatur de dolo, hoc in ciuilibus, sed in criminalibus secus: quia licet confessus fuerit venisse ad defensam ipsius Milonis, quia tamen percussit, tenetur magis tāquam agens. nam videtur magis puniri debere quàm consentientes. Quinimò qui aliorum defendit errorē, multo magis damnabilior est illis qui errant: quia non solum errat, sed etiam alijs offendicula erroris præparat & confirmat, vt c. qui aliorū, xxiiij. q. iij. vnde si quis peccantem defendit, acrius quàm ille qui peccauit coercetur, vt c. qui consentit peccantibus, xj. q. iij.

EST igitur aduertendum quòd quadruplex est consensus: scilicet negligentiæ, cōsilij, cooperationis, & authoritatis seu defensionis, vt glo. in c. j. extra de offic. deleg.

IN primo casu scilicet negligentiæ minus peccat cōsentiens quàm faciens, nisi forte negligentia nimis crassa fuerit, vt j. q. j. c. quicquid inuisibilis, & lxxxiij. dist. c. cōsentire, & c. quid enim.

SECVNDO casu scilicet consilij, minus punit quàm faciens, plus autem quàm negligens, arg. lxxxv. dist. cap. tanta.

TERTIO casu cooperationis æqualiter peccant facientes, & consentientes: agentes enim & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat authoritas, vt c. quantæ, iuncta glo. extra de senten. exco.

QVARTO casu autoritatis seu defensionis, vt in præsenti casu, magis peccat consentiens, defendendo & autoritatem præstando quàm faciens, & magis puniēdus, vt supra dixi. Et glo. in d. c. j. in verbo pari pœna, extra de offic. deleg.

IN quantum attinet ad Henricum Nebulonem licet sit testib⁹ superat⁹ de percussione, vt supradictum est, quatinus tamen inficiatus est crimina, hoc nō videtur sufficere: duo siquidem videntur requiri ad hoc vt quis condemnetur criminaliter: scilicet quòd sit testibus superatus, voce etiam propria scelus vitiúmque sit confessus, nec sufficere alterum, l. obseruare, C. quarum appel. non recip.

PRO resolutione huius dubij certum est, ad hoc vt quis condemnatus de crimine non audiatur appellans, requiritur quòd sit confessus & conuictus testibus, d. l. obseruare, sed vbi quis est testibus tantum superatus

tus de crimine: licet inficietur & neget crimen, tamẽ est sufficiens causa ad condemnandum:& sufficit alterum,aut confiteatur crimen aut conuincatur, vt l. qui sententiam.C. de pœnis,eo casu poterit appellare, & audietur appellans etiam de consuetudine, siue sit superatus testibus& confessus crimen,aut tãtum superasit alterum,potest semper appellare, excepto à præpo sito marescallorum, de cuius potestate in præsentiarum taceo.

DEBET igitur eadem pœna legis corneliæ de sicarijs puniri,sicut Milo,qꝫ cõsensu cooperatiõis deliquit sicut Milo,ideo agens & cõsentiens operando pari pœna venit plectendus,vt d.c.quãte,extra de senrẽ.exco. & glo.in d.c.j.extra de offic.deleg.

CONCLVDENDO eo qꝫ ijdem Thraso & Nebulo sunt viles personæ,opinor eosfurcis iuxta tabulatum Girardi Milonis affigendis laqueo suspendi debere, ibidémque vitam opera & manu lictoris exhalare; omnibus eorundem bonis quibus licebit addictis,& confiscatis:super ijsdem summam primitus centum librarum Parisiensiũ cuilibet conquerentium pro omni reparatione iniuriæ damnorum & interesse capiendã adiudicando.

QVANTVM vero attinet ad Claudium Caligulam absentẽ,per informatiões culpatur,& oneratur adfuisse minis præcedentibus homicidia, per quas minas idẽ Milo vltro profitebatur & se iactabat vltionem sumpturum contra inde interfectos ante tũc elapsurã hebdomadã,& hoc ĩ parui cerui taberna, vt amplius cauetur in penultima& vltima depositione testium in prædictis informationibus examinatorum.

TVM secundo iuisse in occursum prælibatorum Pluti,Xenij,& Crassi à caupona leonis argẽtei vsqꝫ ad crucem Tirouerti cum eodem Milone & alijs interfectoribus:illico quoqꝫ in prætereuntes illic Plutum,Xeniũ, Crassum,& Dauum insultasse ac crebris strictorũ ensium ictibus illos impetiuisse:iactatos humo,prostratósqꝫ (dẽpto Dauo apprime sauciato) reliquisse,& illinc se fugæ tergáqꝫ dedisse:prout primus & secundus testis examinati in processu & denuo repetiti per iudicem deposuerunt,& iuramento vallarunt, ita dixerũt & confessi sunt Desiderius Anippus in suis litteris remissionis,nec nõ Bernardus Thraso in suo interrogatorio & confessione, pariter per confessionem Ferdinandi Parasiti in quæstione extortam,& post diem & noctem,& extra locum tormentorum geminatam:& ab hinc se absentasse ab hac vrbe Parisiensi.

CONSTAT etiam per processum illum debite fuisse citatum ad tres breues dies:& deinde per edicta & sono tubæ palàm & publice iuridice & publico programmate vocatum ter quaternis diebus & quater ex abundanti:nec comparuisse : imò pro vero contumace & tentum & reputatum fuisse.

QVAERITVR nunc quid iuris in eum statuẽdum: Certũ enim est qꝫ citatio personalis cõstituit quẽ verũ cõtumacẽ,vt c. venerabilibus,§.secus de senten.exco. lib.vj.ita qꝫ ver⁹cõtumax siue exbannitus habetur pro cõfessõ,nec postea audit de crimine:imò quotiescunque reperitur,non est opus alio nouo processu, sed paratur sola executio, dummodo noscat iudici præfatum contumacem esse illum de quo agebatur in processu,secundum Bart.in l.diuus,versi.& diuus,ff.de cu sto.reorum. Et idem Bart. in l.j.ff.de requir.reis,prout tamen iudex priusquã procedebat ad condemnationẽ absentis,habeat fidẽ de maleficio imposito per examẽ testiũ,vt Bar.ĩ l.inter accusatorẽ,ff.de pub.iudic.repetendo videlicet vel recolendo testes vt ita factũ est si prius eos nõ examinauerit,quia vbi iudex non examinauit testes in criminalibus,debent iterum à iudice audiri,& repeti absente reo, l. diuus, la ij.ff. de custo. & exhib.reo.ibi,& iterum iusiurandum præstabũt, & l.apud eloquentissimum, C. de fid.instru. Nam iudex non habet stare his quæ per alium quàm per se facta sunt:vt in auẽ.de sanctiss.episc.§. si vero crimen, coll. ix. hoc ideo,quia non omnes ex fide bona elogia conscribere compertum est, vt dicta l.diuus,ff.de cust.& exhib.reo.

ITA etiam post examinationẽ sunt testes publicãdi: sit autem publicatio partibus præsentibus vel absentibus,citatis tamen.Nã iudex adhibitis sibi testiũ dictis illa leget in toto vel in parte, per se vel notarium, vt Specular.in tit.de teste,§.satis vtiliter, in princ.& Bar. in trac.de publicatione testium.§.de publicatione. Ergo quia pro conuicto de homicidio habetur : videtur teneri l.cornelia de sicar. pœna mortis,vt l.qui cædẽ. & l.eiusdem,ff.ad leg.cor.de sicar. In cõtrarium verò videtur ius insistere,nam iure communi nõ potest ferri sententia in absentem supra relegationem, sed tantũ potest irrogari pœna scilicet pecuniaria,vel ea quæ æstimationẽ contingit,qꝫ videlicet neqꝫ denuntiationibus,neqꝫ edictis præsidis obtemperauerit vsque ad relegationem inclusiue, qꝫ si quid grauius sit irrogandum,puta in metallum,vel capitis pœnam,non potest absenti talis pœna irrogari:quia vbi pœna extenditur supra relegationem,nulla pœna irrogatur absenti : cũ sanctius sit impunitum relinqui facinus nocẽtis,quàm innocentem damnari,vt tex.for. in l.absentem, ff. de pœnis,iuncta glo.& l.absentem, C. de accusat.& l.j.§. j.ff.an per alium caus.appell.& hoc siue lis sit contestata contra reum ante absentiam,vt C.de requir.reis,l.j. siue nõ sit cõtestata,vt d.l.absentẽ,ff.de pœnis.iuris tamen interpretatione his iuribus non obstantibus probatur maleficium vt sæpius reum esse citatum,vt iij.q. ix.c.decernimus,& l.lege cornelia,ff.ad senatusc.syllania. Ibi,præterea cauetur,vt his qui ante quæstionem habitam fugerunt,si aperto testamento liberi inscripti inueniantur,l.de sicarijs iudicium fiat,ita vt ex vinculis causam dicant, & conuicti perinde ac si serui puniuntur.Et ideo qui apud fiscum causam defendere sæpius conuenti neglexerint, rebus iudicatis subijciendi sunt.quod ex eo apparet,si sæpe conuenti præsentiam sui facere noluerint,l. contumacia,§. cõtumax. & l.de vno quoqꝫ,§.qui apud.ff.de re iudic. Sæpius autem vel sæpe aduerbium verificatur in duabus vel tribus vicibus,l quod in diem,§.seruo,ff.de condit.& demõstra. secundum Dy.& potest in eos irrogari pœna pro qua

litate delicti, scilicet pœna sanguinis de statuto ciuitatum Italiæ secundum Bart. in l.j.ff. de requir.reis,& idem obseruatur cõmuni vsu regni Franciæ,quia omnia iura clamant contra contumaces, vt habetur in l. ex consensu,§.fi.ff.de appell.cum similibus. Theorica autem legis absentem,ff.de pœnis,quæ dicit cõtra absentem non posse ferri sententiam diffinitiuam supra relegationem,cum sanctius sit impunitum relinqui facinus nocentis,quàm innocentem damnare,est intelligenda vbi reus nõ fuit legitime citatus:nam vbi est legitime citatus,potest absens cõdẽnari diffinitiue:etiã supra relegationem,ita cauetur in c. absens,iij.q.ix.qa tunc demum manifestum est confiteri de crimine eũ qui indulto,& toties delegato iudicio purgandi se occasione nõ vtitur:nihilq; interest,vtrũ in præsenti examine non omnia quæ dicta sunt comprobentur, cum ipsa quoq; professio ex procurata totiens constet absentia,vt c.decernimus,iij.q.ix. Nam præsumptiue crimen videtur confiteri absens,vt.ff.de re.iudic.l.cõtumacia,§.j.& xxiiij.q.iij.c.de illicita,in fi.debent tamen illa quæ probata sunt sufficere ad condemnationẽ absentis,& omnia simul obijci,vt xxiij.dist.c.illud, & supra dixi.quòd si iura sint obscura,in dubio fertur sententia pro reo:vt Insti.de interdict.§.commodum, & extra de fide instru.c.inter,in fi.Nam quandoq; actor intentionem probat:& tamen non liquet iudici de causa,vt ff.de re iud.l.Pomponius.Et ideo non vtiq; pronuntiatur secundum præsentem contra absentem,sed interdum absens si bonam causam habuerit vincet,vt l.ad peremptorũ,ff.de iudic. non tamen vincet absens quo ad condemnationem expensarum aduersus præsentem,vt c. calumniam,extra de pœnis,& l.properandum,§.& si quidem,C. de iudic. vbi dicitur , ꝙ victus præsens sumptus suos de condemnatione deducet:pręter autem expensas victus præsens poterit de calumnia puniri:vt glo.in d.c.calumniam,& l.iij. C. de calũniat.& Insti.de pœna temer.litig.§.aduersus. Conclusiue ergo criminosi absentes per edicta vocati secundum naturam delicti habita fide de delicto imposito per examen testium possunt condemnari ad vltimum supplicium,tex.for.in l.si apparitor, de cohart.lib.xij. C.& l.ne diu,C. de pœnis,& l. ad commentariensem, de custo.reorum. Et quãuis illa iura videantur specialia quælibet in sua specie, tamen ita obseruatur de cõmuni vsu & obseruantia prædicti regni Francię vt dixi:ita ꝙ vbi per legem ex delicto venit pœna mortis imponenda,si delinquens non sit in dignitate constitutus,venit laqueo suspendendus secundum Bal. in l. data opera,C.qui accus.non poss. Nam idem excessus, est magis in vno quàm in alio puniendus,cap. sicut dignum,extra de homicid.

IGITVR mea fert opinio (salua tamen melius sentientis ratione (quòd memoratus Claudius Caligula legionarius absens tanquam verus contumax est conuictus de sibi impositis homicidijs & vulneribus Dauo illatis,debétq; diffinitiue condẽnari vitam terminare furcę iuxta tabulatum Girardi Milonis affigendæ,omnia & singula eiusdem bona cõfiscata , quibus licebit declarari super hisdem primitus summã centũ librarum Parisiensiũ capiendam cuilibet conquerentium adiudicando pro omni iniuria , damnis & interesse,per quemlibet illorum prętensis. Alijs autem partibus super hisdẽ bonis interesse prætendentibus etiã satisfactis,& ita mihi videtur.

IACCHVS Ebrio tredecim annorum cũ dimidio, & alter famulorum memorati Milonis agnoscitur per primum & secundum testẽ inquisitionis ex aspectu, eo ꝙ est imberbis:per caput enim,cuiꝰ sit imago,dignoscuntur,l.cũ in diuersis,ff. de relig. & sumpt. funer.vbi dicit Bart. ꝙ si testis interrogetur si cognoscat talem,& dicat,ꝙ sic, quia vidit eius caput & faciem,sufficit & valebit eius dictum.

COGNOSCITVR etiam per eosdem testes ex habitu:eo ꝙ caligis bipartitis sit indutus,prout erat tempore homicidiorum. Talis siquidem esse dignoscitur, qualem habitus demonstrat . Et ex habitu dignoscimur,l. Item apud labeonẽ,§.si quis virgines,ff.de iniu. & Specul.in tit.de aduocat. §.ij.dignoscimur etiã per stigmata,vt l.stigmata,de fabricens.lib.xj.C . Et l. pe. de aquæ duc.eodem lib.C. & supra dixi in depos. primi testis inquisitionis.

CONVINCITVR hisdẽ testibus eidẽ accaratis & exhibitis siue confrontatis: & nulla per eum perfidia saltem concludente in eos obiecta, prædictis adfuisse homicidijs:& adhuc per dictum secundi testis strictũ ensem ad pugnum habuisse, non tamen quempiã percussisse,fertur. Opem ergo fert , qui ministerium atq; adiutorium præbet,l.in furti,§.ope, & l. si pignore, §. qui ferramenta, ff. de furt. vel qui potuit protegere & non adiuuit,in pari causa factori habendus est: si insistere non potuerit,parcendum est ei,l. omne delictũ, §.qui propositum,ff.de re milita.& l.j.§.occisorum,ff. de senatusc.sylla.

CONVINCITVR itaque per dictum tertij & quarti testis inquisitionis eidem exhibitorum, & per eum minime exceptorum,de fuga incontinenti post, & ꝓpe locum homicidiorum stricto ense ad pugnum cum eodem Milone & alijs . Et sic sunt duo testes qui deponunt de ense stricto,non tamen eodem loco.Et adhuc penultimus testis deponit de ense stricto & sanguinolento.Fuga ergo post delictum commissum est indicium,vt l.lege cornelia , verbo præterea cauetur, ff.ad senatusc.syllania. delatio gladij potest dici aliud indicium,ꝙ lex præsumit ad malum , vt C. vt armo. vsus,l.vna,lib.x.C.& in aut.de armis col. vj. sanguinolentia gladij potest dici aliud indicium , ex quo capitur coniectura, sicut & aliàs,ff. de donat. inter vir. & vxor.l.verum, sic in primo coitu dignoscitur violatio virginitatis : & probatur per aspectum linteaminis sanguinolenti,vt glo.in c.satis,xxxiij.q.v.

CONVINCITVR demum per dictum & depositionem Ferdinãdi Parasiti in quæstione extortam digladiatum fuisse, & interemptos tunc viuentes tempore insultus & rixæ percussisse : quem quidem Parasitum ei exhibitum & accaratum & suam confessionem eo Ebrione præsente sacramento confirmantẽ nulla ex-

ceptione aut perfidia excepit.

INTERROGATVS. ſuper his indicijs fatetur eſſe famulum eiuſdem Milonis, & omnium delinquẽtium habere notitiam.

FATETVR eundem Milonem litem habuiſſe cum occiſis.

FATETVR inquam eundem Milonẽ audiſſe conquerentem,& moleſtum eſſe lite ſuccubuiſſe contra & aduerſus nunc interfectos, & hoc in prandio diuerſorij parui ceruí facto,minas autem audiſſe inficiatur.

INFICIATVR etiam adfuiſſe homicidijs:ſcit autem cõmiſſa fuiſſe,ſed à quibus,dicit neſcite: ſic inuenitur in mendacio,quia trib⁹ teſtib⁹ cõuincit adfuiſſe homicidijs:ſcilicet per dictum primi, & ſecũdi teſtis, & dictũ Ferdinandi Paraſiti torti digladiatum fuiſſe, quinimò Paraſitus dicit percuſſiſſe,per tertium autem & vltimum teſtem aufugiſſe à loco homicidiorũ ſtricto enſe,& adhuc per vltimum teſtem ſtricto enſe & ſanguinolento. Et ſic ſunt quatuor teſtes qui deponũt de ſtrictione gladij,quod inficiatur,& ideo mendaciũ eſt maximum indicium ſiue præſumptio contra eum qui mentitur,vt l.vnius,§.teſtes,ff.de quæſtio. & c.literas,extra de præſumptio.

VIDENTVR tñ hi teſtes eſſe ſingulares. Nam primus teſtis dicit eundem Ebrionem homicidijs aſtitiſſe,ſecundus aſtitiſſe & enſem ad pugnũ ſtrinxiſſe,tertius & quartus teſtis dicunt eum vidiſſe fugientẽ prope locum, & incõtinenti poſt homicidia enſe ſtricto. Et adhuc tertius teſtis de enſe ſtricto & ſanguinolento loquitur. Ferdinandus Paraſitus vnus ex reis dicit eundem Ebrionem defunctos tunc viuentes tempore homicidij pcuſſiſſe,& ideo non videntur hi teſtes concludere,neq; probare,vt c.cum dilect⁹,§.nos verò ibi, cum contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eo ꝙ ſinguli eſſent in ſuis teſtimonijs ſingulares,extra de elect. Et maxime non videtur adhiberi fides depoſitioni Paraſiti in quæſtione extortæ,cum confeſſo vel conuicto non credatur de ſocio, niſi alleget euidentẽ rationem de commiſſo communiter facinore, l. ſicut, C. de quæſtio. & l.j.§.cum quis latrones,ff.eodem.

IN contrarium autem quæ tormentis fatigatus dicit vt teſtis,veritatem ipſam dicere videtur, nec poſſet reuocare confeſſionem extra torturam, imò tenebit,l edictum,iuncta glo. in verbo efficaciſſimas,ff.de quæſtio. lex autem ſicut C.de quæſt. & d.l.j.§. cũ quis latrones,ff.eodem,loquitur quando tortus ad euitandum de ſe ſententiam alios criminatur:plerique enim dum metuunt ne forte apprehenſi alij eos nominẽt, prodere eos ſolent,impunitatem ſibi captantes, vt d. §.cum quis,quo caſu non eſt eis credendum ſine veriſimilitudine,vt d.iuribus.

QVOD aũt teſtes ſint ſingulares,hoc non infert quin cõcludere poſſint quo ad indicia. Nã eſto ꝙ in delictis teſtis debeat deponere & concordare de tẽpore & loco,& ꝙ varietas loci & temporis reprobet teſtem, vt in Daniele & Suſanna,vt c.nos,§. Itẽ Daniel.ij.q. vij. hoc habet locum quando de certo tempore eſt quæſtio.quod exigitur ad alicuius rei & facti exiſtentiam in actu non reiterabili,vt in homicidio,vt l. quamuis, in fiñ.C.ad leg.Iul.de adult.& Bartho.in l.vulgaris,ff. de furt.

SED in actibus reiterabilibus, vt in iſtis,ſecus: quia actus reiterabiles qui tendunt ad vnum & eundem finem,poſſunt probari per teſtes ſingulares,& ſufficit ꝙ teſtes diuerſis temporibus,vel eodem loco,vel diuerſis locis viderint & audierint à diuerſis, vel ꝙ aliqua pars viciniæ clamet de hoc actu reiterabili,vt c.qualiter,& quando,l.ij.& ibi Innoc.extra de accuſ.&. c. ſuper eo,extra de eo q cogno.conſang.vxo.ſuæ.& Bart. in l.ob carmen.§.teſtes,ff.de teſtib. & ſupra dixi in inquiſitione primi teſt.in glo.verbo nonam.

QVAERITVR autem per quot teſtes debeant probari hæc indicia ita diuerſa. dic ꝙ quando teſtis non teſtificatur de maleficio ipſo ſed de indicio quodam, dicens ꝙ reus fuit repertus tali nocte in loco ibi vicino,quando fuit contractum maleficium:hoc indicium nõ ſufficeret probari per vnum teſtem,ſed duo requiruntur,vt glo.in l.fiñ.ff.familiæ hercíſ. & l.vbi numerus, ff.de teſtib. Quando vero indicium non eſſet remotũ,ſed propinquũ & tangens negocium de quo quæritur,tũc vnus bonus teſtis de viſu ſufficeret,vt l.maritus,ff.de quæſtio. vel confeſſio.extra iudicium,vel captus ibi,& dicitur ꝙ eſt propter hoc, vt l. capite quinto.ff.ad l. Iuliam de adulter. Tunc poſſet eſſe indiciũ ita propinquum quòd eſſet ſufficiens ad torturam, & poteſt probari per vnum teſtem,vt videre fugientem cum gladio ſanguinolento prope locum delicti,ſecundum Bart.in l.fi.ff.de quæſtio. vbi dicit ita intelligi debere glo.d.l.fi.ibi, præcedente ſuſpicione,& glo. in l. ſi quis,C.ad leg.Iul.maieſt.vel etiam ſi vnus teſtis teſtificatur de maleficio ipſo probaretur indicium,quod ſufficeret ad torturam,vt glo.in l.iij.C.ad leg.Iul. maieſt.& c.fi.extra de iureiur.& d.l.fi.ff.de quæſtio.

SVNT certe hic plura indicia concurrentia indubitata legi,& à lege approbata,ideo iudici debẽt eſſe indubitata, l. ſi tutor,ff. de pericul.tuto. Et talia indicia debent concludere iudici : aliàs facit litem ſuam,quia dicuntur indicia indubitata,vt Bal.in l.fi.C.de probat.

CERTA ergo indicia quæ iure non reſpuuntur, nõ minorem probationis quàm inſtrumenta continent fidem,vt l.indicia, C.d rei vendic. & C.arbit.tut.l.fi. & l.in exercendis,C.de fide inſtru.& talia indicia capiũtur pro præſumptionibus iuris & de iure:& dicitur talis præſumptio ſcilicet iuris & de iure, cum ius fingit & ſtatuit ſuper ficto, contra quam fictionem non admittitur probatio contraria, vt c. ad id, & c. is qui, extra de ſponſ.& de condit.appoſ.c. per tuas: nam legis dicitur eſſe ſententia, vt l.ſi hi qui adulterij, C.ad leg.Iul.de adult.& l.excipiuntur,ff.ad ſenatuſc. ſylla. Et in autẽ. vt lice.mat. & auiæ,coll. viij. & d.l.fiñ. C. de probat.

FICTIO autem iuris eſt quando ius certum de aliquo facto fingit ſtatuendo oppoſitum exemplum, ius fingit vxorem ſtipulatam dotẽ ſibi reddi, licet ſit certum ꝙ non fuerit ſtipulata,ſed in fauorem mulieris ius hoc fingit. vt Abb.in c.is qui,extra de ſponſ.& c.quanto,extra de præſumpt.nec aliquis audiretur ad probãdum contrarium,vt C. de rei vxo. actio.l.j.§.Idem in

arrogato, qui semper intelligitur stipulatus quartã partem de bonis arrogatoris si emancipetur, vt l. si arrogator, ff. de adoptio. similis præsumptio est xj. q. j. c. si quis clericorum, & extra qui mat. accus. poss. c. super, vt supra in suis locis diximus, & talia indicia sufficiunt ad ferendum sententiam, quia æquiualent testibus & instrumentis, vt cap. afferte mihi gladium, extra de præsumpt. Quinimò nec tanta indicia requiruntur ad condemnationem, vnde vbi quis visus est fugere cum gladio sanguinolento, & ibi reperitur aliquis mortuꝰ, ex hoc est homicidium manifestum ꝙ ipse fecit: & tale maleficium dicitur esse notorium secundum Barth. in l. fur. ff. de furt. vbi etiam tex. ibi, & l. capite quinto, ff. ad leg. Iul. de adult. & Bal. in l. fiñ. C. de probat. duo nempe indicia certa & indubitata, aut duæ præsumptiones, vt quia reus visus est in delicto commisso, & in fuga post delictum stricto ense, & hoc probatur p duos testes, vt supra facitt plenam probationem cum alijs adminiculis, scilicet quia alius testis dixit vidisse ensem sanguinolentum fugiendo, alius vidit eum percutere in insultu, vt glo. fi. in l. ij. ff. de excus. tuto. quia quæ non prosunt singula, multa iuuant, l. rationes, & l. instrumenta, & l. non nudis, C. de probat. & ea indicia simul iũcta vel mixta, & à lege approbata, possunt dici indicia indubitata, ex quibus potest procedi ad condẽnationem quadruplici ratione. Prima, sufficit ꝙ quis sit testibus superatus, vel voce propria confessus, ad hoc vt possit capitalis sententia contra eum proferri, vt C. de pœnis, l. qui sententiã, & C. de episc. & cleric. l. si quis, & C. quorum appell. non recip. l. ij. ita co modo ex prædictis indicijs à iure approbatis poterit sententia capitalis proferri, vt l. si hi qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. & l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania. nec minorem auctoritatem & fidem probatam, ꝗ testes vel instrumenta videntur hæc talia indicia continere, vt l. ad probationem, l. ij. C. de prob. & tã testes quàm aperta indicia & manifesta æquiparãtur, vt possit sequi sententia diffinitiua, vt d. l. fi. C. de prob.

SECVNDA ratio, quotiens circa idem plura auxilia eiusdem generis ex eodem facto descendentia simul commixta iuncta concurrunt, dicuntur rem perficere & plenam probationem adducere, vt ff. de excus. tuto. l. ij. §. hoc amplius, & ff. de appell. l. si qui separatim, §. j. & C. qui numer. tutel. l. vna. sicã simil supra dicta indicia simul iuncta plenã probationem inducũt. Ideoꝗ singula quæ non prosunt, multa iuuant, vt in auẽ. de fide instru. §. si vero additum, & §. si vero nullus, coll. vj. & Insti. de hęred. insti. §. si plures, & extra de testib. c. præterea, & C. de testa. l. sancimus.

TERTIA ratio, videmus quòd duo vel plura vnum perfectum constituunt, vt C. de agric. & censit. l. cum scimus, in princ. Quid ergo plura? Reperitur in iure ꝙ ipsa principalis causa criminalis per argumenta & præsumptionem dignoscitur, & terminatur, quanquam liquide delictum probari non possit, vt ff. de re milita. l. nõ omnes, §. à barbaris, ibi & si hoc liquide probari non possit, argumentis tamen dignoscendum est: & tamen capitalis causa ibi agebatur, vt constat per l. desertorem, §. is qui, ff. eodem, & facit in autẽ. vt liceat mat. & auiæ. §. illud. colla. viij.

QVARTA ratio, cum in qualibet causa ciuili regulariter duæ semiplenæ probationes faciant vnam probationem plenam & possit causa ciuilis per indicia, & præsumptiones probari vt extra de præsumptio. c. ex literis, & arg. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. l. filiũ, & notari consueuit in l. in bonæfidei contractibus, C. de reb. credit. & l. etiam proprietatis, C. de probat. plꝰ tamen valere debent & operari tria vel plura auxilia quàm duo. Nam ratio consistit vt plus tribus quàm duobus credatur, pluralitati enim standum est, vt ff. de pactis, l. maiorem, & ff. de testib. l. iij. §. hæc verba, & C. de fideicom. l. quæstionem, in fi. Ergo tria indicia vel tres semiplenæ probationes, vnam probationem poterunt operari, vt l. si hi qui adulterij, ff. ad leg. Iul. de adulr. vbi dicitur ꝙ violenta præsumptio quam lex pro plena ꝓbatione haber, æquipollet confessioni partis: indicijs ergo quibus sumitur plena probatio, per ea sumitur & supplicium, vt d. l. excipiũtur, ff. ad senatus. syllania. iuncta glo. vbi dicit tex. ex impubere sumitur supplicium per indicia, & ibi cauetur ꝙ quidam puer non multum aberat à pubertate, & ad pedes domini cubuerat cum occideretur dominus, nec postea cædẽ eius prodiderat: vt enim opem ferre eum non potuisse constabat, ita silentium postea præstitisse certum erat. & his dumtaxat impuberibus senatusconsultum parci credebat, qui tantum sub eodem tecto fuissent. Qui verò ministri vel participes cædis fuissent, & eius ætatis, quamquam nondum puberis, vt rei intellectum capere possint, his non magis in cædem domini quàm in nulla alia causa parci oportere. Et sic tria tantum erant indicia contra impuberem. Primũ, prope pubertatem erat, quod dicitur distare per sex menses, vt l. fi. ff. de lib. exhib. Secundum ad pedes domini cubuerat. Tertium, necem domini non prodiderat, vt glo. in d. l. excipiuntur, & ita videmus qualiter impuberes teneantur de delicto, vt Insti. de oblig. quę ex delic. nasc. §. pe. sic in nostro casu agitur de impubere, qui pluribus vrgetur indicijs à lege approbatis, vt supra diximus, quibus etiam probatur dolus, tum ratione mendacij tum eius præsentiæ & digladiationis, in homicidijs percussionis & sanguinolentiæ gladij. itaꝗ ex indicijs perspicuis comprobamr dolus, l. dolũ, C. de dolo. Ergo quamuis impubes, videtur teneri l. cornel. de sicar. pœna mortis similitudine supplicij qua eius participes & fautores supra cõdemnati, v. l. si quis te reũ, C. ad leg. cor. de sicar. & l. impunitas, C. de pœnis, & ff. de fur. l. impuberem, vbi dicitur posse cum impubere damni iniuria agi, & cũ impubere culpæ capace lege aquilia agi posse ꝓ furto. Qui ergo hominis occidendi causa ambulauerit, perueniendo ad aliquem actum punitur capite, scilicet lege cornelia de sicarijs, non habita differentia cuius conditionis hominẽ interemerit, l. j. §. j. ff. ad leg. cor. de sicar. iure autẽ municipali & cõsuetudine regni Francię regulariter nõ punitur animus, nisi sequatur effectus, & punitur tantum homicidium subsecutum. Idem tenet Barth. in d. l. si in rixa, & l. j. §. diuus, ff. ad leg. cornel. de sicar. pœnæ ergo personales, scilicet amissiones vitæ & membri, regni-

runt actum consummatum. Sed pœnæ minores, non requirunt delictum consummatum, sed inchoatum, vt ff. de extraord. crimi. l. j. §. qui puero, ibi, pfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur, & Bal. in l. si quis non dicam rapere, C. de epis. & cler. inchoatur autem delictum statim q conatus transit in alium, id est contumeliam alterius, & non ante, licet finalis effectus non sequatur. Et hoc potest cõtingere dupliciter: primo per actum remotum à principali delicto, sicut in insultu ad homicidium faciendum: vel per actum propinquũ, sicuti est vulnus. Actus ergo verbi & actus facti remotus minus punitur. Sed actus propinquus acrius punitur: iudex tamen ibi ex officio mitigat pœnam, vt ff. de pœnis, l. si quis aliquid. §. nondum, & l. aut facta, §. euentus, ff. eodem. Nec obstat lex, is qui cum telo, C. ad leg. cornel. de sicar. quia ibi delinquens punitur eadem lege, non tamen eadem pœna, ac si consummasset delictum, vt not. Guil. de Cuno in d. l. si quis non dicam rapere. In leuioribus etiam delictis non punitur affectus nisi sequatur effectus, l. j. §. fin. ff. quod quisque iur. nisi lex aliter censeat, secundum Bart. in l. generaliter. §. j. ff. de calumniat. Malorum igitur mores infirmitas animi ĩpuberis non excusat, vt C. si aduers. delict. l. j.

IN contrarium verò non videntur inferre iura ad hoc vt idem Ebrio impubes, l. cor. de sicar. teneatur in casu præsenti. Nam esto quòd adfuerit homicidijs cũ Milone eius domino & magistro, & quòd gladiũ strinxerit, ex hoc nõ videtur alicui præbuisse causam mortis. Et in hoc consideranda est affectio. Nam iniuria facta filio fit patri: & si facta fuerit vxori, videtur facta viro, vt l. j. ff. de iniur. Et si facta fuerit consanguineo, videtur facta sibi, vt l. lex cornelia, ff. de iniur. & l. j. ij. & iij. ff. de liber. caus. & si facta sit domino, videtur facta seruo, cum beneficio affici hominem intersit hominis affectionis ratione, vt l. seruus ea lege, ff. de seruis export. & ff. de tutel. & ratio. dist. l. j. §. sed non nullos. & ideo eo casu videtur esse licita offensio pro defensione consanguineorum vel dominorum, vt l. vt vim, iuncta glo. & ibi Bart. ff. de iust. & iur. Et Bartho. in l. facultas de iure fisc. lib. x. C. verum est quòd cum moderamine inculpatæ tutelæ debuit fieri hæc defensio, vt l. j. C. vnde vi. moderamen autem inculpatæ tutelæ est offensio circa defensionem, vel dicitur moderata defensio quando aliter quis non potest euadere siue pertransire quin recipiat offensionem, vt d. l. vt vim, & ibi Barth. ff. de iust. & iur. & l. scientiã. §. qui cũ aliter. ff. ad leg. aquil. & dicit Bart. in d. l. vt vim, quòd ad maiorem cautelam defensor debet clamare succurrite vel occurrite, vt docet glo. in l. iiij. ff. ad leg. aquil. & in l. furem nocturnum, ff. ad leg. cor. de sicar. Sed in nostro casu Milo, & alij participes erant aggressores, & aggressi siue insultati carebant gladijs, & baculis, dempto Dauo famulo defuncti magistri Chrysostomi Crassi. Ideo nõ videtur defensio facta cũ moderamine inculpatæ tutelæ, quia potuit euadere sine offensione, & licet ex pluribus habentibus animũ occidendi vnus tantum percusserit quem interemit, omnes tamen tenentur de occiso, vt glo. in l. si in rixa, ff. ad leg. cor. de sicar. & Exodi xxj. c.

SED esto adhuc quòd fuerit in dolo, & præbuerit consensum cooperationis, & æqualiter peccent facientes & consentientes cooperando, vt c. quantæ, iuncta glo. extra de senten. excom. & qui ministerium atque adiutorium præbet, opem ferat, l. in furti, §. ope, & l. si pignore, §. q ferramenta, ff. de furt. Attamen debet haberi ratio ætatis huius impuberis. Nam licet minor annis viginti quinq; in delictis non mereatur in integrum restitutionem, vtiq; in atrocioribus quæ proueniunt ex animo: interdum tamen miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem producere debet, vt l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. ferè siquidem in omnibus pœnalibus iudicijs ætati, & imprudentiæ succurritur, l. ferè, ff. de regul. iur. & succurritur minori vel ipso iure, vel per restitutionem: nam cum minor aut infans delinquit ipso iure non tenetur, ff. de rei vend. l. quod infans, aut maior infante delinquit, & tũc aut per culpã: & tunc succurritur per ĩ integrum restitutionẽ, vt in nihilum teneatur, vt C. si aduers. delict. l. j. in fin. Aut dolo delinquit, & tunc si ciuiliter agitur nõ iuuatur, vt ff. de minor. l. si ex causa, §. si incommissum, nisi vt pro confesso vel transacto habeatur, vt ea l. §. nũc videndum. Si criminaliter agatur: aut est atrox delictum tantum & non subuenitur: nisi quatenus miseratio ætatis produxerit iudicem ad mitiorem pœnam aut atrocissimam, & d. l. auxilium, §. in delictis, & glo. in d. l. ferè. ff. de regul. iur.

SIC mitius agendo videtur idem Ebrio pro interesse publico teneri actione iniuriarum quanti iudex æstimauerit, scilicet in fustium castigatione. Nam vbi manus inferuntur, re dicitur fieri iniuria, vt l. j. §. iniuriam, ff. de iniur. & omnis iniuria quæ manu fit, lege cornelia de Iniurijs continetur, l. lex cornelia, ff. eodem, & atrox fit iniuria, vbi etiam tantum vulnus illatum est, vel os alicui percussum, l. prætor, §. atrocem, ff. eodem. Pro atroci ergo Iniuria extra ordinem ex causa, & personæ iudex statuere solet. Nam serui quidem flagellis cæsi dominis restituuntur, liberi verò humilioris quidem loci fustibus subijciuntur, cæteri autem vel exilio temporali, vel interdictione rei certæ coercẽtur. quia interdicitur eis ars sua, l. fi. iũcta glo. ff. de iniur. & hoc quo ad publicum interesse fisci. sic vbi criminaliter agitur victoria est fisci pro publico interesse, vt not. in l. agraria, ff. de termi. moto. & supra dixi in verbo quaerimonia, in glo. dicitur autem iudicium criminale etiã quando agitur de crimine ad pœnam pecuniariam fisco applicandam, vt glo. in §. in summa, verb. extraordinaria, Insti. de iniur. solemus tamen dicere ex quib⁹ causis publica sunt iudicia, ex his causis non esse nos prohibendos quo minus priuato agamus. Sed hoc verum vbi non principaliter de ea re agitur quæ habeat publicam executionem. quid ergo de lege aquilia dicemos? Nam & ea actio principaliter hoc continet: hominem autem occisum non principaliter. Nã ibi principaliter de damno agitur quod domino datum est, at in actione iniuriarum de ipsa cæde vt vindicetur, & non vt damnum sarciatur agitur, vt l. prætor, §. at quin solemus, ff. de iniur. agitur ergo ciuiliter iniuriarũ vt

criminaliter lege cornelia de ficar. ad vindictam tantum, & quod tibi non abest peti videtur, & quod alteri nō adest, vt glo. in d. l. prętor, §. quid ergo, verbo principaliter. Cum ergo dicitur conuenio te lege aquilia quia hominem occidisti, oportet damnum exprimi, scilicet conuenio te ad decem, quia in tantum me dānificasti. Sed secus in actione iniuriarum, quia non exprimitur certum, sed iudex æstimat iniuriam descendentem ex lege cor. de iniur. vt l. constitutionibus, §. fi. ff. de iniur. Sed damnum non venit in actione iniuriarum principaliter, sed bene secundario & accessorie, vt glo. in d. §. quid ergo, versic. sartiatur. interdum etiam iniuriæ appellatione damnum culpa datum, significatur, vt in lege aquilia dicere solem⁹, vt d. l. j. §. j. ff. de iniur. & l. sed & si quemcunq́, §. j. ff. ad leg. aquil. Sic ideo possumus agere ciuiliter actione iniuriarum æstimatione iudicis facienda pro contumelia, l. constitutionib⁹, ff. eodem. ita etiam criminaliter & extra ordinem, vt glo. ibidem, ver. æstimatione, & l. fi. eodem, & sic pro atroci iniuria potest agi criminaliter & ciuiliter actione iniuriarum ad vindictam, vt l. domini. C. de iniur. iuncta glo. magna, & l. Item. §. si quis seruo verberato, ff. eodem, dummodo noo agatur principaliter de ea re quæ publicam executionem habeat, d. §. atquin solem⁹, caute ergo agendum est, nam si primo quis agat ciuiliter iniuriarum ad damnum culpa datū scilicet aquilia, non poterit postea agere criminaliter pro contumelia, vt iniuriarum. Nam non est eadem res, cum altera actio ad damnum pertineat culpa datum scilicet Aquilia, altera ad contumeliam: vt iniuriarum. vt l. Itē apud labeonē, §. si quis seruo, ff. de iniur. iuncta glo. ibidem, versic. altera. Et d. l. prætor, §. j. iuncta glo. in verbo actionem, ff. de iniur.

VT quia igitur idem Ebrio non pulsauit defunctos, aut illorum alterum, verum aduersus eos tantum manus leuauit, & gladium strinxit, quos terruit & quasi vapulaturos non tamen percussit: vtili actione iniuriarum videtur teneri erga conquerentes suorum iniuriam prosequentes pro interesse priuato, vt l. Itē apud labeonem, §. si quis pulsatus, ff. de iniur. non autem videtur teneri l. cornelia de iniur. vt glo. ibidem, & l. lex cornelia, & §. inter, eodem, & l. legis, ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Sed hoc verum esset, nisi aliter effectus fuisset secutus, scilicet homicidiorum, sed quia commissa plura homicidia à pluribus, ideo habet iocum lex cornelia de iniurijs pro atroci iniuria, d. l. fiñ. ff. de iniur. Et tot sunt iniuriæ quot suot personæ iniuriam facientes: ideo omoes tenentur actione iniuriarum, & singulorū est proprium maleficium. Itaq̃ quādo sont plures iniuriam pluribus facientes, vt oooem hi homines fecerunt insultum contra quatuor, certe punientur insultātes de tot insultibus quot sunt personæ insultantes, cū certum sit q̃ quilibet insultantium fecit insultum contra quemlibet eorum qui sunt insultati, vt l. si plures. ff. de iniur. & l. si quis in graui, §. si cum omnes domini, ff. ad senatusc. syllania. Et ideo quando committitur delictum in plures, quilibet cuius interest potest agere vel accusare ex persona vniuscuiusq́, & quilibet habet actionem per se in solidum, vt l. j. in fiñ. ff. de iniur. vnde si nupta filia familias iniuriam acceperit, & vir & pater Iniuriarum agant, tanti patri cōndemnandus est reus quanti condemnaretur si ea vidua esset, viro tanti quanti coodemnaretur si ea in nullius potestate esset, quòd sua cuiusq́ iniuria propriam æstimationem habet, & sic ex vna iniuria interdum tribus quatuor aut quinque personis oritur actio iniuriarum, l. eum qui nocentem, §. si nupta, ff. eodem, oeque vnius actio per alium consumitur, vt puta vxori meæ filiæ familias iniuria facta est, & mihi, & patri eius, & ipsi vxori, & etiam auo, & nurui si habeat, iniuriarum actio incipiet competere, d. l. j. §. fi. ff. de iniur.

CEDIT ergo animi mei arbitrio eundem Ebrionē pro contumelia, scilicet pro reparatione iniuriæ condēnari debere cæsum virgis manu & opera lictoris in quadriuijs assuetis in exilium perpetuum à regno Frāciæ pœna vltimi supplicij in contrarium imminente mitti omnibus & singulis eiusdem bonis quibus licebit additis & confiscatis super ijsdem summam cētum librarum Parisiensium cuilibet cōquerentium pro reparatione iniuriæ damnorum & interesse adiudicādo.

FERDINANDVS Parasitus memorati Anippi alter confamulus tortus non agnoscitur, neq́ conuincitur testimonio sępe dictis adfuisse homicidijs: sic tantū possum⁹ elicere propriam eius cōfessionē, fatetur enim eundem Milonem liti succubuisse aduersus interemptos tunc viuentes, quos criminabatur & increpabat, asserendo se de illis vlturum, & iniuriam impunitam non relicturum, quod tamen id interemptis ipse reus ante non prodidit, & sic ratione silentij iudicium de dolo contra eum, sæpe allegata l. excipiuntur, ff. ad senatusc. syllania.

FATETVR adfuisse cœnæ factæ sub intersignio leonis argentei die homicidiorum, & hinc hora nona serotina cum eodem Milone & Anippo & alijs recessisse, sciteq́ Crassum, Plutum, & Xenium, interemptos fuisse ex relatione aliquorum, horum tamen homicidio astitisse negat. certum autem est, & constat in processu homicidia die sopradicta & hora cōmissa fuisse per eos quos fatetur concomitatum fuisse prædicta hora.

FATETVR in summa per confessionem propriam in quæstione extortam adfuisse homicidijs, & vidisse Milonem, Thrasonem, & Caligulam percutientes tūc viuentes & demum interemptos Crassum, Plotum, & Xenium, quam confessiooem post diem & noctem & extra locum tormentorum geminauit, oon tamen fatetur quenquā illorum percussisse: & sic illa sciētia pro patientia facinoris habetur: vt qui prohibere potuit & non prohibuit: siue de iure, siue de facto prohibere potuit, lege aquilia teneatur, l. sciētiam, ff. ad leg. aquil. & glo. in l. in lege, ff. eodem, & l. in omnibus, & l. seq. ff. de noxal. actio. Itaq́ in l. aquilia venit etiam leuissima culpa vbi quis sciuit & oon prohibuit cum prohibere potuit, d. l. in lege.

QVAERATVR tamē per dictum Desiderij Anippi eiusdem domini in suis literis remissionis relatum

ensem suum strinxisse & astitisse homicidijs non vt feriret sed vt opem percussoribus ferret, si pet aliorum violentiam impedirentur, quod est aliud indicium & semiplena probatio per vnum testem.

HAEC sunt indicia quibus oneratur idē Parasitus, ex quibus non potest constare præbuisse causam mortis interemptis.

QVID ergo iuris in eo statuendum oporteat, videtur ꝙ hæc indicia sunt tantū præsumptiones iuris qui bus nō possit diffinitiue damnari reus triplici modo.

PRIMO, quia cum in ciuilibus quæstionibus maioribus vna libra auri non minor quàm trium testium exigatur probatio, vt in auth. de fide instru. §. oportet, & §. hoc dicimus, coll. vj. & not. C. si certum pet. l. fin. multo fortius in qualibet causa criminali duæ vel tres præsumptiones aut indicia plenam probationem non poterunt operari, sed erit maior numerus testium requirendus, vt possit super crimine sententia diffinitiua proferri, maxime cū quælibet causa criminalis sit & censeatur maior qualibet pecuniaria causa quantūcūq; sit magna, vt ff. de pœnis, l. in seuorum, §. fi. & licet in causa ciuili duæ semiplenæ probatiōes (vt est fama publica & dictū vnius testis) vnā plenā ꝓbationē adducant, vt C. de probat. l. proprietatis, & arg. ff. de testib. l. iij. §. eiusdem, & iiij. q. iij. §. Item sæpe, & extra de testib. c. præterea: tamen in criminali causa ex dictis semiplene probationibus non erit quis diffinitiue damnandus, quia in causa criminali probationes debēt esse apertissimę, vulgata l. fi. C. de probat. Strictius enim in ea proceditur vbi cōtra hominis salutem agitur, vt C. de appell. l. additos, & not. extra de testib. c. veniens.

SECVNDO, euidentia rei licet habeatur pro quadam specie probata, vt ff finium regund. l. si irruptione, §. fi. & C. eodem, l. iij. Etiam cum manifestū & apertum indicium habeatur, aliquem inueniri in crimine & fore detentum, vt in nostro casu, arg. ff. de furt. l. iij. cum l. seq. & manifesta non indigeant probatione, vt ff. de dote præleg. l. j. in fi. & ff. de actio. empt. & vend. l. exemplo. in fi j. respon. Tamen non debet quis talibus indicijs diffinitiue damnari, quia nō eo ipso quod quis captus inuenitur poterit de crimine damnari, nisi aliter de maleficio cōuincatur, vt arg. ff. de ritu nupt. l. palā. §. qui in adulterio, & C. de defensorib. ciuita. l. defensores. Ideo si aliquis inueniatur pro qualicunque crimine captus ab aliquo qui etiam coram pluribus testibus extra iudicium confiteatur crimen commisisse, & quòd occasione illius criminis fuerit captus, quamuis ista tria contra eum inueniantur probata: scilicet ꝙ sit captus ob illud crimen, & ꝙ sit confessus illud crimen commisisse, & ꝙ occasione illius criminis sit detentus, licet ista indicia videantur apparentia, non tamen debet ex illis solis indicijs iudex illum sic captū diffinitiue damnare, licet quæstionibus & tormentis subijci possit, vt not. ff. ad l. Iul. de adult. l. capite quinto, in fi. & extra de iudic. c. cum non ab homine.

TERTIA potest assignari ratio, quoniam ex testibus & instrumentis & ex indicijs indubitatis & præsumptionibus iuris & de iure, non autem ex præsumptione simplici est sententia diffinitiua proferenda, vt C. de accus. l. singula.

IN ciuili autem secus vt dixi, ideo quia in criminalibus causis maius periculum vertitur, quia imminet periculum animæ, vt in auth. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogitatio vnde maior requirenda est tutela, vt C. de appell. d. l. additos, & C. de fals. l. vbi, & in casib⁹ dubijs & incertis probationibus melius est facinus nocentis impunitum relinqui, quàm innocentem damnare, d. l. absentem, ff. de pœnis, & C. quorum appell. non recip. l. ij. & in dubio pœnę sunt potius molliendæ quàm exasperādę, l. interpretatiōe, & l. si præses, ff. de pœnis.

CENSETVR ergo ꝙ ex supradictis indicijs possit tantum colligi iuris siue hominis præsumptio contra eundem Parasitum reum, dū colligitur ꝙ iciebat eundem Milonem inimicum interfectorum ratione litis & controuersiæ præcedentis, & minas audisse à Milone quas ipse Parasitus non prodidit, & ex subsequenti adfuisse homicidijs. colligitur etiam ex dicto vnius restis ensem strinxisse in homicidijs, quod tamen nō cōcludit nisi alio testimonio adiuuaretur, vt supra diximus in iudicis opinionis Iacobi Ebrionis, & l. absentē, in princ. ff. de pœnis, iuncta glo. in verbo, damnari, quę dicit ex sola præsumptione hominis quem non grauari. vt not. in l. iij. §. idem tamen confitetur, ff. de minor. & ff. de vent. in poss. mitt. l. j. §. sed etsi incertum, secus autem in præsumptione legis, vt l. si ij qui adulterij, C. ad leg. Iul. de adult. Est autem præsumptio iuris cū ius præsumit aliquid, sed nō statuit sup præsumpto, imò recipit cōtrariā probationē, vt xxxij. q. j. c. dicit dominus, & xxxv. q. iij. c. extraordinaria, & c. ꝓposuisti, extra de ꝓbat. Et ex illa præsumptiōe iuris tantū vel testiū productione surgit tantū suspicio, vt ij. q. vij. c. accusator quoq;. Regula autē est ꝙ præsumptio criminis transfert in alium onus probandi, l. gñaliter, §. si petitum, versic. sed cum ex præsumptione, ff. de fideicō. libert. de præsumptione verò iuris & de iure supra dixi, ex qua potest sequi sententia criminalis diffinitiua.

QVAMVIS autem in causa ciuili ex iuris tantum præsumptione possit diffinitiua sequi sententia, ex qua in contrarium non probatur, vt C. de probat. l. siue possidetis, & ff. de donat. inter vir. & vxo. l. Quintus Mutius. Tamen in causa criminali vel in causa quæstionis ex tali præsumptione iuris tantum non debet nec poterit quis diffinitiue condemnari, d. glo. in verbo damnari, in l. absentem, quia in criminalibus causis interuenire debent & requiruntur probationes luce clariores, vt supra dixi, l. qui sententiam, C. de pœnis, & d. l. singuli, de accus. C. Quod videtur ea ratione procedere, quia in causis criminalibus est perspicacius consilium adhibendum, quia ibi maius detrimentum & periculum contingit, vt ff. de vent. inspic. l. j. §. j. Et ideo ex prędictis indicijs siue præsumptionibus non potest idem Parasitus condemnari criminaliter secundum naturam delicti, quia quis ex præsumptionibus & mēdicatis suffragijs condemnandus non est, d. l. singuli, & d. l. absentem, ff. de pœnis.

PORRO in causis criminalibus non multum arduis nec valde ponderosis probatio iuris quæ fit per argumenta est communiter sufficiens & cōiuncta semi-

plenam probationem excedens,& tunc si cum ista iungatur confessio, efficitur probatio plenior q̃ in ciuili requiratur, vt C.quorũ appell.nõ rec.l.ij.& plene fit punitio secundum exigentiam naturæ delicti, vt ibidẽ. Si autem non adiungatur confessio, vt quia cum hoc commissum arbitrio iudicis nõ vult torquere, vel qualitas personæ torturam nõ patitur, vt quia minor, vel aliàs (vt dixi in tortura supra) vel reus est absens, non potest imponi pœna corporalis: quia propter inopiam probationum minuitur pœna, hoc est, quia non potest iudex plus punire in criminali quàm condemnaret in ciuili. Nam vbi proceditur ex præsumptione, imponitur minor pœna,& ista appellatur probatio præsumptiua, vt Bal. in l.fi. C.de prob.& idem Bal. in l.præsbyteri, C.de episc.& cleric.& quamuis in præsumptione mitigetur pœna,& ecõtra quando liquet exaggeretur pœna, tamen quando pœna habet certos fines ex qualitate probationum, nunquam potest ex qualitate exaggerari scilicet aggrauari pœna, vt l.generaliter, in princ. vbi est tex.not.ff.de decurio. poterit tamen reus puniri ciuiliter & pecuniariter, quia præsumptione iuris tantum potest quis condemnari ciuiliter,& sequi sentẽtia diffinitiua, vt d.l.siue possidetis, C.de probat. & d.l.Quintus Mutius, ff.de donat.inter vir.& vxo.

QVAE insuper indicia, præsumptiões: aut quæ argumẽta, scilicet genera probãdi vel p testes & quales & quot, vel per instrumenta ad quem modom probandę cuiuisq; rei sufficiant, nullo certo modo satis diffiniri potest, sicut non semper, ita sæpe sine publicis monumentis cuiusque rei veritas deprehenditur, aliàs numerus testium, aliàs dignitas,& auctoritas, aliàs veluti consentiens fama confirmat rei de qua quæritur fidem: hoc autem pro animi arbitrio iudici relinquendum, cui credat, aut parũ probatum sibi opinetur, tex. for. in l.iij §. eiusdem,& §.tu magis scire potes, ff. de. restibus.c.præterea, c.in nostra præsentia.& c. ex literis, extra de probat.

QVAERENDVM est nunc igitur qua pœna reus veniat affligendus. Dic q̃ quando iudex cognoscit de crimine extra ordinẽ, pœna est in eius arbitrio q̃ potest extendere vsq; ad mortem, quod est verum pensata & attentata facti qualitate, vt glo. in §.in summa versic.extraordinaria, Insti.de iniur.& l.pedius, §.j. ff. de incendio, ruina,& naufra.& l.hodie, ff. de pœnis,& ita obseruatur in regno Frãciæ, quia omnes pœnæ criminales sunt arbitrariæ pro motu iudicis imponẽdæ, priusquam autem discutiamus de pœna imponenda reo, sciendum est : q̃ crimina alia sunt priuata, vt illa quorum executio id est accusatio vel denuntiatio pertinet tantum ad illos quibus inferuntur, vt furta, damna illata,& iniuriæ, vt ff.de priuat. delict. per totum. hodie tamen titulus de priuat.delict. non est in vsu, quia de iure canonico omne crimen censetur esse publicum. de hoc est glo. vj.q j.c. infames, versic. fures,& Innoc. in c.ij. extra de collus.dereg.& Bal. in rub.C.qui accus.non poss.in v.col.& Ioan.fab.in §.fiñ.super glo. Insti.de pœna temer.litig. imò omne crimen infamat secundum canones, vt glo. in d.c.infames.

ALIA sunt crimina publica, quorum accusatio datur cuilibet de populo: quoniam ad vtilitatem publicam spectat, ne maleficia remaneant impunita, vt l.ita vulneratus, §. quòd si quis, ff. ad leg.aquil.& l.si longius, §.j.ff.de iudic. & sunt hæc publica, homicidia, paricidia, adulteria,& alia notata in l.j.ff.de publ.iudic. quæ supra suis locis adaptauimus.

PVBLICORVM autem iudiciorum quædam capitalia sunt, quædam non capitalia sunt, ex quibus pœna corporalis mors aut exiliũ est: p has enim pœnas eximitur caput de ciuitate: nam cætera non exilia, sed relegationes proprie dicuntur, tunc & ciuitas retinetur.

NON capitalia sunt, ex quibus pecuniaria aut in corpus aliqua cohercio pœna est, l.ij.ff.de pub.iudic. & l. edicto.§.rei autem capitalis, ff.de bono.poss.& l.rei capitalis, ff.de pœnis.

ALIA sunt crimina extraordinaria, in quibus pœna non est introducta à iure, sed iudex ex bono & æquo arbitratur quid facto opus est, vsq; ad pœnam capitis inclusiue, vt l.saccularij, §.sunt quædam, ff. de extraor. crimi. quia iudex potest suum extendere arbitriũ vsq; ad mortem, pensata tamen & attentata facti qualitate,& personarum conditione, nequid durius aut remissius constituatur quàm causa postulet, l. respiciendum, ff.de pœnis,& d.l.pedius, §.j.ff. de incend. rui. & nauf.& hoc secundum ius ciuile.

POENARVM autem secundum leges ciuiles septẽ sunt genera: quarum sunt tres capitales,& quatuor nõ capitales.

PRIMA pœna capitalis est mors corporis, quę multis modis infertur, vt de pœnis, l. aut damnum, §. vita adimitur, & l.capitalium, §.famosos,& §.fi.in fi.ff.eodem,& l.iij.ff.ad leg.cor. de sicarijs. pœnarum autem capitaliũ gradus ferè isti sunt: scilicet sũmũ suppliciũ, quod videtur ad furcam damnatio, Item viui concremario, Item capitis amputatio. Cęteræ pœnæ ad æstimationem & non ad capitis periculum pertinent, vt d.l.capitalium.

SECVNDA pœna est morti proxima, scilicet pœna metalli, d.l.aut dãnũ, §.est pœna,& illa hodie in regno Frãciæ nõ vtimur, sed huius loco solemus dãnare reos ad perpetuum remigium marinum, vel ad tempus, secundum delictorum qualitatem, prout aliàs plures cõdemnaui.

TERTIA pœna capitalis est deportatio,& ibi non libertas sed ciuitas tantum amittitur, vt ff.de pœnis, l. quidam,& l.j.ff. de bonis damnat. & C.de pœnis, l.in metallum.

NON capitales autem pœnę sunt quatuor: prima est relegatio ad tempus vel in perpetuũ, hic bona non amittit, vt l.relegatorum, §. ad tẽpus, ff.de interdict. & releg.

SECVNDA est infamia, vt d.l. aut damnum. ff. de pœnis.

TERTIA, est dignitatis amissio, vel ad dignitatem vel officiũ seu forũ interdicta aspiratio, vt d.l.aut dãnum,& l.moris, ff.de pœnis.

Quarta est verberum experimentum, l.si quis forte, §.vlt.ff.de pœnis,& l.fi.eodem,& d.l. relegatorum, ff. de interd.

SECVNDVM canones verò pœna mortis corporalis regulariter non imponitur, vr extra ne cleric. vel monachi, c. sententiam, & l.j. dist. c.j. & ij. sed est quædam quæ quasi similis est morti scilicet quando quis relinquitur iudici seculari puniendus, vt extra de crimine fals. c. ad falsa. & de iudic. c. cum non ab homine, & xvij. dist. c. cum licuit, & xj. q.j. c. illud.

SECVNDA pœna damnationis in metallum noo inuenitur sæpe in canonibus imposita, sed si imponeretur non retractaretur, vt extra de calũ. c.j. sed ei æquiparari potest pœna carceris, quam pro grauissimis criminibus ecclesia infligit, vt extra de hæreti. c. pe. §. fi. & ꝙ quis redigatur in seruitutem est tex. xxxij. dist. c. eas, & hoc de capitalibus secundum canones.

NON capitalium secundum canones prima pœna est relegatio, quæ non est in vsu, sed ei accedit detrusio in monasteriũ, de qua habem⁹. l. distinc. c. si episcopus autem. & lxxxj. dist. c. Romanus.

ALSAE autem pœnæ habent locum secũdum caoones scilicet depositio vel degradatio, vt xj. q. iij. c. episcopus autem, & interdicitur ꝙ ad nullam dignitatem assumatur licet inhibita remaneat, vt extra de filijs presbyt. c. fi. & ext. de elect. c. super eo, vel ꝙ ad superiores ordines non assumatur nec ascendat, vr extra de tempo. ord. c. ex tenore, & multæ aliæ pœnæ consimiles.

ALIA autem pœna scilicet infamia locum habet secundum canones, adeo vt quicunq; secundum leges infamis est, est & secundum canones, vt ij. q. iij. §. hinc etiam, & vj. q.j. c. infames.

SECVNDVM canones etiã aliqui sunt infames infamia canonica, vr extra de restib. c. testium.

ALIA est pœna scilicet verberum, secundum canones locum habet, vt xxxj. dist. c. vlt. & xlv. dist. c. cum beatus, & c.j. extra de calum. vbi dicitur quòd subdiaconus accusana calumniose diaconum, subdiaconatu priuatur, & publice verberibus castigatur, & in exiliũ deportatur. Sed hodie in regno Franciæ hoc iure non vtimur.

HIa præsuppositia videtur ꝙ idem reus venit puniendus pœna extraordinaria pro motu iudicia imponẽda iuxta l. hodie, ff. de pœnis. & hoc agendo ꝙ debet ibi se purgare vbi dignoscitur deliquisse secundũ considerationem iudicis, vt in c. inter solicitudines, extra de purg. cano. & hoc notatur etiam in quolibet horrẽdo crimine: iuraréq; debet se nũquã simile commissurũ, vt xij. q. ij. c. de viro. & xxiij. q. viij. c. pessimã, & j. q. vij. c. quotiẽt, vbi pœnitẽs iurat ꝙ de cętero nõ labet. Corripienda sunt siquidem crimina coram oĩbus quę peccantur corã oĩbus, secretius, quę peccant secretius: & distinguenda sunt tempora, & concordabit scriptura, vt cap. si peccauerit. ij. q.j. & c. deteriores, vj. q.j. & xxiij. dist. c. illud. si aũt reua renuerir facere hanc emẽdam honorabilẽ, durius & acerbius puniri debet, vt d. c. inter solicitudines, ext. de purg. cano. & ita vidi practicari in curia parlamenti Parisi. Anoo dñi millesi. quingent. xxix. mensia Aprilis xvij. contra & aduersus Ioannẽ Berquin, qui accusatus de hæresi per arestum curiæ condemnatus ad emendam honorabilem faciẽdam super petrã marmoris palatij, tenuens hanc facẽre aresto subsecutiuo igne concremari condemnatus fuir, quem exequi vidi ante cõmunes Parisiorum ędes dicta die.

MOVEOR ergo ꝙ possit condemnari ad duplicem emendam: honorabilem videlicet, & vtilem. quantum ad honorabilem, censeo capite & pedibus nudandum, & in camisia genibus flexis in prætorio nostro & propatulo adstantem ac tedam quatuor librarum ceræ ardentem, proprijs manibus tenentem ioiuriam conquerentibus factam oh necem interemptorum obuẽtam, & vulnera Dionysio Dauo illata ibidẽ abiuraturũ asserendo & profitendo se perperã, temere, indiscrete, interfuisse & opẽ sæpedictis homicidijs perpetratis præ stitisse, & ꝙ bono & æquo animo illum pœnitet hoc egisse, deo omnipotẽti, regi, iustitię & cõquerẽtib⁹ veniam postulando, & ꝙ deinceps ad talia & similia facinora non labetur. & quantum ad emendã vtilem, condẽnandũ erga quẽlibet conquerentiũ, & pro omni hos dãnis & inreresse in viginti librarum Parisiensiũ summã, & in decem libras Parisienses erga regẽ pro alia emenda omnibus, & singulis eiusdẽ bonis additis, qbus licebit, eo ĩ ppetuũ à regno prędicto exulaturo.

EGSDIVS Gnarho alter Desiderij Anippi famulus tortus nihil confessus fuit de crimioe, quinimò negat ĩterfuisse homicidijs: verùm à leone argẽteo iussu sui domini prior recessisse in cauponam balistę die & hora homicidiorũ, & ita Parasitus io quæstione dixit credere, à quo releuatur & exonerat à delicto.

DESSDERIVa tamen Anippus eius dñs eidẽ exhibitus & confrontatus oulla in eum obiecta perfidia ex tenore eiusdẽ remissiõis dicit prælibatõ Gnathonẽ interfuisse homicidijs supradictis causa præstãdi opẽ percussoribus, si impedirentur ab alijs, aliunde oneratur de delicto, sed hoc est tãtũ semiplena probatio: quæ tantum potuit prodesse ad torturam rationibus superius dictis, & ita actum est.

FATETVR idẽ Gnatho per suũ ĩterrogatoriũ adfuisse prandio facto in patui cerui taberna, prout in ꝓcessu relatũ est, nec minas ipsius Milonis audisse.

TORTVS est & nihil vltra supra confessus est, noc sufficientibus argumentis vrgetur, instandum est igit accusatoribus vt id quod intendunt comprobẽt ac sic conuincant, l. vnius, §. in eo. ff. de quęstio. ꝙ si testis deficiat, innocentis fidẽ sola iurisiurandi taxatio manifestat: vt c.j. xxij. q.j. ideo quia reus fuir tortus, neq; aliquid in tortura cõfessus est, venit liberandus quasi indicia sint purgata secundum Bart. in l. fi. ff. de quæstio. ideo qñ ex tortura nõ potest crimẽ inueniri, videt ꝙ tortua absolui debeat, quia licet indicia præcesserint torturam, nooexcusaotur accusatores à calũnia: & propterea dãnũ læso cõtingens indebite, debent sibi emẽdare secundũ Bal. in l. fi. ff. de calũ. & facit secundũ eundẽ, quod oor. in l. pe. C. de cood. ob caus. dato. & l. dñs. C. de quæstio. vt est tex. for. ad hoc, vnde quia re⁹ iniuriã rolerauir, nã & tort⁹ & carceres substinuit, accusatores nõ possent ex hoc abolitionẽ obtinere cũ effectu sine cõsensu rei, vt l. fallaciter, C. de abolit. Nã vbi accu-

fatores cessant in probatione, aut non probãt quod intendunt calumniari præsumuntur, vt glo.ca.cum dilectus, in verbo calumniandi, extra de calum.&.ij.q.iij.c.qui nõ probauerit, & C.de aduoc.diuers.iudic.l.j.Et infamant calũniatores.l.ex varia, C.de delato.& gl. in l. ex quibusdã, ff.de iure fisc.& in expẽsis, dãnis, & interesse cõdẽnant, & extra ordinẽ pro qualitate admissi, siue in priuatis siue i extraordinarijs criminib⁹ plectũtur.l.in priuatis, ff.ad turpil.& d.c.cum dilectus, extra de calum.&.c.j.§.adijcientes, de elect.lib.vj.&.l.non ignoret.C.de fruct.& lit. expens. Ratio siquidem est vt nulli temeritas sua lucratiua concedatur: sed vt imprudens calumniantium refrenetur audacia. Præterea si quis causa cognita conuictus fuerit sine iusta & legitima petitione quemquã in iudicio pulsasse, omnes ei legitimas expensas sumptúsque & damna, quæ ab exordio cœptæ co ntrouersiæ ipsius vitio tolerasse eundem reum constiterit, reddere cogetur, vt hac saltem censuræ iustissimæ formidine reuocatus & improbis conflictationibus occupatus, iámque sopitis clamoribus iurgiorum magistra deinceps necessitate acquiescat, vt.l.omnes qui.§.fi.C.de episc.& cleric.&.l.eum quem.ff.de iudic.Et sic accusatores sæpe dicti videntur condẽnari debere erga reum præfatũ ad omnia damna, interesse, sumptus, expensas, & extra ordinem ad pœnam, vt iuribus supradictis.

IN contrarium verò videntur casus excepti, in quibus non statim præsumitur calumnia, quando quis deficit improbando, vt glo.in.l.athletas.§.præuaricator. ff.de his qui not.infa.

PRIMVS, quando quis accusat ex necessitate officij, vt est in tutore vel tutrice in casu nostro, vt.l.ij.C.qui accus. non poss.&.l.tutorem.ff.de his quib. vt indig.l.ij.C.de delato.lib.x.

SECVNDVS casus, quando quis ex necessitate hoc facit, vt quia hæres qui tenetur vindicare necem defuncti, vt in casu nostro.l.cum fratrem.C.de his quib. vt indig.vel ratione proximitatis personarum, vt C. de calum.l.mater, &.l. calumniæ vel autoritatis eius cui successit, d.l.mater.§.si extraneus.

ALIVS casus, si audiuit illum esse criminosum à side dignis personis, vt.c.inquisitioni, extra de senteñ. excommunica.

ALIVS, quando testes deceperunt accusatorem, vt quia promiserunt testificari & defecerunt, vt glo.in.c. Paulum.ij q.iij.

ALIVS, quãdo est intim⁹ dolor admissi criminis, vt in marito & eius cognato de adulterio accusantibus.l. quis adulterij, ad leg.Iuli.de adult.

ALIVS, quãdo accusator semiplene probauit excusatur à calũnia, sed tamẽ ad expensas quas ꝓpter hoc pars altera se fecisse docuerit, iuramẽto medio condẽnabitur. Qui verò in ꝓbatione defecerit, omnino eius quod obijcit in personã calũniæ pœnã incurret cũ expensis, vt d.c.cũ dilectus, extra de calum.& d.c.§.adijcientes.iuncta glo.

SI etiã indicia sunt manifesta ex quibus reus est tortus, excusant accusantes à calũnia secundũ Bal.in.l.iij. C.ad leg.Iuli.de adult.vnde reus tort⁹ liberãdus erit ab illa inquisitiõe tantũ: sed nõ diffinitiue à delicto ꝑ nõt. per Saly.in.l.si hi qui adulterij. C.ad leg.Iuli. de adult.vbi dicit ꝑ gl.ibi positã, ꝙ si iudex habet sufficientia indicia cõtra accusatũ, qui pluries tortus nihil voluit cõfiteri, non debet ipsum diffinitiue absoluere, sed debet cõcedere abolitionẽ accusationis per.l.abolitionẽ.C.de general. abolit. & idem tenet in.l.si quis alicui.C.ad leg.Iuli.maiest.vbi dicit, ꝙ si reus delatus in illo crimine nihil confessus est, ꝓpter quod accusator tortus fuit qui nihil ꝓbauit, ꝙ iudex neutrũ absoluet, sed sem indiscussam dimittet. Et ideo debebit liberari reus fideiussoribus aut iuratoria cautione, & non diffinitiue absolui à crimine: quia possent superuenire alia indicia. Et ita videtur tenere Saly.in sepet.l.si quidem.C.de accus.& sic iudici pro animi arbitrio relinquendũ est an sint indicia manifesta vel nõ manifesta, vt absoluat, dimittat, aut condẽnet.l.iij.§.eiusdẽ, &.§.tu magis scire potes.ff.de testibus.

CONCLVDENDO eundem Egidium Gnatonẽ à carceribus relaxandũ fore sub eius iuratoria cautione arbitror, iudicio saniori saluo. nã sunt contra eum indicia manifesta.

ANDREAS Irus cerdo nullo conuincitur testimonio de mẽoratis homicidijs, sed tantũ per dictũ primi testis inquisitionis visus est fugere à luco homicidiorũ manu ligneum baculum gerens.

PATETVR idem Irus per suũ interrogatoriũ Girardum Milonẽ visu agnoscere, & ꝙ die & hora homicidiorũ illũ prosequebatur mercedis repetendę causa pro quarundã rerũ eidem Miloni spectantiũ à flumine Sequanę baiulatione in cauponã balistæ per eundem Irũ nouissime facta. Et inter moras vidit eundẽ Milonẽ & nonnullos alios consortes insultantes in aliquos iuxta crucẽ Tiroueri Parisijs prætereuntes, demum ipse Irus hac re perterrit⁹ fugere cœpit bacculũ ligneum manu portans, nec aliâs oneratur.

PER confessionẽ eiusdẽ Milonis & Egidij Gnatonis ipsi⁹ famuli cõstat ꝙ ipse Irus fuit mercenari⁹ eiusdem Milonis, quódque venerit die qua Milo cœnã fecit in leonis argentei cauponã poscendæ pecuniæ causa ꝓ suę pręcedentis operæ locatione, quod fit ad ipsi⁹ Iri exonerationem.

XIC nõ potest apparere si animo occidendi vel percutiendi Irus cõcomitatus fuerit prælibatũ Milonẽ & alios homicidiorũ fautores ad crucẽ Tirouerí, ideo maior indagatio est requirenda.

IVDEX ergo æstimare solet vtrũ in carcerẽ recipiẽda sit ꝑsona, vel recepta sit militi siue nũcio tradenda, vel fideiussorib⁹ cõmittenda, vel etiã sibi.hoc autẽ ꝑ criminis quod obijcitur qualitate, vel ꝓpter honorẽ, aut ꝓpter amplissimas facultates, vel ꝑ innocẽtia personę, vel pro dignitate eius qui accusatur facere solet. l.j.ff.de cust.& exhib.reorum.

ITA ꝙ vbi crimẽ probatũ nõ est plene vel semiplene, adeo ꝙ æquũ sit reũ iustificari ꝑ suas defensiones, ad hoc admittitur: quia defensio est de iure diuino & naturali & humano ꝑmissa, & debet iudex conedere dari copiã titulorũ & sesponsionis reo, vt.c. qualites

& quando.lj.§.debet,extra de accuſat. & etiam copiã aliorum actorũ tam criminalium q̃ ciuiliũ, ſi hoc requirat delatus,vt l.is apud quem,cũ ibi not.C.de edẽdo.alia autem inſtrumenta quàm acta nõ debent exhiberi in criminalibus,ſi verò agatur ciuiliter de re nũmaria, totiẽs edẽda ſunt inſtrumẽta quotiẽs de ea re agitur,nõ autẽ ſi de capitali cauſa agatur, vt l.ij.§. Itẽ diui fratres,ff. de iure fiſc. dicitur autẽ cauſa ciuilis & agi ciuiliter,ex quo nõ agitur vt imponatur pœna naturalis ipſius delicti,vt c. per tuas.i.in verſic.tales,extra de ſymo. vbi dicit tex. ꝙ non agebatur criminaliter vt deponeretur ab ordine, ſed ciuiliter vt ab adminiſtratione amoueretur,tanq̃ immeritus & damnoſus,licet tendatur ad bonũ publicũ & nõ priuatũ , qui tex.reputatur ſingularis ſecũdũ Panor.in c.ſuper his, extra de accuſat. Vnde in his caſibꝰ poteſt admitti ꝓcurator pro reo quãdo agitur ciuiliter de crimĩe,ideo criminalis quæſtio tantũ dicitur cũ finis tẽdit ad vindictã publicã,vt delictũ puniatur de pœna debita & naturali, ex quo ſoluitur quæſtio quotidiana, ſi agitur contra clericũ ſolũ vt priuetur beneficio propter crimen , nunquid illa quæſtio ſit criminalis vt nõ poſſit interuenire procurator,Federi.de S.Gemi. cõſ. xxiij. aliàs xxviij.cõſuluit ꝙ nõ eſt criminalis,q̃a finis accuſatiõis nõ tẽdit ad depoſitionẽ ordinis,ſed priuationẽ beneficij tantũ,hoc dicit Panor.in d.c.ſup his nu.iiij. & idẽ Panor.in c.illa,extra de accuſ.& c.ex parte,ext. de teſtib.& allegat illũ tex.c.per tuas pro ſingul. Sic ꝙ iudex officio debet eidẽ reo de aduocato ſeu defenſore prouidere,vt not.in l.ſi nõ defendãtur,ff. de pœnis,&l.ij.ff.de cuſto.reo.eo ꝙ bonꝰ iudex debet zelare potius innocẽtiam rei q̃ culpã,& poteſt in delictis recipere & admittere reũ ad cõparendũ & ſe defendendũ per procuratorem vſq; ad pœnã relegationis incluſiue , non tamen neceſſitatur aut cogitur ad hoc niſi velit,vt l.ſeruũ.§.publice,iuncta glo.verſi. datur, ff.de procur.& glo.In l.reos.in fi. C. de accuſa.& hoc in leuioribus delictis,l.diuus,la.j.ff.de cuſto.reo.

SIC vbi prima facie perſona videẽ innocens, debet dimitti ſub fideiuſſoribus ſi dare põt,d.l.j.ff. de cuſt. & exhib.reo. & c.ex parte, extra de verbo.ſignificat. vel quia in alijs erat innocens,vt l.nõ omnes,§. à barbaris,ff.de re milita . ꝙ ſi reus ita ſit pauper vt etiam ſatiſdare non poſſit,neq; cautionẽ præſtare,tũc præſtabit iuratoriã cautionẽ,ꝙ ſtabit iuri,& tactis ſacroſanctis euangelijs affirmabit ſe fideiuſſorẽ dare nõ poſſe. autẽ.gñaliter,C. de epiſc. & cleric.& l.j.§.oẽs, & §.ſequenti,C.de aſſertio. toll. & l.de dic.§.iubetur, ff. qui ſatiſd.cogant.&c.Odoardus,iũcta glo.extra de ſolut. intellige cõmode vt glo.ibidẽ,& l. nepos.Proculo,ff. de verbo.ſignific.& glo.in d.§.iubetur , in verbo non poſſe,& l.fideiuſſor,§.Si neceſſaria,ff.qui ſatiſ.cogant. præſtat ergo reus cautionẽ quã poteſt, vt c. pe. extra de donat.inter vir.& vxo.& de dote,poſt diuort.reſt. & glo.in d.c.ex parte,extra de verbo.ſignifi.Et ſi reꝰ poteſt dare fideiuſſorẽ,debet dare idoneũ de veniẽdo ad iudiciũ,vt ff.in ius vocat.vt eant.aut ſatis vel cautũ dent,l.j.& ij.Et dicitur idoneus fideiuſſor de iudicio ſiſti,facultatibus & facilitate conueniendi,vt l.fideiuſſor,ff.qui ſatiſ.cog. nec ſunt idonei fideiuſſores q habent declinatoriã ſiue præſcriptionem fori , vt l.ſi fideiuſſor,ff.eodẽ.nec videtur quis fideiuſſorem dediſſe qui dedit eum qui priuilegio fori tutꝰ eſt , niſi eidẽ priuilegio renunciauerit, vt l.j.ff. ſi quis in ius vocat. nõ ierit.debet nanq; fideiuſſor exhibere reũ in eadẽ cauſa in qua tunc eſt , donec iudiciũ accipiatur , vt ad experiendũ non faciat ius actoris deterius,l.j.§. ſi deſinat,ff.ſi ex noxa.cauſ.agat.quia vbi petitur proferri diffinitiue vel abſolutiue exhibitio rei eſt neceſſaria priuſquã pronuncietur,glo.in l.conſentaneũ,C.quõ& qñ iudex.& ſiue actio ſit pœnalis ſiue nõ,fideiuſſor de iudicio ſiſti in nõ exhibendo reum tenetur ad verũ intereſſe, ſcilicet ad id quod principaliter petitur : vt d.l.fideiuſſor,§.fi. & l. ſeq. ff. qui ſatiſ. cogant.non tñ venit puniẽdus ſimilitudine ſupplicij quo debebat puniri ille qui debebat exhiberi : quia qui ſe obligat ex ſuo cõtractu, nõ poteſt ſe obligare ad pœnã mortis: quia nemo dñs membrorum ſuorũ, l. liber homo, ff. ad leg.aquil. Secus autem in officiali ſiue commentarienſi , quem lex ſimilitudine ſupplicij punit in non exhibendo reũ,l.ad cõmentarienſem,C.de cuſto.reo. & l.milites,ff.eodẽ. Etiam ſi quis fideiuſſor reum criminis pro quo ſatiſdedit non exhibuerit, pœna pecuniaria plectitur:& ſi dolo eum non exhibeat, etiã extra ordinem venit damnãdus,vt l.ſi quis,ff. de cuſto. & exhib.reo.

SI vero reus bona immobilia poſſideat,cõmittitur ſuæ promiſſioni cũ iureiurando,quã iuratoriã cautionem vocãt,vel nudã promiſſionẽ , vel ſatiſdationem quam pro qualitate ſuæ perſonæ quis dare compellitur,vt ff.qui ſatiſd. cogant.l.ſciendum, & inſti. de ſatiſd.§.Sed hodie.

DEBET etiam reus quando eſt exterus conſtituere & eligere domicilium vbi conueniri poſſit,vt l.domicilium,ff.ad municipal.& l.ſi in patria de Incol.lib. x.C.& vt ſtet certo loco quando eſt commodum alicuius,vt Bart.in l.titio centum,§.titio centum,nu.4.ff. de condit.& demonſt.

CONCLVDENDO igitur mea fert opinio , lima correctionis ſalua,quòd memoratus Irus iuxta iura præallegata debet relaxari à carceribꝰ ſub ſua iuratoria cautione de ſtando iuri , & admitti ad comparendum & ſe defendendum coram nobis per procuratorem contra & aduerſus delatores: & quòd partes vltro citróque amplius inquirant infra menſem ſuper eorum factis & concluſionibus quas altera alteri partium hinc inde infra octauam edet: partibus præſentibus aut ſufficienter in teſtiumſacramenti receptione vocatis:ſaluo tamen eis iure opponendi in teſtes, & eorum dicta,& eos ſaluandi in contrarium pro hoc acto & proceſſu edito procuratori regis & illo audito,& omni per nos viſo ordinando aut aliàs eiſdem ius faciendo prout dictauerit ſententiantis æquitas expenſis, damnis , & intereſſe in diffinitiua reſeruandis.

SENTENTIA CRIMINALIS, & pœnalis diffinitiua.

ERCENSITA lite criminali per nos extra ordinem examinata aduersus nobiles, vti se asserunt, Girardum Milonem, Desiderium Anippum remissionariũ, Bernardum Thrasonem, Claudium Caligulam absenté domini nostri regis legionarios: Egidium Gnathonem, Ferdinãdum Parasitum Anippi famulos: Héricum Nebulonem, Iacchum Ebrionem Girardi famulos: & Andreã Irum cerdonem reos præsentes, ac omnes, vno Claudio Caligula absente excepto, carcere detentos, & in vinculis, criminãtibus, atque instantibus Antonia Diana defuncti Ioannis Pluti negociatoris Lutetiani ciuis vidua, tam suo nomine, quàm vt corporum, bonorúmq; Iacobi, & Petri Plutorum, defuncti & eiusdem viduæ filiorum annis minorũ administratrice, tutrice & curatrice, Augustino Pluto eorũdé defuncti, & viduę filio annis maiore, Benedicto Crasso defũcti magistri Chrysostomi Crassi, dum viueret, in suprema curia aduocati fratre, Maria Martha defuncti Iuliani Xenij nuper cauponis apud Parisios relicta, Clemente Xenio eiusdem defuncti Xenij fratre germano, ac Dionysio Dauo defũcti Chrysostomi Crassi famulo, conquerentibus omnibus, & delatoribus: percensitis, inquam, elogio medicorum, & chirurgorum curiæ nostrę iuratorum renunciatione, interrogationibus, cõfessionibus, inficiationibus reorum, reuocationibus, commissionibus testium cõtra eosdem sontes, & noxios, alijs etiã interrogationibus, & respõsis tam in quæstione, quàm extra quæstionem Ferdinandi Parasiti, & Egidij Gnathonis extortorum, edictis rite succedentibus, eremodicio decreto contra Claudium Caligulam absenté, seu fugitiuum trino nundino legitimè citatum, publicis proclamationibus vocatum, peremptoriè comminatum, atque cõtumacem, diplomate etiam gratiæ regiæ ab Anippo impetrato, probato, siue admisso, & interinato, petitionibus, intentionibus conquerentium, & ꝓcuratoris regij ipsius regis nomine, omnibus denique controuersiæ actis, ac perspiciendis ꝑspectis, auditóq; hac in parte peritorũ sensu, nos pro causis, in præsenti lite expssis, hos infra nominãdos necis reos, & cõuictos cõdénauimus, prout condénamus, videlicet Girardũ Miloné gladio ceruice subiecta per carnificé altæ iustitiæ executoré super tabulatum ad crucem Tirroueri Parisijs, in hanc rem construẽdum, capite obtruncari ad contentum scelus cruore expiandũ, capite eiusdem in summitate porticus viæ diui honorati lanceæ cuspidi affigendo, truncóq; corporis in patibulo Parisiensi Montissalconis suspendendo, omnibus & singulis ipsius Milonis bonis proscriptis, præter quadringentas libras Parisienses, quas singulis cõquerentibus pro iniuria, dãno, & eo, quod interest, adiudicauimus. Bernardũ Thrasoné milité, & Héricum Nebuloné alterum Milonis famulum furcis hinc, & illinc tabulato erigendis, laqueo suspendendos: Claudium Caligulam etiam militem absentem, & edictis legitime pronunciatis

contumacem, perfugam, cædis reum, & peractum, tanquam præsentem statua ibidem simili furcæ affigendum: Iacchum Ebrionem alterum Milonis famulum flagellandũ, ac fustibus vapulandũ publicè quadriuijs, & solitis locis, perpetuo exilio, omnibus eorundem Thrasonis, Nebulonis, Caligulæ, Ebrionis similiter publicatis, deductis tamen prius centum libris pro iniuria, damno, & eo, quod interest, singulis cõ querentibus adiudicatis, & fisco pro mulcta quinquaginta libris: Ferdinandum Parasitum vnũ ex famulis Anippi, nouissime tortum, duplici mulcta honorabili scilicet, & vtili, vt vestibus præter subuculam exutus, genibus flexis in prætorio nostro publicè, ac facẽ 4. pondo ceream accensam tenens iniuriam conquerentibus ob cædem defunctorum, & vulnera Dionysij Daui factam, deprecetur asserens, & profitens se perperam, temerè, ac nequiter interfuisse, & opem homicidis ad cædem præstitisse, bona quoque, æqua, & syncera mente facti pœnitere, ægrefer réq; hæc à se peracta, à deo omnipotẽte, rege, iustitia & conquerentibus veniam postulans, atque affirmans ad similia facinora in posterum non rediturum: Præterea, quod ad mulctam vtilem pertinet, pro dãnis, & eo, quod interest, 20. libris Parisiẽsibus singulis cõ querentibus dandis, condemnauimus, & condemnamus: necnon 10. libris Parisiẽsibus fisco pręstandis, atque ad has mulctas persoluendas prius, quàm carcerem libere egrediatur, omnibus, & singulis eiusdem bonis mobilibus, & immobilibus ad quos pertinebit additis, indicta pœna vltimi supplicij ni paruerit: Egidium Gnathonem, alterum famulum Anippi, etiam nouissime tortum, & Andræam Irum cerdonem reos de consilij sententia soluimus, & à carcere ampliauimus, dato vadimonio de ijs in iudicio sistẽdis, quoties statutũ fuerit: vt iuri stent, electo, & constituto ab eisdem domicilio, recepimus, & recipimus ad se corã nobis per procuratorem aduersus delatores defendendos, vt vltro citróque inquirant intra mensem super eorum factis, & petitionibus quas alij alijs hinc inde intra hebdomadem edent, litigantibus præsentibus, ac legis præscripto ad testium iusiurandum accitis, saluo eisdem eleuandorum, iac subleuandorum testium, refellendorum ac in contrarium defendẽdorũ iure: vt his peractis, & editis procuratori regio, & per nos visis edicamus, aut secundum ius statuamus, prout nobis dictauerit ęquitas: de sumptibus vero, & damnis pronunciatio in diffinitiuæ sententiæ dilata est calculum, per hoc nostrum iudicium, & iure.

Pronunciatum reis in vinculis[A] prima die martij anno Domini M.v^c xl. Traditíq; sunt damnati carnificibus.

A) PRONVNCIATVM reis in vinculis.) Sētētia dicenda est à iudice pro tribunali sedente, vel in conclaui secretioris consilij præsentibus reis & actuario: sententiarum ephemeridi inscribenda, eadémque die exequenda, ni appelletur. Constit. regis Ludouici .xij. art. cxvj. in hęc verba: Itē *& s'il est conclud que ledict prisonnier soit cōdāné a mort ou aultre peine corporelle, noz dictz baillifz, seneschaulx, & iuges ou leurs lieutenens pronuncerōt leur sentēce en plain auditoire, ou en la chābre du cōseil: estāt en la chartre & prisons selō les louables coustumes des lieux, esquelz lieux de lauditoire ou de ladicte chābre sera mené ledict prisōnier, & luy sera pronuncé ladicte sentēce en la presence du greffier, qui lenregistrera au liure des sentences, & s'il n'en est appellé assistera auec ledict prisonnier, & laccompaignera iusques a ce que ladicte sentence soit executee, & le iour mesmes.* In crimine ergo homicidij & in alijs detectis grauioribus causis vltio differenda nō est, l. cum reis, C. de pœnis. conuictos nanque velox pœna subducere debet l. fi. C. de custod. reor. cæterū postea quàm semel dānati sunt rei, audiri nō debent, quicquid allegent: etiamsi dixerint se habere quod principi referant salutis ipsius causa. Quis enim dubitat eludendæ pœnæ causa ad hoc eos decurrere? magísque esse puniendos qui tandiu conticuerunt quod pro salute principis habere se dicere iactant. nec enim debebant tam magnā rem tandiu reticere, l. si quis forte, ff. de pœnis.

VVM PERDVCTI essent in supplicij locum rei, quidam dominus Pōtanus præpositum, ac iudicē adiuit commonefaciens non tantū damnatis ijs, de quibus sumendum est supplicium, sed cuique nullo discrimine citra etiam illorum mandatum prouocare concessum esse. Nam naturæ lex, humanitatísq; ratio vult omnem prouocantem audiri debere, quamuis sua nihil intersit: damnatíque iudicium probauerint, ac sententiæ acquieuerint. Quòd si resistant, qui damnati sunt, aduersus prouocationem, nec velint admitti appellationem, perire festinantes, adhuc differendum est iudicium. vt l. non tantum, ff. de appella. debent enim homines mutuis officijs se inuicē deuincere: quod expressit glo. in d. l. non tantum. Et officio affici hominem intersit hominis. Pœnæ vero non irrogatæ indignatio solam duritiam continet, l. Seruus ea, ff. de seruis export. natura siquidem constituit cognationem inter nos quandā, qui ab Adam omnes processimus, vt ff. de iustit. & iur. l. vt vim, vt etiam inuitis bonum facere debeamus, l. Addictos, C. de episco. audient. l. Addictos, C. de appellat. & d. glo. Eò humanitate ductus à sentētia criminali aduersus delatos lata pro, & nomine condemnatorum appellauit, & appellat, postulans supplicium differri, protestans, vbi non vellemus admittere appellationem appellare corā præsentibus, & assistētibus: prout decet, secundum ea, quæ notat Bartho. in l. j. §. Si quis, ff. de Appell. & in add. in d. l. nō tantum. Hæc itaque appellatio audita: & rei ipsi in carceres reducti. Parce verò humane lector: maculam superioris studij, ac laboris, laudabili ocio abluemus, & alio, breuíque compēdio in lucem prodituri auspicato absoluemus.

τῷ θεῷ χάρις.
Deo gratias.

ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος μάχη.

Nisi quis militauerit, non coronabitur.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio 1. columna 4. linea 41. id quidem pro id quod, & lin.44.nonus pro nouus.

Fol.2.col.1.lin.48.in nominis pro in nostris.& col.4. lin.10.condemnatus pro coadunatus.

Fo.4.in textu iudicijs pro indicijs

Fo.5.col.2.lin.49.lege q edictũ edir etiã absente &c.

Fol.6.li.43.45.52.58.& col.2.li.17. iudicia ꝑ ĩdicia.

Fol.7.lin.15.iudicijs pro indicijs.

Fol.8.lin.4.à fine mortiferum pro mortifere. & col. 4.lin.10.à fine,vulnerare pro vulnere.

Fol.9.col.2.lin.3. præter pro prætor. & col.3.lin. 15. abortiuus pro abortionis.

Fol.10.col.2.lin.12.à fine,dicens pro dicenti.

Fol.11.col.2.lin.33. interrogatus pro interrogatoria.

Fol.12.lin.9.de l.pro delegatis.& lin. 18. de l. pro de legatis.& lin.3. à fine iudicium pro indiciũ. & col. 2.lin.finali presbyter pro presbyteri.& col.3.lin.30 app.pro abb.& col.4.lin.28.& 33.iudicia & iudiciũ pro indicia & indicium.

Fol.13.col.4.lin.24.l.§.pro l.j.§.

Fol.14.col.4.li.1.Polemium pro Caligulam

Fol.16.col.4.li.47.vltio pro vltro

Fol.17.col.2.lin.11.procur.pro prouoca.

Fol.18.lin.6.in textu iudiciorum pro indiciorum.

Fol.18.col.2.lin.24.auctore pro auctoritate.

Fol.19.col.2.lin.54. supplici pro supplicio. & col. 4. lin.2.informatio pro inquisitio.

Fol.20.col.3.lin.9.li in fraudem pro quæ in fraudem. & lin.27.prouocatur pro procuratur.

Fol.21.col.2.lin.4.à fine,bonũ pro boum.

Fol.22.col.1.lin.6.à fine,secuti pro securi.& col.4.lin. 32.falsum pro falsam.

Fol.23.col.1.lin.24.quadrupl.pro quadrupli.& col.2. lin.37. dictas pro dietas.

Fol.29.col.4.lin.10.à fine,iudicanti pro indicanti.

Fol.31.lin.2.edicti pro & dicti,& lin.4. communicatur pro comminatur.

Fol.35.col.4.lin.1.probato pro probatio.

Fol.40.col.2.lin.15.confessione pro confessis.

Fol.41.in textu lin.30.cutus es pro locutus es.

Fol.43.col.1.lin.5.a fine pra stare pro præstari.

Fol.46.coll.2.lin.12.ciuitatibus pro ciuilibus.

Fol.50.lin.21.refellare pro refellere.

Fol.53.col.2.lin.11.Dauum pro Dauid.

Fol.56.lin.penult.iudicia pro indicia.

Fol.60.col.4.lin.36.innocentiæ pro innocentia, & li. 37.supplicij pro supplicio.

Fol.66.col.3.lin.8.dessaulx pro Anippi,& perseuerantiam pro perseuerantia& lin.38.secundum ꝑ sciendum,& lin.51.superius pro inferius.

Fol.67.col.4.lin.17.à fine processus pro excessus.

Fol.72.col.1.lin.33.indicijs pro iudicijs.

Fol.75.col.1.lin.3.l.ꝑ c.&lin.12.publicata ꝑ publica.

Fol.77.col.1.li.8.Dessaulx pro Anippi, & col.3.in.7. à fine quaternis pro quaterdenis.

Fol.80.col.2.lin.2.à fine,quæratur pro probatur.

FINE